

M e n t a l i s m u s

—

Na těchto stránkách je vám předkládána
Nejvyšší Filosofie – Filosofie Pravdy.

Po tisíciletích byla tato Nauka neznáma davům,
a tak se též nazývala Skrytou Naukou.

Nyní je předkládána pod názvem:

M E N T A L I S M U S

M e n t a l i s m u s

„Studujte a přineste světu to nejlepší,
co tato planeta může dát:
Skrytou Nauku, Nejvyšší Filosofii.“
Jeho Výsost Mahárádža z Mysore

...a tak byl Paul Brunton zasvěcen do této Skryté Nejvyšší Nauky...

Tato Skrytá Nauka existovala v Asii
od šerého dávnověku,
byla původně určena pro intelektuální elitu –
pro krále, vojevůdce,
pro ty, kteří byli pověřeni zodpovědností řídit život národa.

Vzhledem k ohromnému intelektuálnímu vzrůstu
a vědeckému pokroku,
které v moderní době lidstvo učinilo,
ztratila tajnost svou smysl
a strážci této Nauky si nyní přejí,
aby prospěla všem,
kteří chtějí znát Pravdu.

Paul Brunton tuto nauku přenesl do svých dvou knih:
Skrytá nauka za jógou a Moudrost Nadjá.
Vytvořil tak mistrovské dílo své doby.

Je to pozoruhodný výkon,
neboť Paul Brunton vykládá nejhlubší myšlenky čisté filosofie
jasnou a srozumitelnou každodenní řečí,
od čtenáře se nevyžaduje žádná předběžná znalost odborné filosofie,
celá nauka se obrací k rozumu, nikoli k víře
a je podána zcela ultramoderní formou odvolávající se na vědu.

Nyní vám bude předložena tato Nauka ve zkrácené verzi.
Avšak Pravda ve své absolutní přirozenosti
nemůže být nikdy vyjádřena slovy, ani sdělena jakkoli jinak,
odtud tajemné mlčení Krista, Buddhy i Sfingy...

Nechť následující stránky ve vás rezonují...

M e n t a l i s m u s

Dávní mudrci prohlašovali z výše své moudrosti, že existuje konečná stezka (nejvyšší nauka), která jediná umlčí tázající se mysl člověka a přivede ji, aby spočinula v dokonalé moudrosti, skryté síle, etické kráse a v univerzálním požehnání konečné realizace.

Existuje poslední podstata jakožto pravá přirozenost věcí a lidí, a protože je vždy a všude přítomná a dává vesmíru nejvyšší možný význam, je proto první a nejvyšší lidskou povinností ji osobně znát.

A zde na těchto stránkách je vám předkládána filosofie konečné stezky a její metody určené k osvobození mysli od její vrozené nevědomosti a návykových omylů.

Nejedná se o jalový intelektualismus nebo filosofii té nebo oné školy, osoby, nebo země, nýbrž se jedná o filosofii pravdy, kde fakt je jejím jediným základem a skutečnost vrchní stavbou.

„Nechtěl bych promarnit svůj vlastní čas a čas svého čtenáře žádostí, aby usiloval o nedosažitelné výšky, ale žádám ho, aby vypátral smysl celé pozemské existence a našel účel svého pozemského vtělení; teprve potom může žít v harmonii s oběma.“

Paul Brunton

Upozornění: „Mentalismus je pochod myšlení pro vyspělý uvažující rozum, který se neopírá o slepou víru, ale o logický důkaz. Tento pochod myšlení je cenný a přináší rychlý úspěch pro dlouhou dobu duchovního vývoje, ale myšlení samo nevede k cíli. Naopak, je tu nebezpečí ulpění ve sféře vysoce intelektuálního chápání pravdy, kde však její přímé zažití a ztotožnění se s ní dosud chybí. Toto se bude dít tak dlouho, dokud nebude vymýcena mnohost. Mnohost lze vymýtit jedině stáhnutím celého mentálního procesu do bdělé pozornosti a dále do samočinného zírání ke kořeni jáství, a to bez jakéhokoli uchopování vynořujících se dharm – jen jemně tiše zírat. Nakonec se vzdáme i zírání. Převezeme se na nejvhodnější pro nás loďce, ale u druhého břehu ji opustíme. Držet se čehokoli, tedy i mentalismu nebo v závěru i zírání, je jako připlout k druhému břehu, ale nevystoupit a křečovitě se držet okrajů loďky.“

Míla Tomášová

OBSAH:

strana 005	<u>01. Úvod</u>
strana 006	<u>02. Od věci k myšlence</u>
strana 017	<u>03. Tajemství prostoru a času I.</u>
strana 026	<u>04. Tajemství prostoru a času II.</u>
strana 044	<u>05. Magie mysli</u>
strana 065	<u>06. Mentalismus</u>
strana 090	<u>07. Sny a spánek</u>
strana 120	<u>08. Tajemství Já</u>
strana 136	<u>09. Stav po smrti</u>
strana 145	<u>10. Nesmrtelné Nadjá</u>
strana 159	<u>11. Zlo a utrpení</u>
strana 177	<u>12. Světová Mysl</u>
strana 201	<u>13. Veliké shrnutí mentalismu</u>
strana 238	<u>14. Zasněžení</u>
strana 285	<u>15. Meditace</u>
strana 323	<u>16. Pomocná cvičení pro zlepšení koncentrace</u>
strana 332	<u>17. Mentalistická jóga – cvičení</u>
strana 348	<u>18. Dlouhá Cesta a Krátká Stezka</u>
strana 354	<u>19. Odborné pasáže</u>
strana 359	<u>20. Plody mentalismu</u>
strana 373	<u>21. Závěr</u>

01. ÚVOD

Hlavní vinu na žalostném stavu lidské rasy má všeobecná nevědomost týkající se tří základních otázek:

1. Jaký je význam světa a životní zkušenosti?
2. Co jsem já?
3. Jaký je účel existence?

Prolomení této nevědomosti učiní pro sestoupení trvalého blaha a míru na naši Zemi víc než cokoli jiného. Jádrem světového problému je příliš jednoduché, než aby je náš složitý věk pochopil: **skutky nemohou být nikdy větší než jejich myšlenky**. A tak všechny skutky tryskají ze skrytého pramene myslí a teprve až se lidé naučí správně myslet, budou i správně jednat, ne dříve. Neslyšná prohlášení myslí určují hlučné cesty nohou.

Cílem je přivést lidi k tomu, aby odhalili základní význam života, a tak získali vhled do skutečné stavby vesmíru a mohli poznat absolutní pravdu zářící na obzoru veškeré existence.

Pojďme si nyní rozumovou úvahou odpovědět na naši první otázku:

Jaký je význam světa a životní zkušenosti?

Abychom dokázali správně odpovědět, musíme se nejdříve zamyslet, co je svět, respektive jakým způsobem ho poznáváme a zažíváme. A tím se dostáváme na práh starého tajemství: na cestu poznávání předmětů a osob, které začíná u smyslů a končí v myslí. Tedy na začátku je oddělená fyzická věc/osoba a na konci mentální stav: myšlenka.

(Návod jak pracovat s následným odborným textem, s každou jednotlivou kapitolou:

- *v každé kapitole je jednotlivá záležitost teoreticky rozebrána s vysvětlujícím příkladem, či analogií*
- *co je důležité, co má zásadní význam, je v textu označeno tučným písmem*
- *na konci každé kapitoly je její shrnutí*
- *toto shrnutí vám poslouží i jako kontrola, jestli jste kapitolu správně pochopili; pokud ne, pokud je nějaký rozpor, pak si kapitolu znovu nastudujte*
- *pokud se po delší pauze vracíte k textu, mělo by vám toto shrnutí stačit k oživení probraného textu a můžete pokračovat na novou kapitolu*
- *na konci výkladu této nauky – než začne popis praktických metod – je její celkové shrnutí*
- *je možné, že kapitoly dvě, tři a čtyři natolik rozbijí váš dosud vžitý pojem o světě a jeho vnímání, že se budete cítit přinejmenším velmi zmateně, avšak vytrvejte do páté kapitoly „Magie myslí“, protože tam se vše začne propojovat a vyjasňovat – předchozí kapitoly tak tvoří „jen“ sběr nových faktů*
- *je též nutné zdůraznit, že studium Mentalismu vyžaduje nejen pasivní přístup – otevřít se a přijímat nová fakta –, ale nutně se opírá i o aktivní přístup – umět nová fakta sám propojovat mezi sebou. Někdy to opravdu mentálně „bolí“.)*

02. OD VĚCI K MYŠLENCE

Od oka k mysli

Všechny zkušenosti přicházejí do vědomí branou smyslových ústrojí: očima, ušima, nosem, jazykem a pokožkou. Není ani třeba poukazovat na to, že by vnímání světa a styk s ním nebyly možné, kdybychom neměli těchto pět citlivých tělesných ústrojí, těchto pět průchodů pro smysly – zrak, sluch, hmat, čich a chuť, které nám podávají zprávu o světě věcí, jež nás obklopuje.

Pokožka je prostoupena citlivými cibulkovitými konečky četných jemných nervů, které leží pod jejím povrchem. Těmito konečky nervů dostáváme pocity dotyku, teploty a tlaku, které jsou jednoduššími zprávami, než jsou zprávy jiných smyslových ústrojí. Jazyk a část úst jsou opatřeny vlásenkovitými, nervovými zakončeními, které nás informují o chuti věcí. Horní část nosu obsahuje citlivou sliznici, jejímž prostřednictvím čicháme jemné plynové částičky vůní i pachů, které jsou ve vzduchu. Ušní boltec, který je viditelný, není skutečným nástrojem slyšení, ale jakýmsi druhem štítu pro něj. Ve skutečnosti slyšíme zvukové vlny bubínkovitou blanou, která je uvnitř hlavy na konci kanálu dlouhého asi jako palec.

Ze všech pěti smyslů, které nás informují o vnějším světě je nejdůležitější zrak. Obvykle chápeme existenci každé jednotlivé věci prostřednictvím nástroje vidění. Všechny ostatní smysly jsou mu podřízeny. Zrak je proto nejdůležitější ze všech smyslů, a teprve potom přichází sluch. Zrak je rovněž ze všech pěti smyslů nejužitečnější, neboť většinou přemýšlíme o světě ve výrazech vizuálních představ. Také většina obrazů, které vstupují do paměti a představivosti, je vizuální. Mimoto je činnost očí svým rozsahem daleko nadřazena kterémukoli z ostatních smyslů. Oči mohou vnímat v několika okamžicích velké množství rozličných věcí, vzdálených i zcela blízkých, kdežto například hmat je omezen na věci v bezprostředním dosahu. Konečně, zrak je ze všech smyslů nejjemnější a mentálnímu nejpodobnější.

Co se děje, když se díváme na množství okolních předmětů? Co míníme slovy, že jsme něco „viděli“? Vidění není v žádném případě tak jednoduchým procesem, jakým se zdá být. Je to velmi komplikovaný proces.

Nejdříve si musíme všimnout, že oko potřebuje fyzický podnět k tomu, aby bylo uvedeno v činnost. A tímto fyzickým podnětem je světlo. Světlo je skutečným popudem. Vlny světla dopadnou na oko a uvedou je v činnost, neboť nervová tkáň oka je citlivá na světlo tak, jako nic jiného.

Zde je propiska. Výchozí bod pro světelné paprsky je povrch tohoto předmětu, od kterého se odrazí a potom musí urazit určitou cestu a podráždit oči, respektive blánu citlivou na světlo, která se technicky nazývá sítnice. Na tu se zaznamenávají obrazy vnějších předmětů. Světelné paprsky dopadají na sítnici a působí na četné malinké tyčinkovité a čípkovité konečky nervů, jejichž činnost dá podnět dalšímu článku v řetězu spojených procesů, začínajících u propisky a končících poznáním její existence.

Nesmíme však zapomenout, že takový obraz není nic víc než pouhý vliv světla na sítnici. Nevidíme tedy věci přímo, nýbrž spíše světlo, které odráží nebo vysílají. Na oči nenarazí skutečná propiska, nýbrž světelné paprsky, které cestují od propisky a dopadají na oči.

Aby byl každý vnější předmět vůbec viděn, musí mít barevné pozadí, neboť kontrastem jedné barvy od druhé rozeznáváme tvar a rozměr předmětu. Aby však předmět

mohl být zbarven, musí být osvětlen, neboť barva je produktem světelných paprsků. Jenom tehdy, když můžeme porovnat dvě barvy, můžeme vůbec zjistit, že předmět je před námi. Kdyby nás obklopovala nebo byla před námi pouze jediná barva, nemohl by vůbec žádný předmět mít tvar pro naše oči, protože vnímaný tvar věci je výslednicí toho, že má jinou barvu nebo více jiných barev, které vytvářejí kontrasty.

Předměty lámou paprsky v různé barvy, které obecný zvyk umísťuje do věcí, které vidí. Kůra pomeranče například odráží a láme bílé světlo takovým způsobem, že se nám jeví jako oranžové. Školní pokus dokazuje, že bílé světlo se může lámat a rozložit v několik jiných barev, technicky zvaných spektrální barvy. Věda vyvrací klam, že barvy jsou součástí věcí samých. Věci je pouze odrážejí.

Mohlo by se tak naprosto pravdivě říci, že jediný svět, který vidíme, je tajemný svět světla.

Vraťme se k naší propisce. Dojem, že jsme ji viděli, začíná se světlem vstupujícím do oka, které tvoří obraz na sítnici, odpovídajíc tak na toto podráždění. Vzniká tak smyslový dojem. Příroda se stává takřka umělcem a maluje obraz z barevného světla na tkaninu nervové látky. Ale nejsme si vědomi toho, že tam obraz je, neboť důkazem toho je, že obraz, který se objeví na sítnici je obrácen a zmenšen, podobně jako obraz na filmovém negativu v kameře. Kdybychom znali jediné tento obraz, propiska by se objevila také obráceně a zmenšená! Je proto jasné, že obraz prochází nějakým dalším pochodem změny a dokonce přeměny, dříve než si propisku správně uvědomíme.

Chemická a strukturální změna v horní vrstvě sítnice je vše, co se zatím přihodilo. Vědomí o zářivé barvě, dlouhém štíhlém tvaru a zlaté špičce propisky nemohlo dosud vzniknout v našem vědomí. Pro nás ještě neexistuje žádná propiska. Zpráva o její existenci ještě nepronikla do mysli (zatím si definujme slovo mysl jako to, co nám umožňuje na něco myslit a něco si uvědomovat) a musí být přenesena o stupeň dále než do očí, musí být přenesena do nějakého ústředního bodu v těle, který může jednat jako centrála pro všechny smyslové zprávy zasílané z rozmanitých bodů rozmístěných po celém těle. Takovéto místo existuje: je to mozek.

Celé tělo je tak skutečně nervovým přijímacím aparátem, který různě reaguje na každý přijatý fyzický podnět. Nesmírný počet nervů probíhá od povrchu těla k mozku a tvoří jednotný spojovací systém – ve skutečnosti jakýsi druh nervového a mozkového telegrafického systému.

Celý proces vzájemného působení mezi vnějšími předměty a mozkiem uvnitř existuje pomocí činnosti média mezi nimi – pomocí činnosti pěti tělesných smyslových ústrojí. Přes tyto smysly a prostřednictvím vibrací, které postupují spojovacími nervy, vzniknou nervové podněty, které se rozšíří do zvláštních částí mozku.

Propiska, která „působí“ na oko, jak se technicky říká, vzbudí aktivitu četných tyčinkovitých a kuželovitých částí sítnice a jejich prostřednictvím nervů, které se rozbíhají z jejich základů. Nervy předávají tento proud vlnivých pohybů hlavnímu nervu, zvanému optický nerv, který vychází z oční bulvy a ten opět nese odezvu dále po celé délce až do mozku. Zde je část mozkového povrchu, zvaná kůra mozková, vyrozuměna o vibrující činnosti, jež představuje zprávu vyslanou okem.

Pojďme si chvíli zafilosofovat. To, co umožňuje vznik obrazu a vrhá jej na sítnici, je kombinovaná čočka, kterou tvoří rohovka a krystalická čočka. Povrch této čočky je vypouklý, a kdyby příroda zvětšila její vypouklost, viděli bychom vždy propisku s přehnanými rozměry a pokřiveným tvarem. Všechno ve vesmíru by přijalo tentýž groteskní zjev, ať už by to byla hora nebo drobný hmyz jako mravenec. Od narození do smrti

bychom pevně věřili, že předměty a lidé nás obklopující tak skutečně vypadají. Takzvaná zkreslující zrcadla na poutích a v bludištích ukazují jaké podivně komické tváře a postavy by potom měli naši spolubližní.

Jak je to možné? Je to tím, že mozek je zcela závislý na obraze, který mu dodávají oči. Zřejmě se nemůže nikdy dostat do přímého styku se žádnou zevní věcí.

Někteří lidé se narodí barvoslepí. Dokud je na tuto zvláštní vadu jejich očí neupozorní jiní lidé, nemusejí ani vědět, že jejich vidění je zvláštní. Mohou tvrdit o dvou různě zbarvených věcech, které mají před sebou, že na nich vidí tutéž barvu. Mohou vás laskavě ujistit, že růžová růže má tutéž barvu jako žlutý měsíček pouze proto, že nemohou vidět různé barvy. Nejsou schopni rozeznat nezralé zelené jahody od zralých červených. Poučení, získané rozbořením této vady, nám říká, že **když nesprávná barva není součástí jahody, musí být součástí obrazu (smyslového dojmu), který vzniká na sítnici, a že mozek je omezen na látku v sítnicovém obraze, a nikoli na to, co tkví ve vnější věci samé.** Hlavní věcí zde je to, co *skutečně vidíme*, a ne to, co bychom měli vidět podle obvyklého pozorování.

Vše, co oči mohou nabídnout o naší propisce, je obsaženo v citlivé části sítnice. Je to obraz menší než 2,5 cm, obraz obrácený a má pouze dva rozměry, výšku a šířku. Ale skutečná propiska je dlouhá 15 cm a ne 2,5 cm, je přímá a ne obrácená a má tři rozměry: výšku, šířku a hloubku, takže vyvstává v pevném reliéfu. Zde je trojí pádný náznak, že vnější propiska, předložená našemu pohledu není propiskou, kterou vnímáme a kterou si mysl uvědomuje, a že **běžná víra, že vidíme věci samy o sobě, je pouhou iluzí. Neboť obraz, jímž se mozek zaobírá, je v našich očích, to jest, v našem těle – v nás!** Nemůžeme za něj vůbec proniknout. To znamená, že mysl se zabývá jen svými smyslovými dojmy, nikoli předměty samými. A tyto dojmy jsou vždy pro pozorovatele relativní.

Pro každodenní praktické účely musíme předpokládat, že vnímáme věc přesně tak, jak se jeví, ale pro filosofické zkoumání musíme proniknout pod povrch takového předpokladu.

Zpráva očí o existenci propisky je to jediné, v co může mozek doufat, že obdrží, neboť je od propisky příliš vzdálený. Avšak fyzikálně řečeno, ona nabízí zcela jasně pouze obrácenou miniaturu. Taková nedokonalá zpráva se neshoduje s vnější propiskou a nelze ji brát doslovně. Musí být zpracována, až bude propiska představovat přesně to, co je viděno, to jest, musí být **interpretována – tlumočena.**

Zpráva došla tedy do mozku ve tvaru fyziologického „Morseova kódu“. Představa, že vizuální obraz sám cestuje optickým nervem, je stejná jako představa, že po telegrafním drátě běží skutečná slova a ne odpovídající krátké nebo dlouhé elektrické impulsy. Tyto impulsy vibrují na místě svého určení bezvýznamnými zvuky tak dlouho, dokud je nepřijme a nevyloží podle Morseova kódu telegrafista, lidská bytost, jejíž *mysl* je překládá do písmen abecedy a do slov. Telegram sám je jen řadou černých značek na listě bílého papíru. Tyto značky musí být dešifrovány a přeměněny v myšlenky osobou, která je čte. Takové tlumočení musí být nutně mentální činností. Musí se udát v mysl, neboť vyžaduje spíše pozitivní činnost inteligence než pasivní vnímavost oka, nervu a mozku. A tak i v případě naší propisky se mysl musí dát do práce, aby rozluštila vlnovité nervové popudy, které obdržel mozek, a přeložila je zpět do uvědomění si odpovídajících vjemů jejich původního fyzického popudu.

Je potřeba si uvědomit, že toto **tlumočení je okamžik, kdy vědomí vstoupilo do procesu a určilo pro nás začátek pozorování. To je základní bod, kdy poprvé**

začínáme vědět, že je zde propiska. Zde v tomto bodě vzniká vjem, smyslový dojem je přetvořen ve vjem. Až do této chvíle si neuvědomujeme její existenci, přes to, že je obraz na sítnici, přes to, že postupuje vibrací optickým nervem a přes odpověď mozku.

Důkaz toho najdeme v záznamech lékařské vědy. Kůže každého prstu je spojena s míchou svazky vláknitých nervů. Jestliže jsou nervy odděleny přímo u míchy, můžeme prsty řezat a nepocítíme v nich žádnou bolest. Zprávy o bolesti již nemohou přijít k mozku, a pokud ho nedosáhnou, nemůžeme si je uvědomit. Proto říkáme-li, že cítíme bolest ve zraněném prstu, vyjadřujeme se nesprávně, neboť pocit bolesti musíme přičíst bodu, kde jej skutečně vnímáme, to jest, jako následný pocit po vibračním pohybu v mozku. Ke skutečnému vnímání dochází v okamžiku, kdy se smyslový dojem změní ve vjem.

Umísťujeme pocity sladké chuti na jazyk (jedná se o smyslový dojem), ačkoli ve skutečnosti nastanou teprve potom, když mozek reagoval (přeměna smyslového dojmu ve vjem). Ale v obou případech může prst a jazyk přijmout pouze smyslový dojem bolestného tlaku a sladkosti tekutiny, ale tyto smyslové dojmy se přeměňují v část vědomé zkušenosti *teprve potom*, když je nervy zanesly až do příslušných mozkových center. *Lokalizovat* tyto pocity do konečků nervů, znamená upadnout do velké iluze, i když to je iluze zcela pochopitelná.

Jasný význam toho je, že vědomí existence předmětu nevzniká v tělesném oku, uchu, pokožce, na jazyku nebo v nose, které jsou na koncích nervů, ale že vznikne *teprve potom*, když zpráva dosáhla mozkových center, které jsou v počátečních bodech nervů. Neboť teprve potom se objeví tento tajemný prvek zvaný vědomí.

Před námi je věc zvaná budík. Jak si ho můžeme uvědomit? Jako sled bezprostředních, jednotlivých, samostatných vjemů: vjem obrazu v očích, vjem zvuku jeho rytmického tikotu v uších a vjem pocitu jeho pevného dotyku v prstech.

Vše, co člověk vnímá smysly nebo o čem přemýšlí při uvažování, stává se objektem v poli vědomí. Zvolíme tedy proto technický výraz „objekt“. Každý objekt má určité poznatelné vlastnosti, které se představují mysli na jednom konci jako „smyslové dojmy“ a na druhém konci jako „vjemy“. Jsou velmi rozmanité a říkají nám, kde objekt je, je-li malý nebo velký, jaký má tvar, zda má sladkou nebo slanou chuť, příjemnou nebo nepříjemnou vůni, jakou má váhu nebo teplotu, zda leží klidně nebo se právě pohybuje.

Když přenášené nervové impulsy přicházející z uší, dokončí svou cestu a dosáhnou mozku, vyvolají vjemy zvuku. Ty mohou být rozmanité v tónině, síle a charakteru. Tónina může být vysoká nebo nízká, síla mohutná nebo slabá a v charakteru buď jako pouhý hluk, nebo hudební tón, ale každý ze zvuků bude *odděleným* vjemem.

Z tlaku na pokožku na jednom konci a z procesů, které se v ní důsledkem toho odehrají, jsou vyvolány odpovídající procesy na druhém konci v mozku, odkud obdržíme vjemy dotyku. Ty se dělí zhruba na tři skupiny: tíhu, teplotu a povrchovou bolest/příjemnost. Tyto skupiny se jeví jako poznávání rozdílných vlastností, jako teplo nebo zima, hladkost či drsnost, tíha nebo lehkost, bolest/příjemnost, pohyb nebo tlak. Největší počet dotykových vjemů dostáváme prostřednictvím kůže na ruce. Držte v ruce knihu a dostanete vjemy tlaku na kůži, jakož i vjem námahy ve svalech. Tyto dva vjemy dohromady tvoří kombinovaný vjem tíhy knihy. Když zvednete kousek železa, vaše ruka přijde do styku s jeho povrchem a vy máte vjem tvrdosti. Vaše prsty vám řeknou, že propiska je kulatá a hladká, což znamená, že jste dostali vjem kulatosti a hladkosti. Když držíte propisku pevně v hrsti, začnou na sebe prsty a propiska vzájemně tlačit a pocítíte

další vjemy, a to vjemy odporu a tvrdosti. Čím pevněji ji držíte, tím silnější budou tyto vjemy.

Světlo a stíny, které si pohrávají na věcech a kolem nich, nám dávají vjemy barevných tvarů. Zdvihneme-li pero a podíváme se blíže na jeho krásný zjev, zakoušíme vjemy nachové, šedé, zlaté a černé barvy. Fyzikální věda ví, že různé rychlosti vlnění téhož světelného paprsku oči čtou jako rozmanité barvy. Je tedy barva věcí optickou interpretací. **Co vnímáme jako barvu, nevnímáme odděleně od sebe samých.**

Kde je okamžik, kdy si člověk uvědomí, že pocítil vůni růže? Je to tehdy, když se růže přiblíží k nosním dírkám? Je to tehdy, když nepatrné částičky vůně se dotknou vnitřní sliznice nosních dírek? Je to tehdy, když čichový nerv zaznamená podnět? Nebo když podráždění dosáhne mozku? Ne! Nevíme a nemůžeme vědět, jak růže voní, dokud naše mysl nepřevezme záznam, dokud to *myšlením* nevyvoláme v existenci. Teprve v tom okamžiku si člověk uvědomí fyziologický styk mezi růží a sebou.

Po výkladu smyslových dojmů fyzické zkušenosti sdělené nervy následuje rekonstrukce výsledných vjemů v mentální zkušenosti. Řečeno fyziologickými termíny, **každý vjem je čistě mentální odezvou, ve kterou se jaksi proměnil podnět fyzického nervu. Každý vjem je mentální záležitostí; je ve vědomí, kdežto smyslové dojmy jsou v těle.**

Tento bod pochopíme snadněji, když uvážíme, co se stane, když položíme ruku na knihu. Vznikne tím pocit odporu, když se povrch dlaně setká s odporem na povrchu knihy. Tehdy říkáme, že cítíme knihu, ale není tomu tak. Pociťujeme vlastně tu část kůže, které se kniha dotýká, a pokožka zasílá míchou zprávu do mozku, až se zrodí vjem odporu v našem individuálním okruhu vědomí. Proto nepociťujeme knihu, ale spíše to, co se děje v našem vlastním já. Všechny ostatní druhy vnímání denní zkušenosti, ať již čichové, chuťové nebo zvukové, jsou stejně tak stavy našeho vědomí.

Kde je trpkost, kterou chutnáme, jíme-li nezralé ovoce? Jako všechny chuti je ve skutečnosti vjemem pocházejícím z jazyka, tedy je především *uvědoměním si*, mentální odezvou, kterou dodalo vědomí. Trpkost tedy musí být totožná s naší myslí. Proto trpkost jako zkušenost je v nás, ale my ji bezděčně promítáme ven na plod. **Plod vyvolává kyselou chuť v nás, ale my nesprávně říkáme, že on sám je kyselý. Tak chybně přepisujeme stav vědomí vnější věci!** Takový příklad ukazuje, jak chybná řeč zavádí naši myšlenku.

Známe něco více o budíku než jen ty vjemy, které nám říkají, jak budík vypadá a jak zní? Jestliže pokračujeme s analýzou tohoto stavu a provádíme ji přesně a do hloubky, jsme nuceni přiznat, že jsou to *jedině* tyto zprávy našich smyslů, co pro nás vytváří skutečný budík, který známe. Odstraňte barvy, pocit tvrdosti, kulatosti, chladu a hladkosti, rytmický tikavý zvuk – co zbude z budíku? Bez nich nemůže existovat vůbec žádný budík ničí zkušenosti. Všechno to jsou bez výjimky *vjemy*, jsou to události v mysli, představy.

Pohyby uvnitř smyslů, nervů a mysli se dějí rychlostí blesku, takže si nemůžeme tento pochod vůbec uvědomit. **Vjemy jsou proto nejen prvními, ale skutečně také posledními věcmi, které známe** o budíku. Tato **neuvěřitelně rychlá mentální činnost vytváří pouze iluzi, že jsme vešli v přímý styk s něčím vnějším, ale ve skutečnosti jsme pouze vnikli do svých vlastních vjemů.**

Podobně pohled na někoho stojícího blízko je složeným výsledkem různých vjemů, souhrnem toho, co smysly předvádějí naší mysli, ale ničím více. Každá oddělená věc, kterou vidíme nebo zakoušíme, se vyznačuje souhrnem vlastností a charakteristik a každá vlastnost se vtiskuje individuálně do smyslů, a tak dává oddělený vjem barvy, zvuku, chuti

a podobně. Když pronikneme hluboko do základů našeho poznávání světa, pochopíme, že tento prvotní fakt vjemu je jeho základ a původ. Takové poznání není vůbec možné, pokud zde nebyly jako první vidění, slyšení, dotyk a jiné vjemy nebo jejich oživené vzpomínky. Každý z nich je totiž článkem zkušenosti člověka.

Můžeme znát mnoho věcí, ale jediné věci, které známe jistě, jsou stavy našeho vědomí, to znamená, naše vjemy a nic jiného. Pouze našich pět smyslů nám říká o existenci tohoto známého světa a podává nám o něm zprávy. Není možné dostat se přímo k předmětu jako k nezávislé existenci. Pronikáme pouze k jeho vnímanému tlumočení, to jest, pronikáme k fyziologickým stavům v nás samých.

Každý vjem je osobní a individuální záležitost, protože je to činnost vznikající v našem vlastním já. Nesdílíme ji společně s ostatními; nemůžeme obyčejně vidět přímo do mysli druhého. Každý člověk může normálně pozorovat pouze to, co se děje uvnitř jeho vlastního vědomí. Zakouší vjemy, které jsou oddělené a mohou být dokonce odlišné od vjemů jiných lidí, hledících na tentýž předmět. Tyto osobní dojmy světla, zvuku a hmatu, které nám říkají o vnějším předmětu, jsou tím, co poznáváme přímo, co si bezprostředně uvědomujeme, a čím jsme si zcela jisti, že zakoušíme.

Musíme pochopit – a k tomu bude třeba soustředěné jemnosti myšlení – že **nikdy nepoznáváme panoramatický vnější svět sám o sobě. Vidíme tento svět pouze nehybnými brýlemi smyslových zpráv, které o něm dostáváme. Nemůžeme jej přímo pozorovat. Přímo pozorujeme jen mentální reakci na něj, to jest, pozorujeme sami sebe! Aniž jsme si kdy uvědomili tuto jistotu a jednoduchou pravdu, žijeme ve dne v noci ve světě, který pro nás vytvářejí vjemy.**

Nevědečtí a nefilosofičtí lidé netuší tuto pravdu, která vychází z údajů, které byly vzaty z množství pozorování ve skladišti moderní vědy a že jsou založeny jak na pokusech vykonaných na živých lidech, tak na pitvách vykonaných na mrtvých lidech.

Zrození vědomé zkušenosti

Každý fakt nebo událost, které právě pozorujeme, se právem nazývají *zkušenosti*. Obyčejně myslíme na předměty a události, aniž si kdy uvědomujeme, že myslíme na vjemy. Takové uvědomění může nastat teprve potom, když se přemýšlivou analýzou snažíme tyto zkušenosti pochopit. Obvykle se více zabýváme předmětem než mentálním obsahem, bezprostředně se k němu vztahujícím, nebo způsobem, jakým jsme si uvědomili jeho existenci, neboť to je speciální záležitost psychologa.

V okamžiku, kdy se podíváme na propisku, si vůbec neuvědomujeme neobyčejnou složitost této zdánlivě jednoduché činnosti. Mohli bychom se domnívat, že když si uvědomujeme *všechny* vjemy vyvolané propiskou, vnímáme propisku. Neškolená mysl obvykle věří, že poznání existence propisky je zcela jednoduchá záležitost pasivního přijetí všech vjemů, které tato existence poskytuje, a ničím více. Vědecké pátrání však odhalí, že tato činnost je mnohem složitější.

Nyní si musíme uvědomit, že vjem není dále dělitelný, poněvadž vyznačuje vždy jedinou základní vlastnost předmětu. Ale normálně si nejsme vědomi jednotlivého odděleného vjemu. To znamená, že nikdy nevidíme zlatou barvu hrotu své propisky odděleně od tvaru tohoto hrotu. Barva například nevchází do vědomí odloučena od rozměru a tvaru. Nikdo nemůže zkoumat z hlediska vědomí jedno odděleně od druhého. To proto, že si uvědomujeme v jediném okamžiku množství různých zkušeností, shluk několika vjemů současně. Proto pocit, že je zde něco tvrdého na dotyk, přichází *současně* s pocitem, že je zde něco, co má hladký povrch, a se zrakovým poznáním, že je to nachově zbarvené a kulaté. Kdybychom všechny tyto odlišné vlastnosti vzali odloučeně, neřekly by nám, že předmětem je propiska. Právě tak jako pomíchaná hromada cihel dává

toliko pocit chaotického zmatku, dokud z nich není vystavěn dům, tak také vjemy nemají žádnou rozumnou hodnotu, dokud nejsou přivedeny do vzájemného a jasného pořádku. Musíme nejenom tvořit vjemy, ale musíme také mít schopnost rozeznávat jednu věc od druhé, potřebujeme například rozlišovat tvar propisky od tvaru láhve.

Vidíme květinu. Také se jí dotýkáme a čicháme její vůni. Vidění, dotyk a cítění květiny jsou jednotlivé vjemy. Celá skupina vjemů se musí sloučit, dříve než mohou pro nás vytvořit květinu. Jednoduchý podnět barevného povrchu růže může končit jako vjem červené barvy, ale teprve reakce myslí nejen na tento vjem, ale na všechny ostatní získané vjemy – jako hebkost, vůni a jasnost – nakonec rozhodne o našem pochopení, že se jedná o růži.

Co je pravdivé o růži, je pravdivé o všech poznávaných věcech. Vidět něco, znamená *myslit* na to, dotýkat se kusu jemné látky nebo špalku tvrdého dřeva, znamená *myslit* na ně, a slyšet nějaký zvuk, ať již to je ten nejjemnější šepot, nebo burácení hromu, rovněž znamená *myslit* na to. Žádné smyslové zkušenosti nejsou možné, jestliže nejsou provázeny rovnocenným aktem myšlení. Všechno, od nekonečně malého mikrobu k nekonečnému prostoru, je především objektem myšlení, obrazem nebo představou.

Pouhé vjemy nemají proto význam, dokud je mysl, která je zažívá, neshrne, a to nikoli postupně, ale současně, a dokud je konstruktivně nespojí tak, aby tvořily vnímanou věc. Z jediné propisky se může nahromadit v očích množství jednotlivých vjemů, ale dokud nejsou zcela dokončeny mentální činností, které je spojí a stmelí, nedosáhnou přesného *poznání*, že jsou propiskou. Teprve potom se objeví jejich význam a jejich smysl je pochopen. Určení jakéhokoli předmětu v sobě zahrnuje tvořivý proces, kterým se vstřípí základním vjemům patřičný význam a dá se jim významové spojení. To může nastat teprve potom, když všechny vjemy, které vyvstanou, budou sloučeny v jedinou sjednocenou zkušenost. To se také přesně děje a vjemy se takto mění v myšlenky o věcech nebo událostech tak, jak je obvykle *známe*. Mysl urovnává, spojuje a vytváří tyto jednotlivé i současné vjemy v kompletní myšlenky nebo obrazy.

Každá myšlenka je současně složena ze dvou nebo více sdružených vjemů. Každý oddělený vjem je prvek ve spořádané výstavbě vnímání, takže vnímaný obraz propisky je ve skutečnosti skupinou takových prvků, přivedených do plného světla vědomí. Máme vjem jako první podvědomou reakci na fyzický podnět z vnějších věcí a máme vědomou myšlenku jako první vědomou reakci na souhrn vjemů. **Celé pořadí se potom jeví jako podnět smyslového ústrojí, způsobený nějakým vnějším předmětem, potom přijde smyslový dojem, dále nervový přenos, za čtvrté odpověď mozku, za páté odpověď podvědomé mysli (vjem) a konečně plně vědomá odpověď** (mentální obraz, idea o události, představa, **myšlenka**). **Obvykle známe jen šesté stádium v tomto pořadí, protože je dokončenou a běžnou vědomou zkušeností, kdežto páté je pro takovou zkušenost pouze surovinou.**

V předchozím odstavci byla zmíněna podvědomá mysl jako pátý článek v procesu vnímání. Nyní bude vysvětlena její činnost. Z předchozího popisu by se mohlo zdát, že konečná vnímaná myšlenka je pouhý součet vjemů. Ty jistě tvoří její jádro, ale to musí být doplněno ještě něčím dalším, má-li být každá zkušenost přiměřeně naplněna. Mysl musí napřed tlumočit a potom tvořivě zformovat svůj vlastní obraz propisky nejen z dojmů nahromaděných smysly, ale také z dojmů spojených se vzpomínkami na dřívější zážitky vidění a dotyků propisek. Musí si představit zprávu získanou od smyslů a něco k ní přidat, jestliže má úspěšně tlumočit převrácený zmenšený a dvojrozměrný obraz ze sítnice. Proto nevyhnutelně vstupují do každého aktu vnímání další tři mentální příspěvky z podvědomé mysli, mísí se s materiálem dodaných vjemů a to vše se zpracovává v konečnou myšlenku poznání. Tyto **tři mentální příspěvky z podvědomé mysli jsou: 1) asociace s minulou podobnou zkušeností, 2) předvídání nové zkušenosti, 3) osobní výklad, vlastní**

poznávajícímu jednotlivci. Nejdůležitějším z těchto prvků je první.

Když poznáme vjem tvrdosti při uchopení kusu dřeva, naše paměť jej automaticky spojuje a zařazuje podle mnoha dříve zakoušených vjemů tvrdosti. Vzpomínka na tvrdost se spojuje s novým vjemem tvrdosti. Roubujeme staré známé dojmy na nové vjemy nebo z nich podvědomě reprodukuje minulou zkušenost. Stará zkušenost je takto oživena a spojena s novou a objevuje se nám ve tvaru konkrétního vjemu. Ruka může poskytnout dojmy něčeho tvrdého a hladkého, zatímco oko může dodat dojmy něčeho kulatého a hnědě zbarveného, ale všechny tyto vjemy jsou pouze materiálem, ke kterému musí mysl připojit prvek převzatý z bohatství minulé zkušenosti v podvědomí, a potom synteticky budovat celek v podobu stolu. To dělá tak, že stmelí všechny tyto vjemy a současně je vykládá ve světle staré zkušenosti, na kterou si vzpomíná. Je vnesená vzpomínka na předchozí a podobné vjemy, a tak se dochází k významu věci, jako je kulatý povrch stolu.

Mysl čerpá ze zdánlivě zmizelé minulosti, vystupujíc tak nad omezení časem, a chápe se těch zkušeností, které jí nejspíše pomohou pochopit nynější zkušenost. Obnovené vjemy ovlivňují tvoření nových představ.

Důkaz, kterým minulost přispívá k formování těchto mentálních obrazů, můžeme nalézt v poměrné rychlosti, s jakou dospělý člověk čte. Dítě, které se právě naučilo číst, přečte tištěnou stránku pomalu a obtížně, často zaměňujíc jedno písmeno nebo dokonce slovo za jiné. Totéž dítě, když dospělo, bude číst tutéž stránku rychle a přesně. Avšak dojmy a obrazy, zaznamenávané sítnicí jsou v obou případech naprosto stejné. Oči mohou být stejně dokonalé u dítěte jako u dospělého. Proč je tedy tento rozdíl ve výsledku? Odpověď zní, že vyrůstající dítě čte tištěné knihy stále častěji a častěji, jeho mysl si připomíná dřívější obrazy písmen a slov a přispívá stále více těmito vzpomínkami k činnosti čtení, až konečně každé slovo plně a správně poznává, to znamená, že vnímá, čím je. To je jasný důkaz složité a tvořivé povahy každé myšlenky, která se vztahuje ke zkušenosti. Zde můžeme snadno pochopit, jak mocně mysl přispívá k přítomné zkušenosti tím, že čerpá z minulosti.

Zvláštní znázornění, ukazující, jak minulost existuje jako součást lidského vnímání, můžeme nalézt v případě těch, kdo ztratili nohu nebo ruku těžkým úrazem nebo chirurgickou amputací. Lékařské anály odhalují, že takové osoby si v mnoha případech stěžovaly, že cítí bolest v dolní části nebo v prstech chybějícího údu tak, jako by byl stále ještě spojen s tělem! Mysl může tedy mocným vlivem paměti vnášet do svých zkušeností dokonce fikce. To dokazuje, že svědectví paměti připravuje cestu pro očekávané. Proto dalším prvkem, který vstupuje do tvorby představy společně s novými vjemy, je předvídání toho, co předmět je nebo čím má být. To je konečný činitel při tvoření myšlenky. Do řady mentální činnosti vstupují nejen představy minulé zkušenosti, ale také osobní city. Každá mentální konstrukce je podmíněna naším individuálním založením. Vznik určitých optických klamů to velmi dobře ilustruje. Veškeré své uvědomování nečerpáme tedy pouze z nových smyslových dojmů. Vzpomínka na minulé přidává něco ve formě oživených mentálních obrazů, zatímco očekávající obrazotvornost dodává ostatní, ale obě jsou nepřímo odvozeny z dřívějších smyslových dojmů.

Proto se hluboce zakořeněné mentální zvyky, pevně utkvělá očekávání a vzbuzené asociace rovněž podílejí na vytváření mentálního obrazu nebo myšlenky o nějaké události. **Přechod od pouhého vjemu k plnému vnímání není pouze přechodem ke skupině vjemů současně se spojujících ve vědomí, aby vytvořily zkušenost, ale také přechodem k mentální interpretaci a vzájemnému uspořádání jednoduchých vjemů.**

Myšlenka je hotovým výtvořem, když ji skutečně poznáváme jako patřící do zvláštní třídy. Tak jako když poznáme, že předmět červeně a zlatě zbarvený, hladký, obdélníkového tvaru, 21 cm dlouhý, patří do třídy zvané kniha. Nesmíme však myslet, že jeho vytvoření z vjemů je pouhým aritmetickým součtem. Je spíše procesem *okamžitého* splynutí. Vjemy se nejen proplétají, nýbrž i splývají. Všechny tyto činnosti, které vytvářejí zkušenost, nejsou přímo přístupné našemu pozorování. Jsou prováděny automaticky pod prahem vědomé mysli. Projevují se svými výsledky. Jestliže nejsme schopni rozplést tyto jednoduché a oddělené prvky a předložit je jednotlivě svému pohledu, je to proto, že myšlenka není nic jiného, než jejich konečné a stálé splývání v jednotu. Po dobu vytváření se myšlenka formuje sama automaticky a mimo kontrolu vědomé vůle. Osobně si nejsme vědomi této neustálé činnosti mysli při tvoření myšlenek, obrazů a představ, jejichž celek tvoří naši zkušenost světa. Proto si neuvědomujeme fakt, že propiska, tak jak se nám jeví, je výtvořem mysli.

Analýza vnímání tedy odhaluje, že tvar a rozměr jakéhokoli předmětu, který je před námi, stejně jako jeho povrch a barva, jsou vlastnosti, které nakonec existují jedině pro *mysl*. To platí stejně o tvrdých a těžkých věcech, jako jsou žulové skály, neboť i ty pro nás existují jako sloučené skupiny vjemů. Teprve když si *uvědomíme* skály, můžeme si uvědomit jejich přítomnost. Pouze skály pocíťované a viděné mohou pro nás vůbec existovat. Všechno známe prostřednictvím souhrnu vjemů, to jest, uvědomováním si, které je v nás vyvoláváno prostřednictvím barev, vůní, chutí, dotyků a zvuků, které tvoří naši fyzickou zkušenost a které jsou ve svém základu zkušenostmi mysli. To, co *vidíme*, není věc sama o sobě, ale věc v naší mysli. Myšlenka je intimnější než věc.

Jak to, že myšlenka se tvoří takovou neuvěřitelnou rychlostí? Můžeme pouze odpovědět, že původně to muselo být pomalým a vědomým aktem, který během evoluce nespočetnými staletími byl jednotlivci a lidstvem přeměněn v okamžitý a nevnímátný akt. Známé a často se opakující zkušenosti učinily pro mysl snadným tvořit své představy prakticky okamžitě. Složitý a úplný akt vidění předmětu obsahuje určitý počet stupňů jdoucích za sebou, ale ty problesknou tak nepředstavitelně a neuvěřitelně rychle, že prakticky splynou v jediný okamžitý proces. Tato rychlá práce je částečně výsledkem existujícího pozadí minulé smyslové zkušenosti, s níž se nové vjemy ihned sloučí, a částečně výsledkem vrozené síly mysli.

Tyto oddělené stupně uvědomování si věci se samy neodhalují běžnému vědomí, nýbrž pouze ve vědecké analýze. Proto se mohou jevit nezasevěčenému jako směs nesmyslů. Jsou pochodem, který je zcela pod povrchem vědomí; jsou částečně nebo plně podvědomé. Zde jsou popsány tak, jak by se rozvíjely, kdybychom je mohli vidět jednotlivě. Vnímání je obyčejně tak rychlý, dokonale hladký a automatický proces, že se ani nezastavujeme, abychom posoudili veliký význam jeho skutečné činnosti.

Vnímání má souhrnem tři úrovně a pro příklad použijeme vnímání zrakem, tedy se na něj podíváme ze tří rozdílných stanovisek. Prvým je fyzický podnět a týká se pohybu světelných paprsků z předmětu do oka. Druhým je fyziologický proces a týká se promítnutí obrazu na sítnici a přenos přes nervovou soustavu do mozku. Třetím je psychologická konstrukce a znamená první uvědomění si toho, že předmět existuje. Fyzika zkoumá světlo, fyziologie oko a mozek, psychologie musí studovat vznik vědomého vjemu, zatímco filosofie musí nejen uspořádat výsledky všech tří věd, ale také je ocenit a zjistit jejich pravou hodnotu v celistvějším systému výkladu světa.

A tak začínáme chápat, že dokud zůstaneme na povrchu svého zkoumání, kterým si uvědomujeme běžné věci a osoby, které nás obklopují, zdá se každé uvědomění věcí a osob jednoduchou záležitostí, ale v okamžiku, kdy se pokoušíme vidět také hlubší část a pozorně se dívat na uvědomování věcí a osob jako na celek, začneme chápat, jak je to vlastně nesnadná a složitá záležitost. Tak také můžeme pochopit, proč vědci do určité míry

a filosofové v plné míře nejsou jako ostatní lidé spokojeni s povrchním vysvětlením toho, co denně vidí a čeho se dotýkají, ale snaží se ponořit do větší hloubky.

V této kapitole jsme byli vedeni krok za krokem k překvapujícímu objevu, že ať jsou denní fyzické věci jakkoli hmatatelné, jejich existenci nám nakonec odhaluje naše mentální zkušenost, to znamená, že poznání těchto věcí nás uzavírá do čtyř stěn pouhých myšlenek.

Jednoduše řečeno, to, co nepochybně známe, jsou naše představy toho, co obvykle nazýváme zevními objekty, my se však klamně domníváme, že poznáváme objekty samotné. Rozdíl mezi oběma je rozdílem mezi fotografií a živoucí bytostí. Ale zde analogie musí končit. Rozvíjet ji dále znamená ji zkreslit. Neboť zatímco fotografie není koneckonců ničím jiným než *kopii* něčeho, myšlenka není vůbec kopii – je mentálním *výtvořem*. Je něčím novým, protože představuje nové zrození ve vědomí, nový vznik myšlenky. Je to důkaz podivuhodné síly mysli tvořit – a ne pouze zkoumat – to, co vnímá. Je rovněž důkazem toho, že vnější svět je zcela relativní k mysli, která jej vnímá, že princip relativity ovládá celé naše pozorování a všechnu naši zkušenost.

Propiska, které začala jako sbírka vnímaných vlastností, skončila jako zlomek naší mysli. Posledním poučením této kapitoly je, že to, co vidíme, vidíme především jako myšlenku, že to, čeho se dotýkáme, dotýkáme se především jako obrazu, a že každá lidská zkušenost fyzického světa je v podstatě mentálně vytvořená zkušenost. Naše vjemy, které se zdají být tak fyzické, jsou jediné mentální události. Všechny barevné, vonné a pociťované věci, které známe, pociťujeme nakonec v mysli a nikde jinde. Abychom se dostali do styku se světem vnějších věcí, musíme je *vmyslit* do existence: jinak si je vůbec neuvědomíme. Představa, kterou mysl takto podvědomě vytváří, představuje správně nebo nesprávně o věci tolik, kolik známe, a tolik, kolik můžeme kdy znát. Nemůžeme totiž jít za své myšlenky. Nemůžeme vidět nic, co nám mysl nevytvoří. Propiska sama může být 15 centimetrů dlouhá, ale kdyby naše mysl provedla ten trik, že by nám ji ukázala dlouhou pouze 2,5 centimetrů, pokračovali bychom v blažené nevědomosti, věříce, že propiska je dlouhá 2,5 centimetru. Naštěstí jsou takové triky vzácné, třebaže skutečně existují, jak jasně ukáže přespříští kapitola. A kdyby naše mysl nevěděla, že oči viděly horu a ruce se jí dotkly, nevěděli bychom, že hora vůbec existuje.

Je přirozeně těžké uvěřit, že jsme si vědomi pouze *myšlenek* vnějších věcí, když všechna svá léta jsme pošetile věřili, že jsme si byli vědomi věcí samých. Musíme být nelítostní a vymýtit všechny bludy, všechny klamy a všechny iluze ze své mentality.

Naše zajetí ve všeobecné nevědomosti nemusí trvat provždy. Může slábnout a stát se bezvýznamným, jak naše nesprávné myšlenky zeslábnou a stanou se bezvýznamnými. Vycvičené a soustředěné myšlení může dělat zázraky, neboť může proměnit vodu omylu v drahocenné víno pravdy.

Shrnutí kapitoly

Svět můžeme poznávat – vnímat jen skrze náš „skafandr“, jen skrze naše fyzické tělo. Respektive, svět vnímáme jen díky našim smyslům: zrak, sluch, hmat, čich a chuť.

Celý proces vnímání má šest stupňů a začíná podnětem smyslového ústrojí, způsobeným nějakým vnějším předmětem, potom přijde smyslový dojem, dále nervový přenos, za čtvrté odpověď mozku, za páté odpověď podvědomé mysli, což je stupeň, kde vzniká vjem, a konečně plně vědomá odpověď – vzniká myšlenka.

Obvykle známe jen šestý stupeň v tomto uvedeném pořadí, protože je dokončenou a běžnou vědomou zkušeností.

Na pátém stupni – v podvědomé mysli – dochází k součtu všech vjemů, ke kterým jsou ještě přidány tři mentální příspěvky: 1) asociace s minulou podobnou zkušeností, 2) předvídání nové zkušenosti, 3) osobní výklad, vlastní poznávajícímu jednotlivci. Nejdůležitějším z těchto prvků je první. Toto vše nám na pátém stupni mentálním tlumočením vytvoří konečnou myšlenku, což je poslední šestý stupeň v procesu vnímání světa.

Rozborem jsme došli k závěru, že pouze našich pět smyslů nám říká o existenci tohoto známého světa a podává nám o něm zprávy. Není možné dostat se přímo k předmětu jako k nezávislé existenci. Pronikáme pouze k jeho vnímanému tlumočení, to jest, pronikáme k fyziologickým stavům v našem těle, pronikáme k fyziologickým stavům *v nás samých*.

Dalším závěrem je, že ke skutečnému vnímání dochází v okamžiku, kdy se smyslový dojem změní ve vjem. Dokázali jsme si, že dokud nevznikne následný pocit po vibračním pohybu v mozku, tedy vjem, do té doby pro nás dotyčný předmět neexistuje – nevnímáme ho.

A tak jediné věci, které známe *jistě*, jsou stavy našeho vědomí, to znamená, naše vjemy a nic jiného. Nikdy nepoznáváme panoramatický vnější svět sám o sobě. Vidíme tento svět pouze nehybnými brýlemi smyslových zpráv, které o něm dostáváme. Nemůžeme jej přímo pozorovat. Přímou pozorujeme jen mentální reakci na něj, to jest, pozorujeme sami sebe! Aniž jsme si kdy uvědomili tuto jistotu a jednoduchou pravdu, žijeme ve dne v noci ve světě, který pro nás vytvářejí vjemy.

Vnímání má souhrnem tři úrovně a pro příklad použijeme vnímání zrakem, tedy se na něj podíváme ze tří rozdílných stanovisek. Prvým je fyzický podnět a týká se pohybu světelných paprsků z předmětu do oka. Druhým je fyziologický proces a týká se promítnutí obrazu na sítnici a přenos přes nervovou soustavu do mozku. Třetím je psychologická konstrukce a znamená první uvědomění si toho, že předmět existuje. Fyzika zkoumá světlo, fyziologie oko a mozek, psychologie musí studovat vznik vědomého vjemu, zatímco filosofie musí uspořádat výsledky všech tří věd.

Byli jsme tak vedeni krok za krokem k překvapujícímu objevu, že ať jsou fyzické věci jakkoli hmatatelné, jejich existenci nám nakonec odhaluje naše mentální zkušenost, to znamená, že poznání těchto věcí nás uzavírá „do čtyř stěn pouhých myšlenek“.

Jednoduše řečeno, to, co nepochybně známe, jsou naše představy (myšlenky) toho, co obvykle nazýváme zevními objekty, my se však klamně domníváme, že poznáváme objekty samotné. Rozdíl mezi oběma je rozdílem mezi fotografií a živoucí bytostí.

Posledním ponaučením je, že každá lidská zkušenost fyzického světa je v podstatě mentálně vytvořená zkušenost. Abychom se dostali do styku se světem vnějších věcí, musíme je *vmyslit* do existence: jinak si je vůbec neuvědomíme. Jsme si vědomi pouze *myšlenek* vnějších věcí, i když jsme věřili, že jsme si byli vědomi věcí samých.

03. TAJEMSTVÍ PROSTORU A ČASU I.

Odhalení relativity

Co bylo jednou z několika vrcholných událostí ve vědeckém světě dvacátého století? Jaká revoluční zásada byla stanovena, která vrhla senzační nové světlo na staré problémy? Bez veškeré pochyby byla to formulace teorie relativity od Alberta Einsteina, která nejen shrnula dvě tisíciletí matematických výzkumů a posoudila fyzikální výzkumy za tři století, ale otevřela také nové stezky a rozevřela nesmírné perspektivy pro průkopnické myslitele.

Rozumový důkaz tohoto složitého závěru je pln formulí, na něž mozek průměrného laika nestačí. Tato nauka nemůže být také plně vysvětlena bez těžko srozumitelných matematických rovnic. Einstein jednou sám přiznal, když byl žádán, aby podal tuto nauku několika srozumitelnými slovy, že by to trvalo tři dny, než by podal krátkou definici. Přesto, aniž bychom se ztráceli v obtížné změti složitých technických symbolů a v podobné nestravitelné intelektuální potravě, jako je počítání s variacemi a teorie o invariantech, můžeme a musíme filosofům zjednodušit a osvětlit určité, pro ně zvláště zajímavé aspekty Einsteinových hypotéz.

Je však potřeba dodat, že pojmová podstata Einsteinova objevu byla již známá dávno zmizelým mudrcům Hindustánu a že indiští džinističtí myslitelé formulovali podobnou filosofickou doktrínu – Syadvada – která se podobá relativismu, a to dva tisíce let předtím, než formuloval Einstein svou vědeckou doktrínu. Indiští myslitelé, stejně jako řečtí myslitelé (Platón a Aristoteles) již dávno předvíдали princip, který byl experimentálně ověřen a s konečnou platností prokázán až po mnoha staletích. Co Einstein skutečně udělal, bylo to, že jej vědecky zpracoval a položil na základ původního matematického zkoumání a experimentálního důkazu tím, že ukázal na jeho praktické použití ve speciální sféře. Formuloval relativitu za tím účelem, aby přizpůsobil fyzikální hypotézy pozorovaným údajům. Učinil vědu odpovědnou za přezkoušení a ověření principu, který až dosud živořil mezi sporným hloubáním přehlížených metafyziků nebo starými naukami neznámých cizinců.

Uvedení teorie relativity do vědeckého myšlení děkuje za svůj původ slavnému pokusu o stanovení rychlosti světla, který vykonali Američané Michelson a Morley na konci předminulého století. Jejich práce ukázala, že rychlost, kterou se světlo šíří, zůstává táž, ať se světlo šíří jakýmkoli směrem nebo ke kterémukoli tělesu v prostoru. Pokus ukázal, že světlo se šíří stejnou rychlostí vzhledem k zemi, ať se tato k němu blíží nebo se od něj vzdaluje. Bylo obtížné uvést v soulad tento objev s faktem, že se země pohybuje prostorem. Očekávali bychom, že rychlost pohybu světla se zvětší, když se světlo přiblíží k zemi. Odpovídalo by to témuž principu, podle kterého jsou sečtené rychlosti dvou vlaků vzájemně se blížících z opačných směrů větší než jednoho z nich. Z tohoto důvodu by měl pozorovatel umístěný na planetě, která rychle postupuje vstříc blížícímu se světelnému paprsku objevit, že rychlost pohybu světla je větší, než když se planeta od paprsku vzdaluje. Ale pokusem bylo zjištěno, že rychlost světla zůstává nezměněna, přesně táž, jaká byla před vzájemným pohybem vzata v úvahu, a to cca 300 000 km za sekundu. Tento fantastický výsledek byl proto roven matematické rovnici $2+1=2!$

Proč světelné paprsky nezvětšily rychlost pohybu tak, jak by v soulase se známými zákony měly učinit? Žádný přiměřený výklad této zvláštnosti nebyl po ruce, dokud jej nepodal Einstein. Ukázal v jazyce matematiky, že veškeré předešlé úvahy o této záležitosti byly založeny na zásadách, které samy o sobě již experiment špatně vykládaly a že by bylo moudřejší pozměnit tyto zásady tak, aby se hodily k faktům, které tento experiment odhaloval. To však podrobuje zkoušce celou otázku způsobu, jakým rychlost

světla byla měřena a způsobu, jakým každý přístroj a každý pozorovatel, který přístroj používal, došel k vyplývajícím časovým a prostorovým rozměrům. Jestliže by k tomu došlo, bylo by nutné změnit samotné zděděné a převládající představy o čase a prostoru. Tyto představy byly dosud považovány za něco pevného navždy, na všech místech a za všech podmínek, ale tyto staré modely, se vší úctou k nim, se tímto pokusem o chování světla v rychle se pohybující soustavě ukázaly jako klamné. Když provedeme změnu v poloze těchto modelů tím, že je zbavíme stálosti, jaká jim je přikládána, a uvedeme je do základní závislosti na situaci pozorovatele, když uznáme, že veškerá prostorová měření jsou srovnáním vzájemných poloh dvou věcí v prostoru, když uznáme, že nic není konečně stálého v čase, pohybu nebo měření délek, vznikne tím nový světový názor, který nejen dostatečně vysvětlí problém jednotné rychlosti světla, ale také vysvětlí ostatní fyzikální problémy, které tehdejší pokroky vědy vynesly na povrch. Takové byly počátky principu relativity. Einstein pak aplikoval princip relativity na vliv sluneční gravitace, na pohybující se paprsky světla a s její pomocí vypočítal přesnou úchytku, kterou mají. Když v roce 1919 astronomická pozorování během zatmění Einsteinovu předpověď potvrdila, princip relativity byl před vědeckým světem skvěle obhájen. Vědci jej nemohli nadále ignorovat. Základ všeho konvenčního vědeckého myšlení musel prodělat zásadní změnu.

Relativita zbavila čas neproměnné stálosti a změnila ho v proměnlivou dimenzi. Vyjádřeno jasněji: čas nemá zvláštní a stále stejný a týž význam pro všechny lidské bytosti. Ti, kteří by ho chtěli omezit podle svých měření hodinami nebo podle otáčení hvězdných těles, drží se pouze předsudku. Neboť pocit času není absolutní skutečností, ale interpretací jak hodiněk, tak i hvězd, vytvořenou vědomou bytostí. Je to způsob, kterým se k sobě řadí vjemy v mysli. Neexistuje nic takového jako absolutní míra času. Zevrubná analýza odhalí, že veškerá naše měření, založená na planetárním otáčení, nejsou ve své podstatě nic jiného než naše relativní dojmy. Einstein na to začal poukazovat.

Dále nauka o relativitě učí, že pohyb znamená pouze polohovou změnu vztahu mezi jedním a druhým předmětem, a že proto fyzická změna, jako pohyb, není nikdy absolutní, ale vždy relativní. Připustíme-li jednou, že standardy měření času a prostoru se mohou měnit, pak musíme opustit své konvenční představy fyzikální, geometrické a astronomické vědy. Astronomie hladce hovoří o vzájemných postaveních „stálic“. Ale je to pouze relativní výraz, neboť stálice bezpochyby také letí prostorem, jak by viděl ten, kdo by se nalézal na bodu v poměrném klidu. Považujeme Polárku za hvězdu, která je vždy v klidu, ale jev precese rovníkosti dokazuje, že je také pohybující se tělesem. Proto je naše užívání slova „stálice“ zcela libovolné. Stálice byly takto pojmenovány nikoli proto, že skutečně víme, že nehybně tkví v prostoru, ale proto, že astronomie nebyla dosud schopna vynalézt přístroje, které by nám je dostatečně přiblížily, abychom objevili nějaký jejich pohyb. Když Einstein řekl, že ve vesmíru neexistuje místo, které by bylo absolutně v klidu, a že tedy neexistuje postavení, z kterého by mohly být tvar a rozměr nějakého předmětu zjištěny tak, aby byly platné za všech podmínek pozorování, řekl tím ve skutečnosti, že věda není schopna dojít k definitivně platným výpočtům o světě.

Svá časo-prostorová měření polohy a pohybu děláme ve vztahu k nějakému standardu, o kterém předpokládáme, že je stálý, neměnitelný a neproměnný; zkrátka, vždy v klidu. Ale Einstein přesvědčivě dokázal, že ve vesmíru neexistuje nic, co můžeme s konečnou platností popsat jako „klid“. Pokud víme, může se pohyb díť kolem druhého předmětu, o němž se také předpokládá, že je v klidu. Jak můžeme vědět, že je něco stále v klidu a bez pohybu, když náš rozsah vnímání je tak omezený? Obvykle usuzujeme na podkladě možných vnějších jevů, na podkladě toho, co říká našich pět omezených smyslů a běžně, ale nevědomě, považujeme pevný kámen za předmět, který je v klidu. Ale pravda je taková, že kámen se skládá z molekul a atomů; z elektronů, protonů a neutronů, které jsou neustále v pohybu jako roj neúnavných včel. Musíme zrevidovat svou jednoduchou

představu o světě.

Člověk, který prochází po železničních kolejích zatáčkou, nepozoruje – má-li oči upřeny stále na nohy – že dráha, kterou prochází je zakřivená. Bude se mu zdát, že je přímá. Jen tehdy, když pozvedne oči, podívá se trochu kupředu a změní tak svou perspektivu, uvidí, že koleje jsou ve skutečnosti zakřiveny. Tentýž předmět vypadá různě z různé perspektivy. Kolik našich světových názorů by se změnilo, kdybychom mohli změnit svůj zorný úhel!

Karavana velbloudů, odpočívající v údolí, se jeví pozorovateli, který stojí nad ní na srázu, v úplném klidu. Ale to platí pouze za běžných představ o prostoru, které náleží do před relativní fyziky, neboť se přehlíží fakt, že země putuje kolem slunce a při svém pohybu unáší také karavanu. Pozorovatel tím, že není schopen dokázat tento pohyb, nevědomky klame sebe sama ve víře, že co je pravdivé z jeho stanoviska, je pravdivé také ze všech ostatních stanovisek ve vesmíru. To je samozřejmě nesprávné, protože druhý pozorovatel, umístěný na slunci, by jistě pozoroval pohyb karavany prostorem. Vše, co je první pozorovatel oprávněn říci, je, že velbloudi jsou v relativním klidu vůči zemi. Nemůže říci nic pravdivějšího, leda že by byl schopen posunout své postavení. A tak žádný pozorovatel nemá zcela pravdu ani zcela nepravdu. Faktem je, jak upozorňuje Einstein, že **každé pohybující se těleso má své vlastní měřítko času a svou vlastní soustavu prostoru, s nimiž pozorovatel bude vždy ve vztahu**. Ten zpravidla neví, že jiná měřítka a soustavy se mohou od jeho měřítek a soustav lišit a že, bude-li na nich lpět, nebude schopen vysvětlit existenci naprosto nepochopitelných a zcela iracionálních činitelů ve vesmíru.

Tato tvrzení jsou logickým důsledkem našich znalostí, že se země otáčí kolem slunce. Ale pohyb každé planety může být měřen a popisován pouze vzájemným srovnáním s něčím jiným, co je zcela v klidu, řekněme se soustavou stálic. A tak relativita učí, že můžeme znát pouze vztahy mezi tělesy v prostoru a že jejich popis je pouze srovnávací. Můžeme pouze srovnávat jednu věc s druhou. Jsme nuceni jednat s dualitami. Neboť náš **pojem prostoru nemá smysl bez daného měřítka vztahu**. Kdybychom byli tak uzavřeni, že bychom nemohli vidět na nebi hvězdy a planety, nevěděli bychom, že se naše země pohybuje prostorem. Cítili bychom s jistotou, že je nehybně upevněna na klenbě nebes, neboť bychom neměli základnu pro zkoumání. A tak pohyb je zcela vztahový. Země si razí dynamicky svou dráhu prostorem kolem slunce nesmírnou rychlostí, téměř 30 km za sekundu – přesto nikdo necítí nejmenší záchvěv tohoto pohybu, naopak každý cítí, že země stojí dokonale klidně!

Klam prostoru

Užíváme hladce slovo „zde“. Ale zatímco ukazujeme místo, takto označené, letí země gigantickou rychlostí prostorem, unášejíc toto místo s sebou, takže je v několika minutách vzdáleno mnoho tisíc kilometrů od původního místa. „Zde“ se proto stává relativním výrazem vztahujícím se k nějakému bodu nebo osobě na zemi, ale je bezvýznamné, je-li ho použito pro prostor. A dále, země se otáčí a krouží kolem slunce, slunce se však samo pohybuje vzhledem k Mléčné dráze, a třebaže je to nyní nad naše možnosti měření, Mléčná dráha se pravděpodobně také řítí prostorem. Když všechny tyto pohyby vezmeme v úvahu, pochopíme, že nelze ani pravděpodobně odhadnout, jak daleko se dané místo průběhem těchto několika minut skutečně posune. Žádný pokus ani nemůže nikdy zjistit rychlost, jakou se ono „zde“ skutečně pohybuje prostorem, protože neexistuje žádné těleso, které by bylo absolutně v klidu a s nímž by mohl být pohyb daného místa porovnán. Můžeme pouze určit jeho relativní polohu a relativní rychlost pohybu. Takový bude výsledek, ať se postavíme kamkoli.

Tak opět přicházíme k základu Einsteinovy nauky, že prostor sám o sobě nemá žádný konečný standard měření a že není za všech okolností stejný. Prostor v poslední analýze nemá vlastnosti zahrnuté Euklidem v jeho předpokladech a axiomech. Takový je závěr relativity. Ale dlouho před Einsteinem našli jak Pythagoras v Řecku tak mnozí mudrci v Indii rozpory, které spočívají v představě, že prostor má svou charakteristickou existenci, svou vlastní neměnnou stálost. Věděli, že je z jednoho hlediska měřitelný, zcela vztahný a konečný, ale z jiného hlediska je zcela neměřitelný a v každém směru nekonečný. Z prvního hlediska ho můžeme omezit na jeho části, které mohou být snadno odlišeny od ostatních částí v rozsahu, který zaujímají fyzické předměty, ale z druhého hlediska nemají tyto části nezávislou existenci, oddělenou od celku, a my nemůžeme omezit hranicemi jeho nekonečné pokračování. Protože, když zkusíme dát všechny jeho části dohromady, nemůžeme nikdy dospět k souhrnu, který by dal celý prostor; ať považujeme za celek cokoli, ukáže se vždy, že se za tímto celkem rozkládá ještě další prostor a tak dále do nekonečna. A tak, jestliže uvažujeme o prostoru, jako o menší části, popíráme jeho existenci jako celku. Jestliže se tímto způsobem obě hlediska navzájem vylučují, pak musíme z toho vyvodit, že prostor je více subjektivní představou než objektivním prvkem.

Uvažujte nyní o bodu na bílém listě papíru. **Geometrie definuje bod jako místo bez velikosti. Nemá vůbec žádné rozměry. To znamená, že bod nic neobsahuje a nemá místo, aby bylo možné do něho něco vložit. Ved'te tuto analýzu ještě dále a uvidíte, že bod není vůbec prostorový a že tudíž prostor, představovaný jeho označením „zde“ je i není – jsou to protiklady, které se opět vzájemně vylučují.**

Uvažujte opět o něčem, co je vně, „tam“ v prostoru, řekněme vzdálená pevnina Austrálie. To znamená, že „není zde“. Ale slovem „zde“ můžete myslet zde v tomto městě, zde v tomto kraji nebo zde na této pevnině; nebo můžete rozšířit jeho rozsah na celou zeměkouli, na celou galaxii anebo prostě na prostor celého vesmíru. A pak už nemůžete jít dále, protože již nemůžete mít žádné zvláštní stanovisko, podle kterého by bylo možné rozlišit jedno místo od druhého. Zúžování pozornosti, které omezuje vaši definici onoho „zde“, bude potom odstraněno. Ale tím, že jste šli tak daleko, včlenili jste Austrálii do svého „zde“. Tudíž „zde“ i „tam“ si navzájem odporují a tím se i sám pojem prostoru, jako oddělené skutečnosti, která na nich spočívá, zcela zhroutí.

Co se stane z našeho obvyklého pojmu prostoru, když radioaktivní výzkumy nám sdělují, že ostrá špička nejostřejší jehly je nepatrným světem, kde miliony pohyblivých tělísek neustále krouží, aniž se vzájemně dotknou?

Relativita ukazuje, že musíme změnit svůj zděděný způsob myšlení o světě. Prostor a čas vyžadují zkoumání, protože vstupují do každého pojmu o vnějším světě. Jsou to tvary, v nichž dostáváme svou zkušenost. Náš život na zemi se očividně pohybuje v podmínkách vnucených mu prostorem a časem; veškerá naše zkušenost je od nich opravdu neodlučitelná. Všechna měřitelná tělesa a všechna živoucí stvoření se jeví našim smyslům jako existující prostorově a časově a celý vesmír si můžeme představovat pouze uvnitř jakéhosi zvláštního rámce času a prostoru. Nemůžeme uvažovat o myriádách faktů a o rozmanitých událostech přírody, aniž uvažujeme, že zaujímají místo někde v prostoru a někdy v čase. Ale význam času a prostoru je vždy relativní a mění se se změnou okolností.

Klam času

Když si uvědomíme, že každé pozorování vnějšího světa probíhá v čase a každá úvaha, která prochází naší myslí, je rovněž podmíněna svou časovostí, pak je jasné, že čas ovlivňuje naše myšlenky a pozorování, a jsme tak nuceni odhalit, co čas je – musíme

pochopit čas, jestliže chceme pochopit, jak vnímáme svět.

Čas se skládá ze tří částí: minulost, přítomnost a budoucnost. Alespoň takhle nám to bylo vždy od narození předkládáno.

Jakmile se však člověk pokusí vstoupit do vnitřního vztahu k času, uvědomí si, že neustále žije v přítomnosti. Vzpomínky na minulost a očekávání budoucnosti jsou podobné neskutečným, netělesným duchům, kteří se opět propadají do temné nicoty, ale přítomnosti nelze žádným způsobem uniknout – ona pohlcuje každou minutu.

Přítomnost plyne neustále kupředu, pohybuje se nezvratně jediným směrem k budoucnosti, která se do ní také neustále vlévá, jako se přítok vlévá do řeky, kterou napájí. Tímto zvláštním způsobem stále a neodlučitelně dlíme v říši přítomnosti jakožto podstatě naší vlastní existence.

Avšak co je minulost? Minulost je jen pouhou vzpomínkou! A co je vzpomínka? Vzpomínka je jen myšlenka; tedy je někdo, kdo myslí na něco, co se stalo. Tedy minulost žije v nás, v naší mysli, v našem vzpomínání. A co je budoucnost? Budoucnost je jen očekáváním vyplněným nadějí či strachem. A toto očekávání je jen zase v našem myšlení, v našich myšlenkách. Logickým závěrem musí být konstatování, že jak minulost, tak i budoucnost nemají svojí fyzickou existenci, jsou zažívány jen jako stavy vědomí, jako obsah myšlenek, a tak jen přítomnost-přítomný okamžik vyniká svou *skutečností*.

Přítomný okamžik je středem mezi minulostí a budoucností. Vždyť každá minulé událost byla v době, kdy se udála, přítomnou událostí. Stejně tak bude každá budoucí událost ve své době prožívána jedině jako přítomná událost. Minulost a budoucnost, jsou-li analyzovány, se tedy jeví jako projevy přítomného času, zcela na něm spočívají a nemají žádnou vlastní nezávislou existenci. V tom je těžiště celé věci. Jinými slovy, čas se jeví, že je nepřetržitým řetězem tvořeným následnými články pouze přítomných dějů. Nemůže být žádným způsobem rozdělen na absolutní minulost a absolutní budoucnost, protože je nerozdělitelný. Vztah, který existuje mezi minulostí a budoucností vytváří sjednocující schopnost lidské paměti; existuje v člověku, nikoli v čase.

Nyní jsme se však dostali do paradoxu. Pokud je čas platný, skutečný, musí se jeho skutečnost stahovat na všechny jeho tři části: minulost, budoucnost a přítomnost. Ale právě jsme popřeli platnost minulosti a budoucnosti jako nezávislé existence a tedy tím i musí padnout přítomnost, protože buď čas funguje jako celek, anebo se jeho celistvost zhroutí. Jak je to tedy s přítomností?

Kde začíná nebo končí přítomný okamžik? Není možné rozlišit tyto dva body, protože v okamžiku, kdy je stanoven jeden bod, stává se tento okamžik okamžikem minulým. **Z toho důvodu si nemůžeme utvořit žádnou absolutně správnou představu o přítomnosti. Řečeno vědecky, přítomnost se vymyká pozorování a následkem toho je nepoznatelná. Přítomnost nemá žádné trvání.**

Nyní jsme popřeli všechny části času, ale my všichni víme, že není možné poznávat svět, aniž bychom ho nepoznávali v čase a v prostoru, a všichni vnímáme pocit skutečnosti, který vždy pociťujeme v přítomném okamžiku. Jak to tedy je s naším pocitem vnímání času?

Čas je obvykle považován za plynoucí proud nebo stálý sled oddělených okamžiků. To je naprosto přirozené, neboť lidská mysl si nemůže vůbec představit čas, který je bez sledu událostí nebo ve kterém neexistuje žádné „dříve, nyní a potom“. V čase následuje jedna myšlenka za druhou a v čase se dějí události. Můžete si vůbec vytvořit představu o čase, aniž si jej představíte se začátkem, ukončením nebo s přerušením a změnami? Ale na neštěstí nás to svádí k iluzi. Předpokládáme totiž, že čas je rozdělen na okamžiky, ale pokuste se je pevně uchopit a okamžiky vám uniknou. Analýza neodděluje žádné oddělené části času, žádné nezávislé okamžiky; neexistuje žádná mezera mezi

přítomností a minulostí. Jak může někdo rozlišit, kdy přítomný okamžik začíná nebo kdy končí? Pokuste se nalézt rozpoznatelný dělicí bod mezi minulostí a budoucností, mezi „dříve“ a „potom“. Ať považujete cokoli za takový bod, nezůstane jím ani v tom okamžiku, kdy jste jej odlišili. **Čím jiným je přítomný okamžik než takovým hypotetickým bodem?**

Jednou z iluzí času je, že neustále věříme, že žijeme v událostech přítomného času, zatímco žádné takové rozdělení ve skutečnosti neexistuje. Ať je to o jedinou sekundu nebo o tisícinu sekundy nebo o miliontinu sekundy později, takzvaný přítomný okamžik se již propadl do takzvané minulosti. Náš plynulý hovor o přítomných, minulých a budoucích údobích času je hovorem o něčem, co nikdo nemůže určit a o čem si nikdo nedovede vytvořit vhodnou představu, která by byla natolik správná, že by mohla čelit každé analýze. **Copak se stane s naším celkovým pojmem času, když není možné vytvořit si pojem o jeho jednotlivých složkách?** A tak to, co se zdálo být skutečností, se zdá být alespoň do určité míry spíše představou, zakotvenou v naší mysli; to znamená, že pohyb času je z velké části v nás samých.

Změny času jsou tedy ve skutečnosti vaší vlastní zkušeností. **Okamžiky opravdu neexistují. Čas není součtem neexistencí. Přidejte nulu k nule a celková suma je stále nulou, proto čas není nezávislou skutečností, ale abstrakcí, vytvořenou ze skutečnosti. Čas, stejně jako prostor, je abstrakcí.** Jakmile je však abstrakce považována za něco skutečného, pak si odporuje.

Když posuneme své úvahy ještě dále, musíme připustit, že náš pocit času se může zúžit právě tak, jako se náš pocit prostoru může rozšířit, a že, když měříme tok času, naše mysl jej jaksi do určitého stupně vytváří. **Relativita učí, že formy, které čas v zážitku přijímá, nejsou nikdy konečné. Jsou to aspekty, které se mohou nejvýstřednějším způsobem měnit. Existuje však jeden neoddelitelný prvek, který trvá během všech jejich proměn a který je všechny spojuje a udržuje. A tím je činitel mysli. Protože přítomnost sama nemůže být pozorována jako něco objektivního, musí nezbytně být subjektivní, to jest, ve vědomí pozorovatele. Je něčím, co je v člověku samém nebo, přesněji řečeno, v jeho vědomé pozornosti.**

Abychom si předchozí tvrzení podpořili, budou zde uvedeny příklady.

Podivné světlo, které relativita vrhla na naši víru o prostoru, je zcela podobné tomu, které vrhla na naši víru o čase. Taková je relativita času, že pomalá želva, která žije po celé století, nemusí pociťovat, že jí to trvalo déle než rychlému hmyzu, který se objeví, roste, páří a zmirá v jednom týdnu, neboť relativita určuje její zkušenost z jiného stanoviska. Záleží na tom, **kolik vjemů prochází myslí**; je-li počet v obou případech stejný, pak na létech nezáleží. Kdokoli dělal pokusy s jistým druhem drog, ví, že jedním z jejich následků bude rozvinutí abnormálního pocitu času, takže jednoduchý výkon jako zdvihnutí ruky zabere intenzivně půl hodiny, aby se odehrál ve vědomí, kdežto pro pozorující osobu je to dílem okamžiku.

Na plátně v kině můžeme vidět zpomalený film koně, skákajícího přes překážku. Jeho nohy se pohybují tak pomalu, že zvíře potřebuje 60 sekund pro výkon, který se ve skutečnosti udál ve dvou sekundách. Co se stalo? Kameraman zrychlil snímání kamery do té míry, že učinil několik stovek obrázků za sekundu, kdežto promítačka je promítá na plátno ve standardní rychlosti 24 obrázků za sekundu, což způsobuje ono zpomalení pohybů koně. To není klam. Stroj skutečně rozšířil naše měření času změnou počtu našich vjemů. Ukázal prakticky a jednoduše, co princip relativity ukazuje v matematických formulacích.

Uvažujte o případu mladého muže, který strávil tři nebo čtyři hodiny s vroucně milovanou ženou. Tato doba se mu bude zdát kratší než pouhá hodina. Jako protiklad uvažujte o případu muže, který čeká na svoji manželku, o které ví, že je právě s milencem. Každá minuta se mu bude zdát tak dlouhou jako hodina! Každý člověk má své individuální

vnímání času, jak jasně ukazují takovéto případy, a je iluzí věřit, že je to něco jiného než jeho vlastní jedinečná zkušenost. **Člověk vnímá události z perspektivy svého vlastního zvláštního stanoviska, protože čas sám je jenom relativním pojmem.** Nikdy ve skutečnosti neměříme samotný čas. Dokonce i čas hodin je měřením pohybu v prostoru, to jest, určitou relací mezi dvěma věcmi. Názor, že dvacet čtyři hodin bude vždy dvacet čtyřmi hodinami za všech podmínek a všude, je nesprávný.

Toto popření může hluboce otřást naším obvyklým způsobem myšlení a *vyzdvihuje celý pojem času z fyzického světa do oblasti nefyzické, neboli mentální.* Z toho vyplývá, že **čas můžeme znát jen jako formu sebe-vědomí (uvědomování si sebe).**

Toto téma lze snadno objasnit z vědeckého stanoviska. Určité nepravidelnosti v optice přivedly Einsteina k objevu, že různí jednotlivci by mohli mít různou představu o čase, jak je udáván hodinami, a přitom by oba názory byly stejně platné. Měření časových jednotek je relativní a závisí na stanovišti pozorovatele a jeho vztahu k události. Kromě toho, Einstein upozornil na fakt, že existují hvězdy, jejichž světlo dosud nedosáhlo naší země. Vzhledem k obrovské vzdálenosti hvězd od naší země mohly by být pozorovány – pokud by to bylo technicky možné – události, které se tam udály před staletími, jako současné.

A dále, kdyby se změnila rychlost otáček naší země, změnil by se úměrně k tomu i náš pocit času. Například: Měsíc se otáčí kolem své osy jednou za 27 a 1/3 našeho dne a kdyby se někdo z nás náhle ocitl na Měsíci, jeho čas by se tam vlekl velmi pomalu, neboť jeho měsíční den by byl 27 a 1/3 kráte delší, než je pozemský den, na který byl zvyklý. A tak má každý člověk svou vlastní představu času, což je jedna podoba principu relativity. Konečně, kdybychom si představili, že letíme nesmírnou rychlostí a vrátili se za několik minut zpět, zjistili bychom, že naše planeta zestárla o několik století.

Uvedené příklady dokazují, že **čas nemá žádnou absolutní existenci. Neexistuje žádná absolutní míra času, jenom naše mentální dojmy o něm: ČAS JE TAKOVÝ, JAK JEJ MYSLÍME!**

Čas mizí, pátráme-li po jeho původu. Čas není tak jednoduchou věcí, jak se domníváme – je naplněn tajemstvím.

Bylo by velkým omylem si představovat, že chceme popírat, že člověk má nějaký pocit času. Nic takového není nutné popírat. Člověk jistě pociťuje plynutí času a pociťuje silně jeho skutečnost. Chceme zde vrhnout trochu světla na povahu času. Skrytý zdroj tohoto pocitu skutečnosti času se stane jasným, jakmile se posuneme dál v našem rozboru o prostoru a čase.

Časo-prostorová souvztažnost

Einsteinovo dílo nejen olupuje čas a prostor o jejich nezávislou skutečnost, ale vede logicky k dalšímu bodu, který by neměl být přehlížen. Pokud člověk na Měsíci by měl jiný druh času než člověk na zemi, pak časový vztah se jeví jako něco smíšeného s prostorovým vztahem. Relativita dokazuje, že prostor nelze oddělit od pozorovatele, že nelze oddělit čas od pozorovatele a že čas i prostor tvoří součást jediné věci. „**Kdy**“ a „**kde**“ **jsou vždy ve spojení; neexistuje prostor bez času a čas bez prostoru. Proto vždy mluvíme o výrazu: časo-prostorové kontinuum. Časo-prostorové kontinuum je jedna věc, nikoli dvě; jsou to neoddělitelní současně existující společníci.**

Veškeré vnímání času musí zahrnovat vztah k vnějšímu světu, a proto také musí zahrnovat vnímání prostoru. Čas a prostor nelze od sebe odloučit. Veškeré naše vědění o přírodě je věděním o věcech rozprostírajících se v prostoru a odehrávajících se v čase; veškerá naše zkušenost je zkušeností o objektech, zaujímajících zvláštní místo v prostoru a zvláštní časový řád. Vidíme nejen svět, který nás obklopuje, ale vidíme ho v časo-

prostorovém vztahu.

Čas a prostor jsou jeden v druhém obsaženy, jsou vzájemně na sobě závislé. Neboť my vidíme předměty v prostoru odděleně, a proto postupně, tudíž v souhrnném časo-prostorovém rozměru. Časoprostorové kontinuum je základem, na kterém spočívá veškerá naše zkušenost o světě.

Avšak, **i když je čas a prostor nezbytnou podmínkou procesu vnímání a ani jedinou věc nemůžeme nikdy od nich oddělit, přesto my nikdy nevidíme ani čas ani prostor samy o sobě! Nezakoušíme žádný přímý smyslový vjem času nebo čistého prostoru.** Nemůžeme odít pouhou ideu prostoru do žádné mentální podoby – můžeme pouze uvažovat o nějaké věci zaujímající vzdálenost, rozlohu; proto **známe prostor pouze jako vlastnost věcí a čas jako vlastnost změny.**

Pojem času je nerozlučně spojen s pojmem pohybu. Je to pocit posloupnosti. Takže, v mysli existuje pohyb myšlenek a vjemů, jeden následuje za druhým jako jednotlivé obrázky na filmovém pásu – tento proces probíhá po celý den.

Je to tato sounáležitost ve sledu mentálních dojmů, tělesných pocitů a událostí, když procházejí vědomím, co vytváří náš pocit času, neboť neexistuje pohyb bez času. Je to toto věčné noření pozornosti do myšlenek, co vytváří pocit plynutí času a dokud člověk neoprostí svou pozornost od těchto myšlenek, do té doby bude zajatcem pocitu plynutí času.

Průměrný člověk je zcela logicky přesvědčen, že se jeho život skládá pouze z pohybu skrze čas, odměřovaného okamžiky, dny, týdny a roky. Ale faktem je, že **KDYŽ NEEEXISTUJÍ MYŠLENKY, NEEEXISTUJE ANI PLYNUTÍ ČASU. KDYŽ STOJÍ MYSL, STOJÍ I ČAS.**

V bdělém stavu často shledáváme, že utrpení nám hodiny prodlužuje, kdežto radost je až příliš zkracuje. Bolestivá nemoc se v našem životě vleče únavným způsobem pomalými mučivými kroky, ale radostné dny pominou jako smršť. Dvěma vroucně se milujícím lidem, kteří byli od sebe odloučeni pouhý týden, se zdá, že uplynul nejméně celý měsíc. Zažíváme tedy jenom *pocit* rychlosti nebo pomalosti času, nikoli jeho matematické měření, protože ho zažíváme jako něco zcela subjektivního, to jest, uvnitř pozorující mysli a závislého na ní.

Jak jsme si dříve uvedli, dokud nejsou zprávy smyslů dopraveny do mozku a proměněny v *mentální* dojmy, žádný člověk si nemůže uvědomovat fyzický svět.

Neobyčejný důkaz o tom, že změna v kombinaci nervových počitků a z nich pocházejících mentálních dojmů mění lidský pocit času, poskytla tato událost:

„Živé vzpomínky na prodloužení času popisují oběti zasažené elektrickým proudem. Jeden muž pozoroval kolo jedoucí značnou rychlostí. Když byl zasažen proudem, prohlásil, že viděl každý drát v kole a zdálo se mu, že se sotva otáčí. Řekl také, že cítil každou změnu střídavého proudu o šedesáti periodách za vteřinu.“

Polem naší pozornosti procházejí postupné vjemy. Když procházejí normální rychlostí, to jest, rychlostí společnou lidstvu jakožto celku, tvoří normální pocit času. Když však, jako v tomto neobvyklém případě, je mozek abnormálně ovlivněn, mohou být tyto vjemy prodlouženy a procházejí vědomím pomalu jako v nějakém zpomaleném filmu. Není to snad jasný důkaz, že se pohyb času neděje ve vnějším vesmíru, nýbrž uvnitř lidské mysli?

Je dobře známým faktem, že vlivem uspávacího prostředku při chirurgické operaci nebo vlivem narkotické drogy se může pocit času fantasticky zrychlit nebo stejně

fantasticky zpomalit. Z těchto případů můžeme získat ponaučení, že pocit času je v mysli samé. Čas proto není mimo lidský organismus, nýbrž uvnitř něho. Je to představa, nikoli objekt, je to myšlený pojem a vedlejší produkt vědomí. Čas nemá žádnou vlastní nezávislou existenci mimo mysl, která ho vytváří a pociťuje. Neustálý kupředu postupující pohyb času je jednou ze základních podmínek normálního vědomí.

Každá vnější zkušenost, která začíná v určitém okamžiku, trvá po jistou dobu a nakonec v určitém okamžiku končí, se měří jemným přístrojem naší mentality. Základní změna v této mentalitě ovlivňuje toto měření – buď je zvyšuje do abnormálně velkých rychlostí, nebo je redukuje na rychlost abnormálně malou.

Čas je základ, jímž je podloženo běžné lidské myšlení.

Základ naší víry ve skutečnost času – jak je normálně chápán – je vyvrácen současnými mysliteli, kteří prohlašují, že čas není iluze a ani klam, ale je představou.

Shrnutí kapitoly

Čas a prostor jsou nezbytnou podmínkou procesu vnímání. Ani jedinou věc nemůžeme nikdy od nich oddělit. Přesto my nikdy nevidíme ani čas ani prostor samy o sobě! Nezakoušíme žádný přímý smyslový vjem času nebo čistého prostoru. Nemůžeme odít pouhou ideu prostoru do žádné mentální podoby – můžeme pouze uvažovat o nějaké věci zaujímající vzdálenost, rozlohu; proto známe prostor pouze jako vlastnost věcí a čas jako vlastnost změny.

Vidíme předměty v prostoru odděleně, a proto postupně, tudíž v souhrnném časo-prostorovém rozměru. Časoprostorové kontinuum je základem, na kterém spočívá veškerá naše zkušenost o světě. Čas a prostor jsou jeden v druhém obsaženy, jsou vzájemně na sobě závislé. „Kdy“ a „kde“ jsou vždy ve spojení.

Avšak čas sám osobě, tím že není možné utvořit si pojem o jeho jednotlivých složkách, není nezávislou skutečností. To samé platí o prostoru. Čas a prostor samy o sobě neexistují jako nezávislé jsoucnosti, neboť jsou pouhými vlastnostmi věcí – abstrakcí vytvořenou ze skutečnosti.

Co tedy tvoří tuto skutečnost, ze které vyvěrá pocit času a prostoru?

Došli jsme k závěru, že známe prostor pouze jako vlastnost věcí a čas jako vlastnost změny těchto věcí. Tedy čas a prostor jsou navázány na věci, které jsme však v předchozím pojednání o procesu jejich vnímání zredukovali na stavy našeho vědomí, na vjemy. Pak logická odpověď na otázku: „Co tedy tvoří tuto skutečnost, ze které vyvěrá pocit času a prostoru?“ je, že je to pocit posloupnosti, který existuje v mysli jako pohyb myšlenek (vjemů), jeden následuje za druhým jako jednotlivé obrázky na filmovém pásu. Je to tato sounáležitost ve sledu mentálních dojmů, tělesných pocitů a událostí, když procházejí vědomím, co vytváří náš pocit času, neboť neexistuje pohyb bez času. Je to toto věčné noření pozornosti do myšlenek, co vytváří pocit plynutí času a dokud člověk neoprostí svou pozornost od těchto myšlenek, do té doby bude zajatcem pocitu plynutí času.

Průměrný člověk je zcela logicky přesvědčen, že se jeho život skládá pouze z pohybu skrze čas, odměřovaného okamžiky, dny, týdny a roky. Ale faktem je, že **KDYŽ NEEXISTUJÍ MYŠLENKY, NEEXISTUJE ANI PLYNUTÍ ČASU. KDYŽ STOJÍ MYSL, STOJÍ I ČAS.**

Závěr tedy zní, že jak čas, tak prostor jsou nakonec vlastnostmi mysli. Fyzické věci poznáváme jako mentální zkušenost a časo-prostor jako pohyb těchto mentálních zkušeností v mysli.

04. TAJEMSTVÍ PROSTORU A ČASU II.

Tělo a pojem „zevní-vnitřní“

Nyní musíme přistoupit ve zkoumání povahy lidské zkušenosti zevního světa k dalšímu stupni našeho zkoumání, neboť svět se stále před nás staví a tiše si žádá přiměřené pochopení své přirozenosti.

Menší souhrn nám připomene, že čas a prostor samy o sobě neexistují jako nezávislé jsoucnosti, neboť jsou pouhými vlastnostmi věcí. Nejsme schopni vnímat tyto dvě vlastnosti odděleně, a tak vždy zakoušíme vlastnost časo-prostorového kontinua. A jelikož časo-prostor je vlastností věcí – fyzických předmětů, máme zde pouhou jedinou skutečnost před sebou a tou jsou právě jen a jen tyto věci. Ovšem, jak bylo ukázáno dříve, nejsme schopni poznávat tyto fyzické předměty přímo, ale jen jako stavy našeho vědomí. Není možné dostat se přímo k předmětu jako k nezávislé existenci. Jsme si jen vědomi jeho tlumočení přes vjemy. Jinými slovy: to, co vidíme, není věc sama o sobě, ale věc v naší mysli. Vše, co vidíme, respektive vnímáme, vnímáme jako myšlenku. Tedy se nám fyzické předměty jeví jako vnější vůči tělu, ale vnitřní vůči mysli – jako mentální stavy. Z toho vyplývá, že je potřeba zaujmout stanovisko ohledně našeho samotného těla.

Nesmíme se dopouštět té chyby, abychom si uvědomovali vnější objekty jako mentální, ale vlastní tělo jako „hmotné“. Takového rozlišování by bylo nelogické a neomluvitelné. Lze-li říci, že všechno je poznáváno myslí, je to pravda nejen o všech zevních předmětech, ale také o našem vlastním těle, s jeho hlavou, rukama, trupem a nohama. Ty také poznáváme pouze mentálně. Nic neodůvodňuje domněnku, že patří do jiné třídy než zevní předměty. Proto musíme hledět na tělo stejně, jako hledíme na všechny ostatní předměty, a považovat své uvědomování si těla výhradně za uvědomování si myšlenky.

Rovněž nesmíme dělat tu chybu, kterou dělá mnoho začátečníků, když si představují, že lidské tělo poznáváme jenom prostřednictvím těla, ačkoli všechny předměty vně těla poznáváme mentálně. Naše tělo se svými pěti smyslovými nástroji, okem, uchem, nosem, jazykem a kůží, existuje přesně stejným způsobem jako cihlová zeď, existuje jako objekt ve vědomí. Jsme si vědomi smyslových ústrojí, protože si uvědomujeme vjemy odvozené od nich, a ne jinak. Protože tělo má určitý tvar, velikost, barvu a tak dále, které poznáváme myslí, je celé – i s fyzickým mozkem – právě tak uvnitř mysli. Jsme právě tak závislí na mysli pro uvědomování se jeho existence, jako jsme na ní závislí pro uvědomování si cihlové zdi.

Shrňme tyto vývody a podívejme se analyticky a ostře kriticky na ono slovo „zevní“. Nikdy nikdo neviděl předmět vně mysli, nýbrž pouze vně těla. Jestliže ponecháme praktické stanovisko stranou a mluvíme filosoficky, je chybné mluvit o „zevních“ předmětech, protože i tělo koneckonců známe jako myšlenku a je proto mentální; nic tedy není skutečně zevní. Mluvit o nějakém předmětu, jako by byl vně těla, znamená mluvit o něm, jako by byl vně myšlenky, to jest, mimo mentální věc, tedy mimo mysl – což není možné. Ten, kdo používá slovo „zevní“, měl by blíže udat, zda míní zevní vůči tělu nebo vůči mysli. Jestliže totiž míní zevní vůči tělu, pak jsme již ukázali, že tělo samo je vnitřní vůči mysli, takže předměty musí rovněž být vnitřní vůči mysli. A jestliže míní zevní vůči mysli, pak pojmy „uvnitř“ nebo „zevně“ jsou zcela nepoužitelné. Chceme-li být přesní, nemůžeme říkat, že něco je zevní, protože slovo zevní má svůj vlastní protiklad; můžeme pouze říci, že existuje.

Abnormální pochody: iluze a halucinace

Od prvních počátků vědomí je každý předmět neustále předváděn myslí, jako by byl čímsi odděleným a nezávislým. My nejen poznáváme nějakou věc, ale poznáváme ji jako věc, která má určitý tvar a velikost a nalézá se v určité vzdálenosti od našeho těla a od jiných věcí. Poznáváme, že existuje v prostoru. Vidíme ji prostorově. Máme zakořeněné přesvědčení, že například stěna, kterou vidíme, je umístěna venku v prostoru, a cítíme, že se nesmíme vzdát tohoto přesvědčení, abychom neztratili zdravý rozum.

Musíme se však postavit tváří v tvář zvláštnímu problému. Jestliže nemůže vystoupit žádný smyslový dojem mimo obvod těla, protože se o každém dojmu předpokládá, že je vnitřním výsledkem práce tělesných smyslových ústrojí, proč tedy vnímáme konečnou myšlenku jako tvar rozprostírající se v prostoru? Všechny předměty, o nichž se říká, že jsou zevní, stojí ve vzájemném prostorovém vztahu. Ale jak si můžeme myslet, že naše představy o nich, které jsou zřejmě vším, co známe, mají polohu v prostoru? Jestliže bylo ukázáno, že naše myšlenky nebo pozorování těchto předmětů jsou skutečně naše zkušenosti o nich, čím to je, že právě táž zkušenost odporuje našemu rozumovému uvažování, neboť odhaluje předměty, jakoby stály zcela oddělené od těla a mimo ně? Jak se nám může jevit představa, o níž se říká, že je vnitřní, jako předmět, který je zevní a který má prostorové charakteristiky? Jak mohou barvy přijímat tvary samostatných zevních věcí, když je o nich vědecky dokázáno, že jsou to optické interpretace uvnitř očí? Krátce řečeno, je záhadou, jak vysvětlit přeměnu čistě mentální zkušenosti ve zkušenost zdánlivě oddělenou a samostatnou, a promítání čistě vnitřní zkušenosti do vnější zkušenosti.

Abychom trochu osvětlili odpovědi na tyto otázky, musíme provést další vědecké zkoumání určitých aspektů pochodů odehrávajících se při vnímání věcí prostřednictvím smyslů.

Existuje určitá anomální činnost smyslů, která se nezdá důležitou, je-li posuzována z praktického hlediska, která však poskytuje opravdu jedinečný materiál, umožňující přístup k hlubšímu chápání postavení, které zauímají smysly a mysl při pozorování světa. Ony zvláštní omyly smyslů, které nazýváme iluzí, a ony tajemné poruchy mysli, které nazýváme halucinací, poskytují zajímavou ukázkou principu, jehož závažnou důležitost nevědecká nebo nefilosofická mysl obvykle přehlíží. Bylo by omylem podceňovat jejich poučnou hodnotu kvůli jejich praktické podružnosti.

Zkušenost iluze má jisté společné prvky se stálou a obvyklou zkušeností, ačkoli se zdá, že se jí cynicky vysmívá. Psychologická činnost vnímání je v obou, i když příčiny jsou rozdílné. Pochod, kterým si *uvědomujeme* iluzi, se nemůže lišit od pochodu, kterým si uvědomujeme kteroukoli běžnou věc. Jako činnost vědomí jsou oba pochody opravdu totožné, třebaže se o jednom říká, že je klamný, a o druhém, že je správný.

Věda shledala, že studium abnormálních pochodů vrhá nové světlo na pochody normální. Poruchy psychického procesu a vady fyziologického mechanismu odhalují někdy cenná vodítka k práci obou, anebo potvrzují výsledky, získané dříve vědeckým zkoumáním a ryzí úvahou. A tak když je mechanismus vnímání porušen, jako při iluzích, a fyzický podnět je nesprávně vykládán, obdržíme letmý pohled na to, jak tento mechanismus vlastně pracuje. Pečlivý a systematický rozbor těchto abnormálních zkušeností poskytuje cenné ukazatele, které usnadní pochopení spletitých pochodů vnímání a jasněji osvětlí úlohu pozorující mysli, pozorujících smyslů a pozorovaného předmětu. Proto má iluze svou vědeckou cenu, neboť nám velmi pomáhá při vysvětlování smyslové zkušenosti.

Řeční intelektuálové, jako Aristoteles, byli znepokojeni tím, jak snadno mohou být lidé klamáni svými smysly; indičtí mudrci jako Gaudapada, nejen že si všimli tohoto faktu, ale dovedli své zkoumání až k nejzazší možné mezi. Znepokojovali se totiž tím, jak snadno mohou být lidé klamáni svou *myslí*.

Iluze jsou spojovány se zvláštním činitelem při vnímání, který mohl již dávno uvést bádající západní mysl na správnou cestu, která by je dovedla k psychologické pravdě, neboť toho si již před tisíci lety povšimli indičtí mudrci a hluboce o něm uvažovali. Jeho důležitosti však nebyla na Západě věnována přílišná pozornost. Tímto činitelem je fakt, že si všimneme jenom toho, čemu věnujeme svou pozornost, že z množství vjemů nevědomky vybíráme jen ty, které nás zajímají. Můžeme doma číst knihu; nebo můžeme být zaujati prací, která nás hluboce zajímá nebo je velice důležitá. Hodiny stále tikají a my si ani nevzpomeneme, že jsme slyšeli jejich zvuk, prostě proto, že naše pozornost byla vysoce soustředěna na čtení nebo na práci. Dojmy opravdu působí na smyslové ústrojí, zvukové vlny narážejí na bubínky zdravých uší, ale následkem odvrácené pozornosti tyto zvuky nevnímáme, i když je jiní slyší. Nebo jdeme po ulici a přítel, který nás potká, pozdraví. Jsme-li však ponořeni do hluboké úvahy, nevidíme ho a neodpovíme na jeho pozdrav. Vidíme spíše to, co hledáme, než to, na co se díváme. Vědomí klesá do nejasnosti nebo až do nicoty tam, kde nevěnujeme pozornost tomu, co vidíme, zatímco naopak živě osvětluje předmět, na nějž bylo myšlení upřeno s plnou pozorností.

Když děláme nějakou práci tak soustředěně, že zaujme naše vědomí do té míry, že vyloučí vše ostatní, mohou se přihodit události nebo předměty mohou být předváděny našemu zraku, a přece uniknou naší pozornosti a přejdou nepovšimnuty. Zůstávají mimo pole vědomí, třebaže jsou v poli smyslových vjemů. **To, co ovládá mysl, diktuje, co máme vnímat.** To je jedna poučka, kterou si musíme pamatovat. Je-li pozornost smyslových schopností zaujata představami vnitřního snění, je cesta k jejich zevní činnosti zablokována. To prakticky dokazují jóginí, kteří jsou plně ponořeni do stavu transu nebo komatu a jsou pak nevnímaví nebo necitliví vůči bolesti, jsou-li říznuti nožem. Mentální činitel pozornosti hraje mocnou úlohu při určování obsahu našeho vnímání. Čím více je mysl upřena na tělesné poranění, tím je bolest intenzivnější a nesnesitelnější a naopak, čím více je mysl zaujata jinou událostí, tím méně je poranění pocíťováno. Když se myšlení unaví nebo je zcela odtaženo, můžeme být slepí k tomu, co máme právě před očima.

Už tento neobyčejný fakt sám by měl být jasným upozorněním na to, že činnost mysli něco přidává a něco ubírá při tvoření světa, který pozorujeme. Měl by být výstrahou, že mentální činitel nemůže být vyloučen z žádného rozumného vysvětlení zkušenosti smyslů. **Jestliže nespolupracuje mysl se smysly, nenastane žádná vědomá zkušenost žádného zevního předmětu,** byť byly fyzické podmínky splněny sebelépe; jestliže spolupracuje nedokonale, bude zkušenost poměrně málo jasná a slabší.

Je těžké uvědomit si stupeň mentálního zasahování, když není z našeho normálního stavu patrný. Můžeme si ho však uvědomit při pozorování abnormálních zkušeností a neobvyklých událostí, které způsobují jakousi trhlinu v roušce zahalující vnímání. Bylo již zdůrazněno, že psychologicky je omylem oddělovat iluze od přijatých faktů běžného života. Analytickým studiem těchto výjimečných odchylek od obvyklého běhu přírody získáváme nové znalosti o tom, čím onen běh skutečně je. I když je iluze klamným smyslovým vjemem, je přece jenom vjemem, nechť vzniká jakkoli.

Uvažujme nejprve o druhu těchto iluzí, které se týkají přírody. Nejjednodušší úvaha o této otázce přináší překvapující objev. Vezměte například prostou židli, na niž sedíte. Je to pevný tvrdý předmět, který můžete nahmatat, zhotovený z přírodní fyzické substance nazvané dřevo. To je z vašeho stanoviska pravda o této židli. Jděte však do vědcovy laboratoře! Nechť vezme kousek onoho dřeva, z něhož je vaše židle vyrobena, a podrobí jej důkladnému analytickému zkoumání. Postupně jej zredukuje na molekuly, atomy,

elektrony, protony a neutrony. Nakonec vám řekne, že dřevo se neskládá z ničeho pevnějšího než z pole elektrické síly. Ale přes takovéto odborné poučení v rozporu s tím, co vám říká nevyvratitelný rozum, bude vám vašich pět smyslů dále předvádět dřevo jako něco velmi fyzického, něco zcela odlišného od všeho, co si můžete představit jako elektrickou energii.

Stará představa o „hmotě“ předpokládá, že její nejvýznačnější a nejhmotatelnější charakteristika – technicky zvaná hmotnost – je také její nejtrvalejší charakteristikou. To je pravdivé při malých rychlostech pohybu běžných předmětů, ale není to již pravdivé o předmětech, které jsou za běžnou zkušeností, kde převládají extrémně vysoké rychlosti pohybu – tímto názorem opouštíme staré formy fyziky. Je to v soulase s Einsteinovými matematickými dedukcemi, které učinily „hmotu“ tělesa proměnnou. **Einstein** totiž donutil vědu, aby odložila staré názory, neboť **prokázal, že hmotnost „hmoty“ se může měnit. Tak se fyzické předměty přeměnily v pole elektrické síly, v čistou energii, která na sebe bere tvary určované rychlostí.** Víra ve zvláštní něco, v pevnou „hmotnou“ substanci, byla vážně ohrožena. Až dosud jsme nemohli mluvit o „hmotě“ oddělené od prostoru, který zaujímá, zatímco můžeme mluvit o energii s mnohem menší potřebou umísťovat ji do prostoru. **Tento nový názor, že energie má hmotnost a že hmotnost fyzického tělesa se za určité pohybové rychlosti může přiměřeně změnit, způsobuje, že „hmotný“ charakter předmětu není již rozhodující.**

Neznamená to, že zažíváte úžasnou iluzi, která je podivnější než jakýkoli kouzelníkův kousek? Vlastně celá planeta nám nabízí pozoruhodný příklad velkého množství pevných, kapalných a plyných látek, které ve skutečnosti nejsou tím, čím se zdají, neboť jestliže vědecké zkoumání neklame samo sebe, jsou ony látky vířící proudy elektrické energie, to znamená, že mohutné hory, tekoucí řeky, dmoucí se moře a zelená pole nejsou ve skutečnosti utvářeny tak, jak je vidíme. Jejich existence je zcela nepopiratelná, ale jejich vzhled jako „kusů hmoty“ je v základě klamný.

Studium vědecké geografie odhaluje neobyčejný fakt, že miliony lidí chodí po této zeměkouli skutečně hlavou dolů a jejich nohy k zemi spíše lnou, než na ní spočívají. Takové tvrzení, vzaté tak, jak je uvedené na tištěných stránkách, je tak překvapující, že takzvaný zdravý rozum, v případě, že je běžným laickým názorem, tomu odmítá věřit, ačkoli přijetí dokázaného faktu – že naše planeta je kulatá – neponechává nám jinou možnost, než přijmout tento nále, který však tak velice odporuje tomu, co nám říkají oči. Kdo by kdy znal tento fakt, kdyby jej vědci nebyli zjistili stálým zkoumáním, a tak objevili, že běžný názor o vztahu lidského těla k zemskému povrchu je naprosto klamný? Tento jednoduchý názorný příklad nám pomůže pochopit, proč jsou pro filosofii nezpůsobiví lidé, kteří trvají na svědectví svých bezprostředních smyslových dojmů jako jedině pravdivých.

Ano, smysly nás mohou klamat. Pozorovatel v rychle klesajícím letadle opravdu vidí, že se země rychle zvedá, a cestující v rychlíku skutečně vidí, že sloupy u kolejí se pohybují kolem něho. To jsou optické klamy. Pomáhají nám však ujasnit si, jak pochod vidění opravdu probíhá. Ukazují totiž na usuzovací prvek, to jest, na mentální spolupůsobení v tom, co se jeví jako konečná zpráva smyslů.

Proč se zdá posledních sto metrů čtyřkilometrové procházky mnohem delší než prvních sto metrů, když vjemy, zrakové i hmatové, jsou stále tytéž jako dříve a stále stejně správné? Odpovědí je, že unavené svaly daly *podnět* k odlišným řadám přehnaných vjemů, které vytvářejí představy zvětšeného pohybu a prodlouženého trvání. Nesmíme zapomínat, že vjemy jsou *mentální*.

Vstupte do místnosti, která byla poněkud zatemněna, a nechte dopadat světlo malým okénkem na zelený kabát. Podívejte se na něj kouskem červeného skla. Budete možná překvapeni, když objevíte, že se jeví jako černý. Pohlédněte pak na červený kus oděvu modrým sklem a bude se zdát také černý. Použijte zelenou žárovku a podívejte se

prostým okem na modrý kabát. Bude se rovněž jevit jako černý! Nebo použijte červenou žárovku a podívejte se na svazek žlutých petrkličů. Květiny budou vypadat podivně, neboť se budou jevit červené. Je všeobecně známo, že některé odstíny látky, které při denním světle vypadají zelené, mění při umělém světle svou barvu v hnědou. Jedovatá droga, santonin, použitá v určité dávce působí, že se mnohé věci jeví jako žluté. Takové optické klamy vám jasně prozrazují, že musíte být připraveni přinejmenším nedůvěřovat nikoli vašim smyslům, nýbrž jejich činnosti, protože tyto smysly nejsou schopny pracovat bez myslí.

Když se chvíli díváte na kousek zelené látky a pak se podíváte na šedivě zbarvenou látku, bude se vám jevit s růžovo-červeným nádechem. Smyslové vjemy šedé barvy se nemohly změnit. Omyl vzniká tím, že mysl je špatně interpretuje, poněvadž nové vjemy jsou ve vztahu k předchozím jevům a jsou jimi ovlivněny, neboť při tvoření představ o vjemech působí mysl na to, co přijímá.

Vidíte nádhernou duhu, klenoucí se od země k nebesům. Ale pilot letadla, které letí skrze ni, nevidí vůbec nic. To je jasný příklad relativity!

Půvabné barvy, které barví oblohu za svítání nebo při západu slunce, vznikají částečným vlivem vznášejícího se prachu a par rozptýlených ve vzduchu. Vy však nevidíte ani prach, ani páru a přenášíte zbarvení na prostor, který vyplňují. Jsou-li dešťové kapky dosti veliké, aby mohly lámat světlo do spektra, vidíme překrásnou duhu. Jsou-li shromážděny jako masivní mraky, jsou zářivě bílé, když odrážejí sluneční paprsky do vašich očí, ale jsou smutně šedé nebo černé, když jsou umístěny tak, že je odrážet nemohou. Při všech těchto změnách barevných hávů a ponurých závojů, světlo samozřejmě nemění svou vlastní povahu; zůstává jedním a tímtéž, ale pouze se *jeví* různě různým pozorovatelům v různých dobách. Ohromná klenba nebes je tedy často gigantickým barevným preludem, který učí nevšímavé lidské mysl, aby byly opatrné při posuzování toho, co vidí, aby uvažovaly o relativnosti všech věcí a pochopily veliký rozdíl mezi *zdáním a bytím*.

Podívejte se do sklenice čisté vody! Vaše oči vám říkají, že voda je zcela čistá. Zkoumejte ji pod mikroskopem a uvidíte, že se hemží nesčetnými mikroskopickými živočichy. Salát může být řádně vyprán a vypadá vábně čistý, avšak mikroskop opět zjistí, že je plný bakterií. V obou případech vám pouhé smysly nejen nesdělí pravdu, ale přímo vás svedou k iluzi.

Když zčásti ponoříte tyčinku do skleněné nádoby s vodou, bude se tyčinka zdát ohnutá v místě, kde se dotýká hladiny, takže ponořená část se bude zdát nadzvednuta ze svého přímého směru. Zde podává zraková zkušenost naprosto nepřesnou zprávu o tvaru tyčinky a bude ji takto podávat, nechť jsou vaše oči jakkoli dokonalé a nechť se na tyčinku podíváte kdykoli.

Vezměme pouliční lampu. Měřením zjistíme, že je dlouhá deset metrů. Odstoupíme-li od ní na nějakou vzdálenost, shledáme, že se nám jeví o něco menší. Jdeme-li dále tímž směrem a opět se na ni podíváme, zmenšila se její výška na pouhé dva metry. Je tato hůlka, kterou nyní vidíme, onou pouliční lampou? Je to ten předmět, který byl jasně a přesvědčivě deset metrů dlouhý, když jsme jej měřili? *Zdá se, že lampa má tři různé výšky. Která z nich představuje tu pravou od oněch zdánlivých? Jestliže odpovíme, že naměřené číslo je jedině správné, pak musíme vysvětlit, proč měřítka má mít přednost před člověkem a proč matematický pojem, a to je představa „deseti metrů“, má být oprávněn k tomu, aby měl přednost před představou „dva metry“, který vznikne, když stojíme ve větší vzdálenosti. Je zřejmé, že ať stojíme přímo u lampy nebo stojíme ve vzdálenosti 100 metrů od ní, vidíme předmět v obou případech pouze tak, jak se nám jeví.*

Je pouliční lampa jedna věc a to, co z ní vidíme, věc druhá? **Vidíme věci takové, jaké skutečně jsou, nebo jen tak, jak se nám jeví? Jestliže platí druhá možnost, jsme**

odsouzení vnímat pouze jevy a nikdy jejich skutečnost? Odpovědi na tyto otázky se začnou nyní objevovat během našeho studia o pochodu vnímání. Začínáme již chápat, že to, co skutečně vidíme, jsou představy vytvořené naší vlastní myslí. Ať již jsou tvořeny podvědomě nebo vědomě, nejsou stále ničím jiným než mentálními představami, myšlenkami. Všechny jevy pouliční lampy nebo míry jsou pouze odhaleními naší myslí. **Vidíme své myšlenky o věcech, nikoli věci samy.** Otázka, co je skutečnost za těmito jevy, co je skutečný předmět, který dává vzniknout myšlenkám o sobě, je příliš pokročilá, než aby o ní mohlo být pojednáváno zde, ale budeme o ní uvažovat později.

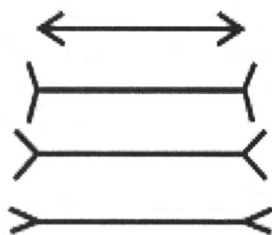

Co je pravdivé o zraku, může být pravdivé také o ostatních smyslech. Existují například klamy hmatu. Vezměte tři nádoby s vodou, značně studenou, vlažnou a tak horkou, jak jen možno snést. Ponořte levou ruku do horké vody a současně pravou do studené vody. Nechte obě ruce ponořeny dvě až tři minuty. Potom je rychle vytáhněte, setřeste kapky a ponořte obě ruce do vody vlažné. Voda se bude zdát levé ruce studenou, ale pravé ruce teplou. Hmatový vjem jednoho údu bude odporovat vjemu druhého, neboť odlišně odhadne teplotu téže vody. Že tatáž voda je jak horká, tak studená, není pouze jasným rozparem mezi smyslovými zprávami, ale i překvapujícím objasněním, že přítomné vjemy *jsou závislé na vjemech předchozích a že to, co právě pociťujeme, je částečně promítáním paměti z minulé zkušenosti.*

Nechte lopatu venku přes mrazivou noc a ráno ji zvedněte! Dřevěná násada bude trochu chladit, ale kovová část bude pociťována jako velmi studená. Hmat tedy konstatuje překvapující rozdíl teploty obou částí téže lopaty. Změřte však jejich teplotu teploměrem a shledáte, že obě mají úplně stejný stupeň chladu! Tolik na ukázkou, jak je nebezpečné důvěřovat správnosti toho, co skutečně zakoušíme.

Geometrické iluze

Uvažujme dále o zcela jiném druhu klamu, totiž o klamech, které člověk vytvořil uměle. Jsou to zajímavé příklady geometrických iluzí, které znají žáci fyziky, fyziologie i psychologie.

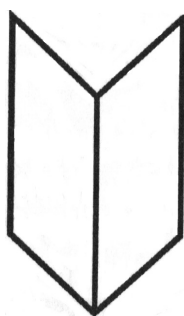
Obrazec č. 1 ukazuje čtyři vodorovné přímky zdánlivě nestejně dlouhé, z nichž každá je ohraničena krátkými, šikmými přímkami, směřujícími dovnitř nebo ven. Kterou přímkou odhadujete jako nejdelší? Změříte-li je, zjistíte, že jsou naprosto stejně dlouhé. Hořejší přímka se zdá nejkratší, protože oko umísťuje její konec někam do hrotu špičky a nesleduje ji až do špičky. Ostatní přímky se také zdají nestejně, protože je neodděluje od zbytků obrazů.

Sítnicové obrazy všech čtyř přímek musí mít přesto stejný rozměr. A tak, vidíme-li přímky jako nestejně dlouhé, nemáme dávat vinu očím, ale úsudku. To znamená, že v tom, co vidíme, pracuje nějaký mentální činitel, který je dosti silný, aby nám dal vidět to, co sám chce, i když, jako zde, se mýlí a dělá nesprávný obraz, to jest, vytváří vadnou představu.

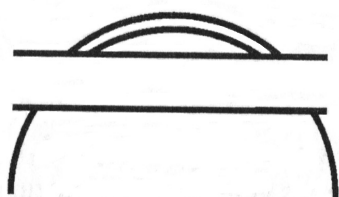
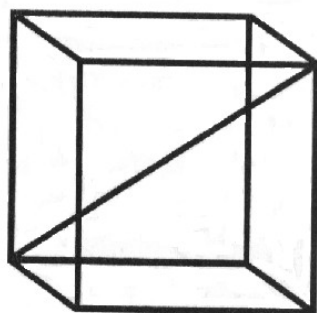
Upřeně pozorujte *obrazec č. 2*. Někdy se vám bude jevit plochý vzorec jako dvě přímky, které se protínají v ostrém úhlu, někdy však tato představa zmizí a obraz se vám bude jevit jako pevný předmět, jako pravoúhlý kříž, ležící na zemi, na který se díváte šikmo z výše.

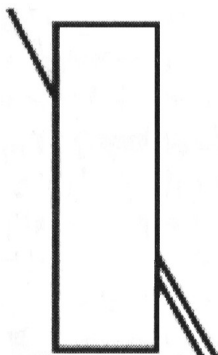
Dívejte se chvíli na *obrazec č. 3*. Někdy bude vypadat jako přeložený list papíru viděný zvnějšku, někdy jako viděný zevnitř, přičemž ohyb je od nás nejvzdálenější.

Nevystínovaný *obrazec č. 4* je problematičtější a komplikovanější než všechny ostatní. Máte před sebou průhlednou krychli. Nejprve se vám bude jedna stěna jevit jako přední, avšak při delším pozorování se pojednou zážitek obrátí a zadní stěna se posune dopředu. Bude se pak zdát, že původní přední stěna ustoupila dozadu a že ji vidíte tělesem krychle. Díváte-li se pevně na krychli, bude se střídavě přesunovat vpřed a vzad do různých poloh. Budou proto vpředu střídavě různé rohy obrazce. Je důležité si všimnout, že obrácená interpretace má celou sílu kteréhokoli jiného denního vnímání. Najednou nevidíte to, co malíř nakreslil černou tuší na bílý papír, ale to, co si vaše mysl představuje, to jest, co konstruuje na základě své dřívější zkušenosti se stejnými nebo podobnými obrazci. Skutečné dojmy těchto jednoduchých čar na citlivé sítnice vašich očí jsou naprosto správné, zde nenastala žádná změna. Nicméně obrazec, který si uvědomujete, není pouze souhrnem těchto vjemů, nýbrž obrazem zcela nově utvořeným. Tento pokus velmi dobře dokazuje, že mysl sama může značně přispívat k tomu, co vnímá. Klamný obraz, který střídavě vidíme, je přímým důsledkem podvědomé *mentální* práce na materiálu, který poskytuje kreslířův náčrtek, neboť ten zůstává nezměněn.

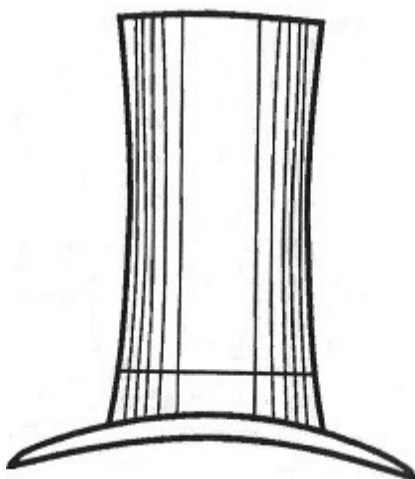

Krátký pohled na *obrazec č. 5* postačí, aby vám jasně sdělil, že horní oblouk pokračuje křivkou, která začíná a končí pod spodní vodorovnou přímkou. Použijte však kružidla a poznáte, jak může být prostá zraková schopnost klamná, neboť pokračování křivky je spodní soustředný oblouk.

Obrazec č. 6 je stejný druh hlavolamu jako předchozí. Která z obou čar na pravé straně obdélníku je pokračováním šikmé čáry na jeho levé straně? Většina lidí usoudí, že je to vrchní čára. Přiložte pravítko a jasně se ukáže jejich omyl.

Obrazec č. 7 je skvělou ukázkou iluze, která potrvá i pak, když jsme ji odhalili a vědomě opravili. Bez ohledu na to, jak často a jak dlouho se díváte na tento obrazec, ani jak známým se vám stane, sotva budete moci zabránit tomu, abyste jej neviděli s tímž klamným charakterem, který měl, když jste jej viděli poprvé. Je zde obrazec hedvábného cylindru, jehož výška se zdá značně větší než šířka. Lze tomu sotva uvěřit, ale měření ukáže, že oba jeho rozměry, svislý i vodorovný jsou stejné! Zrakové ústrojí se nemýlí, neboť sítnice zaznamenává jen to, co obdrží. Chybně je posouzení přijatých dojmů, to jest, mysl.

Bylo by hrubým omylem odložit tyto klamně dojmy jako bezvýznamné geometrické kuriozity. Jsou psychologickými učiteli. Mají velký význam, neboť podávají zvláštní vodítko ke správnému objasnění nejpokročilejších fází pochodu vnímání. Ukazují, že **mentální interpretace se mísí s fyziologickým dojmem a v následující směsi snadno vnímáme promítnutou mentální představu jako vloženou na tištěný obrazec. Můžeme vidět jako fakt to, co mysl vnímá, nikoli nezbytně to, co nám říkají smysly.** Jak těžké je pak hájit platnost jedné kategorie viděných věcí proti druhé! Tyto klamy vidění vrhají tedy světlo na samotné normální vidění. **Když vidíme geometrický obrazec jinak, než je skutečně nakreslen, pak opravdu vidíme výtvar, který mysl přenesla ze sebe samé na obrazec.** To je psychologický zákon, který je příčinou iluze.

Je nutné povšimnout si dalšího zvláštního bodu mechanismu těchto iluzí. Trvalé pozorování nevede k lepšímu pozorování, i když na ně úmyslně upíráte pozornost. Nevyloučíte je. Zůstávají a nemohou být odstraněny. Ačkoli to jsou iluze, jsou to iluze tvrdošijné a pitoreskní. Nemůžete se od nich uvažováním osvobodit. Necht' si na takovýto prostý obrazec zvyknete jakkoli, přece jen se různá podání jeho tvaru střídají před vašima

očima, i když vám rozum říká, že obrazec je nehybný, protože je vytištěn na papíře. Co znamená tato tvrdošíjná vytrvalost? Jak vysvětlíme tento podivný fakt? Jestliže vůbec něco znamená, pak znamená především to, že **omyly vnímání, to jest, výsledky pochodů, které se odehrávají uvnitř těla a mysli pozorovatele, mohou jím být promítány tak, že se jeví jako zevní fyzické věci! Neboť klamné tvary, jakých ony kresby nabývají, nemají objektivní skutečnost vně mysli, která je vnímá. Proto, bude-li třeba, musíte být připraveni přijmout zárážející představu, že vaše zrakové dojmy „vnějškovosti“ nějaké věci mohou být naprosto mylnou interpretací těchto dojmů.** Neboť triky smyslů se počínají jevit jako vítězství mysli.

Mentální promítání

Přicházíme nyní ke třetí skupině iluzí, které se mohou zdát prosté, které však mají vážné důsledky. Promítací přístroj v kině skýtá zdokonaleným způsobem tutéž iluzi. Zde se na projekční stěnu promítá řada jednotlivých nehybných fotografií, které se však jeví díky rychlosti, jíž jsou promítány, jako skutečné pohyblivé obrazy. Kde je souvislá činnost, kterou divák v těchto obrazech vidí? Je v obrazech samých? Není, nemůže být, neboť je to jen dlouhá řada nehybných obrazů. Musí proto být ve skutečnosti výsledkem nějakého pochodu, který se odehrává v očích a v mysli samotného diváka.

Uvažte případ jedné ještě závažnější iluze téhož druhu. Jak často se stane v době padajícího soumraku, kdy hvězdy ještě nezáří, že osamělý chodec zamění hnědý pahýl stromu u cesty za divoké zvíře, které se na něho chystá skočit! A jak často se zdá osamělému chodci i z malé vzdálenosti, že bezlistý keř u cesty s dvěma holými větvemi se klátícími horizontálními větvemi je v záloze číhající lupič? Chodec zpozoruje náhle v šeru postavu a ve strachu uskočí zpět. V neškodných šelestících zvucích slyší podezřelé pohyby přesto, že vnímá pouze kontrastující hru mizejícího světla a vzrůstající temnoty, tvořící pozadí pro imaginární postavu živého člověka, vloženou na tento keř.

Na vysvětlenou, proč vidí lupiče a ne keř, lze uvést, že se jedná o nedostatečnou nebo odvrácenou pozornost, mentální zaujetí nebo nesprávný úsudek, vadný zrak nebo šero. To však nevysvětluje hlubší význam iluze, to jest, proč člověk vidí zevně obraz, který existuje buď ve smyslech, nebo v mysli. S určitostí lze říci, že není v samotném předmětu. Nemůže být ani v očích, neboť ty přece jsou přirozeným fotografickým aparátem a mohou zaznamenávat pouze to, co je fyzicky přítomno. Tento obraz může být proto vložen na předmět pouze představivostí. Když interpretující schopnost mysli začne zpracovávat přesná data dodávaná smysly, nastává možnost vadného tlumočení a tím vznikají iluze. Psychologicky není možné rozeznávat chybnou představu od správné, protože obě jsou vnitřními osobními zkušenostmi. Můžeme tedy věřit, že jsme něco pozorovali, i když jsme nic takového nedělali. Vzpomínky, které se vynořují z minulosti, nebo osobní očekávání něčeho, co by se mohlo stát, nás mohou svést k tomu, že *očekáváme*, že opět uvidíme tutéž věc, i když ta tam není. Pod vlivem takovéto mentální předpojatosti jsme nakloněni předpokládat její přítomnost. Takto jsou oči oklamány, protože představa je mylná.

Jestliže je iluze utvářena vlastní myslí člověka, pak její základ nelze hledat v kývajícím se keři, nýbrž v samotném člověku. Lupič v keři je rozhodně jeho vlastním výtvorem: je jeho součástí. Když bedlivě analyzujeme iluzivní věc, přestává být zevní a stává se vnitřní k mysli člověka. Mysl byla v rozpoložení napjatého očekávání a intenzivní předtuchy, což vytvořilo vlivem chorobného strachu nebo zbabělé bázlivosti právě onu představu, kterou vnímá. Dojmy keře, které mysl přijala, mohou připomínat velmi slabou podobnost s lupičem. To však stačí mysli, aby se toho chopila a utvořila z toho klamný vjem, který nesprávně ovlivní akt vidění ne proto, že strach a podezření naplňují fyzické oči člověka, ale protože plní jeho mysl. Nesprávná interpretace scény a zvuku je mentální.

Sugestivní síla iluze lupiče je tak mocná, že vloží mentální výtvar na fyzickou věc, zaznamenanou smyslovým ústrojím. Představa, která by měla být normálním následkem takového záznamu, je nahrazena jinou, která zaujme její místo jakožto pozorovaný předmět. A tak výmysl představivosti odstraní část fyzického faktu: tvar keře vplynul do tvaru lupiče.

Tato zjištění vyvolávají otázku, jaký je praktický rozdíl mezi pravým lupičem, kterého je někde vidět, a tímto iluzivním lupičem? V obou případech postrašený chodec skutečně věří, že viděl lupiče. Avšak v jednom případě viděl pouze keř, který zastupuje loupežníka. Jeho oči mohly zaznamenat pouze dojem keře, neboť fotoaparát s ultracitlivým filmem, schopným zachytit obrázky v přítomnosti, by na též místě vyfotografoval keř a nic víc. Víme, že oko je konstruováno jako fotoaparát. Jestliže představa lupiče neexistovala v očích, musela být někde jinde. A jediné jiné prostředí, kde by mohla existovat, je mysl. Mysl proto musí mít úžasnou sílu tvořit představy, které se nápadně podobají obvyklým vjemům, stejně jako má překvapující schopnost promítat tyto představy zdánlivě ven do prostoru.

Zaváháme připustit, že mysl má sílu promítat ven a stahovat nazpět představy, které vidíme vně těla? To by totiž naznačovalo, že člověk má nevědomky jistý druh magické síly. Není však kacířstvím to prohlašovat? Budme však smělí a připuštěme, že nevíme, jaké omezení máme přisoudit schopnostem mysli: je to záhada, které nelze uniknout. Nebo se můžeme dohodnout, že tuto možnost objektivizovat mentální obraz nebudeme nazývat mentální silou nýbrž mentální vadou! To ovšem neodstraní fakt, že jsou toho všichni účastní a že proto musíme být všichni připraveni nedůvěřovat tomu, co nám předkládají jak smysly, tak i mysl. To je překvapující závěr nenapadnutelné logiky těchto faktů. Odhaluje totiž ty nejpodivuhodnější možnosti. Jestliže je možné takto vnímat jeden iluzorní objekt, proč by nebylo možné vnímat také celou řadu klamných objektů uvnitř nás samých?

Nesmíme se obávat sledovat takovéto myšlenky k jejich logickým závěrům, máme-li získat trochu moudrosti z těchto studií. Což není neproměnlivá stabilita země pouhé klamně zdání, zjevný omyl vnímání, zraková a hmatová zkušenost, kterou rozum statečně popírá? Je přece snadné prokázat, že zeměkoule je v ustavičném pohybu.

Jsou dva druhy iluzí: ty, které nás klamou v tom, co vidíme fyzicky, a ty, které nás klamou, že vidíme něco, co není založeno na žádném fyzickém popudu. Druhý druh se nazývá *halucinací* a je vadou jedině myšlení, kdežto první druh je vadou způsobenou tím, že mentální představa je vložena na fyzický předmět – viz náš loupežník.

Vjemy vzbuzují dojem přítomnosti zevního předmětu, ale když vznikne vjem bez přítomnosti takového předmětu, pak máme případ halucinace. Nejčastější jsou halucinace vyšších smyslů, to jest, zraku a sluchu.

Běžně se myslí, že halucinace se objevují pouze mezi lidmi pomatenými a mozkově chorými. Tento samolibý omyl vzniká tím, že právě u nich se vyskytují nejnápadnější a nejsmutnější formy halucinací. Nicméně kořeny falešného vnímání a klamněho vjemu jsou přesně tam, kde leží kořeny správného vnímání a normálního vjemu – to jest v mysli. Ze stanoviska psychologa neexistuje protiklad mezi halucinacemi šílených a iluzemi člověka zdravého. Obojí je ve svém základu v tak těsném vztahu, že jeden druh přechází nepozorovatelně do druhého. Halucinace je pevné přesvědčení o přítomnosti něčeho, co přítomno není. Lidé šílení, blouznící nebo postižení horečkou jsou napadáni dravci, nebo slyší podivné hlasy, které jasně existují jenom v pacientově představě. Fakt, že halucinace mohou vznikat z takových abnormálních pramenů, jako je choroba, vyčerpanost nebo drogy, nezmenšuje cenu jejich pomoci k pochopení normálního procesu vnímání.

Kdysi žil malíř, který si po jediném setkání dovedl vyvolat tvář, postavu a oblek modelu tak živě a přesně, že se občas mezi prací díval na pomyslný model, aby jej srovnal s obrazem, na němž pracoval. Nakonec byl přesvědčen, že tyto osoby, které si představoval, byly stejně skutečné jako lidé z masa a krve. Ale moudrá civilizace odměnila pozoruhodný vývoj jeho obrazotvorné schopnosti dlouhým uzavřením v ústavu pro choromyslné. Je jisté, že trpěl halucinacemi, ale jeho případ byl plný poučení pro lidi schopné je přijmout. Neboť mentální pochod, který vybočuje z obvyklé dráhy jako tento, umožňuje studium mentální činnosti do takové míry, který by jinak nebyl možný.

Význam takovýchto halucinací spočívá v jejich náznaku, že mysl bez jakékoli zevní pomoci má sílu promítat přesvědčivé obrazy, které nemají žádný odpovídající fyzický popud a které jsou pak považovány za vjemy. Takovéto představy se mohou také vracet nebo i dále trvat. Omyly v identitě šilenců, kteří si představují, že jsou Napoleonem a podobně, odhalují sílu dominující myšlenky tvořit vadné smyslové vjemy. Když je mysl ovládána takovýmto fixním předsudkem, zvyšuje se pravděpodobnost, že se staneme obětí iluze nebo halucinace. Počínáme vidět to, co očekáváme, že uvidíme. Skutečnost halucinace je stejně přesvědčivá jako zkušenost podložená fyzicky. Budeme-li však trpělivě a bez předsudků analyzovat hlouběji, než je obvyklé, analýza ukáže, že stejné charakteristické znaky můžeme najít ve všech ostatních mentálních představách, ať jsou to reprodukce obrazotvornosti, nebo výtvořiny snů. Neboť předměty, vytvořené obrazotvorností, budou tvrdé při dotyku prstů vytvořeného rovněž obrazotvorností a krajiny ve snu budou mít pro snící oči obrysy i tvary.

Pocit vnějškovosti fyzického světa se zdá být nepřemožitelný. Zavřete však oči, uzavřete se před všemi smyslovými vnějšími orgány ve spánku a hle! – ve snu naleznete svět právě tak živě zevní, jako je náš svět fyzický. To dokazuje mentální charakter pocitu vnějškovosti. Existence abstraktního snění a zkušenosti snů jsou důkazem této síly, která promítá mentální obrazy do prostoru a naplňuje je silou skutečnosti. Musíme si dokonale ujasnit, že pochody vědomí jsou tak úžasné, že mentální představy se mohou jevit objektivními vůči tělu. Hypnotismus to dokazuje, sen to znázorňuje a úkazy iluzí to plně předvádějí.

Ze stanoviska psychologie neexistuje rozdíl v obsahu mezi halucinací a snem. Zkoumejte chvíli, jak představa, která nemá vůbec žádný objektivní podklad, se rozvíjí během snů či během hypnózy či během choromyslnosti (halucinace) až do skutečných vjemů, které nejsou žádným způsobem odlišné ani rozeznatelné od vjemů vytvořených na fyzickém podkladě. Hypnotizovaná osoba může snadno pozorovat to, co jí hypnotizér vsugeruje, jako přítomné nebo naopak nemusí zpozorovat předmět, který se nalézá přímo před ní, jestliže hypnotizér dá opačnou sugesci. Když ji vsugeruje, že čichá pepř, může začít prudce kýchat, ačkoli ve skutečnosti tu žádný pepř není.

Halucinace a iluze poskytují revoluční poučení, že věci a osoby, které vidíme stát mimo své tělo a jejichž existence je přesto pouze mentální, vidíme tak objektivně jako věci a osoby, které mají fyzickou existenci. Toto poučení nutně potřebujeme, protože všichni jsme Přírodou a dědičností zatíženi klamným názorem, že vše, co vidíme vně těla, musí být proto také vně mysli a že výtvořiny čistého vědomí musíme zakoušet pouze uvnitř těla, to jest, uvnitř hlavy. Bylo by správné rozloučit se s takovou zastaralou naukou a odmítnout ji.

Poznali jsme, že skupina představ se může objevit v poli vědomí a přesto se může jevit jako vně nás. Prokázali jsme dostatečně, že mysl může bez nejmenší pochyby promítat své obrazy ven z těla: analýza iluzí sama potvrdila tento překvapující fakt.

Pokusme se zhodnotit cenná poučení, která můžeme čerpat z iluzí. Nejbohatšími ze všech zlatých žil v tomto zanedbaném studijním dole jsou dvě.

První je překvapující důkaz, že celý vnímaný život může být mentální konstrukcí.

Neboť zdánlivě abnormální zkušenost iluze ukazuje, že normální zkušenost v každodenním životě není něčím, co je pouze a trpně přejímáno smysly ze zevního světa, ale něčím, co je mnohem více formováno, upravováno a poznamenáno myslí z její vlastní vnitřní zásoby. Mysl sama je hlavním pramenem svých vlastních zkušeností. Skutečně, každou vnímanou věc poznáváme jedině jako věc mentální. To je pravda stejně o tvrdých a těžkých předmětech, jako je tisícitunová socha, jako je to pravda o tak jemné a delikátní věci, jakou je sníh. Neboť říše myslí se rozkládá nad vším, co vidíme, slyšíme, hmatáme a chutnáme.

Iluzivní vjemy mohou mít různé příčiny, mohou být malicherné nebo důležité, mohou být vadami v mechanismu vnímání nebo představami převzatými z minulosti: to však nezmenšuje důležitost této záležitosti. Vznik pohledu na takové zevně viděné předměty je tajemnou a významnou událostí. Je nutno jej pochopit. A lze jej pochopit, jen když je chápán jako mentální zkušenost, jako výtvarné a tvůrčí úsilí myslí. Vnitřní činnost iluze, o které se soudí, že je abnormální, se stává průvodcem pro vnitřní práci smyslového uvědomění.

Nyní můžeme pochopit, že iluze a halucinace mají nakonec mentální charakter jedině proto, že *všechny* vjemy a *všechna* vnímání jsou mentálního charakteru. Neexistuje rozdíl prapůvodu obou, neboť i když se jedna z nich *zdá* být subjektivní a druhá se *zdá* být objektivní, obě vyvěrají ze stejného pramene – z myslí.

Druhé pozoruhodné poučení, které nám dává halucinace a iluze, je, že přivádějí do vědomí věci, které *vidíme*, jakoby se rozprostíraly do tří prostorových rozměrů, jako osvětlené, stínované a barevné, které však nejsou ničím jiným než představami, mentálními obrazy. Kde vidíme iluzi? Vidíme ji vně těla. Kde *nalézáme* iluzi, když ji důkladně zkoumáme? Uvnitř myslí. Z toho vyplývá jediný závěr, že představy mohou být promítány tak, že se jeví vně těla, a že *obecný názor, že představy lze vidět uvnitř hlavy, je názorem nesprávným.* Pokud je nějaká iluze aktem *vnímání* něčeho, stojí na stejném základě jako běžné a autentické vnímání v každodenním životě. Když se však nyní ukázalo, že iluze je mentální činnost, pak musíme usoudit, že obvyklé vnímání je rovněž mentální činnost. Konečný závěr je, že analýza iluze potvrzuje základní charakter spolupůsobení myslí při poznávání zevních věcí a odůvodňuje nauku, že představy mohou být objektivizovány do prostorových vztahů k tělu.

Tvoření prostoru a času

Trojrozměrný svět, který se nalézá za odraženým obrazem v zrcadle, je čistě iluzorní. Člověk ví, že je to klam, a přesto se ho jeho vědění nemůže zbavit, ať se o to jakkoli snaží, a tak může být něco bezprostředně „dáno“ jeho zkušeností, a přesto existence toho může být pouze zdánlivá, nikoli skutečná. Obdobně filosofický postoj, jenž označuje své vjemy zevních věcí jako mentální, nemění je ve filosofické zkušenosti. Stále zůstávají takové, jaké jsou, to jest, zevní a rozprostírající se v prostoru: a zůstanou takovými po celý život.

Nechť je jasné bez jakékoli možnosti nedorozumění, že **tato nauka žádným způsobem nepopírá, že svět předmětů se rozprostírá v prostoru mimo naše těla. Tento fakt sám je mimo diskusi, představa o něm je univerzální a jenom blázen by o něm mohl pochybovat, ale způsob, jakým je udržován, mimo diskusi není. Všechny tyto věci – předměty, prostory a těla – mohou existovat tak, jak se jeví, a přece být známy jako fáze vědomí. Jestliže nám zrak říká, že nějaký předmět má v zorném poli vzdálenost, rozum vysvětluje, že tato vzdálenost je mentální konstrukcí.**

Když uvážíme, že ve stereoskopu se nám jeví ploché fotografie v celé hloubce, masivnosti, plastičnosti a perspektivě jako přírodní scény, musíme připustit, že není o nic

záračnější, když vnímáme skutečné scény jako promítnuté do jisté vzdálenosti od našich těl a mimo ně do prostoru. Neboť ve stereoskopu se objeví dvě poněkud rozdílné kresby nebo obrázky jako sloučené v jedno, ale jejich plochost zcela zmizí a zobrazené předměty se objeví v dokonalém reliéfu se skutečnou hloubkou a přirozenou hmotností. A tak stereoskop vytváří iluzi jediného obrazu, zatímco ve skutečnosti jsou v přístroji umístěny dva odlišné a oddělené obrazy a my se díváme na oba. Nevysvětlujeme toto zvláštní sloučení tím, že dvě čočky stereoskopu, které jsou uloženy na různých místech, jako naše oči v hlavě, ukazují různé pohledy téhož předmětu a tyto výsledné obrazy splývají v jeden? To je jistě počátek pochodu, ale ne jeho konec. Takovýto případ plošné iluze, která se zdá mít hloubku, ač je zde pouze délka a šířka, sám poukazuje na to, že mysl při vidění spolupracuje a že je nakonec odpovědná za to, co vidíme. Neboť sjednocování dvou obrazů je činnost konstruktivní a tvůrčí. Je proto vykonávána myslí. Konečný souhrnný vjem je zcela mentální. Jeho vytvoření může být podvědomé, ale zcela jistě je mentální.

Mysl předvádí svou vlastní konstrukci. Všechny tyto analytické pochody, které umožňují vnímání, a všechny tyto syntetické činnosti, které nám předvádějí zevní předmět, mají nakonec povahu samotné mysli. Když se objeví vjemy jakoby před myslí, mají všechny prostorové vlastnosti a všechny prostorové vztahy, všechnu pevnost a odpor při dotyku, všechn barevný povrch a všechny linie, úhly nebo křivky, o nichž věříme, že je mají zevní předměty. Nicméně neodstranitelným lidským zvykem je objektivizovat a dávat do prostoru své představy a přisuzovat je jedině nementálnímu základu, to jest, bázi materiální.

Abychom porozuměli konečným fázím pochodu vnímání, všimněme si především, že **nikdy nevidíme přímou skutečnou velikost nějakého předmětu, neboť mozků je sdělován pouze obraz vyvolaný předmětem na sítnici oka**. Pozorujte například brýlemi vysokou pouliční lampu, stojíte od ní v určité vzdálenosti! Věnujte část své pozornosti čočkám brýlí a část pouliční lampě. Předpokládejme, že lampa je vysoká asi 10 metrů. Vidíte lampu 10 metrů vysokou? Nikoli, vidíte na čočkách brýlí její obraz, který je pouze asi jednou šestisetinou její velikosti. Uvažte nyní, že brýle jsou jakoby promítnuté části očí, avšak o něco větší než oči. To, co se jeví zraku, že je v čočkách brýlí, je trochu větší nežli obraz, který se objeví na sítnici oka. **Optický nerv nemůže podat mozku, a tedy myslí, zprávu o rozměru větším, než jsou rozměry sítnice. Mysl se nikdy přímo nedovídá o velikosti zevní lampy, nýbrž pouze o velikosti jejího značně zmenšeného obrazu. Pohyby očí nahoru a dolů, vpravo a vlevo vyvolávají svalové vjemy vzdálenosti lampy, její polohy a směru. Obraz scény zobrazené na sítnici je plošný, t.j., má délku a šířku. Ale optickým nervem nemůže být dopraven do mozku žádný takový obraz, nýbrž pouze obrazem vyvolané vibrace „telegrafního kódu“.** Proto si mysl musí takový obraz nějak představit, zkonstruovat a promítnout stejně jako prostor, potřebný pro jeho pozadí. To také činí a tím vzniká obraz. Prostor, jeho vlastnosti a prostorové vztahy pouliční lampy jsou proto čistě mentální výtvoř.

Proud *vjemů* je nepřetržitý. **Neustále tvoříme četné myšlenky, neboť to je základní význam lidské zkušenosti, a mysl musí rozlišovat jednu od druhé. Jeden vjem předmětu musí být odlišný od druhého, má-li být tento předmět vůbec vnímán. Mysl musí určit zvláštní tvar pro všechny své představy. To činí tím, že je umístuje do prostoru, že je rozprostírá, že staví každou představu do prostorových rozměrů délky, výšky a šířky. Kdyby tak nečinila, nemohlo by vědomí pracovat jako vnímání. Kdyby se tak nedělo, znamenalo by to, že by nemohla existovat žádná představa odděleně, a proto by nemohla existovat vůbec.**

Nikdy bychom nemohli vidět žádný předmět, kdyby se neobjevil *vně nás*, v prostoru. Neboť žádným jiným způsobem by nemohl být utvářen v odlišnou oddělenou věc mimo pozorovatele. Kdyby byl předmět uvnitř oka, nebylo by vůbec možné jej vidět. Proto se musí objevit jako existující *mimo* oko, má-li oko fungovat jako kamera. Aby byl jakýkoli předmět viditelný, musí být viditelný jako oddělený, individualizovaný a nezávislý na oku, jež jej vidí. Poznali jsme již, že veškerá smyslová činnost je smyslovými ústroji vykonávaná pouze nepřímou a myslí přímo. Jestliže tedy má mít mysl schopnost vnímat jakýkoli jednotlivý předmět, je nucena zařídit si takovéto vnímání tak, že předmět učiní vnějším, a tak ho umístí v prostoru. Mysl musí vynést všechny vjemy do prostoru, to jest, musí je umístit a promítnout ven z těla, a tak nakonec vnímat celý výsledek jako prostorový a zevní předmět. Prostor však není ve skutečnosti vlastností vnímaného předmětu; je vlastností samotné mysli a je myslí vkládán na předmět.

Přesvědčivý důkaz toho vidíme u lidí, kteří se narodili slepí, ale byli v pozdější době operováni a vyléčeni. V prvních chvílích po nabytí zraku nejsou schopni posoudit velikost, tvar nebo vzdálenost a dopouštějí se přitom nejsměšnějších omylů. Předměty se jim zdají tak blízko očí, že se jich téměř dotýkají. Nedovedou správně hodnotit pojem „zevní“, ani „vzdálenost“, přestože oči mají v pořádku, neboť jim scházejí představy dodávané vzpomínkou nebo asociací, které se účastní tvoření představ o prostoru. Jistý slepec, který po operaci nabyl zrak, se nejprve domníval, že všechny předměty se „dotýkají jeho očí“. Neuměl posoudit ani nejmenší vzdálenost, nemohl říci, zdali je stěna od něho vzdálená dvacet centimetrů nebo dva metry, a nemohl pochopit, že věci jsou navzájem mimo sebe.

Přesně tytéž nezbytnosti potřebuje mysl, když umísťuje představy do času. Aby mysl dala představám existenci, musí je uspořádat tak, aby následovaly jedna za druhou. Kdyby se vše shrnulo do jednoho bodu a v jednom okamžiku, neobjevilo by se nám nic. Odtud ona nutnost času, kterou si mysl dle toho pro sebe tvoří. Existence myšlenky je umožněna pouze tím, že mysl ji nechává procházet časem. Čas je pouhým způsobem myšlení.

Čím to je, že navzdory faktu, že se všichni pohybujeme prostorem rychlostí ne menší než 30 km za sekundu – pohyb lehko prokazatelný vztahem země k ostatním nebeským tělesům – vůbec necítíme tuto nesmírnou rychlost? Čím to je, že když cestující v letadle zavře oči, stěží si uvědomuje pocit cestování a pohyb pociťuje při náhlém zpomalení, ne však při rychlosti letu? Je to tím, že svět času je zcela založen na relativitě, která je koneckonců mentální. Čas je tak pružný, že je zcela proměnlivým vztahem a jeho moc nad námi pochází ze zvláštního způsobu, jakým mysl přirozeně pracuje, ze způsobu, jímž myšlení vytváří libovolné rozdíly mezi pomalým a rychlým, přítomným a budoucím.

Vzdálenost, velikost a tvar propisky se jeví jako vně nás. Pokud se týče vzdálenosti, shledáváme, že zrak sám není schopen určovat *bez* pomoci úsudku, to jest, bez pomoci mysli, poměrné vzdálenosti, v nichž jsou předměty umístěny od očí a jeden od druhého. Dojem propisky je mentální, a proto uvnitř nás, ale my na ni myslíme, jako by byla mimo nás. Přisuzujeme její vjem prostoru a promítáme její vlastnosti do míst nebo oblastí vnějších vzhledem k tělu. Myslíme na ni, jako kdyby existovala v určité vzdálenosti od nás, ačkoli vjem, který tvoří první vědomé poznání propisky, se vyskytuje v nás. Zdání její prostorovosti vzniká proto v mysli.

Když řekneme, že propiska je mimo nás, říkáme něco o její poloze ve vztahu k očím, ale nic o její poloze ve vztahu k mysli. Odhadujeme její vzdálenost a směr tak, že činíme tělo prostorovým středem a zaměňujeme ho s myslí. Obvykle umísťujeme mysl poněkud neurčitě do hlavy, ale nikdy si ani nepomyslíme, že obraz propisky, kterou máme před očima, by mohl být ve skutečnosti nefyzický, to jest, mentální. Je to tím, že si uvědomujeme své tělo a pociťujeme, že jsme prostorově umístěni uvnitř

něho. Tento pocit hraje ústřední roli v prostorovém vnímání a vzniká hlavně vlivem pasivních hmatových vjemů, které vznikají na povrchu těla spolu s pocity tlaků, které přicházejí prostřednictvím svalů a také prostřednictvím zrakových vjemů. **Neuvědomujeme si, že je to mysl, co vytváří toto pole hmatu, tlaku a zraku. Tyto vlastnosti jsou předávány tělu zvenčí, a tak dostávají objektivní existenci.**

Říká se, že nějaká věc musí být v zevním světě, protože nám to říká oko, protože nás o tom ucho informuje a hmat nám to odhaluje. Zde je však třeba položit velmi důležitou otázku. Kde jsou tyto tři smysly? Kde je oko, ucho a kůže? Nejsou tam, kde je věc sama, protože na sebe vzájemně působí? Nejsou v témže světě jako stůl, který vidíme a hmatáme? To nelze popírat. Ale jestliže tomu tak je, pak jsou samy součástí zevního světa. Dokazovat tedy, že poznáváme nějakou věc proto, že nám to říkají smysly, by znamenalo dokazovat, že musí být vnější, protože naše smysly samotné jsou vnější. To však nás přivádí zpět k výchozímu bodu. Neboť když je vše vnější, pak výraz „vnější“ ztrácí jakýkoli význam. Neexistuje tedy vůbec nic „vnějšího“. Můžeme pouze říci, že svět existuje, že smysly existují, ale nemůžeme říci, že jsou zevní vůči mysli.

Z toho můžeme odvodit, že starý názor na tělo jako pomíjející schránku obsahující nesmrtelnou duši je vhodný pouze pro děti. S moderní vědou lépe souhlasí novější názor, že **tělo samo je představou ve vědomí.**

Umístění věci a časové období, během něhož je věc v této poloze – to jsou dvě šablony, v nichž musí být chtě nechtě formováno celé naše vědění o všech věcech. Prostor a čas jsou tedy vlastními způsoby mysli, jimiž sestavuje vědomou zkušenost. Jiný způsob není možný, jestliže si máme uvědomovat cokoli, ať již je to nesmírně vzdálená hvězda, nebo špička našeho prstu. Mysli tím, že řídí své představy podle zákonů prostoru a času, *předem vytváří* vlastní formu všech svých možných zkušeností zevního světa. **Představy nejsou vytvářeny zkušeností, ale ony samy vytvářejí naši zkušenost.** Je to kacířská, ale zřejmá pravda.

Když bude pravá přirozenost vnímání jasně osvětlena, pak uvidíme, jak můžeme být dvojnásobně klamáni samotnými smysly, které předstírají, že nám odhalují zevní svět. Neboť ony nejen že mohou překroutit věc, o které mají podávat zprávu, jako v případě iluzí, ale také nás klamou vyvoláváním domněnky, že naše přímá zkušenost o této věci v prostoru a čase je fyzická a nikoli mentální. Nyní můžeme chápat, proč Einsteinův objev, o němž jsme se zmínili, přestože byl částečný a omezený, byl na správné stopě. Einstein shledal, že prostor je proměnlivým vztahem, a vyložil, proč tomu tak musím být, nikdy však se nepokusil vysvětlit, proč nebo jak k tomu došlo, že pro nás existuje.

Mysl vytlačuje automaticky a nevyhnutelně do časo-prostorové formy množství vjemů tvořící věci, které vidíme. Krátce řečeno, pokud přijímáme zkušenosti o světě, musíme jej nutně zažívat jako jev v prostoru a jako událost v čase. To je předem určená podmínka lidské existence platná pro každého. Samotný princip, který vysvětluje naše poznávání existence tohoto světa, vysvětluje také jeho časo-prostorové znaky. Ty jsou však pouze nutnými faktory při utváření našich vjemů. *My sami jsme jeho zdrojem.* Naše víra v objektivní charakter prostoru a času ve vztahu k *mysli* je však tak mocně vrozená a zděděná, že její přesvědčivost platí bez jakýchkoli pochyb. Pouze nesmírně smělé úsilí při zkoumání nám vůbec může pomoci zřeknout se této víry. Zbabělost není opatrností. Pravda si nepřeje bázlivých přátel.

Pro praktické účely věříme a musíme věřit, že knihu, která leží tak zřetelně před námi, vidíme vně sebe, ale uvnitř prostoru. Celé složení lidského vědomí nám to říká s neodolatelnou autoritou, kterou ani na okamžik nelze popřít. Každé jiné tvrzení se přičí zdravému rozumu. Přesto jsme již dříve dokázali, že prostor je podstatnou součástí mysli a bez něho by mysl nemohla pracovat. Krátce řečeno: *prostor se nalézá uvnitř mysli*. To nás neúprosně vede k dalšímu závěru. Jestliže kniha existuje v prostoru a jestliže prostor existuje uvnitř mysli, pak nemůže kniha existovat nikde jinde, než v mysli samotné. To, co jsme Přírodou nuceni vidět jako tištěnou stránku vně nás, t.j., jako zdánlivě ne-já, není nic jiného než vnímání samotného jáství, lom jeho vlastního světla, něco, co mysl sama předvádí svému vlastnímu vidění.

Lidé se domnívají, že mysl nutně sídlí pouze v lebce. Je-li však mysl tajemným tvůrcem prostoru, jak může sama být omezována prostorovými hranicemi? Jak může být omezena na to nebo ono místo v prostoru? Jak může být umísťována pouze do hlav lidí? Marně bychom hledali olovnici, která by změřila hlubiny mysli, nebo měřítko, které by mohlo stanovit její šířku a délku.

Tam před námi je svět tvrdých skutečností, panoramatický průvod pevných předmětů a fyzických věcí. Nemá snadný úkol ten, kdo, jako Sokrates, nás přichází přesvědčovat, abychom začali pochybovat o jejich „vnějškovosti“, která se zdá tak jistá a nezvratná. Nepoučeným lidem se bude jevit jako zázrak nebo neuvěřitelný názor fakt, že **každou okolní věc známe jen jako integrální mentální konstrukci a nikoli jako vnější věc, že ji vidíme jako obraz utvořený v mysli**. Bude to pro ně naprosto neuvěřitelné, právě tak, jako se nevzdělaná mysl přirozeně a nevyhnutelně domnívá, že země je plochá a že slunce obíhá kolem naší planety. Lpí pevně na tom názoru a soudí, že je bláznovstvím opačné tvrzení, jako že existuje země protinožců a že země krouží kolem slunce. Jak tedy bylo možné prosadit mezi lidmi tuto překvapující astronomickou pravdu? Bylo to možné pouze tím, že jim byla podána jistá příbuzná fakta. Dále pak tím, že byli tak dlouho přemlouváni, aby odvážně používali svých rozumových schopností při hloubání o těchto faktech, až odhalili jejich hlubší význam. Se zcela stejným problémem se setkáváme v obecném přesvědčení, že každá fyzická věc existuje zevně, mimo mysl a oddělená od ní. Filosofie vyvrací tento naivní názor a odstraňuje toto nepochopení. Může toho však docílit pouze tehdy, když lidé budou chtít vidět fakta, která nabízí, a pak je studovat hluboce a nestranně s neúprosnou logikou až do samého konce. Bez takového naprostého souhlasu rozumu by filosofie nikdy nemohla doufat, že zvítězí nad tak mocným a zakořeněným instinktem lidské rasy, jakým je materialismus, který není pravdou, nýbrž parodií pravdy.

Naše vědomosti o zevním světě a naše vnímání věcí v prostoru a čase jsou formy, které naše mentální pochody přijímají. Musíme do sebe absorbovat tuto tvrdou pravdu zde zjištěnou, pravdu, že to, co je uvnitř mysli, můžeme vidět vně těla. Důvody toho nelze popřít. Pozice této pravdy je neochvějná. Se všemi protidůvody a opačnými názory se lze utkat a lze je vyvrátit. Neboť ona není ztřeštěným nápadem roztomilých *bláznů*, nýbrž je tak jistá a prokázána, jako každý jiný ověřený fakt v arzenálu vědy. Proto bude onou pravdou, která se znovu vtělí pro zítřek.

Ti, kdo se bojí sledovat rozum, když je vede do nejpodivnějších paradoxů, jsou pro pravdu ztraceni. Tyto nauky nás mohou překvapit a zastrašit, ale jsou-li pravdivé, musí být přijaty.

Hledíme vzhůru k nebesům nad námi jako věžňové, majíce oči zastřeny prostorem a ruce spoutány časem, ale nevíme, že naše osvobození je na dosah ruky. Myšlení nás spoutalo; myšlení nás může osvobodit.

Shrnutí kapitoly

Nejsme schopni poznávat fyzické předměty přímo, ale jen jako stavy našeho vědomí. Není možné dostat se přímo k předmětu jako k nezávislé existenci. Jsme si jen vědomi jeho tlumočení přes vjemy. Jinými slovy: to, co vidíme, není věc sama o sobě, ale věc v naší mysli. Vše, co vidíme, respektive vnímáme, vnímáme jako myšlenku. Tedy se nám fyzické předměty jeví jako vnější vůči tělu, ale vnitřní vůči mysli – jako mentální stavy. Z toho vyplývá, že se nesmíme dopouštět té chyby, abychom si uvědomovali vnější objekty jako mentální, ale vlastní tělo jako „hmotné“. Lze-li říci, že všechno je poznáváno myslí, je to pravda nejen o všech zevních předmětech, ale také o našem vlastním těle. To také poznáváme pouze mentálně. Naše tělo se svými pěti smyslovými nástroji, okem, uchem, nosem, jazykem a kůží, existuje jako objekt ve vědomí. Proto musíme hledět na tělo stejně, jako hledíme na všechny ostatní předměty, a považovat své uvědomování si těla výhradně za uvědomování si myšlenky.

Shrňme tyto vývody a podívejme se analyticky a ostře kriticky na ono slovo „zevní“. Nikdy nikdo neviděl předmět vně mysli, nýbrž pouze vně těla. Jestliže ponecháme praktické stanovisko stranou a mluvíme filosoficky, je chybné mluvit o „zevních“ předmětech, protože i tělo koneckonců známe jako myšlenku a je proto mentální; nic tedy není skutečně zevní. Mluvit o nějakém předmětu, jako by byl vně těla, znamená mluvit o něm, jako by byl vně myšlenky, to jest, mimo mentální věc, tedy mimo mysl – což není možné. Ten, kdo používá slovo „zevní“, měl by blíže udat, zda míní zevní vůči tělu nebo vůči mysli. Jestliže totiž míní zevní vůči tělu, pak jsme již ukázali, že tělo samo je vnitřní vůči mysli, takže předměty musí rovněž být vnitřní vůči mysli. Pak je vše uvnitř a není žádného „zevního“. A jestliže míní zevní vůči mysli, pak pojmy „uvnitř“ nebo „zevně“ jsou zcela nepoužitelné. Chceme-li být přesní, nemůžeme říkat, že něco je zevní, protože slovo zevní má svůj vlastní protiklad; můžeme pouze říci, že existuje.

Abnormální pochody (iluze, halucinace), sny a hypnotismus nám dokázaly, že jsme začali s tím, že mysl vnímá, nikoli nezbytně to, co nám říkají smysly, až jsme skončili revolučním objevem, že výsledky *pochodů, které se odehrávají „uvnitř“ těla a myslí pozorovatele*, mohou jím být promítány tak, že se jeví jako „zevní“ fyzické věci.

První dva odstavce tohoto shrnutí nám ujasnily, že není něco jako zevní a vnitřní a třetí odstavec nám shrnul, že mysl si vytváří a předvádí svou vlastní konstrukci. Pak se musíme nutně blížit k závěru, že každou okolní věc známe jen jako integrální mentální konstrukci a nikoli jako vnější věc, že ji vidíme jako obraz utvořený v mysli.

Tato mentální konstrukce – představa, aby mohla být vnímána a oddělena od druhých představ, musí být umístěna do prostoru, tedy i do času. Pak prostor není vlastností vnímaného předmětu, ale je vlastností samotné mysli a je myslí vkládán na předmět.

Celá iluze, která nás spoutala je takováto: činíme tělo prostorovým středem a obvykle umístíme mysl poněkud neurčitě do hlavy. Je to tím, že si uvědomujeme své tělo a pocítujeme, že jsme prostorově umístěni uvnitř něho. Tento pocit hraje ústřední roli v prostorovém vnímání a vzniká hlavně vlivem pasivních hmatových vjemů, které vznikají na povrchu těla spolu s pocitem tlaků, které přicházejí prostřednictvím svalů a také prostřednictvím zrakových vjemů. Neuvědomujeme si, že je to mysl, co vytváří toto pole hmatu, tlaku a zraku. Tyto vlastnosti jsou předávány tělu zvenčí a tak dostávají objektivní existenci.

Prostor a čas jsou tedy vlastními způsoby mysli, jimiž sestavuje vědomou zkušenost. Jiný způsob není možný, jestliže si máme uvědomovat cokoli, ať již je to nesmírně vzdálená hvězda, nebo špička našeho prstu. Mysl tím, že řídí své představy podle zákonů prostoru a času, *předem vytváří vlastní formu všech svých možných zkušeností zevního světa*. Představy nejsou vytvářeny zkušeností, ale ony samy vytvářejí naši zkušenost.

Pro praktické účely věříme a musíme věřit, že knihu, která leží tak zřetelně před námi, vidíme vně sebe, ale uvnitř prostoru. Celé složení lidského vědomí nám to říká s neodolatelnou autoritou, kterou ani na okamžik nelze popřít. Každé jiné tvrzení se přičí zdravému rozumu. Přesto jsme již dříve dokázali, že prostor je podstatnou součástí mysli a bez něho by mysl nemohla pracovat. Krátce řečeno: prostor se nalézá uvnitř mysli. To nás neúprosně vede k dalšímu závěru. Jestliže kniha existuje v prostoru a jestliže prostor existuje uvnitř mysli, pak nemůže kniha existovat nikde jinde, než v mysli samotné. To, co jsme Přírodou nuceni vidět jako tištěnou stránku vně nás, t.j., jako zdánlivě ne-já, není nic jiného než vnímání samotného jáství, lom jeho vlastního světla, něco, co mysl sama předvádí svému vlastnímu vidění.

05. MAGIE MYSLI

Vnímat znamená myslit

Nyní musíme věnovat pozornost nejdůležitějšímu bodu této výuky v rámci této nauky. Moderní věda se zbavila pojetí statických věcí zavěšených v prostoru a nahradila je poli síly. Jestliže je těžké uvěřit, že poznáváme myšlenky o věcech, když věříme, že poznáváme nezávislé zevní věci, není stejně těžké uvěřit vědeckému poznání, že propiska je utvořena z elektronů a protonů, které si ani ve své představě nemůžeme srovnat s pevnou látkou, z které je propiska dle našich zkušeností zhotovena? Nic z toho, co vidíme nebo bychom mohli vidět, se ani zhruba nepodobá elektronové „látce“, na níž nám věda zredukovala naši dobře známou propisku. A jestliže věda takto může ničit naše realistické zkušenosti, proč by to nemohla dělat filosofie? A jestliže je elektronová propiska skutečnou propiskou, pak když vidíme fyzickou propisku, vidíme pouze jakýsi obraz, pouhé zpodobnění propisky. Ale v tomto případě musí být tento obraz v naší mysli, neboť nemůže být nikde jinde. Jestliže je představa toliko mentální kopií fyzického předmětu, který je vně mysli, a tedy oddělenou a odlišnou jsoucností, čím to je, že nelze obě současně vnést do vědomí a srovnávat jednu s druhou? Kdyby byla příčinou naší myšlenky propiska, která je nám dána smyslovou zkušeností, nikdy bychom si nemohli ověřit její existenci, neboť každý pokus o pozorování zevních propisek by skončil toliko pozorováním myšlenek.

Nemůžeme se dostat k věcem z první ruky, nemůžeme je přímo prozkoumat, ať děláme, co chceme. Nikdy se nemůžeme dostat za představy o nich. Proto si nemůžeme ani ověřit jejich oddělenou existenci. Nemůžeme ukázat předměty svým očím, protože i oči i mozek poznáváme mentálně, to znamená, že i ony jsou jen idejemi (představami) a jejich prostřednictvím si můžeme uvědomovat mentální věci, tedy jedině představy.

Snažíme-li se zkoumat své mentální konstrukce tím, že se obracíme na věci samé srovnáváním jedné s druhou, zkoušíme tak jen jednu konstrukci pomocí druhé, tedy srovnáváme jednu myšlenku s druhou.

Vnímání věci a věc sama jsou dvě strany jedné a téže křivky, její vnitřní a zevní strana. Ať děláme cokoli, nikdy nemůžeme oddělit jednu stranu od druhé. Věc je na vnější straně a vnímání je na straně vnitřní. Křivka však není dvěma věcmi, nýbrž jednou. Věc nelze oddělit od jejího vjemu. Nemůžeme oddělit vnímání od věci, můžeme je však rozlišit v řeči a v myšlení vytvořením mentální abstrakce jedné nebo druhé. Hlubším přemýšlením však shledáme, že i tento výkon není možný.

Nemůžeme tedy vidět žádný předmět bez toho, abychom na něj myslili jako na viděný. Má-li pro nás vůbec existovat, musí existovat jako něco, co vnímáme. Zkusme myslit na propisku, aniž si představujeme, že ji osobně vidíme, aniž dovolíme, aby činnost vidění splývala s propiskou samou. Shledáme, že není možné oddělit jedno od druhého. Můžeme myslit na propisku pouze prostřednictvím a pomocí myšlenky, že ji vnímáme. Ať děláme, co chceme, budeme naprosto neschopni myslet na ni jinak. Nikdo nemůže oddělit v myšlence zevní propisku od skutečného vnímání této propisky člověkem. Jaký závěr z toho plyne? Že propiska není čistě objektivní, ale současně objektivní i subjektivní, jak fyzická tak i mentální.

Někdo namítne, že existence propisky není popřena, je-li propiska v tmavé místnosti, kde ji nikdo nemůže vidět. Odpověď na to je, že nemůžeme mluvit nebo se zmínit o takovém předmětu, aniž bychom na něj mysleli, a že na něj můžeme myslet jedině tehdy, když si vytvoříme jeho mentální obraz: chceme-li to udělat, pak jsme nuceni představit si propisku jako bychom ji viděli, jsme tedy nuceni spojovat v myšlence zření propisky s propiskou samotnou. Jedině když myslíme na oboje současně, můžeme dojít k

představě, že propiska vůbec existuje.

Je možné dále namítat, že věc může existovat v nějaké odlehle části světa, kam ještě nevročila lidská noha, kde ji nikdy nikdo nevnímal a kde ji nikdo pravděpodobně ani vnímat nebude. Zde je odpověď přesně táž jako u předchozí námítky. Ať je věc kdekoli, nelze o ní diskutovat jako o existující jinak, než že na ni myslíme, že si ji mentálně zobrazíme. Můžeme si ji však zobrazit jenom v případě, když ji považujeme za něco, co vnímáme buď my sami, nebo nějaký bezděčně předpokládaný pomyslný pozorovatel. Podobně lze namítnout, že je snadné si představit scénérii severního pólu, kde pravděpodobně není žádný pozorovatel, kde však, jak víme, jsou ohromné masy ledu i přes nepřítomnost někoho, kdo by led viděl, chodil po něm, cítil jeho chlad a obdivoval se jeho bílé čistotě. Odpověď na to je, že při myšlení na polární krajinu a na led, jenž ji vyplňuje, jsme nevyloučili pozorovatele, ale ve skutečnosti jsme ho, i když bezděky, vnesli do scénérie, aby pozoroval její detaily. Představili jsme si pozorovatele, ale naprosto si nejsme vědomi, že jsme to udělali. Vnesením takového imaginárního pozorovatele jsme na pól vnesli i jeho mysl a nechali jsme ho myslet na tuto scénérii. Víme, že pevný led je pevný pouze proto, že náš neviditelný pozorovatel cítí jeho odpor pod svými nohama.

Myslet na předmět můžeme jedině tak, že myslíme na vidění předmětu: není v lidských možnostech uvažovat o jeho existenci jiným způsobem. Proto se zrak stane nerozlučným společníkem existence. Není naprosto možné, aby něco existovalo pro nás nezávisle na našem uvědomování si toho. Jak věc, tak myšlenku je nutno chápat ve spojené představě věci, viděné námi nebo někým jiným.

Podobná analýza platí pro ostatní formy vnímání. Objekty nelze oddělit od myšlenky, že je vnímáme my nebo někdo jiný; existují jedině proto, že na ně můžeme myslet jako na tvrdé, pevné, těžké, zkrátka, že je můžeme nahmatat. Totéž je stejně pravdivé o sluchu. Sluchový vjem přichází první a zvuk sám ho teprve následuje. Zvuky existují jedině proto, že současně *myslíme* na to, že je slyšíme. Můžeme na ně myslet jedině jako na *slyšené* zvuky.

Odstraňme mysl ze svého obrazu světa a odstraníme z něj prostor a čas; vezmeme mu tím základ. Svět jako představa existuje pro nějakou mysl, jinak nemůže vůbec existovat. Pro každý viděný předmět musí existovat pozorovatel. Jinými slovy: ať je cokoli poznáváno, je poznáváno nějakou myslí. **Nikdy nic nebylo poznáno a nikdy nic nelze poznat odděleně od pozorovatele.** To nelze popřít. Žádný předmět nemůže existovat sám a nepoznán. Proto ti – a těch je ohromná většina – kteří věří a tvrdí, že věc může mít svou oddělenou existenci, opravdu říkají nesmysl. Jestliže to rozhorleně popírají, nechť nám ukáží jediný předmět, nemluvě ani o celém světě předmětů, a dokáží současně, že není spojen s poznávajícím! Nemohou to udělat, protože nemohou nic oddělit od myslí. Svět je nerozpletitelně spojen s myslí. Konečný závěr tedy je: ať se díváme kamkoli, všechno ve vesmíru existuje proto, že je to myšleno.

Opak je stejně pravdivý. Nemůžeme myslet na vnímání, aniž myslíme také na vnímání nějakého předmětu, ani na akt slyšení, aniž s ním spojíme nějaký zvuk. Neexistuje slyšení bez zvuku, neexistuje smyslové vnímání bez předmětu tohoto vnímání. Proto znovu zjišťujeme, že si tyto dva nelze představit jinak než jako jedno, že zrak a viděná věc jsou dvě strany jedné mince, že hmat a dotýkaná věc jsou subjektivní a objektivní poloviny jednoho celku.

Když vědecký princip relativity říká, že pozorovatel je součástí svého pozorování, znamená to, že osoba, která cokoli zažívá, je součástí tohoto svého zážitku. Můžeme z toho ještě vyvodit, že **myšlenka je součástí věci, na kterou myslíme.** Budeme-li o tomto tvrzení správně uvažovat, pochopíme, že **mentální činitel je neoddělitelný od poznávaného předmětu.** A budeme-li uvažovat hlouběji, zjistíme, že **tyto dva jsou ve skutečnosti jedním.**

Nemůžeme považovat existenci a vnímání existence za oddělené jednu od druhé. Jsme nuceni učinit závěr, že tyto dvě nejsou ve skutečnosti dvě, ale nerozlučně jedno. Věc a vjem věci žijí v základní a neoddělitelné jednotě. **A tak neexistuje nic jiného než uvědomování.** Ptejte se sami sebe, zda toto tvrzení vysvětlí veškerou vaši zkušenost a shledáte, že to udělá zcela adekvátně. Pokuste se na druhé straně zjistit, zda vysvětlí vaši zkušenost světa teorie materialistů, teorie, že neexistuje nic kromě nezávisle existujících fyzických věcí. Poznáte, že nevysvětlí a nemůže vysvětlit existenci myšlenek a citů. Protože jestliže věříte, že můžete vložit něco fyzického do zkumavky, nemůžete totéž udělat s myšlenkou.

Je proto třeba důrazně opakovat, že **vjem není pouhou kopií něčeho zevního. Je prvotní a nikoli druhotný. To se nesmí přehlédnout, protože to je klíč ke správnému pochopení „mentalismu“, který je naukou, že všechny věci jsou mentální.**

Zjišťujeme, že pojem propisky, existující nezávisle na mysli, která si ji představuje, je pouhým výmyslem. **Vjem propisky není nic jiného než propiska sama.** Předpoklad, že nějaká jiná propiska existuje odděleně a že je fyzická, je zcela mimo náš okruh možného poznání, proto jej musíme zamítnout, máme-li se vědecky zabývat zjištěnými fakty místo nejistými předpoklady. **Propiska je konstrukcí ve vědomí. Její existence je v tom, že je poznávána. Neexistují dvě propisky, fyzická a její mentální kopie. Je jenom jedna. Obraz, který bezprostředně vyvstane ve vědomí, je propiska sama.** Je tak živý a dokonalý a znaky objektivit jsou mu tak přesvědčivě vtisknuty, že se nespokojujeme jeho pouhým viděním: jdeme dále a usuzujeme, že je nezávislou samotnou propiskou, a odmítáme věřit něčemu jinému. Ale **propiska, kterou poznávají smysly, není nic jiného než vjem, který poznává mysl.**

A tak *jsou* viditelné věci, o kterých se domníváme, že jsou mimo nás, mentálními zkušenostmi. Lze připustit, že věc sama existuje, ale charakter věci, jak jsme nyní zjistili, je zcela jiný, než se o něm obecně soudí. Ti, kdo by chtěli prohlašovat, že existují dva oddělené fakty, fakt vnímání a fakt zevního „hmotného“ předmětu, dělají nesprávnou analýzu vjemu. **Jednota představy a předmětu je objev, ke kterému nevyhnutelně vede jemné myšlení starověkých pozorovatelů i ostré pozorování pozorovatelů moderních. Tato jednota se však vynoří teprve po velmi intenzivní a nekompromisní úvaze.**

Jakmile jednou tento bod pochopíme, můžeme si říci: „Jsem si vědom svého uvědomování si této věci.“ Pak shledáme, že nemůžeme toto druhé uvědomování si odloučit od věci samé; tvoří nedílnou entitu. Ti, kdo chtějí rozdělovat poznávanou věc jednak na vjem, a jednak na jeho materiální hmotnost, ti, kdo chápou vnímání jako mentální činnost, ale hmotnost jako nementální věc, to znamená ti, kdo stavějí mysl proti „hmotě“, upadají do politováníhodného omylu. **To, co známe, je představa, to, co vnímáme, není zjištění, nýbrž mentální konstrukce.** Ti, kdo to popírají, dostávají se do situace, že budou nuceni vysvětlovat nevysvětlitelné.

Záhada vnímání

Kritik pronese otázku: „Co je tedy pravou přirozeností nezávislých předmětů, která způsobuje, že tyto myšlenky existují? Říkáte nám, že to, co *vidíme*, jsou pouhé myšlenky. I když připustíme tento bod, stále zde zůstává otázka, která nás trápí. I kdybychom připustili, že známe pouze myšlenky věcí, stále ještě existují věci, které, jak se zdá, působí na naše smyslová ústrojí a přivádějí tak tyto myšlenky do existence. Je-li to, co vnímáme pouhou myšlenkou, cítěnou jako zevní, co se stane s předmětem, který jí dává vznik? Jistě byste na nás nežádali, abychom ztotožňovali skutečnou věc s pouhou myšlenkou o ní? Jistě to, co způsobuje vznik mentálního obrazu, není totéž co obraz sám? Můžeme

pochybovat o svědectví smyslů, ale nemůžeme je zamítnout. A to není vše. Přešel jste naprostým mlčením proces, kterým se z vibrací v mozku rodí vjem. Jak se taková myšlenka tvoří? Řekl jste nám, jak se tvoří věc, na níž myslíme, avšak neřekl jste, jak vzniká myšlenka sama.“

Co je to nezávislý předmět? Jak je mozek spojen s myslí? Jistě tyto dvě otázky je nyní možné vyslovit, protože nebyly ještě tak dalece vysvětleny. Můžeme však posuzovat správně existenci čehokoli, dokud jsme si neujasnili, co to je, o čem *víme*, že existuje? Ale to opět závisí na tom, *jak* dojdeme k tomu, že to víme. Pochopíme proto snadněji odpověď na první otázku, když se napřed dozvíme odpověď na druhou otázku. Proto s ní začneme.

Začněme s poznatkem, že každá smyslová zkušenost je dvojím faktem, za prvé, fyziologickými dojmy, zakoušenými tělem, a za druhé, uvědomováním si těchto dojmů. Toto uvědomování lze nazvat *vnímáním* předmětu. Kombinace těchto dvou činitelů, fyzického dojmu na oko, ucho a tak dále, a vědomé myšlenky vytváří vnímání tohoto předmětu. Proto, když voníme k růži, uvádíme stav mysli v soulad se stavem fyzického podráždění. Jak se však může stav fyzického podráždění změnit ve stav mysli? Jak může mysl přijmout něco, co není mentální? Fyzické podráždění je naprostým protikladem mentálního podráždění. Kde je prostředník, spojující článek, jenž může překlenout nápadnou mezeru mezi těmito dvěma protiklady?

Zde je jasná otázka, která vyžaduje přímou odpověď. Jak vykonává mysl zázračný skok z fyzické do nefyzické („nehmotné“) jsoucnosti, jakou je vjem? Z pohledu fyziologa dospějeme k náhlému konci v procesu vnímání, když přijdeme k molekulárním změnám v mozku. Zde končí souvislost v procesu vnímání, neboť na druhé straně propasti se objevuje vědomí se svoji myšlenkou, ale my nevíme, jak tuto propast propojit, překlenout. Na jedné straně propasti vibrace v mozku, na druhé straně propasti myšlenka. Jak tedy vykonává mysl zázračný skok z fyzické do nefyzické jsoucnosti? Jak spojit dva tak zcela rozdílné řády existence. Jak můžeme spojit tyto dva konce?

Vnímání je mentální proces, tedy myšlení, a rozum vyžaduje, aby se myšlenka přisoudila nějakému subjektu, v němž se objeví, nějakému vědomí, v němž se proces děje. Nesmíme proto mylně považovat pohyby fyzických molekul v tělesném mozku za vědomé myšlenky. Žádný mikroskop neodkryl nikdy vědomí a žádné otevření lebky to také nikdy nedokázalo. Vědomí nelze pozorovat. Musíme je považovat za to, čím je – za odlišný a oddělitelný *fakt*. Považovat fyzický mozek za totožný s plným vědomím znamená oddávat se čiré fantazii. Pokus uspokojivě vysvětlit vnímání, jako kdyby bylo pouze věcí nervové činnosti, není nic jiného, než vyhnout se podstatě problému.

Zde se musí fyzická věda skutečně zastavit, zmatena a ochromena, protože je zcela neschopna uspokojivě vysvětlit tento náhlý a překvapující skok od nevědomí k vědomí. Přes největší úsilí nejlepších myslitelů moderní doby fyziologie nevysvětlila následující problém: Jaká je souvislost mezi lidskou myslí uvnitř a fyzickým vesmírem vně? Jaká je povaha spojení mezi myšlenkou a věcí?

Fakt vědomí je totiž prvotní. Je to nejtajemnější fakt v celé lidské existenci. Žádný pohyb fyzických molekul ho nemůže přímo vysvětlit, neboť nic, co není vědomé, o tom nemůže podat odpovídající zprávu. Nevíme, že molekuly mají sílu uvažovat o své vlastní přirozenosti. Mentální zkušenost je a vždy byla nejvyšší záhadou, umístěnou do středu zdánlivě nementálního světa. Omezovat vědomí na jeho události nebo na jeho obsah tak, jak se často dělá, nepomůže vysvětlit jeho vlastní existenci, pouze se tím vyhýbá řešení. Vědět se obdivuhodně daří mluvit o tom, co mysl dělá a jak se chová, ale dosud se jí nepodařilo říci nám, čím je. Mysl je nepoddajná jsoucnost, jež se vzpírá tomu, aby byla rozložena na něco jiného. Musíme se proto neustále tázat: Jak to, že se fyziologický proces mění v proces mentální?

Fyziologie správně uvažuje, a již dlouho uvažuje, o tomto problému, ale opouští ho

jako nevysvětlitelný a nevyzpytatelný. Mezera je zcela nepřeklenutelná. A takovou zůstane i nadále pokud a dokud nepoznáme dva prosté, ale jemné charakteristické rysy, které nám pomohou vyřešit tento problém a zároveň s ním celou řadu pošetilých otázek, jež s sebou přináší.

Fyziolog si nepovšiml těchto dvou bodů z toho prostého důvodu, že by ho takové poznání zavedlo za hranice jeho odborné vědy. Jestliže však chce ve svém zkoumání dále pokračovat, pak se musí stát psychologem: neexistuje žádný jiný směr, kterým by se mohl vydat pro objasnění.

Tyto dva body jsou: za prvé, základní pořadí, ve kterém za sebou následují podrobnosti našeho uvědomování si předmětů a ve kterém zapadají na svá patřičná místa; za druhé, co je to, co může mysl skutečně poznávat; může mysl dosvědčit existenci čehokoli, co je mimo ni? Když budou k dispozici odpovědi na tyto dva body, objeví se sama ze svého vlastního popudu odpověď na nejvyšší problém, který je na konci cesty fyziologa.

První bod nás vybízí, abychom přesně vypátrali, ve kterém kritickém okamžiku si skutečně uvědomujeme předměty kolem sebe. Pak si vzpomeneme, že *podle fyziologie* neexistuje během celé cesty, kterou prochází smyslový vjem od zakončení nervů až do mozkového střediska ani jediný okamžik, ve kterém bychom si to uvědomili. Ani na zlomek sekundy si neuvědomujeme nezávislou věc, o níž předpokládáme, že je venku a že o ní dostáváme zprávu. *Teprve tehdy*, když dosáhne svého konečného cíle, teprve jako následující akt, vzniká nápadný kontrast vjemu.

Myslíme na předmět a potom se mysl, žádostivá zvědět, jak myšlenka vznikla, pokouší dostat za něj. Následkem toho postupně vzniká sensorická stránka fyziologie. Fyziolog pak pomalu zjišťuje po částech celý sensorický proces, až se dostane zase zpět k myšlence. Když odhaluje způsob, jakým předmět činí dojem na naše smyslové ústrojí, nebo způsob, kterým se tento dojem přenáší do mozku, neodhaluje nic o vnímání jako o okamžiku, kdy myšlenka bleskne do mysli. Všechny tyto věci totiž v sobě zahrnují **prvenství vědomí**, jehož přítomnost není vysvětlena pozorováním věcí, kterých jsme si vědomi, ale je pouze popsána. Fyziolog je jako člověk, který dovede zhotovit housle a vysvětlit zákon zvuku, ale nemůže tvořit nebo vysvětlovat samotnou hudbu.

Neuvědomuje si, že veškeré jeho popisy, jejichž smyslem je vysvětlit existenci jeho uvědomění si předmětu, jsou popisem toho, co se děje *potom*, když uvědomění již vzniklo. Nechápe, že jeho vysvětlení nervových a mozkových pochodů, které jsou výsledkem vzájemného působení mezi tělem a předmětem, jsou pouze seznamy událostí, které se objevují *následně* po uvědomění si předmětu. Proto jeho pokusy vysvětlit uvědomování vysvětlují vše, jen ne vjem sám, fakt, který nevědomky přijímá, když přiznává, že je v celé řadě událostí *nevysvětlitelná* mezera.

Položte si nyní otázku: „Jak *po prvé* poznávám, že něco vůbec existuje?“ Budete muset odpovědět, že poznáváte nebo si něco uvědomujete nejdříve myslí a teprve druhotně smysly. *To dokazuje jev bloudění mysli a roztržité pozornosti, popsany na začátku předešlé kapitoly.* Pokud hluboko a pozorně uvažujete o uplynulé zkušenosti nebo o bezprostředním problému, může zůstat zeď, která stojí proti vám, pod prahem vašeho vědomí. To neznámá, že oči nekonají svou povinnost. Naopak, obraz zdi bude přesně zaznamenan na sítnici. Ani to neznámá, že by optický nerv neprovedl svůj úkol dodat vibracemi zprávu do mozku. To vše se odehrálo, vytvořily se smyslové dojmy a v mozku vzniklo podráždění. Proč potom zůstává zeď neviděna? Protože, stručně řečeno, **můžeme zažít pouze to, co zažívá mysl! Proto, řeknete-li, že jste si uvědomili zeď před sebou, ve skutečnosti tím míníte, že jste si uvědomili vjem zdi, tedy představu zdi jako objekt vědomí.**

Kromě toho, tatáž poučka byla aplikována při zkoumání iluzí a halucinací, uvedené

v předchozí kapitole.

Když si nasadíme brýle, budeme si zpočátku stále uvědomovat jejich přítomnost na obličejí. Později však zasklené kroužky před našima očima a jejich tlak na náš nos vyprchají z našeho vědomí a nakonec úplně zapomeneme na přítomnost a tlak brýlí. Nervová zakončení v kůži, tedy hmat, nám sdělují, že tam jsou. Nervová zakončení v oku, tedy zrak nás rovněž informuje o jejich existenci. My však obvykle nepozorujeme tyto dojmy. Vjem brýlí zmizí z naší mysli a s ním i jejich existence. Proč? Protože myšlenka brýlí přichází *první*, a když na ně přestaneme myslet, zcela upoutání jinými věcmi, vnímání brýlí ustane také, protože zevní aspekt brýlí je pouze promítnutím vnitřní představy. **Věc nemůže pro nás existovat, neexistuje-li nejdříve myšlenka na ni – to je náš experimentální důkaz!**

Každá událost je událostí, která napřed musí být vnímána, a každý předmět je předmětem, který napřed musí být poznán. Ale vnímání a poznání jsou stavy vědomí, ideje. Závisí na mysli. Může být člověk vůbec schopen poznat, co je „hutnost“, aniž si ji nejdříve uvědomí? Může se věc objevit před myslí nevnímána? Může ji člověk vůbec poznat, dokud zároveň s ní nevnímá poznávající mysl? Může existovat nějaký druh poznání něčeho pevného bez mentálního prvku, který na počátku do něho vstupuje? Neznáme a nemůžeme znát žádný předmět odděleně od poznání jeho představy. První je zrození pozornosti.

Musíme se pevně držet tohoto faktu: Neuvědomujeme si nejdříve propisku nebo scénérii, ale pouze své vjemy o nich. Musíme si toto rozlišování ujasnit pro svou zkušenost tak, jako je samozřejmé pro náš rozum, když analyticky zkoumáme proces svého poznávání zevních věcí. Uvědomujeme si myšlenky, obrazy, představy věcí, nikoli věci samé. Pociťujeme vjemy, dotýkáme se jich, čicháme je a chutnáme je. Ti, kdo to pokládají za nemožné, neznají ani psychologii jako vědu, ani filosofii jako interpretaci vědy. Víme, že **věci existují jedině proto, že je v prvé řadě známe mentálně. Mysl je jejich prvotním základem. Myšlenka o věci přichází první a musí přijít první, máme-li věc vůbec poznat. Vědomí proto musí vyvstat dříve než cokoli jiného, dokonce dříve než je celý sensorický pochod uveden v činnost.**

Stručně řečeno: **analýza vnímání, kterou nám nabízí fyziologie, je výsledkem přímého pozorování. Nikdo však nikdy neviděl zevní předmět dříve, než přešel do vnímání. To je nezvratné, neboť vidět předmět předpokládá vnímat jej. Proto předmět je po prvé vnesen do pole pozornosti se svým vjemem, ne dříve. A tak analytická řada, kterou nám původně poskytla fyziologie, jeví se jako nesprávná z vyššího stanoviska psychologie, které činí zrození myšlenky prvním článkem této série, ačkoli z jejího stanoviska je zcela správná. Kdyby se fyziologie měla povznést k filosofii, byla by nucena zrevidovat svou vlastní analýzu a nabídnout jinou, méně klamnou. Fyziologie upadla totiž do tohoto omylu, poněvadž vytrvale považuje tělo za něco, co jediné je skutečné a trvalé ve srovnání s myšlenkou, kterou považuje za pomíjející a iluzorní. Fyziologova „mezera“ se objevuje jenom tehdy, když začíná řada v nesprávném pořadí. Necht' jí obrátí a svou představu, kterou dal na konec, dá na začátek, kde má být, a pak mezera zmizí.**

Vědomí je počátečním faktem veškerého našeho poznávání vnějších předmětů. Dokud nezačne působit, nemáme vůbec ani představu, že takový předmět existuje. Ale jakmile zahájí činnost, ani nepřipouštíme tento prostý základní předpoklad. Vnímáme předmět, protože ho myslíme; nemyslíme předmět proto, že ho vnímáme. Tato pravda není jednou z těch, které si člověk může osvojit pouhým zběžným pohledem kolem sebe, může ji pochopit jedině po usilovném přemýšlení a vytrvalém zkoumání.

Zmínili jsme se již dříve, že existují dva body, které by nám pomohly překlenout mezeru mezi mozkiem a myslí. První byl vysvětlen a druhý (Co je to, co mysl skutečně

poznává?) bude vysvětlen nyní.

Existují různé teorie poznávání, které jsou odborně nazývány: dvojjazyčné teorie, teorie o vzájemném působení, psycho-fyzický paralelismus, teorie o vynořování a tak dále. Všechny však selhávají, když mají přiměřeně zodpovědět různé námitky. Především budou muset ještě pochopit, že místo, zaujímané myslí, je prvořadé, neboť nelze nic poznat, dokud mysl není přítomna jako jsoucnost sama o sobě. Kdyby někdo tvrdil, že mysl může přímo uchopit fyzický předmět nebo skupinu fyzických předmětů a *kdyby „hmota“ byla něco zcela odlišného od myslí*, pak by tvrdil něco, co by odporovalo samo sobě. Jestliže mysl a „hmota“ na sebe vzájemně působí, potom musí existovat nějaký spojovací článek mezi nimi a tím článkem může být jedině to, že jsou ve svém základu totožné. Kdyby „hmota“ nebyla totéž co mysl, potom by nemohl nastat **proces poznávání zevních předmětů**, neboť poznávání je **mentální činnost; představy jsou jejím výtvorem a vše, co známe jako vjemy nebo jako úvahy, jsou představy**.

Poznávání je vnitřní psychický pochod, a když poznáváme věc, jsme donuceni zákonem vztahu poznávat ji jako myšlenku. Konečný akt vidění je mentální. Množství obrazů může dopadnout na sítnici mrtvého člověka, on však nebude vidět nic. Jeho mysl není činná a nemůže tedy navázat žádný vztah. Kam skutečně patří vjemy? Patří do myslí nebo mimo ni? Protože se dějí v myslí a protože mysl nemůže překročit samu sebe, musíme připustit, že se dějí v ní. Předmět musí náležet jednotce z téže látky, jako je vědomí, má-li být vůbec poznán. To znamená, že se nejprve musí přeměnit v mentální látku. Proto se předmět nebo zážitek musí nejprve změnit v představu a teprve pak si ho mysl může uvědomit.

Zdá se, že pět smyslů nás informuje o fyzických věcech, ale bez myslí by byly němé a zůstaly by navždy tiché. Analýza procesu poznávání již odhalila, že zrak, sluch atd. skutečně a konečně sídlí v myslí a nikde jinde a že do vědomí opravdu přichází mentální věc. To znamená, že mysl bezprostředně a přímo poznává věci své vlastní přirozenosti, téhož charakteru, které nejsou od ní odlišné, jak se obvykle o fyzických věcech předpokládá.

Myšlenka a cit jsou výsadami myslí. To, co myslíme nebo cítíme, je proto mentální, tedy představou, ať je to dřevěný stůl, vzdálená hvězda nebo prudký hněv. Vnímáme jen to, na co myslíme, protože vše, co vidíme, nepoznáváme jinak než jako představu. Činnost zažívající myslí tvoří vše, co mysl poznává. Proto vědomí, jak je obvykle známe, je nepřetržitým sledem představ a obrazů. Je to mysl, co nám umožňuje vidět, slyšet a pociťovat, a je to zrak, sluch a hmat, co nám umožňuje zažívat předměty. Není-li tedy žádná vnitřní představa, není ani žádný zevní objekt!

Mysl tak zastává dvojí funkci. Je jak pozorností, tak představou, kterou si uvědomuje. Její povaha je taková, že si přímo neuvědomí nic, co se prostírá mimo ni, nýbrž pouze změny v sobě samé, tedy myšlenky. Učinit mysl pasivním příjemcem dojmů z jiného světa znamená ignorovat *fakt*, že mysl poznává pouze věci mentální, tedy představy. Ať je zevní věc příčinou vzniku vjemu nebo ne, stále musí být sama o sobě jen představou, má-li být vnímána.

Mnoho falešných interpretací a zbytečných otázek zmizí, když pochopíme tuto pravdu. **Mysl nezávisí na žádné vnější věci, aby si tuto věc uvědomila, protože neexistuje nic, co by bylo k myslí zevní nebo vnitřní. Věc musí být myslí předložena jako představa a nemůže být současně předložena žádným jiným způsobem. Myšlenky jsou opravdu vše, co mysl zná, vše, co zažívá, ať již jsou to myšlenky slyšení něčeho, nebo vidění něčeho.**

Radost z letní procházky zahradou nebo palčivost zimního mrazu nepociťuje pět fyzických smyslů, nýbrž „nehmotná“ mysl. Slova, natištěná na této stránce, nečte ve skutečnosti viditelné tělesné oko, ale neviditelná mysl. Pravda o tomto základním faktu

existence je právě tak vědecká jako filosofická a bude školními učebnicemi přijata jako samozřejmá pravda.

Prvenství myšlenky

Musíme nyní shrnout veškeré pochopení získané z našeho zažívání vnějšího světa. Když jsme poprvé uchopili svou propisku, začali jsme s fyzikálním názorem, že bez světelných paprsků bychom ji nikdy nemohli vidět. Přešli jsme potom k anatomickému názoru, že bez očí bychom neviděli světelné paprsky. Pokračovali jsme k fyziologickému názoru, že nebýt nervů oči by neviděly nic a nebýt mozku nervy by vibrovaly nadarmo. Pak jsme vystoupili k psychologickému názoru, že zde, v tomto bodě, počíná mysl svou konstruktivní práci a že nebýt mysli stále bychom nebyli schopni propisku vidět. Nakonec si ji totiž uvědomujeme jako myšlenku. Okamžik vědomého vjemu je okamžikem skutečného zážitku existence propisky. Poznali jsme však, že zde nebyla zjistitelná spojitost v době přechodu od fyzického mozku k nefyzickému vnímání – takže souvislost celého procesu byla přerušena. Při pátrání po vysvětlení tohoto přerušení jsme udělali překvapující objev: Protože mentální obraz propisky byl prvním náznakem, který jsme měli o její existenci, neboť jediné věci, pro mysl postřehnutelné, jsou takovéto obrazy, takovéto myšlenky, proto musela mysl vytvořit představu propisky dříve, než mohla poznat, že propiska existuje.

Začali jsme tím, že jsme učinili mysl, světlo, oko, nerv a mozek účastníky této hry: získání zážitku propisky. Na konci jsme shledali, že nejenže mysl jako jediná podstupuje tuto zkušenost, nýbrž že ona také produkuje představu, která vytváří tuto její zkušenost! Co to znamená? Znamená to, že jsme začali s poznáním, že je zde propiska, ale analýzou pochodu, jak jsme dospěli k tomuto vědění, k této myšlence, jsme se vrátili k výchozímu bodu, k téže myšlence. Pohybujeme se v dokonalém kruhu. Znamená to, že jsme se v žádném bodě kruhu **nedotkli předmětu jinak než jako myšlenky**. Ještě podivuhodnější je další poznatek z toho vyplývající a tím je to, že se **pohybujeme výhradně v říši myšlenek**. Podařilo se nám pouze přejít od jedné mentální konstrukce k druhé!

Tento poslední závěr je podivný, protože nás nutí umístit do mentálního kruhu nejen mozek, ale i nervy, a nejen nervy, ale i oči, a nejen oči, ale i světlo. Co nyní se samotnou propiskou? Ponechme chvíli tuto otázku stranou a soustředme se na tento překvapující stav věci, do něhož jsme se jaksí zapletli. Shrneme-li všechna tato tvrzení, poznáme, že jsme se na každém jednotlivém úseku cesty od světelného paprsku k fyzickému mozku pohybovali pouze od jedné myšlenky, od jednoho vjemu k jinému!

Co se děje v očích, v nervech a v mozku můžeme poznat pouze z toho, co tam můžeme pozorovat, tedy ze smyslových vjemů seřazených do pojmů a z toho, co můžeme odvodit z takových pozorování, tedy z dedukování. Ale jak vjemy, tak dedukce jsou myšlenky. Dokud nemáme intelektuální odvalu dojít k tomuto závěru, dopouštíme se vážného omylu tím, že považujeme jednu skupinu vjemů, tedy vnímání odráženého světelného obrazu propisky, za mentální, ale druhou skupinu vnímání, tedy vjem našeho tělesného smyslového systému, považujeme za nementální. Obě tyto oblasti pozorování jsou tak dalece totožné, protože je obě objektivně zakoušíme a fyzicky pozorujeme. Oba, jak světelný paprsek, tak i fyzické tělo stojí na přesně tomtéž základě!

Musíme být proto důslední. To, co platí pro osvětlený a barevný obraz propisky, utvořený světelnými paprsky, platí stejně pro osvětlený a barevný obraz očí samých, nervů a mozku! Všechny tyto věci známe, protože to jsou myslitelné věci, protože je poznáváme v podstatě jako představy. Nemáme proto žádnou jinou možnost než učinit celý systém očí, nervů a mozku systémem představ.

Věda nám nikdy nebyla schopna ukázat, jak se mohou spojit objektivní smyslové

dojmy a subjektivní představy. Uměle totiž rozdělila to, co tvoří nedělitelnou jednotu. Odloučila v teorii to, co ve skutečnosti nikdy nebylo odloučeno. Otázka, zahrnutá v problému fyziologovy „mezery“, je nezodpověditelná prostě proto, že ji nelze položit. Přerušenu souvislost ve výkladu může navázat jedině tehdy, když má odvalu sjednotit celý nervový systém, celé tělo i zevní předmět s vnímáním samým, to znamená, zbavit je jejich fyzického charakteru a proměnit je všechny v představy. Musí mít na zřeteli, že jejich místo ve smyslovém okruhu je právě tak mentální, jako je představa, v níž tento okruh končí. Jinak pochod poznávání rozličných věcí tohoto světa nebude nikdy vysvětlen, provždy zůstane nerozřešitelným tajemstvím.

Vidíme tedy, že jak počáteční, tak konečný děj ve vnímání je činností myslí! Vše to, co se děje mezi nimi, děje se uvnitř myslí. Stejně tak počáteční a konečná substance, s níž máme co činit, je rovněž mysl.

Tato nauka vysvětluje, že celá struktura očí, nervů a mozku je uvnitř myslí a že nikdy neexistovala mimo ni. To znamená, že zacházíme po celou tu dobu s představami, zatímco se domníváme, že jde o nementální fyzickou substanci, upravenou do tvaru očí, nervů a mozku. Důvod, proč si to neuvědomujeme, tkví v tom, že ohraničujeme mysl na malé místo uvnitř hlavy, a proto nemáme jinou možnost než umístit smyslovou a nervovou soustavu vně myslí. Zapomínáme, že celé tělo samo je pouze souhrnem mentálních vjemů. Celý jemný fyziologický aparát, který zpracovává dojmy, obdivuhodně reagující oči, nos, uši, kůže a jazyk, celá síť komplikovaných nervů a stočené závitky mozku, jež náleží fyzickému tělu a jež pokládáme za pevné fyzické věci, jsou uzavřeny v zakletém kruhu vědomí a jsou známy jedině mentálně; nemohou tedy být ničím více a ničím méně než mentálními konstrukcemi.

Jakže! – někdo namítne – máme považovat své uvědomování si osoby stojící před námi za pouhé uvědomování si skupiny představ? Odpověď je, že jak hmat, tak i zrak a všechny ostatní smysly jsou mentální a že kromě těchto vjemů, které nás informují o hlavě, trupu, nohou a rukou a které se nakonec mění ve vědomé stavy, nevíme s určitostí nic. **Naše vědomí a jeho stavy existují s nezvratnou jistotou, ale hmotnost těla jiné osoby existuje pouze jako představa. Celý obsah její bytosti je pro nás totožný s našimi stavy vědomí. Osoba není a nemůže být mimo-mentální, nemůže být nezávislá na našem vědomí.**

Až se jednou vzdáme marného úsilí považovat smyslové dojmy lidského těla, ať již našeho vlastního, nebo někoho jiného, za fyzické činnosti a až je budeme považovat za to, čím jsou – to jest, za čistě mentální – obraz našeho vesmíru se stane jasnější a záhady, které postihují materialistický názor, zcela zmizí. Nic jiného nám nezodpoví naši otázku tak dokonale a nic neuspokojí náš rozum tak hluboce.

Naše konečné uvědomování si existence všech těchto smyslových nervů a smyslových orgánů je samo aktem vnímání. **Jestliže jsme museli končit s myslí, může nás napadnout, že jsme s myslí nevědomky také začali. Pohybovali jsme se v kruhu a ve skutečnosti jsme ani na okamžik myslí neunikli.** Výrazy „mozek“, „nervy“ a „smyslové ústrojí“ jsou opravdu pouze názvy užívané myslí, aby popsala své vlastní zkušenosti. Ony samy jsou vnímanými objekty! **Celé fyzické tělo člověka není nic jiného než vjem, neboť si je uvědomujeme proto, že vidíme jeho část, cítíme jeho povrch atd., což vše jsou pouze vnitřní vjemy.**

Co jsou věci?

Nyní je čas podívat se na jeden z našich posledních problémů. Kam se poděla nezávislá, zevně zažívaná věc, která byla jaksi vypouštěna z našeho programu, zatímco

jsme se zaměstnávali pátráním, jakým způsobem si o ní tvoříme představu? Zdá se nám, že vstupujeme do úzkého styku s těmito zevními předměty, nyní však víme, že jsme nikdy nedosáhli ničeho více než styku s představami. Zdá se nám, že máme bezprostřední zážitky o fyzických věcech. Je však zcela nemožné dokázat jejich *bezprostřední* přítomnost v naší zkušenosti. Můžeme jedině dosvědčit zážitek obrazů v mysli a fakt, že nezávisle existující předmět ve skutečnosti nikdy nebyl odhalen našim smyslům; máme jedině *myšlenku* o něm, stejně jako máme myšlenku o smyslech samých. O předmětu nemůžeme učinit pravdivý výrok prostě proto, že náš zážitek je od něho zcela odříznut. Nemůžeme umístit sebe vedle nezávisle existujícího předmětu.

Musíme proto sklonit pokorně hlavu a připustit, že tato vzájemná věc sama o sobě zůstává vně druhého konce řady (oči, nervy, mozek) zřejmě jako nepoznaný a nikdy nepoznatelný objekt?

Přijímáme existenci věcí, protože je vnímáme. Podívejme se na tento bod! Je nutno tento akt vnímání zkoumat podrobněji. Když si všímáme počitků a vjemů, pokládáme obvykle za samozřejmé, že si všímáme fyzických věcí a dostáváme informace o předmětech, které existují zcela odděleně od nás. Filosof si však nemůže dovolit pokládat něco za samozřejmé. Usiluje nejhlubší možnou úvahou pochopit to, co se skutečně děje a odmítá při tomto postupu všechny předpoklady a závěry.

Především si musíme ujasnit nade všechny pochyby, že skutečný moment pocitu existence propisky, je aktem mysli, vědomí, ne však již pochod. A tak místo abychom oddělovali vjem od předmětu, měli bychom oddělit vědomí o vnímání od vjemu samého, protože jsou oba mentální; a místo abychom oddělovali subjektivní od objektivního, měli bychom spíše oddělit vědomí od objektu vědomí, tedy od představy.

Když zkoumáme představu, shledáme, že je výrazem samotného vědomí, jež je bezprostřední, vrozené, přímé a zřejmé, zatímco vědomí věci je nepřímé, dodatečné a tlumočící – zkrátka, odvozené.

Tím, že vidíme mentální obraz odděleného, nezávislého, zevního, fyzického člověka, automaticky a bezděky si myslíme, že existuje též osoba, které obraz odpovídá. Nicméně relativnost myšlenky je taková, že nás již sama přítomnost představy nutí udělat si předem závěr a myslet si, že existuje vnější fyzická věc, která dala vznik představě. Vjem člověka je tím jediným, co je známo přímo. Ostatní musí být mentálně konstruováno. Vědomí vnímání je jisté a bez pochyb. Poznání zevní příčiny oněch vjemů, které jí odpovídají, je zcela odvozené a předpokládané.

Jedině proto vidíme, chutnáme a cítíme zevní věci jako absolutně nezávislé, protože začínáme s vrozenou vírou, že jsou absolutně nezávislé. Jestliže A a B jsou v příčinném vztahu, pak A je vždy první. Příčina předchází následek. Co tedy zakoušíme nejprve ze zevních předmětů? Nuže, uvědomujeme si jejich mentální dojem a nikdy nic jiného! Přichází-li tedy mentální dojem první, musí být příčinou! Dělat zevní předmět příčinou vnitřního vnímání je stejné jako dělat vnímání příčinou vnímání, to znamená, vyhybat se podstatě věci a usilovat o něco, co je nemožné a nemyšlitelné.

Je třeba zdůraznit to, co se objeví teprve po přísné analytické úvaze – to jest, že **mentální zkušenost předchází zkušenost fyzickou a zkušenost fyzická následuje po mentální jenom proto, že je následným závěrem. Představa předchází závěr, že předmět existuje. Bezděčně a téměř okamžitě rozhodneme, že předmět je vně teprve potom, když jsme vnímali jeho obraz; je to následný akt.** Když ale připustíme, že poznání nezávisle existujícího předmětu vzniká druhotně po poznání vjemu, jak pak dokážeme, že je pouhým závěrem? Odpověď zní, že vše, co nelze přímo poznat, vše, co nelze poznat takové, jaké to je samo o sobě, musí našemu poznání předložit činnost

imaginace. Musíme si to představit prostřednictvím obrazotvorné schopnosti mysli. Abychom věděli, jaký jednotlivý obraz máme vytvořit, musíme projít chodbou podvědomého usuzování, až přijdeme ke konečnému závěru, který může být pouze odvozením, i kdyby byl odvozením správným, což však není.

Myšlenka je prvotní, zatímco věc je druhotná. Představa je skutečná, kdežto předmět je odvozený. Dokud mysl neodhalí vjem, neexistuje poznání žádného zevního předmětu. Takový předmět se objeví na scéně teprve po vjemu; až do té doby nelze o něm nic říci. Toto důležité rozlišování tvoří pravý základ mentalismu. Toto rozlišování není blouznivým hloubáním imaginativní metafyziky; začíná být pozvolna skutečným objevem předních vědců. **Význam tohoto rozlišování je, že předmět je skutečně závislý svou existencí na představě o něm, nikoli představa na předmětu.** Nikdo nemůže dokázat, že předmět má nějakou nezávislou existenci. Mysl je jeho základnou a udržuje ho. Předmět je jen mentální odvozenina.

Musíme najít dosti odvahy pohlédnout do tváře pravdě o těchto zevních předmětech. Vždyť jsme poznali při svém studiu o iluzích, že *schopnost* iluzí klamat nás zmizí, jakmile podstoupíme námahu je prozkoumat, i když *existence* iluzí zůstává. Podobně se nyní ukázalo, že zevní předměty jsou odvozené, jakmile se namáháme je prozkoumat, ačkoli ve skutečnosti stále zůstávají. Odvozenina je imaginací, tedy představou. Tak se ukáže, že náš zevní předmět je představou, právě tak, jako je představou náš přítomný zážitek o něm. Je-li analyzován, ukáže se, že je také myšlenkou. Co to znamená? Tak jako v iluzi mysl tvoří svůj vlastní předmět a pak dále předpokládá jeho skutečnost, tak i v případě obvyklé každodenní zkušenosti mysl vytváří zevní věc a pak předpokládá její existenci; a jako v iluzi byla předpokládaná věc nepochybně a opětovně vidět, tak i zde odvozený předmět je také jasně a stále vidět. Že vjem je článkem vědomí, je nepopiratelné, že však předmět je vně, je pouze představa. Prvý poznatek je fakt, ale druhý je nedokázaný a nedokazatelný. Nezávislý předmět není nikdy pozorován odděleně, ale pouze odvozen psychologicky. Můžeme mu věnovat nejvyšší pozornost a své nejbdělejší vědomí, neobjevíme ho však nikdy odděleně od představy. Neboť sama jeho existence záleží v odvozeninách a zahrnuje v sobě předpoklady. Pravda se však nezabývá odvozeninami. Musí stát na pevném základě, na ověřených a zjištěných faktech.

Kdo není dosti trpělivý pustit se do těchto zdánlivých abstrakcí, chybuje. Neboť dokud si nevytvoří správnou představu o tom, jak poznáváme zevní svět věcí, které jsou nebo se pohybují v prostoru, nemůžeme proniknout do jeho skutečnosti. Dokud neanalyzoval obsah vědomí světa, nemůže porozumět tomu, jak je svět vytvářen. Obvykle považujeme zeď, která stojí před námi, za vzdálenou od našeho vnímání její existence. Bez úvahy soudíme, že zeď vidíme první a pak tvoříme odpovídající obraz jejího vjemu v mysli. Zeď je na prvním místě a mentální obraz teprve na druhém místě v pořadí našeho předpokládaného uvědomování. Shledali jsme již, jak málo správný je tento úsudek. Nyní dospějeme ke správnému názoru a ten podkope základy naší, po věky trvajících lidské jistoty o povaze světa, o postavení těla a o rozměru mysli.

Jak můžeme neustále pokládat za samozřejmé, že je naše představa o předmětu obrazem, který ho zpodobňuje více nebo méně uspokojivě, že je jeho jakousi fotografií v mysli, ačkoli tento předmět nemůžeme přímo poznat? Jak může tato víra obstát před tvářím všeho toho, co jsme odhalili svou pátravou analýzou? Jak je možné, že předmět je skutečně vně nás a jeho vjem že je pouhou jeho kopií, byť mentální? Jak je možné, že naše povrchní chápání fyzického vesmíru je správné, právě takové, jaké se zdá být, a že nepotřebuje analýzu? Vždyť všechna naše fakta poukazují na to, že jsme nevědomky

začali s představou předmětu a vědomě s ní skončili, že vnímání je psychologickým úkonem a že vjem propisky není pouze viděním její mentální kopie, nýbrž doslovně viděním propisky samé, protože propiska je totožná s mentálním vjemem a nikoli pouze s ním spřízněná. Zcela neplatná je teorie, že naše mentální konstrukce jsou pouhými kopiemi, představiteli nějakého neznámého zevního fyzického předmětu, i když je pravda, že poznáváme jediné své mentální konstrukce. Neboť předmět je sám částí konstrukce a neexistuje žádné jiné ospravedlnění pro jeho oddělení od celistvosti vnímání, než ospravedlnění starých zvykových předsudků. Ti, kdo věří v teorii „mentálních kopií“, kdo pokládají představu a předmět za opačné konce téže hole, spojují věci naprosto neslučitelné.

Fyzické věci jsou nejen stejně mentální jako jejich takzvané „subjektivní“ vjemy, ale jsou skutečně totéž. Bylo by hrubou chybou věřit, že vjem je pouze mentální kopií fyzického předmětu. Fyzický předmět je právě tak subjektivní jako mentální kopie. Jak domněle fyzická věc, tak její vědomý záznam jsou mentální konstrukce a nic více. Názor, že konstrukce sama se přizpůsobuje fyzické věci, je pouhá domněnka.

Představa zdi je vše, co známe jako jisté, protože je to vše, co skutečně zakoušíme. Ostatní je jen bezděká dedukce a automatický mylný úsudek. Naše pozornost je totiž zaměřena na zed' promítnutou ven, ne však na uvědomování si toho, co se právě děje při jejím vnímání. Prosté a povrchní osoby se proto snadno mýlí, když považují tuto představu za zevní věc. Představa, mentální kopie, o které se předpokládá, že začala existovat teprve jako důsledek přítomnosti fyzické zdi, je první věcí, kterou skutečně známe, zatímco „hmota“ je věcí druhotnou. Je pouze odvozená a cizí a jako odvozenina je toliko kopií původní představy, to znamená, že jsme znásobili konstrukci samou. Můžeme se obejít zcela dobře bez takového znásobení. Z toho vyplývá poučení, že musíme dát přednost vnímání samému a uznat jeho prvenství, než předmětu vnímání, neboť musíme vést přesnou hranici mezi tím, co skutečně vnímáme a tím, co je pouze odvozené.

Ještě však nejsme hotovi s naším kritikem. Může se velmi vhodně otázat: „Jestliže neexistuje nic zevního, vůbec žádná nezávislá věc, pak nevyhnutelně vyvstává otázka: Proč získáváme představu o předmětu, když zřejmě neexistuje nic, co by bylo příčinou této představy?“ Takové a jiné kritiky a námitky, které je možné proti mentalismu vyslovit a které asi vysloveny budou, musíme bohužel ponechat další úvaze, až nauku přiměřeněji vysvětlíme a s konečnou platností dokážeme v následujících kapitolách tohoto díla. Tyto kritiky a námitky jsou spojeny s hlubšími a pokročilejšími otázkami. Dokud plně neporozumíme povaze Mysli, záhadě spánku, významu snu, tajemství Já a smyslu stvoření, není možné definitivně potvrdit pravdu mentalismu, ani není možné vnést jeho nesmírné přispění do našeho vztahu k běžnému životu.

Zatím na otázku, proč nezávislý předmět přispívá k našemu zrakovému, čichovému a hmatovému vjemu a proč zdánlivě způsobuje tyto vjemy pouhou svou přítomností? – nyní odpovídáme, že věc a myšlenka jsou totožné. Ti, kdo by chtěli činit rozdíl mezi věcí jako oddělenou od naší mysli a věcí ve spojení s námi, pokoušejí se o nemožné, neboť obě jsou tak nerozlučné jako sluneční paprsek a slunce. **Myšlenka je věcí, vjem je předmětem**, ne obráceně. Každý předmět společně s prostorovými a časovými vztahy, které ho provázejí, je předmětem vnímaným ve vědomí a nikde jinde, a proto je na něm závislý. **To, co nazýváme fyzickým předmětem, je ve skutečnosti vjem fyzického předmětu vytvořený v našich myslích, a promítnutí vjemu ven je ve skutečnosti**

zevní předmět sám. To, co bezprostředně a nesporně pro nás existuje, je hotový vjem. Nemusíme váhat tyto záhady klidně aplikovat. Parní lokomotivy, ocelí vyztužené mrakodrapy, široká jezera a vysoká horstva jsou právě tak mentální konstrukce jako jiné věci, které vidíme uprostřed přeplněných měst nebo tichých krajín.

Z počátku je to těžké, nakonec však je snadné pochopit tento základní fakt: domnělá sdělení smyslové činnosti, tedy vjemy, jsou samy předměty, s nimiž máme co činit při svém styku se světem. Když rozvážně přemýšlíme, zjistíme, že věc a myšlenka se stýkají, že objektivní a subjektivní splývá. Subjektivní a objektivní prvky se takto noří v jednotu, v základní totožnost.

Jaký je rozdíl mezi věcí, jakou ji vidíme a jaká je sama o sobě? Pro nás není žádný! Filosofickým bádáním zjišťujeme, že věc je skutečně myšlenkou o věci. Pro filosofické účely jsme proto nuceni vymazat rozdíl mezi myšlenkou a věcí.

Stavíme-li do opozice činnost fyzickou s mentální, vytváříme klamnou a zvrácenou představu o rozštěpeném světě, který obsahuje jak zevní věci, tak vnitřní myšlenky. Nepoučení lidé věří, že si přímo uvědomují zevní předměty, protože nazývají mentální konstrukci fyzickým předmětem. Poučení lidé vědí více, neboť vědí, že dotyčná mentální činnost je *tím prvním*, co vchází do zorného pole vědomí stejně jako tím posledním.

Dokud budeme svéhlavě trvat na vedení hranice mezi věcmi a svým vnímáním těchto věcí, dotud nebudeme schopni pochopit jejich pravý charakter. Dokud budeme oddělovat jednoho od druhého, dotud budeme ve slepé uličce, která činí tento problém zcela neřešitelným. Jakmile jednou vhodíme tento prvotní omyl, tento základní a osudově mylný úsudek, do tavícího kotle soustředěné úvahy, můžeme doufat, že nalezneme pravdivý fakt o svém poznávání světa – ne však dříve. A tak zvyk nás nutí rozlišovat myšlenku od věci, ale úvaha nás stejně tak nutí k nápravě tohoto omylu.

Pád materialismu

Slovník nám říká, že hmota je substance, z níž je udělána fyzická věc. V tomto smyslu zde toto slovo používáme. Ale když otevřeme opět jeho stránky, dozvíme se, že substance je podstatnou nebo nejdůležitější částí všeho a že fyzické je to, co je z hmoty. Výsledkem všech těchto definicí je pouze toto: všechny věci kolem nás jsou ve své podstatě hmotné a hmota je hmotou! Nahlédnutí do slovníku bylo marnou námahou. To, co jsme se skutečně dozvěděli, není ničím než Hamletovou větou: „Slova, slova, slova!“ Aplikace sémantické analýzy je zde velmi důležitá. Často nás zavádí obvyklé používání nevinně vypadajících slov k tomu, abychom uvěřili, že představují fakta, zatímco představují jenom pouhé zvuky. Analýza totiž ukazuje, že slovo „hmota“ je bezvýznamné. Máme právo napsat všude nad ním otazník. Máme právo položit otázky: Pozoroval někdo hmotu samu o sobě, odděleně od předmětu, do nichž se sama domněle halí? Byla kdy přístupna pěti smyslům člověka? Pozoroval ji někdo, dříve než si o ní utvořil představu? Definovat proto hmotu přiměřeně znamená popřít ji.

Existence hmoty nebo substance zbavené každé vlastnosti, která umožňuje našim smyslům vnímat existenci předmětů, je nemyslitelná. Je to souhrn těchto vlastností, co tvoří předmět; to víme, ale poznání hmoty samé je psychologicky nemožné. Bez vjemů není ani stopy po takové věci, jakou je hmotná substance. Nemůžeme zdvihnout žádný předmět, ať je to hůl nebo kámen, který není zdvižen ve *vědomé* zkušenosti, tedy mentálně.

Hmota jako nezávislá jsoucnost, stojí v přímém protikladu k mysli, dokud nepoznáme, že není ničím jiným, než myslí. Pojem nehmotnosti mysli bude vždy v rozporu s pojmem *oddělené* hmotnosti hmoty. To, co se jeví ve vědomí, lze těžko považovat za skutečnější, než je vědomí samo. Hmota není odlišná od mysli, ačkoli ji za takovou

považují ti, kteří ji hluboce nezkoumali. To je stejně pravdivé o lokomotivách jako o ocelových kolejích, po nichž jezdí. Mentální vysvětluje nejen existenci hmoty, ale i svou vlastní, kdežto hmotným vysvětlit přijatelně mentální je naprosto nemožné. Možná je zarážející, když se řekne, že hmota je jenom představa, ale žádná mysl nebyla nikdy schopna vytvořit si pojem o tomto fenoménu, jaký je sám o sobě, ale pouze jak si jej *představujeme*. Když oddělíme teoreticky hmotu od mysli, stává se falešnou substancí, přeludem, který můžeme hledat, ale nemůžeme nikdy nalézt. Myslitel proto nekompromisně zavrhně její existenci.

Lidé jsou obvykle klamáni domněnkou, že nějaký druh tajemné substance, zvané hmota, z níž se všechny věci skládají, existuje vně tohoto světa vjemů. Nechápu, že předpokládají její existenci, zatímco o ní mají pochybovat. Není zde ani nejnepatrnější důkaz, že v tomto vesmíru, utvořeném z mysli, existuje něco, co není zcela mentální. Nyní by mělo být jasné, že když mluvíme o „hmotě“, mluvíme o iluzorním slově a ne o věci, kterou lze uchopit smysly; o mlhavé abstrakci a ne o konkrétním předmětu; o iluzi spíše než o skutečnosti. Neboť hmotu nelze ani zobrazit představou, ani ospravedlnit rozumem.

Nicméně, naše víra ve hmotu – v tuto nejmlhavější ze všech mlhavých abstrakcí – je téměř nevyčísitelně zakořeněna. Je tomu tak proto, že obvykle zužujeme mysl do hranic hlavy. Klamně věříme, že mysl je podněcována uvnitř fosforizované mozkové hmoty, místo abychom si zvykali rozšiřovat ji tak, aby obsáhla všechny věci, které vnímáme. Věříme, že vidíme hmotu a že se jí dotýkáme a dokonce že s ní pohybuje, pouze proto, že nechápeme onen základní bod, že mysl je bez rozměru a bez omezení.

V našem výkladu světa se hmota stává pouze nepravou jsoucností, smyšlenkou, která se hodí docela dobře pro praktický život, která však ztrácí význam pro filosofickou pravdu. Až člověk pochopí, čím takový klamný pojem je, pak pro něho tento pojem prostě zmizí, nebude o něm dále uvažovat. Člověk bude i nadále činný ve světě věcí, ale tyto věci už pro něho nebudou „kusy hmoty“. Budou idejemi. Nebudou již v rozporu s myslí, ale budou s ní tvořit jednotu.

Obecná víra, která nikdy nepátrala po pravdě svých intuitivních přesvědčení, se znepokojí, když poprvé slyší o této děsivé nauce mentalismu, nauce, která vrhá pochyby na to, co tato víra až dosud považovala za nesporné. Žádným způsobem totiž nelze uvést v soulad běžný názor na svět s filosofickým faktem mentalismu.

Ve své dřívější studii iluzí a halucinací jsme vystopovali jejich původ především v přirozeném sklonu mysli promítat ven své vlastní obrazy a vidět je jako oddělené jsoucnosti. Nyní je opravdu důležité si připamatovat následující fakt. I když známe všechny iluze, i když si je jako iluze uvědomujeme, i když jsme objevili a mentálně opravili omyly smyslů, nemůžeme se stále osvobodit od dojmu, že je vnímáme přesně tímž způsobem, jako jsme je vnímali dříve. Jejich výskyt trvá dále v protikladu k našemu vědění. Svou silou rozumu můžeme klam prohlédnout, ale to nezpůsobí, že klam zmizí. Úvahou a rozumem můžeme poznat, že jejich zdání, které se objevuje ve vědomí, je iluzorní, a přesto jsme zcela neschopni odolat jeho síle nepřetržité existence a jeho kouzlu hmotné skutečnosti.

To je pozitivní důkaz složitého charakteru vjemů a tajemné síly mysli, která vkládá své vlastní výtvořky do našich smyslů bez našeho osobního vědomí a bez možnosti naší kontroly právě tak, jako to dělá ve snech.

Fakt je, že mocným iluzím hmotnosti a vnějškovosti podléhají opravdu vytrvale všichni lidé na celém světě. Z tohoto důvodu přirovnávali staří indiští mudrci nevědomé lidstvo k spící a snící rase, kdežto moudré k těm, kdož jsou bdělí a plně vědomí.

Víra ve hmotu je zkrátka vírou v primitivní, ale hypnotickou iluzi. Zničme moc děsivé noční můry nebo nepříjemného snu, když se probudíme a objevíme jeho neskutečnost. Podobně když se probudíme k Pravdě, zničme moc klamně hmoty nad

myslí – tohoto idolu s hliněnými nohama, kterého myriády slepých zbožňovatelů mylně uctívají. Úžasnou obtíž tohoto odhalujícího úkolu filosofie můžeme pochopit, srovnáme-li ho s úkolem přesvědčit snícího člověka, *když sní*, že domy, lidé a hovory v jeho okolí jsou myšlené. My, kteří jsme v bdělém stavu, žijeme také v myšleném světě, ale toto tvrzení nám, *když jsme bdělí*, zní stejně neuvěřitelně, jako by znělo hypotetickému spáči.

Mnoho umírajících lidí vnímá svou minulost jako rychle se ženoucí živý sen. Pokud je lidský život mentálním životem, je řadami představ, tedy je ze stejné látky jako sny. Filosofie se snaží přimět lidi k tomu, aby si uvědomili, že celé tkanivo života je čistou myšlenkou, ale chce, aby to viděli zde a nyní, nikoli až budou umírat. Mohou-li se totiž probudit k pravdě, když je jí nejvíce potřeba, tedy když jsou uprostřed práce a žití, utrpení a radosti, zdraví a nemoci, budou vědět, jak nejlépe jednat s těmito střídavými změnami, jimž nikdo nemůže uniknout.

Neobávejme se však, že se potom staneme pouhými snílky; naopak, až pronikneme ke skutečnosti, skryté jak za snem, tak za bděním, skoncuje se sny a naučíme se být správně a nepřetržitě činní nejen ve svůj vlastní prospěch, ale také ve prospěch ostatních.

Od neskutečného ke skutečnému

Pracovali jsme, abychom překročili obtížnou hranici, ale na různých místech naší cesty nás znovu a znovu potkával určitý problém. Nyní se mu musíme postavit tváří v tvář. Jistě se objeví otázky: Jsou-li zevně zažívané věci pouze myšlenkami, existují vůbec? Je každý předmět neskutečný? Jestliže tomu tak je, jak je možné, že naše denní zkušenost zjevně odporuje takovým překvapujícím možnostem?

Nikdo se nemusí znepokojovat. Nepopíráme existenci ani jediné věci, která tvoří část naší zkušenosti světa. Ale musíme si ve svých myslích tento problém ujasnit.

Je loupežník, kterého pozorovatel vidí v křoví, skutečný nebo není? Jestliže není, co to je? To, že byl loupežník viděn, znamená, že existuje, i když existuje pouze jako iluze. To přináší důležitý rozdíl – a to mezi významem *skutečný* a významem *existuje*.

Jak loupežník, tak křoví mají společnou charakteristiku, totiž, že si je uvědomujeme. Jedině tímto způsobem potvrzují svou existenci. Avšak bližší pátrání skutečnost loupežníka vyvrátí, kdežto křoví potvrdí.

Nelze popírat existenci takové iluze, jako je loupežník viděný v křoví. Bylo by absurdní zavrhnout zkušenost kohokoli o ní; **neboť popírat iluzi znamená popírat obsah zkušenosti a popírat to, co je ve vědomí**. Vše, co můžeme správně učinit, je odmítnout její určitý výklad; to znamená, odmítnout její realitu. **Ona existuje, ale není skutečná**.

Musíme přesně rozlišovat mezi různými druhy existence, neboť nyní vidíme, že **něco může existovat a být skutečné**, zatímco **jiná věc může existovat a přesto být neskutečná**. Zde opět jasně pociťujeme potřebu vniknout pod povrch slova. Zde je užitečná analýza výrazů *existovat* a *skutečné*, i když každý, kdo nikdy o této věci neuvažoval, mylně předpokládá, že jejich význam zná!

Lidé v deliriu mohou vidět modré hady a nikdo se neodváží popírat, že je vnímají. O takových hadech je proto nutno říci, že existují, protože opravdu existují v mysli trpících, pro které jsou nesporně skuteční. Podobně nikdo nemůže popírat, že objektivní věci existují, neboť je vnímá mysl lidí, kteří je také považují za nesporně skutečné. V obou těchto případech má však filosof právo pochybovat o jejich skutečnosti, ale ne o jejich existenci.

Každý může například vidět, že před námi je cihlová zeď a nikdo to nemůže popírat. Když však se řekne, že taková zeď může mít pouze mentální existenci, je naprosto nesprávné, naprosto chybné a naprosto hloupé překroutit toto tvrzení tak, jak by

znamenal, že zeď nemá vůbec žádnou existenci. A když říkáme, že se dotýkáme této zdi, nemíníme tím, že se dotýkáme stínu skutečné zdi, nazvaného představou, ale že dotyk sám je představou a že různé mentální vjemy zdi jsou vším, co kdy o zdi poznáme, nemíníme tím, že je to kopie skutečné fyzické zdi, která se zdá být někde za naším tělem. Je pošetilé a neinteligentní nesprávně vykládat výsledky této analýzy tvrzením, že zeď, kterou jasně vidíme, je pouze stínem skutečné zdi a že židle, na níž nyní sedíme, je pouhou kopií skutečné židle, která existuje někde jinde v prostoru. Jak židle, tak zeď existují ve skutečnosti stejně pro mentalistického filosofa jako pro materialistu s tím rozdílem, že filosof pronikl hluboko úvahou, na kterou si zvykl, do pravé přirozenosti jejich existence.

Slovo „skutečné“ má význam jedině tehdy, když je odlišíme od slova „neskutečné“ stejným způsobem, jako lze odlišit jednu barvu od druhé pouze jejím kontrastem. Proto nelze nalézt vhodnou definici skutečnosti, dokud se nenajde také správný význam jejího opaku. Mnoho lidí se často mylně domnívá, že nějaká věc proto, že je neskutečná, musí být neviditelná. Iluze dokazují opak. Svět bude viditelný jak pro filosofa, tak pro nevědomého člověka, ale zatímco jej bude nevědomý člověk považovat za právě takový, jak jej vidí, filosof jej bude mít za fyzicky neskutečný, ale mentálně zkonstruovaný.

Předměty jsou viděny fyzicky a zevně, ale nemohou existovat odděleně od svého zkonstruování myslí. Nežádá se na nás, abychom pochybovali o skutečném jevu věcí, které vidíme, ani abychom se vzdali své víry v jejich existenci; žádá se na nás, abychom zjistili druh jejich existence, je-li iluzorní nebo skutečná; a žádá se na nás, abychom rozlišovali domnělou skutečnost toho, co je pouze představou, od ryzí skutečnosti toho, co je neměnitelné – tento bod budeme krátce zkoumat.

Je podstatný rozdíl mezi výrazy „neskutečné“ a „neexistující“. Nepřeskočme kvapně tato slova; musíme být nanejvýš opatrní, kdykoli je použijeme. Můžeme správně mluvit o „synu neplodné ženy“, jako o neexistujícím. Nemůžeme však stejně označit loupežníka, viděného v křoví, za neexistujícího, ale pouze za neskutečného. Neboť tím, že je vnímán, získává existenci, třebaže ne skutečnost. Tyto dvě kategorie se od sebe naprosto liší ve významu a nesmějí se zaměňovat. Neexistující věci musíme pečlivě odlišit od existujících, když je obě třídíme jako iluze. Kulatý čtverec patří do první třídy, poněvadž o něm nemůžete přemýšlet, ani si ho představit. Je to prázdná bezvýznamná fráze, kdežto fata morgana, viděná v poušti, náleží do druhé třídy, přestože je pochybným jevem. První není možné nikdy pozorovat za žádných podmínek, ale fata morgana je možné za jistých podmínek vidět.

Je důležité, abychom proto dávali pozor a nezaměňovali absolutní mentální existenci za absolutní neexistenci. Všechno, co vidíme a čeho se dotýkáme, skutečně existuje. Není a nemůže být o tom nejmenší pochyby, ale nemusí to existovat tím způsobem, jak věříme. Může to existovat mentálně, třebaže to neexistuje fyzicky.

Musíme nyní vypátrat ještě podrobněji, co míníme tím, když použijeme slovo „skutečné“. Věda kdysi říkala, že je skutečnost v pozadí světa utvořena z molekul, později řekla, že skutečná látka je utvořena z atomů, ještě později řekla, že věci jsou ve skutečnosti pole elektrické síly. Nyní začíná koktat něco jiného. Věda nyní přiznává, že neexistuje žádná záruka, že pronikla k *poslednímu* tajemství předpokládané látky světa. Jak věda, tak my jednáme pouze s tím, co se nám jeví, co pro nás existuje, ale nikoli s tím, co je v základu skryto pod všemi těmito molekulami, atomy, elektrony a kdo ví čím ještě.

Kam se poděly miliony lidských bytostí, které zemřely? Kam se poděly předhistorické paláce zapomenutých králů? Kam se poděli sami tito králové? Všichni se rozpadli v prach a zmizeli. Ale kam se podělo TO, co se projevovalo ve tvarech oněch lidí a budov? Naše vlastní pátrání po TOM nás musí vést nejen skrze zdání „hmoty“, ale také za činnost mysli. To je pátrání po poslední trvalé skutečnosti.

Až nás náš dobrý osud přivede k plnějšimu chápání takové skutečnosti, přesvědčíme se, stejně jako se přesvědčili staří mudrci, že **svět není svou podstatou iluzí. Ve svém základě je právě skutečný. Proto věci samy nejsou iluzorní, ale iluzorní je, jak my je chápeme, jak jsou ztvárňovány našimi smysly.** Nikdo se nemusí trápit nad ztrátou „hmoty“. Je to něco, co jsme nikdy neměli, a proto ztráta není skutečná. Svět, který odhalují naše myšlenky, je jediný svět, který známe, třebaže to není poslední svět, který poznáme. Proto nás pravda neolupuje o nic. Ten, kdo prchá před světem v asketickém opovržení, prchá před skutečností; měl by nejdříve zkorigovat své myšlení a naučit se správně chápat, co je ono něco, co se jeví jako svět.

Svět jako myšlenka

Jednali jsme s případy jednotlivých předmětů a oddělených věcí a shledali jsme, že jsou ve své podstatě představami. Ale nesmíme zapomenout, že tato zlomková fakta, jimiž jsou představy, objevují se nepřetržitě v našem denním životě. Je proto nyní nutné shrnout je v jednotu, spojit je dohromady ve světové dění a takto je uvést ve vztah ke světu, v němž žijeme. Objevili jsme, že každá neživá věc i každá živá bytost je mentální konstrukcí. Nuže, celý svět je jenom souhrnem všech věcí a všech bytostí v jejich celku. Budeme mít tedy odvalu k intelektuálnímu skoku, budeme dosti odvážní kráčet přímo k logickému závěru, že celý svět je sám také jenom představou?

Svět je světem relativních pojmů, sítí spojených barev, zvuků, prostorů, časů a na nich závislých věcí; všechny věci existují ve vztahu k jiným věcem, ale vztahy samy jsou ve své podstatě představami. Nekonečné panoráma pomíjivého světa je mentální. Toto je úžasná myšlenka, před níž stojíme: Věky staré sluneční soustavy, kroužící v prostoru, jsou právě tak mentálními konstrukcemi, jako propiska, kterou jsme analyzovali až k bodu, že na ni pohlížíme jako na pouhý vjem. Vesmír v celé své nesmírnosti sestává nakonec z konstrukce mysli. To je psychologický obraz našeho zevního světa; je to obrovská mentální konstrukce a nic víc. Neboť vjemová zkušenost rozpíná svou náruč přes všechno, co člověk zná, a nic nemůže stát mimo ni.

Jedině mentalismus dává přiměřené vysvětlení. Vykládá způsob, kterým mysl tvoří svůj vlastní prostor, aby obsáhl všechny předměty, které mysl rovněž konstruuje sama ze sebe. Prostor je právě tak představou jako věci, které se zdají v něm spočívat. Je-li prostor a čas kontinuem světa fyzických předmětů, jak relativita začala ukazovat, pak ať je tato tajemná čtvrtá dimenze čímkoli, může být jediné něčím, co je v mysli, a proto v podstatě sama něčím mentálním. Ačkoli tedy začínáme s tím, že pozorujeme vesmír, jakoby byl *předkládán* mysli, končíme tím, že jej pozorujeme, jak je myslí *konstruován*.

To, že svět existuje kolem a vně našeho těla, je jistota, nikoli klam. To, že svět existuje kolem a vně naší mysli, je klam, nikoli jistota. Neboť není nic takového jako existence vně nebo uvnitř mysli. Představy mohou být vně nebo uvnitř jedna druhé, ale všechny stojí v bezprostorovém vztahu k mysli. Není nic takového jako nějaký mimomentální svět předmětů. Nicméně všichni lidé jsou přesvědčeni o jeho existenci! **Lidské tělo je součástí světa, svět je představou a tělo musí být představou s ním. Stojí-li svět vně těla, nestojí vně mysli, ale musí být v ní. Kdyby svět existoval vně mysli, která jej vnímá, nemohl by vůbec nikdy být vnímán, neboť mysl nemůže překročit své vlastní stavy, tedy představy.**

Úlohou pěti smyslových ústrojí je proto opatřit podmínky, kterými se člověk zúčastňuje vnímání předmětů jakožto zevních k tělu. Smysly jsou prostředky, jimiž se člověk zúčastňuje představ fyzického světa. Ten spočívá v mysli, která nemá dimenze. Funkcí těla tedy je opatřit podmínky pro onu událost, jež je vznikem konečného, individuálního, egoistického vědomí.

Pevný objektivní svět není zničen mentalismem. Je ponechán přesně tam, kde je. Jeho pět kontinentů se tím nepopírá, jeho impozantní velkolepost se neodstraní. Pouze poprvé začíná být správně chápán.

Celá vaše minulost je nyní myšlenkou. Celá vaše budoucnost je rovněž myšlenkou. Přítomnost je nezachytitelná a neurčitá, jak jsme ukázali v dřívější kapitole. I kdybyste ji mohli zachytit, minulost by ji ihned pohltila a přeměnila v představu. Proto celý váš život, který zahrnuje celé pozadí panoramatického světa, je jen myšlenkou! Kdyby žádný jiný důkaz nebyl platný, tento jediný by stačil!

Pokud nechápete, že svět je pouze představou, jste materialisté, nevádí jak zbožní, jak pobožní, jak „duchovní“ si myslíte, že jste. Považujete „hmotu“ za to, čím není. Až shledáte, že fyzický vesmír je mentální zkušeností, teprve pak se osvobodíte od materialismu.

Právě tak, jako nemůžete vyjmout střed z kruhu a udržet si svůj kruh, tak nemůžete vyjmout mysl z vesmíru a podržet si svou „hmotu“. Obě jsou spolu nerozlučně spojeny. Všechny materialistické teorie ztroskotávají na tomto osudném faktu. Ať zkoumáme na tomto světě cokoli, mysl je přítomna na samém začátku, neboť svět existuje jedině pro vědomí. Kromě toho, mysl je také poslední jsoucností. Nikdy a nikde není možné ji vyloučit.

Blížíme se ke konci prvního úseku svého hledání. Přivedli jsme svět do postavení ohromného a velkolepého jevu, ale stále ještě vnější podívané. Každý pohled zahrnuje v sobě existenci diváka. Jaké je to tajemství, které se skrývá pod světovou podívanou? Bylo by možné se domnívat, že slabinou mentalismu je pravděpodobnost názoru, že svět je vlastním, osobním, mentálním výtvořem člověka, názoru, který je jasně absurdním. Neboť by znamenal, že bychom mohli rozmarně tvořit nové hvězdy podle vůle pouze tím, že bychom si je představili, nebo konstruovat celá města úmyslným použitím fantazie. Kromě toho, tato města a hvězdy existovaly již dříve, než jsme se objevili na světě a budou patrně existovat i potom, až *my* odejdeme, kdežto hvězdy a města, jež si představujeme, zmizí v několika okamžicích. Himálaj stále existuje pro někoho jiného, ať na ně *my* myslíme nebo ne; jeho existence je alespoň relativně trvalejší, kdežto naše osobní myšlenka o něm je pomíjející. Není v moci naší vlastní mysli, vytvořit ho nebo zničit. Jak tedy může mentalismus směle fanaticky tvrdit, že majestátní Himálaj je pouhou představou, pouhým mentálním stavem slabých lidí, kteří nemohou vytvořit myšlenkou ani jediný cedr, natož nejmohutnější pohoří světa?

Tato kritika je zcela správná, ale vyjadřuje naprosté nepochopení. Zatímco je třeba neúprosně trvat na tom, že každá vytvořená fyzická věc, která existuje, musí existovat jako myšlenka, nesmíme upadnout do hlubokého omylu, jenž pohlíží na tyto myšlenky, jakoby vznikaly v konečné mysli odděleného *jedince*. Nevznikají. Nemohou. Protože by to vedlo k dalšímu názoru, že není věci, člověka a ani jiného světa kromě individuálního lidského já. Takový je mylný závěr, který by bylo možné odvodit z těchto tvrzení. Ale to není výsledek zkoumání této filosofie. Tato filosofie neuvádí malé omezené já člověka jako jedině skutečné a všechno ostatní jako klamně.

Každý objekt je představou; je představou v mysli člověka; ale není stvořen individuální a nezávislou myslí člověka. On se toho pouze účastní. Až budeme pátrat hlouběji, shledáme, že individuální mysl je ve své podstatě částí univerzální mysli zvané Světová Mysl a že zde musíme hledat původ této představy. Nemůžeme říkat, že člověk sám *tvoří* představy fyzických předmětů, ale můžeme říci, že je *má*. Neboť představa bez mysli, k níž náleží, je nemyslitelná. Myriády projevů mysli stojí v překvapujícím kontrastu k dokonalé a původní jednotě mysli samé. Množství jednotlivých věcí, které jsou skutečně představami, musí být ve své podstatě představami jedné všeobsahující mysli. Musíme proniknout pod individuální mysl a

hle! zde je univerzální mysl jako její skrytá skutečnost a jako původ jejich představ fyzických předmětů. Mentalismus netvrdí, že svět je výtvar nějakého jedince. Tvrdí, že svět je výtvar této myslí, nikoli výtvar „mé“ myslí.

Veliký strach, jenž sestupuje na každého, když se dozví, že „hmota“, prostor a čas neexistují mimo člověka samého, je neoprávněný. Tato neexistence ho nezbavuje *vjemů* „hmoty“, prostoru a času. Mentalismus ho neolupuje o tyto vjemy, které zakouší; pouze je vysvětluje. Co na tom, vzdá-li se svých iluzí o nich? Filosofie musí zůstat věrna faktům; vjem je fakt, ale „hmota“, čas a prostor jsou prokázány domněnkami. V praktickém životě člověka není žádný patrný rozdíl, jedině oprava nesprávných pojmů v jeho mentálním životě. Čokoláda bude chutnat právě tak sladce a právě tak lahodně, když bude vědět, že je souhrnem vjemů, jako když ji mylně považoval za „hmotnou“ substanci. Neztratí žádnou věc, kterou má rád, ba ani žádnou z radostí života, pouze je bude správně chápat.

Celé panoráma světa od hvězdy pozorované teleskopem až k buňce pozorované mikroskopem, panoráma, které stojí před našimi očima, je ve skutečnosti mentální konstrukcí. Mentalismus zničí kořeny i větve materialismu a otevře dokořán brány, které vedou k nekonečné skutečnosti, jejímž poznáním je *Pravda*.

Shrnutí kapitoly

Definovali jsme si, jak vzniká celý omyl o vnímání světa. Důvodem je, že ohraničujeme mysl na malé místo uvnitř hlavy, a proto nemáme jinou možnost než umísťovat celý svět i s naším tělem (s celou smyslovou a nervovou soustavou) vně myslí. Zapomínáme, že veškeré vnímání je jen souhrnem mentálních vjemů a mentálních konstrukcí.

Vnímání věci a věc sama jsou dvě strany jedné a téže křivky, její vnitřní a zevní strana. Ať děláme cokoli, nikdy nemůžeme oddělit jednu stranu od druhé. Věc je na vnější straně a vnímání je na straně vnitřní. Křivka však není dvěma věcmi, nýbrž jednou. Věc nelze oddělit od jejího vjemu. Nemůžeme tedy vidět žádný předmět bez toho, abychom na něj myslili jako na viděný. Má-li pro nás vůbec existovat, musí existovat jako něco, co vnímáme.

A tak svět jako představa existuje jedině pro nějakou mysl, jinak nemůže vůbec existovat. Svět je nerozpletitelně spojen s myslí. Odstraňme mysl ze svého obrazu světa a odstraníme z něj prostor a čas; vezmeme mu tím základ. Konečný závěr tedy je: ať se díváme kamkoli, všechno ve vesmíru existuje proto, že je to myšleno.

Věc a vjem věci žijí v základní a neoddělitelné jednotě. A tak neexistuje nic jiného než uvědomování. Je proto třeba důrazně opakovat, že vjem není pouhou kopií něčeho zevního. Je prvotní a nikoli druhotný. To se nesmí přehlédnout, protože to je klíč ke správnému pochopení mentalismu, který je naukou, že všechny věci jsou mentální. To, co známe, je myšlenka, to, co vnímáme, není zjištění, nýbrž mentální konstrukce. Mysl nezávisí na žádné vnější věci, aby si tuto věc uvědomila, protože neexistuje nic, co by bylo k myslí zevní nebo vnitřní. Věc musí být myslí předložena jako představa a nemůže být současně předložena žádným jiným způsobem. Myšlenky jsou opravdu vše, co mysl zná, vše, co zažívá, ať již jsou to myšlenky slyšení něčeho, nebo vidění něčeho.

A tak dalším velmi důležitým bodem v této nauce je pochopit, že vědomí je počátečním faktem veškerého našeho poznávání vnějších předmětů. Fakt vědomí je totiž vždy prvotní. První je zrození pozornosti. Dokud nezačne působit, nemáme vůbec ani představu, že takový předmět existuje. Ale jakmile zahájí činnost, ani

nepřipouštíme tento prostý základní předpoklad: vnímáme předmět, protože ho myslíme; nemyslíme předmět proto, že ho vnímáme. Proces poznávání „zevních“ předmětů je mentální činnost; představy jsou jejím výtvořem a vše, co známe jako vjemy nebo jako úvahy, jsou představy. Věc nemůže pro nás existovat, neexistuje-li *nejdříve* myšlenka na ni

Především si musíme ujasnit nade všechny pochyby, že skutečný *moment* pocitu existence fyzického předmětu, je aktem myslí, vědomí, ne však již pochod. A tak místo abychom oddělovali vjem od předmětu, měli bychom oddělit vědomí o vnímání od vjemu samého, protože jsou oba mentální; a místo abychom oddělovali subjektivní od objektivního, měli bychom spíše oddělit vědomí od objektu vědomí, tedy od představy.

Jedině proto vidíme, chutnáme a cítíme zevní věci jako absolutně nezávislé, protože *začínáme* s vrozenou vírou, že jsou absolutně nezávislé. Jestliže-li A a B jsou v příčinném vztahu, pak A je vždy první. Příčina předchází následek. Co tedy zakoušíme nejprve ze zevních předmětů? Nuže, uvědomujeme si jejich mentální dojem a nikdy nic jiného! Přichází-li tedy mentální dojem první, musí být příčinou!

Mentální zkušenost předchází zkušenost fyzickou a zkušenost fyzická následuje po mentální jenom proto, že je následným závěrem. Myšlenka předchází závěr, že předmět existuje. Bezděčně a téměř okamžitě rozhodneme, že předmět je vně *teprve potom*, když jsme vnímali jeho obraz; je to následný akt.

Myšlenka je prvotní, zatímco věc je druhotná. Představa je skutečná, kdežto předmět je odvozený. *Dokud* mysl neodhalí vjem, neexistuje poznání žádného zevního předmětu. Takový předmět se objeví na scéně *teprve po* vjemu; až do té doby nelze o něm nic říci. Toto důležité rozlišování tvoří pravý základ mentalismu.

Význam tohoto rozlišování je, že předmět je skutečně závislý svou existencí na představě o něm, nikoli představa na předmětu. Mysl tak zastává dvojí funkci. Je jak pozorností, tak představou, kterou si uvědomuje. Její povaha je taková, že si přímo uvědomuje pouze změny v sobě samé, tedy myšlenky. To, co nazýváme fyzickým předmětem, je ve skutečnosti vjem fyzického předmětu vytvořený v našich myslích, a promítnutí vjemu ven je ve skutečnosti zevní předmět sám. Myšlenka je věcí, vjem je předmětem.

Stavíme-li do opozice činnost fyzickou s mentální, vytváříme klamnou a zvrácenou představu o rozštěpeném světě, který obsahuje jak zevní věci, tak vnitřní myšlenky. Nepoučení lidé věří, že si přímo uvědomují zevní předměty, protože nazývají mentální konstrukci fyzickým předmětem. Poučení lidé vědí více, neboť vědí, že dotyčná mentální činnost je *tím prvním*, co vchází do zorného pole vědomí stejně jako tím posledním.

Lidé jsou obvykle klamáni domněnkou, že nějaký druh tajemné substance, zvané „hmota“, z níž se všechny věci skládají, existuje vně tohoto světa vjemů. Nechápu, že předpokládají její existenci, zatímco o ní mají pochybovat. Není zde ani nejnepatrnější důkaz, že v tomto vesmíru, utvořeném z myslí, existuje něco, co není zcela mentální. Jestliže mysl a „hmota“ na sebe vzájemně působí, potom musí existovat nějaký spojovací článek mezi nimi a tím článkem může být jedině to, že jsou ve svém základu totožné. Kdyby „hmota“ nebyla totéž co mysl, potom by nemohl nastat proces poznávání zevních předmětů, neboť poznávání je mentální činnost; představy jsou jejím výtvořem a vše, co známe jako vjemy nebo jako úvahy, jsou představy. Nyní by mělo být jasné, že když mluvíme o „hmotě“, mluvíme o iluzorním slově a ne o věci, kterou lze uchopit smysly; o mlhavé abstrakci a ne o konkrétním předmětu; o iluzi spíše než o skutečnosti. Neboť „hmotu“ nelze ani zobrazit představou, ani ospravedlnit rozumem. Víra ve hmotu je zkrátka vírou v

primitivní, ale hypnotickou iluzi.

V našem výkladu světa se „hmota“ stává pouze nepravou jsoucností, smyšlenkou, která se hodí docela dobře pro praktický život, která však ztrácí význam pro filosofickou pravdu. Až člověk pochopí, čím takový klamný pojem je, pak pro něho tento pojem prostě zmizí, nebude o něm dále uvažovat. Člověk bude i nadále činný ve světě věcí, ale tyto věci už pro něho nebudou „kusy hmoty“. Budou idejemi. Nebudou již v rozporu s myslí, ale budou s ní tvořit jednotu.

Svět není svou podstatou iluzí, ve svém základě je právě skutečný. Proto věci samy nejsou iluzorní, ale iluzorní je, jak my je chápeme, jak jsou ztvárňovány našimi smysly.

Lidské tělo je součástí světa a svět je představou, a tak tělo musí být představou s ním. Stojí-li svět vně těla, rozhodně nestojí vně mysli, ale musí být v ní. Kdyby svět existoval vně mysli, která jej vnímá, nemohl by vůbec nikdy být vnímán, neboť mysl nemůže překročit své vlastní stavy, tedy představy.

Úlohou pěti smyslových ústrojí je proto opatřit podmínky, kterými se člověk zúčastňuje vnímání předmětů jakožto zevních k tělu. Smysly jsou prostředky, jimiž se člověk zúčastňuje představ fyzického světa. Ten spočívá v mysli, která nemá dimenze. Funkcí těla tedy je opatřit podmínky pro onu událost, jež je vznikem konečného, individuálního, egoistického vědomí.

Každý objekt je představou; je představou v mysli člověka; ale není stvořen individuální a nezávislou myslí člověka. On se toho pouze účastní. Až budeme pátrat hlouběji, shledáme, že individuální mysl je ve své podstatě částí univerzální mysli zvané Světová Mysl a že zde musíme hledat původ této představy. Nemůžeme říkat, že člověk sám *tvoří* představy fyzických předmětů, ale můžeme říci, že je *má*. Neboť představa bez mysli, k níž náleží, je nemyslitelná. Myriády projevů mysli stojí v překvapujícím kontrastu k dokonalé a původní jednotě mysli samé. Množství jednotlivých věcí, které jsou skutečně představami, musí být ve své podstatě představami jedné všeobsahující mysli. Musíme proniknout pod individuální mysl a hle! zde je univerzální mysl jako její skrytá skutečnost a jako původ jejích představ fyzických předmětů. Mentalismus netvrdí, že svět je výtvar nějakého jedince. Tvrdí, že svět je výtvar této mysli, nikoli výtvar „mé“ mysli.

06. MENTALISMUS

Pohyb a činná síla

Poznávání se musí rozdělit do dvou forem: a) na stav věcí, jak jsou předkládány našim pěti smyslům, b) na stav věcí, jaké skutečně jsou ve své základní podstatě. První způsob nám poskytuje pohled založený na jevech, kdežto druhý nám poskytuje pohled pravdivější.

Při pohledu na vyleštěnou stolní desku vidí oko hladkou plochu, kdežto silným mikroskopem vidí tutéž stolní desku jako neobyčejně hrubý povrch, sestávající z drobných vrchů a údolí. Máme věřit prostému oku nebo mikroskopu?

Zdá se to divné a zní to nemožně. Ale z vědeckého hlediska jsou věci ve své základní povaze polem elektronových a protonových energií, pohybujících se úžasnými rychlostmi. V přesném slova smyslu neexistuje nikde v tomto rozsáhlém vesmíru stav naprostého klidu. Podléháme pouze iluzi, když se domníváme, že se něco vyskytuje v tomto stavu. Neboť tento klid je pouze relativní. Je to, jak Einstein dokázal, jen zdání klidu. Ve skutečnosti i částičky kamene, který leží zdánlivě nehybně na silnici, víří v neustálém pohybu.

Co nacházíme, když pronikáme do skryté stavby mikroskopického světa atomů? Jeho elektrony neustále krouží, jeho protony vibrují bez ustání. Proto svět, který známe, je ve stavu stálého stávání se, ne ve stavu nehybného bytí. Tak vládne zákon pohybu všemu. Pohyb znamená neustálenost, opouštění jednoho postavení věci pro jiné, to jest, znamená změnu. To však činí vesmír spíše plynutím než strukturou. Skutečnost světa spočívá v jeho neklidu. Vychloubaná stálost a pevnost, které nám předkládají smysly, jsou pouze zdáním – to je rozsudek rozumu. Taková je tedy nevyhnutelná klamnost formy, kterou přijímá lidská zkušenost.

Tímto věda obrátila pevnou hmotu naruby a shledala, že je prakticky prázdná. Prázdnota hmotné substance je neúměrně a fantasticky velká ve srovnání s nepatrností elektronů, které se v ní neustále pohybují. To znamená, že i ta země, po které chodíme, je téměř zcela prázdný prostor. Náš hmatový smysl nám však dává pocit, že je pevná, tuhá, nehybná a neproniknutelná. Zkušenost, kterou nám tento zvláštní smysl poskytuje, je iluzivní; je to způsobeno omezeným rozsahem jeho působnosti. Nemusíme se proto divit, že přední vědci začali již souhlasit s opožděným odhalením, že materialismus je neudržitelná teorie, neboť se objevila ještě závažnější fakta. Materialismus je nauka, která se domnívá, že vše, co se jeví ve fyzické smyslové zkušenosti, je konečná zkušenost; je to názor, že pojem zvaný „hmota“, představuje něco, co je základní existující věcí v takové zkušenosti; názor, že vesmír sestává pouze z této pohyblivé hmoty, je neudržitelnou teorií.

Stará věda říkala, že fyzický svět je jen spoustou pevných kousků chladné mrtvé hmoty, nedělitelných částíček, zvaných atomy. Nová věda nyní otevřeně prohlašuje, že atomy nejsou poslední slovo a že hmota není poslední substance. Atomy byly rozděleny a shledalo se, že je to „vlnění“. Tážeme se: Vlnění čeho? Odpověď nové vědy zní: Přirozeně ne hmoty, ale energie. Souhrn dynamických pochodů nahradil dřívější skladiště nehybných substancí. Ale revoluce, která počala teorií relativity a pokračovala kvantovou mechanikou, došla za meze, které dosáhly objevy radioaktivního bádání. Neboť kvantová mechanika nahradila dřívější strukturu světa, složenou z nehybné substance, řadou dynamických událostí. Látka světa není pevnou látkou, ale procesem dějů. Vesmír je „stáváním se“, ne nějakou věcí, a už vůbec ne věcí hmotnou. Látka světa není nehybná hmota, ale série proměnlivých dění. Žijeme zkrátka ve světě, kde první a poslední skutečnost není nehybná věc, ale stále činná síla, *kteřá se jeví, jako by byla věcí.*

A tak vědci, kteří zavrhli víru v hmotu, věří tedy ještě v energii, kterou přijali jako

základní látku. Ale energie, z které by chtěli odvodit svět, je stejně nejistá jako hmota. Neboť když žádáme, aby nám byla předvedena, dovídáme se jen o jejích předpokládaných „proměnách“, jako o zvuku, teple, světlu apod. Čistou energii samu o sobě nenacházíme. Proč? Protože je to jen pojmový výtvar, užitečný jedině pro praktické účely. Vědci ji nikdy neviděli. Vše, co z ní viděli, jsou její projevy zvuku, světla, tepla atd., ale nikdy neviděli izolovanou energii samu o sobě. Jako zjištěná skutečnost je stejně nezachytitelná jako hmota. A tak nakonec věda sama pomocí vlastních fakt a usuzování dojde k poznání, že **látka světa je stejná jako ta, z níž jsou utvořeny naše představy. Pak bude zjevné, že energie není prvotní základ vesmíru; že nejvyšší skutečnost je mentálního charakteru, a proto nemůže být na ni omezena; a že energie je pouze jedním z hlavních aspektů této skutečnosti a nikoli nezávislou silou. Mysl je zdrojem energie, na kterou by chtěla věda zjednodušit vesmír. Zkrátka se shledá, že energie je přívlastek myslí, něco, co mysl má, stejně jako člověk má schopnost mluvy. Ovšem výraz mysl v tomto případě není ta mysl, kterou my lidé zpravidla známe, ale Světová Mysl v pozadí našich malých myslí. A tak hmota je jen pouhý slovní výmysl a energie je jen pouhá činnost myslí.**

Relativita světa

Myšlení a cítění vytváří svět, který známe, neboť každý počitek je myšlen nebo pociťován jako takový. Sestává se tento svět z něčeho jiného než z celé spousty představ a citových rozruchů? Ne, neexistuje nic jiného. Neexistuje fyzický svět ve smyslu, který předpokládá neosvícený člověk. Existuje jenom souvislá řada myšlenek, které se, kromě bezesného spánku, projevují od jednoho okamžiku k druhému. Vnímání a myšlení jsou pouze fáze činnosti myslí, závislé na ní. Myslíme a svět se objeví. Upadneme do stavu bez myšlenek a svět zmizí. Nelze uniknout závěru, že mysl a svět jsou nerozlučně propleteny. Když provedeme konečnou analýzu celého světa, shledáme, že svět je z velmi odlišné látky, než se zdá být. Neboť každý jednotlivý fyzický předmět, od pevné skály k načechránému mraku, se rozloží ve zlomek myslí, tedy v představu. Nesmírné množství takových zlomků, jejichž celek tvoří vesmír, není ničím jiným, než rozmanitými proměnami jediného původního prvku – Mysli. Musíme pochopit velkou pravdu, že Mysl, jako „nehmotná“ podstata, je základní bytí, z něhož povstává energie (dříve zmiňovaná jako hmota).

Mentalismus odvozuje své jméno ze svého základního principu, že Mysl je jedinou skutečností, jedinou substancí a jedinou existencí; že věci jsou našimi myšlenkami a myšlenky nalézají svůj podkladový materiál v naší myslí. Mentalismus je zkrátka nauka, že v posledním rozboru neexistuje nic než Mysl.

Zdá se, že zkušenost umísťuje věci vně myslí, ale mentalistický rozbor ukazuje, že to jsou výtvary myslí, a protože nemůžeme vystoupit ze své myslí, nemůžeme vystoupit ani z těchto výtvarů. Tedy předměty mají své místo jedině v myslí a celý svět je mentálně konstruován. Přesněji míníme mentalismem toto: **Veškeré věci v lidské zkušenosti jsou bez výjimky zcela a úplně mentální; nejsou pouze mentálními kopiemi „hmotných“ věcí; veškeré toto panoráma univerzální existence není ničím jiným než výlučně mentální zkušeností a není pouze mentálním zobrazením nějaké oddělené „hmotné“ existence;** a k těmto závěrům můžeme dojít nejen přímočarým rozumovým uvažováním, ale také reorientací (přesměrováním) vědomí v pokročilé meditaci.

Ale nyní je na řadě materialista, který nám může do věci strčit nos a po právu tvrdit, že mentalismus by chtěl teoreticky vymýtit celou existenci vesmíru ještě dříve, než se mohl objevit v pozorující mysli. Pokud naše planeta nebyla obydlena v ohromných obdobích geologického času, neexistovala žádná lidská bytost, která by si ho myslila, ani žádná myšlenka, která by ho představovala. Proto by nebylo možné jej vysvětlit! Zde může i ortodoxní náboženský kritik namítnout, že žádný lidský pozorovatel nemohl být svědkem ani božího stvoření, ani doby planetární přípravy, která po něm následovala – neboť lidské bytosti tehdy ještě nebyly Bohem stvořeny – a proto žádná lidská mysl nemohla v té době o tom osobně nic vědět; nemohla tedy vzniknout o tom žádná myšlenka.

Je zapotřebí několika úvodních slov, než bude možné odpovědět na tuto kritiku. Z nynějšího světa, vnímaného smysly, nemůžeme udělat svět, stojící osaměle a izolovaně v nezávislé existenci, ať již na něj pohlížíme jako na svět sestávající z množství jednotlivých myšlenek ve vědomí, nebo z množství oddělených jevů pro pozorovatele. Něco sjednocuje všechny tyto proměnlivé složky zkušenosti, něco poutá dohromady všechny tyto vnější události. Když si ujasníme jejich význam, shledáme, že vlákno, na které jsou všechny navlékány, je mysl, která je poznává. Současně s nimi musí být přítomna nějaká mysl, která je vnímá, neboť jsou v ní a z ní. Sled zkušeností odvozuje svou kontinuitu z kontinuity zakoušející mysli. Mimo mysl neexistuje žádná samostatná skutečnost, žádná nezávislá existence v *poznávaném* světě, který je jediným světem, o němž můžeme rozumně uvažovat. Cokoli myslíme, cítíme nebo pozorujeme, je nějak spojeno s myslí, která cítí, myslí nebo pozoruje.

Je absurdní věřit, že představy mohou existovat odděleně od nějaké myslící bytosti, která je má nebo vytváří. Získáváme zprávy o existenci světa prostřednictvím svých pěti smyslů jedině proto, že si také uvědomujeme, že existujeme. Myšlenky nemohou jen tak viset ve vzduchu. Musí mít základ, o který by se opíraly. Tento základ je zde vždy, ať již udržuje myšlenky, nebo ne. Právě tento mentální princip nám umožňuje pochybovat o povrchní hodnotě fyzických jevů, neboť jejich existence na něj poukazuje. To, že vůbec o světě můžeme přemýšlet, předpokládá současnou existenci přemýšlející mysli.

Tak tedy, myslící já je obklopeno tím, co není já, to znamená vším, co je zevní k jeho tělu. Vše, co je zahrnuto do této vnější oblasti, se nazývá svět. Ty dva nelze oddělit. Sama představa já v sobě zahrnuje své odlišení od toho, co není já, tedy od toho, co je vůči němu vnější. Proto oba vzájemně předpokládají svou existenci. Já existuje svým světem a jeho svět existuje jím; oba jsou vzájemně spjaty. I když jsou při zkušenosti *pocit'ovány* jako oddělené a protikladné, jsou *poznávány* při rozboru jako spojené a současně zanikají. V běžném vědomí jsou vždy pospolu; v naší obvyklé zkušenosti já není nikdy osamoceno.

Mnohý materialista přiznává, že není schopen pochopit mentalismus, protože je zaslepen pocitem zarážejícího rozdílu mezi vnějšími věcmi a vnitřními myšlenkami. Zapomněl si totiž povšimnout, že je lze pouze rozlišit, ale ne odloučit od poznávajícího já. Ať jde o jakýkoli druh zkušenosti, jsou tyto dva prvky – poznávající já a poznávané ne-já – vždy v protikladu; to jim však nebrání, aby byly nerozlučitelně spojeny v každém aktu uvědomování si takové zkušenosti. Mohou se zdát oddělené v prostoru, nejsou však oddělené v uvědomování. Nelze oddělit věc od poznávajícího vědomí a naše studia iluzí nám jasně ukázala, že tato „mentálnost“ nemusí bránit tomu, abychom onu věc zakoušeli jako vnější k tělu. A tak vše, co zažíváme, je vždy spojeno se zažívajícím já nebo, v techničtější mluvě Einsteinově, pozorovatel vstupuje do každého pozorování. Proto jsou oba tyto prvky nerozlučně spojeny v každém nedílném okamžiku individuálního vědomí. Domněnka, že představa světa může existovat, aniž se jeví nějakému takovému vědomí, je absurdní.

Po tomto úvodu je čas vrátit se k námitkám našich kritiků. O mlhovině, která

zchladla a vytvořila solární systém, uložila své vrstvy a vzedmula svá pohoří, stejně jako o obrovských dinosaurech a myriádách stád zaniklého zvířectva se říká, že nás předcházely časově. Geologie, astronomie a biologie nám vykreslily úchvatný obraz předhistorické minulosti. Je to však stále jenom obraz. A co jiného než vědomí nám ho dělá skutečným? Zapomínáme, že nakonec jsou to pouze naše mentální rekonstrukce, to znamená, naše představy. Vše, co víme například o době kamenné v Evropě, je vytvořeno naší představivostí. Zobrazujeme si to v představě tak, jako by to někdo bezprostředně viděl. Existence nějaké představy poukazuje na existenci nějaké myslí, která tuto představu chová. Existence nějakého jevu poukazuje na žijícího pozorovatele tohoto jevu. Představu nebo jev lze vysvětlit jedině tím, že ho vystopujeme k vědomí.

Jestliže důkladné pochopení principu relativity odhalilo, že každá věc je jev, předpokládá tento jev existenci nějaké myslící bytosti, které se jeví. Co například fyzika a biologie říkají o dřívějším pozemském životě, mohou říkat, jen když současně zahrnou přítomnost bezděky předpokládaného žijícího pozorovatele, který je schopen tento jev myslit. Neboť, jak lze o šedých skalách a modrých oceánech vůbec myslit jinak, než jako o viděných představách? A jak lze vůbec něco vidět, nevidí-li to vědomí někoho? Tyto dvě věci – scenérie a vidění, existující a poznávané – jsou téměř mysticky spojeny. Co Příroda spojila, člověk nerozlučuj!

Nyní již bude jasné, že v námitkách, které vznesl materialista nebo náboženský kritik, je přítomen pozorovatel, který nebyl vzat v úvahu, neboť i když myslí na dobu, kdy planeta nebyla obydlena, myslí na ni jedině ve výrazech myslí, která ji pozoruje; jinak na ni ani nelze myslit. Planeta prostě neexistuje a nemůže existovat odděleně od takového vnímání. Z čiré nutnosti umísťují bezděky sebe nebo jiného pomyslného žijícího pozorovatele do pozorovacího vztahu k neobydlené planetě a teprve pak o ní počnou mluvit! Nemohou přemýšlet o žádné existenci, která by nebyla existencí poznávanou. Domnívají se, že přiměřeně vyloučili pozorovatele z dějiště světa – a zatím toto dějiště již svou pouhou existencí předpokládá pozorovatele! Kdokoli se zmiňuje o neobydleném světě nebo popisuje opuštěné dějiště, musí přijmout jako základnu pro svou zprávu přítomnost někoho, kdo zažívá buď svět, nebo děj.

Je naprostým nepochopením říkat, že mentalismus tvrdí, že svět neexistuje, když na něj nemyslíme, nebo že hora zmizí, když není nikdo, kdo by se na ni díval, ale že znovu ožije, když je někdo přítomen! To je jen kritikovo tvrzení o tom, o čem si nesprávně myslí, že mentalismus je. Co mentalismus opravdu tvrdí, je to, že se *nelze nikdy přesvědčit* o existenci světa bez současné existence poznávající myslí. Každý materialista *bezděky* předpokládá přítomnost takové myslí, když předpokládá, že svět může existovat nezávisle. Bude třeba však ještě najít svět, který není objektem vědomí. I když si materialista představí svět zcela od sebe oddělený a věří bláhově, že stále existuje nezávisle na pozorující myslí, naprosto si neuvědomuje fakt, že zavádí neviditelného pozorovatele, kterému se to musí jevit jako svět. Ať zkouší mluvit o zaniklém planetárním ději, nebo o nenavštívené planetární oblasti jinak, než jako by je někdo vnímal; shledá, že to není možné.

Někdo může namítnout, že svět nepřestane existovat, když na něj přestaneme myslit, jako například v hlubokém spánku. Odpověď je: Jestliže tím kritik myslí, že nezmizí pro spícího člověka, pak je jeho námitka naprosto nepřijatelná; jestliže tím však míní, že existuje dále pro ty, kteří jsou v bdělém stavu, musí s ním mentalista plně souhlasit. V prvním případě přehlédl, že naše teze stále platí, neboť si opět bezděky představil pomyslného pozorovatele a učinil z něho nespícího svědka světa, který nyní existuje v myslí tohoto pomyslného pozorovatele.

Nezapomeňme na nezvratný zákon celé zkušenosti světa; **úplné ustání činnosti myslí má za následek hluboký spánek nebo mdlobu; úplné obnovení činnosti myslí**

má za následek bdělý stav. Z toho musíme tedy odvodit, že činnost mysli, tedy myšlení, je nerozlučně spojena se zkušeností světa, která přichází s bdělým stavem. Zkušenost vzniká právě z této činnosti. Neboť mysl, a nic jiného, poskytuje všechny prvky své vlastní zkušenosti. Vše, co mentalismus tvrdí, je, že poznávané je shodné s existujícím a že je nelze rozdělit ani nejbystřejší inteligencí.

Jestliže se pokusíme myslit na svět prostý myslí, shledáme, že to není možné. Neboť existence předpokládá nějaký druh života a život zase předpokládá nějakou inteligenci. A inteligence je samozřejmě důkazem, že je mysl přítomna. To znamená, že když vyjmete ze světa mysl, jsme nuceni vyjmout celý svět. Pak existuje pouze naprostá prázdnota. Jestliže tomu rozumíme, pak není možné se ptát, co se stane se světem v přestávkách mezi vnímáním, tedy mezi dobami skutečného uvědomování si jeho přítomnosti; ani není možné se ptát, jak mohla být pozorována prehistorická neobydlená planeta. Tyto otázky jsou chybně položeny a nelze je zodpovědět, neboť předpokládají něco, co nelze připustit. Proto na ně není možné odpovědět. Pozorovaná krajina pro nás samozřejmě přestane existovat, když od ní odvrátíme zrak a přestaneme ji vnímat. Ale podobná představa může dále nezávisle existovat v jiných pozorujících myslích. Celému tomuto problému je však možné dát jiný tvar a vyjádřit ho jinak: O jakou mysl v těchto případech jde?

Konečně, tohoto světa, v němž žijeme, v němž se pohybujeme a máme své bytí v každé hodině i v každém okamžiku, si povšimneme jedině proto, že naše tělo je k němu vnímavé pěti různými způsoby; že ho cítíme, vidíme, slyšíme, čicháme a chutnáme. Například jeho barvy, tvary a vzdálenosti existují pro nás jedině proto, že existují pro naše oči. Jsou to zkušenosti našich očí, tedy dojmy smyslů. Ale smyslové dojmy samy nemají význam, jestliže nejsou podporovány individuální myslí nebo předány individuální myslí, která je má. Jestliže je skutečnost poznávaného světa založena na smyslových dojmech, pak skutečnost takových dojmů spočívá v živoucí myslí. Jedinec tedy stojí v pozadí světa, i když – paradoxně – je do světa také zahrnut.

Tento paradox musí být vysvětlen. Učiníme-li mysl jedince *jediným* zdrojem jeho zkušenosti, pak přijdeme do zajímavé situace, neboť ho učiníme *jediným* stvořitelem a vládcem tohoto obrovského a rozmanitého vesmíru létavic a kroužících planet. Ale to je absurdní. Jeho mysl může dát rozkaz, ale strom se na její pokyn nepromění v řeku. Zůstane umíněně stromem. Je tedy jasné, že musí být v pozadí individuální zkušenosti světa přítomen nějaký činitel, tvůrčí a spolupůsobící, který se vymyká ovládnutí jedince a je mimo jeho vědomí. Srozumitelné vysvětlení existence a uspořádání světa musíme hledat ve společné činnosti dvou elementů, a to individuálního a neznámého nadindividuálního.

Stojíme před dokázaným faktem, že tyto věci a tento svět nejsou ničím jiným než myšlenkovými konstrukcemi a jejich původ musí být dílem nějaké mysli. Musí existovat nějaká neznámá příčina neustálého sledu myšlenkových forem, které se nám předkládají jako zkušenosti. Tato příčina existuje a je třeba ji vysvětlit. Myšlenkové formy, které vstupují do individuálního vědomí, musí tedy být mentální korelací nadindividuální mysli, která má schopnost, je jak vytvořit, tak vnutit individuální myslí.

Omezovat existenci tak, jako by byla pouze obsahem omezeného lidského vědomí, je chybné. I malé pátrání ukazuje, jak nemožně je toto vědomí omezeno; vždyť ani nemůže vnímat miliony živočichů nižší úrovně, než je člověk – jako jsou mikroby, jichž je vzduch plný. Inteligentní člověk musí uznat, že zde v tomto rozmanitém vesmíru může být místo pro bytost vyšší, než je člověk. Člověk nemůže být posledním slovem Přírody.

Vesmír by byl opravdu v ubohém stavu, kdyby po celé své nekonečné námaze a prudkých bolestech nedosáhl lepšího výsledku, než je přítomný stav lidského vědomí. Když existují myriády rozmanitých forem života ve vesmíru na nižším vývojovém stupni, než je člověk, je nelogické se domnívat, že nemohou existovat jiné vyšší formy, než je on,

nebo že dokonce nemůže existovat nějaká poslední, konečná forma nejvyšší inteligence, která chápe věci z kosmického hlediska? Bylo by vskutku urážlivé přiřknout takové nadřazené inteligenci pouze smysly, vyvinuté omezenou lidskou zkušeností, když si může být vědoma světa svým vlastním širším způsobem.

Musí to být univerzálně rozepjatá mysl, neboť jinak by nemohla nést vědomí myriády věcí a bytostí ve světě. Musí to být mysl základní, trvalá a samostatná, neboť jinak by nemohla vnímat všechny změny a proměny, které se neustále odehrávají v nepřetržitém trvání světa. Musí být vždy spojena s vesmírem, neboť jinak by nemohla být pozorovatelem vesmíru. Právě taková neomezená mysl je nezbytným pozorovatelem neobydleného světa nebo nenavštíveného místa. Nauka mentalismu tvrdí, že existuje takováto nejvyšší Mysl nejen na základě správného uvažování, ale též na základě zažití této nejvyšší existence pomocí insightu (vhledu do Skutečnosti).

Nejsme pouze v sebe pohroužení svědci svých dojmů, ale také účastníci všeobecné zkušenosti. I když podrobnosti všech pozorování v čase a prostoru jsou relativní, není hora pro jednu osobu horou a pro druhou osobu řekou. Její *všeobecná* totožnost jako hory je faktem pro všechny pozorovatele. Všem se jeví stejný fyzický vesmír, neboť počítky milionů lidí jsou spojené a jsou si alespoň vnějškově podobné. Toto spojení dokazuje, že mají společný základ. Fakt, že jak my, tak i ostatní lidé, máme podobné vjemy zevního světa, je důkazem, že jsme všichni zakořeněni v jedné a téže trvale pozorující a stálé Nad-Mysli.

V bdělém stavu i ve snu se nám bude jevit krajina zevně v prostoru. Ale zatímco prvou uvidí současně všichni ostatní tvorové, kteří mají oči a budou tam náhodou přítomni, budeme druhou vidět jen my sami. Prvá vzniká nezávisle na našem osobním myšlení, kdežto druhá vzniká výlučně z našeho osobního myšlení. Tento rozdíl je stejně důležitý, jako je důležitá jejich podobnost v tom, že jsou výhradně mentální. Prvá krajina existuje proto, že všichni žijeme ve světě myšlenek, a proto, že nepřestává existovat pro svého původního myslitele – pro všeobjasňující Světovou Mysl.

Tutéž odpověď lze dát na další námitku, že existence světa není závislá na našem myšlení řízeném vůlí; není to dílo osobní vůle každé oddělené a individuální mysli, ale je vnucována smyslům jedince, ať je mu to milé nebo ne. Ba i ti, kteří chápou, že mysl je jak hercem, tak i pozorovatelem v tomto univerzálním dramatu světél, barev, zvuků, pachů a hmatových počítků; kteří chápou, že sama činnost myšlení je tvůrčí, takže si vytváří vlastní čas a prostor; kteří dovedou pochopit, že vesmír jako celek je pouze myšlenkový tvar a že nic nemůže vejít v lidskou zkušenost, co nepřichází jako myšlenka, nedovedou pochopit, že i když nemají vědomý úmysl stvořit svět, může to provést jejich myšlení, a že si přitom vůbec neuvědomují vnitřní činnost procesu, když probíhá. Obraz světa nevzniká z jejich všemocné vůle; je to něco, co je jim *dáno*. Zcela jasně ho zažívají ve svém vědomí, vědí však, že mu nedávají vznik.

Nauka o kosmickém mysliteli, působícím podvědomě v jejich individuální mysli způsobem, který zde bude stručně vysvětlen, vyplní tuto mezeru v jejich chápání. Musí si zde uvědomit, že jiná Mysl působí na jejich mysl. Jestliže jedinec a jeho časo-prostorový svět jsou nerozlučně spojeni, jestliže vědomí jedince zahrnuje již svou přirozeností svět a jestliže je proto vědomí skutečností obou, pak je to proto, že jedinec a jeho časo-prostorový svět jsou pouze projevem něčeho třetího, co je překračuje a co tedy musí být vyšší formou vědomí. Lze vysvětlit, že podobnost vjemů vzniká tím, že vyšší vědomí, které podněcuje všechny individuální mysli k činnosti smyslového vnímání, je jediné – je to společná Světová Mysl.

Svět, který se rozvíjí před naším zrakem, je tedy náznakem přítomnosti všudypřítomné Mysli, která ho vtiskuje našim smyslům z *nitra*. Každý předmět není tedy pouze myšlenkou v individuální mysli, ale také v Mysli Univerzální. Neboť tato Mysl není svépomocný stvořitel, ani něco odděleného a nezávislého na jedinci. Obě přispívají k stvoření světa jedince. *Jak se to vše děje včetně psychologického pochodu, kterým individuální mysl přijímá tyto představy, je popsáno v následující podkapitole „Rozlišení světa a osobní myšlenky“.*

Jak to přijde, že svět nepřestává existovat v častých intervalech, jako je například spánek, když přestal existovat v počítčích mnohých jedinců? Jak to, že nábytek i nadále existuje v zavřeném pokoji, v němž není přítomná žádná pozorující osoba? Jak existoval dokonce celý vesmír předtím, než existoval v počítčích živých tvorů, a jak bude toto vnímání existovat, až všichni tito tvorové zahynou? Jediné možná odpověď na tyto otázky je, že musíme uznat vztah nejen mezi jedincem a světem, ale také mezi světem a Univerzální Myslí. Dále, musíme uznat, že vzájemný vztah mentálních pochodů všech lidí je příčinou, že všichni vidíme tentýž svět v tomtéž časo-prostorovém řádu.

Jaký je tento vztah? Není ničím menším než jejich znásobenou existencí v jediné větší Mysli, tak jako existují tisíce buněk v jediném větším těle. To, co určuje zkušenost světa jednoho člověka z *jeho nitra*, určuje také zkušenost druhého člověka. Vskutku, existuje skrytá jednota, která obsahuje všechny lidské mysli, podobně jako větší kružnice uzavírá mnoho menších soustředěných kružnic. A tak, když nějaká nenavštívená polární oblast není nikomu známá a ani si ji nikdo nepředstavuje, pozoruje ji a myslí alespoň Univerzální Mysl. Této polární oblasti nedává původní existenci myšlení lidské, ale vyšší. Věc není *výhradní* představou v individuálním vědomí, i když je vlastní představou tohoto vědomí. Proto nemusí mentalista popírat existenci všeho toho, co v kterémkoli jednotlivém okamžiku nevstoupilo do pole jeho zkušenosti.

Jak nazveme tuto nejvyšší Mysl? Mlhavý výraz jako „Bůh“ je třeba nejdříve definovat, než je možné ho použít ve správném smyslu. Ale tentýž výraz nabyt již tolik rozmanitých významů v takovém množství rozličných intelektů, že je obtížné a snad nemožné nalézt definici, která by všechny uspokojila. Proto jsme oprávněni používat výraz, který se sám vysvětluje. A tento výraz – Světová Mysl – bude nadále používán v celé knize k označení této univerzální Inteligence. Básnický řečeno je Světová Mysl Duší Přírody.

Rozlišení světa a osobní myšlenky

Zkušenost má dvojí formu. Neexistují jen věci, které předkládá okolní prostředí naší pozornosti, ale také myšlenky, které si sami introspektivně předkládáme. Jak může být vnější svět, který je tak zřejmě stejný pro nás všechny, dán na stejnou úroveň s vnitřním světem našich osobních a libovolných představ? Jak lze srovnat jeho pevný, nepoddajný, stálý tvar, který je poměrně v klidu a tvořivý vnitřní svět našeho myšlení, který neustále pulzuje v pohybu? Obrazy a představy vznikají a zanikají více méně dle naší vůle a podléhají našim tužbám, kdežto smyslové dojmy jsou více méně neovlivněné naší vůlí nebo přáním. Kromě toho, fyzický svět se nám vnucuje nezávisle na našem vlivu, kdežto naše představy o něm mu podléhají. Jak je možné zařadit do jedné a téže kategorie představu, jako je například vzpomínka na strom, která je výsledkem vnitřního pochodu vědění o stromu, a onen skutečný strom? Nikdo neshledává, že představy jeho fantazie a předměty tělesné zkušenosti jsou stejné v jeho zkušenosti, ale naopak každý cítí mezi nimi vyhraněný rozdíl.

To je snad jeden z největších kamenů úrazu na cestě pro většinu studentů tohoto učení. Právě tento nápadný rozdíl nutí lidstvo k přesvědčení, že okolní předměty, které

tvoří jejich pozemské okolí, jsou „hmotné“ a skutečné, kdežto myšlenky, představy, vzpomínky, dojmy a mentální obrazy jsou ve srovnání s nimi nehmotné a neskutečné. Jak mohou tedy být v podstatě stejné?

Odpověď je, že toto rozlišení je jistě správné, že však je to rozlišení pouze ve stupni, ne v druhu; **je to rozlišení, ne rozdíl**; neničí podstatně mentální charakter vnějšího světa. Jak bude později ukázáno, **to, čemu se zpravidla říká věc, je především výtvar Světové Mysli. To, čemu se zpravidla říká myšlenka, je výtvořem výhradně lidské mysli.** Představy věci a myšlenky se tak liší v síle, v intenzitě a živosti, s kterou vznikají ve vědomí. Nicméně zůstávají představami.

Proč existuje takový jasný rozdíl mezi těmito dvěma kategoriemi zkušenosti, když obě jsou ve skutečnosti mentální povahy? Proč se nám zdá naše zkušenost o věcech tak jistá a určitá? Odpověď je, že každou z těchto kategorií prožíváme za různých podmínek, i když obě jsou ryze mentální. **Rozdíl mezi „hmotnými“ věcmi a myšlenkami, jako vybavenými vzpomínkami, je stejný jako rozdíl mezi zkušenostmi bdělého stavu a stavu snů; první jsou společné všem, kdežto druhé jsou výhradně soukromé. Síla, s jakou se nám smyslové dojmy vnucují, spočívá v jejich kosmickém původu, kdežto slabost představ, které vznikají v nás, tkví v jejich lidském původu.** Každý si tedy může rekonstruovat fyzické počítky vybavením vzpomínkových představ; bude jim však scházet ostrost, síla a skutečnost původních počítků.

Obyčejně nám uniká fakt, že zde jde jen o rozdíl v kvalitě naší pozornosti; mylně se domníváme, že jde o naprostý rozdíl v druhu. Tento rozdíl není dán jen kosmickým původem našeho okolí, ale také tím, že mysl je ostře a trvale soustředěna, když je obrácena ven, ale je soustředěna jen nejasně a přerušovaně, když je obrácena do nitra. Výsledkem první činnosti je zevní fyzická zkušenost, výsledkem druhé činnosti je zkušenost vnitřní představy; obě jsou však z téže mentální látky. Proto se stává v některých okamžicích zvýšené intenzity, že i myšlenkové tvary druhé skupiny mají veškerou důraznou skutečnost skupiny první. Takové okamžiky zažívá milenec, který je odloučen od své milenky, básník, malíř a spisovatel v nejhlubších okamžicích svých tvůrčích nálad, a pokročilý mystik, pohroužený do hlubokého, oddaného rozjímání o svém ideálním světci. Nemusíme popírat, že se zevní věci *zdají* zcela odlišné od vnitřních myšlenek, musíme však se vším důrazem popřít, že by – přes svou váhu a pevnost – mohly vůbec existovat mimo zkušenost mysli. Klame nás poměrná chladnost našich soukromých představ, poměrná síla smyslových dojmů a nepopíratelný rozdíl v ostrosti, pocitu skutečnosti a bezprostřednosti mezi těmito dvěma druhy myšlení. A to pak způsobuje, že nedovedeme poznat jejich skrytou stejnost, základní jednotnost látky, z níž jsou utvořeny. To také vysvětlí, proč mysl rozděljuje svou činnost tak, že jeden druh zkušenosti je všeobecný a druhý je soukromý, závislý na osobním postoji, charakteru a citění. Světová Mysl má moc vytvořit své představy, promítnout své mentální konstrukce a vyplnit svou zdánlivou prázdnotu nespočetnými myšlenkami o věcech takovým způsobem, že je chápe celé lidstvo. Každý jedinec přijímá mimovolně tyto představy svým *vlastním* mentálním způsobem. Mocně a hypnoticky je nám vnucována tvrdošijná naléhavost světové ideje, podobnost celkového dojmu, kterým působí na nesčetné mysli, živost a hmotnost, kterou pociťujeme smysly. Naše myšlenky a představy o této ideji světa jsou poměrně slabší a méně určité. Myšlení Světové Mysli předkládá tuto ideu našemu zraku a zkušenosti, jako by byla trvalá a pevná, a takto promítnuta do naší individuální mysli. Uvádíme zde vědomě slova „jako by“, neboť i tato pevnost a stálost vnějšího světa existuje jen na základě našich vlastních nynějších měřítek času. Co podle počítání naší omezené mysli trvá milion let, může se snadno vyrovnat v myšlení Světové Mysli jedné sekundě! Čas je totiž čistě relativní záležitost.

Jaký je tedy základní rozdíl mezi představou události, vyvolanou vzpomínkou,

kteřá se vybaví z vlastní vůle v mysli a brzo zanikne, a představou vysoké hory, kteřá vzniká v mysli nedobrovolně a trvá po dobu mnoha lidských životů? Obě představy jsou nevyhnutelně a základně pomíjející, ačkoli první může trvat několik okamžiků a druhá několik set tisíciletí. Rozdíl, který mezi oběma *pocítujeme*, nás zaslepuje k faktu, že je mentální nejen činnost, kterou předmět poznáváme, ale i sám předmět. Cokoli pozorujeme kolem nás, je samozřejmě mimo tělo a na místě, na kterém to pozorujeme. Ale protože tělo, viděná věc a prostor, v kterém oba existují, jsou prokazatelně výtvořem mysli, může být konečný názor jen ten, že to vše je pouhý jev ve vědomí. Známe jen své mentální stavy, i když se některé jeví jako „věci“. Vidíme jen své mentální obrazy, i když se některé jeví jako vnější.

Je výsměchem lidské nevědomosti, že se nejvíce klamou ti, kdo hlasitě prohlašují, že se mentalista klame! Podstata jejich omylu spočívá totiž v domněnce, že když mentalista popírá existenci „hmoty“, popírá také existenci věcí a lidí nebo že z jejich bytostí dělá pouhé mlhavé duchy. Mentalista naopak tvrdí, že to vše zde skutečně je. A připouští, že to vše není v naší hlavě, ale mimo ni. Jenže on upozorňuje, že je to **vytvořeno mentálně**. Nepopírá látky pevné, tekuté a plynné. Pouze podotýká, že jsou to **mentální jevy**. Souhlasí, že hmatový pocit odporu a pocit tlaku poukazují na přítomnost pevného tělesa, ale prohlašuje, že tyto pocity jsou ve skutečnosti počitky samotné mysli.

Na základě zpráv zraku, hmatu a chuti se nám zdá, že tekuté mléko, měkké máslo a ztuhlý sýr jsou vzájemně naprosto odlišné. Rozum nám však říká, že jsou to jen tři tvary jedné a téže základní suroviny. Právě tak nám smysly poskytují různé druhy zkušeností, ale rozum nám říká, že to jsou jen zkušenosti jediného vědomí, ne různé druhy „hmoty“. Mysl je jako jediná půda, z níž vyrůstají všechny rozmanité trávy, rostliny, stromy, zelenina, ovoce a obilniny. Vše, co vnímáme, vytváří mysl, ať již se to jeví seberoamanitěji.

A tak se můžeme pevně chopit tohoto závažného faktu, že **světu je dáván vnější tvar v mysli a myslí**. Všechny rozdíly mezi různými živly, jako je voda, země a vzduch, to nevyvracejí, protože to jsou rozdíly v mentální zkušenosti. Mysl může mít tisíce přestrojení tak široce odlišných jako kámen a plyn, my však jimi musíme proniknout až k samotnému skrytému činiteli. Jak kámen, tak plyn existují jen prostřednictvím naší mysli a pro ni.

Mentalista také nepopírá, že existují například elektrony a protony, kterých užívá věda, aby vysvětlila látku fyzického světa, ale tvrdí, že také ony jsou v základě představami. Ví, že jeho zkušenost světa, která zahrnuje v sobě i zkušenost jeho hmatatelnosti, i když není přímým výtvořem jeho vědomí, je přesto jeho obměnou. On také ví, že události, které se dějí v této zkušenosti, nepřicházejí *k němu* z vnějšku, ale zevnitř pole jeho vědomí.

Bylo by hrubým omylem se domnívat, že se mentalismus hlásí k nauce o neexistenci světa. Již samo prohlášení, že svět je myšlenkovým tvarem, znamená, že musí existovat jako myšlenka – nikoli však jako nezávislá „hmotná“ jsoucnost. Hledající musí plně a jasně pochopit, že když se řekne, že „hmota“ jako taková je bezvýznamná a neexistující, není tím řečeno, že druh zkušenosti, který se projevuje jako zevní, je bezvýznamný a neexistuje.

Kdo dokáže ocenit pravdu těchto tvrzení, dokáže také ocenit jejich udivující důsledky. **Každý, kdo věří, že nespočetné tvary fyzického světa a nespočetné fáze existence jsou v základě víc než mentální, věří v materialismus, i když četl Nový zákon, Bhagavadgítu a všechny staré i nové mystiky. Když je dobře známá indická nauka o „máje“ oproštěna od hustého porostu překypující mystifikace, který ji obaluje, znamená prostě, že „hmota“ je iluzí mysli.**

V čem nakonec spočívá mentalistův pokrok? Nespočívá v přechodu od nižší skutečnosti ke skutečnosti vyšší, ale v přechodu od nižšího pojmu skutečnosti k pojmu vyššímu; tedy od „hmoty“ k vědomí.

Vznik vesmíru

Po těchto úvahách přirozeně vzniknou v mysli čtenáře jisté úvahy. Pohlédneme-li na vesmír z historického hlediska, stojíme před třemi souvisejícími otázkami, které znepokojovaly mysl a draly se na rty každé vzdělané rase starověku, středověku i doby moderní. Jsou to otázky: Kdy vznikl svět? Odkud vznikl? Jak vznikl?

Kosmologie nauky mentalismu začíná svou odpověď na tyto otázky vysvětlením, že vesmír je věčný. Není okamžiku, kdy by neexistoval, buď latentně, nebo činně, a nebude proto ani okamžiku, kdy by přestal existovat, ať latentně nebo činně. Je tomu tak proto, že **svět nevzniká náhlým aktem tvůrčí činnosti, nýbrž postupným procesem projevení.** Protože je nekonečnou myšlenkou a ne nekonečnou věcí, přivádí ho Světová Mysl v bytí ze *sebe samé*, ze své vlastní mentální „substance“ a ne z nějaké vnější látky, jako je „hmota“, jak předpokládají materialisté – ať již vědečtí, náboženští nebo metafyzičtí. Světová Mysl nemusí v určitém okamžiku vztáhnout, obrazně řečeno, své ruce a začít jimi modelovat „hmotu“ jako hrnčíř, hnětoucí svou hlínu, do tvaru vesmíru.

Vzhledem k tomu, že je vesmír myšlenkový útvar, nemůže nikdy skutečně zaniknout, stejně jako nemůže zaniknout lidská představa, jestliže ji vypustíme z pozornosti. Tento bod snad pochopíme lépe, když uvážíme, jak existují myšlenky v mysli člověka. Co se s nimi stane, když zmizí? Odkud přicházejí, když se objevují? Člověk si je může kdykoli vybavit, ačkoli se v přestávce zdá, že neexistují. Jeho představy jsou projevy jeho vlastní mysli, nikoli výtvořiny z nějaké zevní látky. Stejným způsobem projevuje ve vesmíru Světová Mysl něco ze svého vlastního jáství. A protože její vlastní jáství je, jak později dokážeme, jedinečné, věčné a nesmrtelné, musí proto nevyhnutelně být věčné a nesmrtelné i světové ideje, které v ní vznikají.

V dlouhých dějinách vesmíru neexistuje proto žádný určitý okamžik, o němž by bylo možno říci, že v něm byl vesmír poprvé stvořen. Nikdy neměl začátek, a proto nikdy nebude mít konec. Nikdy nebyl započat, a proto nikdy nebude ukončen. Je věčný, protože látka, ke které jej můžeme nakonec vystopovat, není nic jiného než Mysl, která nemá představitelný počátek ani myslitelný konec. Mysl je tím, čím byla a je od bezpočáteční, nevypočitatelné minulosti; jak řekl Buddha: „Nezrozená, nestvořená, nepočatá.“ Pro ni neexistuje žádný prvý ani poslední okamžik.

K znázornění tohoto tvrzení bývá v této nauce student vyzván, aby nakreslil kruh. Bod, kde ho začal kreslit, označuje jeho začátek, a bod, kde skončil, označuje jeho konec. Na tento kruh musí pohlížet jako na *symbol*, zastupující veškeré kruhy, které kdy existovaly. Nebude pak moc označit nějaký určitý bod jako jeho začátek nebo konec. Body, které původně označil, byly pouze dočasné. Kruh pak je chápán jako obrazec skutečně bez počátku a bez konce. I kdyby se řeklo, že vesmír byl stvořen jednoho zvláštního historického dne, nemůže tedy být tento historický den ničím jiným než jen dočasným označením. Je to totéž jako dočasné označení na studentově kruhu; neboť není okamžiku, kdy by neexistovala Mysl. Projevy Mysli existovaly tedy vždy buď abstraktně, nebo konkrétně. Kolo Svastiky, znázorňující vesmír, víří bez konce.

Kdokoli pochopí tuto myšlenku, bude schopen pochopit také její důsledek; pochopí, že příčinnost je jen dočasná pravda, pouhé označení podobné tomu, které bylo pokusně použito při kreslení kruhu, a že nakonec není ani prvá příčina ani poslední výsledek nikde v těchto nekonečných řadách věcí. Nic neexistuje samo o sobě a vše, co dnes existuje, je nepřímý důsledek nespočetných příčin, které se táhnou jako nekonečný řetěz do minulosti, která nemá počátku. Kdo může pochopit, že každá událost je nějak spojena s nespočetnými jinými událostmi, že všechny věci bez výjimky jsou spojeny pavučinou vzájemné závislosti, chápe také, že žádná projevená věc nemůže být zcela soběstačná nebo nezávislá, v plném významu tohoto slova, stejně jako nemůže mít jedinou příčinu ani

jediný účinek.

Zpravidla zapomínáme, že to, co obyčejně pokládáme za zřejmou příčinu nějaké události, je pouze význačný poslední okamžik v množství nesledovatelných předchozích změn, které se v tomto okamžiku setkaly a sloučily. Přehlízíme také, že to, co obyčejně považujeme za stvoření nové věci, je jenom posledním plodem nepřímé spolupráce nespočetných starších událostí. Za těchto podmínek nekonečné řady příčin, které jsou jen zdánlivými příčinami, a výsledků, které jsou jen zdánlivými výsledky, je otázka, kdy byl svět stvořen, nesprávně formulována, protože celý problém byl od počátku chybně vyjádřen. Ve slovech této otázky jsou zahrnuty některé chybné předpoklady. Takovou otázku nelze zodpovědět, ne proto, že by filosofie byla nevědomá, ale protože otázka není správně položena.

Vesmír je tedy tak starý a tak věčný jak sama Světová Mysl. Je to představa, je to však představa věčná. Stvoření nezačíná a nekončí nikdy a nikde. Neexistuje žádné místo ani žádný okamžik, o němž lze s jistotou prohlásit, že je příčinou nebo posledním výsledkem. Jak by tedy bylo možné určit počáteční bod celého tvůrčího procesu? Jak tedy můžeme vůbec vybírat z této nekonečné řady navzájem spojených událostí jinak než zcela libovolně? Kterýkoli zvolený bod bude označovat počátek stvoření jediné ze zcela povrchního hlediska. Jak mlhavá je představa o vesmíru, která předpokládá, že lze přisoudit určité „datum“ stvoření! Každé takové „datum“ se bude lišit podle libovůle toho, kdo je stanoví; neboť si vytvoří teorii, která se mu bude hodit. Tato teorie bude závislá na lidském temperamentu a vkusu.

Svět je souhrnem nespočetného množství na sebe navazujících událostí. Proto žádná jednotlivá událost nemá jen jednu jedinou příčinu. Když se pokoušíme vypátrat prapůvod vesmíru až do sebevzdálenější minulosti, shledáváme, že každá takzvaná příčina má svůj původ v předcházející příčině, a ta že je opět výsledkem, způsobeným předešlou příčinou; z tohoto faktu je správné a rozumné odvodit, že vesmír nemá žádný počátek a že proto nemůže mít žádný konec. To znamená, že proces „trvalého stávání se“ je věčný a že je to sám zákon vlastního bytí vesmíru. Žádná věc není totiž pouze příčinou nebo výhradně následkem, nýbrž musí být vždy současně obojím.

Tyto okolnosti ruší metafyzickou pravdivost staré představy o kauzalitě, i když ji ponechávají netknutou pro praktické účely. Ruší *konečnou* pravdivost zákona příčiny a účinku, který vládne všem jevům světa, i když ponechávají její *bezprostřední* pravdivost nedotčenou. Když pochopíme, že řetěz vzájemně závislých článků, z nichž sestává příčina, je bez počátku a bez konce, musíme zavrhnout kauzalitu jako metafyzickou zásadu. Nesmíme to však nesprávně chápat. Nemluvíme zde ze stanoviska praktického nebo vědeckého, nýbrž ze stanoviska filosofického. Říkáme pouze, že omezená lidská inteligence nemůže nalézt *přiměřenou* příčinu, ale jen některé činitele, kteří přispívají k této příčině. Nelze jít dále. Vždy budou další činitelé, které nelze zjistit. Slovy teologa: Jen Bůh ví vše.

Jestliže je teorie náhlého prvotního stvoření z filosofického hlediska neudržitelným předpokladem, je stejně neudržitelná příbuzná teorie stvoření něčeho z ničeho.

Jestliže pohlížíme na vesmír z vnějšku, vzniká z nicoty a zaniká v nicotě. Ale jestliže na něj pohlížíme z vnitřku, je vždy v jeho pozadí skrytá věčná skutečnost. Tato skutečnost je Mysl. Svět je jen jejím projevem. Jestliže totiž je každý výsledek předem obsažen ve své příčině a ta opět v tom, co před ní předcházelo, táhne se řetěz stále a stále zpět a končí teprve, když dojde ke zdroji všech myšlenek – k Mysli. Takto Mysl v sobě obsahuje všechny věci, ji však neobsahuje nic. Proto mentalismus učí, že vesmír má stejný původ

jako kterákoli myšlenka, to znamená, že pochází z mysli a existuje jakožto mysl; je tedy správné pohlížet na vztah mezi vesmírem a jeho původcem podobně jako na vztah mezi kteroukoli lidskou myšlenkou a myslí, z níž se zrodila. Světová Mysl nemusí „stvořit“ vesmír z ničeho, neboť ho může zrodit ze sebe sama. A jako mentální princip to činí tím, že promítá svět jako svou představu. Svět je její sebezobrazováním.

Jak přijal vesmír charakter, který má? Na to odpovídá nauka mentalismu. Mysl, nebo lépe Světová Mysl, je imanentní (bytostně vlastní) celému vesmíru. Vesmír vzniká z její konstruktivní meditace, ale vzniká v uspořádané sebezobrazující podobě, vytvořené z mentálních záznamů dřívějšího stavu činné existence, uchovaných v její vlastní paměti. Nepřetržitý proud představ, zobrazujících slunce a hvězdy, země a moře a všechno viditelné, vyzařuje ze Světové Mysli podle božského, nezvratného, tajemného karmického zákona tak jako voda, tryskající z nevyčerpatelného zřídla.

Karma je dvojitý zákon; jeden všeobecný a druhý specifický. První zákon, všeobecný, je základní a platí pro všechno ve vesmíru, neboť je to prostě zákon vlastní kontinuity každé jednotlivé jsoucnosti. Planeta stejně jako protoplazma musí zdědit význačné rysy své předcházející existence, a tak přizpůsobit výsledek příčině. Druhý zákon, specifický, je bezprostřední a platí pouze pro jedince, kteří dosáhli sebeuvědomění; takto omezuje počátek své činnosti na lidské bytosti. To činí jedince zodpovědného za myšlenky a za činy, zrozené z jeho myšlenek.

Vzájemně působící karmické pochody umožňují existenci vesmíru. Světová Mysl nevytváří své všeobecné představy světa nějakým libovolným rozhodnutím, nýbrž na základě jejich přirozené kontinuity jako výsledků představ všech světů, které dříve existovaly. Jsou pokračováním všech v paměti uchovaných představ světa, které se dříve projevíly. Jsou však upravovány a rozvíjeny svým vlastním vzájemným působením a vývojem, nikoli libovolným rozkazem nějakého zlidštělého Boha. Světová Mysl vytváří svět tím, že jej konstruktivně myslí. Nemyslí však libovolně. Myšlenky vznikají samovolně podle přísného zákona karmy a vývoje. Je nutno zdůraznit, že z tohoto hlediska vesmír vytváří samořídící systém, i když je třeba současně chápat, že sám tento systém je svou nepřetržitou existencí a plynulou aktivitou závislý na Světové Mysli. Veškeré karmické síly a myšlenkové formy pokračují ve svých vzájemných aktivitách, proplétají se, navzájem na sebe působí a samy se rozvíjejí v přítomnosti Světové Mysli, podobně jako rostliny vyrůstají samy v přítomnosti slunečního světla. Ale je to právě tato přítomnost, které vděčí za své udržování a existenci.

To vše předpokládá předcházející existenci vesmíru, v níž se utvořila jeho přítomná všeobecná karma. Chápeme již, že vesmír je nepřetržitý a že jeho minulost je bez počátku. Ale jeho dějiny pravidelně přerušují intervaly neexistence. Jsou ovšem jen dočasné. Jeho existence není ve skutečnosti přerušovaná, dochází jen ke zdánlivým přerušením, když upadá do latentního stavu. Neboť vesmír rotuje proměnlivými údobími. Každé další objevení znovu projeveného vesmíru následuje nevyhnutelně po latentním stavu, do kterého vstoupil předešlý projev. Když se vyčerpají společné karmy všech individuálních i planetárních středisek, uzavírá se cyklus světových dějin. Projevený vesmír pak ustupuje a Světová Mysl ustává ve svých činnostech. Po noci však následuje svítání, a kosmický úsvit je svědkem opětovného znovupředstavování všech věcí. Když tytéž karmy začnou znovu klíčit a reprodukovat se, začíná nový cyklus a viditelný svět vzniká znovu jako dědictví všech existencí, které byly ve světě předešlém. Charakteristiky předcházejícího kosmu určují povahu kosmu následujícího.

Tento protiklad činnosti a klidu, Stávání se a Bytí, rytmu, který pozoruhodně připomíná vdechování a vydechování žijících bytostí, objevuje se nám ihned, jakmile se snažíme porozumět vztahu Světové Mysli k vesmíru. Současný vesmír není první, který se projevuje, ani nebude poslední. Každá jednotlivá světová soustava – jakou je naše

současná – je pouze jednotkou v bezpočáteční a nikdy nekončící řadě. Jedině v tom smyslu lze říci, že vesmír je nezničitelný. Každý je dědictvím vesmíru, který existoval před ním, každý je projevením se oněch karm, které přišly na řadu, aby vyvolaly svou vlastní realizaci.

Dějiny univerzální existence jsou dějinami nekonečného řetězu střídání potencionálního bytí s činným stáváním se. Takto prochází vesmír vývojem, který se utváří dle přísného karmického zákona, a ne pouhou náhodou, jak se domnívají materialisté, ani dle libovolných příkazů osobního stvořitele, jak se domnívají náboženští horlivci. Moderní vědecká představa o evoluci je jen poloviční pravda. Skutečný proces je rytmus vzrůstu a rozkladu, evoluce a úpadku, které po sobě následují v nevyhnutelném pořadí. Spojení těchto dvou fází tvoří univerzální pohyb, který nemá konce. Jestliže se kosmické mlhoviny rozvíjejí do slunečních soustav, rozkládají se tyto soustavy zase nakonec v kosmické mlhoviny. Vesmír tvarů se vrací vždy ke svému výchozímu bodu; je bez počátku a bez konce; proto je podroben zrození a smrti, úpadku a obrození, to znamená *změně*. Je jako věčně kroužící kolo, valící se střídavými eony činnosti a odpočinku. Proto jej mudrci starých dob znázorňovali obrazem otáčejícího se kola Svastiky.

Karmické záznamy

Nyní je nutno odhalit tajemnou činnost karmy, této síly, která utváří podmínky každého střediska bytí od protoplasmatické buňky až po obrovský vesmír. Kdyby svět nebyl ničím jiným než souhrnem „hmotných“ předmětů, karma by nikdy nemohla vejít v činnost. Ale protože je vesmír souhrnem myšlenkových útvarů, jak nám dokazuje mentalismus, a protože existuje Světová Mysl jako sjednocující základ, spojující všechny tyto útvary, existuje možnost karmy jako určující síly. Neboť karma by neměla smysl, kdyby nebyla nějaká uspořádaná souvislost mezi minulostí, přítomností a budoucností všech těchto věcí a tvorů, kteří tvoří vesmírnou existenci. To však vede k závěru, že v nějakém tajném zákoutí Přírody musí být jakási paměť, která vše zaznamenává a uchovává.

Když si každý jedinec pamatuje průběh svého života – proč by se mělo zdát neuvěřitelné, že Světová Mysl zachovává záznam svých vlastních dějin? A protože její existence je neoddělitelná od projeveného kosmu, zachovává takto také všeobsahující záznam dějin vesmíru. Žádná myšlenka, žádná událost, žádný předmět, žádný výjev ani žádná podoba se nikdy zcela neztratí. To znamená, že jsou dosud zachovány vzpomínky na planety, hvězdy a mlhoviny, zcela ztracené v dálkách prostoru a času. Lidskou představivost však jímá závat před nekonečnými důsledky této pravdy; její omezení jí zde brání v činnosti. A protože paměť není předmět, který lze uchopit smysly, ale je něco zcela nefyzického, vyžaduje to existenci něčeho mentálního. Mentální princip, který by byl kosmický ve svém prostorovém rozpětí a nepřetržitý z hlediska pojetí času, je a může být jedině Světová Mysl. Takto lze vystopovat základ veškeré karmické činnosti ke Světové Mysli. Vznik, trvání a rozklad karmy jdou ve skutečnosti ruku v ruce s vytvářením představ Světovou Myslí.

Dozvěděli jsme se, že nakonec se všechno musí vrátit ke svému božskému zdroji; jestliže se to nevrátí dříve svým vlastním vývojem, pak se to jistě vrátí na konci kosmického cyklu univerzálním rytmickým rozkladným pohybem, který tehdy dosahuje svého vrcholu. Vrátime-li se v myšlenkách zpět do doby, kdy vesmír neexistoval viditelně a hmatatelně – k jednomu z oněch kosmických údobí, kdy Světová Mysl jako by vtáhla svůj dech – nalézáme tajemný stav nicoty, která nicméně není nicotou. Pak je jedině Mysl, panuje jedině velká Prázdnota, jako by vůbec nic neexistovalo. Potom není žádná věc, žádná myšlenka, ani žádný tvor. Nicméně existují jakýmsi způsobem *možnosti vzniku všech věcí, myšlenek i tvorů*. Podobně jako různé zvuky jsou utajeny v drážkách, vyrytých

do povrchu gramofonové desky, tak také rozmanité myšlenkové tvary jsou karmou latentně uchovávány během období univerzálního odpočinku ve Světové Mysli. A protože vše ve vesmíru je bez výjimky myšlenkovým tvarem nebo souhrnem těchto tvarů, plyne z toho, že všechno bude i v tomto období stále potenciálně existovat. Podobně jako kdysi existoval mohutný dub neviditelně a nehmatatelně v žaludu, nebo jemná vůně bílé květiny se neprojevovala, existující přesto v drobném semínku, tak také Země, hvězdy i Slunce, které dnes vidíme kolem sebe, kdysi nefyzicky existovaly v zárodečné formě, kterou jejich karma uložila v paměti Světové Mysli. Každé hvězdné těleso na obloze se svými zvláštními rysy a každý živoucí tvor, který na nich dlel se svými tužbami, sklony a schopnostmi, byl uchován v paměti obdivuhodnými schopnostmi Světové Mysli. Z toho je zřejmé, že paměť hrála velkou úlohu v utváření světa, který si my uvědomujeme. Vesmír tedy stále existoval během těchto období svého stažení ve formě možnosti podobné semínku.

Světová Mysl chová v sobě vše. Od minulosti, která nemá počátku, shromažďuje tyto kosmické vzpomínky. Vzor všeho, z čeho vesmír sestává, existoval v ní dříve v této potenciální formě. Právzorek všeho v Přírodě existoval nejdříve v této bezmezné zásobárně. Podobně jako se vhodnými podmínkami mění tiché záznamy gramofonové desky v jasně slyšitelná slova, tak se také neviditelné záznamy Světové Mysli mění ve zralé karmické chvíli v jasně zažívané věci. Jako hlasitý výkřik v úzké horské roklině vyvolává ozvěnu, tak karmické záznamy, uchované během kosmické noci, se opakují v časo-prostorovém světě, jakmile vejdu do činnosti, a takto se opět objevují v hmatatelné a viditelné formě.

Nesmíme se dopouštět materialistického omylu a považovat tuto univerzální mysl za něco, v níž jsou narovnány myriády myšlenkových tvarů, seskupujících se ve vesmír. Myšlenky v ní neexistují předem samostatně v konkrétní formě, nýbrž v abstraktním smyslu, v jakém existují v mysli hudebníka představy dojmu, jehož chce dosáhnout. Taková předchozí existence světových představ je možná jedině působením karmy. Když naše omezená lidská mysl dokáže chovat latentně takové spousty tak rozdílných představ najednou – proč by nemohla neomezená Světová Mysl chovat nespočetné jednotky, jejichž souhrnem je celá představa světa?

Musíme správně chápat tento semínkovitý tvar karmy. Protože je vše skutečně mentální a všechny věci jsou myšlenkovým útvarem, není pamětní záznam, který o nich Světová Mysl uchovává, nějakou podružnou a oddělenou látkou, nýbrž podstatou či duší každé věci. Přirovnáme-li Světovou Mysl ke kusu vosku, pak vtisk, který do něho učiníme mentálním razítkem, představuje neprojevený svět uložený v paměti a síla tlaku na razítko představuje karmu. A jako vytlačený otisk není odlišný od vosku, stejně tak se ani nespočetné karmické záznamy, z nichž sestává vzpomínkový obraz celého vesmíru, který je jen velkou myšlenkou, neliší od Světové Mysli.

V hlubokém spánku člověk zapomíná na svůj život i na zevní svět, ale příští ráno si na ně jasně znovu vzpomene. Za hlubokého spánku uchovává všechny své myšlenky latentně a tajemně, i když se zdá, že zanikly. Tím nám Příroda naznačuje a pomáhá nám pochopit, jak je možné, aby všechny představy Světové Mysli byly latentně a tajemně zachovány, i když se během kosmické noci přestávají činně projevovat. Právě tak, jako individuální mysl neztrácí během spánku ani jedinou myšlenkovou formu, tak ani Světová Mysl neztrácí ani jedinou myšlenkovou formu, když se uzavře jedno kosmické období a vše zmizí do zdánlivé nicoty, ale ve skutečnosti se vrací do původní jednoty, z níž vše dříve vzniklo.

Z lidského stanoviska jsou karmické záznamy tak abstraktní, že nám snad objasní jejich význam další přirovnání. Básník, který se chystá napsat působivou báseň, nebude z počátku znát přesné věty ani přesná slova, do nichž bude oděna, ani její celkovou formu a zaměření. Zpravidla bude pociťovat ve svém nitru matné intuice a nepředvídané inspirace,

kteří si budou žádat vyjádření; teprve když pro ně začne postupně tvořit určité slovní výrazy, začne se mu celá věc jevit jasněji. Co se děje? Samovolná skladba a postupné rozvíjení básně vnese do časo-prostorového světa viditelných tvarů něco, co bylo předtím v jeho takzvané podvědomé mysli pouze jako mentální možnost. Stejně tak je vesmír ve svém potenciálním stavu mentální možností existující ve Světové Mysli; možností, jejíž existenci nelze chápat, dokud se činně neprojeví jako viditelný tvar. Každý myšlenkový útvar – což znamená každá věc – který je v tomto světě, se rodí z příslušného záznamu v beztvarem světě. Rozsáhlost a rozmanitost světových jevů vzniká ze záznamů, které spočívají od bezpočáteční minulosti jako nepřerušovaný řetěz neustálých proměn ve Světové Mysli. Každá činnost, každá existence zanechává svůj vtisk ve Světové Mysli, a nahromaděný výsledek všech těchto sdružených vtisků se projeví nakonec jako vesmír.

A tak všeobecné karmické vzpomínky neprojeveného světa spočívají ve Světové Mysli a čekají na dobu, kdy budou uvedeny do činnosti, podobně jako neviditelné obrazy na citlivé fotografické desce čekají na vyvolání, aby byly viditelné. Potom se uvolní jejich energie a přivedou v život nový kosmický projev. Potenciální planetární a kosmické myšlenkové tvary, shromažďované ve Světové Mysli od nedohledné minulosti, se samočinně aktivizují úderem nezbytné cyklické hodiny, podobně jako oceán projevuje své potenciální vlny, když počne vhodně působit vítr nebo měsíc. Vesmír je celkovým souhrnem všech záznamů, které se takto činně projeví, a je dědictvím všech dřívějších tvarů a životů.

Abychom si lépe objasnili další bod, vraťme se ke svému dřívějšímu počátečnímu studiu způsobu, jak poznáváme zevní věci. Vibrace, která postupuje od povrchového smyslového ústrojí nervovým spojením k buňkám v mozkové kůře, dodává pouze jednotlivé počítky. Teprve když jsou tyto počítky sdruženy, uspořádány a převedeny do vědomí jako vidění, slyšení a podobně, stane se ze smyslového počítku vjem. Když je takový vjem uložen v mysli a později znovu připomenut nebo reprodukován, vchází do činnosti schopnost paměti. Tato schopnost paměti je pouze zvláštní tvar představivé schopnosti mysli. Jestliže lidská mysl své vzpomínky vyvolává představivostí, pak musí Světová Mysl používat téže schopnosti svým obsáhlejším způsobem. Až pochopíme tento bod, budeme moci snáze chápat další, že karma, protože je kinetickou pamětí Přírody, je nezbytně spojena s obrazotvornou schopností Přírody.

Světová Mysl vše znovu vyvolává, konstruuje a vyvíjí z těchto nashromážděných vzpomínek, tedy z představ nespočetných tvarů. Semínkovité vzpomínky na představu vesmíru, uchované a přenesené z dřívějšího cyklu, ožijí, znovu se objeví a rozvinou tajemnou silou paměti a představivosti Světové Mysli. Světová Mysl je však neuvádí v činnost neuspořádaným a libovolným způsobem. Naopak, v tomto pochodu je uspořádaný sled, protože každý z myriád myšlenkových tvarů, obsažených ve světové představě, je v každém stupni svých dějin dědictvím toho, co mu předcházelo.

Všechny potenciální myšlenkové tvary nejsou přiváděny do činnosti současně. Třídívý proces, vrozený inteligenci Světové Mysli, postupuje vždy společně s nezvratným zákonem karmy, vybírá a shrnuje z celého použitelného množství jediné ty tvary, které směřují k postupnému rozvinutí v čase a uspořádanému rozvinutí v prostoru. Potenciální myšlenkové tvary se nevynořují najednou, nýbrž postupně. Proto se vesmír neobjevuje nikdy jako hotový, nýbrž vždy v postupném vývoji.

Světová Mysl přivádí vesmír v existenci svou schopností konstruktivní představivosti, *kteří je její první charakteristickou vlastností*. Může promítnout cokoli, protože její ústřední činností je představivost, nejtvárnější ze všech elementů. Proměna

tvárů, které představivost může přijmout, je neomezená. Neexistují tedy meze pro vývoj tvarů, které vidíme kolem sebe ve vesmíru. Takto lze snadno vysvětlit bohatost obrazů, které vyzářila Světová Mysl. Jestliže je pro omezenou lidskou představivost možné vytvářet obdivuhodnou pestrost tvarů a vzorů v umění a řemeslech, proč by nemohlo být daleko snazší pro neomezenou představivost Světové Mysli vytvářet, samozřejmě pod zákonem karmy, nespočetné množství tvarů a vzorů, které plní vesmír? Proto je v kosmu množství jiných slunečních soustav vedle naší, na nichž žijí všemožné druhy živých bytostí, které svou rozmanitostí daleko přesahují nejfantastičtější lidskou představu.

Dějiny postupného rozvíjení vesmírového obrazu jsou tedy dějinami mnohotvárných proměn nezměrného množství představ, které existují ve Světové Mysli. Z tohoto hlediska je stvoření prostě mnohotvárná schopnost Mysli přijmout kterýkoli a jakýkoli zvolený tvar; je to v podstatě pochod obrazotvornosti. Nakonec však nezáleží na tom, zda řekneme, že Světová Mysl si vesmír představuje, chce, myslí, konstruuje nebo sní, neboť všechny tyto činnosti musí pro ni nezbytně být jedno a totéž. Tento bod pochopíme lépe, když si položíme otázku: Je nějaký psychologický rozdíl mezi stavem spisovatele, který je na vrcholu svého tvoření do svých představ tak ponořen, že se nechá unést dobrodružstvím svého hrdiny, nebo náboženského mystika pohrouženého v dokonalé zahloubání nad utrpením na kříži tak, že to u něho vyvolává stigmata, a stavem člověka, kterému se zdá tak živý, hrůzný sen, že se při probuzení chvěje strachem? Všechny tyto stavy nezbytně zahrnují a spojují vůli, myšlení, představivost, tvořivost a snění.

Světová Mysl se věčně projevuje v nekonečné rozmanitosti tvarů. Stejně jako pod mnohotvárností vysněného výtvaru člověka, jemuž se zdá sen, je skryta jednota a spojitost snící mysli, tak i pod mnohotvárností věcí v oblasti bdělého stavu spočívá skrytý fakt, že jsou všechny projevem jedné a téže Mysli. A jako je snící člověk oddělen od vysněného světa jen na povrchu a tajně je s ním spojen, stejně tak je i oddělenost bdělého světa jenom povrchním dojmem. Nakonec skutečně existuje jedině jednota.

Vznik jedince

Právě tak jako nespočetné myšlenky uložené v hlubinách individuální mysli existují společně, i když se do vědomí vnořují vždy jednotlivě, právě tak společně existují nescíslné individuální mysli z dřívějších vesmírů v hlubinách Světové Mysli a po svítání kosmického projevu se rozvíjejí do rozmanitých druhů vědomí. Jedno a totéž světlo se láme v milion fotografií, z nichž každá se liší od ostatních. Jedna a táž Světová Mysl se láme v milion jsoucností, z nichž každá je odlišná od ostatních. Jednotlivci vstupují do existence ve vesmíru působením karmy stejně jako předměty. Nový tvor se objeví v univerzální existenci téměř stejně jako nová věc, to znamená, že je uvedena v činnost řada jeho dřívějších karmických záznamů, které zase jsou výsledkem dřívější existence. Jednotlivec a svět se vynořují společně v témže okamžiku z minulosti, která se za oběma táhne. Karmy jednotlivců jsou spojeny s karmami univerzální existence a neprojevují se odděleně nebo postupně. Jedna vchází v činnost současně s probuzením druhé. Když se projevuje energie Světové Mysli, přijímá dvojí charakter: vesmíru a jedince; oba se však rodí současně. Vesmír ani jedinec se neprojevuje jako prvý, ale oba se projevují společně. Jinak řečeno: Jak se vlnky karmy šíří po jezeru Světové Mysli, probíhají současně a stejným způsobem vesmírem i jedincem.

Abychom porozuměli tomu, jak vznikají živoucí bytosti ze zdánlivé prázdnoty, musíme pochopit, že přerušení ve spojitosti individuálního života, které se děje v hlubokém spánku, a ještě významnější přerušení mezi vtěleními se děje jenom na povrchu a nikoli v hlubinách. Světová Mysl působí jako jakási nádržka, v níž jsou uloženy všechny zmizelé články paměti a zmizelé mentální energie. Proto se žádný tvor skutečně neztrácí, i

když se to tak zdá. Činnost myšlení, citových vzruchů a vůlí vedených činů, navlečené na vlákno „já“, které toto „já“ vytvářejí, zapadají do paměti Světové Mysli jako semínka do rozbrázděné země. Svou pamětí Světová Mysl umožňuje individuální činnost, kterou skrytě podporuje a udržuje. A tak, když dozraje světové období pro zevní projev, všechny zárodkovité záznamy nespočetných jedinců, které byly tajemně a latentně uchovány a čekaly na tuto hodinu, jsou povolány zpět a zrodí se ve vhodném prostředí. Každá individuální existence je tedy souhrnem nespočetných dřívějších existencí.

Svět a jedinci, kteří v něm žijí, nejsou jen převtělením dřívějších existujících sil, nýbrž pokračují ve vývoji a vzájemně na sebe působí. Toto vzájemné působení probíhá následujícím způsobem: Některé záznamy ze zkušeností nahromaděných existencí směřují tak silně k tomu, aby se opakovaly, že přijmou ústrojný charakter, to jest, stanou se komplexem energií. Jako proud vody stéká přirozeně cestou nejmenšího odporu do nižší polohy, tak se snaží i tyto záznamy spojovat nejdříve ze zvykového opakování a později ze spojení a vzájemné přitažlivosti takto vytvořených. Záznamy se tedy neslučují bez rozdílu, nýbrž na základě přirozeného pochodu růstu. Tyto komplexy mohou mít nejrozmanitější tvary. Dokonce i pět smyslů, zrak, sluch atd., jsou takovými komplexy, které se projevují výkonným způsobem. Neboť zrak a sluch jsou především činnostmi vědomí. Viděli jsme již, že Příroda je jednoduše jiný název pro výtvar Světové Mysli, výtvar, ke kterému i my podvědomě a bezděky přispíváme, protože poznáváme každý předmět v Přírodě jedině jako fázi svého vlastního vědomí. **Karmické záznamy, uvedené v pohyb uvnitř Světové Mysli, se odrážejí do individuální mysli jako všeobecný obraz světa. Jedinec ho musí přijmout do samého středu svého vědomí; a to může provést jen svou vlastní činností. To znamená, že obraz světa musí být tak přizpůsoben, že si ho jedinec přivlastní svou zkušeností.**

Ačkoli Světová Mysl projevuje jedince i svět současně a společně, je jedinec středem, kolem něhož se svět otáčí. Je tomu tak částečně proto, že obraz světa nabývá pro jedince skutečnosti jedině tehdy, když ho pociťuje jako svou vědomou zkušenost, a částečně proto, že může sebe nazvat „já“ a existovat jako oddělené jáství jedině tím, že vytvoří objektivní prostředí.

Až tato studia dostatečně pokročí, bude zřejmé, že **skrytý styčný bod Světové Mysli s každou vědomou bytostí má svou vlastní existenci, a musí proto být označen svým vlastním názvem. Název, který zde bude nyní používán pro tento styčný bod, je „Nadjá“. Každý jedinec tedy získává obraz světa od svého Nadjá. Nadjá má v lidském těle své sídlo v srdci. I když je samozřejmě spojeno s celým tělem, je v nejužším spojení se srdcem. Tak jako moc krále se rozprostírá po celé říši, a přesto lze říci, že má své středisko v paláci, v němž král přebývá, tak i Nadjá prostupuje celým tělem, a přesto je také soustředěno v srdci. Proto je srdce ohniskový bod, jimž Světová Mysl prostřednictvím Nadjá působí na osobnost. Karmické síly se tedy stávají aktivní v srdci, odkud přecházejí do časoprostorové existence. Jako světelné obrazy na citlivém filmu se tyto karmické síly rozvíjejí v drobnou semínkům podobnou myšlenkovou formu. To je matrice budoucího světa. Kdyby se pochod zastavil zde, zažíval by jedinec svět jen ve formě snu. A vskutku, nedospělá lidská rasa procházela v dřívějším období kosmického vývoje životem tímto zvláštním způsobem.**

K vyvolání podmínek pro plněji ven promítnutou a bdělou zkušenost je nutná spolupráce mozku a smyslů. Ty působí zčásti jako transformátor, který zvyšuje napětí elektrického proudu, z části jako mikroskop, který zvětšuje obraz předmětů. Dokud není obraz světa zachycen mozkiem, vědomí zůstává na úrovni snu a fyzická zkušenost není možná. Myšlenkový tvar se proto přenáší ze srdce do střediska, které zvětšuje obraz v povrchové vrstvě mozku pochodem, podobným rozhlasovému či televiznímu přenosu (při kterém se signál mění v množství bodů

elektrické energie a pak se opět z přijímaných elektrických impulzů sestavuje), a do zvláštních citlivých středisek vidění, slyšení, hmatu, chuti a čichu. Zde mozek přetváří přijímané vibrace ve vysoce zvětšený obraz, který si jednotlivec uvědomuje, podobně jako rozhlasový přijímač přetváří elektromagnetické vlny v řady zvuků, které současně velmi zesiluje. Když je celý tento pochod dokončen, jednotlivec si plně uvědomuje přetvořený a zvětšený obraz světa, který mysl nyní promítá, jako by to bylo něco zevního. (Věda mluví poctivě, pokud říká, že myšlení je průvodním jevem molekulárního pohybu mozku; pokud však tvrdí, že myšlení je výtvořem molekulárních pohybů v mozku, oddává se jen svým domněnkám.)

Jako srdce vysílá krev do celého těla, tak středisko Nadjá v srdci vysílá vědomí do mozku. Bdělé vědomí o světě trvá, pokud jsou vysílány ze srdce semínkovité obrazy do hlavy. V běžném případě to znamená, že toto přenášení i zvětšování „transformátorem“ mozku plus smyslů trvá a pokračuje po celý den. Když se vnitřní proud z Nadjá stáhne zpět do srdce, nelze bdění dále udržet a středisko, které zvětšuje myšlenkové tvary, zůstává během spánku nečinné.

Toto vnitřní vysílání neustále pokračuje a mozek neustále zvětšuje původní karmické záznamy ve fyzické smyslové dojmy. Počítky jedince vyvěrají skutečně z jeho nitra. Materialisté, kteří objevují, že veškeré smyslové činnosti jsou spojeny s určitými mozkovými středisky, a kteří proto chtějí mozek učinit zdrojem našich smyslových obrazů, se až potud nemylí – jenže nedošli ještě dosti daleko. Nezmapovali ještě všechny funkce mozku. Každý jedinec skutečně vytváří v mozku a mozkem smyslové obrazy. Vytváří je však z látky, poskytované z nitra, ze zdroje, který neznají a jehož existenci netuší lidé, kteří považují pocit v konečcích svých prstů za jediné svědectví skutečnosti. Tvůrčí činnost, která vyvolává zkušenost světa pro každého jedince, vychází v základě z jeho Nadjá.

Čtenář musí bedlivě sledovat to, co nyní bude následovat. Je nesnadné to sledovat napoprvé, ale snadné, jakmile se to jednou pochopí. Jedině povrchním myšlením vzniká v nás domněnka, že zažíváme věc, která je zde a nyní před námi, aniž něčím přispíváme k její povaze. Hlubší přemýšlení nám však odhalí, že v naší mysli je něco, co řadí počítky o dané věci a co je slučuje v ucelený vjem této věci. Když se díváme na určitou věc, vzniká v nás komplexní seskupení určitých počitků barvy a tvaru, avšak vědomou zkušenost o tomto předmětu nedostáváme po částech, nýbrž ve spojitém celku. To znamená, že ji nedostáváme vědomě v podobě jednotlivých počitků, z nichž každý by stál osamoceně, jako ojedinelá hvězda v prostoru. I když nás dříve metafyzická potřeba analýzy různých prvků, které se podílejí na zkušenosti, nutila, abychom je intelektuálně oddělili od této zkušenosti, nesmíme zapomínat, že ve skutečnosti nestojí tyto prvky osamoceně. Jsou vždy propojeny. Složky vědomí nelze od sebe oddělit. Když vidíme nějakou věc, nevidíme ji po částech. Buď vidíme celý obraz, nebo vůbec nic. Neznámá činnost mysli spojuje všechny počítky zraku, sluchu, hmatu, chuti a čichu. Rozmanité počítky, které se slučují ve vjem, jsou jako různé chemické prvky, které se spojují, aby vytvořily sloučeninu. V kousku kuchyňské soli nevidíme sodík a chlor jako oddělené prvky. Podobně nevidíme červenou barvu, tvrdý povrch a oblý tvar propisky jako oddělené prvky. Mentální oblast, v níž se počítky shromažďují a spojují v hotový vjem, je zcela mimo vědomí jedince. Jeho pozornosti je předložen již jen vjem, konečný hotový obraz.

Kromě toho, nám smyslové dojmy neposkytují samy poznání oné věci. Za tímto účelem musí vstoupit do činnosti některé schopnosti individuální mysli. Nejdříve nám musí říci paměť, co ví o příslušné věci, a tak ji zařadit; potom ji musí rozum zvážit a posoudit. Ale především je to schopnost představivosti, co uchopí počítky, dokončí práci, předloží nám hotovou zevní věc a propůjčí jí trvalou a nezávislou existenci. Základem veškeré naší smyslové zkušenosti je tato představivá činnost mysli a nikoli nějaká oddělená fyzická substance, jak se běžně předpokládá. Přesto však si nesmíme představovat, že celý

pochod, v němž se to vše odehrává, prochází posloupnými stupni v čase; celý pochod se děje v jediném okamžiku, ačkoli pro intelektuální analýzu jsme nuceni jej rozdělovat. Akt vnímání nemá žádný nezávislý fyzický protějšek, který by se od něj lišil.

Ale dříve než je zkušenost vjemu možná, než mohou být počítky přetvořeny v rozeznatelný předmět, musí být uspořádány některé vztahy jak mezi počítky, tak i mezi nimi a námi. Někdo může například jet ve vlaku od východního pobřeží k západnímu přes celý kontinent, ale když bude celou cestu spát, nebude o tom nic vědět. **Metafyzicky to znamená, že nevědomost onoho člověka se může rozptýlit, jen když si uvědomí délku své cesty a její trvání v čase.** Jinými slovy: **právě aktem pozorování dává pozorovatel bezděky věci vnější tvar a současně na ni vkládá své časo-prostorové podmínky.** Povrchové já musí věci poznávat jako oddělené jednu od druhé, což znamená, že je musí umísťovat do prostoru. Musí poznávat události jako odehrávající se jedna po druhé nebo před druhou, což znamená, že je musí umístit do času. Žádný předmět se nemůže objevit, jestliže se neobjeví v prostoru, stejně jako žádná událost nemůže nastat, jestliže nenastane v čase, neboť předměty stojí blízko nebo daleko od sebe a události se odehrávají jedna po druhé nebo před druhou. **Proto, kdykoli pozorujeme nějakou vnější věc nebo událost, jsme nuceni ji pozorovat zvláštním časo-prostorovým způsobem. Není to tím, že by předmět nebo událost byla v takovém řádu, ale tím, že náš proces lidského pozorování pracuje tímto zvláštním způsobem. Nemůžeme-li pozorovat svět tímto způsobem, nebudeme ho pozorovat vůbec.** To znamená, že o něm nebudeme mít žádnou zkušenost.

Naše mysl je tak utvořena, že **jsme nevyhnutelně nuceni zažívat svět tímto způsobem. Mysl, aniž si to uvědomujeme, okamžitě promýšlí své počítky, přenáší je do výrazů tohoto zvláštního časoprostorového řádu a pak vnáší do našeho vědomého pole výsledný myšlenkový tvar, který konstruuje, a ten je tím, co nám ona předkládá jako naši osobní zkušenost.**

Dříve než můžeme mít o věci představu, musíme o ní myslet jako o něčem od nás odděleném. To znamená, že musíme mít základní schopnost myslet o ní jako o vzdálené od našeho těla. Proto musí mysl mít nezbytně schopnost umísťovat své výtvořiny do prostoru, což zahrnuje i samotné smysly. Jestliže se mají její představy vůbec vnímat, musí se jevit jako rozprostřené v prostoru. Tytéž úvahy platí pro události, které se dějí v čase; naše mysl musí také být předem schopna vymezit své výtvořiny do tvaru postupných řad.

Aby mysl předvedla karmický záznam nějaké věci do projevené existence, musí jej opatřit vztahy rozměru, tvaru, vzdálenosti a směru, a takto současně s ním vytvořit prostor. Myšlenkové tvary každé věci, promítané Světovou Myšlí, se tak jeví jako by věc byla vnější k myšlenkovému tvaru našeho těla, a proto všechny spolu existují v prostoru jako ucelený systém, který nazýváme Příroda. Tělo je zvláštní myšlenkový tvar, který zůstává oddělen ode všech ostatních, a přesto je mentální, podobně jako rybářská síť v řece je oddělena od vody, ač je v ní úplně ponořena.

Protože i smysly jsou tvarem vědomí, můžeme teprve po hlubokém bádání odhalit, že svět, který se jeví našim smyslům, se ve skutečnosti jeví naší mysli. Věc existuje mimo nás, ale je to jenom naše představa, kterou jsme si o ní vytvořili ve své mysli. Zdá se, že věc je mimo nás a představa je v nás, ale základní podstata obou je mentální. Mysl skutečně vytváří to, co zažívá, a skutečně zažívá to, co vytváří. Zažívající mysl vytváří zážitky sama ze sebe takovým způsobem, že převládá iluze, že je přijímá ze zevního zdroje.

Umělec načrtne na papír pohoří a údolí. Správným vystínováním a perspektivou docílí toho, že tuto krajinu vidíme v plném reliéfu, i když nevytváří na papíře žádné skutečné vyvýšeniny ani prolákliny. Stejně tak oživené karmické záznamy, když jsou

shrnuté dohromady, nám zobrazují zevní svět; neumísťují ho však mimo mysl, i když cítíme, že je tak umístěn. **Takzvaný fyzický svět je prostě to, co se zdá zevní k myšlenkám. Vědomí je prostě to, co se zdá k myšlenkám vnitřní. Ale fyzický svět je ve skutečnosti tvar, který přijímá vědomí, když se promítá pěti smysly a chová své představy jako něco od sebe odlišného. Svět, který se zdá být předkládán našim smyslům z vnějšku, je však ve skutečnosti promítán z nitra myslí. Takto tedy nalézá nauka mentalismu své opodstatnění.**

Časo-prostorový řád předpisuje meze naší existenci, rýsuje obrysy našeho zažívaného vesmíru. Meze, určené našim vjemům prostorem a časem, jsou neodstranitelné, neboť jsou cenou, kterou platíme za to, že vůbec můžeme vidět svět kolem sebe. Jak jsme již dříve uvedli, je karmická předcházející existence světových představ podobná abstraktní existenci představ o zamýšleném účinku hudebního díla v mysli skladatele. Karmické možnosti jsou mimo časo-prostor, kdežto projevené věci jsou samozřejmě v časo-prostoru, který na ně vložili jejich pozorovatelé. Projevení karmických možností je nutné pouze pro projevené časo-prostorové bytosti, jako jsme my, omezení lidské tvorové, ale ne pro Světovou Mysl. Proto jejich existence je nezbytně relativní. Proto je také relativita lidské zkušenosti nevyhnutelná.

Nyní lze pochopit, že je v nás činná také Světová Mysl jakožto Nadjá. Nazývat Nadjá „podvědomím“ opravdu znamená ho degradovat! Správněji bychom jej měli nazvat „spoluvědomím“, nebo ještě lépe „nadvědomím“.

Věda se řídí materialistickým názorem, který tvrdí, že zevní předmět předchází vědomé představě o něm; nikdy tento názor nemůže předmět a představu propojit, a tak je nucen ponechat ve vysvětlení vnímání mezeru. **Mentalismus** je však spojuje tím, že **činí představu v určitém smyslu prvotní, objekt až druhotný. Nyní je možné pochopit, proč taková priorita vzniká. Postup osobní zkušenosti záleží totiž v tom, že si naše mysl konstruuje představu o představě utvořenou Světovou Myslí a současně ji pozoruje jako něco objektivního. Fakt, že Světová Mysl sama zná tuto představu, dodává jí prvotní existenci. Svrchovaná představa Světové Mysli je samozřejmě prvotní ve srovnání s naší lidsky zkonstruovanou a lidsky pozorovanou věcí. Ale protože nakonec jsou obě pouze představami, je také správné říci, že fyzický předmět nikdy neexistuje odděleně od představy o něm.**

Takto si utváříme svůj časo-prostorový obraz okolí z tohoto podvědomě dodávaného semínkovitého myšlenkovitého tvaru. **Časo-prostorový tvar, který utváří vjem, dodává individuální mysl, kdežto materiál, který přijímá onen tvar, dodává Světová Mysl. Mysl jedince podvědomě předurčuje, jak jeho zkušenost přijde, to jest, jak bude umístěna ve zvláštním prostorovém řádu a jak se bude měnit ve zvláštním časovém sledu, kdežto Světová Mysl poskytuje to, co bude jedinec zažívat.**

Vztah mezi zkušeností každé jednotlivé vědomé bytosti a Světovou Myslí znázorňuje vztah mezi obrazy, které se objevují na fotografickém filmu a mezi světlem, které tyto obrazy umožňuje. To je to tajemství; to, co *my* chápeme jako vědomí, je umožněno jen tím, že konečná mysl zvětšeně promítá své vjemy do času a prostoru. Toto vědomí se zdá nepřetržitě, avšak ve skutečnosti tomu tak není; smyslové dojmy následují po sobě tak rychle, že dávají iluzi jako film. Toto vědomí je neustálým pohybem okamžikových záblesků, prodlouženým vláknem okamžikových uvědomění. Ve skutečnosti, jakmile myšlenkový okamžik vznikne, projde a zanikne, zaujme ihned jiný jeho místo, samozřejmě ne náhodně, ale nezbytně vychází z toho, který mu předchází. A tak pod dvěma myšlenkovými okamžiky, které po sobě následují, je Mysl, skrytý spojovací článek, který je logicky uspořádá a umožní jejich vědomí.

S prohlášením mentalismu souhlasí to, že fyzický svět není pevnou věcí, jak se na

pohled a dle hmatu zdá, nýbrž že skutečně prochází nikdy nekončícím procesem změny od okamžiku k okamžiku. Naše představy světa nemají totiž trvalou existenci, ale jen přerušovanou. Vznikají jen, aby zase neprodleně zanikly. Iluze hladce plynulé existence, kterou zažíváme, vysvětluje fakt, že po každé zaniklé představě následuje jiná, která je jí podobná, ale která s ní není *skutečně* totožná. A tak pravidelný, stále plynoucí sled myšlenek je charakteristickým znakem každé vědomé bytosti; věčně pokračuje proces spalování mentální látky. Proto každá myšlenka je opravdu nová; nikdy nemohou být dvě myšlenky totožné, i když jsou zpravidla podobné.

Myšlenky, ať již jsou abstraktní, nebo to jsou obrazové představy, vysílá hlubší vrstva mysli nikoli souvisle jako proud vody tekoucí z kohoutku, nýbrž jako pravidelnou sérii jednotlivých kulek z kulometu. Naše poznávání světa je prostě neustálý proud těchto rychle za sebou jdoucích představ, sled okamžiků, podobných zákmitům blesků na noční obloze. Tento pochod je však příliš rychlý, než abychom ho mohli pozorovat.

Všechny představy jsou tedy okamžikové články v nepřetržité řadě. Každá se objeví, jenom aby byla následována jinou. Náš přítomný fyzický tvar vědomí je jen rychlý sled měnících se myšlenkových okamžiků, při čemž každý člen řady má individuální vědomí a celek dává iluzi jediného proudu celistvého uvědomění. Rychlost, s kterou tyto vědomé okamžiky po sobě následují, se nám nemusí zdát tak nemožná, vzpomeneme-li si na vědecky zjištěnou rychlost střídání oscilací elektřiny, která činí mnoho milionů oscilací za sekundu. Ovšem důležitý poznatek je, že náš zvláštní tvar prostorové a časové vědomé smyslové zkušenosti trvá, pokud trvá myšlenka, a zaniká, jakmile zaniká myšlenka. Ale protože se následující myšlenka objevuje prakticky neprodleně, uniká nám její přerušení.

Stále prchající, stále se měnící a přesto stále pokračující charakter světa je vlastně jako pohybující se kinematografický obraz, jehož scény se našemu zraku jeví tak živé a jehož postavy tak přesvědčivě mluví k našemu sluchu. Ale když vyjmete z promítacího přístroje film, vidíme, že sestává z mnoha tisíců jednotlivých „nehybných“ obrázků. Pocit skutečnosti nám poskytuje jen, když se obrazy uvedou v rychlý a nepřetržitý pohyb. Podobně hladce plynoucí množství nespočetných tisíců mentálních obrazů světa, podobných jeden druhému, ale nikdy přesně totožných, splývá dohromady a vytváří dojem pevného světa. Souhrn všech těchto posloupných mentálních konstrukcí v této stále plynoucí řadě vědomých vjemů vytváří naši zkušenost světa. Necháváme se však klamat jeho zdáním plynulé stálosti. Nechápeme, že je to ve skutečnosti mentální proud, a tak jsme doslova posedlí svou vírou v nehybnou „hmotu“.

Předchozí zápis je vědecký názor na situaci. Vysvětluje, proč jsou všechny věci opravdu okamžikové a proč je celý vesmír opravdu „Stáváním se“. Z filosofického hlediska se však tato okamžikovost vědomí týká pouze osobního já, nikoli Nadjá. Zde, jak nám ukáže naše pozdější studium, existuje nepřerušovaná plynulost vědomí. Zde není skutečně nic vně nás a všechny události jsou skutečně ve věčném Nyní. Tento neustálý pohyb od jednoho vědomého okamžiku k druhému nám poskytuje materiál zkušenosti světa, ale také tříští naše celistvé vědomí a dává vznik pocitu přecházení z minulosti do přítomnosti a očekávané budoucnosti; tím dává vznik našemu pocitu času. Místo abychom společně s Nadjá uskutečňovali, že život vždy „je“ trvale přítomen ve věčném Nyní, cítíme, že „byl“ nebo že „bude“.

Kdybychom jen dovedli zachytit důsledek našich zkušeností v čase a prostoru, dovedli bychom zachytit to něco v nás, co musí být úžasně posvátné, co je mimo čas a co se vymyká prostoru. To však jsou věci, které bude nutno studovat později.

Svět jako naše představa

Naše mysl nevytváří předměty pro někoho jiného; vytváří je jedině pro nás. Naše počítky mohou být podobné počítkům jiného člověka, nejsou však s nimi totožné. Jsou to dvě soustavy počítků, nikoli jedna. Proto naše počítky nemohou být *totožné* s jeho, i kdybychom naslouchali stejné hudbě. Naše počítky jsou totiž výlučně naše vlastní, vytvářené naší myslí, kdežto jeho počítky vytváří jeho mysl. Naše vnímání dotyčných zvuků přestane v okamžiku, kdy si ucpeme uši vatou, kdežto jeho vnímání zvuků bude pokračovat, neboť jeho počítky tvoří jinou soustavu. Správně můžeme říci o svých počítkách, že jsou *podobné* počítkům jeho, a že zvuky, které slyšíme my, jsou *podobné* těm, které slyší on.

Takto se stává zkušenost světa vlastnictvím každého jedince, zcela nezávislá na zkušenosti jiných jedinců, ačkoli je jí zcela podobná. Bude dobré ujasnit si to na příkladu. Každé oko v lidském těle vidí určitou scénu z jiného úhlu, a utvoří si proto jiný obraz. Přesto oba tyto obrazy splynou v jediný a pouze ten vstoupí skutečně do vědomí. Analogicky můžeme přirovnat představu Světové Mysli k obrazu poskytovanému pravým okem a představu vytvořenou podvědomě jedincem k obrazu z levého oka; ale představa, kterou si jedinec skutečně uvědomí, je konečný obraz, který vznikne splnutím obou. Každé ústředí vědomého života má svůj vlastní výklad svého okolí, které nejen zaznamenává, ale také tlumočí.

Jako tisíc různých jezírek odráží barvy a odstíny jednoho a téhož slunce, tak také tisíc různých vědomých bytostí odráží jednu a tutéž představu světa jako zkušenost společnou všem. Protože každá soustava počítků je přibližně podobná, uvědomujeme si přibližně stejný vesmír. Ale stejně jako každá vlnka na povrchu každého jezírka zachycuje a odráží tentýž proud slunečního světla odděleně svým vlastním individuálním způsobem podle své velikosti, síly a tvaru, tak i každý tvor zachycuje a odráží představu světa svým zvláštním způsobem. Stejně jako nemohou dva různé fotografické aparáty současně zaujmout přesně stejnou polohu v prostoru a čase, a nemohou proto současně vyfotografovat tutéž scénu přesně stejným způsobem, tak také **nemůže jedna vědomá bytost vnímat svět přesně tímž způsobem jako druhá. Každá bytost zažívá představu světa svým jedinečným způsobem a přizpůsobuje ji svému intelektu. Dodává jí své vlastní časo-prostorové charakteristiky, a proto si tvoří svůj vlastní zažívaný svět.**

Ale naše mysl není odloučená a osamocená. V jejím pozadí je Světová Mysl. Za naším myšlenkovým tvarem věci je její základ – popud Světové Mysli, který ji přivádí do existence. Proto je naše tvůrčí schopnost jen částečně nezávislá. **Světová Mysl vmýšlí své představy do naší mysli. Je to myšlení Světové Mysli, co je prvotně zodpovědné za svět. Je pravda, že sdílíme tyto představy, že se spoluúčastníme takto vyvolaných smyslových obrazů, ale nepromítáme jejich původní podnět. To, co v nás působí, je kosmická činnost. Na prvním místě je svět výtvořem Světové Mysli a teprve na druhém místě reflexí je výtvořem naší mysli. A taková reflexe je dokonale možná, protože každý malý kruh individuální mysli leží uvnitř velkého všeobsahujícího kruhu Světové Mysli. Jedinec přetváří ve svém vlastním vědomí představy, které do něho vžárla Světová Mysl. Asimilujeme ve svých individuálních myslích plody zasazené Světovou Myslí.**

Nelze proto ani říci, že je člověk omezen na své vlastní výtvoř, ani připustit, že je pouze pasivním příjemcem předem existujících výtvořů jiné mysli. Pravda zahrnuje oba názory, ale není jimi vyčerpána. Lidská mysl nepřijímá představy od Světové Mysli zcela pasivně, ale je určitým způsobem aktivní a jiným způsobem pasivní. Příčina jejich představ spočívá částečně v ní samé a částečně ve Světové Mysli. **Světová Mysl je skrytá**

příčina, která vyvolává naši představu světa do bytí, ale uvedení této představy do činnosti náleží nám. Uvědomujeme si spolu se Světovou myslí svět, který se prostírá kolem nás; tento svět není výlučně osobně náš. **Jednotlivé konečné mysli sdílejí a mohou sdílet svrchované představy Světové Mysli jedině v mezích svých schopností. Svým omezeným způsobem hledí každá konečná mysl svým malým okénkem na univerzální jeviště,** zatímco Světová Mysl, působící skrze nás, vnímá svou představu vesmíru neomezeným způsobem.

Kdyby nebyl přítomen tento element Světové Mysli v našich individuálních myslích, nemohli bychom vůbec odpovídat na její popudy a vnímat věci, ležící kolem v prostoru a pohybující se v čase. Právě tato příbuznost nám umožňuje uvědomovat si zevní svět. Bez konstruktivní činnosti jedince by nemohl svět přijímat podobu, kterou známe. Bez současné přítomnosti Světové Mysli by neexistovalo nic trvalého a majícího význam, co by mohlo přijmout tuto podobu. Veškeré zkušenosti, které shromažďujeme svými pěti smysly, všechny naše počítky zevního světa, vznikají v základě z tohoto tajemného, televizi či rozhlasu podobného spojení s bytím, vědomím a činností Světové Mysli. **Jsme to my, kdo si vymýšlí zevní svět do zvláštní časo-prostorové formy existence, ale je to Světová Mysl, co nás k tomu nutí.** Bez tohoto úzkého vztahu by zmizel celý vesmír z dosahu vnímání všech vědomých bytostí a ony současně s ním. Kdyby tato svrchovaná mysl jen na okamžik ustala v tvoření svých představ, byl by všem bytostem odňat zdroj jejich počítků. Jako lze říci, že myšlenky člověka existují jen tak dlouho, dokud je člověk myslí, tak i světová představa existuje jen tak dlouho, dokud ji Světová Mysl myslí. Kdyby Světová Mysl ustala jen na okamžik ve svém tvoření představ, pak by se vesmír, řečeno Shakespearovými slovy, „rozplynul a ani trosky by po sobě nezanechal“.

Vesmír je vskutku kouzlem, které na nás vložila Světová Mysl. My všichni jsme obklopeni kulisami, které postavila; ale tyto kulisy jsou myšlenkově stvořené; síla, která nám dává pocíťovat jejich skutečnost, je mentální, a dokonce i smysly takto okouzlené, jsou tvary vědomí. Proto působení kosmické mysli na mysl individuální není nic než kouzlo!

Vědecky zjištěná a ověřená fakta hypnotismu jsou důležitým potvrzením určitých aspektů mentalismu. Protože když hypnotizér přinutí svůj subjekt, aby viděl barevnou hrací kartu, ačkoli mu předkládá pouze kus čistého papíru, nutí ho vidět něco, co jasně existuje jen jako mentální obraz, tedy myšlenka. A když subjekt, jemuž je řečeno, že stojí u žhavé pece, se začne potit, dokazuje tím, že je dokonce možné, aby myšlenka působila na nervové ústrojí, smysly a mozek takovým způsobem, který je podle mínění nepoučených lidí možný jedině fyzickou zkušeností. A když je subjekt přinucen sugescí vidět před sebou stát zeď, co je to jiného, než živý důkaz faktu, že mentální konstrukce lze vidět prostorově vně těla? Proto hypnotické jevy, podobně jako úkazy iluze, odhalují mentalistickou pravdu a předkládají hloubavému badateli velké množství otázek. Tak dalece jak tyto jevy dokazují, že sugesce, tedy myšlenky, mohou způsobit, že předměty se v lidské zkušenosti jeví hmatatelně, dokazují, že mentalismus je pravdivý. Zápisy hypnotismu přináší důkazy o tom, že před našima očima může existovat zevní svět, který je jen tvarem vědomí ničím více. Jinými slovy: vesmír je utvářen z nitra mysli člověka nikoli z vnějšku. Síla, která ho vytváří, je pro něho podvědomá, ale existuje. Je to zčásti Světová Mysl a zčásti jeho skrytá minulost. A síla jejího výtvaru je síla hypnózy, které člověk podléhá. Ježto Světová Mysl je přítomna ve všech dobách a na všech místech, může trvale udržovat existenci vesmíru ve vjemech všech jeho nespočetných tvorů.

Ale ať již je původ našich zkušeností jakýkoli, faktem zůstává, že jsme si vědomi jen svých vlastních představ a že naše vjemy věcí musí být nezbytně pouhé obrazy v mysli. Vidíme své konstrukce ve všem, co vidíme. Příroda je naše vlastní představa. Ať již mimo nás existuje nebo neexistuje věc, která těmto obrazům odpovídá, stejně bychom ji nikdy

nemohli poznat jinak, kdybychom ji vůbec mohli poznat, než jako myšlenku. Ať se snažíme jakkoli, nemůžeme v žádném okamžiku naší zkušenosti zavést zevní existenci hmoty. Nejen, že tyto představy jsou *jedinými* věcmi, které opravdu zažíváme, nejen, že naše pojmy o oddělných fyzických předmětech jsou zcela klamné, ale tyto představy nemají žádnou skutečnou existenci mimo naši vlastní mysl. Z tohoto důvodu a v tomto pravém smyslu označovali staří asijské zřeci vesmír slovem „mája“, které se zpravidla nevhodně a nedokonale překládá jako iluze.

Světová Mysl nepracuje jako architekt, nemusí nejdříve navrhnout představu světa a pak ji začít konstruovat ve „hmotě“. Vesmír není dílem zlidštělého Stvořitele, který by dával tvar spoustě beztvare „hmotné“ látky, ani není výsledkem hry slepých, nevědomých a neusměrněných sil. Světové ideje musíme považovat za síly, spočívající latentně ve Světové Mysli a neoddělitelné od ní. A protože jsou vrozené její podstatě, jsou soustavou, která se *samočinně* uvádí v pohyb. Každý takový záznam je simultánně uváděn do činnosti pouhým faktem, že je myšlen v časo-prostorových výrazech: *to je potom takzvaný „hmotný“ předmět.*

Až pochopíme skutečnou úlohu, kterou hraje mysl při každém počítku, pochopíme, že veškeré naše vědění není ničím jiným než transmutací vědomí ve svět. Veškerá naše zkušenost je shrnuta v prohlášení, že ji myslíme.

Mysl je svým vlastním pozorovatelem i pozorovaným, já i ne-já, zakoušejícím i zažívanou věcí.

Shrnutí kapitoly

Látka světa je stejná jako ta, z níž jsou utvořeny naše představy, naše myšlenky. Pak bude zjevné, že energie není prvotní základ vesmíru; že nejvyšší skutečnost je mentálního charakteru, a proto nemůže být na ni omezena; a že energie je pouze jedním z hlavních aspektů této skutečnosti a nikoli nezávislou silou. Mysl je zdrojem energie, na kterou by chtěla věda zjednodušit vesmír. Zkrátka se shledá, že energie je přívlastek mysli. Ovšem výraz mysl v tomto případě není ta mysl, kterou my lidé zpravidla známe, ale Univerzální Mysl v pozadí našich malých myslí. A tak „hmota“ je jen pouhý slovní výmysl a energie je jen pouhá činnost mysli.

Mentalismus odvozuje své jméno ze svého základního principu, že Mysl je jedinou skutečností, jedinou substancí a jedinou existencí; že věci jsou našimi myšlenkami a myšlenky nalézají svůj podkladový materiál v naší mysli. Mentalismus je zkrátka nauka, že v posledním rozboru neexistuje nic než Mysl.

Přesněji míníme mentalismem toto: Veškeré věci v lidské zkušenosti jsou bez výjimky zcela a úplně mentální; nejsou pouze mentálními kopiemi fyzických věcí; veškeré toto panoráma univerzální existence není ničím jiným než výlučně mentální zkušeností a není pouze mentálním zobrazením nějaké oddělené fyzické existence.

Takzvaný „hmotný“ svět je prostě to, co se zdá zevní k myšlenkám. Vědomí je prostě to, co se zdá k myšlenkám vnitřní. Ale „hmotný“ svět je ve skutečnosti tvar, který přijímá vědomí, když se promítá pěti smysly a chová své představy jako něco od sebe odlišného. Svět, který se *zdá* být předkládán našim smyslům z vnějšku, je však *ve skutečnosti* promítán z nitra myslí. Takto tedy nalézá nauka mentalismu své opodstatnění.

Myslíci já je obklopeno tím, co není já, to znamená vším, co je zevní k jeho tělu. Vše, co je zahrnuto do této vnější oblasti, se nazývá svět. Ty dva nelze oddělit. Sama představa já v sobě zahrnuje své odlišení od toho, co není já, tedy od toho, co je vůči němu vnější. Proto oba vzájemně předpokládají svou existenci. Já existuje

svým světem a jeho svět existuje jím; oba jsou vzájemně spjaty. I když jsou při zkušenosti *pocítovány* jako oddělené a protikladné, jsou *poznávány* při rozboru jako spojené a současně zanikají.

Mentalismus činí představu v určitém smyslu prvotní, objekt až druhotný. Nyní je možné pochopit, proč taková priorita vzniká. Postup osobní zkušenosti záleží totiž v tom, že si naše mysl konstruuje představu o představě utvořenou Světovou Myslí a současně ji pozoruje jako něco objektivního. Fakt, že Světová Mysl sama zná tuto představu, dodává jí prvotní existenci. Svrchovaná představa Světové Mysli je samozřejmě prvotní ve srovnání s naší lidsky zkonstruovanou a lidsky pozorovanou věcí. Ale protože nakonec jsou obě pouze představami, je také správné říci, že „hmotný“ předmět nikdy neexistuje odděleně od představy o něm.

Takto si utváříme svůj časo-prostorový obraz okolí z tohoto podvědomě dodávaného semínkovitého myšlenkovitého tvaru. Časo-prostorový *tvar*, který utváří vjem, dodává individuální mysl, kdežto *materiál*, který přijímá onen tvar, dodává Světová Mysl. Mysl jedince podvědomě předurčuje, *jak* jeho zkušenost přijde, to jest, jak bude umístěna ve zvláštním prostorovém řádu a jak se bude měnit ve zvláštním časovém sledu, kdežto Světová Mysl poskytuje to, co bude jedinec zažívat.

Naše mysl nevytváří předměty pro někoho jiného; vytváří je jedině pro nás. Naše počítky mohou být podobné počítkům jiného člověka, nejsou však s nimi totožné. Jsou to dvě soustavy počítků, nikoli jedna. Proto naše počítky nemohou být *totožné* s jeho, i kdybychom naslouchali stejné hudbě. Naše počítky jsou totiž výlučně naše vlastní, vytvářené naší myslí, kdežto jeho počítky vytváří jeho mysl. Naše vnímání dotyčných zvuků přestane v okamžiku, kdy si ucpeme uši vatou, kdežto jeho vnímání zvuků bude pokračovat, neboť jeho počítky tvoří jinou soustavu. Správně můžeme říci o svých počítkách, že jsou *podobné* počítkům jeho, a že zvuky, které slyšíme my, jsou *podobné* těm, které slyší on.

Takto se stává zkušenost světa vlastnictvím každého jedince, zcela nezávislá na zkušenosti jiných jedinců, ačkoli je jí zcela podobná. Bude dobré ujasnit si to na příkladu. Každé oko v lidském těle vidí určitou scénu z jiného úhlu, a utvoří si proto jiný obraz. Přesto oba tyto obrazy splynou v jediný a pouze ten vstoupí skutečně do vědomí. Analogicky můžeme přirovnat představu Světové Mysli k obrazu poskytovanému pravým okem a představu vytvořenou podvědomě jedincem k obrazu z levého oka; ale představa, kterou si jedinec skutečně uvědomí, je konečný obraz, který vznikne splynutím obou. A tak každé ústředí vědomého života má svůj vlastní výklad svého okolí, které nejen zaznamenává, ale také tlumočí.

Skrytý styčný bod Světové Mysli s každou vědomou bytostí má svou vlastní existenci a musí proto být označen svým vlastním názvem. Název, který zde bude nyní používán pro tento styčný bod, je „Nadjá“. Každý jedinec tedy získává obraz světa od svého Nadjá.

07. SNY A SPÁNEK

Studie o snech

Někteří skeptičtí čtenáři nejsou dosud přesvědčeni, i když tato nauka „poráží“ jejich vrozené citění i jejich zděděné názory. Tento postoj lze zcela omluvit. Příroda jej vlastně očekává. Poskytuje prostředky, které lidstvu pomáhají potvrdit si svou vlastní zkušeností, že místo, aby byl absurdní, je mentalismus ve skutečnosti téměř každodenní zkušeností. Neboť ve snech, které tak často v noci přicházejí, existuje jak názorný příklad významu mentalismu, tak pádný důkaz, že možný je.

Bdělý život se podobá pouhému vrcholu ledovce, který vyčnívá nad vodní hladinu. My však musíme prostudovat ledovec jako celek, jestliže chceme přiměřeně pochopit jeho význam. Dosáhneme lepšího pochopení hlubších záhad své mysli, jestliže přestaneme omezovat svá zkoumání výhradně na stav bdělý a budeme sledovat její činnost ve všech třech jejích fázích – ve spánku, snu i bdělém stavu.

Velké rozdíly tělesných podmínek dělí snový a bdělý život na dva různé řády. Když člověk leží na svém lůžku a spánek se snese na jeho tělo, poklesne tep, zpomalí se krevní oběh a všechny tělesné pochody se zvolní. Energie a pohyby bdělého stavu nezaniknou však úplně. Srdce tepe, plíce dýchají a tkáně se počnou obnovovat. Obvykle přitom, jak mizí počítky zaznamenávající okolí, se začne pozornost rozptylovat a člověk počne uvolňovat činnost vůle a soudné inteligence, která je během bdělého života plně v činnosti. S blížícím se spánkem klesá postupně počet myšlenek. Nakonec se místnost rozplývá a mizí v nicotě, jak se vědomí člověka tajemně a zcela odloučí od fyzického světa; člověk nevidí nic, neslyší nic, nečichá nic, necítí nic a nic nechutná; a potom vstupuje sen.

Sny fascinují divocha stejně jako vědce. Mají své vlastní tajemství a kouzlo. Jak vznikají tyto podivné noční hry, v nichž vystupuje často mnoho herců, které však vždy pozoruje jen jediný divák? Pro intelektuální fanatiky, nevyspělé a pověřivé lidi a lékařské doktrináře byly sny vždy bohatým lovištěm. Neexistuje žádná teorie o vzniku snu, kterou lze všeobecně aplikovat. Zde se uplatní jedině široké vyčerpávající zkoumání. Je to proto, že neexistuje žádný jediný mechanismus, který může uvést sen v chod, ale naopak za jeho vznik může být zodpovědný jeden nebo i více různých mechanismů. Je to složité téma, které lze zjednodušit jedině za cenu ztráty vědecké pravdy. Je snazší vysvětlit hluboký spánek, ačkoli je to hlubší stav, než vysvětlit podmínky snu. Jsou-li totiž některé sny symbolické, takže je lze vykládat, mnohé zase symbolické nejsou a nemají jiný význam kromě toho, co ukazuje jejich povrch; jestliže některé sny odhalují potlačované sexuální touhy, většina ostatních je nevinná a bez hany; a jestliže jsou některé rekonstruovány z podkladů, získaných bdělou zkušeností, jsou zase jiné zcela novými konstrukcemi. Proto lidé, jako doktrinářští psychoanalytici nebo nekritičtí vykladači budoucnosti, kteří by chtěli vážně vysvětlovat každý sen bez výjimky podle zvláštního pravidla, plývají pouze svým důvtipem a časem. Kromě toho má vědomí snu takovou úžasně pružnou a expanzivní dramatizační sílu, že je bezúčelné vysvětlovat sny pouze nazdařbůh, podle stereotypních knih nebo psychoanalytických teorií.

Groteskně a neobyčejně přehnané sny nám usnadňují nahlédnutí do mechanismu běžných snů, stejně jako iluze usnadňuje nahlédnutí do mechanismu běžných počítků. Pečlivé a důkladné pozorování ukáže, že přehnané sny nastávají hlavně tehdy, je-li výchozím bodem vzniku snu zevní fyzický zážitek. Tyto sny se týkají instinktivní stránky člověka; my lidé sdílíme tento zvláštní druh snů s vyššími zvířaty. Popudy, vzniklé na

povrchu těla, ležícího pohodlně v posteli, funkční poruchy těla, slabý tlak na kůži z nějakého neobvyklého zdroje – to vše je obrazotvorností snu rychle včleněno a přetvářeno v úžasně neúměrné události. Kdo neshledal při probuzení z hrůzného snu, v němž ho dusila nějaká hrozná nestvůra, že to způsobil tlak příliš těžké přikrývky? Kdo nepodnikl ve snu řadu divokých bojů s nějakým dravcem, aby pak shledal, že to bylo vinou těžké večeře? Klepnutí na dveře ložnice může snící člověk přetvořit v úder hromu a odbíjení věžních hodin se může zvětšit v obrazy vojenských čet, pochodujících na přehlídce za doprovodu vojenského pochodu. Tento sklon zvětšovat věci daleko nad rozumné meze a události daleko nad rozumný poměr k jejich původní příčině existuje také u mnohých požívačů drog, kteří, když jsou pod vlivem drogy, vidí například malou louži vody v iluzorní podobě obrovského oceánu.

Proč se tyto smyslové dojmy stávají zcela abnormální, když jsou odraženy do mysli snícího člověka? Bylo již dříve vysvětleno, že semínkům podobné karmické energie představy světa jsou vysílány ze sídla Nadjá v srdci a přijímány v hlavě. Zde, v jednom citlivém středisku v povrchové kůře mozkové, se ohromně zvětšují a prostřednictvím ostatních specializovaných mozkových center vcházejí do individuálního vědomí jako smyslové počítky zakoušení zevního světa. V mysli člověka snícího nebo člověka, který se oddal drogám, vzniknou okolnosti, při nichž se původní fyzický počitek nebo tělesné podráždění zdramatizuje zmateně v něco podivně odlišného, co se vznáší ve snícím vědomí mnohem déle, než by vyžadovalo úplně zaniknutí ve stavu bdělém. A tak mění obrazotvornost váhu neobvyklé těžké pokrývky v hrůznou epizodu dobrodružství s rozzuřeným medvědem, který svým sevřením dusí snícího člověka. Snící mysl konstruuje za takových okolností obrazy a tvoří události, které nejsou ničím jiným, než vysoce fantastickou rekonstrukcí původního fyzického podráždění. Je tomu tak proto, že dramaturgické a symbolizující tendence ovlivňují přirozenou část představivé schopnosti v těchto volných a ničím neomezených stavech snění nebo mystické vize.

Poznali jsme již dříve, že představivost je první charakteristikou Světové Mysli. Následkem toho je také přední charakteristikou vědomých bytostí, které jsou jejím potomstvem. Tato podivuhodná obrazotvorná schopnost je přirozeným vlastnictvím mysli. Schopnost vytvářet obrazy je stejně vrozená mysli individuální jako kosmické. Je docela přirozené, že mysl zbavena omezení začne vyvíjet obrazy. Je to tatáž schopnost, kterou člověk podvědomě „tvoří“ tvar svého světa v bdělém stavu, kdy však pracuje pod tlakem obrazu světa, které poskytují karmické sklony Světové Mysli. Avšak za okolností nyní popisovaných nedostává snící člověk úplnou představu, nýbrž jen její malý zlomek, který představuje zmíněné zvláštní fyzické podráždění, které způsobilo jeho sen. Proto má schopnost představivosti velkou volnost a může se divoce rozběhnout; této svobody také vskutku využívá, jak ukazují vysoce zdramatizované výsledky. Nemůže však úplně zdívčet, protože musí své obrazy budovat na výchozím základu původního tělesného podráždění, s nímž musí zůstat ve vztahu, i když je tento vztah vzdálený, matný a pokroucený.

Kromě toho přispívá také často paměť tím, že podává znovu zlomky minulých zkušeností, které jsou pak zahrnuty do téhož snu; zvětšující pochod v povrchové vrstvě mozku se také divoce rozběhne a vyvíjí ryze mechanickým působením přenášené dojmy paměti nebo odvozené ze smyslů do tvaru, který daleko přesahuje jejich normální meze. Mozkové ústředí začne automaticky pracovat samostatně, protože jeho funkce byla částečně vypojena. Proto zaklepání na dveře se promění v dunění hromu. Jiný podivný a chaotický důsledek toho uvolnění je, že pestrá směs zlomkovitých zkušeností následuje jedna za druhou bez souvislostí a nakonec tvoří pletivo takových snů.

Když vezmeme dále v úvahu širokou skupinu obyčejných snů, jejichž příčinou není fyzické podráždění, všimneme si nejprve, že mysl nevchází přímo do stavu hlubokého

spánku, protože mechanická činnost mozkového ústředí ještě pokračuje, třebaže jaksí nepravidelně. Jeho vnímavý princip představivosti chvílemi ještě ožívuje.

Proč se zdá, že v těchto pestrých snech tak často mizí logický pořádek a přirozená ucelenost? Postavy a události se objevují zcela nahodile a zanikají bez logických spojitostí. Tuto neuspořádanost a zmatek lze však vysvětlit, když si znovu připomeneme, že příjem mozku se částečně a dočasně vymanil z vysílání ze srdce, takže obrazotvorná schopnost pracuje do značné míry mechanicky o své újmě.

Kde zůstane zvětšující mozkové ústředí v pořádku a divoce se rozběhne pouze obrazotvorná schopnost, tam je sen neuspořádaný, ale nikoli přehnaný. Čerpá látku částečně z příspěvků paměti a částečně z pouhé bujné představivosti. Příspěvky paměti poskytují některým částem snu slabou spojitost a občasnou rozumnost, kdežto působením bujné představivosti se zdají být některé části divoce nespojitě a groteskně nesmyslné.

Síla sugesce, čerpaná ze vzpomínek na bdělé zkušenosti, je příčinou mnohých těchto snů. Tyto vysněné děje živí předcházející myšlenky, city, vášně nebo činy. Pak lze snadno vystopovat místo dění i okolnosti k něčemu, co člověk v předcházejícím dnu mluvil, myslel, cítil nebo konal, anebo k vytváření svých vysněných konstrukcí používá jeho tvořivá fantazie i hlouběji uložené a zapomenuté dojmy z dřívější minulosti. Mohou se však objevit divoce a podivně překroucené, protože omezující vliv vyšších intelektuálních schopností rozumu, kritického uvažování a posuzování je překonán neuspořádanou činností obrazotvorné schopnosti. Potom rozlišování a hodnocení představ částečně selhává. Ale i když jsou vyšší intelektuální schopnosti rozumového úsudku, přiměřeného rozlišování a náležitého třídění během snu potlačeny nebo zeslabeny, nejsou úplně vyřazeny. Vykonnávají určitý dozor, který však není vždy jednotný, protože je zpravidla slabý.

Čas snícího člověka je obvykle věnován svobodné a neomezené hře pitoreskní představivosti. Brzda rozumu a vůle je uvolněna a symbolizující tendence jsou nespoutanější. Podobné představy nebo protikladné obrazy se mechanicky slučují, i když jsou často slabě rozpoznány a nedostatečně tříděny. Konečným výsledkem je sen, jehož zamotané a přerušované články jsou v protikladu k čisté, hladké uspořádanosti a logické spojitosti bdělé zkušenosti.

Největší spojující silou dvou představ je obvykle jejich základní podobnost; a tak obrazotvornost spojuje snadno představy i tam, kde mají jen slabou podobnost. Sny dostávají zdánlivou logičnost v zlomkových úryvcích prostřednictvím této asociace představ, které následují po původním popudu. Nesmíme však zapomínat, že toto je rozbor ze stanoviska bdělého stavu, neboť tyto nespojitě zlomky oživených vzpomínek a pestré záblesky představivosti ve snu jsou spojeny způsobem, který se zdá v dané době snícímu člověku zcela přijatelný, třebaže se mu zdá po probuzení nemožný a nelogický. Nevhodní lidé a naprosto nesouvislé události se ve snu objevují společně v dlouhých řadách, které se pokud jsou pozorovány během snu, svou strukturou jeví jako harmonické a přirozené, jakmile si však na ně kriticky vzpomeneme po probuzení, připadají nám směšné. Nechtě jsou sny jakkoli groteskní, přesto se řídí všeobecným vzorem bdělých zkušeností do té míry, že se podrobují nevyhnutelné nutnosti předvádět obrazy v prostoru, události v časovém sledu a lidské postavy se srozumitelnými postoji.

Právem si stěžujeme na to, že většina snů je zbytečná a bez užitku. Považují-li se však takové sny právem za bezvýznamné, je také pravda, že existuje zvláštní skupina neobyčejných snů, které mají zvláštní význam. Musíme je proto při svém zkoumání bedlivě rozlišovat. Ryze materialistický výklad snů je všechny nevysvětlí. Také není správné tvrzení některých starých indických a moderních západních psychoanalytických škol, že naše sny čerpají materiál výhradně z bdělé zkušenosti, ať již minulé či přítomné, zapomenuté či pamatované. Neboť mysl není pouze reproduktivní, ale také produktivní:

může nejenom reprodukovat postavy a věci, známé již z našeho bdělého života, ale může také tvořit postavy a věci, které jsme za bdění nikdy nepoznali; nejen že může vybavit nashromážděné dojmy z minulosti, ale dovede také předvídat nebo dokonce tvořit vjemy budoucnosti. Mnoho snů je prostě pokračováním bdělých myšlenek, fyzické zkušenosti nebo mechanických tělesných reakcí, ale někdy sny nemají žádnou spojitost s minulým bdělým životem ani s přítomným tělesným podrážděním.

Kde je sen skutečně rozumný a významný, je to proto, že vědomí se úplně stáhlo do středu v srdci, upustilo od spolupráce s mozkiem a opět jednou pracuje v plném souhlase se svrchovanou představou světa, kterou nalézá v srdci. Takový sen potom má přinejmenším tutéž hodnotu jako běžný bdělý život; je to však odlišný druh zkušeností. Jeho vyšší hodnota a význam bude intuitivně pocíten po probuzení.

Jak absurdní a pověřčivá ve světle předešlého studia je tradiční nauka vykladače snu, který by chtěl prorocky vykládat *všechny sny!* Nicméně, my víme, i když ne z osobní zkušenosti, pak alespoň ze zaznamenaných případů, které jsou nade vši pochybnost věrohodné, že tyto nauky mají jakýsi platný základ, jestliže jsou aplikovány výhradně na jednu určitou skupinu snů. Sen může být správným vnímáním nějaké události, vzdálené v prostoru nebo čase; to znamená, že to může být pravá jasnozřivá vize v lepším smyslu tohoto zneužívaného výrazu.

Jak to, že některé sny mohou takto být předzvěstí nějaké budoucí události?

O okamžicích v časových sledech říkáme, že jeden okamžik předchází jiný nebo po něm následuje, takže ty, které byly budoucí, se stanou minulými. Ale je to jen vnucená intenzita pozornosti, která nám umožňuje stavět hráz mezi těmito dvěma „časy“, intenzita, která poskytuje přítomnosti zdání skutečnosti a ostatním časům zdání iluzornosti. Bez ní bychom se museli obírat časem, který by byl jediným rozpětím. Mentalismus, je-li pochopen, vyvrací materialismus, který by chtěl omezit lidskou zkušenost na poznání pěti fyzickými smysly s jejich počítáním hodinového a kalendářního času. Stejně vyvrací odborný názor, že minulý čas je mrtvý, že budoucí čas neexistuje a že jedině přítomný čas je živý. Důsledek tohoto mylného názoru je, že minulost a budoucnost se zdají iluzorní a jen přítomnost se zdá skutečnou.

Toto učení zdůrazňuje, že i z takového povrchního pohledu musí být čas celistvý; buď je celý skutečný, nebo celý iluzorní, nemůže však být částečně obojím. Hlubším názorem však je, že se nutně zklame ten, kdo se pokusí určit prchavou látku času; neboť čas není o nic skutečnější ani iluzornější než myšlenky, neboť je mentální. Bude tedy ukázáno, že problém předpovídání budoucnosti nemůže být správně vyřešen, dokud nevyřešíme vyšší mystéria mysli. O to se pokusíme později.

Prozatím bychom si měli dobře povšimnout faktu, že zrak, čich, chuť, hmat a sluch fungují jak ve stavu bdělém, tak i ve stavu snu. To samo o sobě dostatečně prokazuje, že tyto smysly jsou ve skutečnosti mentální strukturou ve větší mentální struktuře těla. Protože pocit času není nic jiného než představa, protože časový sled, který vládne bdělému životu, nevládne životu snu a protože tělesná smyslová zkušenost je v podstatě mentální, je možné za jistých podmínek, které nastávají u většiny lidí snáze ve snu než v bdění, aby mysl viděla události, do nichž je tělo zapojeno, dříve než se odehrají ve fyzickém světě, a aby se někdy se značnou přesností promítna do budoucnosti. To je rozumové odůvodnění většiny prorockých snů.

Může se stát, že se nám ve snu objeví věci a myšlenky, osoby a události, které nelze žádnou násilnou teorií přičíst dřívějším vjemům v bdělém stavu. Po takových snech zůstávají neobyčejně živé představy, a i po několika letech není snadné setřást vzpomínku na ně. Mohou uplatnit netušený, ale hluboký vliv na utváření některého postoje v našem bdělém životě. Ve vzácných případech bývají příčinou pocitu znalosti nových míst a osob. Tyto sny pocházejí z naší karmy a jsou to buď skutečně přetvořené dřívější události, nebo

matné vzpomínky na ně. Jejich kořeny jsou zapuštěny hluboko v dřívějších vtěleních a oživují nám události, které se tehdy staly.

Dále se vyskytují vzácné sny, které jsou nanejvýš důležité, protože pocházejí z mentální úrovně zcela nadřazené animální části naší bytosti. Člověk, který není ochoten naslouchat vznešenému šepotu svého Nadjá v bdělých hodinách, bude reagovat snadněji během snění, kdy zastírající rouška je slabší, jednak proto, že jeho egoistická vůle je více uvolněna, a jednak proto, že je skutečně blíže zdroji vědomí. Tyto sny, které mají vyšší duchovní charakter, přinášejí dobré plody po probuzení.

Těmto snům příbuzné, ale též vzácné, jsou zpola pamatované sny, v nichž se někdo, kdo se naučil žít v Nadjá, zjevuje příteli, žáku nebo následovníku, aby se povznesl, varoval, vedl nebo mu dodal odvalu v kritických dobách. V okamžicích předcházejících smrti se zjevuje vždy v jasném, spojeném vidění.

Ten, kdo podrobil smyslové dojmy svého bdělého stavu úplné a osvícené nadvládě, podrobil tím téže nadvládě i smyslové dojmy stavu snu. Proto se stane jeho život ve snu vůlí řízenou, uspořádanou, souvislou a rozumnou existencí, tedy něčím zcela odlišným od zážitků běžných snících lidí.

Sen ve srovnání s bdělým stavem

Máme-li pokročit ze stupně psychologického porozumění k vyššímu stupni metafyzického významu snu, bude nyní třeba prozkoumat, v jakém směru se liší od bdění a jaké mají společné znaky.

Prvním bodem, jehož je třeba si povšimnout, je, že zkušenosti ve snu nebývají obyčejně dosti jasné, aby bylo možné je dávat na stejnou úroveň se zkušenostmi bdělými. Obrazy a představy, které naplňují mysl snícího člověka, jsou skutečně jako živé, nelze však říci, že běžně dosahují onoho stupně ostrosti, jaký doprovází tytéž obrazy a představy v bdělém stavu. Tento rozdíl existuje a mizí jedině v případě zcela jedinečných snů, ať již se jedná o sny nižšího řádu, jako jsou děsivé noční můry, nebo o sny vyššího řádu, jako jsou estetické nebo duchovní zážitky. Rozdíl v síle a jasnosti mezi těmito dvěma stavy vzniká především tím, že bdělý život přivádí mysl do užšího ohniska, do stavu soustředěnější pozornosti a ostřejší intenzity zážitku. Naproti tomu se snění vyznačuje širším ohniskem, rozptýlenější pozorností a slabší intenzitou zážitku. Proto trpíme více, když bdíme, než když sníme, podobně jako zažíváme hlouběji radost ve stavu bdělém. Bdělé vědomí je vyhraněnější, a proto soustředěnější než vědomí ve snu. Tedy ve snu je sebe-uvědomování mnohem méně vyvinuto než ve stavu bdělém. To vysvětluje poměrnou slabost dojmů ve snu a jejich poněkud matné obrysy.

Pokud sen trvá, pohlížíme na něj stejně jako na bdělý stav. Ale již samo probuzení odsuzuje stav snu jako nerozumný, zatímco bdělý život den po dni stále stejně pokračuje. Jeden bdělý den navazuje spojitě na druhý, avšak jeden sen na druhý spojitě nenavazuje; fyzické předměty předstupují po celý náš život do pole naší pozornosti, ale vysněné představy o nich nebo vzpomínky na ně námi procházejí příliš krátce a nespojitě, než aby se k nim vůbec mohly přirovnat; a konečně, kdykoli se probudíme, navracíme se do téhož fyzického prostředí, ale nevracíme se obvykle do téhož vysněného světa, kdykoli usneme. Ze zkušenosti víme, že dnešní bdělý svět je tentýž jako včerejší, ale svět snu dnešní noci není stejný, jako svět snu v noci předcházející. Vysvětlíme brzy vědecký důvod tohoto důležitého rozdílu.

A dále, jedině v plném bdění si uvědomujeme možnost obou těchto stavů, zatímco ve snu nevíme, že prvý stav je vůbec možný. Jedině, když bdíme, víme, že může existovat stav snu, ve snu však nevíme, že může existovat bdělý svět. Je to tím, že se vědomí ve snu zpola stáhlo do nitra a neví, co je mimo jeho oblast, kdežto za bdění dosahuje vrcholu

svého vývoje. Je přirozené, že rozsáhlejší stav obsahuje stav omezenější, stejně jako větší kružnice obsahuje menší.

Když studujeme své vědomí, můžeme rozlišit tři různé způsoby jeho existence. V prvním způsobu, tedy ve bdění, se plně rozvinulo; ve třetím způsobu, spánku, se zcela stáhlo; ve snu, tedy ve druhém způsobu, je uprostřed mezi oběma předešlymi, je tedy zpola rozvinuté. Proto má bdělé jáství zvláštní sílu, která je zpravidla přehlížena. To je ale důležitý rozdíl, protože poukazuje na fakt, že sen označuje první stupeň návratu individuálního vědomí, promítnutého z mysli, zpět do mysli, zatímco spánek označuje druhý stupeň tohoto návratu. V další kapitole bude objasněno, proč se výraz „mysl“ nemá v následujících pokročilejších studiích ztotožňovat s výrazem „vědomí“. Když přirovnáme mysl k lampě a její světlo k vědomí, pak osvětlení světa snu je matnější než osvětlení světa bdělého. Bdění, sen a spánek jsou prosté tři stupně, v nichž se projevuje mysl. Z mentalistického hlediska je mysl více než vědomí a přisuzuje se jí před ním prvenství.

Vědomí je pouze aspekt mysli. Postupně se rozšiřuje nebo zužuje. Je tedy v hlubokém spánku ve stavu podobném noci, ve snu je ve stavu podobném soumraku, v bdění je ve stavu podobném jasnému polední. Bdělý stav vědomí je tedy ten, v němž vědomí otevírá oči nejširěji, ve stavu snu je má zpola zavřené a ve stavu hlubokého spánku jsou zavřené zcela. Tento fakt postupného otevírání okénka vědomí vysvětluje, proč v bdělém stavu víme, že druhé dva stavy také existují, zatímco ve stavu snu si nejsme vědomi existence stavu bdělého. Neboť vlnění o větší délce vlny zahrnuje vlnění s vlnami kratšími, ale kratší vlny nemohou zahrnovat delší.

Již jsme si povšimli, že představivost je základní činnost vesmíru, a že je proto první charakteristikou člověka. Z vývojového stanoviska se člověk ve stavu snu zpola stáhl zpět do svého původního jáství, kdy jeho představivá schopnost pracovala svobodnějším, plnějším a méně omezeným způsobem. Proto je během snu přirozený nadbytek představivosti.

Uprostřed snu nás nenapadne, že věci, které v něm vidíme, jsou představy. Považujeme je za opravdu skutečné. Proč změním tedy svůj názor o nich, když se probudím? Proč nezažíváme opak toho a nepronášíme ve snu podobný posudek o věcech světa bdělého? Odpovědí je, že obě tyto zkušenosti jsou na různých úrovních v mnoha ohledech, ne však ve všech. **Bdělý svět má skutečně vyšší hodnotu než svět snů, neboť umožňuje mysli, aby byla jasněji a plněji vědomě činná. A to je základní rozdíl mezi oběma stavy, i když jsou totožné v tom směru, že jsou oba pouze mentálními konstrukcemi.**

Bdělý stav je pro nás nejvíce vědomým stavem, ze všech nejdůležitějším. **Právě zde v tomto fyzickém světě a nikde jinde, musí člověk splnit své duchovní předurčení a realizovat svou vyšší individualitu. Neboť jedině prostřednictvím plně vyvrátěného bdělého stavu se člověk může postupně stát vědomým svého Nadjá.**

Druhým bodem, kterého je třeba si u těchto dvou stavů povšimnout, je to, že bdělý svět je společný všem, sdílí ho i ostatní lidé, zatímco svět snů je individuální svět. Divadlo, v němž se odehrává bdělé drama, je veřejné, ale divadlo každého vysněného dramatu je soukromé. Každá vědomá bytost si podivuhodně vytváří své vlastní představy. Každý sen je výlučným majetkem snícího člověka. Nikdo jiný se neúčastní jeho vytváření. Může sice ve svém snu vidět jiné osoby, ale obvykle ho tyto druhé osoby nebudou současně vidět ve svých snech, zatímco v bdělém stavu jeden vidí druhého.

Klidná tvář snícího člověka neprojevuje nic z pohnutých dobrodružství, radostných nadšení nebo trpkých zkušeností, kterými jeho vědomí snad právě prochází. Svět, do

něhož snící člověk vstupuje, je jeho výhradním tajemstvím; nemůže do něho vstoupit ani člověk ležící na vedlejším loži, ať již bdí nebo spí. Mysl vnucuje zvláštní klam každého nočního snu pouze jedinému člověku a nikomu jinému.

Vědeckým vysvětlením rozdílu mezi plynulou spojitostí bdělého světa a nespojitostí světa snů je samozřejmě fakt, že první čerpá svou existenci především z trvalé svrchované představy Světové Mysli, kdežto druhý ji čerpá výhradně z prchavých vidin mysli jednotlivce.

Z faktu, že každý vysněný svět patří výhradně snícímu člověku, kdežto bdělý svět je společný všemu lidstvu, lze získat hluboký význam. Každému člověku tím dává Příroda v jeho vlastní osobní zkušenosti klíč k mystériu tvoření světa. Na základě faktu, že jedinec je schopen vytvářet své vlastní představy ve svém snu, může pochopit, jak je možné přijímat a reprodukovat svůj vlastní obraz bdělého světa vyzařovaný Světovou Myslí.

Většina lidí neví, že toto vyšší bytí (Světová Mysl) existuje v jejich nitru; a ani těm, kdo to vědí, není známo, jakým důležitým prvkem je při utváření jejich zkušenosti světa; ba i ti, kdo si uvědomují jeho důležitost, vědí velice málo o způsobu jeho činnosti. Zde představivá schopnost omezeného jáství poskytuje lidem sugestivní pohled na představivou schopnost nekonečného jáství.

Existuje jen málo omezení pro představivost snícího člověka, ale neexistuje žádná pro představivost Světové Mysli. Člověk si svobodně vytváří svůj vlastní vysněný svět, který může být zcela odlišný od vysněného světa jiné snící osoby. Člověk v sobě nalézá jakousi ukázkou neomezené svobody a magické síly Světové Mysli. Mocná a originální činnost představivosti během snu, i u lidí, kteří nemají v bdělém stavu zdánlivě žádnou představivost, odhaluje, že je to jedna z neobdivuhodnějších a nehlouběji zakořeněných vlastností mysli.

Ať již je cokoli původem určitého snu, všechny nezbytně vznikají z této představivé schopnosti mysli. Zjevení snu je tedy odhalením této vrozené síly. Příroda poučuje každého člověka pomocí jeho snu o tom, že má v malém měřítku stejné tvůrčí schopnosti jako Světová Mysl. Když se táže, jak je možné, že Světová Mysl vnucuje svou představu světa individuální mysli, pomáhá mu Příroda nalézt odpověď tím, že mu poskytuje zážitek snu, v němž snící člověk, obírající se svými fantaziemi, je schopen vnutit sám sobě soukromou představu světa. Koneckonců pozoruje jen to, co projevuje jeho mysl, i když to v dané době neví.

Vyšší rozměry času a prostoru

Třetí bod, nápadný na těchto dvou stavech, se týká jejich umístění v čase.

Své sny si vybavujeme v nespojitých zlomcích a náhlých záblescích – zřídka si je pamatujeme jako dokonalé celky. Průběh snů bývá obvykle stejně rychlý jako neočekávaný. Po probuzení je rychle zapomínáme, kromě nejasných nesouvislých vzpomínek na poslední výjevy. Často si stěžujeme na tuto rychlou pomíjivost snu, která nám dovoluje vzpomenout si pouze na jeho krátké úryvky.

Většinu svých vzpomínek na zážitky snu nasbíráme v okamžicích před probuzením, v onom šerém stavu vědomí, který je mezi oběma; jsou to jenom zpola bdělé dojmy o tom, co se nám zdálo. Sen se nikdy neobjevuje v bdělém stavu, kromě těchto úryvků zmatených vzpomínek, kterými se vyznačuje okrajová oblast před probuzením. Takovéto vzpomínky jsou zběžnými pohledy, které zachytíme, když jsou dveře snu na okamžik pootevřeny. Rychle se však zcela zavírají a my zůstáváme v pomalejší vibraci vědomí. A ani tyto krátké pohledy, získané z polobdělého stanoviska, kdy jeden stav přechází do druhého, nejsou čistými vzpomínkami. Jsou směsí pozorování a pokroucených výkladů, pocházejících z rozdílnosti mezi jástvím ve snu a jástvím v bdělém stavu.

Potíž je v tom, že druh času, který platí ve snu, je tak nesmírně rychlý, že pokus převést zkušenosti snu do bdělého vědomí je stejný jako pokus uvést do záběru dvě ozubená kola, z nichž jedno se otáčí nesmírně rychle a druhé má poměrně nízké obrátky. Takové zasunutí není možné, protože ozubení prvního kola nelze uvést do harmonického chodu s ozubením druhého kola.

Podobně zkušenosti ve snu jsou příliš rychlé, než aby zapadaly do pohybu bdělého vědomí. Mysl nemůže obvykle fungovat současně ve dvou světech, které se navzájem tak velkou měrou liší.

Jestliže stačí pět minut snového času, aby se na sebe navázaly řady událostí a příhod, které by k tomu potřebovaly pět dnů ve stavu bdělého času, je zcela jasné, že snící mysl pracuje s úžasnou rychlostí, která je pro mysl bdělého stavu neuvěřitelná. Musíme přijmout fakt, že všechny sny patří do časového řádu, zcela odlišného od bdělého života.

Tato okolnost se těžko zjišťuje, protože své zkušenosti v bdělém stavu můžeme zkoumat a studovat jako něco, co se odehrává v přítomném čase, kdežto své zkušenosti ve snu můžeme studovat jedině jako něco, co se odehrálo v minulosti. Lze to však zjistit v případech, kdy sen způsobilo tělesné podráždění nebo změna v okolí. V takovém případě bývá často možné si ověřit, že sen netrval déle než jednu nebo dvě sekundy, po které trval sám popud, neboť po takových snech nastává zpravidla probuzení ze spánku. Je všeobecně známo, že v takovém případě stačí zlomek sekundy k tomu, aby se odehrál značně dlouhý sen o událostech, který by potřebovaly několik hodin času bdělého stavu k tomu, aby se odehrály.

Nenadálé zaklepání na dveře ložnice vylekalo kdysi spáče a uvedlo v chod sen o řadě živých obrazů bouře, jejichž obětí se stal. Bouře trvala v jeho zkušenosti půl hodiny, avšak celá událost netrvala ve skutečnosti déle než od začátku do konce zaklepání na dveře. Jeden Francouz byl zpola probuzen holí, která mu náhodou spadla na krk, když ležel na lůžku; během několika okamžiků, kterých bylo třeba k plnému probuzení, se mu zdála dlouhá řada různých historických epizod, při nichž byl souzen a popraven gilotinou za Francouzské revoluce.

Jestliže si dáme práci, abychom o těchto dvou případech hlouběji přemýšleli, shledáme, že mechanické měření času hodinkami není stejné jako vědomé měření času zkušeností. **Rychlost, kterou vjemy následují jeden po druhém v myslí, označuje pro nás skutečně čas, a ne rychlost, kterou se hodinové ručičky pohybují kolem číselníku.** To, co by vyžadovalo k prožití v bdělém stavu dlouhou dobu, vzhledem k velkému množství postupných obrazů, bude zpravidla potřebovat pouhý zlomek tohoto času k prožití ve stavu snu. Skutečným měřítkem času je rychlost, kterou se pohybuje sled obrazů a představ v myslí a ne kolečka, které se otáčejí v hodinkách. **Otáčení Země kolem osy a její oběh kolem Slunce označují čas, ale netvoří ho.** I pak jsou pro nás měřítkem pouze jedné z možných forem času. Čas ve snu nemůžeme měřit hodinkami bdělého stavu. Sen, který ve zkušenosti trvá hodinu, může podle takových hodin trvat minutu. Opak je též možný. Lidem, kteří se oddali drogám, je velmi dobře známa zkušenost, kdy se jim například zdá, že pouhé zvednutí nohy zabírá celou hodinu jejich dočasně změněného pocitu času. To vše ukazuje nejen, jak nestálý je čas, ale také jak je **mentální**. I kdyby nebyl nalezen žádný jiný důkaz k prokázání toho, že čas je zcela mentální a úplně proměnlivý, pak by sen postačil.

Čas zažíváme jako měřítko proudícího pohybu myslí ve svém nitru, ale představujeme si, že je to něco mimo nás. Jeho charakter, rychlost a skutečnost jsou pouze jeho charakterem, rychlostí a skutečností pro nás. Je to prostě způsob, kterým mysl pracuje. Když se nudíme, mění se minuty v hodiny. Když jsme něčím zaujati, mění se hodiny v minuty. Co to znamená? Znamená to, že my se nepohybujeme v čase, ale čas se pohybuje v nás.

I když se tím nezmenšuje hodnota bdělého času pro veškerý každodenní život, přesto **čas** jako něco objektivního je lidský výmysl, užitečný sice pro matematické a praktické účely, ale ne pro účely filosofické. **Je to forma vědomí**, ne něco pevně stanoveného, protože ho nelze ani pozorovat, ani si o něm utvořit jasný pojem. Může se měnit neomezeně, protože je ve vztahu k jedinci. To, co člověk, jdoucí dlouhými kroky, může považovat za hodinu, může mravenec, lezoucí po svých drobných nožičkách, snadno považovat za pět hodin. Nemusíme proto být matematiky, abychom objevili relativitu času.

V okamžiku, kdy se vrátíme do bdělého stavu, můžeme s jistotou prohlásit sen za pouhou mentální konstrukci. Jestliže prodloužíme tento zpětný pohled trochu dále, musíme také prohlásit, že vše, co se nám včera v bdělém životě přihodilo, jsou nyní pouhé vzpomínky, tedy mentálně rekonstruované události a výjevy. Filosof se však nezastavuje ani zde a prodlužuje pohled také dopředu, do budoucnosti. A pak proměňuje i přítomnou zkušenost v představu, neboť i ta je něčím mentálně zkonstruovaným. Když si vzpomeneme, že naše dřívější úvahy nám ukázaly, že nelze zachytit přítomný okamžik, protože neprodleně mizí do minulosti, že pokus uchopit i jediný okamžik v čase je navždy odsouzen k neúspěchu a že přítomný okamžik musí být tedy mentálně zkonstruován, začneme chápat, že je to vytrvalé opakování této neustále se pohybující představy o skutečném přítomném okamžiku, co zažíváme jako čas.

Během snu pokládáme bezděky za samozřejmé, že sen je bez počátku a že nebude mít konec, ale po probuzení zjistíme, že tato zdánlivá věčnost sněného času bylo koneckonců jen naše představa. Stručně řečeno, čas je pouze proměnlivá představa, kterou však nezbytně musí mít vědomá bytost, ať již ve fyzickém těle nebo v těle snu.

Čtvrtá pozoruhodná okolnost bdění a snění se týká jejich vytváření prostoru. Úžasnou rychlost sněného času doprovází téměř současně střídání a změny prostoru snu. Běžný pocit a obvyklé hledisko bdělého stavu pokládají za zcela přirozené, že věci se rozprostírají vně nás, protože mají jedna k druhé a k našemu tělu vztahy polohy, rozměru a vzdálenosti. Tento názor vznikl tím, že obvyklé mínění umísťuje mysl někam do hlavy a ztotožňuje ji tak s tělem. Věří, že prostor je zkonstruován z bodů, které, jsou-li sečteny dohromady, dávají prostor. Souhrn veškerých takových bodů tvoří prostor, na který se pohlíží proto jako na nějakou bednu, do níž se všechno umístí, protože se to někam umístit musí. Předpokládá se prostě, že prostor se rozprostírá všude kolem mysli a zcela vně mysli.

Posuďte však tutéž věc z hlediska snu. Snící člověk se ocitá v širokých ulicích velkého města, jako je například Buenos Aires, a prochází se tam. Ujde po jeho krásných bulvárech několik kilometrů. Pak se probudí a položí si otázku: „Kde je to velké město a ty dlouhé vzdálenosti?“ Může je lokalizovat? Jasně viditelné Buenos Aires jeho snu lze umístit jedině do jeho mysli, z níž se vynořilo jako plodná rostlina ze semínka. Přesto však mělo délku, výšku a šířku. Existovalo v prostoru. Z toho tedy logicky vyplývá, že **samotný prostor musí být umístěn do mysli a ne mysl do prostoru, jak se zpravidla a nesprávně děje. Proto prostorové rozměry existují pouze společně s představami v mysli, nikoli s předměty mimo mysl.** Tento bod lze však pochopit jedině, když si vzpomeneme na dříve zmíněné rozlišení mezi myslí a vědomím. Mysl je skrytý základ vědomí. Toto rozlišení se plně osvětlí v následující kapitole.

Časo-prostorová stupnice, podle které měříme věci a události v bdělém stavu, je zcela odlišná od stupnice, kterou používáme ve snu. Ve snu neztrácíme časové a

prostorové vjemy, ale utváříme si o nich nové *představy*. Prostorový řád se změní, rychlost sledu je rovněž pozměněna. To znamená, že čas a prostor ve snu stále existují, ale liší se od známé zkušenosti v bdělém stavu.

Snadno chápeme, že **svět snu existuje pro nás jen jako řada představ, na které upínáme svou pozornost; není tedy místem, nýbrž stavem pozornosti**. Jeho prostorovost je symbolická a vzniká tím, že se jí věnuje pozornost. Nemůžeme tedy vystoupit o stupeň výše a pochopit obtížnější bod, že také svět bdělého stavu náleží ke stejnému prostorovému symbolismu a že svou prostorovost a vzdálenosti má jen proto, že se jim věnuje pozornost? Jak můžeme správně zaujímat dva protikladné postoje k jedné a téže zkušenosti vlastní mysli?

Pronikavým rozborem objevíme, že naše poznávání existence světa se *vždy* pojí s naší pozorností, kterou na svět zaměřujeme; že věnovat pozornost věcem je základní a předběžný předpoklad pro uvědomování si věcí a že stupeň věnované pozornosti je přímo úměrný intenzitě projeveného vědomí. Prostor je zkrátka uvnitř mysli a ne vně mysli, jak se obvykle věří. Z tohoto nepopíratelného, ale zpravidla podceňovaného, ne-li přehlíženého, faktu prostorovosti snu mohou poznat ti, kdo pokládají mentalistickou nauku za fantastickou, v jak naprostém souhlasu s Přírodou toto učení skutečně je. „Dokud se neprobudíme, nechápeme, že to, co vidíme ve snu, neexistuje zevně,“ stojí psáno ve *Wei Šiherših Lun*, starém stručném čínském přehledu mentalismu; a je tam rovněž připojena poučka, že také nechápeme, že to, co vidíme v bdělém stavu, neexistuje zevně nás, nýbrž existuje jen jako mentální obraz. Nicméně je obtížné v bdělém stavu uvěřit pravdě, že svět každého člověka je skutečně jeho vlastní představa promítnuta ven, jako je pro snícího člověka těžké uvěřit, že jeho vysněný svět je právě tak jeho vlastní ven promítnutá představa.

Vědomí má tajemnou schopnost přijmout jakýkoli tvar, jakýkoli rozměr. Můžeme si stejně snadno zkonstruovat mentální obraz letadla, kočky, hlavičky špendlíku, hory nebo člověka. A nejen to, vědomí se také může v každém směru rozšířit, neboť nepodléhá omezením vzdálenosti. Stejně snadno můžeme myslet na pokoj, v němž právě sedíme, jako na Austrálii, která může být dvacet tisíc kilometrů vzdálená. Ani ve stavu bdělém ani ve snu nebrání vzdálenost tomu, aby předmět existoval jako představa. Stejně snadno si uvědomujeme Slunce, které je od nás vzdálené miliony kilometrů, jako špičku svého prstu, který je od očí vzdálen pouze třicet centimetrů. Naše vědomí může opravdu obsahovat stejně tolik, jako rozsáhlý, rozmanitý a rozlehlý vesmír na stejné časo-prostorové úrovni. Kdyby byl svět opravdu vně mysli, která ho poznává, pak jedině zázrak by ho mohl přenést dovnitř.

Pátá charakteristika těchto dvou stavů se týká podobnosti jejich smyslových zkušeností. Pět smyslů pracuje stejně ve snu jako v bdělém stavu. Ve světě snů máme oči, uši, nos, jazyk i kůži. Můžeme čichat lahodnou vůni vysněných květin, slyšet zvonkovou hru vysněných zvonů, cítit bolest, kterou působí ostří vysněného meče, pronášet laskavá slova k vysněnému příteli a chutnat povzbuzující sladkost vysněného nápoje. Všechny tyto objekty zažíváme smysly, ačkoli po probuzení shledáme, že jak ony smyslové objekty, tak i smysly samy byly pouze myšlenkami.

Když uvážíme, že zlaté slunce a stříbrné hvězdy nám svítí nad hlavou na vysněné obloze stejně jako v bdělém stavu, že vysněný oceán vzdouvá své modré vody ve vysoké vlny a že vysněné hluboké lesy jsou stejně chladné a temné jako v bdělém stavu, že pláčeme ve snu bolestí a radostně se smějeme – tu musíme připustit, že v obou těchto světech máme překvapujícím způsobem stejné smyslové počítky. Vše, co lze vidět v

prostoru nebo zažívat v čase v bdělém stavu, má svůj duplikát ve snu, ačkoli jen zřídka je jejich podobnost dokonalá.

Když se mysl obrátí do nitra a vyhledává pro svůj noční život nové vysněné příhody, nachází každou svou touhu oživenou skutečností, každý obraz jasný a hmatatelný a viditelný, každý zvuk může slyšet a každou vůni cítit; objevuje myšlenky, s nimiž může zacházet, jako by byly skutečně pevnými předměty. Jak hrozná je podívaná smyslů ve snu, když jsou upoutány svým vlastním průvodem obrazů hrůzy a strachem noční můry!

Poukazem na sen lze nyní potvrdit správnost rozboru počitků a vjemů, provedeného dříve v této nauce, jehož závěr umísťoval myšlenku o věci jako prvotní a zcela nahrazující „hmotnou“ věc. Bdělý stav nám totiž dává výsadu, že stojíme mimo situaci ve snu a můžeme proto pochopit jeho vnitřní pochody z nadřazeného hlediska. **Během snu dostáváme dojmy o zevních předmětech a uvědomujeme si je jako vjemy. Nicméně tyto vjemy vznikají bez přítomnosti nějaké „hmotné“ věci. Myšlenka se nám pak jeví, jako by byla zažívanou „hmotnou“ věcí. Po probuzení však shledáme, že tato věc byla jen myšlenkou.**

Tvrzení, které se zdálo být zpočátku tak neuvěřitelné, se stává zcela přijatelné, když vidíme jeho působení znázorněné vnímáním ve snu. **Zkušenosti stavu bdělého a stavu snu jsou dvě různá stanoviska, z nichž jedna a táž mysl pohlíží na obrazy, které sama promítá, jako by k ní byly vnější. Jenže – v prvním případě jsou to její vlastní přetvořené odezvy Světové Mysli, která v ní myslí, zatímco v druhém případě jsou to výhradně její vlastní původní výtvořiny.**

Šestý bod našeho srovnávání se týká látky, z níž jsou oba světy vytvořeny. Ve snu můžeme třeba vytesat sochu z tvrdého mramoru. V dané době pevně věříme v existenci sochy, vytvořené ve snu, jako pevně věříme v existenci sochy, vytvořené ve stavu bdělém. Látka našeho snu je však čistě mentální. **„Hmota“ sochy našeho snu existuje jen v naší víře v ní. Z toho plyne poučení, že přijímáme za zcela skutečné to, co v dané době vtiskuje do našeho vědomí představivost, zesílená intenzivní vírou.**

Příroda nám tak dává ve snu cenné poučení, v němž nám ukazuje, jak mohou předměty existovat jen jako představy a přece se zdá, že jsou vytvořené z „hmoty“. Varuje nás, že stejně jako snící člověk nikdy nepochybuje o hmotnosti svých vysněných obrazů, nikdy si neuvědomuje, že nemají zevní „hmotný“ protějšek, nikdy nepochybuje, že horko, které pociťuje a chlad, který jím otřásá, nejsou ničím jiným než myšlenkou, tak také i my máme sklon upadat do stejného omylu a nikdy nepochybovat o hmotnosti představ našeho bdělého stavu. Mentalistické tvrzení, že židle, na které sedíme, je v podstatě ze stejné látky jako naše vlastní mysl, shledáváme přirozeně za zcela neuvěřitelné, i když nás fyzika důrazně poučuje, jak iluzorní je obecná víra v pevnost „hmoty“. Metafyzika může přispěchat a úspěšně nás z tohoto přesvědčení vyvádět, my však přesto zůstáváme v pozadí svého cítění o této věci nepříjemně nejistí, i když náš rozum bude zdráhavě souhlasit. Proto nám Příroda blahovolně pomáhá tím, že nám v každém snu názorně ukazuje, jak se tato zdánlivá nemožnost skutečně a často vyskytuje v osobní zkušenosti každého člověka.

Je to důležité poučení pro materialistické kritiky, kteří chtějí z dřevěných kmenů a těžkých kamenů dělat měřítko skutečnosti. Ve snech jsou věci skutečně pociťovány a viděny jako „hmotné“, i když nejsou fyzicky přítomny. V tomto specifickém bodu je „hmota“ snu opravdu přesně stejná jako „hmota“ bdělého stavu; pouze hmota bdělého stavu má delší trvání. Ale my nikdy v žádné době nemůžeme vidět ani zažívat žádnou „hmotu“. Vidíme nebo zažíváme jedině určité

předměty. Domníváme se, že jsou zhotoveny z „hmoty“, protože se zdá, že se rozprostírají v prostoru a zdánlivě poskytují hmatu odpor. Ale prostorovost a odpor nemohou být ničím více než utvořenými představami, jak dokazuje snová zkušenost.

Jestliže věříte ve skutečnost „hmoty“, musíte následkem toho také věřit v naprosto pevný charakter prostoru a času, protože „hmota“ se rozprostírá v prostoru a mění se v čase. Ale mnoho příhod ve zkušenosti snu odhaluje, že čas a prostor nemají žádnou svou vlastní stálou existenci, ale že jsou zcela mentální; z toho následuje, že „hmota“, která se může objevovat jedině v podmínkách určených prostorem a časem, také nemůže mít žádnou stálou existenci a musí být zcela mentální. Materialismus však činí z „hmoty“ naprosto pevnou jsooucnost.

Víme s naprostou jistotou, že je to pouze mysl, která je takto činná během snu. O snícím člověku nemůžeme říci, že jsou u něho přítomny dvě jsooucnosti; jeho mysl a k ní nějaká vnější látka. Ale protože tato dvojítoost očividně existuje, musíme ji náležitě chápat; to znamená, že musíme pochopit, že je to pouhá představa. Jestliže se může mysl takto rozštěpit během snu, pak je pro ni jisté možné, aby se rozštěpila v bdělém stavu. A to je to, co se skutečně děje; pole lidské zkušenosti je zde rovněž rozštěpeno na vnější věci a vnitřní představy. Hlavní rozdíl je, že kontrast mezi zevními a vnitřními představami je v bdělém stavu mnohem působivější.

Proč dochází k tomuto rozdílu? Bylo zde již vysvětleno, že usínání je dostředivý proces stahování do nitra, kdy naše mysl přirozeně opouští své sklony promítat se ven do prostoru a vytvářet tvary. Tento proces vrcholí v hlubokém spánku, který je jeho nejzazším bodem. Když se však začneme probouzet, naše mysl nastupuje opačný pochod a začíná opět promítat své představy světa ven, jako by byly skutečně zevní. Snění je střední stav, ve kterém není na mentální obrazy ohnisko mysli tak ostře zaměřeno, tyto obrazy nejsou tak živé a nemají takové zdání skutečnosti jako v bdělém stavu. Dalším rozšířením otvoru vědomí v bdělém stavu nabývá vědomí svého nejpnějšího bodu promítání a nejvyššího stupně síly. Z tohoto poučného srovnání můžeme pochopit, že jasná a přesvědčivá „hmotnost“ našeho světa závisí na ostroiti soustředěnosti, s níž ji stavíme do ohniska. Je tedy tato „hmotnost“ v mysli, ne ve světě. „Hmota“ je pouze slovní pojem.

Nicméně, rozdíl mezi těmito dvěma stavy je natolik mocný, aby člověka zhyponotizoval v přesvědčení, že je to rozdíl v druhu a ne ve stupni a že tato dvojakost náleží substanci a ne jevu. Proto se člověk klamně domnívá, že svět bdělého stavu je opravdu „hmotný“, a že pouze svět snů je mentální. Snící člověk se domnívá, že jeho vědomí je obráceno ven. Když však prolomí kruh svého kouzelného soukromého světa a probudí se, pozná, že jeho domněnka byla nepochopením a že jeho vědomí ve skutečnosti působilo právě v opačném směru, neboť bylo obráceno do nitra. Ale když se po probuzení ukáže, že výjev snu byl vnitřní představou snícího člověka, ač byl pro něho v té době vnější skutečností, neukazuje nám to, jak snadno může vědomí nesprávně chápat své vlastní zkušenosti?

Nyní je zcela jasné, že ve snu pracuje skrytá schopnost, která pro pozorující mysl magicky mění myšlenky ve věci a představy ve tvary. Jestliže mysl dokáže vytvořit ve svém vysněném světě města nebo statky a zalidňovat je svými živoucími, mluvícími a pohybujícími se tvory, proč by také nemohla vytvářet svůj bdělý svět? Když si připomeneme všechny pestré zkušenosti, které pro nás mysl vymýšlí ve snu, měli bychom se tázat, proč by pro ni nemohlo být možné, aby pro nás také vymýšlela univerzální bdělou zkušenost?

Kdybychom byli sami k sobě upřímnější, **mohli bychom poctivě nazvat tento druh vysněné zkušenosti**, toto okamžité vytváření mnoha živoucích a pohybujících se lidí z jediné osoby, toto neočekávané naslouchání dlouhým rozhovorům v tiché prázdnotě,

odhalením magické síly mysli. Jestliže vnímáme své vlastní představy jako vnější věci; jestliže dovedeme vyvolat celý nový svět a také jej zalidnit; jestliže můžeme být tak zhypnotizováni svými myšlenkami, že v nich žijeme po celou dobu snu; zkrátka, jestliže vlastní mysl člověka mu může vnutit celou rozsáhlou zkušenost světa, oč snadnější musí být, aby mu v bdělém stavu vnutila celou zkušenost světa táž kouzelná mysl, když spolupracuje s nesmírně mocnější Světovou Myslí? Světová Mysl skutečně předvádí vesmír zevních forem a viditelných postav během bdělého stavu svých dětí, stejně jako ony si předvádějí své vlastní soukromé vesmíry zevních forem a viditelných postav během snu. Ale zatímco si Světová Mysl zůstává plně vědoma mentalistického charakteru své konstrukce, její lidští účastníci se klamou a přisuzují „hmotný“ charakter své zkušenosti tak, jako je jejich smysly svádějí k tomu, aby viděli slunce pohybovat se po obloze. Druhý omyl lze napravit jen rozumem, kdežto první omyl lze napravit jedině spojením rozumu a mystické zkušenosti.

Při výkladu karmy v dřívějších kapitolách této nauky je krátká zmínka o tvůrčím vlivu myšlení na naše okolí. Zde můžeme dodat, že mentální výtvořivé snícího jáství jsou před ním neprodleně zpředmětněny, kdežto výtvořivé bdělého jáství pracují pod jinou soustavou časového sledu. Proto nezbytně trvá déle – často až do nového vtělení – než mohou být zpředmětněny v jeho zkušenosti. Ale to, že částečně budujeme své prostředí a své okolnosti svými myšlenkami, zůstává pravdou, projevující se v praxi.

Nechť se však nikdo nedomnívá, že zredukování světových jevů na stav mentálních jevů z nich udělá pouhé iluze, stíny nebo dokonce něco neexistujícího. Kritik, který namítá, že mentalismus dává světu zdání ledově chladné neskutečnosti, říká něco, co je absurdní pro každého, kdo jako mentalista ví, že svět má přinejmenším tolik skutečnosti jako činnost myšlení, která ho vytváří. Musíme tedy nalézt lepší výraz, než je slovo „neskutečný“. Skutečná podstata světa je jakoby zahalena rouškou a obvykle je nám skryta. To však neznamená, že neexistuje nebo že je to nicota, prázdnota nebo klam, což je jednou z těch nešťastných představ, kterou slovo „neskutečný“ znamená pro lidi, kteří je neanalyzovali – a těch je devadesát devět ze sta.

Musíme je požádat, aby uvážili, co míní, když tvrdí, že svět je skutečný, ale sny neskutečné. Pozornost věnovaná významu tohoto slova je prvním krokem k hlubšímu přemýšlení o tom, co je v životě základní. I když jsme připustili, že bdělý stav má v různých ohledech pro nás nadřazený význam, přesto **ani svět bdělého stavu ani svět snů si nemůže dělat nárok na to, že je v základě skutečný svět. Každý je totiž relativní k zvláštnímu časo-prostorovému způsobu, kterým mysl pracuje na oné příslušné úrovni. Každý je pouze stavem mysli.** Každý projevuje vědomou bytost, která je spoutána svými výtvořivými. Žádný spící člověk nikdy nevěří, že se ve snu klame ve svých vjemech věcí nebo lidí, ať již si o nich po probuzení utvoří jakýkoli názor.

Je opravdu záhodno uvažovat o tom, že život, který člověk přijímá jako skutečný v určité době by mohl odmítnout jako iluzorní, jakmile by mohl změnit stanovisko. Pocit skutečnosti je přirozeně nejsilnější v bdělém stavu, ale přesto je natolik silný během snu, aby nás vyděsil, když se náhle setkáme s dravcem, nebo aby nás potěšil, když se setkáme s milovanou osobou. Pocit skutečnosti nás neopouští ani ve světě bdělého stavu, ani ve světě snů. Tento pocit pochází zřejmě v obou případech z téhož zdroje. Co je tímto zdrojem? Tuto otázku můžeme zodpovědět tím, že si položíme jinou otázku. Co je přítomno ve stavu bdělém i ve snu jako jejich základní „látka“? Nyní víme, že je to mysl. Tedy **pocit, který dává veškeré zkušenosti zdání skutečnosti, pochází z faktu, že**

něco skutečného je nepochybně v ní přítomno, a tato přítomnost není nic jiného než mysl.

Mentalismus tak říká, že to, co propůjčuje platnou hodnotu jak zkušenostem snu, tak i zkušenostem bdělého stavu je jedna a táž věc. Jedna a táž mysl musí být činná v obou těchto stavech, a protože jsou pomíjivé a ve vzájemném vztahu, je tato mysl sama-o-sobě ve srovnání s nimi trvalá a absolutní, a proto je skutečnou podstatou těchto stavů. Tato podstata je jejich skrytou skutečností.

Jestliže pohlížíme na svět jako na skutečný sám-o-sobě, jako na soběstačnou „hmotnou“ konstrukci a nic jiného, pak upadáme do pastí iluze. Jestliže však chápeme, že svět jako mentální konstrukce je skutečný jedině proto, že se v něm projevuje princip myslí, pak chápeme správně.

Zkušenost snů před námi takto rozvíjí zajímavé objasnění jedné z vyšších pouček pokročilého mentalismu. Poskytuje nám mentálně konstruované divadlo, jehož scény jsou jen Jevem (Zdáním) a jehož pozadí – mysl je Skutečností. Jestliže se dovedeme osvobodit od materialistických předsudků a dívat se na zkušenost bdělého stavu ze stejné odpoutaného stanoviska, musíme si uvědomit, že i zde nám mysl předvádí mentálně utvořené divadlo, jehož děje jsou také Jevem a jejichž pozadím je také Skutečnost.

Sedmý a poslední bod těchto úvah je prostý. Pokud je sen příjemný a týká se jen příjemných věcí, zůstáváme zpravidla ve spánku; když však nás zavede do něčeho hrozného, jako je noční můra, pak způsobený otřes nebo strach nás velmi rychle probudí. V bdělém životě je to podobné. V dobách míru, radostí a dostatku se necháváme spokojeně unášet v radovánkách na povrchu událostí a necháváme jiné, aby si lámali hlavy významem života. Smutná ztráta milované osoby však s námi zatřese a rychle nás probudí, právě tak, jako bolestná ztráta majetku, pohled na hrubé násilí nebo jeho zažití. Teprve pak věnujeme otázce významu života dostatečnou pozornost. Pokud zármutek silně nedoléhá, jsme okouzleni pouhým jevem věcí, je-li však krutý, hledáme útěchu v náboženství, mysticismu nebo filosofii.

Ze snu se probouzíme do stavu, který je přinejlepším pouhým pokračováním téhož v sebesoustředěného příběhu prchavých radostí a pomíjejících zármutků. V tomto smyslu existují oba druhy zkušeností ve stejné dimenzi. **Kdybychom se však dovedli přinutit k dobrodružství probudit se ze života bdělého stavu, pak bychom, v případě úspěchu, přešli z Jevů ke Skutečnosti, a tak bychom vstoupili do zcela nové, nepoměrně vyšší a vznešeně nadřazené dimenze. Mentalismus nás poučuje o možnostech takového dobrodružství a vede naše vrávoravé kroky k jeho vznešenému cíli.**

Metafyzika spánku

Dosud jsme zcela nevyčerpali metafyzický význam spánku jakožto mentálního stavu. Normální lidská existence je totiž trojitá a její vědomí je přerušované. Ranou do hlavy nebo nešťastným pádem může člověk upadnout do bezvědomí. Psychologicky vstoupí do téhož stavu, do něhož přichází působením Přírody ve spánku. Mysl se projevuje nejen stavem bdělým a stavem snů, ale také stavem třetím, v němž spánek je nejhlubší a nejintenzivnější, kdy vědomí zcela zaniká.

Tento stav musíme nyní prostudovat. Z důvodů lineárních bude pohodlnější používat pro tento stav hlubokého bezesného spánku prostě slovo „spánek“. Tímto výrazem budeme tedy tento stav rozlišovat od ostatních dvou aspektů života: od snu a bdělého stavu.

Všeobecně se soudí, že hluboká nehybnost mysli, naprostá nečinnost svalstva a dokonalý klid pěti smyslů, což charakterizuje spánek, nemá žádný jiný účel, než že jsou přestávkou vyvolanou Přírodou v denních činnostech pro obnovu odumřelých tělesných tkání, přestávkou, která nemá jiný význam, než načerpání vydané energie a která je blaženým odpočinkem unavených mentálních schopností. Že by studium tohoto stavu, stejně jako studium snů, mohlo být branou k rozšíření hodnotného vědění, není příliš známo. Že nejvýznačnější rys hlubokého spánku – jímž je naprostá letargie, do níž vědomí upadá – nabízí zlatou nitku zkoumajícím myslím, bude pro nás zvláštním a neobvyklým poznatkem.

Může se zdát podivné popisovat jako oblast zkušenosti tento vakuum podobný stav mysli, tuto naprostou prázdnotu vědomí. Ale je tomu opravdu tak? Zdá se, že během spánku ztrácíme vědomí, nicméně si vzpomínáme na fakt, že jsme spali. To však je jiná forma vědomí. Spánek je něco, co vstupuje do lidské existence a opět ji opouští. Jak bychom si vůbec mohli pamatovat, že jsme spali, kdyby neexistovalo v dotyčné době nějaké skryté uvědomování si tohoto faktu? Jestliže prohlašujeme, že jsme si po dobu spánku nebyli ničeho vědomi, něco v nás si paradoxně muselo být vědomo tohoto podvědomého uvědomování si, jinak bychom nemohli nikdy spojit spánek s bděním, a tak bychom nikdy vůbec nemohli vědět, že jsme spali!

Kdyby byl spánek skutečně absencí jakéhokoli druhu vědomí, jak bychom si mohli potom pamatovat, že je příjemný a osvěžující, a hovořit o něm s uspokojením? Nějaký druh vědomí musel být přítomen, aby nám později umožnil představu této příjemnosti. A dále, jak bychom si mohli vždy ráno vybavit události předešlého dne a spojit je v uspořádanou souvislost s událostmi dnešními, kdyby mysl přece jen nebyla nějakým způsobem přítomna v oné mezeře spánku?

Že stav spánku opravdu neničí vše v mysli, odhaluje fakt, že pocit individuální totožnosti, celý zámoitek myšlenek, tužeb a charakteristik, které tvoří osobnost, se znovu vynořuje při každém ranním vzkříšení sebe-vědomí ze spánku. Kdyby nebyla v mysli jakási spojitost jáství, mohli bychom usnout s myšlenkou, že jsme určitou osobou a probudit se s myšlenkou, že jsme osobou jinou. Nemůžeme tedy po právu říci, že vědomí bdělého stavu a snu vyčerpává spojitost existence mysli. Je jasné, že bezvědomí je ve skutečnosti chybné označení nejtajemnější fáze mysli.

Co vlastně přestává být činné během spánku? Není to sama mysl, ale jen určitá *forma* její činnosti. Kdo pochybuje o této možnosti nebo ji popírá, měl by si prostudovat podivné lékařské záznamy o zjištěných případech somnambulismu (náměsíčnosti). V tomto stavu náměsíčník vskutku vidí, aniž používá oči. To je jasně prokázáno zjištěním, že zornice jeho očí jsou zcela necitlivé na světlo. Takový člověk bezpečně prochází nebezpečnými místy nebo kolem strmých srázů; chodí zcela rovně po okraji střechy, odkud by mohl snadno spadnout dolů na chodník, ale nespadne; nebo provádí něco inteligentně a přesně, aniž je vzhůru. Somnambulové skutečně projevují vyšší stupeň mentálních schopností ve spánku, než mívají v bdělém stavu; jejich úsudková schopnost, představivost, paměť, vůle a ovládnutí těla jsou nápadně zvýšeny.

Dále je pozoruhodné, že jak člověk snící, tak i bdělý si může vybavit dřívější zkušenosti, kdežto somnambul si nemůže vzpomenout na nic, co se odehrálo v noci. Ať ho probudíme v kterémkoli okamžiku spánku, nepamatuje se, co se s ním dělo minutu předtím. V bdění a dokonce i ve snu je si člověk vědom svých činů a jeho pět smyslů vědomě pracuje. Náměsíčník však neví, co dělá a nemá smyslové dojmy. To je skutečně specifická charakteristika somnambulismu. I když si náměsíčník není vědom toho, co se děje, nějaká inteligence dokonale řídí pohyby jeho těla a udržuje je pod vlastní kontrolou. I když osobně neví, kde se nachází, a nevěnuje sebemenší myšlenku své bezpečnosti, přece se bezpečně vrací na lůžko ze svých často nebezpečných a dobrodružných výprav.

Není to dost překvapivé? Jaký to má pro nás význam? Jestliže to vůbec nějaký význam má, pak to především znamená, že mysl může být činná ve dvou fázích, z nichž jedna je vědomá a, jak se zdá, normální, druhá nevědomá a zdánlivě abnormální; za druhé, že by bylo přesnější označit mysl během spánku spíše za nesdílňnou než za nevědomou; za třetí, že mysl nevyčerpává své možnosti v jediné fázi vědomí, kterou známe jako souvislou a namáhavou činnost myšlení; za čtvrté, že nejvnitřnější vrstva mysli není svým uvědomováním závislá na pěti fyzických smyslech. Stručně řečeno to znamená, že teprve nyní začínáme trochu chápat úžasné tajemství, které je skryto v naší vlastní mysli. Jisté je, že v tomto stavu musí existovat jakési vědomí. Nicméně to není druh vědomí, jaký známe během bdění nebo snu.

Dějiny zaznamenaly dokonce vyřešení vědeckých, matematických, literárních, osobních a filosofických problémů kouzlem snící nebo spící mysli. Neexistuje žádná hranice pro druh problémů, které se takto mohou vyřešit. Ze spánku vyšly nejhlubší inspirace, nejbystřejší rozluštění a nejmoudřejší intuice pro jednání v obtížných nebo nejasných situacích.

Víme-li, že problémy, které před usnutím trápily mnohého člověka, se bezprostředně a spontánně rozřešily ráno při probuzení, ač byly opuštěny jako neřešitelné; a že zcela zapomenutá jména se vybavila po probuzení ze spánku, pak docházíme k jedinému možnému závěru, že mysl během noci pokračuje jakousi tajemnou činností, která jí umožňuje, aby ráno předložila vědomí hotový výsledek. Tato hlubší vrstva mysli, ukrytá pod prahem vědomého myšlení, je tajemným zdrojem všech nádherných uměleckých inspirací, všech těch znovu získaných ztracených článků vědění a všech těch intuitivních rozhodnutí, vítězících nad zmatenými situacemi. Říkat tedy, že stav spánku je úplnou ztrátou vědomí, je ve světle prokázané mentální činnosti během stavu spánku pouze povrchním zhodnocením zkušenosti a pomíjením všeho, co je v jejím pozadí.

Nyní si musíme ujasnit, že existuje jistá část mysli, která se nám zdá být bezvědomá, která však ve skutečnosti má své vlastní neobyčejné a úžasné vědomí. Fundovaná metafyzika nemůže tedy omezovat používání výrazu „mysl“ pouze na její zvláštní myslící fázi „vědomí“. Mysl je více než vědomí, jak je známe. Musíme si ujasnit a připustit, že jsou možné dva druhy vědomí; jeden je onen běžný druh, se kterým jsme všichni obeznámeni, druhý je však hluboce skrytý, tajemný a nám naprosto neznámý. Okolnost, že s ním nejsme obeznámeni, nás nesmí přivádět do povrchního a materialistického omylu, abychom tvrdili, že první druh vědomí je jediný, který existuje, jak se mylně domnívá nefilosofická většina lidí.

Nelze s úspěchem vyfotografovat uhánějícího koně, jestliže uzávěrka fotoaparátu nebyla nařízena úměrně k jeho rychlosti. Na obrázku by byla buď rozmazaná skvrna, nebo mlhavá prázdnota. Naše běžné všední vědomí není schopné pojmout stav mysli během spánku, jako nebyl schopen fotoaparát zachytit podobu uhánějícího koně.

Zřejmě je tedy vědomí činné způsoby, které se vymykají omezenému rozsahu našeho *myslícího* intelektu. Výkony somnambulů, pohybujících se s otevřenými očima, inspirace a intuice spáčů se zavřenými očima odhalují, že existuje úroveň, kde je mentální vibrace tak rychlá, že normální myslící schopnosti jsou zcela vyřazeny z činnosti. Zde pracuje mysl spontánně zcela nepochopitelným způsobem, *ale pracuje*. Myšlení by pro ni bylo skutečně věžeňskou kobkou. Nepotřebuje myslit diskurzivním (postupně v pojmech) a logickým způsobem, kterým chápeme výraz „myslit“.

Proč intuice vzniklé ve spánku mohou okamžitě překlenout širokou mezeru mezi údaji a závěrem, kdežto schopnost myšlení se musí ploužit namáhavou cestou dlouhé řady usuzování, aby došla ke stejnému závěru? Taková intuice je totiž produktem mysli, když pracuje ve vibračním rozsahu, který se vymyká tomu, co zpravidla zažíváme během snu nebo v bdělém stavu. Stručně řečeno, mysl má během spánku jakýsi druh svého

vlastního vědomí, které však tím, že se nepohybuje od představy k představě, není vědomím intelektuálním. Proto se nyní musíme snažit dozvědět se něco více o vědomí. A dále, je-li svět, dle tvrzení mentalismu, jevem vědomí, je naprosto nutné se tázat: Co je vědomí?

Od vědomého k nevědomému

Co v nás si je vědomo vidění, slyšení a myšlení? Je to mozek? Nemožné – pouhý kus masa, který se málo liší od toho, co můžeme koupit u kteréhokoli řezníka. Je chybné se domnívat, že vědomí je jakousi emanací, která vyzařuje z buněk cerebrální kůry v mozku. Z této povrchní domněnky vzniká většina našich metafyzických iluzí. Lidé bohužel připojují své vlastní sporné představy k těmto výrazům, a proto musí být nejprve jasně definováno, v jakém významu zde budou používána slova „mozek“ a „vědomí“.

Slovem mozek míníme hmatatelnou část lidského těla, která je přikryta klenbou lebky a plná točitých závitů šedé a bílé hmoty, kterou anatomové zkoumají v pitevně. Slovem vědomí míníme souhrn střídajících se řad smyslových dojmů, vjemů, myšlenek, citů, obrazů, intuicí, představ a vzpomínek, které známe jako své vlastní a ke kterým se nelze dostat žádným pitváním chirurgickým skalpelem. Přesněji řečeno, při všech pokusech o definici vědomí se stále pohybuje v kruhu, neboť vědomí se již předem předpokládá v každé definici. Nejlépe lze o něm říci, že je „tím vědoucím“.

Je zcela jasné, že mozek je do jisté míry mechanismem. Je stejně jasné, že vědomí není v žádném smyslu mechanismem. Ten, kdo oboje ztotožňuje, provádí skutečný zázrak, jemuž není rovno v dějinách Přírody. Žádný stroj totiž nemůže pracovat tím obdivuhodným způsobem, kterým pracují vyšší mentální pochody, jako rozumové uvažování, vzpomínání, dedukování, představování si, posuzování a výběr.

Fantastická a neuspokojující domněnka materialismu, že vědomí je pouze sekrecí mozku, nevysvětluje a nemůže vysvětlit, jak je vědomí vůbec možné. Jedině povrchně myslící člověk může kdy uvěřit, že je výplodem „hmoty“, protože jedině on nechápe, že vědomí je již přítomno v samotných faktech, na nichž začíná budovat zdánlivě přijatelný důkaz, z něhož se vědomí vynoří jako domnělý výtvar „hmoty“. Ale až se jeho zatemnělý rozum vyjasní, pak pozná, že nemůže začít bez přítomnosti vědomí ve svých výchozích faktech právě tak, jako nemůže začít chodit bez použití nohou.

Nikdo nemůže pozorovat vědomí stejným způsobem, kterým může pozorovat cokoli jiného. Protože všechno jeho pozorování čehokoli jiného vyžaduje přítomnost vědomí. Je to stejně bláhové, jako žena, která všude hledá náhrdelník, který má na krku.

Jedině racionální nauka mentalismu uspokojivě zodpovídá otázku: Jak je vědomí možné? Vysvětluje totiž, že vědomí je pouze fází „nehmotného“ principu, myslí; začínáme z nesprávného konce, když se domníváme, že vědomí je funkcí mozku, a začínáme na správném konci, když objevíme, že **vědomí je světlem mozku. Mysl je analogicky podobná světlu**, neboť mysl i světlo jsou jedinečné a mají výlučné postavení ve schématu věcí. **Světlo umožňuje viditelnost všeho ostatního, ale samo zůstává paradoxně neviditelné.** To, co například pokládáme za paprsek světla, je iluze smyslů. Je to vlastně paprsek částíček prachu. Světlo odhaluje přítomnost vysoké hory, ale neodhaluje svou vlastní přítomnost. Umožňuje nám vidět množství rozmanitých tvarů, ale samo je naprosto neviditelné, protože nemá vůbec žádný tvar. Podobně nám také mysl umožňuje uvědomovat si vše ostatní, jen ne sebe. Neodhalujeme ji za měnícími se zkušenostmi, protože sama je beze změny.

Pozorujeme všechny věci v mysli jako v zrcadle. Protože ale toto zrcadlo je mimo dosah našich smyslů, pozorujeme obrazy a nepozorujeme zrcadlo, které je

odráží. Proto přičítáme mylně skutečnost jedině věcem a neskutečnost myslí. Nikdo, kdo má dostatečně jemnou inteligenci, aby pochopil, co ve skutečnosti mysl je, jak vznikají představy a jak si uvědomujeme zevní svět, se nemůže stát materialistou. Neboť on, když bude sledovat svou zkušenost zevního světa až k jejímu nejzazšímu zdroji, pochopí, že je zakořeněna jako představa ve vědomí a že jedině prvotní existence myslí umožňuje vědomí představy – těla.

Vědomí je tím, čím je, a proto jedině ti lidé mohou pochybovat o jeho „nehmotné“ existenci, kteří nejsou schopni sami dosti hluboce uvažovat. Neboť to, co o něm pochybuje, i to, co jej potvrzuje, je tento „nehmotný“ prvek sám. Dokonce **dříve než skeptik, který se domnívá, že respektuje svrchovanost rozumu, ale ve skutečnosti ji nerespektuje, může pronést jedině slovo nebo myslit jedinou myšlenku k popření existence vědomí, musí zde být ono vědomí, aby tuto činnost umožnilo!** Mentalismus jde ovšem ve svých úvahách dále. Skeptik totiž prohlašuje, že nějaká věc existuje teprve tehdy, když ji vidí, slyší, chutná, hmatá nebo čichá. Když však vystopujeme tyto jeho činnosti vnímání až k jejich počátečnímu a nejzazšímu bodu, poznáme, že jsou to mentální činnosti. Jeho přijímání existence věcí spočívá výlučně na působení jeho vlastní mentální existenci, nikdo se z ní totiž nemůže vymanit. Nechť se pokusí vyskočit ze svého vědomí! Ať se pak ocitne kdekoli, bude vždy v něm! Je to to jediné, o čem nemůže pochybovat.

Nikdo si nikdy nemůže utvořit pojem o něčem, co je mimo vědomí. Nikdo nemůže sebezpyčněji pochopit nějaký předmět, dokud tento předmět nevstoupil do jeho myšlení, to jest, dokud ho nepoznal jako představu. Ale když zredukujeme věci k jejich základním významům jakožto mentálním konstrukcím, bude se zdát výsledek tak cizí našemu vnímání Přírody, že jen málo lidí to připustí! Nic není tak samozřejmé jako prvenství a skutečnost vědomí a přesto, bohužel, nic není méně přesvědčivé, když je to poprvé prohlášeno! Ale o jeho existenci nemůžeme legitimně pochybovat, ať již bychom pochybovali o čemkoli jiném. Můžeme si o něm tvořit iluze, ale i ty budou závislé na tom, že jsme si jich vědomi. Proto, když se povzneseme do nejvyšší úrovně rozumu, musíme nakonec připustit, že vědomí je to jediné, o čem máme největší jistotu a o jehož existenci máme nejméně pochyb.

Takový je zvláštní a melancholický paradox lidské existence! To, o čem člověk prohlašuje, že je zcela mimo jeho chápání, je samo celým základem tohoto chápání! A jedině „nehmotné“ vědomí mu umožňuje, aby prohlásil, že je neschopen pochopit vědomí! Kdyby jen správně věnoval pozornost tomuto bodu, poznal by z toho, že zažívá samo vědomí ze zkušenosti paměti, ze své schopnosti abstraktního metafyzického uvažování, ze své umělecké tvořivosti a schopnosti objevovat univerzální zákony, že stojí skutečně v přítomnosti nad fyzického principu.

Dnešní vědec prozkoumává s úspěchem myriádu věcí od vlastností vodní páry až k původu žulových horstev, ale je neúspěšný v prozkoumávání tajemství *počátku* svého vlastního vědomí. To proto, že může započít studium zdroje svého vědomí teprve *potom*, když jeho vědomí již vzniklo, a nikoli před tím. Ale pak je již příliš pozdě na řešení problému tohoto původu. Nechť si o tom myslí cokoli nebo dělá cokoli, vše již má v sobě nezbytný předpoklad vědomí a musí být myšleno nebo konáno jeho světlem. **Nemůže přímo ani zkoumat své vědomí, protože je nemůže učinit objektem svého uvědomování, právě tak jako nemůže žádný člověk učinit svou vlastní tvář objektem přímého uvědomování, ale musí se na ni dívat nepřímo do zrcadla.** Také vědec se může dívat do zrcadla myšlenek, protože je to jejich souhrn, co tvoří jeho bdělé vědomí, to však je pouze nepřímý pochod, neboť vědomí *myšlenek* není vědomím *čisté myslí*. Není schopen objevit existenci čisté myslí odděleně od myšlenek a představ, které ona vytváří. A to je to, co zde nazýváme „mysl“.

Nikdo nemůže říci jaký tvar má vědomí nebo jakou má barvu, jak voní nebo jaký vydává zvuk. Představa neexistuje ve vědomí, jako například existuje modrý koberec v nějakém velkém pokoji. Koberec je totiž v jistých prostorových vztazích rozměru a polohy k místnosti, kdežto princip vědomí nemůžeme vidět, a proto nemůže vstoupit do žádných podobných vztahů. Stručně řečeno, vědomí je něco, co nemohou smysly obsáhnout a co je proto zcela „nehmotné“. Nicméně víme ze své zkušenosti, že je.

Největším omylem materialismu je, že si plete mysl s vědomím. Neboť to, že s nimi nakládá jako se zaměnitelnými výrazy a že je opomíjí pečlivě rozlišovat, má za následek, že činí mysl výsledkem „hmotných“ činností a ne jejich předběžnou podmínkou. A tak mentalismus nejen vysvětluje vznik všech materialistických nauk, ale také je absorbuje.

Pro běžné lidi by samozřejmě bylo vědomí bezvýznamným výrazem, kdyby nebylo myšlenek a představ, kterých si mohou být vědomi. Vědomí nezůstává ani na okamžik nezaměstnáno. Musí se něčím žít. **Nesmíme ale dělat běžnou chybu a domnívat se, že mentální život se plně vyčerpává zvláštní formou vědomého života a že plně zaniká, když neexistují žádné myšlenky a mentální představy. Tento druh vědomí je totiž pouze stavem mysli a jako všechny stavy chová v sobě možnost, že zanikne. Takové přerušení vědomí, jako spánek, je významným náznakem, že existuje nějaký hlubší princip, který je jeho podkladem. Nikdo proto nesmí zaměňovat vědomí s tímto principem, kterým je čistá mysl.**

K ujasnění této situace si můžeme vypomoci vhodnou analogií, a to kinematografickým obrazem, ale jako při většině analogií ji nesmíme vést příliš daleko. V kině nevidíme bílou promítací stěnu, když je zcela pokryta kontrastujícími světly a stíny obrazů, neboť tyto obrazy zcela poutají naši pozornost. Podobně v bdělém stavu poutá mentální obraz světa celou naši pozornost. Zde pak vědomí tohoto obrazu odpovídá obrazu v kině. Co představuje neviditelná promítací stěna? Představuje to, co je v nás přítomné během hlubokého, bezesného spánku, to, z čeho vzniká jak vědomí ve snu, tak v bdělém stavu, to, co je esencí či látkou všech vědomých myšlenek, obrazů i představ; a tím je princip mysli, který je vždy jejich základem. Materialisté však mylně považují bdělé vědomí za promítací stěnu. Mentální pochody jsou úzce spojeny s fyzikálními pochody v mozku a z tohoto spojení vzniká tato materialistická iluze.

Mysl je hlavní surovinou každé naší jednotlivé myšlenky. Všechny naše myšlenky jsou ve skutečnosti v mysli, ale činné ve vědomí. Všechno vědomé myšlení mlčky poukazuje k tomu, co je za vědomím. Známe vždy přítomnou mysl pouze prostřednictvím myšlenek, které jsou jejími výtvary, a prostřednictvím vědomí, které ona promítá na svou zdánlivě temnou prázdnotu.

Když stojíme na prahu mysli, zdá se nám tak neznámá a neproniknutelná, jako temná hluboká mlha, protože se skrývá za svou částečně souběžnou spoluprací s mozkiem. Máme si proto myslit, že stojíme před skutečnou prázdnotou? Odpovědí je, že můžeme poznat její přítomnost podle účinků, kterým dává vznik, podle projeveného výsledku a podle její nepopíratelné činnosti. První účinek je sebevědomí, první výsledek je uvědomění světa a první činnost je myšlení. Již samy tyto tři stačí k tomu, aby bylo zřejmé, že mysl nemůže být naprostá nicota. Jak může neexistovat to, prostřednictvím čeho jsme schopni poznávat existenci svou, ostatních lidí i světa? Proto, že mysl je předpokladem časo-prostorového osobního vědomí, zůstává nepoznána.

Neuvědomujeme si elektromagnetické vlny vysílané rozhlasovým vysílačem, které mohou být v místnosti, v níž se právě zdržujeme. Otočením knoflíku

rozhlasový přijímač tyto vlny zachytí a přemění je ve zvuky melodické hudby. Vlny jsou v místnosti, i když je tam ticho, a protože tam jsou, jsou skutečné. Fakt, že naše oči, uši a prsty je nemohou zachytit, takže nám jejich existence není zřejmá, nijak nezmenšuje jejich skutečnost. Stejně tak mysl jako podstata vědomí opravdu existuje, má opravdovou skutečnost, ale vymyká se pochopení jak myšlením, tak i smyslovým vnímáním. Kdybychom se chtěli vyjádřit ve stupních skutečnosti, pak musí být dokonce skutečnější než naše zvláštní forma časo-prostorového vědomí, protože toto vědomí samo z ní vzniká a v ní zaniká. Mysl je tedy jedinečná a ve veškeré existenci není nic jiného, co by se s ní dalo srovnat.

Uvažujte dále o zpravidla nepovšimnutém a nedbale hodnoceném významu paměti. Nechápejte její úžasnou metafyzickou důležitost a její vznešený proti-materialistický význam, neboť jsme zaslepeni její všedností. Když hluboce uvažujeme o této úžasné schopnosti, můžeme pochopit, že k nám mluví o naší nesmrtelnosti. Neboť paměť může existovat jedině proto, že existence mysli je trvalá a nepřerušovaná.

Co jsou vzpomínky? Jsou to mentální obrazy minulosti, vybavené myšlenkové tvary, obrazy, které se opakují ve vědomí. Odkud přicházejí? Mohou přicházet jedině z nás. Je zřejmé, že v nás musí být něco, co nám slouží jako prostředek ke spojení minulých a přítomných představ. Musí zde být jemný prvek, který je všechny spojuje dohromady, který je udržuje a uchovává pro nás v jakémsi skladišti. Jinak by byly jedny od druhých tak odříznuty, že bychom si nikdy nemohli znovu vybavit zaniklé myšlenky. Pouhý fakt, že si můžeme vybavit události z minulosti, sám akt znovu poznání něčeho, co jsme již dříve viděli, poukazuje na přítomnost spojovacího článku mezi vědomými stavy přítomnými a minulými.

Co jiného může být tímto spojovacím článkem než mysl? Vzhledem k tomu, že minulé stavy mohou být ztraceny pro vědomí více let, musí existovat v této složité mysli vrstva, která je skryta hluboko pod běžným vědomím. Pouhý fakt, že lze znovu oživit obrazy a představy ze zdánlivého zániku, poukazuje na to, že jsou v této vrstvě nějak uchovány. Ukazuje také, že tajemná prázdnota mysli není totéž jako její neexistence. Prozrazuje to, že neztrácíme styk s minulostí, neboť je v nás tento trvalý prvek. Jak jsme již poznali, nebylo by možné po probuzení z hlubokého spánku vzpomenout si na vlastní totožnost a později poznat známé lidi a místa, kdyby mysl neexistovala také v pozadí oblasti toho, co se zdá být z *našeho pohledu* jejími nevědomými stavy. Taková existence musí být nezbytně skrytá.

Můžeme tedy začít mysl chápat jen, když ji začneme psychologicky dělit. Její kořeny jsou skryty za naším vědomím, ale její plody jsou viditelné ve vědomí. Bylo by velikým omylem právě tak jako velikou nevědomostí, kdybychom jí zde připisovali neschopnost pouze proto, že *my* si nejsme vědomi jejích činností.

Toto tajemné vědomí se paradoxně a mylně nazývá podvědomím. Každý moderní student na vysoké škole dnes ví, že máme „nevědomou mysl“ – částečně díky snahám našich Freudovských přátel. Ve skutečnosti je to ono širší vědomí, jehož pouhou částí je normální vědomí. Je sotva možné nazvat nevědomým to, co v sobě obsahuje všechny možnosti vědomí. Nesmíme si však myslit, že existují dvě mysli, jedna vědomá a druhá nevědomá. Existuje v nás jen jediná mysl, ale při pohledu z naší strany, je vědomá jen v omezeném lidském smyslu. Náš druh vědomí je pouze *stavem*, ne nějakým zvláštním a odděleným druhem mysli. Mysl je proto přítomna i před tím, než začne činnost vědomého myšlení. Je to vnitřní neznámé vědomí.

Musíme předpokládat přítomnost této hlubší mysli, i když nejsme schopni vniknout do jejích tajemných pochodů. Všechna vysvětlení, při kterých ji člověk nebere v úvahu, nejsou skutečná, ale pouze slovní.

Docházíme tedy k závěru, že nemůžeme právem říci, že mysl musí být činná jedině

v plném jasu dne. Nemůžeme právem popírat, že je činná, i když naše vědomí nedoprovází její činnost. Veškerá zkušenost světa musí nejprve projít určitými omezenými tvary prostoru a času, než může vstoupit do individuálního vědomí lidských bytostí na jejich současném stupni vývoje. Lidské bytosti naprosto nemohou znát něco mimo hranice těchto zvláštních tvarů. Proč bychom tedy prohlašovali, že naše zvláštní časo-prostorové vědomí musí nezbytně a nutně sledovat všechny činnosti mysli? Neboť odstraněním tohoto vědomí z mysli neodstraníme tím její vlastní existenci.

Je tedy jasné, že musím vidličnatě rozdvoujit život člověka. Nesmíme se však mylně domnívat, že skrytý život je méně skutečný nebo méně vědomý než život projevený. Je mimo dosah lidského myšlení, ale fakt jeho existence není mimo závěry lidského přemýšlení. Nejlepší služba, kterou metafyzické myšlení může prokázat, je, že nás přesvědčuje, že tento skrytý život *je*, a že nám umožňuje pochopit, že musí být a že je tajným zdrojem našeho povrchního života.

Zdroj intuice a inspirace

Když někdo mluví o nevědomé mysli, je nyní jasné, že si tyto dva výrazy navzájem odporují a že tím vlastně míní mysl nesdílnou! Ale je tato oblast, která je skryta našemu vědomí, skutečně natolik nesdílná, že by s námi nikdy nepřicházela do styku? Slavný francouzský matematik Henri Poincaré úspěšně vyřešil mnoho problémů své vědy tím, že se na ně vědomě po určitou dobu soustředil a pak se o ně přestal zajímat a zapomněl na ně. Když se později obíral jinými záležitostmi, blesko náhle jeho myslí správné řešení. Kdo neměl podobnou zkušenost, že když si nemohl na něco vzpomenout a vzpomínání zanechal, později, ve chvílích odpočinku nebo zasnění, lenošivého lelkování nebo při věnování pozornosti něčemu jinému se mu hledaný fakt neočekávaně vynořil nad práh jeho vědomí? To, co nedokázalo vědomé úsilí, provedl úspěšně tajemný pohyb hlubší vrstvy mysli a konečný výsledek její činnosti mu pak byl předán.

I když bdělé já neví o činnosti hlubší mysli a tato hlubší mysl mu není normálně přístupná, přesto se mu dostává často podobných výsledků v podobě náhlé intuice nebo spontánní inspirace.

Intuice poskytne v jediném jasném záblesku to, k čemu může intelekt dojít jen jako k výsledku mnoha dlouhých nepřetržitých úvah a mnoha rozmanitých fyzických zkušeností. Tam, kde rozum nemůže dojít ke správnému řešení nějakého spletilého problému, dokáže intuice vítězně přijít s jeho okamžitým vyřešením. Uvažování je uvědomělé, činné a hloubavé, kdežto intuice je spontánní, vnímavá a pasivní. Intuice nemusí být v logické spojitosti s předcházejícími úvahami. Může proto otevřít zcela nový obzor pro onen zvláštní námět. To můžeme nyní snadno pochopit, protože již připouštíme, že mysl má schopnost být činná svým vlastním tajemným způsobem, který jí umožňuje obejít se bez přemýšlení a přesto vysílat svá řešení k povrchovému vědomí.

Je zajímavé a poučné všimnout si, že intuice je nejjistější, když má spíše negativní než pozitivní směr. Promlouvá k nám především, aby nás odvrátila od zamýšleného kroku, ne aby nám nějaký doporučila. Její hlas je zpravidla varovný.

Může v nás vznikat správná intuice o nějaké záležitosti, ale naše city, předsudky nebo touhy, které jsou ve spojení s touto záležitostí, mohou být tak silné, že útočně proniknou do popředí a přehluší rodící se intuici, a ta pak rychle zapadne do pozadí nepovšimnuta a zapomenuta. Teprve po nějaké době se může intuice znovu objevit a nám ukázat svou moudrost, nebo teprve potom, když jsme jednali podle svých osobních citů a trpěli pro svůj omyl, si kajícně vzpomene na správné vedení, které k nám kdysi přišlo tak tiše, jako hvězda v noci.

Důležitým bodem ohledně intuice je, že nevzniká z našeho chtění, nýbrž spontánně,

ne z naší vůle, ale samovolně. Je to neočekávaný hlas, který obvykle přichází přesně v okamžiku, kdy je ho opravdu potřeba, ne pouze tehdy, kdy si ho žádáme. Někdy přichází, aby nás vedl, někdy, aby nás vybídl vzdát se něčeho, někdy, aby nám dal pokyn se radovat, někdy přináší náhlou změnu postoje, názoru posudku nebo rozhodnutí.

Je jeden druh intuice, který je společný všem lidem. Neprojevuje se však nějakým neobyčejným způsobem a není nutno ho hledat nějakou neobvyklou metodou. Je to ryzí schopnost, i když se jenom zřídka vyskytuje v čisté formě, ale téměř vždy ve spojení s tužbami, city a egoismem, které zkreslují její obrysy. **Je tím, čemu se běžně říká svědomí, vnitřní hlas. Je to destilát mnoha nashromážděných životních zkušeností, který na sebe bere tvar nejen morálního svědomí, ale též kritického úsudku a uměleckého vkusu. To vše jsou výsledky zkušeností, které byly získány nejen v přítomném pozemském vtělení, ale také v mnoha předešlých vtěleních. Zkušenosti jsou uloženy v hlubších vrstvách paměti, ale zanechávají tyto intuice jako svůj odkaz.**

Čtvrtý stav vědomí

Dostali jsme se v těchto úvahách tak daleko, že bychom mohli zapomenout, že původně vznikly z našeho uvažování o stavu spánku. U necvičeného a nepřipraveného člověka by násilné nebo i dobrovolné prodloužení bdění po dobu několika dnů bez přerušení spánkem vedlo k divokým halucinacím nebo podivným viděním; ale u člověka pokročilého to může vést k osvícenému zážitku. Selhání mozkového centra, které je uloženo pod kůrou mozkovou, je signálem k návratu do stavu spánku. Ne snad že by centrum bylo samo unaveno. Jeho neustávající činnost měří pouze trvání bdělého stavu, ale nevytváří ho. **Spánek nastává, když Nadjá shromáždí všechny síly promítané osobnosti a přivede je k odpočinku ve středu srdce, takže individuální představivá schopnost přestane být činná a přestanou vznikat počítky.** To má za následek, že zmizí z jejího dohledu obraz světa s celou svou rozmanitostí.

Mimochodem, kdybychom dovedli opustit stanovisko, založené na těle, které z nás činí bezděčné oběti materialistických iluzí, pochopili bychom, že **spánek poskytuje dostatečný důkaz, že svět je zkonstruován mentálně. Neboť jak bdělý svět, tak svět snů pro nás existuje teprve, když vznikne myšlení a vědomí je činné. Naše myšlenky se rodí s příchodem bdění a zanikají s příchodem spánku. Existence světa pro nás tak začíná a končí s našimi myšlenkami.** Jestliže ve snech vidíme svět, pak je to proto, že svět je pouze myšlenkou a že naše myšlenky jsou ještě v činnosti. **V hlubokém spánku svět nevidíme proto, že naše myšlenky již nejsou činné; a jelikož svět je pouze myšlenkou, nemůžu pro nás existovat. Činnost mysli při vytváření světa je zde tedy odhalena. Individuální bytost si vmýšlí svých pět druhů smyslových počítků v existenci, a tak zažívá zevní svět bdělého stavu nebo vnitřní svět snů; ale jakmile přestane vytvářet myšlenky, přejde do bezvědomého stavu spánku, kde nejsou počítky a kde proto pro ni svět neexistuje.**

Potřebujeme schopnost zapomenout na svět. Jsou hodiny, kdy veškeré počítky jsou utrpením. Spánek je přirozená potřeba všech tvorů. Dobře známe odpočinek, osvěžení, posílení a energii, které získáváme z těchto nočních hodin a odpočinku. I zvířata, když jsou nemocná, si zalezou do koutku a uloží se k ozdravujícímu spánku. Zraněný člověk upadne do bezvědomí, když jeho tělesné utrpení dosáhne vrcholu, vejde tedy mimovolně do stavu spánku jako do svého posledního útočiště.

Spánek poskytuje člověku také příležitost, aby zapomněl nejen na své tělesné, ale i na své mentální bolesti. Uvědomujeme si dostatečně nedocenenou hodnotu tohoto daru, který nám Příroda dobrotivě dává? Starosti bdělého dne mohou být téměř nesnesitelné, můžeme si však být jisti, že v okamžiku, kdy upadneme do blahodárného spánku, zaniknou, jako kdyby nikdy nebyly. Mají tedy pravdu skeptici, když tvrdí, že Příroda je vždy nemilosrdná, že má vždy „rudé tesáky a drápy“?

Spánek neexistuje jen proto, aby svými obnovujícími účinky umožnil život v bdělém stavu, ale též z pohnutky jemu vlastní. A právě to je tím, co tvrdí nauka mentalismu a co bude nyní vysvětleno. Spánek je především důsledek toho, že osobnost je dočasně povolána zpět svým božským stvořitelem. Prvořadou hodnotou spánku je duchovní obnovení, ke kterému tímto způsobem dochází.

Z hlubokého spánku se probouzíme vždy osvěženi a uklidněni. Dohasínání spánku je doprovázeno nejasným pocitem blaha a klidného uspokojení. Náznak o intenzivní blaženosti tohoto stavu dostáváme při probuzení, neboť tehdy pocítujeme vznešený, od světa oproštěný jas. Stojí za povšimnutí, že diskurzivní pohyb mysli od myšlenky k myšlence se vždy zastaví během spánku. Z toho plyne nutný závěr, že uvedené pocity náleží přirozenosti mysli prosté myšlenek. Příroda nám dává spánek také proto, aby nám dala praktickou lekci o hodnotě osvobození od tyranie našich neustálých myšlenek, neboť vede k blahodárnému osvěžení, nesmírnému uklidnění a povznesenému odložení všech hlodajících starostí.

Při vstupu do spánku vstupujeme také do mysli, která je pravým původcem našeho vědomí. Ve spánku je odstraněna jak myšlenka těla, tak i myšlenka světa, které držely naše vědomí v železném sevření.

Vezměte dále v úvahu zvláštní fakt, že když věnujeme pozornost výhradně knize, kterou právě čteme, odtahujeme současně pozornost od židle, na níž sedíme. To má za následek, že je-li naše čtení dokonale soustředěné, přestane pro nás židle existovat. To, čeho si nevšímáme, o tom skutečně nevíme. Obvykle přehlízíme tento prostý fakt denní zkušenosti. Jeho velikou důležitost nám ukázala naše dřívější studia iluze. Nyní můžeme jít ještě dále. Po celý den soustřeďujeme pozornost na zevní svět a současně si ho uvědomujeme, kdežto během spánku nevyvíjíme žádné podobné úsilí a svět nám tedy zmizí. Existuje něco, co propůjčuje světu – třeba jen dočasnou – skutečnost prostým aktem, že nám ho dává vnímat. Toto něco je mysl.

Tím, že je svět mentálně zkonstruován a svou skutečnost odvozuje z mysli, potom, ježto **spánek je stav, v němž** zanikají všechny mentální konstrukce, v němž každá objektivní zkušenost se rozplývá a v němž všechny myšlenky zanikají, vyplývá z toho, že **mysl se v něm více stáhla do svého vlastního přirozeného já, do svého vlastního ryzího stavu.**

Již jsme se dozvěděli, že mysl je princip v nás, který skutečně vidí, slyší, chutná, hmatá a myslí; dozvěděli jsme se, že tyto činnosti jsou pouze způsoby, kterými se projevuje ve vědomí bdělého stavu i stavu snu, že táž mysl je stále přítomna ve spánku, ačkoli tam nejsou ostatní druhy vědomí. Bdělá, snící a spící jáství opravdu nejsou tři individuální bytosti, oddělené ve své podstatě. Když se z nich jedno projevuje, zakrývá nám ostatní dvě; to však nemění nic na faktu, že to je jen jedna a táž mysl, která se projevuje třemi různými soustavami podmínek. Jedině proto, že je neustále přítomna, že neexistuje žádné přerušení ve spojitosti samotné mysli, zažíváme přirozeně pocit skutečnosti, ať bdíme nebo sníme. Jak důležitá a drahocenná by tedy pro nás měla být!

Vstoupíme-li do spánku, pohroužíme se opravdu hlouběji do základu jejího bytí. Vrátili jsme se blíže k její nejvnitřnější skutečnosti. Z tohoto metafyzického stanoviska, je proto třetí stav mysli nejcennější ze všech, ale z praktického, prozaického stanoviska má

ze všech nejmenší hodnotu.

Neboť běda! Jaký to má smysl, že je člověk milionářem, když si toho v dané době není vědom? Spánek nás osvobozuje ode všech obav a bolestí, které jsou stinnou stránkou života, ale současně nás zprošťuje všech nadějí a radostí, které život zpříjemňují. To je tím, že se člověk ve spánku přestává omezovat výlučně na vědomí fyzického těla, ale přestává také mít jakékoli vědomí o čemkoli. Je zcela jasné, že takové vědomí nemůže být konečným uspokojivým stavem. Miliony lidí se každou noc hrouží do tohoto stavu, ale filosoficky nejsou příští den o nic moudřejší a ještě k tomu ztrácejí mír, který takto získali a jsou nuceni věnovat se znovu svým starostem a obavám.

Je spánek opravdu poslední stav, který je přístupný lidskému pokolení? Jeho přechodný charakter nás totiž vybízí, abychom hledali jinde. Zde nastupuje vyšší učení a vysvětluje, že Příroda poskytuje člověku toto přiblížení se skutečnosti myslí, ale protože si je nezasloužil svým úsilím, brzy mu opět toto přiblížení odnímá. **Neboť člověk vstupuje do spánku a nese si s sebou břemeno zakořeněných mentálních semínkovitých záznamů pozemských tužeb, břemeno silných citových sklonů, které ho poutají k fyzickému životu, a silných egoistických pout, která nemohou existovat souběžně se svobodou a jednotou ryzí přirozenosti myslí. Protože si vlastním úsilím nezasloužil právo uvolnit se z této připoutanosti, nedovoluje mu Příroda, aby se těšil z vědomí této myšlenek prosté svobody během svého spánku, ale jen z jejího konejšivého dozívání během oněch několika okamžiků po svém probuzení. V jistém smyslu by se mohlo říci, že se mu vysmívá tím, že mu to podává vždy jako minulou zkušenost a tiše mu říká, že, chce-li toho dosáhnout jako přítomné zkušenosti, musí se dát do práce a zasloužit si to.**

Což pro člověka není náznakem, že kdyby své myšlení přivedl *úmyslně* k jeho nejpomalejšímu pohybu a tím svůj mentální stav během bdění učinil co možná nejpodobnější mentálnímu stavu, jaký je ve spánku, a *kdyby toho dosáhl s plným intelektuálním pochopením všeho, co tento jeho pokus zahrnuje, že by pak vědomě zažil tento blažený klidný stav?* To je rozumný důvod, který je podkladem některých cvičení vyšší jógy. Je nepopiratelným faktem, který zkušenost prokazuje a mentalismus dokazuje, že mnoho nesnází a většina iluzí, které člověk má, mu působí jeho myšlenky. Člověk se může osvobodit z tyranie těchto nesnází a těchto iluzí do té míry, do jaké se dokáže osvobodit z tyranie svých myšlenek za předpokladu, že to provede s dostatečným a inteligentním pochopením. V takovém mentálním klidu je mír, ozdravení a svoboda.

Tento vyšší mentální klid nesmíme zaměňovat s obvyklým druhem klidu, který lze získat běžnými metodami a který je běžný začátečníkům v józe. Tyto metody skutečně poskytují člověku mentální klid, ponechávají však také idiotovi plně jeho idiotství a těm, kteří se klamou, jejich iluze neporušené. Stav, o který usiluje a kterého dociluje student mentalismu, je nesrovnatelně lepší. On totiž nejen zná jeho rub i líc, ale ví také, že ví a jak ví. Je to mystická zkušenost, rozvinutá tak, že dochází k pochopení jak sebe, tak světa. **Je to tajemný čtvrtý stav za bděním, sněním a spánkem, který předkládá nauka mentalismu toužícím lidem jako cíl, který skutečně stojí za námahu. To, co nyní zažívají nevědomky ve spánku, mohou zažívat vědomě v bdělém životě.** Všichni lidé ho mohou získat, ale jen málo lidí ho získává, neboť jen málo jich ho hledá. **Nemá přestávek a změn jako ostatní tři stavy; lze ho udržet ve všech dobách a na všech místech – ať bdíme, sníme nebo spíme; protože převyšuje bezvědomí spánku, lze ho nazvat transcendentálním (převyšujícím) stavem. Tento stav je paradoxní a mimo běžné pochopení, neboť je sjednocením hlubokého spánku a plného vědomí.**

Ony tři stavy nedostačují. Lidstvo má možnost vystoupit nad ně a vydobýt z pevného sevření Přírody stav čtvrtý, který je všechny převyšuje. Jeho nepopsatelná

blaženost čeká, jako čekala vždy, na několik málo odvážlivců, kteří budou průkopníky pro celé lidstvo. Jen meditováním o vnitřním významu těchto tří stavů můžeme nakonec dojít k významu tajemného čtvrtého stavu. Je stále hluboko v našem nitru, nikdy z něho nevycházíme, ani když jsme činní v bdělém stavu nebo upadneme do bezvědomí ve spánku. **Nyní můžeme pochopit, proč ztrácíme vědomí během spánku. Je to tím, že původní stav myslí, ke kterému se vracíme, má vibrační řád daleko mimo vibrační řád intelektu v bdělém stavu. Intelekt je periodicky stahován do nitra mocnou magnetickou silou nejvnitřnější části svého bytí, ale není schopen rozšířit svůj vibrační řád tak, aby mohl zachytit širší vědomí čtvrtého stavu. Proto ztrácí vědomí a vchází do spánku.** Ježto jeho omezený život během spánku zhasl, později přirozeně popírá, že v něm existoval nějaký druh vědomí.

Jedině v tomto stavu se vrací mysl do svého základního jáství, do pravé nepřerušované jednoty, proti níž se pseudojednota spánku jeví pouze jako pomíjející a napovídající náznak. Zde mysl *jest*, není však ničím jednotlivým, není tím ani oním. Čtvrtý stav je nerušeným a nepřerušovaným vědomím podstaty myslí.

Vyvyšujeme své omezené vědomí jako vrchol myslí, zatímco je to jen pouhá bublina z jejích hlubin, šeptané a vzdálené zjevení jejího ryzího bytí.

Snad již bude trochu jasnější, proč bylo v předešlé kapitole naznačeno, že lidstvo může získat plnou duchovní seberealizaci pouze při jasném vědomí tohoto fyzického světa, tedy pouze v bdělém stavu. Čím je pozornost soustředěnější, tím živější jsou výsledné mentální obrazy. Soustředění je nejintenzivnější v bdělém stavu, a to je jeden z důvodů, proč se nám zdá pozemský život skutečnější než kterýkoli jiný. Nesmírná důležitost tohoto pozemského života, je v tom, že v něm můžeme dojít svého nejvyššího určení. V bdělém stavu může totiž intelektuálně myslící vědomí pracovat ve svém nejširším rozsahu, kdežto v hlubokém spánku nemůže ani vejít v činnost. Náš intimní vztah ke skryté skutečnosti myslí, naše poznání její stálé přítomnosti, se může v bdělém stavu přivést takřka do plného denního světla. Fyzický svět je křížový bod. Pravdu o životě musíme uskutečnit, pokud jsme ve fyzickém těle, má-li to být pravda a ne jen její náhražka; to je důvod, proč snění ani spánek nemohou poskytnout podmínky, dostačující pro toto uskutečnění. Duch Nebes musí sestoupit na zem, vstoupit branou těla a být vítán, když plně bdíme, ne když sníme nebo spíme.

A tak tento čtvrtý transcendentální pohled obsahuje všechny ostatní tři stavy ve svém širokém pojetí, a proto objímá celý život. Jen ten, kdo ho umí dosáhnout – a nikdo jiný – smí se právem nazývat filosofem. Takový pohled nesmí být mylně pokládán za pouze intelektuální; naopak, je to hluboký mystický insight (vhled do podstaty).

Shrnutí kapitoly

V této kapitole jsme se dozvěděli, že bdělý život se podobá pouhému vrcholu ledovce, který vyčnívá nad vodní hladinu. My však prostudovali ledovec jako celek a došli ke konstatování, že máme tři různé způsoby existence vědomí. Ke zmíněnému bdělému stavu nám přibýly sen a spánek.

Rozborem zkušeností stavu bdělého a stavu snu zjišťujeme, že se jedná o dvě různá stanoviska, z nichž jedna a táž mysl pohlíží na obrazy, které sama promítá, jako by k ní byly vnější. Jenže – v případě bdělého stavu jsou to její vlastní přetvořené odezvy Světové Mysli, která v ní myslí, zatímco v případě ve stavu snu jsou to výhradně její vlastní původní výtvoř. Z faktu, že každý vysněný svět patří výhradně snícímu člověku, kdežto bdělý svět je společný všemu lidstvu, lze získat hluboký význam. Každému člověku tím dává Příroda v jeho vlastní osobní

zkušenosti klíč k záhadě tvoření světa. Na základě faktu, že jedinec je schopen vytvářet své vlastní představy ve svém snu, může pochopit, jak je možné přijímat a reprodukovat svůj vlastní obraz bdělého světa vyzařovaný Světovou Myšlí. Stav snu nám tak poskytuje důkaz, že mentalismus je opravdu pravdivý. Během snu dostáváme dojmy o zevních předmětech a uvědomujeme si je jako vjemy. Nicméně tyto vjemy vznikají bez přítomnosti nějaké „hmotné“ věci. Myšlenka se nám pak jeví, jako by byla zažívanou „hmotnou“ věcí. Po probuzení však shledáme, že tato věc byla jen myšlenkou. To samé platí i o našem těle a smyslech. Jelikož ve stavu snu zrak, čich, chuť, hmat a sluch fungují jak ve stavu bdělém, pak sen dostatečně prokazuje, že tyto smysly jsou ve skutečnosti mentální.

Je to důležité poučení pro materialistické kritiky, kteří chtějí z dřevěných kmenů a těžkých kamenů dělat měřítko skutečnosti. Ve snech jsou věci skutečně pocíťovány a viděny jako „hmotné“, i když nejsou fyzicky přítomny.

Příroda poučuje každého člověka pomocí jeho snu o tom, že má v malém měřítku stejné tvůrčí schopnosti jako Světová Mysl. Když se táže, jak je možné, že Světová Mysl vnucuje svou představu světa individuální mysli, pomáhá mu Příroda nalézt odpověď tím, že mu poskytuje zážitek snu, v němž snící člověk, obírající se svými fantaziemi, je schopen vnutit sám sobě soukromou představu světa. Koneckonců pozoruje jen to, co projevuje jeho mysl, i když to v dané době neví.

Díky porovnání bdělého stavu se snem též snadno chápeme vytváření pocitu prostoru (a zároveň i času), protože víme, že svět snu existuje pro nás jen jako řada představ, na které upínáme svou pozornost; sen tak není místem, nýbrž stavem pozornosti. Jeho prostorovost je symbolická a vzniká tím, že se jí věnuje pozornost. Díky tomuto zjištění můžeme vystoupit o stupeň výše a pochopit obtížnější bod, že také svět bdělého stavu náleží ke stejnému prostorovému symbolismu a že svou prostorovost a vzdálenost má jen proto, že se jim věnuje pozornost!

Pronikavým rozborem objevíme, že naše poznávání existence světa se vždy pojí s naší pozorností, kterou na svět zaměřujeme; že věnovat pozornost věcem je základní a předběžný předpoklad pro uvědomování si věcí a že stupeň věnované pozornosti je přímo úměrný intenzitě projeveného vědomí. Prostor je zkrátka uvnitř mysli a ne vně mysli, jak se obvykle věří. Z tohoto nepopíratelného, ale zpravidla podceňovaného, ne-li přehlíženého, faktu prostorovosti snu mohou poznat ti, kdo pokládají mentalistickou nauku za fantastickou, v jak naprostém souhlasu s Přírodou toto učení skutečně je. „Dokud se neprobudíme, nechápeme, že to, co vidíme ve snu, neexistuje zevně,“ stojí psáno ve *Wei Šiherših Lun*, starém stručném čínském přehledu mentalismu; a je tam rovněž připojena poučka, že také nechápeme, že to, co vidíme v bdělém stavu, neexistuje zevně nás, nýbrž existuje jen jako mentální obraz. Nicméně je obtížné v bdělém stavu uvěřit pravdě, že svět každého člověka je skutečně jeho vlastní představa promítnuta ven, jako je pro snícího člověka těžké uvěřit, že jeho vysněný svět je právě tak jeho vlastní ven promítnutá představa.

Ohledně spánku víme, že usínání je dostředivý proces stahování vědomí do nitra, kdy naše mysl přirozeně opouští své sklony promítat se ven do prostoru a vytvářet tvary. Tento proces vrcholí v hlubokém spánku, který je jeho nejzazším bodem. Když se však začneme probouzet, naše mysl nastupuje opačný pochod a začíná opět promítat své představy ven, jako by byly skutečně zevní.

Tedy zatím můžeme dojít k závěru, že naše vědomí má tři různé způsoby své existence: Postupně se rozšiřuje nebo zužuje. V hlubokém spánku je ve stavu podobném noci, ve snu je ve stavu podobném soumraku, v bdění je ve stavu podobném jasnému poledni. Bdělý stav vědomí je tedy ten, v němž vědomí otevírá

oči nejšířejí – je plně rozvinuté, ve stavu snu má vědomí oči zpola zavřené – je jen zpola rozvinuté a ve stavu hlubokého spánku jsou oči našeho vědomí zavřené zcela – vědomí se plně stáhlo. Tento fakt postupného otevírání okénka vědomí vysvětluje, proč v bdělém stavu víme, že druhé dva stavy také existují, zatímco ve stavu snu si nejsme vědomi existence stavu bdělého. Neboť vlnění o větší délce vlny zahrnuje vlnění s vlnami kratšími, ale kratší vlny nemohou zahrnovat delší.

Z předchozího rozboru tří stavů vědomí nesmíme přehlédnout poučení, které z toho vyplývá: **Bdělý svět má vyšší hodnotu než svět snů, neboť umožňuje mysli, aby byla jasněji a plněji vědomě činná. A to je základní rozdíl mezi oběma stavy, i když jsou oba pouze mentálními konstrukcemi. Bdělý stav je pro nás nejvíce vědomým stavem, a tak ze všech nejdůležitějším. Právě zde v tomto fyzickém světě a nikde jinde, musí člověk splnit své duchovní předurčení a realizovat svou vyšší individualitu. Neboť jedině prostřednictvím plně vyvrátěného bdělého stavu se člověk může postupně stát vědomým svého Nadjá.**

Avšak z jiného úhlu pohledu je potřeba jasně říci, že z vývojového stanoviska se člověk ve stavu snu zpola stáhl zpět do svého původního jáství, ve stavu spánku se pak k němu přiblížil úplně. A tak tento stav hlubokého bezesného spánku nyní rozebereme, protože nám, zkoumajícím myslím, nabízí zlatou nitku.

Zdá se, že během spánku ztrácíme vědomí, nicméně si vzpomínáme na fakt, že jsme spali. Jak bychom si vůbec mohli pamatovat, že jsme spali, kdyby neexistovalo v dotyčné době nějaké skryté uvědomování si tohoto faktu? Jestliže prohlašujeme, že jsme si po dobu spánku nebyli ničeho vědomi, něco v nás si paradoxně muselo být vědomo tohoto podvědomého uvědomování si, jinak bychom nemohli nikdy spojit spánek s bděním, a tak bychom nikdy vůbec nemohli vědět, že jsme spali! Kdyby byl spánek skutečně absencí jakéhokoli druhu vědomí, jak bychom si mohli potom pamatovat, že je příjemný a osvěžující, a hovořit o něm s uspokojením? Někaký druh vědomí musel být přítomen, aby nám později umožnil představu této příjemnosti.

A dále, jak bychom si mohli vždy ráno vybavit události předešlého dne a spojit je v uspořádanou souvislost s událostmi dnešními, kdyby mysl přece jen nebyla nějakým způsobem přítomna v oné mezeře spánku? Že stav spánku opravdu není vše v mysli, odhaluje fakt, že pocit individuální totožnosti, celý zámoitek myšlenek, tužeb a charakteristik, které tvoří osobnost, se znovu vynořuje při každém ranním vzkříšení sebe-vědomí ze spánku. Kdyby nebyla v mysli jakási spojitost jáství, mohli bychom usnout s myšlenkou, že jsme určitou osobou a probudit se s myšlenkou, že jsme osobou jinou. Nemůžeme tedy po právu říci, že vědomí bdělého stavu a snu vyčerpává spojitost existence mysli. Je jasné, že bezvědomí je ve skutečnosti chybné označení nejtajemnější fáze mysli.

Co vlastně přestává být činné během spánku? Není to sama mysl, ale jen určitá *forma* její činnosti. Jasným důkazem jsou případy somnambulismu (náměsíčnosti). I když si náměsíčník není vědom toho, co se děje, nějaká inteligence dokonale řídí pohyby jeho těla a udržuje je pod vlastní kontrolou. Jaký to má pro nás význam? Za prvé to znamená, že mysl může být činná ve dvou fázích, z nichž jedna je vědomá a, jak se zdá, normální, druhá nevědomá a zdánlivě abnormální; za druhé, že by bylo přesnější označit mysl během spánku spíše za nesdílňnou než za nevědomou; za třetí, že mysl nevyčerpává své možnosti v jediné fázi vědomí, kterou známe jako souvislou a namáhavou činnost myšlení; za čtvrté, že nevnitřnější vrstva mysli není svým uvědomováním závislá na pěti fyzických smyslech. Stručně řečeno to znamená, že teprve nyní začínáme trochu chápat úžasné tajemství, které je skryto v naší vlastní mysli. Jisté je, že v tomto stavu musí existovat jakési

vědomí. Nicméně to není druh vědomí, jaký známe během bdění nebo snu.

A tak musíme náš pojem pomyslného ledovce opravit! Mysl nemá tři, ale čtyři stavy existence vědomí. První je bdělý stav, druhý je sen, třetí je bezesný spánek a čtvrtý je tento zatím tajemný stav mysli.

Mysl během noci pokračuje jakousi tajemnou činností. Tato hlubší vrstva mysli, ukrytá pod prahem vědomého myšlení, je tajemným zdrojem všech nádherných uměleckých inspirací a všech intuitivních rozhodnutí. Toto čtvrté vědomí je činné způsoby, které se vymykají omezenému rozsahu našeho *myslícího* intelektu. Zde pracuje mysl spontánně zcela nepochopitelným způsobem, *ale pracuje*. Nepotřebuje myslit diskurzivním způsobem (postupně v pojmech) a logickým způsobem, kterým běžně chápeme výraz „myslit“. Tato hlubší vrstva mysli nepotřebuje běžný způsob myšlení – myšlení by pro ni bylo skutečně vězeňskou kobkou. Tato hlubší vrstva mysli pracuje ve vibračním rozsahu, který se vymyká tomu, co zpravidla zažíváme během snu nebo v bdělém stavu. Stručně řečeno, mysl má během spánku jakýsi druh svého vlastního vědomí, které však tím, že se nepohybuje od představy k představě, není vědomím intelektuálním. Proto se nyní musíme snažit dozvědět se něco více o vědomí. A dále, je-li svět, dle tvrzení mentalismu, jevem vědomí, je naprosto nutné se tázat: Co je vědomí?

Co v nás si je vědomo vidění, slyšení a myšlení? Je to mozek? Nemožné – pouhý kus masa, který se málo liší od toho, co můžeme koupit u kteréhokoli řezníka. Slovem *mozek* míníme hmatatelnou část lidského těla, která je přikryta klenbou lebky a plná točitých závitů šedé a bílé hmoty, kterou anatomové zkoumají v pitevně. Slovem *vědomí* míníme souhrn střídajících se řad smyslových dojmů, vjemů, myšlenek, citů, obrazů, intuicí, představ a vzpomínek, které známe jako své vlastní a ke kterým se nelze dostat žádným pitváním chirurgickým skalpelem.

A tak dozrál čas, abychom pochopili rozdíl mezi myslí a vědomím. Kdybychom mysl přirovnali k lampičce, pak vědomí je její světlo, a tak z mentalistického hlediska je mysl více než vědomí a přisuzujeme jí před ním prvenství. Tedy vědomí je pouze aspekt mysli a toto vědomí si lze definovat jako souhrn střídajících se řad smyslových dojmů, vjemů, myšlenek, citů, obrazů, intuicí, představ a vzpomínek, které známe jako své vlastní a ke kterým se nelze dostat žádným pitváním chirurgickým skalpelem. Mysl je hlavní surovinou každé naší jednotlivé myšlenky. Všechny naše myšlenky jsou ve skutečnosti v mysli, ale činné ve vědomí. Známe vždy přítomnou mysl pouze prostřednictvím myšlenek, které jsou jejími výtvary, a prostřednictvím vědomí, které ona promítá na svou zdánlivě temnou prázdnotu.

Nyní je na místě připomenout, že jsme dřívějším rozbořem přišli na skutečnost prvenství vědomí. Z toho vyplývá, že nikdo nemůže pozorovat vědomí stejným způsobem, kterým může pozorovat cokoli jiného. Vědomí se nemůže stát objektem pozorování. Je to stejné jako se světlem: Světlo umožňuje viditelnost všeho ostatního, ale samo zůstává paradoxně neviditelné. Žádný člověk nemůže přímo zkoumat své vědomí, protože je nemůže učinit objektem svého uvědomování, právě tak jako nemůže žádný člověk učinit svou vlastní tvář objektem přímého uvědomování, ale musí se na ni dívat nepřímou do zrcadla.

Další vhodnou analogií je přirovnat mysl k zrcadlu a všechny věci k jeho zrcadlení. Pak pozorujeme všechny věci v mysli jako v zrcadle. Protože ale toto zrcadlo je mimo dosah našich smyslů, pozorujeme obrazy a nepozorujeme zrcadlo, které je odráží. Proto přičítáme mylně skutečnost jedině věcem a neskutečnost mysli.

A tak náš objevený čtvrtý stav mysli je samotné zrcadlo, bez odrážení,

zrcadlení čehokoli – stav vědomí bez myšlení, bez myšlenek. Je to stav vědomí čisté mysli!

Jak můžeme zažít tuto existenci čisté mysli odděleně od myšlenek a představ, které ona vytváří?

K ujasnění této situace si můžeme vypomoci další vhodnou analogií, a to promítáním filmu v kině. V kině nevidíme bílou promítací stěnu, když je zcela pokryta promítanými filmovými obrazy, neboť tyto obrazy zcela poutají naši pozornost. Podobně v bdělém stavu poutá mentální obraz světa celou naši pozornost. Zde pak vědomí tohoto obrazu odpovídá obrazu na plátně. Co představuje neviditelná promítací stěna? Představuje to, co je v nás přítomné během hlubokého, bezesného spánku, to, z čeho vzniká jak vědomí ve snu, tak v bdělém stavu, to, co je esencí či látkou všech vědomých myšlenek, obrazů i představ; a tím je princip mysli, který je vždy jejich základem. A tak známe vždy přítomnou mysl pouze prostřednictvím myšlenek, které jsou jejími výtvoři, a prostřednictvím vědomí, které ona promítá.

Tedy odpověď na otázku: *Jak můžeme zažít tuto existenci čisté mysli odděleně od myšlenek a představ, které ona vytváří?* je, že se musíme osvobodit od tyranie našich neustálých myšlenek. Jedině, když se osvobodíme od všech myšlenek (tedy od všech myšlenek světa včetně myšlenky našeho těla), které svírající naše vědomí, může být čtvrtý stav vědomí plně zažíván. Čtvrtý stav vědomí nemůžeme pozorovat, ale můžeme se jím stát. Musíme jím být, pokud ho chceme dosáhnout, není jiné cesty, není vyššího cíle! Čtvrtý stav je stav, kdy zanikají veškeré mentální konstrukce, mysl se v něm stáhla do svého vlastního přirozeného já, do svého vlastního ryzího stavu. Čtvrtý stav je nerušeným a nepřerušovaným vědomím podstaty mysli. Tento čtvrtý stav obsahuje všechny ostatní tři stavy ve svém širokém pojetí, a proto objímá celý život.

Spánkem Příroda poskytuje člověku přiblížení se k podstatě mysli, ale protože její zažívání si nezasloužil svým úsilím, brzy mu opět toto přiblížení odnímá – odnímá mu vědomí. Neboť člověk vstupuje do spánku a nese si s sebou břemeno zakořeněných mentálních semínkovitých záznamů pozemských tužeb, břemeno silných citových sklonů, které ho poutají k fyzickému životu, a silných egoistických pout, která nemohou existovat souběžně se SVOBODOU A JEDNOTOU RYZÍ PŘIROZENOSTI MYSLI. Protože si vlastním úsilím nezasloužil právo uvolnit se z této připoutanosti, nedovoluje mu Příroda, aby se těšil z vědomí této myšlenek prosté svobody během svého spánku.

Nyní můžeme pochopit, proč ztrácíme vědomí během spánku. Je to tím, že původní stav mysli, ke kterému se vracíme, má vibrační řád daleko mimo vibrační řád intelektu v bdělém stavu. Intelekt je periodicky stahován do nitra mocnou magnetickou silou nejvnitřnější části svého bytí, ale není schopen rozšířit svůj vibrační řád tak, aby mohl zachytit širší vědomí čtvrtého stavu. Proto intelekt ztrácí vědomí a vchází do spánku. Ježto jeho omezený život během spánku zhasl, později přirozeně popírá, že v něm existoval nějaký druh vědomí.

A tak tajemný čtvrtý stav za bděním, sněním a spánkem předkládá nauka mentalismu lidem jako cíl. Přivést během bdění, kdy je pozornost nejvíce soustředěna a který je nejvíce vědomím stavem, úmyslně své myšlení k nejpomalejšímu pohybu a tím svůj mentální stav učinit co možná nejpodobnější mentálnímu stavu, jaký je ve spánku, *s plným intelektuálním pochopením všeho, co tento pokus zahrnuje*, pak by vědomě zažil tento blažený klidný čtvrtý stav! Zkrátka, tento čtvrtý stav je sjednocením hlubokého spánku a plného vědomí.

Z toho vyplývá nesmírná důležitost tohoto pozemského života: lidstvo může

získat plnou duchovní seberealizaci pouze při jasném vědomí tohoto fyzického světa, tedy pouze v bdělém stavu. Právě zde v tomto fyzickém světě a nikde jinde musí člověk splnit své duchovní předurčení a realizovat svou vyšší individualitu. Neboť jedině prostřednictvím plně vyzrálého bdělého stavu se člověk může postupně stát vědomým svého Nadjá.

Fyzický svět je křížový bod. Pravdu o životě musíme uskutečnit, pokud jsme ve fyzickém těle, má-li to být pravda a ne jen její náhražka. Důvod, proč snění ani spánek nemohou poskytnout podmínky, dostačující pro toto uskutečnění je, že jen v bdělém stavu může intelektuálně myslící vědomí pracovat ve svém nejširším rozsahu.

08. TAJEMSTVÍ JÁ

Trojnásobný omyl

Navzdory tomu, co již bylo napsáno o stavu snu a spánku, jejich metafyzický význam ještě nebyl vyčerpán. **I když jsme začali věřit v pravdivost mentalismu, snadno se můžeme dopustit chyby tím, že přijímáme svět jako formu vědomí – a stejně tak i ostatní lidi – ale zapomínáme stejným způsobem přijímat i vlastní osobnost.** Další malá úvaha o snech nám napomůže opravit tento hluboký omyl. Představte si případ člověka, kterému se zdá, že jeho rodinu potkala hrozná tragédie, a který v zoufalství a bez útěchy pláče nad jejím srdce drásajícím utrpením. Ale ráno při probuzení celá epizoda zmizí. Zděný dům, který se zdál tak pevný, manželka a děti, které se tak přesvědčivým způsobem svíjely bolestí, se nyní staly matnými stíny. Shledá, že celá událost byla jen mentálním výtvozem. Nyní si musíme položit otázku: Kdo byl onen člověk, který v tomto snu plakal? Nemohl to být týž člověk, který nyní bdí, už jenom proto ne, že jeho mentální schopnosti a možnosti byly změněny, a proto, že neměl fyzické tělo, které v té době leželo bez hnutí na lůžku. Nejen celá událost byla řadou myšlenek, nejen různí členové jeho rodiny, ale i ten, kdo trpěl a naříkal spolu s nimi, musel být mentálním výtvozem, neboť také on zmizel se snem.

Sen také dokazuje, že otrhaný žebrák se může považovat za přepychově oděného krále a král se může považovat za žebráka. Příchod bdělého stavu však ukazuje, že já snu bylo v té době jen představou. Jestliže dovedeme použít toto poučení, můžeme změnit také celou minulou zkušenost svého bdělého já ve vzpomínku. Bdělá vzpomínka, byť byla sebeživější, není totiž o nic méně mentálním výtvozem než sen. Proto bdělé já musí být stejně tak mentálním výtvozem. Když pohlédneme zpět na celý svůj život, na dobu svého dětství, školního věku, dospívání a dospělosti, kterou neúprosný čas pohřbil v minulosti, na všechna léta, jejichž pestré příběhy můžeme nyní oživit jen jako vzpomínku, pak vše, co se nám přihodilo, se nám nyní zdá podobné událostem živého a dlouhého snu. Zdá se nám děsivé věřit tomu, že události, které byly „hmotné“, hmatatelné a skutečné v době, kdy se udály, jsou nyní jen něčím, co se *podobá* látce snu. Překračuje tento názor opravdu příliš meze pravděpodobnosti? Všechna ta léta, kdy jsme tak opravdově a intenzivně žili, kdy jsme prožívali nejvznešenější nadšení, drásající city, nejsilnější vášně a trpěli nejhorší útrapy – kde jsou nyní? Kam zmizela? Jsou nyní pouze vybavenou vzpomínkou na minulost a zapadly do hlubin paměti! Co jsou takové vzpomínky? Jsou prostě řadami mentálních obrazů, nejsou tedy ničím více nežli myšlenkami v mysli a pro mysl.

Jestliže se nakonec mění celá naše minulá osobní zkušenost za všechna ta léta – bez ohledu na to, zda jich bylo pět nebo šedesát – v řadu prchavých představ, co můžeme říci o životě přicházejícím, který sahá do budoucnosti? A co teprve tato živá přítomnost, kterou tak bezprostředně prožíváme? Když ji budeme zkoumat, nebude to totéž? Vždyť přítomnost se nutně stane minulostí a budoucnost přítomností. Nebudou se jevit ani stejně skutečné, ani stejně hodnotné, jako nyní. Tento den, tato minuta, právě tento okamžik, který nyní prožíváme, musí mít totiž ve skutečnosti stejné charakteristiky, které má předtím nebo potom. Je to zvláštní situace, ale povaha dokáže, že její důsledky jsou ještě podivnější. **Jelikož minulost, přítomnost a budoucnost vytvářejí celou lidskou existenci, co jiného to dokazuje, než že naše vlastní existence v bdělém stavu je pouze řadou myšlenek a že naše osobní zkušenost je mentální konstrukcí?**

Věnuje-li člověk alespoň chvíli této úvaze, uvědomí si, jak jeho vlastní život plně ověřuje tuto pravdu. Nechť vezme v úvahu své silné citové připoutání před několika lety, při němž se mu nějaká žena zdála zbožňování hodnou, spřízněnou duší, pro jejíž lásku se

narodil; připoutání však skončilo odcizením a konečným rozchodem. Jaký pocit v něm probouzí tato epizoda nyní? Táž žena bude se mu zdát mlhavou postavou ve vzdálené minulosti! Proč? Protože na ni nyní pohlíží jako na to, čím byla už tehdy – jako na představu.

A tak nalézáme v příkladech, které nám nabízí naše měnící se jáství ve snu, některé jasné náznaky toho, že povaha našeho jáství v bdělém stavu je rovněž mentální. K téže pravdě docházíme také přesným metafyzickým uvažováním o měnícím se sledu času. **Nicméně, jednou věcí, kterou si je každý člověk jist**, jedním faktem, o kterém ani okamžik nepochybuje, **je nezměnitelná povaha jeho vlastní identity**. Cítí, že **tvrzení „já jsem“** je mimo jakékoli pochybnosti. Prohlašuje, že totožnost a spojitost vlastní osobnosti musí být stejně jasná metafyzikovi, jako prostému člověku. Bohužel navzdory této jistotě nevede metafyzická analýza k potvrzení těchto prohlášení. Jsou totiž založena jedině na stanovisku bdělé zkušenosti. Ale co život ve snu? Tam se jeho osobnost stává poněkud matnou a může se i zcela změnit, jako když se žebrákovi s dřevěnou holí zdá, že se stal králem se zlatým žezlem. A dále, jak je to s hlubokým spánkem? Tam nemá dokonce ani vědomí „já jsem“, žádný pocit osobní totožnosti.

Prostému člověku se zdá být absurdní představa, že je možné pochybovat o charakteristice jeho vlastní existence jakožto určitého jedince (ne ovšem o existenci samé). Ale metafyzik, který se snaží dosáhnout svých objevů tím, že shrnuje všechna upotřebitelná fakta a ne pouze část z nich, si nemůže dovolit vynechat ze svého zkoumání stanoviskasu a spánku, která prostý člověk pohodlně pomíjí. A ze souhrnu všech tří stanovisek vidíme, že musí dojít k závěru, že tato fakta vyvracejí víru ega v jeho vlastní dokonalou a definitivní spojitost jakožto jedince. Můžeme totiž říci, že něco trvá jako takové tehdy, když to zůstává totožné samo se sebou a když je to v základě trvalé. Osobnosti ale schází obě tyto charakteristiky. Snad je omluvitelné, že „já“ vidí, jak pomíjející je vše ve světě, a zapomíná v to zahrnout i sebe, že si všímá trvalé změny a plynutí zevních zkušeností a nepozoruje svou vlastní změnu a pomíjivost. Neboť co si člověk skutečně uvědomuje? Uvědomuje si řady fyzických zážitků, jednotlivé měnící se mentální stavy a proměnlivé citové nálady, které následují jedna za druhou po celý bdělý život. Obvykle si však není vědom žádného já *odděleného od* souhrnu těchto řad. Jako osobnost je nakonec tím, čím jsou ostatní věci – myšlenkou.

Zde však někdo řekne, že člověk si je vědom především těla a že toto tělo je „já“, které je vždy přítomné a vždy totožné samo se sebou. Pohlédněme trochu blíže na toto sebeztožňování s tělem. **Uvědomujeme si své tělo pomocí smyslů, stejně jako si uvědomujeme vnější svět. Zjistili jsme však již dříve, že když vypátráme základ veškeré činnosti smyslů, shledáme, že je to jedině naše vlastní vědomí a nic jiného. Člověk, který neanalyzoval, co se děje, když sedí na židli nebo když se dívá na nějaký strom, se naivně domnívá, že zažívá něco mimo sebe. Ale on skutečně zažívá něco uvnitř svých vlastních smyslových orgánů. A ty mohou sdělit své uvědomování si něčeho jenom na základě schopnosti samotného vědomí, schopnosti, která leží naprosto mimo jejich způsobnost. Proto musí smysly tvořit součást mysli tak jako „já“. Ale jak víme, smysly jsou součástí fyzického těla. Proto i celé lidské tělo, jakožto součást zevního světa, je něco pozorovaného, zažívaného a poznávaného, i když jsme s touto částí jedinečně a co nejintimněji spojeni. Proto je to něco, co je spojeno s naším vědomím (jako všechny ostatní objekty), tedy jako jedna z jeho představ, i když ze všech nejživější a nejintimnější.**

Docházíme tedy k následujícímu závěru: naše vjemy těla jsou ve skutečnosti aktivitou mysli. Tato činnost je soustředěna ve zraku, sluchu, hmatu, chuti a čichu. Smysly jsou omezující a určující předpoklady, za kterých mysl pracuje, když promítá naše časo-prostorové vědomí. Jsou pouhými průchody pro vlastní obrazotvornou

sílu myslí, ale samy obrazy netvoří. Všech pět forem smyslové zkušenosti je jako pět příček kola, které vycházejí z jediného středu; jediné vědomí je v jejich pozadí. Toto vědomí je předpokladem vidění, slyšení, hmatání, chutnání a čichání a je to ono, co spojuje všechny oddělené vjemy v uspořádaný celek. Proto je také základem našeho těla. To, co chápeme jako tělo, je ve skutečnosti něco, co přísluší myslí.

Materialista zcela přehlíží významnou úlohu, kterou hraje myšlení v jeho zkušenosti. Přehlíží, že si musí tělo *vmyslit* do svého vědomí dříve, než vůbec může vědět o jeho existenci. Mysl musí předvést člověku tělo jako představu a teprve potom si je uvědomí. **Sám mozek je jen mentálním výtvořem v mentálně vytvořeném světě. Je to mysl, tento nehmatatelný a neviditelný princip uvědomování, co nám umožňuje, abychom si uvědomili existenci mozku; jak by tedy mohl být mozek původcem této funkce?** Stručně řečeno, mysl člověka, který přijímá materialismus, opomíjí brát v úvahu samu sebe.

Uvědomování si smyslových dojmů není vlastností těla, protože tělo je stejně tak *objektem* vědomí jako každá jiná představa; neboť představa těla do vědomí vstupuje a opouští ho například ve spánku. Oč méně je pak vědomí funkcí mozku, který je pouhou částí těla? Vědomí je tedy opravdu vlastnost náležející myslí.

Problém vztahu mezi myslí a tělem zmizí, když pochopíme tyto dvě velké pravdy: tělo je pouze zkušenost vědomí a tato zkušenost může být vnější v bdělém stavu nebo vnitřní ve stavu snu. Ale v obou případech je právě tak mocně *chovanou myšlenkou*, jako zevní prostor, který je vytvářen, aby obsahoval jak tělo, tak i svět. Tělo není skutečností, oddělenou od vjemu, kterým ho vědomí vnímá. Všechny dlouhé spory a různé teorie o vztazích existujících mezi těmito dvěma jsou bezvýznamné a mylné. **Neexistují totiž dvě odlišné a oddělitelné substance – hmota a mysl – které nutno studovat, ale pouze jedna. Tělo je stejně myšlenkou člověka jako svět, který tělo obklopuje. V těle si je mysl vědoma sebe jako „těla“. V přemýšlení, v citění a v paměti si je mysl vědoma opět sebe, ale tentokrát jako myslící intelekt. Celý mentální život je neustálý proud a rozvíjející se film prchavých myšlenek. Myšlenky, které jsou nejsilněji drženy v ohnisku pozornosti v určitém okamžiku, tvoří jáství oné chvíle. Myšlenka těla je pouze jeho součástí. Myšlenka „já“, kterou člověk obvykle slučuje s tělem, mizí v bezesném spánku spolu se všemi ostatními myšlenkami. Pocit osobnosti nemůže být proto v základě tělesný, i když občas tělo zahrnuje, ale musí být mentální. Stručně řečeno: představy, které člověk o sobě má, a které samozřejmě zahrnují i jeho představu o jeho těle, jsou tím, co tvoří jeho osobnost. Je-li tento svět, který se rozkládá v prostoru a mění se v čase, skutečně mentálním výtvořem a je-li osoba částí tohoto světa, pak z toho logicky plyne, že také on je mentálním výtvořem. Když mentalismus zredukoval svět na představu, nevyhnutelně v něm zredukoval vše a každého také na představu. Představa-svět vyvěrá z téhož zřídla jako představa-osoba, ale obě existují v odlišných barvách.**

První naší myšlenkou je „já“. Všechny ostatní následují po jejím vzniku. Myšlenka „já“ nezůstává osamocena, ale okamžitě se spojuje s myšlenkou, která po ní následuje. A tou je myšlenka těla. Bohužel, končí toto „já“ tím, že se také omezuje na tělo, které by nikdy nebylo mohlo vůbec vzniknout nebýt dřívější existence „já“. Tak toto spojení zdegenerovalo na zasetí myšlenky „já“ v myšlenku-těla. Jediné jáství, v které dnešní člověk věří, je jeho tělo. Následkem toho se původní myšlenka „já“ proměnila v myšlenku „já jsem tělo“. Po této myšlenku se objevuje myšlenka-světa. Toto „já“ dodává bezděky jednotlivé časo-prostorové charakteristiky, jimiž musí svět projít dříve, než se může vynořit v jeho vědomí. A tak toto „já“ chová skutečně jako své vlastní obě myšlenky: myšlenku těla a později myšlenku světa,

vnějšího vůči tělu. Ale protože začalo samo sebe klamat o svém vztahu k tělu, protože považovalo tělo za to, čím není, končí tím, že se klame o věcech vnějších k tělu a tělo obklopujících a považuje je za to, čím ony také nejsou. Tak vzniká trojnásobný omyl: svět, tělo a „já“ se považují za nementální.

„Já“, které zná každý, je vskutku jeho jástvím, ale není jeho základním jástvím. Když odhalí, že jeho osobní existence je stejně myšlenkovou konstrukcí jako jeho fyzické okolí, že vše spolu s ním má imaginární existenci, přichází blízko, velmi blízko, k bráně zasvěcení do vyššího chápání světa. Ten, kdo je svědkem událostí snu, ten, kdo se na nich podílí, i ten, kdo je vytváří, je jedna a táž jsoucnost. Protože proces, který uvádí v existenci bdělé jáství, je stejně tak podvědomý a bezděčný jako proces, který přivádí v existenci jáství snu, nikdo nepozoruje v té době, že obě jáství jsou mentální výtvoři. Právě tak jako člověk, který snil, že je bohatým králem, ale při probuzení ze snu shledá, že je skutečně chudým rolníkem a že jeho skvělé paláce, uctiví poddaní a rozlehlé království byly pouhou představou, tak také odhalení během *plného probuzení*, že osobnost bdělého stavu je také jen představou, je tím, co tvoří první rozhodující stupeň jeho osvobození z nevědomosti.

Ježíš řekl svým žákům, že když poznají Pravdu, ta je osvobodí. Jeho žáci byli již fyzicky svobodni, takže osvobození, o kterém mluvil, mohlo být jedině mentální. Gautamu nazývali „Buddha“, což znamená „Probuzený“, protože se probudil z připoutanosti ke své osobě; jeho připoutanost byla stejně mylná jako připoutanost snícího rolníka k jeho královskému jáství. Tehdy jako nyní bylo celé lidstvo tak hluboce pohrouženo do svého mentálně vytvořeného jáství, že je považovalo za své jediné já.

Zázrak uvědomování

Shledali jsme, že myšlenky a vjemy vytvářejí osobnost. Ale představuje osobnost celé „já“? Můžeme oddělit jáství od představ, vjemů a vzpomínek, které má? Víme, že existuje nějaké „já“, neboť jsou to naše myšlenky, které vznikají a ne myšlenky někoho jiného. Myšlenka je vždy myšlenkou někoho! Má osobní pozadí. Také výraz „já“ je jedinečný vzhledem k tomu, že je jediným výrazem ve všech jazycích, jehož nelze v pravém smyslu slova užít k označení třídy nebo skupiny. Význam slova „kůň“ a „dům“ se může vztahovat na kteréhokoli nebo na všechny existující koně a domy, kdežto význam „já“ musí se vždy vztahovat pouze na jediného jedince. Ten, kdo mluví k druhému, může oprávněně mluvit o sobě jako o „já“, ale oslovená osoba nemůže mluvícího označit tímž slovem. Proto ten, kdo užije tohoto výrazu, nemíní tím obvykle totéž, co tím míní jiný, použije-li ho.

I když se toto „já“ každým okamžikem mění, cítíme jaksí, že zná sebe sama nepřímou prostřednictvím svých myšlenek, činů a zkušeností a že zůstává něco, co je stálé a neproměnné v průběhu všech těchto změn. Existuje-li v jistém smyslu spojitost mezi tím, čím jsme kdysi byli, a tím, čím jsme nyní, pak musí být toto stále trvajícím jádrem hluboce zakořeněné a mentální. Co je toto tajemné jádro? Může toto „já“ poznat sebe přímo?

Metafyzici pátrali v pozadí proudu svých vjemů v naději, že naleznou určité a stálé jáství, které se tam skrývá, ale oznámili, že neměli úspěch. Nalezli jen své myšlenky, měnící se od okamžiku k okamžiku, ale nenesli se s ničím, co by mohli nazvat jástvím. Jak by mohli mít úspěch? Vždyť přehlédli to, co umožnilo jejich pátrání, to, co umožnilo i sám zrod jejich vnímání! A na skryté existenci toho založili bezděky představu o možné existenci nějakého jáství. Fakt, že mohli zkoumat své myšlenky, poukazoval na to, že v nich bylo něco, co bylo hlubší než ony myšlenky, neboť to nemohlo být vlastníkem myšlenek a současně myšlenkami, ani zkoumajícím a současně zkoumaným. Co je toto „něco“? Je, musí být, ještě hlubší „já“, které, i když je obvykle neznámé, musí být ze všeho

nejdůležitější. A to když vystopujeme za konvenčními zmatky a podvědomými procesy, které je obvykle obklopují, shledáme, že není ničím jiným, než oním nehmatatelným *principem* vědomí, jehož vlastní existence umožňuje existenci celého tohoto množství obsahů vědomí.

Nauka mentalismu říká, že samo vědomí je oddělený princip. Jeho část působí na tělo, hlavně prostřednictvím srdce a mozku. Má určitá spojení a vztahy s centry v mozku. Část, která takto působí, je ona část, která je promítnuta do zvláštní časo-prostorové existence a která si *představuje*, že je úplnou a zcela samostatnou bytostí. To je právě to, co známe jako osobnost. Pro tento promítnutý zlomek používáme obvykle termín vědomí. Je to souhrn všech našich osobních vjemů, myšlenek a citů. Je to tento promítnutý zlomek vědomí – a ne mysl, která je jeho původcem – který má své sídlo v určitém těle, s nímž je tak intimně spojen, v sídle, které je z velké části v mozku. Odtud pochází paralelní činnost obou, jak zjistili fyziologové. Ale ani pak nelze toto omezené pole vědomí omezovat pouze na mozek, s nímž je ve spojení, ale nelze jím ani ohraničovat širší mysl, z které vyzařuje. Není omezeno jen na tělo, s nímž je ve vztahu, nýbrž z hlediska tohoto těla vyzařuje ven a rozprostírá se kolem v prostoru. Okruh tohoto vyzařování je různý u jednotlivých lidí, ale u průměrného člověka se tato emanace rozprostírá asi do vzdálenosti dvou metrů. Citlivá osoba, která přijde do styku nebo do blízkosti jiné osoby, může tuto emanaci neboli auru, která je nabitá myšlenkami a city, skutečně vycítovat prostě tím, že v ní stojí.

Kterou svou schopností sní člověk v noci o vzdálených zemích a kterou si je kreslí během dne ve své představivosti? Což to není myslí a nedokazuje to, že mysl může obsáhnout i ta nejvzdálenější místa? O kterém sebevzdálenějším bodu vesmíru *smí* prohlásit, že je mimo jeho mysl? Právě proto, že je schopen myslit o celém vesmíru a zahrnout do pochodu poznávání i nejvzdálenější hvězdu, jsme oprávněni říci, že mysl je všude. Je jako prostor, o němž nikdo nemůže říci, kde končí. Prostor je vskutku tvar, který mysl přijímá. To však je totéž jako říci, že mysl je bez tvaru. Mysl nezaujímá žádné určité místo v prostoru – z toho jednoduchého důvodu, že sám prostor je jejím vlastním výtvozem. I když nelze spočítat všechny myšlenky, které existovaly v naší myslí a které jsou tam dosud latentně uloženy, víme, že můžeme užít výraz „v naší myslí“ jen v obrazném smyslu. Kdyby v ní byly myšlenky uloženy prostorově, potřebovaly by opravdu obrovské místo, aby se tam vešly! Co z toho vyplývá? Myšlenka nemá délku ani šířku, a proto také mysl, která ji chová, nemá délku ani šířku. Ať podnikneme teoreticky cokoli za účelem intelektuální analýzy a sdělování, nemůžeme oddělit mysl od myšlenek, které obsahuje. To vše je jednota. **Myšlenky jsou pouze fází vědomí. Vědomí je jen fází myslí. Mysl se vymyká omezení na určité místo.** Mysl opravdu není připoutána k fyzickému tělu; připoután je náš názor, který o ní máme.

Je tedy nesprávné omezovat mysl prostorově výhradně na onu část těla, která se nazývá mozek. Naopak, kvůli snadnosti, s kterou mysl přijímá tvary a rozprostírá se v prostoru, a proto, že nemůžeme omezit její rozpětí, bude lépe, když řekneme, že mozek existuje v myslí. Ve skutečnosti neexistuje nic takového, jako geografické rozdělení myslí. Nelze ji tedy lokalizovat ani nelze říci, že má vnitřek a vnějšek. Nikdo nemůže stanovit hranice myslí. Je tedy zcela nesmyslné ji někam umísťovat, ať již do naší hlavy nebo kamkoli jinam. Nelze hledat polohu pro mysl, neboť je bez polohy. Nemůže mít sídlo. Může být všude tajemně přítomna. Její nekonečnost nelze natlačit pod malou kostěnou klenbu hlavy. Materialista se pokouší bezúspěšně stísnit mysl do své hlavy. Mentalista se pokouší s úspěchem umístit svou hlavu do myslí.

Vjemy jsou jen *objekty* vědomé pozornosti člověka. A jak je to s vlastní existencí jejich pozorovatele?

Na počátku této kapitoly byl popsán případ člověka, který ve snu nařikal nad domnělými útrapami své rodiny. Jaký byl během snu skutečný vztah bdělého člověka k tomuto promítnutému zlomku vědomí, které bylo jeho snovým jástvím? Byl to pouze vztah pozorovatele, ale poněvadž se dočasně ztotožnil s jástvím snu, nebyl mu v oné době tento vztah zřejmý. Byly zde tedy dva aspekty jednoho a téhož člověka: promítnutá činná osobnost snu, kterou si uvědomoval, a její pozorovatel, *jehož si tato osobnost tehdy vůbec neuvědomovala.*

Fakt, že taková dvojí povaha může existovat během snu, měla by nám být výstrahou, že může existovat také během bdělého stavu, a že jáství bdělého stavu může být stejně tak mentální konstrukcí jako jáství snu; že v jeho pozadí může existovat pozorovatel, kterého si pro své dočasné ztotožnění s tímto bdělým člověkem neuvědomujeme; a že tento vztah může být stejně tak skrytý.

Dozvěděli jsme se ze svých studií snu a spánku, že nevyčerpávají celou existenci mysli. Nejsou to její jediné možné stavy. Hluboký spánek přes své bezvědomí ukazuje na existenci ještě hlubší mentální vrstvy v „já“, ale za osobností. Záhada jáství může proto vydat své nejhlubší tajemství jen tehdy, když si člověk také uvědomí, čím je v této hlubší části své bytosti.

Když myslíme na svět bdělého stavu, nevnímáme ho jako celek, neboť jakožto předmět naší přítomné pozornosti, je od nás oddělen a postaven v myšlenkách přímo proti nám. Když myslíme na svět snu, není to tak, jako by jáství bdělého stavu přemýšlelo o jáství snu, ale jako by uvažovala mysl zcela zbavená své vlastní osobnosti. Pochopení jednoduché zkušenosti, označené slovy „zdálo se mi“, nás proto zvedá na úroveň svědka a zcela nad úroveň osobnosti. Bdělé já se považuje za měřítko existence, a proto mluví a myslí, jako by bylo samo snilo a spalo. Ale to, co způsobilo sen a spánek, se zcela vymyká jeho kontrole a vědomí. Jestliže osobní já, jak je obvykle známe z bdělého stavu, nebylo původcem snu a spánku, pak to musela udělat jiná „mysl“, a ta s ním musí být v nějakém spojení. To je ona hlubší mysl, kterou hledáme, která ani nebdí, ani nesní, ani nespí, ale pozoruje vznik těchto úkazů v osobnosti, která je jejím potomkem.

Nepřítomnost myšlenek ve spánku nedokazuje nepřítomnost myslitele. Naopak, jak jsme si již povšimli, poukazuje nepřítomnost myšlenek na přítomnost pozorujícího principu, který si uvědomuje jejich vznik a zánik. Tuto pozorovací činnost si bohužel uvědomujeme teprve potom, když nastala, což znamená, že ji známe pouze ve vzpomínce, tedy z druhé ruky. Ale vzhledem k tomu, čím je spánek, mysl, vědomí a osobnost, to jinak není možné. Bdělý stav je prostě přirozený důsledek toho, že mysl promítá plnou silou pouze zlomek sebe sama jako osobní vědomí. Stav snu vzniká tím, že táž mysl promítá osobu silou částečnou. Stav spánku je následek toho, že mysl vtáhla zúžený zlomek vědomí snu do sebe, a tak zcela uzavřela štěrbinu vědomí osobnosti. Pak ztrácí individuální bytost své vědomí. Neztrácí je však mysl, která má svůj vlastní zvláštní druh vědomí. Důvěrně známé „já“ přestává existovat při svém nuceném návratu do mysli, protože nemůže absorbovat to, co ho přesahuje a musí se místo toho podřídit tomu, že je samo absorbováno. Počátek spánku je známkou takové plné absorpce, stejně jako počátek snu je známkou částečné absorpce.

Tato ztráta osobního vědomí během spánku je nevyhnutelná, protože sama osobnost je jádrem myšlenkových útvarů, které jsou dočasně vyzářeny do života spolu s myšlenkou světa, ale obě tyto myšlenky se rozplynou, když je stažen prvek vědomé pozornosti, který je oživuje. Nicméně, ať osobnost spí nebo bdí, mysl sama se nemění změnami stavů jejího povrchního bytí, neboť je ryzím prvkem, který umožňuje celé toto množství aktů uvědomování, které tvoří zkušenost ostatních stavů. Při spánku se jáství bdělého stavu nebo snu ponoří zpět do tohoto nejnvnitřnějšího základu a není již tedy

dále přítomno, aby si vůbec něco uvědomovalo. Z omezeného stanoviska jáství popisujeme zcela oprávněně spánek jako nevědomý stav. Ale z širšího stanoviska principu myslí, který pozoruje spánek, bylo by správnější, kdybychom ho popisovali jako stav, v němž existuje druh vědomí, které je skutečně nepochopitelné, protože je za našimi omezenými hranicemi. Neměli bychom však proto popírat existenci tohoto vědomí.

Je skutečně nemožné postoupit dále v tomto metafyzickém studiu, aniž vyvineme schopnost analyticky oddělovat dva protikladné pojmy, totiž já od ne-já, pozorovatele od pozorovaného. Prvým krokem k pokročilému filosofickému vědění je schopnost s pochopením oddělovat pozorované od pozorovatele. Dokud se tyto protikladné pojmy vzájemně mísí – jak tomu obvykle bývá u nepoučených myslí – zůstane vyšší metafyzika zavřenou a zapečetěnou knihou. Takové rozlišování je snadné tam, kde jde o fyzické věci, neboť veškerá vědomá zkušenost je dvojitá a zřejmě zahrnuje pozorovatele a pozorované, „já“ a „to ostatní“. Vyžaduje však daleko jemnější postřeh tam, kde se týká abstraktních pojmů. Musíme proto nyní zaostřit své myšlení více než kdy jindy, abychom pochopili následující.

Naše dosavadní zkoumání jáství bdělého stavu nám ukázalo, že jáství poukazuje do svého pozadí na princip uvědomování si, který umožňuje celou vědomou zkušenost – a proto spolu s ní i zkušenost osobního „já“ – ale který je sám skryt hluboko pod prahem vědomí. Proč nepozorujeme existenci tohoto principu uvědomování si? Předně proto, že je univerzální. Nemůžeme ho zakoušet obvyklým způsobem, kterým zakoušíme jednotlivé věci, protože to, co je omezené, nemůže obsáhnout to, co je neomezené. Prostřednictvím metafyziky se můžeme intelektuálně plně přesvědčit, že tento princip existuje, ale skutečně si nemůžeme být běžně vědomi principu, který umožňuje naše vlastní vědomí. Za druhé, protože onen princip sám je v pozadí vědomí, nemůže hledět zpět sám na sebe. Jsme nuceni přijmout jako pravdu, že existuje, ale protože je subjektem, nemůže být současně objektem našeho vědomí. Tento skrytý pozorovatel uniká naší nejostřejší introspekci, neboť je zcela za zkoumajícím vědomím. Obvykle si ho neuvědomujeme, ne snad proto, že by neexistoval, ale proto, že přesahuje naše běžné „já“.

Když se domníváme, že si jsme vědomi sami sebe, jsme si skutečně vědomi těžkého přestrojení mocného komplexu myšlenek, které tvoří vědomé „já“, do kterého se nepoznané Jáství odívá a které odkládá. Toto hlubší „Já“ je skutečně v pozadí přestrojení, my však je neznáme v jeho nezahaleném stavu. Jako nevidíme bezbarvý plyn v chemické laboratoři, ale můžeme ho objevit tím, že cítíme jeho zápach, stejně tak si nejsme vědomi skrytého pozorovatele, ale můžeme objevit jeho přítomnost tím, že pozorujeme, že nám něco umožňuje uvědomovat si kolísající stavy povrchového „já“. Myšlení tím, že je jen částí pole našeho pozorování, nemůže naneštěstí proniknout do vědomí pozorovatele, které toto pole přesahuje. Vědomí, které poznává, není možné zahrnout do toho, co je poznáváno. Nelze je poznat jinak, než jako vědomou představu; a to je asi jako znát člověka z jeho fotografie. O příchodu a odchodu „já“ lze získat vědění jen pomocí svědka, který by byl méně omezen, než je ono, který by v hierarchii hodnot měl prvenství a byl jeho konečným vlastníkem. Toto „já“ je opravdu symbolem něčeho nesrovnatelně rozsáhlejšího, než je ono samo.

Ještě jednou, osobní jáství se postupně mění v průběhu let, ale mentální princip, který je oživuje a který nám umožňuje uvědomovat si proměnlivé vědomí a tělesné stavy, není dotčen těmito pochody a zůstává stále týž. Tento princip je relativně stálá podstata v nás a konečná základna všech kaleidoskopických stavů vědomí. Svědek, který si uvědomuje vznik a zánik všech myšlenek, které tvoří celek jáství bdělého stavu, musí být relativně beze změny, neboť je to jen nápadný rozdíl mezi nimi a jím, který mu umožňuje uvědomovat si tuto pomíjejícnost. Stálý sled smyslových vjemů, nesčíslných vjemů, nesčíslné změny představ a zkušeností mohou být zřejmé pouze tomu pozorovateli, u

něhož je předpokladem vlastní mentální stálost a jednota; neboť jinak by si nepovšiml existence sledu a změn. Vědomí, které má skrytý pozorovatel, nemůže být proměnlivé. Musí být nepřetržité a neselehávající, protože je skutečným principem uvědomování si, schopným stále prozařovat své projekce, jáství bdělého stavu i jáství snu.

Skrytý pozorovatel

Jsme schopni vidět, že věci leží jedna vně druhé a události se odehrávají jedna za druhou jenom proto, že je v nás něco, co samo není ani v prostoru, ani v čase. Kdyby pozorující mysl byla sama obsažena v témže časovém sledu, nebylo by možné uvědomovat si události. Neboť proces poznávání těchto událostí zahrnuje proces, který je spojuje v myšlenku. Ten zase zahrnuje práci mysli, která nemůže sama být jednou z myšlenek, které takto spojuje. Tato mysl musí tedy přesahovat to, co zažívá, a být zcela mimo tok našeho času. Jsme schopni uvědomovat si události jedině proto, že vědomí, jež je předpokladem zkušenosti, je rozsáhlejší než události. **Fakt, že jsme si vědomi změn, které vytvářejí představu času, je možný jen tím, že je v nás skryto něco, co je nad změnou a za časem.**

Nemůžeme pohybem své mysli (když se snaží vystopovat možnosti takové situace) přemýšlet o změnách, které se dějí v tomto skrytém pozorovateli. Kdybychom se o to i pokusili, neúprosná logika vědomí by nás nakonec přivedla k nezdaru. Neboť i kdyby existovaly takové změny, museli bychom zavést dalšího pozorovatele, který by sám *musel* být neměnný, aby odhalil fakt těchto změn. Prvý pozorovatel by mohl mít proměnlivé zážitky jen tehdy, kdyby se odehrávaly v širším poli vědomí nového pozorovatele. A ten by musel být neměnný, neboť kdyby nebyl, musel by být ještě další pozorovatel v pozadí, který by byl schopen zaznamenávat jeho změny sám důstojně neměnný tak, aby postihl protiklad změn. A i kdyby se úporným hledáním dokázalo, že ani tento poslední pozorovatel není takový, pak by zde musel být ještě další pozorovatel, v jehož poli pozornosti on sám by existoval a který by zaznamenával změny jeho zážitků.

Mohli bychom takto teoreticky a podrážděně postupovat do nekonečna v konstrukci psychologického stroje, v němž by se jedno jáství otáčelo jako kolo v jáství jiném a toto opět v jáství třetím. V této postupné řadě pozorovatelů bychom však byli nuceni ukončit tento mechanismus zavedením jednoho posledního neměnného pozorovatele všech ostatních. I kdybychom postupovali do nitra, sledující tuto řadu jáství jakkoli daleko, i kdyby jakkoli ustupoval chimerický obzor při naší mystické pouti, nakonec bychom vždy došli tam, odkud jsme vyšli, to jest, že musí být konec této řadě. A tento konec by byl v posledním neproměnném prvku mysli, který je skutečným, byť skrytým, vlastníkem všech předcházejících pozorovatelů. Nic by nemohlo nikdy zničit tento prvek, který je skutečným základem mysli. Je vždy přítomný a vždy týž.

Tato psychologická situace ani nemůže končit v ničem jiném. Musí se stále opakovat, neboť žádná proměnlivá událost nemůže být předmětem pozorování pro pozorující mysl, když tato mysl není relativně stálá. Proměnlivé může pozorovat jen pozorovatel, který je sám vznešeně neproměnný. Mysl, která umožnila pozorování prvému egu v této řadě, bude stále přítomna, aby je umožnila i poslednímu egu v této řadě. I kdyby bylo uvědomování celého souhrnu všech předcházejících pozorovatelů v mysli, která by byla jejich posledním vlastníkem, nikdy by mysl nemohla být ve vědomí.

Bude však vyslovena otázka, **proč by měl být poslední pozorovatel aristokraticky mimo běžné vědomí?** Odpověď je, že usilujeme o nemožnost, jakmile se pokoušíme poznat jáství, které si je vědomo této řady. Neboť **jakmile by se nám podařilo je poznat, stalo by se poznanou představou, tedy pozorovanou zkušeností, a nebylo by více poznávajícím, pozorovatelem.** Každé nové úsilí by bylo jen opakováním této situace.

Zůstaňme proto věrni svému základnímu pozorovateli. A nezapomeňme, že všichni tito různí pozorovatelé jsou a mohou být jenom různé stavy, projevené jednou a toutéž myslí, jejíž podstata je trvale a nerušeně neproměnná.

Mysl je první předpoklad a trvalá základna veškeré naší vědomé zkušenosti, protože její výtvořky jsou přítomny jako tato zkušenost. Ale sám fakt, že je nutno přijmout mysl jako předpoklad, aby bylo možné vysvětlit zkušenost, ukazuje, že v takové zkušenosti mysl poznat nelze. Je proto nanejvýš důležité si dobře ujasnit rozdíl mezi jednotlivými myšlenkami, které v plynulém proudu sledují jedna druhou, a základním principem Myšlení, která nás skrytě o nich uvědomuje. Jestliže tento základní princip pozoruje, pak nemůže být pozorován, stejně jako oči mohou vidět vše kolem, ale nejsou schopny vidět sebe. Proto si nikdy přímo neuvědomujeme ryzí Myšlení, ale pouze jednotlivé myšlenky, obrazové představy nebo smyslové obrazy. Pouze ryzí Myšlení o nich vydává svědectví, čímž je nepopíratelným důkazem své vlastní zahalené existence.

Není možné přemýšlet o této mentální látce, jako by měla nějaký zvláštní tvar, neboť **musíme dojít k závěru, že cokoli přijme jakýkoli tvar, tedy cokoli je viděno, musí být pouze mentálním výtvořem a ne samotnou myslí.** A totéž musí platit stejně o takzvaných „hmotných“ věcech, které se objevují pěti smyslům, jako o tak zřejmě mentálních věcech, jako jsou příběhy minulosti, uchované paměti. Potom, jestliže jsou mentální konstrukce zážitků odsouzeny k tomu, aby přešly jako pomíjející, mentální princip musí zůstat během těchto přeměn tím, čím byl a čím je. Musíme být proto velmi opatrní, abychom nevnegli nějaký element zvláštních myšlenek do svého pojetí ryzího Myšlení samého, které zde nazýváme Myslí.

V předešlé kapitole jsme uvedli definici výrazů „mozek“ a „vědomí“. A na samém začátku této nauky **byla podána předběžná definice výrazu „mysl“ jako to, „co nám umožňuje myslit o něčem a uvědomovat si něco“.** K této definici můžeme nyní dodat: **„a co odhaluje svoji existenci v každé myšlence, co však je nám neznámo mimo takové projevy“.**

A tak se vracíme k našemu skrytému pozorovateli s ohodnocením, že také on musí být posledním. Ačkoli nejsme schopni uvést ho do svého pole pozorování, přesto drží svým tajemným způsobem ve svém poli jak naše zkušenosti vnějšího světa, tak naši vnitřní osobní zkušenost. Je pro nás velmi důležité, abychom odhalili, jaký je vztah mezi těmito dvěma jástvími. Jak důležité musí být toto nejvnitřnější jáství, lze odvodit z faktu, že skrytý pozorovatel může stát vně osobního „já“, a tak získat přesnější a obsáhlejší obraz o jeho charakteru, možnostech a činnostech, zatímco osoba může pozorovat vnější svět, ale nemůže použít totéž stanovisko vůči sobě. Úplné vědění nejvyššího Jáství musí mít opravdu daleko větší rozsah a daleko vyšší jakost nežli vědění povrchového jáství. Musí být přinejmenším méně omezené a nesmí podléhat žádným změnám, kterým je vystaveno obyčejné ego. Není nikdy v poli pozorování osoby, zatímco osoba je vždy v jeho poli. Není zarážející kritika lidské nevědomosti, že osobní „já“ obyčejně ani neví, že tento svědek „Já“ vůbec existuje?

Z toho všeho vyplývá, že vědomé jáství je jako ostrov Tenerife, který je vrcholem ponořené hory nad mořskou hladinou, nebo jako viditelná desetina ledovce, jehož největší část pluje neviděna pod hladinou oceánu. Dále z toho plyne, že když používáme výrazu „já“ a myslíme jen na tělo, říkáme podobný nesmysl, jako by říkal člověk, který by ukazoval na pouhou část těla, jako je třeba palec u nohy, jako na „já“! Za tímto jednoduchým výrazem je tedy nezměrně více, než obvykle víme. Mysl se dělí na dvě části, na tu, které jsme si stále vědomi a která je pozorovanou osobností, a na tu část, která způsobuje, že si tuto osobnost uvědomujeme a která je pozorující myslí.

Když pochopíme tuto situaci, pak **lze nalézt odpověď na otázky, jako: Proč, když osobnost není posledním vlastníkem a je sama vlastněna, se zdá, že vlastní jáství; a**

proč dává trvalý pocit, že je našim skutečným jástvím? Odpověď je, že pozorující jáství je přítomné ve skrytém spojení nebo mystické imanenci (vnitřní příslušnosti) v osobním jáství a do tohoto jáství odráží pocit vlastní skutečné existence. Přítomnost pozorujícího jáství v každém z nás tak vysvětluje, proč vůbec máme pocit osobní totožnosti. To ale neospravedlňuje materialistickou iluzi, která staví osobnost na místo toho, co je jejím základem a co ji udržuje.

Nyní vidíme, že je bezúčelné hledat celé jáství jedině ve stavu bdělém a zcela opomíjet další dva korálky na jeho šňůrce. Neboť sen a spánek k němu patří stejně jako stav bdělý. Nemá smysl očekávat, že ze zlomku zkušenosti obdržíme úplnou odpověď na otázku, „**Co jsem já?**“ Nyní jsme pokročili ve stanovisku, a proto také pokročil získaný výsledek. Jáství se nyní jeví trochu složitější, než se obvykle soudí. Jeví se jako trojnásobné: **a) fyzické tělo, b) osobní vědomí, sestávající z citů, myšlenek, přání, představ a karmických sklonů, c) neosobní pozorovatel**, jehož přítomnost se nepřímo prozrazuje osobností stejně tajemně jako přítomnost magnetismu pohybem železných pilin. **Všechny tyto tři elementy se spojují, aby vytvořily celkové „já“**. Ten, kdo klade na roveň své „já“ pouze jednomu z těchto činitelů nebo je klamně spojuje jen s dvěma z nich, se dopouští vážného omylu a skutečně nezná sama sebe.

Fyzické tělo, osobní myšlenky a city jsou pouze *obsahem* jáství, nikoli jeho skutečným *charakterem*. Schopnost uvědomování doprovází každý čin, cit a myšlenku. Je jejich společným činitelem. Činy, city a myšlenky mění pomalu nebo rychle svůj vzhled do té míry, že někdy jsou až protichůdné; ale čisté vědomí o nich zůstává neproměnné při všech těchto nekonečných změnách. Nesmíme se proto dopustit obvyklé chyby, která jejich souhrn pokládá za jáství, ale opomíjí nanejvýš podstatný vnitřní pocit, který je spojuje. Běžný názor zcela zřejmě potřebuje opravit. Kdyby „já“ nebylo ničím než těmito řadami měnících se myšlenek a vrtkavých citů, nemohlo by si uvědomovat sebe jako *jedince*. Takové uvědomování dokazuje, že v jeho bytí je hlubší princip. I když nelze zažít odděleně přítomnost tohoto principu, lze ji odvodit z toho, že se odráží v každé myšlence, představě a vjemu, jako látka jejich uvědomování.

Pokročili jsme takto od úzkého osobního „já“ k širšímu, vábnějšímu a více inspirujícímu „Já“. Konečný a nejdůležitější člen této rodiny „já“ je toto neviditelné a neznámé Já. Ono je subjektem, kdežto ostatní jsou jeho objekty. Je tichým pozorovatelem hry, v níž ostatní jsou herci.

Nyní je jasné, že toto vědomí musí být totožné se čtvrtým stavem vědomí, který, jak jsme již dříve shledali, přesahuje spánek. Je to základní pozorovatel, který zaznamenává příchod a odchod ostatních tří stavů, protože může stát mimo ně v nepřerušené blaženosti. Je to naše pravdivé, nejhlubší jáství, neboť pouze ono přežívá beze změny povrchní jáství proměnlivé osobnosti.

Tak kráčí svědek-Já *nepoznán* světem. Jen těch několik málo, kterým mentalismus udílí zaslouženou přízeň, nalézají toto „Já“ a zná ho jeho pravým jménem. Ostatní na ně hledí omezeným aspektem jednotlivé osobnosti. Když používají slovo „já“, nevztahují ho obvykle na něco v pozadí této fyzické bytosti, která je zde z masa a kostí včetně malicherné psychologické sbírky trpkých a příjemných vzpomínek, prchavých nálad, žhavých tužeb a mrazivých obav. V těchto úzkých mezích je uvězněn význam tohoto výrazu. Ale ten, kdo došel k pravému sebepoznání, ví, že je tím, co skutečně je *nad* tímto vtěleným jedincem; může pak pro to vhodně použít výstižné slovo „Nadjá“. Osobnost je pouhou projekcí Nadjá, stejně jako postava snu je projekcí myslí snícího člověka. Je pouze závislým stvořením, které zapomnělo na svůj původ a nyní si *představuje*, že je

skutečným „Já“.

Nyní je třeba objasnit překážku, která dříve nebo později uvede do zmatku studenty mentalismu. Opravdu nebylo možné ji dříve s úspěchem projednávat. Viděli jsme, že každý jednotlivec si tvoří svůj vnější svět ze svých vlastních podvědomých hlubin a že je v zajetí iluze, když věří, že tento svět je vnější k jeho vědomí. To znamená, že všichni ostatní jedinci existují také pouze jako jeho myšlenky, neboť jsou součástí světového celku. Může si tedy každý jedinec říci: „Jestliže jsou všechny lidské bytosti pouze vjemy mého vlastního vědomí, pak celé lidstvo je částí *mé* existence a můj mentální styk s nimi je pouze samomluvou. Pak neexistuje nikdo, s kým bych mohl mluvit nebo komu bych mohl psát! Jsem nucen dojít k závěru, že existuji pouze já! To ale znamená, že neexistuje pospolitý život a že vzájemný styk je absurdní. Kromě toho ostatní lidé mají stejné právo na samostatnou existenci jako já, a tyto protichůdné nároky na úplnou izolaci musí končit tím, že se vzájemně ruší. Zdá se, že to je logický výsledek nauky o mentalismu.“

Tento egoistický omyl má dva velmi závažné závěry. Předně, neexistuje nic mimo naše vlastní myšlenky. Dále, všichni ostatní jedinci jsou výtvozem vlastního tvořivého pochodu. Výsledek toho je, že nejen naše tělo, ale i naše mysl je právě tak výtvozem mysli jiného člověka, jako je jeho tělo a mysl výtvozem naší vlastní mysli. Kdyby to byla pravda, došli bychom nejen k polovičnímu bláznovství čirého egoismu, ale, což by bylo ještě horší, k úplnému šílenství nihilismu, nauce, že vůbec nic neexistuje!

Žáci se musí opravdu vyvarovat, aby nepřišli z materialistického deště pod tento egoistický okap. Bylo by snadné považovat chybně mentalismus za učení, že svět, který známe, je pouze představou naší individuální mysli a že nemá existenci mimo naše malé ego. Na začátku bylo řečeno, že svět jevů je jediným světem, který člověk zná. I když toto tvrzení zůstává stále psychologicky správné, nejde dosti daleko. Nesmí se špatně chápat, jako by znamenalo, že neexistuje nic mimo osobní vjemy. Je pravda, že každý z nás žije v uzavřeném kruhu a že je schopen odvozovat existenci jiných pouze ze svých smyslových vjemů o jejich činnosti. To, že zkušenosti světa dvou různých lidí mohou být předmětem jejich hovoru, jako by byly pro oba stejné, je něco, co musí být vysvětleno. Možnost tohoto vzájemného dorozumění je skutečně příznačná. I když člověk nezná nic mimo své vjemy, musí existovat něco – i když je to pro něho skryté a neznámé – co způsobuje tyto vjemy. Člověk, zabraný pozorováním filmu, nevnímá nic mimo měnící se obrazy a zvuky z promítací plochy, které zasahují dva z jeho smyslů; je to však promítací přístroj, co je skrytou a nepozorovanou příčinou jeho vjemů! Zamítli jsme existenci „hmotných“ předmětů jako příčinu vjemů. Okolnost, že existují podobné vjemy u různých jedinců, byla již vysvětlena ve společném mentálním základu. Proto zakoušejí různé mysli přibližně stejný svět. Fakt, že dva jedinci mohou s porozuměním mluvit o téže vnější věci, lze vysvětlit faktem, že věc je mentálně zkonstruovaná a že všechny individuální vědomí jsou podložena společným vědomím. Právě toto vědomí sjednocuje všechna různá jáství a způsobuje podobnost všech našich vjemů světa. Tím, že jsme ve vzájemném styku a můžeme se navzájem dorozumět, nám umožňuje přesvědčit se o existenci jiných osob vně nás, i když je zcela nemožné, abychom zažívali jejich vědomí přesně stejným způsobem, jako zažíváme své vlastní.

Ať chceme nebo nechceme, musíme myslet o světě samostatně z toho jednoduchého důvodu, že tato větší mysl ho vmýšlí do naší mysli, promítá a poznává vnější svět *prostřednictvím* individuální mysli. Každý předmět ve vesmíru je udržován v širším nekonečném vědomí, ať o něm myslí nebo jej pozoruje omezené vědomí člověka, nebo ne.

Světová Mysl netvoří přímo svět, ale její přítomnost umožňuje jak nám, tak i světu, abychom se karmicky sami projeví. Je logické, že Světová Mysl musí být před svými představami, tedy jak před představou světa, tak před představou ega.

Osobnost i svět spočívají latentně v mysli, která je spojuje a přitom převyšuje, neboť je jejich skrytou skutečností. Osobnost a svět jsou vždy ve vzájemném vztahu a nikdy se neobjevují odděleně. Přesto však se oba, spolu s tímto vztahem, rozplývají ve vyšší jednotě. **Vždyť oba jsou jen projevy jediné všeobjímající Mysli.**

Takto překonává mentalismus egoistické a nihilistické kruhy svou naukou o mysli, která je kosmická svou působností.

Přesto není egoistický závěr tak daleko od správnosti, jak se zdá na prvý pohled – necht' to zní jakkoli absurdně. Nevědomky se totiž snaží vyjádřit hlubokou pravdu, která byla zahlédnuta jako z dálky. Jeho hlavní chybou je, že mylně zaměňuje „já“, na které poukazuje. **Osoba nejen náleží něčemu ve svém pozadí, skrytému pozorovateli, ale až skončíme toto zkoumání, poznáme, že tento pozorovatel ji spojuje se všemi ostatními jástvími.** Je nutno zahrnout osobu do většího jáství, v němž vše je jedno a jedno je vše. Když považujeme toto „já“ za omezenou osobnost, pak je jistě tento závěr chybný, ale když je považujeme za univerzální „Já“, za vyšší individualitu, pak je metafyzicky správný. **Abychom tedy mohli pravdivě říci větu, „Existuji jen já“, musíme nejprve překročit úroveň osobní existence a uskutečnit existenci vyšší.**

Jeho známé „já“ je prostě takovou osobou, za jakou se člověk považuje. Tuto představu během života postupně mění. Mimo nás existují také všechny ostatní osoby, ale podobně jako naše vlastní osobnost existují jako myšlenky. **Jedině když nalezneme pravdu v pozadí osobnosti nebo když ji naleznou jiní, dosáhneme my nebo oni vyšší existence, než existence myšlenky. Neboť osoba, na které všichni tak houževnatě lpíme, je koneckonců pouze stínem vrženým Nadjám, mdlým pozůstatkem jeho transcendentního (převyšujícího) jáství.** Nyní snad bude poněkud jasnější, proč nám brání egoistický postoj ke světu dojít k pravdě a proč filosofická disciplína žádá zvládnutí osoby. **Neboť vznik předmětů jako představ zůstane tak dlouho nepochopitelný a skrytý a nelze ho vysvětlit, pokud trváme na tom, že zažívání světa je výhradně naší vlastní zkušeností.** Egoista přehlíží tuto Světovou Mysl, v níž je jeho malá mysl obsažena, nepozoruje, že jeho vnímání je jen z poloviny nezávislé. Lidská zkušenost je konečný zbytek procesu vzájemného působení, tkanivo utkané spolu se společnou myslí, v níž dlí a myslí všechny lidské bytosti, a která dlí a myslí v nich. Svět je výsledek spojené kosmické a individuální představivosti.

Docházíme k tomu, že **nakonec existuje jen jediný pozorovatel, Světová Mysl, a jen jediná velká představa světa a my, jako osoby, jsme v této velké představě zahrnutí.** Mohli bychom si vhodně analogicky přirovnat Světovou Mysl k snícím člověku, představu světa k jeho snu a nesčíslná stvoření v ní k rozmanitým postavám, které se činně účastní tohoto snu. **Aby byl tento obraz věrnější, museli bychom připojit ještě další faktor, který chybí v obvyklých lidských snech – snící je si v tomto případě dokonale vědom toho, že sní. Každá z postav snu si představuje své okolí a přece vidí více méně stejný svět. To má dva důvody: předně je v základě pouze jediná svrchovaná představa jejího okolí, které se musí její myšlení nevědomky a bezděčně přizpůsobit; za druhé je v základě pouze jediný pozorovatel, působící prostřednictvím všech a ve všech nesčíslných individuálních pozorovatelích, kteří existují ve snu. Tento jediný pozorovatel je ovšem snící sám.**

Ale necht' čtenář nezapomíná, že je to pouze přirovnání. Má mu umožnit, aby pochopil to, co je samotnou svou povahou dosti těžké k pochopení. Neříkáme zde, že svět je pouze snem a že my všichni jsme odsouzeni k zániku, jakmile Bůh procitne ze svého světového snu. Říkáme pouze, že svět je *jako* sen a že činnost Světové Mysli je *jako* snění. Nakonec tato studia odhalí, že pravda v pozadí světa je jeho základní trvalá skutečnost a že pravda v pozadí našeho jáství je naše vlastní trvalé božství. Pochopit, jakým způsobem je jedno skutečné a druhé božské, je něco, co bude nutno vydobýt tvrdou

práci. Tato analogie může tuto práci usnadnit, ale nemůže ji zcela nahradit. Opakujeme tedy znovu: Zničení není naším údělem, neboť jsme skutečně to, co jsme. Skrytý význam použitého přirovnání se snem se musí ještě vyjasnit. Pak poznáme, že to není žádný sen, že život není určen pro lenivou požívačnost, ale pro inspirovanou činnost; protože jeho skutečnost je nekonečně velkolepější než klam jakéhokoli snu.

Shrnutí kapitoly

Naše zkoumání otázky: „Co jsem já?“ stále není u konce. K bdělému stavu jsme připojili stav snu, spánku a nově objeveného čtvrtého stavu, avšak zkoumání stále pokračuje, není vyčerpáno.

Co jsem já?

Jestliže se nakonec mění celá naše minulá osobní zkušenost za všechna ta léta v řadu prchavých představ, co můžeme říci o životě přicházejícím, který sahá do budoucnosti? A co teprve tato živá přítomnost, kterou tak bezprostředně prožíváme? Vždyť přítomnost se nutně stane minulostí a budoucnost přítomností. Jelikož minulost, přítomnost a budoucnost vytvářejí celou lidskou existenci, co jiného to dokazuje, než že naše vlastní existence v bdělém stavu je pouze řadou myšlenek a že naše osobní zkušenost je mentální konstrukcí? Nicméně, jednou věcí, kterou si je každý člověk jist, je tvrzení „já jsem“.

V pátrání po „já“ jsme si řekli, že první naší myšlenkou je „já“. Všechny ostatní následují po jejím vzniku. Myšlenka „já“ nezůstává osamocena, ale okamžitě se spojuje s myšlenkou, která po ní následuje. A tou je myšlenka těla. Následkem toho se původní myšlenka „já“ proměnila v myšlenku „já jsem tělo“. Po této myšlence se objevuje myšlenka světa. Toto „já“ dodává bezděky jednotlivé časoprostorové charakteristiky, jimiž musí svět projít dříve, než se může vynořit v jeho vědomí. A tak toto „já“ chová skutečně jako své vlastní obě myšlenky: myšlenku těla a později myšlenku světa, vnějšího vůči tělu. Ale protože začalo samo sebe klamat o svém vztahu k tělu, protože považovalo tělo za to, čím není, končí tím, že se klame o věcech vnějších k tělu a tělo obklopujících a považuje je za to, čím ony také nejsou. Tak vzniká trojnásobný omyl: svět, tělo a „já“ se považují za nementální.

Po poznání a konstatování omylů v chápání co je „já“ jsme se v pátrání dostali ke stanovisku: Myšlenky jsou pouze fází vědomí. Vědomí je jen fází mysli. Co je skutečné, je jen mysl. Celé to funguje takto: Bdělý stav je prostě přirozený důsledek toho, že mysl promítá plnou silou pouze zlomek sebe sama jako osobní vědomí. Stav snu vzniká tím, že táž mysl promítá osobu silou částečnou. Stav spánku je následek toho, že mysl vtáhla zúžený zlomek vědomí snu do sebe, a tak zcela uzavřela štěrbinu vědomí osobnosti. Pak ztrácí individuální bytost své vědomí. Neztrácí je však mysl, která má svůj vlastní zvláštní druh vědomí. Důvěrně známé „já“ přestává existovat při svém nuceném návratu do mysli, protože nemůže absorbovat to, co ho přesahuje a musí se místo toho podříditi tomu, že je samo absorbováno. Ztráta osobního vědomí během spánku je nevyhnutelná, protože sama osobnost je jádrem myšlenkových útvarů, které jsou dočasně vyzářeny do života spolu s myšlenkou světa, ale obě tyto myšlenky se rozplynou, když je stažen prvek vědomé pozornosti, který je oživuje.

Jak jsme uvedli, individuální bytost ztrácí své vědomí, neztrácí je však mysl. Nazvali jsme tento stav jako „skrytý pozorovatel“, neboť skrytě pozoruje všechny stavy. Tento skrytý pozorovatel je dříve uváděný jako čtvrtý stav vědomí. Z tohoto vyplývá definice mysli: mysl je to, co nám umožňuje myslet o něčem a uvědomovat

si něco a co odhaluje svoji existenci v každé myšlence, co však je nám neznámo mimo takové projevy.

Tento skrytý pozorovatel je základní pozorovatel, který zaznamenává příchod a odchod ostatních tří stavů (bdělý stav, stav snu a bezesný spánek), protože může stát mimo ně v nepřerušené blaženosti. Je to naše pravdivé, nejhlubší jáství, neboť pouze ono přežívá beze změny povrchní jáství proměnlivé osobnosti.

Nyní zdůvodníme počáteční konstatování, že člověk si je jist jedinou věcí: „já jsem“. Proč tomu tak je? Proč když osobnost není posledním vlastníkem a je sama vlastněna, se zdá, že vlastní jáství, a dává trvalý pocit, že je našim skutečným jástvím? Odpověď je, že skrytý pozorovatel je přítomný ve skrytém spojení v osobním jáství a do tohoto jáství odráží pocit vlastní skutečné existence. Přítomnost skrytého pozorovatele v každém z nás tak vysvětluje, proč vůbec máme pocit osobní totožnosti.

Na otázku, „Co jsem já?“ Nyní odpovídáme, že se jeví jako trojnásobné: a) fyzické tělo, b) osobní vědomí, sestávající z citů, myšlenek, přání, představ a karmických sklonů, c) neosobní pozorovatel. *Všechny* tyto tři elementy se spojují, aby vytvořily celkové „já“. A tak osoba náleží skrytému pozorovateli a tento pozorovatel ji spojuje se všemi ostatními jástvími. Tento pozorovatel se nazývá Nadjá.

Nyní je třeba objasnit překážku, která dříve nebo později uvede do zmatku studenty mentalismu. Opravdu nebylo možné ji dříve s úspěchem projednávat. Viděli jsme, že každý jednotlivec si tvoří svůj vnější svět ze svých vlastních podvědomých hlubin a že je v zajetí iluze, když věří, že tento svět je vnější k jeho vědomí. To znamená, že všichni ostatní jedinci existují také pouze jako jeho myšlenky, neboť jsou součástí světového celku. Může si tedy každý jedinec říci: „Jestliže jsou všechny lidské bytosti pouze vjemy mého vlastního vědomí, pak celé lidstvo je částí *mé* existence a můj mentální styk s nimi je pouze samomluvou. Pak neexistuje nikdo, s kým bych mohl mluvit nebo komu bych mohl psát! Jsem nucen dojít k závěru, že existuji pouze já! To ale znamená, že neexistuje pospolitý život a že vzájemný styk je absurdní. Kromě toho ostatní lidé mají stejné právo na samostatnou existenci jako já, a tyto protichůdné nároky na úplnou izolaci musí končit tím, že se vzájemně ruší. Zdá se, že to je logický výsledek nauky o mentalismu.“

Tento egoistický omyl má dva velmi závažné závěry. Předně, neexistuje nic mimo naše vlastní myšlenky. Dále, všichni ostatní jedinci jsou výtvozem vlastního tvořivého pochodu. Výsledek toho je, že nejen naše tělo, ale i naše mysl je právě tak výtvozem mysli jiného člověka, jako je jeho tělo a mysl výtvozem naší vlastní mysli. Kdyby to byla pravda, došli bychom nejen k polovičnímu bláznovství čirého egoismu, ale, což by bylo ještě horší, k úplnému šílenství nihilismu, nauce, že vůbec nic neexistuje!

Studenti se musí opravdu vyvarovat, aby nepřišli z materialistického deště pod tento egoistický okap. Bylo by snadné považovat chybně mentalismus za učení, že svět, který známe, je pouze představou naší individuální mysli a že nemá existenci mimo naše malé ego. Na začátku bylo řečeno, že svět jevů je jediným světem, který člověk zná. I když toto tvrzení zůstává stále psychologicky správné, nejde dosti daleko. Nesmí se špatně chápat, jako by znamenalo, že neexistuje nic mimo osobní vjemy. Je pravda, že každý z nás žije v uzavřeném kruhu a že je

schopen odvozovat existenci jiných pouze ze svých smyslových vjemů o jejich činnosti. To, že zkušenosti světa dvou různých lidí mohou být předmětem jejich hovoru, jako by byly pro oba stejné, je něco, co musí být vysvětleno. Možnost tohoto vzájemného dorozumění je skutečně příznačná. I když člověk nezná nic mimo své vjemy, musí existovat něco – i když je to pro něho skryté a neznámé – co způsobuje tyto vjemy. Člověk, zabraný pozorováním filmu, nevnímá nic mimo měnící se obrazy a zvuky z promítací plochy, které zasahují dva z jeho smyslů; je to však promítací přístroj, co je skrytou a nepozorovanou příčinou jeho vjemů! Zamítli jsme existenci „hmotných“ předmětů jako příčinu vjemů. Okolnost, že existují podobné vjemy u různých jedinců, byla již vysvětlena ve společném mentálním základu. Proto zakoušejí různé mysli přibližně stejný svět. Fakt, že dva jedinci mohou s porozuměním mluvit o téže vnější věci, lze vysvětlit faktem, že věc je mentálně zkonstruovaná a že všechny individuální vědomí jsou podložena společným vědomím. Právě toto vědomí sjednocuje všechna různá jáství a způsobuje podobnost všech našich vjemů světa. Tím, že jsme ve vzájemném styku a můžeme se navzájem dorozumět, nám umožňuje přesvědčit se o existenci jiných osob vně nás, i když je zcela nemožné, abychom zažívali jejich vědomí přesně stejným způsobem, jako zažíváme své vlastní.

Ať chceme nebo nechceme, musíme myslit o světě samostatně z toho jednoduchého důvodu, že tato větší mysl ho vmýšlí do naší mysli, promítá a poznává vnější svět *prostřednictvím* individuální mysli. Každý předmět ve vesmíru je udržován v širším nekonečném vědomí, ať o něm myslí nebo jej pozoruje omezené vědomí člověka, nebo ne.

Světová Mysl netvoří přímo svět, ale její přítomnost umožňuje jak nám, tak i světu, abychom se karmicky sami projeví. Je logické, že Světová Mysl musí být před svými představami, tedy jak před představou světa, tak před představou ega. Osobnost i svět spočívají latentně v mysli, která je spojuje a přitom převyšuje, neboť je jejich skrytou skutečností. Osobnost a svět jsou vždy ve vzájemném vztahu a nikdy se neobjevují odděleně. Přesto však se oba, spolu s tímto vztahem, rozplývají ve vyšší jednotě. Vždyť oba jsou jen projevy jediné všeobjímající Mysli.

Takto překonává mentalismus egoistické a nihilistické kruhy svou naukou o mysli, která je kosmická svou působností.

Přesto není egoistický závěr tak daleko od správnosti, jak se zdá na prvý pohled – nechť to zní jakkoli absurdně. Nevědomky se totiž snaží vyjádřit hlubokou pravdu, která byla zahlédnuta jako z dálky. Jeho hlavní chybou je, že mylně zaměňuje „já“, na které poukazuje. Osoba nejen náleží něčemu ve svém pozadí, skrytému pozorovateli, ale až skončíme toto zkoumání, poznáme, že tento pozorovatel ji spojuje se všemi ostatními jástvími. Je nutno zahrnout osobu do většího jáství, v němž vše je jedno a jedno je vše. Když považujeme toto „já“ za omezenou osobnost, pak je jistě tento závěr chybný, ale když je považujeme za univerzální „Já“, za vyšší individualitu, pak je metafyzicky správný. Abychom tedy mohli pravdivě říci větu, „Existuji jen já“, musíme nejprve překročit úroveň osobní existence a uskutečnit existenci vyšší – Nadjá.

Jeho známé „já“ je prostě takovou osobou, za jakou se člověk považuje. Tuto představu během života postupně mění. Mimo nás existují také všechny ostatní osoby, ale podobně jako naše vlastní osobnost existují jako myšlenky. Jedině když nalezneme pravdu v pozadí osobnosti nebo když ji naleznou jiní, dosáhneme my nebo oni vyšší existence, než existence myšlenky. Neboť osoba, na které všichni tak houževnatě lpíme, je koneckonců pouze stínem vrženým Nadjá, mdlým pozůstatkem jeho transcendentního (převyšujícího) jáství. Nyní snad bude poněkud

jasnější, proč nám brání egoistický postoj ke světu dojít k pravdě a proč filosofická disciplína žádá zvládnutí osoby. Neboť vznik předmětů jako představ zůstane tak dlouho nepochopitelný a skrytý a nelze ho vysvětlit, pokud trváme na tom, že zažívání světa je výhradně *naší vlastní* zkušeností. Egoista přehlíží tuto Světovou Mysl, v níž je jeho malá mysl obsažena, nepozoruje, že jeho vnímání je jen z poloviny nezávislé. Lidská zkušenost je konečný zbytek procesu vzájemného působení, tkanivo utkané spolu se společnou myslí, v níž dlí a myslí všechny lidské bytosti, a která dlí a myslí v nich. Svět je výsledek spojené kosmické a individuální představivosti.

Docházíme k tomu, že *nakonec* existuje jen jediný pozorovatel, Světová Mysl skrze Nadjá, a jen jediná velká představa světa a my, jako osoby, jsme v této velké představě zahrnutí. Mohli bychom si vhodně analogicky přirovnat Světovou Mysl k snícimu člověku, představu světa k jeho snu a nesčíslná stvoření v ní k rozmanitým postavám, které se činně účastní tohoto snu. Aby byl tento obraz věrnější, museli bychom připojit ještě další faktor, který chybí v obvyklých lidských snech – snící je si v tomto případě dokonale vědom toho, že sní. Každá z postav snu si představuje své okolí a přece vidí více méně stejný svět. To má dva důvody: předně je v základě pouze jediná svrchovaná představa jejího okolí, které se musí její myšlení nevědomky a bezděčně přizpůsobit; za druhé je v základě pouze jediný pozorovatel, působící prostřednictvím všech a ve všech nesčíslných individuálních pozorovatelích, kteří existují ve snu. Tento jediný pozorovatel je ovšem snící sám.

Avšak je to jen přirovnání. Neříkáme zde, že svět je pouze snem a že my všichni jsme odsouzeni k zániku, jakmile Světová Mysl procitne ze svého světového snu. Říkáme pouze, že svět je jako sen a že činnost Světové Mysli je jako snění.

09. STAV PO SMRTI

Odchod ze „života“

Všichni víme, co smrt učiní s lidským tělem. Co však učiní s myslícím cítícím jástvím člověka? Stane se „duchem“? Odpověď na tuto otázku je pro každého tak důležitá, že si žádá a právem zasluhuje obšírného pojednání.

Bolest, která provází tak často tuto událost, vzniká z náhlých a násilných změn buď fyzických, nebo mentálních, nebo ze společného působení obou. Fyzická bolest se zbytečně zvyšuje nervovou reakcí tam, kde obvykle z nevědomosti mysl lpí neústupně na těle a city lpí neústupně na svých touhách, kde je přílišný odpor opustit obé, a konečně tam, kde je přehnaný strach z toho, co bude dál. Ale když je umírající osoba natolik osvícená, aby věděla, že tělo je jen její představou, a osobní touhy má dostatečně zvládnuté, bude přirozeně připravena na tuto velkou změnu. Právě tak, jako zcela uzralé ovoce padá nejsnadněji ze stromu, tak takový člověk se nejsnadněji odloučí od svého těla. V případě vysoce vyspělého jógina, který učinil meditaci součástí svého života, a určitě v případě mudrce, který zná své skutečné jáství oddělené od těla, odchod bude plný míru.

Umírání samo – nemluvíme zde o nehodou způsobené smrti nebo násilné smrti – lze vhodně přirovnat k lisování šťávy ze šťavnatého ovoce. Umírající osoba cítí tlak, který začíná v obou nohách a zvolna postupuje vzhůru do celého těla, zanechávaje údy těžké, chladné a necitlivé. To opět zasáhne činnost dýchací, oběh krevní a zrakový a sluchový smysl. Když je tento proces v závěrečné krizi ukončen, nemůže se srdce patřičně rozpínat. Pocit těsného ztotožnění s tělem pak zmizí a soustředí se v srdci.

Jestliže v tomto okamžiku ovládá mysl silná, citem podložená myšlenka na jinou osobu, jak se často stává, je-li umírající osoba vzdálena od někoho, koho vroucně miluje, bude to automaticky a telepaticky sděleno této osobě. Ta může zažít pocit velkého neklidu a cítit, že něco není v pořádku. Jestliže je dostatečně vnímavá, může intuitivně pochopit, že druhá osoba umírá. Jestliže je dostatečně vnímavá k představám, může před sebou dokonce jasnovidně vidět zjev umírající osoby. Když se toto stane, vidí umírající současně tuto žijící osobu. V jiných případech bude jedna slyšet volání druhé, i když nikdo jiný z přítomných to neuslyší. Všechny tyto úkazy jsou skutečně mentální a svědčí o tom, že umírající osoba má mysl upnutou na žijící osobu a že její úzkost, láska nebo přání, když jsou dostatečně silné, se mohou telepaticky přenést na dostatečně důvěrně spjatou nebo vnímavou mysl. Ta tím dostává popud a vyvolává v sobě představu nebo hlas osoby druhé. Mocné soustředění nebo prudké hnutí mysli dává velkou sílu původní myšlenky nebo citu, která působí a vyvolává představu u druhé osoby, to znamená, že vidění nebo hlas je v podstatě výsledek vlastní podvědomé mentální činnosti osoby druhé. Toto je právě tak obdivuhodná mentální síla, jako ta, za níž se obvykle pokládá jasnozřivost.

Potom ovládne umírajícího člověka pocit naprosté bezmocnosti. V životě mohl být jedním z nejmocnějších panovníků na světě, ale nyní se cítí stejně bezmocný jako nemluvně ležící na zádech. Cítí, že se ho zmocnily nepřekonatelné přírodní síly a vlečou ho jakoby dlouhým temným, úžicím se tunelem, neví kam, pryč ode všeho známého a přátelského, do tmavé neznámé oblasti, nebo snad sebe-zániku. Silně touží sdělit své pocity těm, kteří stojí kolem těla, jež nyní opouští, ale shledává, že schopnost mluvy je ochromena. Počíná ho bolestně obestírat hrozná osamělost. Tento úsek umírání je jako sprcha ledové vody na jeho povahu, plnou tužeb a touhy po majetku. Dobře je na tom ten, kdo se naučil umění, jak se vzdát věcí, a kdo rozumí vnitřnímu významu Ježíšových slov: „Blahoslavení chudí v duchu.“ V této osudové hodině žák adepta v józe nebo mudrce jasně spatří dobře známou podobu a bude cítit utěšující přítomnost svého učitele, jehož obraz se vždy zjevuje v této chvíli, aby pomáhal při odchodu. Poslední myšlenky

umírajícího člověka přispívají ke složité skupině činitelů, které určují, jakou formu na sebe vezme jeho příští vtělení.

Odliv vědomí, který vrcholí ve smrtelném záchvatu, dává člověku příležitost, jaká se mu snad nenaskytla po celý pozemský život, příležitost, aby pochopil to, co až dosud nebyl schopen pochopit. Neboť od okamžiku, kdy pominuly bolesti a zejména po posledním úderu srdce, vstupuje „mrtvý“ člověk do stavu jasnovidné vize, která ač se mu může zdát, že trvá několik dní, je skutečně mnohem kratší, podle odlišného měřítka našeho pozemského času. Zde nyní objevuje, že tajemná a hlubší úroveň jeho mysli si podržela tajný záznam celého množství jeho zážitků od žvatlavého dětství do trpkého stáří. Nic se neztratilo, všechno tam stále existuje v podobě obrazů. Zábleskem zažije většinu událostí a mnoho podrobností svého minulého života, obzvláště ty, které byly nejintenzivnější.

Minulost se vrací po úsecích na rozvinujícím se pásu působivých jasně zaostřených obrazů, které se jeví jako vnější vůči němu. Neprožívá je týmž způsobem, jako když byl v těle. Neboť tehdy čas pádil kupředu, zde běží nazpět. To znamená, začíná posledními událostmi před smrtí a jde krok za krokem zpět až do nejranějších let. Takto se jeho minulost vrací v opačném směru. Kromě toho, pokud byl v těle, ubíhal čas rychlostí určenou denním oběhem Země kolem Slunce; zde pádí dosud nepoznanou a neuvěřitelnou rychlostí. A toto vše se děje proto, že opouští tělo, ulpívaje na životě, s tváří obrácenou k pozemské existenci, s touhou po ní a ponořen do ní. Takový obrazný návrat, takové zpětné prožívání minulých epizod a dávno minulých událostí není pouze vzpomínka, ale něco daleko živějšího.

Co se stane dále, je to, že se jeho vědomí dotkne jakási *živoucí existence, která ač o tom neví, již klidně pozorovala smrt jeho tělesné bytosti, jakési skryté „Já“, které pozorovalo vždy povrchové „já“, něco v něm, co dosud nepoznal jako sebe.* Tato existence není nic jiného než jeho vznešené Nadjá. Jeho očima hledí spíše na celkový dojem než na podrobnosti svého pozemského života. Jeho odhalujícíma očima se stává svým neúplatným soudcem. Náhle ho opouští čistě sobecké, čistě osobní hledisko. Snad poprvé se vidí, nejen tak jak ho vidí jiní, ale také jak ho vidí neosobní síla karmy. **Tehdy stane tváří tvář důsledkům svým činů vůči jiným osobám, když byl na zemi, důsledkům, kterých si často nebyl ani vědom nebo které ho často z egoistických důvodů nezajímaly. Nyní vidí, že mnohé ze svých neštěstí – opět tak živě zobrazených v tomto překvapujícím panoramatu – si jednoznačně způsobil a zavinil sám.** Tímto božštějším světlem vědomí, tisíckrát znásobeným, cítí, že cokoli ho potkalo, bylo spravedlivým výsledkem příčin, sledovatelných do jeho vlastního charakteru a k jeho vlastním činům. Zmocní se ho velké výčitky svědomí. Odloží náruživost a vidí ono povrchové „já“ tak, jak je vidí dříve skrytý pozorovatel, bez jeho sebelichocení a nevědomého sebeklamu. Vidí špatné činy, hříchy a zlo v některých svých činech, v nichž je dříve ani netušil. Vidí i jiné osoby, s nimiž se blíže stýkal, jaké opravdu jsou, ne jakými předstíraly nebo jakými věřil, že jsou; a takto odhalí, jak žil ve svém vlastním fiktivním světě. **Nakonec je nucen položit si otázku: „Co jsem učinil s tímto darem života?“**

Po této zkušenosti, která netrvá dlouho, následuje další, v níž opadávající proud vědomí mění existenci v něco, co člověk má nyní příležitost chápat jako existenci osnovy snu. Všechny tyto události a osoby jeho minulého pozemského života se začínají zdát podivně vzdálené a neskutečné. Univerzální existence se stává tajemnou a podobnou vidině. Naskytá se mu příležitost, aby vnímal hmotnost světa jako základní iluzi, kterou tato hmotnost je. Jestliže toto umí přijmout – a to dovede málokdo, neboť to vyžaduje odložení osobních žádostí a těžkých připoutaností – a jestliže dovede toto pochopení udržovat až do konce, pak určitě získá duchovní užitek, který se projeví v následujícím vtělení. Musí však být schopen osvobodit se od celé této minulosti, jejíž pozorování právě

dokončil. Naneštěstí člověk obyčejně tímto zážitkem projde, aniž zná jeho vysoce působivou hodnotu; to znamená, že ač se mu nyní jeho pozemská existence zdá jako sen, nechápe, že byla vždy jako sen.

Když jsou tato odhalení u konce, upadne do vítaného spánku beze snů, do naprostého klidu celé své bytosti, v úplné bezvědomí.

Teprve nyní je přechod smrti dokončen. Období života jedince končí. Tělo splnilo svůj úkol, spočívající v tom, že vytvořilo pomocí smyslů nutné podmínky, jimiž vědomí, které bylo tímto tělem spoutáno, mohlo pozorovat tento svět a být v něm činné. Tím totiž získávalo spojení s vnějšími předměty, uspořádanými ve zvláštním druhu prostoru a pohybujícími se ve zvláštní úrovni času. Jedině tak mohl onen malý střed omezeného vědomí, kterým je „já“, vůbec sbírat zkušenosti, které jednoho dne budou destilovány do vznešeného objevu Skutečnosti.

Ve světě duchů

Fyzické tělo existuje jako vnitřně udržovaná myšlenka, kterou mysl v sobě obsahuje (tělo je intimní forma vědomí, s kterým je „já“ v nepřekonatelně těsném vztahu, ale s nímž přesto není totožné); můžeme tedy s radostí pochopit další pravdu, že smrt nemůže být ničím více, než odříznutím tohoto souboru od mysli samé.

Proč by se tedy měl kdokoli bát smrti?

Neuvažující člověk se může klamně domnívat, že svět je vně jeho vědomí, a že, když ztratí svět při smrti, ztrácí všechnu možnost další lidské existence. Ale student mentalismu ví, že svět existuje uvnitř jeho vědomí, a proto také ví, že se při smrti neztratí, že se znovu prostorově projeví, až vědomí se opět stane činné. Jeho vědomí v tomto smyslu vítězí nad smrtí. Kromě toho, mysl sama – jako oddělená od svého obsahu – neexistuje v čase, není omezena na posloupnost „před“ a „potom“, neboť ty jsou v ní a pro ni. Nevztahuje se tedy na ni zrození a smrt, neboť to jsou pouze představy závislé na čase. Mysl, protože netrpí v tomto smyslu omezeními časem, je nesmrtelná. Může zaniknout jako uhašený plamen pouze v politováníhodných iluzích materialistů.

Vezměme také na vědomí, že mysl musela existovat již před zrozením těla, aby mohla dostat ony vjemy, jejichž přeměna ve zrak, sluch a ostatní počitky tvoří tělo. Nikdo, kdo dobře porozuměl principu, že tělo je představa, nemůže nikdy souhlasit s mylným názorem materialismu, že smrtí vše končí. Smrt něco ukončuje, ale ponechává mysl, která je pravou lidskou podstatou, nedotčenou.

Když znovu uvažujeme o zkušenosti umírání, shledáváme, že po skončení krátkého období posmrtné prázdnoty vědomí zvolna ožívá – tak zvolna, že lze tento proces srovnat s těhotenstvím v lůně – až se člověk opět nalezne takovým, jakým byl dříve. Zmizelo vyšší hledisko; zůstává jedině hledisko osobní. Je opět žijícím tvorem, soustředěným na sebe, který je obklopen *vnějším* světem. Nicméně musíme chápat, že to, co cítí jako vnější, je ve skutečnosti zcela vnitřní. Jak stručně ukážeme, je jeho nové okolí vytvářeno naprosto stejně jako okolí jeho dřívějších snů. Jeho prostor není fyzický, ale mentální.

Otázka „Kde jsme po smrti?“ je chybná a měla by být změněna na otázku „Co jsme po smrti?“ Duch právě zemřelého člověka nedosahuje druhého světa žádným vjemem zeměpisného cestování nebo prostorového pohybu. Dosahuje ho změnou ve vědomí. Pochopení toho, co se stane s člověkem po smrti, usnadňuje nauka mentalismu. Předvádí fyzický život jako pouze zvláštní mentální stav; když tento stav zmizí, zůstává mysl a dává vznik jinému a odlišnému stavu. **Mentalismus objasňuje, že jestliže je tento pozemský svět formou vědomí, musí být takzvaný onen svět, do kterého vstupujeme po smrti, také formou vědomí a nikoli místem. Vysvětluje, že**

mysl je tak zázračná, že může svými konstruktivními silami tvořit svůj vlastní svět. **At' existují jakékoli jiné světy, mohou to být jen světy mentální, tedy také jen formy vědomí.** Tyto jemnější světy bytí tak nejsou jiná zeměpisná „místa“, ale pouze stavy bytí, psychologické stavy. To platí stejně o posmrtných světech, jako o mysticky zažitých „sférách“. Všechny různé stavy vědomí, se svými různými časovými a prostorovými řády, tvoří různé světy bytí pro individuální mysl, to jest, pro „duchy“, kteří je obývají.

Znovu probuzený duch si uvědomuje nejprve postup myšlenek a tím i čas. Teprve později si uvědomuje prostor a vjemy něčeho, co by bylo možné nazvat tělem ducha; potom si uvědomuje jiné tvary, jiná stvoření a předměty. Ale takzvané tělo ducha není vůbec tělem, jaké obvykle rozumíme pod tímto výrazem. Opravdu se neliší od těla – smíme-li takto o něm myslit – které mívá ve svých snech na zemi. Je to psychologický stav. Uvažovat o něm tak „hmotně“, jak obvykle uvažujeme o svých „tělech“, by bylo klamné. Je třeba znovu opakovat, že to vše je mentálně zkonstruováno. Z nejvyššího stanoviska neexistuje skutečně nic takového jako „astrální látka“, právě tak jako neexistuje nic takového jako „pozemská hmota“: obě jsou jen formy, které přijímá vědomí. Ten, kdo ovládá mentalismus, pochopí, proč tomu tak musí být. Ale duch, který vstoupí na onen svět s materialistickou nevědomostí, která je tak politováníhodně běžná v lidském životě, přinese si s sebou přirozeně své staré názory a bude si představovat, že zažívá nějaký druh „hmoty“, stejně jako si to předtím představoval na zemi.

Člověk obvykle nemůže zkoumat podmínky smrti z vnitřní stránky, aby pochopil z vlastní zkušenosti, co se stalo, a přece se vrátit do života. Ale Příroda umožňuje všem lidem získat náznaky o stavu zvaném smrt tím, že jim umožňuje procházet dvěma stavy, a to snem a spánkem. Všechny tři fáze lidské existence jsou vzájemně úzce spojeny. Oprávněně oslavujeme moudrost Shakespeara. Básník píše o smrti a táže se: „A v tomto spánku, jaký as přijde sen?“ Smrt se podobá snu v tom, že tak jako snící člověk si podvědomě a mimovolně vytváří scény, události, osoby a okolí, tak si duch podvědomě a mimovolně tvoří pro sebe svůj malý svět. Každý pohyb jeho myšlenky je současně pohybem jeho okolí. Nevědomky a mimovolně používaná síla selektivní pozornosti tvoří a ničí jeho novou zkušenost.

I když **stav ducha je podobný stavu člověka, který sní, přesto existuje několik závažných rozdílů.** Za první, je mnohem delší. Léta mohou míjet a plynout v souhlasu s novou časo-mírou, dle které nyní žije. Za druhé, **není zde divokost, nesouvislost a nelogický nepořádek,** kterým se vyznačují mnohé sny. Vše se předkládá duchu spojitě, spořádaně a hodnověrně. Zatímco snící člověk nemůže ovládat své fantazie a obvykle zažívá divokou směs nesouvisajících událostí a nesmyslných postav, **duch naopak shledává svou existenci dostatečně logickou a rozumně souvislou.** Těm, kdo pochopili hlavní závěry mentalismu, nebude třeba říkat, že svět, ve kterém se těla zbavený duch nalézá, i když je to imaginární svět, je přesto *pro něho* stejně citově skutečný a smyslově životný jako svět, který právě opustil. **Nicméně, nový svět, ve kterém se nyní nachází, není něčím, čeho by se účastnil spolu se všemi ostatními lidmi,** jako je tomu v případě světské existence. Naopak: jeho svět je jedinečný. **Náleží pouze osobnosti ducha.** Pravda je, že jako svět snů je zpravidla soukromým světem, stejně tak je i svět duchů.

Snění ve stavu bdělém, život snů, umělecká fantazie a duchovní zážitek – to vše patří k jednomu a témuž všeobecnému druhu existence. **Tento posmrtný život je skutečně jistým druhem intenzivního snění, ve kterém duch vidí své vlastní vidiny, jako by byly vůči němu vnější. Tyto vidiny jsou zalidněny podobami a událostmi, které se podvědomě konstruují částečně z představ, citů, sklonů a asociací z jeho fyzického života.** Nahromadění podobných smyslových lidských zážitků během života na zemi vysvětluje také zde hojnost podobných zážitků. Neznamená to však, že **všechny**

bytosti zbavené těla zažívají společné prostředí duchů, ale že **používají a reprodukují stejnou látku pro vytváření svého soukromého okolí.**

Dále je třeba objasnit, že jen výjimečným duším se dostává jak mimořádné blaženosti, tak i mimořádného utrpení. Většina lidí není ani výjimečně ctnostná, ani výjimečně neřestná. Lze tedy prohlásit, že jejich život ducha nebude obsahovat zážitky, které by byly příliš děsivé, ani zážitky, které by byly vysoce přitažlivé. Průměrný jedinec je indiferentní směs dobrého a zlého, a proto by neměl očekávat nějaké přehnané zážitky po smrti. „Peklo“ zlých a „nebe“ ctnostných je vskutku málo obydleno. Nový příchozí nejčastěji upadne do stavu, který se sotva liší od stavu člověka neklidně spícího, do stavu, v kterém převládá bezvědomí, který však je přerušován neustálými úryvky vědomí, podobného vědomí ve snu. **Během těchto prodloužených chvil probuzení nabývá duch téměř stejného osobního vědomí, stejných žádostí, citů a myšlenek, které měl dříve. Nenastala v něm žádná překvapující změna.** Vrací se mu vzpomínka na minulost. Nemůže uvěřit, že je skutečně mrtev. Jeho běžní přátelé, práce a záliby, které se hojně vyskytovaly v jeho obyčejných snech pozemských, budou se také hojně vyskytovat v tomto dlouhém, neobyčejném snu, který je existencí duchů.

Je však šest plně vědomých stavů pro ostatní, kteří byli obzvláště ctnostní nebo obzvláště zlí. Procesem přirozeného tíhnutí a mentálního příbuzenství se duch objeví v jednom z nich. Tři z těchto stavů jsou zlé, temné a nešťastné, tři jsou dobré, jasné, úspěšné a radostné. **Sedmý střední stav leží mezi těmito dvěma skupinami a byl právě v předchozím odstavci popsán.** Do něho přichází po smrti většina lidí. **Každý stav je úměrný různé síle morálního charakteru.** Nejnižší stav je oblast nenávisti a zloby, tedy odporné peklo, kdežto nejvyšší stav je oblast dobroty, tedy blažené nebe. **Síly mravní přitažlivosti a mravního odporu určují duchu povahu okolí, zkušeností a styku s ostatními bytostmi.**

Duchové se stávají v nižších oblastech obětí vlastního mimořádného sobectví a neobyčejných neřestí, které vyvolávají různé formy, postavy a souvislé děje mučivé povahy, se stejnou dramatizující silou, která je vlastní mysli ve snu (nesmíme totiž zapomenout, že duchové prodlévají ve světě, který je v každém ohledu rovnocenný našemu světu snů). **Je třeba pouhé změny myšlení,** aby se pozvedli do božských sfér, které je obklopují; přesto v nevědomosti upírají zhyponotizované zraky na vlastní ohyzdné a zvrhlé výtvořiny. Tyto vidiny, které tisknou k hrudi ve chvíli, kdy jsou přitažlivé, ale před kterými prchají v hrůze, když se stanou děsivými, začínají vždy slibem ukojení žádosti, ale končí mukami odmítnutí. Představitel ducha se vysiluje těmito boji proti fantomům, které si sám vytváří, až konečně pochopí pravdu, že **peklo je jen jeho lačnost po neukojených vášních,** a tak se hrubších vášní vzdává. To učí ducha držet na uzdě zlomyslnou rvavost a osvobozuje ho, aby mohl vystoupit výše. První a poslední ponaučení je, že onen svět není zeměpisným místem, ale živě prodlouženou mentální zkušeností. Jako každá mentální zkušenost, může obsahovat a také v sobě obsahuje zeměpisná místa. Pokud trvá, je dostatečně skutečná, jako všechny živé mentální zkušenosti. **Pravda je, že ani nebe ani peklo není skutečně místem, ale jen stavem lidské mysli.** Nikde nelze žádné z nich umístit a všechny posmrtné existence jsou čistě mentální v tom smyslu, že sny jsou mentální. Například, množství mladých přesvědčených německých nacistů, kteří byli zabiti ve válce – fanaticky zachvácení návaly nenasytnosti, krutosti, závisti, zášti a domýšlivosti – bylo poučeno nejúčinnějším způsobem. Byli odsouzeni k tomu, aby podstoupili skutečnou hrůzu, ve které prožívali v prodloužené formě živé představy strašlivých muk, které způsobili jiným. Stali se mučenými oběťmi vlastních špatných myšlenek.

Skutečnost rájů můžeme nalézt ve třech psychologických stavech duchů, které mají blízký vztah k tomu, co je jemnější a čistší v člověku. Opravdu, žádná zlá myšlenka ani

bolestné utrpení nemohou proniknout do šťastných a blažených vidin těchto oblastí, které splňují jak osobní touhy, tak i idealistické snažení svých obyvatel, které uplynulý pozemský život často opomenul splnit. Zde mohou poznat své milované, ať příbuzné nebo přátele, kteří odešli před nimi, a setkat se s nimi. Jestliže mezi nimi existuje skutečná láska, přinese jim šťastné shledání. Nicméně, z našeho pozemského stanoviska se tak stane jedině v tom smyslu, že se dva milující setkají ve snu. Jeden vstupuje do snu druhého. V obou případech si vlastně duch druhou osobu sám pro sebe skutečně, ale bezděčně mentálně vytvoří. Přesto však to bude pro ducha stejně živé šťastné shledání, bude stejně slastné a spontánní jako v pozemském životě.

Duch se setká s jinými lidmi a vstoupí s nimi do styku v kterémkoli ze sedmi stavů, ale tito lidé jsou ve skutečnosti jen smyšlené bytosti a tyto styky jsou utkány z myšlenek. Nicméně tato shledání ve třech vyšších, nebeských stavech mohou být a jsou pro účastníky nanejvýš citově uspokojivá. Vůně těchto láskyplných styků, těchto nádherných výměn myšlenek a citů dlouho prodlévá v této úžasné oblasti. Neboť v tomto vědomí prodloužené měřítko času dává šťastně strávené období, které takto odškodňuje za mnoho běd a omezení, která ho soužila v předcházejícím pozemském životě. Osobní, kulturní a etické vyšší naděje, které v pozemském životě překročily jejich obzor, ale jimž nebylo dopřáno uskutečnění, docházejí nyní rychle a snadno svého splnění. Tajemství této nádherné existence je nyní známo: tvořivost myšlenky pracuje na úrovni, kde může působit volně, bez překážek. Všeobecná tendence nebo návyková síla myšlení, víry, toužení a chápání během pozemského života velkou měrou předurčují to, čím prochází duch v kterémkoli z posmrtných stavů. Není důvodu, proč by neměl někdo mít své slavné hody v ráji, jestliže si to přeje. Může-li je mít člověk ve snu, proč by je nemohl mít těla zbavený duch? Posmrtný stav umožňuje člověku, aby na omezenou dobu uskutečňoval své převládající touhy. Jeho myšlenky a náklonnosti budou nevyhnutelně tíhnout do mentální oblasti, která je s nimi nejvíce souzvučná. Asijští filosofové prostořece říkají, že, mají-li krávy nebe, bude jistě plné zelené trávy, a přijdou-li do nebe psi, bude plné bílých kostí. To je srozumitelné, když si uvědomíme, že posmrtný svět je světem subjektivním a velkou měrou je rozvinut z vlastní představivosti jedince. Ovšem stejně, jako se musel za živa probouzet každé ráno ze svých pozemských snů, tak musí nevyhnutelně přijít hodina, kdy se bude muset probudit ze svých rajských snů. Pak si s lítostí uvědomí, že celá zkušenost, i když trvala dlouho, byla vytvořena jeho myslí. Každý sen pozemského života končí; obdobně končí snění v životě ducha. I když se znovu shledal se svými milovanými v posmrtném stavu, bude to jen proto, aby se nakonec s nimi opět rozloučil. Příroda je neúprosná. Je proto moudřejší pochopit, že **trvalá jednota s druhými existuje pouze v nalezení trvalého jáství.**

Přechod z tohoto mezistavu do příštího stavu, který je čistým, blaženým a bezesným spánkem, provází mdloba, podobná mdlobě, jež provází přechod z fyzického života do světa duchů, ale nemá jeho mučivé příznaky. Duch vstupuje nyní do stavu shodného se stavem, který znal dříve jako hluboký spánek, a prodlévá v něm. Zde nalézá milosrdný odpočinek od břemen osobního vědomí, úplné zapomenutí na sebe soustředěných vzpomínek, radostí a bolestí, které ho nevyhnutelně až dosud provázely v jeho pozemských i nezemských existencích. Mír a osvěžení, které člověk občas nacházel na několik málo hodin v období svého fyzického života během noci, nachází znovu na dlouhé a nepřerušované období.

Posmrtné období lze zhruba rozdělit na tři stádia. Prvé je stádium, v němž je život snu ponořen do temnější stránky osobní existence a nižších žádostí; druhé je stádium, v němž život snu je pohroužen do jasnější a šlechetnější stránky takové existence; zatímco třetí je naprosto bezesným a bezvědomým odpočinkem. Tak prochází duch postupně údobím běd, štěstí a tím, které je nad oběma. Většina jedinců přeskočí však prvé údobí a

začínají svou kariéru ducha při občasném vědomí a bez vzrušení v neutrálním pásmu.

Hlavní klíč k pochopení zkušenosti smrti je mít stále na zřeteli její totožnost se snem a spánkem. Mysl je nesmrtelná. Zůstává beze změny, i když se tělo rozloží. Stejně se nemusíme obávat, že mysl zemře, když je tělo zničeno, jako se nemusíme bát, že mysl zemře, když se oddáváme spánku. Spánek se týká těla, ale nechává mysl ve snu stejně činnou jako vždy a v hlubokém spánku stejně potenciálně činnou jako vždy. Smrt působí na lidskou bytost podobným způsobem a zkušenosti, které přicházejí k duši, potom když tělo ukončilo svou životní existenci, nejsou nic jiného než prodloužené živé sny nebo bezvědomý hluboký spánek. **Jestliže se dovedeme dotýkat věcí a lidí bez pomoci těla během snu a pozorovat je, budeme určitě schopni to dělat během takzvané smrti.** A když můžeme užívat dobrotivého odpočinku od všeho nepokoje a rozčilení osobní existence v následujícím hlubším stádiu spánku, budeme se jistě moc těšit z téhož odpočinku při pozdějším a hlubším stádiu smrti. To v nás, co může přežít sen a spánek v pozemském světě, přežije stejně tak sen a spánek onoho světa. Proč by se tedy měl někdo z nás bát? Když ale trváme na tom, že musíme nakonec zahynout, což znamená, že trváme na svém ztotožnění s myšlenkou těla a ne Myslitelem, pak musíme přijmout strach a utrpení – důsledek nesprávného myšlení.

Styk s duchy

Ryzí láska nebo mocná duchovní spřízněnost mezi osobou zbavenou těla a osobou vtělenou může proniknout ze světa duchů do světa našeho nebo naopak. Hluboce ušlechtilá přichylnost mezi dvěma osobami skutečně překlene propast, způsobenou smrtí. Přinese nejen milující myšlenky od ducha k vnímavému vědomí žijící osoby, nejen pocit jeho osobní přítomnosti k citlivé mysli, ale v čase nebezpečí může též přinést samovolnou reakci ochranný pokyn, který může účinně pomoci odvrátit nebezpečí. **Není tedy planým povídáním, že nade vším vítězí láska, neboť tato úžasná sjednocující síla je na samé základně vesmíru.** V souhlase s povahou všech věcí může však být takové spojení jen dočasné.

Znovuzrození

Uvolněné vědomí se jen částečně osvobozuje kritickou změnou při smrti. Množství dojmů, které vědomí získalo během svého vtělení, vyoralo jisté hluboké brázdy tužeb a zvyků. Tyto sklony se k němu připojují a zcela je zabarvují. Protože vědomí ještě nepochopilo, že těmito zkušenostmi v pozemském světě má být dosaženo konečného a neosobního účelu, projevilo o ně mimořádný zájem. Náruživě se připoutalo k příjemnějším skutečnostem a vytvořilo si silný osobní odpor k nepříjemným. Setkalo se s jinými osobami, z nichž některé silně miluje, ale jiné silně nenávidí.

To vše jsou mentální pouta, a pokud trvají, pociťuje „já“ nutně potřebu fyzického těla, v kterém si tato pouta vytvořilo. A protože je myšlenka tvořivá, bude hnáno svými vlastními silami, to znamená, svou vlastní karmou, aby se dříve nebo později opět vrátilo na zem. Všechna tato pouta potřebují nové vtělení, aby se vyčerpala a vyrovnala. Žádný svět se nestane pro nás skutečným, dokud ho nezažíváme, tedy dokud ho nemyslíme; to znamená, že se nestane skutečným, dokud ho neučiníme částí svého vědomí, a tak ho plně neabsorbujeme do svého jáství. Proto je duch vnitřně pobízen, aby myslil v časoprostorových charakteristikách, které vnesou zem zpět do jeho vědomí. Než k tomu však dojde, uspořádá Příroda věci tak, že duch musí projít mezidobím, odpovídajícím snu, ve kterém právě skončené pozemské zkušenosti jsou nejdříve mentálně stráveny. Po tomto mezidobí následuje další, ve kterém celá bytost odpočívá v hlubokém spánku a zotavuje

se pro svůj příští návrat na zem.

Individuální proud myslí protéká v nepřerušném oběhu všemi vtěleními a žádným z nich není vyčerpán. Byli jsme a budeme. Žádný život není ukončen: musíme někde a někdy pokračovat. Narození dítěte není proto biologická náhoda, ale vždy psychologická nutnost. Sexuální spojení přivádí dohromady dvě buňky, které se spojují do jediného zárodku a rostou, ale netvoří nový život. Vytváří pouze nové podmínky, v kterých by se mohl projevit život starý.

Žádná zkušenost se nikdy neztratí. Veškeré nesčíslné vzpomínky nesčíslných životů se podvědomě vstřebávají a mění v moudrost, ve svědomí, ve sklony a v intuice, které se vynořují z lidem neznámého zdroje, ale které přesto ovlivňují lidské povahy a životy. Nicméně, tento proces je dlouhý a pomalý. Nemůžeme přeskočit překážky, které nám stojí v cestě k cíli. Kdo ví, kolik opakování téhož ostrého zážitku a kolik pobytů v klopýtajícím těle bude zapotřebí, než bude těchto cílů plně a úspěšně dosaženo? **Nejdůležitější je mít správný směr. Není možné zůstat stát. Musíme se vyvíjet nebo degenerovat!**

Neexistuje žádná pevně stanovená přestávka mezi reinkarnacemi. Individuální karma, přizpůsobená vývojem karmou planety, rozhoduje v každém případě o její délce. Proto se může člověk zrodit za rok nebo za tisíc let. **Nelze však přijmout nové tělo, pokud staré se neproměnilo v prach. Proto je moudrou hygienou raději spalovat než pohřbívat.**

Analogie spánku dobře ukazuje možnost znovuzrození. Ve spánku zmizíme do snu nebo do bezvědomí. Ve smrti činíme přesně totéž. Každé ráno se vynoříme ze zdánlivé naprosté nicoty s celou svou osobní povahou a zvláštními sklony nezměněni. Zázrak znovuzrození se tedy neliší od zázraku každodenního probuzení téhož člověka.

Tento cyklus probíhá dlouho, ale není nekonečný. **Až dobře pochopíme poslední úkol této Země a plně splyneme s prvopočátečním principem bytí, zakončíme únavný koloběh znovuzrozdování. A pak, podle dříve vyvinutých povahových a etických náklonností, nastoupíme jednu ze tří cest. Prvá: můžeme dát přednost ponoření úplně a navždy do univerzální mysli a zbavit se břemene omezeného jáství ve velkém míru. Druhá: můžeme opustit tuto planetu a odebrat se na dokonalejší, kde tvary a stupně existence jsou jemnější a krásnější.** Na vývojové stupnici jsou ještě jiné obydlené světy, některé nižší a některé vyšší, než je náš. Lidská bytost, která se vyvinula do takové výše, že osobně odrostla užitečnosti naší Země, získala si tím právo zrodit se znovu ve světě, kde jsou bytosti pokročilejší. Je to však případ neobvyklý. **Třetí: vedeni všeobjímajícím soucítěním můžeme tiše přinést strašnou oběť: zřící se spravedlivě získaných odměn a zůstat zde v trvalém znovuzrozdování, abychom pomáhali těm, kteří tápou v temnotách nevědomosti a zmatku.** V tomto případě dobrovolně odsouzení opět a opět sestupovat mezi trpící lidstvo, musíme být připraveni na to, že zůstaneme vždy nepochopeni a často stíháni nevděkem právě těmi, jimž chceme sloužit. Běžného člověka vede do koloběhu opakovaných pozemských existencí mocně pociťovaná touha; je to však mocně pociťované soucítění, které vede mudrce k témuž koloběhu.

Někdy se na naši Zem dobrovolně vtělí pokročilá, bohu podobná bytost z jiné planety, aby pomohla zatemněnému lidstvu před kritickou dobou, během ní nebo po ní; to se stává hlavně, když povaha lidí klesne do hrubého materialismu a musí trpět jeho průvodním utrpením. Takový krok je nutně zahalen do roucha tajemství. Představuje strašlivou oběť, *skutečné ukřížování vědomí*. Jestliže byl Ježíš „trpítelem“, nebylo to proto, co lidé učinili jeho tělu – ne! Ne proto – nýbrž proto, co mysli ve svých myslích.

Lidstvo může dosáhnout svého nejplnějšího duchovního Sebe-uskutečnění jedině v bdělém stavu fyzického světa. Posmrtné oblasti zde popisované odpovídají pouze stavům snu a spánku; proto se musí nedokonalý duch znovu vrátit na zem,

kde jedině může nalézt vhodné podmínky pro svůj další vývoj. To je konečné ospravedlnění znovuzrození.

Když ztotožňujeme myšlenku „já“, která vždy vzniká jako prvá, výlučně s myšlenkou těla, která vždy vzniká jako druhá, převracíme stupnici hodnot a omezujeme většího činitele na menšího. Touto základní chybou nejen zesilujeme svá utrpení a zvětšujeme svůj zármutek, ale také plníme svá srdce zbytečným strachem. Když však si uvědomíme to, že *jsme* vědomím a to, že je tím nejbezprostřednějším z celé naší zkušenosti, pak jsme došli k významnému obratu v chápání rozdílu mezi oběma myšlenkami. Neboť nutnost ujasnit si tento zázrak – a není to nic menšího – ve svém vlastním chápání, nás sama přivede na správnou cestu k jeho uskutečnění.

Shrnutí kapitoly

Toto kdysi děsivé téma již není tak děsivé, když si uvědomujeme, že fyzické tělo existuje jako vnitřně udržovaná myšlenka, kterou mysl v sobě obsahuje (tělo je intimní forma vědomí, s kterým je „já“ v nepřekonatelně těsném vztahu, ale s nímž přesto není totožné). Můžeme tedy s radostí pochopit další pravdu, že smrt nemůže být ničím více, než odříznutím tohoto souboru od mysli samé.

Otázka „Kde jsme po smrti?“ je chybná a měla by být změněna na otázku „Co jsme po smrti?“ Duch právě zemřelého člověka nedosahuje druhého světa žádným vjemem zeměpisného cestování nebo prostorového pohybu. Dosahuje ho změnou ve vědomí. Mentalismus objasňuje, že jestliže je tento pozemský svět formou vědomí, musí být takzvaný onen svět, do kterého vstupujeme po smrti, také formou vědomí a nikoli místem. Ať existují jakékoli jiné světy, mohou to být jen světy mentální, tedy také jen formy vědomí.

Máme sedm posmrtných stavů vědomí. Tři z těchto stavů jsou zlé, temné a nešťastné, tři jsou dobré, jasné, úspěšné a radostné. Sedmý neutrální střední stav leží mezi těmito dvěma skupinami a do něho přichází po smrti většina lidí. Každý stav je úměrný různé síle morálního charakteru. Nejnižší stav je oblast nenávisti a zloby, kdežto nejvyšší stav je oblast dobroty. Síly mravní přitažlivosti a mravního odporu určují duchu povahu okolí, zkušeností a styku s ostatními bytostmi.

Princip života je síla, která náleží principu mysli, jejíž podstata je nesmrtelná. A tak nakonec se znovu vynořujeme jako osobnost v časoprostoru, když uzrály vhodné podmínky pro náš další vývoj.

Žádná zkušenost se nikdy neztratí. Veškeré nesčíslné vzpomínky nesčíslných životů se podvědomě vstřebávají a mění v moudrost, ve svědomí, ve sklony a v intuice, které ovlivňují lidské povahy a životy. Nicméně, tento proces je dlouhý a pomalý, a tak je nejdůležitější mít správný směr. Není možné zůstat stát. Musíme se vyvíjet nebo degenerovat!

Až dobře pochopíme poslední úkol této Země a plně splyneme s prvopočátečním principem bytí, zakončíme únavný koloběh znovuzrozdování. Pak nastoupíme jednu ze tří cest. Prvá: můžeme dát přednost ponoření úplně a navždy do univerzální mysli a zbavit se břemene omezeného jáství ve velkém míru. Druhá: můžeme opustit tuto planetu a odebrat se na dokonalejší, kde tvary a stupně existence jsou jemnější a krásnější. Třetí: můžeme přinést oběť, a tak se zřící spravedlivě získaných odměn a zůstat zde v trvalém znovuzrozdování, abychom pomáhali těm, kteří tápou v temnotách nevědomosti a zmatku.

10. NESMRTELNÉ NADJÁ

Nesmrtelnost

Jako bylo nutno očistit naše představy o tom, co je míněno slovem „já“, jako později bude třeba očistit naše představy o tom, co je míněno slovem Bůh, tak je nyní nutno očistit naše představy o tom, co je míněno slovem „nesmrtelnost“. Nepopírali jsme „já“. Nebudeme popírat Boha. Nepopíráme nyní nesmrtelnost; ale je třeba se o ní zbavit klamných představ.

Poznali jsme již, že osobnost je měnící se řada myšlenek, pohybující se cyklus stavů vědomí, a nikoli trvalé stále jáství; souhrnem mezi sebou spojených myšlenek, pocitů, vjemů a vzpomínek. **Pokud myšlenky proudí jedna za druhou v řadách, potud trvá osobnost; ale když se tento proud zastaví, pak osobnost nemůže přežít.** Přesvědčujeme se o tom i během života, neboť v hlubokém spánku nejsou žádné myšlenky a my v té době ztrácíme svůj pocit „já“.

Proto **pěstovat víru v osobní ego, které bude trvale žít v neproměnném stavu, znamená prodloužovat iluzi** – ledaže bychom chtěli pohlížet na řady neustálých inkarnací jako na určitý druh nesmrtelnosti, kterým v jistém smyslu jsou. Ale tato představa neuspokojí ty, kteří žádají vědomou, nepřerušenu souvislost, jako charakteristiku své nesmrtelnosti. Budeme jistě existovat po smrti, ať už z počátku ve stavu podobném snu, nebo ke konci ve stavu podobném spánku, nebo v novém vtělení, které dokončuje celý kruh osobnosti. Ale všechny tyto stavy nejsou ničím více než pouhým přežitím. Nechť to uspokojí ty, kteří si přejí přežít, ale to není totéž jako pravá nesmrtelnost, kterou lze získat jedině překročením pomíjející osobnosti.

Zde se znovu ukazuje důležitost našich odhalení v tom, že čas je svou povahou výtvar mysli. Neboť otázka nesmrtelnosti je vázána na otázku času a nelze ji od ní oddělit. Běžně se naivně předpokládá, že nesmrtelnost je nepřetržitě trvání téhož osobního jáství ve věčnosti. To je ale metafyzicky nemožné. Pouhý fakt, že osobnost se náhle objeví v čase, ji nutně činí smrtelnou. Neboť vše, co má začátek, musí mít také konec. To je neúprosný zákon Přírody. Ale představa věčné existence téže osoby ve světě, který je podroben věčné změně, představa, která tvoří ortodoxní představu nesmrtelnosti, je jedním z pošetilých bludů, které člověk vždy rád choval.

Tato oblíbená představa, která se zakládá na silné naději na trvalou osobní existenci v čase, není metafyzická. Nesmrtelnost se nemá hodnotit svým prodloužením v čase, což je měřítko pouze kvantitativní, ale svou úrovní vědomí, což je měřítko kvalitativní. Její hodnota je v nás, nikoli v čase. Mohli bychom žít milion let jako červ nebo krátký den jako člověk. Má se dát přednost nesmrtelnosti červa před smrtelností člověka?

Lidé obvykle milují svou vlastní spoutanou existenci víc než cokoli jiného. Proto si představují posmrtný stav jako pokračování v témže otroctví povrchního života smyslů, v kterém byli drženi na zemi; a právě tak si představují cíl lidské evoluce jako osobní zažívání stálého blaha. Nechápu, že je to jen o jeden stupeň dále, než je názor materialisty, který by chtěl z člověka udělat jen prodloužený vývoj opice a který by chtěl omezit jeho zkušenost pouze na to, co se jeví jeho tělesným smyslům. Lidé nechápu, že prožívání egoistické existence po smrti by nezbytně obsahovalo veškeré bolesti a zklamání egoistické existence před smrtí. **Nikde ve vesmíru neexistuje osvobození od utrpení, pokud neexistuje osvobození od ega.** Proto i ti, kteří pošetile věří a vroucně doufají v takové osobní přežití, v takové nekonečné trvání bídných omezení a neuspokojivých nedokonalostí pozemského života, budou nuceni se jednoho dne probudit i tam, a začínat hledat Nadjá. Neboť nelze nikam uniknout před voláním vnitřního života, i když je lze často odsunout. Hledat Nadjá je konečným účelem lidské existence, ať je

drama této existence umístěno kamkoli. Proto také oni budou jednoho dne donuceni se snažit, aby unikli z času do bezčasovosti.

Mohli bychom libovolně zmírnit zdánlivou nevlídnost této nauky, abychom pomohli těm, kteří nejsou schopni snést její plný náraz, tak jako teologové a kněží ji zmírňují svou teorií o trvalé osobní duši, kterou ze svého vlastního rozhodnutí učinili neproměnnou v určitém věku určitého pozemského těla; ale to můžeme udělat jen za cenu pravdy této nauky.

Nekonečné prodloužení osobní existence se všemi jejími malichernými zájmy a omezenou zkušeností by bylo nakonec stejně nesnesitelné, jako nekonečné prodloužení bdělého života, nepřerušovaného dobrodiním spánku. A přece i v této rozšířené touze po osobním trvání můžeme odhalit začátky toho, co jednoho dne vzroste do ušlechtilějšího toužení po věčném životě v pravé nesmrtelnosti. Neboť bezděčně chápeme, že lidská existence *má* něco v sobě, co je nedotčeno událostmi v čase a co je proto ryze věčné, něco, co stojí stranou všech neradostných proměn těla a „já“. A jestliže jsme pochopili, že tělo je jen souhrnem představ v mysli, pak se stane touha po nekonečném pokračování „já“, založeného na těle, druhořadou. Když je podstata mysli poznána jako pravá základna, na niž je vybudována celá stavba tohoto „já“, je poznána také jako něco, co se nikdy nezrodilo, a proto nikdy neumírá, jako něco, co bylo, jest a bude. Pak bude jasno, že pojem nesmrtelnosti náleží vyšší individualitě – Nadjá, nikoli nižší osobnosti. Člověku pak bude zcela cizí víra, že „já nakonec zemřu“.

Běžná představa by chtěla udělat z nesmrtelnosti nekonečné prodloužení osobní existence. Filosofický pojem nesmrtelnosti však převyšuje tuto představu, protože odkládá osobní život a nahrazuje ho jeho neegoistickým základem, individuálním Nadjá. Prvá představa je v časové kategorii, zatímco druhá je mimo jakoukoli možnost uvažování o čase nebo posloupnosti. Ona JE. Takové pravé nesmrtelnosti lze dosáhnout jedině v Nadjá, neboť ono neodvozuje svůj život z jiné podstaty, jako to dělá tělo. Má život ze sebe sama. Proto se musí tělo při smrti vzdát toho, co dříve obdrželo, kdežto Nadjá, k němuž nikdy nic nebylo přidáno, nemá čeho se vzdávat. Musí být nesmrtelné, neboť je částí Světové Mysli, a co je pravda o ní, musí být pravda i o něm. To, co je navždy ve spojení se Světovou Myslí, musí být navždy osvobozeno od takové změny, jako je smrt.

Nyní je třeba vysvětlit, co je míněno výrokem, že Nadjá je vyšší individualita člověka. Víme, že Světová Mysl musí být všude, ale osobní vědomí si ji všude neuvědomuje. V časo-prostorovém vnímání musí být bodový okamžik, v němž se může osobní vědomí s ní setkat. V nejmystičtější zkušenosti se *nejprve* pociťuje, že takový bod existuje v srdci. Ale Světovou Mysl nelze vnímat takto omezeně. Pozdější mystická zkušenost přesahuje vždy tento střed v srdci a zcela odpoutává vědomí od těla. Konečné jáství nemůže však nikdy uskutečnit Světovou Mysl v její plnosti v této zkušenosti prostě proto, že konečnost by se sama ponořila a zmizela, kdyby se o to pokoušela. Tento mystický styčný bod, Nadjá, představuje nejvyšší stupeň, kterého se může konečné jáství vědomě účastnit v nejvyšší existenci. Je to onen zlomek Boha, který dlí v člověku, a přesto ho obklopuje, zlomek, jenž má celou kvalitu a velkolepost Boha, ale který nemá celou Jeho rozsáhlost a moc. Rozdíl mezi Světovou Myslí a Nadjá je jen rozdíl v rozsahu a stupni, ne rozdíl v druhu, poněvadž oba jsou v podstatě z téže „látky“. Můžeme vyšplhat tak vysoko, jako je toto nejvyšší jáství, ale ne za ně. Tak náš osobní život je fází života Nadjá. Existence Nadjá je opět fází existence Světové Mysli. Prostřednictvím tohoto řetězu vztahů má malé jáství trvalou příbuznost s jástvím kosmickým. Může si prostřednictvím filosofie

tuto příbuznost uvědomit, ale nemůže tento vztah překročit.

Světová Mysl se zdánlivě láme do nekonečného množství takových vyšších jáství, ale když to činí, zůstává paradoxně stejně neomezená a základní, nezmenšená ve svém bytí jako vždy. Představa, že Nekonečná Existence se rozdělila do takových jednotek, je jediné tehdy správná, jestliže chápeme za prvé, že toto dělení nezahrnulo žádné zmenšení její podstaty, a za druhé, že nezaznamenalo žádné skutečné odloučení těchto jednotek od této podstaty. Nejlépe to můžeme pochopit, když si připomeneme, co se děje v naší vlastní mentální činnosti. Naše nespočetné představy jsou jistým druhem dělení mysli, ale neznamenají skutečně její vyprázdnění, neboť představy nejen v mysli vznikají, ale musí v ní také zaniknout. Ačkoli se mysl neustále vylévá do myšlenek, nikdy se sama nezmenšuje, je nezmenšeně stále přítomná. Tyto myšlenky se nikdy, v žádném okamžiku, neoddělují od mysli. Nadjá není odděleno od Světové Mysli stejným způsobem s tím rozdílem, že není dotčeno pomíjivostí, která působí na všechny myšlenky. Každé Nadjá existuje ve Světové Mysli stejně, jako různé myšlenky existují v jedné a téže lidské mysli. Vědomí Světové Mysli se může milionkrát znásobit nebo dělit, ale její látka není ve skutečnosti dělitelná, pouze se tak jeví.

Je možné pozorovat, že výrazu Nadjá bylo zde použito jen v jednotném čísle. Avšak, není-li Nadjá sama Světová Mysl, nýbrž pouze její zlomek, vzniklý lomem, jiskra z jejího plamene, nebylo by správné užívat tento výraz také v množném čísle? Odpověď je, že by to směřovalo k chybnému dojmu, že Nadjá jednoho člověka je oddělené od Nadjá člověka jiného. Nadjá každého člověka je historicky odlišné od Nadjá člověka jiného, ale jen v tom smyslu, že každé vrhá stín nebo oživuje jinou řadu znovu vtělených osob a řídí jejich různé osudy. Stejně jako neexistuje žádný rozdíl mezi jednotlivými slunečními paprsky, tak neexistuje žádný rozdíl mezi jedním Nadjá a jiným; ale právě tak, jako má každý paprsek svůj vlastní vztah k předmětům, s nimiž se setkává, tak každé Nadjá má svůj vlastní vztah k cyklu znovuvtělených osobností. Nadjá ozařuje jako jeden paprsek jednotlivou osobu, zatímco Světová mysl ozařuje jako slunce všechny lidi stejně. Každé Nadjá je ve své podstatě přesně totožné a tímtéž jako každé jiné. Jinými slovy, rozdíl je jen ve vztahu a ne v podstatě. Rozhodně mezi nimi neexistuje izolovanost, která je mezi dvěma osobami, ale přesto není mezi nimi úplná podobnost, která existuje mezi dvěma totožnými věcmi.

Zkušenost, kterou zažije člověk, když přijde po prvé do vědomí Nadjá, je naprosto shodná se zkušeností, kterou zažijí všichni ostatní lidé, kteří také přicházejí nebo přijdou do tohoto vědomí. Není žádný rozdíl v žádném detailu. Rozpory, které existují ve zprávách o mystických zkušenostech, vznikají buď z omylů, klamů a nesprávných výkladů mystiků, kteří nemají filosofický výcvik, nebo z toho, že oni vůbec neměli pravou zkušenost Nadjá. Přesto však obsah paměti, chovaný latentně v Nadjá, je v každém případě zcela odlišný, protože řady osobností jím promítaných se samozřejmě liší od řad, promítaných jiným Nadjá. Nelze zničit tento obsah paměti; existuje a z našeho časo-prostorového stanoviska je nutno přiznat, že si tvoří nárok na nějaký druh individuality ze strany Nadjá. Říkáme proto, že Nadjá má vyšší druh individuality, ale nemá osobnost. Nadjá jednoho člověka je odlišné od Nadjá člověka jiného, není však od něho odděleno; je s ním zajedno, ale není s ním totožné. Proto, kdyby dva lidé, kteří se vzájemně nenávidí, náhle došli uskutečnění svých Nadjá, stejně náhle by se vzájemně milovali. Kdyby mohli udržet toto uskutečnění, nastoupila by mezi nimi dokonalá a trvalá sympatie místo jejich dřívějších nepřátelství. Nadjá je vědomě božské a nikdy nemůže ztratit svou skutečně univerzální povahu, stejně jako sluneční paprsek nemůže ztratit svou povahu světla, i kdyby se toto světlo milionkrát dělilo. Jako nesmí jednotlivá prostá buňka v těle obratlovce – která je jen jednou z mnoha milionů takových buněk – vkládat svá omezení na ústřední vědomí zvířete, tak nesmíme vkládat omezení osobnosti na Nadjá. Z lidského stanoviska je Nadjá hlubší vrstva mysli,

kde si člověk může uvědomit Boha. Je to bezčasá, bezprostorová imanence univerzálního bytí ve zvláštním středisku.

Proč jsem sám sebou a ne někým jiným? Tuto důležitou otázku lze zodpovědět s konečnou platností jen tehdy, když pronikneme do vědomí Nadjá, které promítlo toto zvláštní „já“ do vtělení, neboť musí být rozuzlena celá spleť vývojových nutností a karmických dějin. Prozatím lze říci, že Nadjá se promítá do řad oddělených bytostí, které, místo aby stály v jeho světle, stojí v jeho stínu. I když Nadjá je pouze segmentem jediné Světové Mysli, každý z jeho výrazů během kosmického projevu, to znamená, každá osobnost, má své vlastní rysy, jimiž se liší jedna od druhé. Všechny tyto pomíjející rozdíly, které oddělují nespočetné množství žijících bytostí, existují na nižší úrovni než Nadjá, které je provždy sjednocuje. A jako v myslí snícího člověka žije každá z postav zpola neodvisle svůj charakteristický život, tak osobnosti, promítnuté Nadjá, sledují v širokých mezích vlastní dráhu, jakmile byly jednou umístěny do výchozího bodu. Nadjá v nitru osoby je vždy totéž a je si vždy vědomo svého vztahu k osobě, i když tato osoba zhola nic o tomto vztahu neví. V Nadjá je zaznamenána a uchována vzpomínka základních charakteristik spřízněných dřívějších vtělení, ačkoli Nadjá nepotřebuje sednout a hloubat o tomto vědění, které je uchováno latentně.

Toto vyšší Jáství (Nadjá) se nevyvíjí rozšiřováním zkušeností jako osobní jáství, které vysílá, aby okusilo ovoce stromu dobra a zla. Symbolicky lze říci, že každé znovuvtělené „já“ je jako pouhý bod, dlící v nekonečné a věčné zkušenosti vyššího Jáství. Tělo je *pole* zkušenosti, myšlenka a cit *prostředkem* zkušenosti, zatímco vyšší Jáství je poslední zažívající bytí v člověku, mystické „Slovo, učiněné tělem“. Ono je vnitřním vládcem nevědomé osobnosti, božím zplnomocněncem pro světský život. Ono stojí ke svým spřízněným, postupně se vtělujícím osobám, ve stejném vztahu jako slunce k planetám, které krouží kolem něho. Můžeme je nazvat pravým bytím člověka v tom smyslu, že je tím, co existuje za a nad jeho vjemově-citově-myslicím bytím a co jako paprsek duše spojuje všechna nespočetná vtělení. I když jako skrytý pozorovatel je vlastníkem ega, nečiní to formou ve smyslu osobního vlastnictví. Je právě tak nestranné a bez vlastního zájmu k tomuto odraženému stínu svého vlastního bytí, jako je ke všem ostatním.

Proč rozdělení, obsažené v takovém sebedělení, je jediný způsob, kterým jakékoli „já“ mohlo vůbec vstoupit v bytí, lze vysvětlit jen nanejvýš metafyzickým, a proto nanejvýš jemným způsobem. Pochopení si usnadníme pochopením toho, co je obsaženo v denní činnosti vidění. Kdybychom viděli bílou barvu na všem, vždy a všude; kdybychom nikdy neviděli červenou, modrou nebo slabě šedou; kdybychom nikdy nepoznali jinou barvu než bílou, mohli bychom vůbec něco vidět? Neboť bez zkušenosti kontrastu bychom si nemohli uvědomovat ani bílou barvu jako takovou. Tam, kde by vše bylo výlučně bílé, kde bychom nepoznali existenci bez této barvy, nejen že bychom si neuvědomovali možnosti jiných barev a jejich variací, ale ani bílé, že je bílá. Neboť čern uhlí by neměla smyslu, kdyby se nemohla kontrastem odlišit, dejme tomu, od bělosti sněhu.

Nuže, původní vědomí Nadjá je **jediné a nerozdělené. To znamená, že si uvědomuje jediné existenci, ale ne existenci osobní. Je vědomé, ale není vědomé sebe v prostoru a čase. Ale takové vědomí se rovná v jistém smyslu tomu, nemít vůbec žádné vědomí. Neboť zkušenost může začít jediné tím, že můžeme začít rozlišovat mezi tím, co je – ať je to naše vlastní jáství, nebo nějaký předmět – a co není. Můžeme něco poznat – ať je to naše vlastní jáství, nebo předmět – jen když to můžeme postavit do protikladu k něčemu jinému. Proto se jediné a nerozdělené vědomí, samozřejmě jen z lidského stanoviska, rovná tomu, jako nemít vůbec žádné vědomí.**

Sebeuvědomování může tedy vzniknout jen při uvědomování si rozdílu mezi dvěma

věcmi. Uvědomíme si existenci něčeho jedině v uvědomování a při uvědomování si něčeho, čím to současně není; neboť pokud to nemůžeme takto odlišit, nemůžeme to odlišit vůbec. Nuže, tím prvním z kontrastů musí nutně být ten, který existuje mezi jástvím a tím, co je mimo ně. To znamená, že musí vzniknout protiklad představy „ne-já“, má-li si mysl uvědomit představu „já“. Kdyby nebylo jiného předmětu, nemohla by být vědomá existence „já“. Existence „já“ zahrnuje v sobě nutně potřebu spoluexistujícího a kontrastujícího „ne-já“. Má-li vůbec existovat vědomí sebe, musí se ohraničit a vymezit tímto „ne-já“. Jedno je vždy předpokladem druhého. Neboť poznat něco znamená nakreslit jasně kruh, v němž musí být vědomí uzavřeno a vně něho pak bude současně vše, co je poznáváno jako „ne-já“. Poznání může nastat jedině tehdy, je-li to poznání něčeho, co není poznavatelem samým. Sama představa jáství zahrnuje proto odloučení od toho, co není jáství, což znamená od toho, co je *vně* této představy.

Nuže jestliže Nadjá má postavit protějšek k něčemu „jinému“, co je od něho oddělené a odlišné, jeho prvním krokem musí nutně být omezení části sama sebe na něco menšího, než čím skutečně je, oddělení části své nekonečnosti a svobody. Jeho druhým krokem musí být zúžené a zostřené soustředění na to, co si takto samo předvádí a co je nyní zdánlivě neodvislé a oddělené. Každé soustředění mentální síly v sobě zahrnuje sebe-zapomenutí, úměrné k intenzitě, se kterou je pozornost pohlcena myšlenkou o tom, co je k ní vnější. Jeho třetím krokem musí být vybavení toho omezeného ega polem zkušenosti, aby bylo doplněno a završeno něčím, co si může uvědomovat jako něco vně sebe sama. Takto vstupuje v bytí promítnutá osoba. Existuje tím, co je k ní vnější a to existuje jejím prostřednictvím; oboje je vzájemně svázáno. Oboje je nerozlučně spojeno v každém nedělitelném okamžiku individuálního vědomí. Takto se rodí světová zkušenost osobnosti, a pokud stojí jedna oproti druhé, vzniká sebeuvědomění, stejně jako elektrický proud vyrábí světlo, když se během svého postupu setká s překážkou ve formě wolframového vlákna a snaží se překonat tento odpor. Odpor, který „já“ vyžaduje, se získá omezením, vzniklým jeho časo-prostorovými vjemy a smyslovými činnostmi. V případě člověka způsobí umístění pěti smyslů zvnějšnění jeho vjemů a v důsledku toho i jeho zkušenosti; vytváří takto objekty pro jeho vědomí a „hmotu“ pro jeho víru. Nesmíme však upadnout do snadného omylu a zapomenout, že tento pocíťovaný protiklad činí vědomí nezávislým na světě. Bylo již ukázáno, že jak „já“, tak svět se vyvíjejí ze společného zdroje, ze skryté mysli. Jejich protiklad musí být proto patrný pouze zevně, ale vnitřně nesmí být neslučitelný. Jsou stále spojeny a ne odděleny. Neboť ačkoli jsou *pocíťovány* ve zkušenosti jako oddělené a protikladné, jsou *poznávány* v analytické úvaze jako spojené a sjednocené.

Sebeuvědomění se musí vykoupit za vysokou cenu takového rozštěpení. Ten, kdo položí otázku, proč si ego není vědomo od samého začátku Nadjá, neví, nač se táže. Mohlo se vůbec zrodit jen za cenu, že má vedle sebe nějakou jinou existenci, aby ve svém vztahu k ní mohlo mít význam jako odlišná jsoucnost, jako osobní jáství, a aby od ní mohlo být odlišeno. Neboť jak osobnost, tak osobní vědomí jsou způsoby, které omezují ryzí bytí neomezeného Nadjá. **Ego může mít svou oddělenou zkušenost jedině tím, že ztratí vědomí jediné a univerzální podstaty, která je jeho základem. Můžeme vědět, že existujeme, jen když víme, že také existuje nějaká věc nebo myšlenka odlišná od nás. To je nejvyšší zákon, kterému podléhá veškerá inteligence, tedy stejně komár jako Nadjá. Proto musí neomezené Nadjá omezit svůj obzor a sestoupit ze své transcendentální jednoty do oddělených jáství a snížit se, aby vytvořilo vztahy k nim. Proto, když se univerzální a nekonečné Nadjá omezuje a rozděluje, aby získalo vědomí sebe, zapomíná jeho část, takto omezená a ohraničená, na svůj nekonečný charakter. Odhalením „druhého“ zahaluje část sebe;**

vymezením objektu pro zkušenost vymezuje také subjekt, ubohý a zakrnělý tímto pádem do osobnosti. A to je příčina, proč téměř všichni tvorové v tomto časoprostorovém světě zapomínají na svůj božský původ.

Nicméně nesmíme nikdy zapomínat, že nekonečná Světová Mysl dlí svým prostředníkem-Nadjá v každém ze svých nespočetných omezených středisek, stejně jako dlí tato střediska ve Světové Mysli. Kořeny všech tvorů jsou zapuštěny v půdě univerzálního bytí, jehož život je jim společný. Žádný tvor se nemůže ve skutečnosti oddělit od Světové Mysli – i když může věřit v opak – stejně jako se nemůže oddělit zrcadlící se obraz od světla. Vždyť si vypůjčuje svůj vlastní život od Nadjá; nikdy tedy nebyl ani nikdy nemůže být od Nadjá odloučen.

Skrytá stránka sobectví

Nadjá je věčným obrazem Světové Mysli. Proto je psáno v bibli, že Bůh stvořil člověka dle svého obrazu. To se však nemůže vztahovat k nižšímu aspektu člověka, nepatrného tvora, který se potácí ve hněvu a vášních životem. Dobře se však tato věta hodí pro nezměrně vyšší aspekt – na Nadjá. Každý člověk má proto dvě tváře. Jedna je skloněna k zemi, ale druhá obrácená vzhůru ke Světové Mysli. Prvá je „osoba“ a druhá je Nadjá.

Proč pociťujeme tak dojemně svá svírající omezení, svou hanebnou slabost, svou truchlivou smrtelnost, svou směšnou konečnost? To, že jsme konečnými bytostmi, víme jen proto, že jsme v hloubce spojeni s nekonečnem. Jen tím, že v nás existuje něco, co nás překračuje, aniž nás to uvolňuje ze svého držení, jsme vůbec znepokojováni nějakými duchovními tužbami. Zkrátka, jen proto, že Nadjá je přítomno v pozadí za svým omezeným projevem, za osobou, je tato osoba vůbec schopna chápat, jak je omezená.

Ohledně nás lidských bytostí víme, že se myšlenky a city mění tak rychle, že vědomá bytost nebude po několika minutách táž jako nyní; je tedy změna totožnosti nejen nevyhnutelná, ale také nenapravitelná. Mentální stav nebo citová nálada, která přešla, se nikdy nemůže vrátit přesně taková, jako byla. Ať děláme, co chceme, nemůžeme si zachovat nepřerušenu totožnost, ale musíme se podrobovat její trvalé proměnlivosti. Jsme stále nuceni se vzdávat „já“ od okamžiku k okamžiku. *Proč se tedy nepodrobít vybidnutí Přírody a nevzdat se ho úplně?* Proč se hnát marně za něčím, co nemůžeme ani doufat, že zachytíme? Pochopit tuto univerzální pravdu, přijmout její nezbytné poučení, přestat lpět pouze na pomíjející identitě osobnosti, zkrátka, nedovolovat myšlence „já“, aby měla nadvládu, a tak ovládala svého majitele, je nutnou předehrou k otevření těžkých dveří, které nám uzavírají cestu k odhalení toho, co existuje za „já“. To byl důvod, proč každý osvícený náboženský, mystický a filosofický učitel hlásal nutnost vzdání se jáství.

Lze namítnout, že pociťujeme osobnost jako základ celé své vědomé existence, že musíme platit cenu konečnosti, abychom si byli vůbec vědomi sebe, a že, ať činíme, co chceme, nemůžeme oddělit vědomí od osobnosti. Jak ji tedy můžeme zničit, aniž bychom úplně zničili svou vlastní existenci? Odpovědí je, že se na člověku především žádá, aby pochopil, že svět, ve kterém žije, se skládá z různých úrovní bytí. Každá z těchto úrovní opatřuje tvor, jenž je na ní, nepřetržitý časoprostorový popud prostřednictvím *forem*, které přijímá. Není potom vyzýván, aby se vzdal svého osobního bytí, ale jen aby se vzdal své klamné představy o tomto bytí, to jest, aby poznal, že osobní bytí je pouze nižším jástvím. Nežádá se na něm, aby říkal, že nižší jáství neexistuje, ale pouze, že jeho existence je myšlenkovou konstrukcí. Žádá se na něm, aby připustil, že jeho současné chápání „já“ je neúplné a musí být zdokonaleno. Ať dělá, co chce, člověk se nemůže vzdát „já“, neboť ono je tím, co ho přivedlo ke zrození; může se však vzdát iluzí o něm,

kteře ho drží v zajetí nesprávných představ, opředených kolem něho, které ho vedou ke hříchů a utrpení. At' se člověk namáhá jakkoli, nemůže se vyprostit z touhy, neboť na ní závisí jeho pozemská existence. Stane-li se však svědkem osobnosti, může se vyprostit ze své obvyklé připoutanosti k touze. Žádá se na něm, aby dlel neustále v tomto zvláštním novém světě myšlení, až se mu stane tak běžný a důvěrně známý jako jeho každodenní jáství.

Když předpokládáme, že tímto metafyzickým zkoumáním čtenář odhalí a později v meditaci zažije, že „já“ není v těle, ale že tělo je v „já“; když skuteční, že osobní „já“, jako vše ostatní v běžné zkušenosti, je myšlenkovou konstrukcí, která předstírá vlastní trvalou jsoucnost; když pronikne hluboko za „já“ a odhalí, že jeho skrytá podstata je mysl, co vlastně udělal? Zbavil se mylné představy – nechť jeho víra v ní byla předtím jakkoli hluboká, jakkoli mocná a jakkoli důvěřivá – a nahradil ji opačnou představou své vyšší individuality, Nadjá, které nemůže být nikdy zničeno, které provždy zůstává tím, čím bylo, stejné v kvalitě se Světovou Myšlí, ale odlišné od ní v charakteristikách. **Osobní vědomí, které člověk rozvíjel po tolik vtělení s takovým úsilím a s takovou námahou, není smeteno. Zůstává. Zaujme pouze své správné druhé místo. Podřídí se Nadjá. Obě jsou pak ve stejném pásmu vědomí.** Zachová si pocit vlastní osobní pomíjejícícnosti souběžně s pocitem velebného věčného trvání v Nadjá.

Jestliže bude vznesena otázka, jak může člověk hrát svou roli ve světské práci a plnit své závazky ke společnosti jinak, než že pevně spočívá na vlastní osobnosti, bude odpovědí, že ten, kdo rozvine insight (vhled do Nadjá), nezmění svou dosavadní existenci. Pro praktické účely zůstává stejným člověkem jako dříve a hraje stejnou roli ve společnosti, avšak s největší pravděpodobností bude hrát roli daleko lepší. Nepozbývá ani tu nejmenší schopnost pro užitečnou činnost, naopak, jeho odhalení blahodárně ovlivňuje jeho etická měřítka a zušlechťuje jeho zevní život. **Není vyzýván, aby potlačoval osobnost, ale aby potlačil slepé omámení osobností, které je pramenem tolika chyb jednání, morálních hříchů a společenských nespravedlností; nepožaduje se na něm, aby potíral potřeby jáství, ale aby je neuspokojoval za cenu křivdy jiným.** Co nakonec takový člověk ztratil? Jeho osobnost nebyla zničena, ale pouze očistěna; jeho vědomí nebylo paralyzováno, ale pouze vycvičeno, aby lépe rozumělo samo sobě; neopustil své závazky, ale spíše je plní s největší svědomitostí; jeho majetek nebyl rozházen, ale pouze změněn ve svěřené hodnoty, které moudře používá.

Přirozeně, nikdo nechce ztratit pocit „Jáství“ – tento mocný instinkt, který je hybnou silou v pozadí celé oživené Přírody. **Každá živá forma, která má v sobě sebeslabší stopu vědomí, cítí tuto hlubokou touhu: „Já chci existovat. Já chci žít.“ Chyba, které se dopouští, je, že nechápe, že k uspokojení této mocné žádosti není třeba, aby lpěl pouze na omezené a částečné formě jáství, kterou zná, neboť může dojít plného uspokojení jen tehdy, když opustí tuto formu jáství a dosáhne dokonalého bytí, které je jeho nejvnitřnější podstatou.** Uvažujeme-li dosti hluboce, vidíme, že i touha vzdát se sobectví je vyvolána jemnější sobeckostí a odůvodněna ušlechtlejším egoismem. Můžeme odložit osobní „jáství“, ale nemůžeme se vyprostit z „já“. Můžeme však rozšířit jeho obvod. Můžeme také prohloubit jeho střed. Kromě toho na nás život nemůže více žádat, pokud nás ponechává v království člověka.

Osobnost je vskutku „já“, ale není posledním „Já“. Když žijeme zakořeněni v „já“, nežijeme – udržujeme se jen na živu. Jen když vstoupíme do vyššího Jáství, naplníme své bytí. Ježto Nadjá je pro nás zplnomocněnec Boha, mělo by představovat naši nejvyšší hodnotu, to, co je nejhodnotnější v životě. Oddanost k tomuto obsáhlejšímu jáství není

pouhá přecitlivělost, ale praktická moudrost. Sobeckost je prostě nevědomý odpor omezené osobnosti proti jejímu vlastnímu vyššímu Jáství. Jestliže máme odvahu vytrhat krvácející kořeny tohoto odporu z vlastní přirozenosti a nečekat, až to za nás udělá karmická zkušenost, můžeme se skokem přiblížit k dalšímu a vyššímu stupni. „Já“, které uznává tuto pravdu a podrobuje se jí; „jáství“, které je vychováváno, aby zůstalo na svém místě a nepožadovalo místo vyšší; ego, které pochopilo, že jeho existence, i když odlišná, není oddělená; osobnost, která je srozuměna s tím, aby byla oduševněna a prodchnuta tímto neosobním bytím Nadjá – budou pak očištěné od své nepatrnosti. Od této chvíle bude osobnost nepřekážejícím průchodem pro sílu, světlo a bytí vyšší, než jeho vlastní. Potom vstoupí jedinec do svatého spojení s kosmickou vůlí.

A poněvadž Světová Mysl je přítomna všude, podílí se každá jednotlivá jsoucnost na jejím životě a vědomí (necht' v jakkoli omezeném stupni) prostřednictvím Nadjá, které je jejím paprskem. Nikdo není nikdy od ní vnitřně odloučen, ať se jakkoli od ní zevně liší. Dlíme s ní v mystické pospolitosti, ve skryté kontinuitě. Základní mentální podstata všech lidských tvorů přes jejich odlišnosti, různosti a rozdíly je prostřednictvím Nadjá sdílenou existencí. Z tohoto hlediska se život stává velmi významnou záležitostí, neboť jsme výsadními společníky Božství a ne pouze automatickými loutkami Božství. Toto je vpravdě myšlenka, která člověku přiznává vznešenost.

Je tedy na člověku samotném, aby učinil ze svého společenství s Bohem vědomý vztah místo vztahu nevědomého a zakrnělého, jakým je nyní. Až pochopíme, čeho v nás chce život dosáhnout, přestane nás vesmír utiskovat a stane se přijatelnějším. Významná hodnota takového poselství je mír, který tento širší rozhled přináší tím, že poskytuje lidskému hledisku vyrovnanější pohled. Pokud se povrchní jáství nekonečně trápí touhami, které nejsou a nemohou být uspokojeny, a které dojdou ve smrti jak konečného, tak nejhoršího zklamání; pokud se vzrušeně pohybuje v čase, jen aby právě od času ironicky obdrželo nakonec vlastní smrt; potud jasně odhaluje, že nezná svůj pravý vztah ke svému vlastnímu skrytému zdroji. Až se budeme moci povznést na toto vyšší stanovisko, zanikne naše vzpoura proti stávajícímu životu. Poznáme zázrak – neboť to není nic menšího – naprostého souhlasu a poznání, rozšíření míru, který se nyní stává našim mírem. A jestliže se podílíme na činnosti Světové Mysli, podílíme se také do určitého stupně na jejích zázračných možnostech. Ne že by se paprsek mohl stát něčím více, než je – představitelem Slunce na Zemi – ale může čerpat z toho, co jím proniká – potvrzení své božské povahy.

Nepotřebujeme jen účel v životě; musí to být také účel uspokojivý; a co by mohlo být uspokojivější, než takové svaté společenství?

Kdyby lidé měli na zřeteli blaho Všeho stejně jako své vlastní (neboť nejsou vyňati ze Všeho), velmi by získali, neboť tento postoj by přinesl více štěstí, nikoli méně. Lidé pěstují sobectví, protože poctivě věří, že je to cesta k uspokojení. Neberou zřetel na všeobecné blaho, neboť poctivě věří, že je to cesta ke ztrátě štěstí; ale když jejich nevědomost zmizí, odhalí, že uspokojení není zakořeněno jedině v osobnosti, ale spíše tam, kde všechny osoby se mohou setkat ve společném středu.

Doplňující analogie o Nadjá

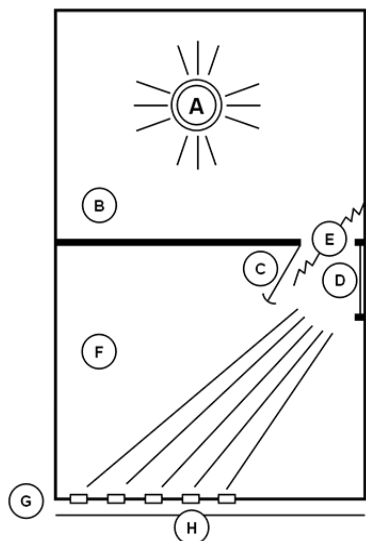
Intelektuálně můžeme na Nadjá pohlížet z různých stanovisek, takže můžeme shledat, že má různé aspekty. Ať je tomu jakkoli, je nadevše důležité pochopit ideu jeho podstaty. Nadjá není složeno z rozmanitých vrstev nebo dílů naší bytosti, nýbrž je opravdu ústředním bodem, nejvnitřnějším živoucím jádrem člověka.

Především lze říci, že Nadjá je základní bytostí člověka, něčím nadevše důležitým,

co zůstane, když se mu podaří zapudit myšlenku o svém ztotožnění s fyzickým tělem, city a intelektem. Nadjá je tvořivá síla, z níž se rodí osobní ego, udržuje je po kosmické období, a pak je opět vtáhne do sebe. Je to neviditelný, nehmatatelný dárce života, který podporuje existenci svých tvorů. Nemůžeme utvořit jedinou myšlenku ani nabrat jediný dech bez jeho podpory.

Když chceme pochopit podstatu něčeho mimo-fyzického, často nám pomůže dobrá analogie. Analogie, která bude užitečná těm, kdo chtějí pochopit vztah Nadjá k mysli a tělu a vzájemné působení mezi těmito třemi, je analogie lampy postavené určitým způsobem uvnitř domu. Jako většina analogií není ani tato dokonalá.

Zde uvedený náčrtek znázorňuje tuto analogii. Je zde místnost (B) s lampou (A). Mezi touto a druhou místností jsou spojovací dveřka (C). Zrcadlo (D) je připevněno na stěnu tak, že zachycuje a odráží světelné paprsky z lampy ve vnitřní komoře a vrhá je přes vnější komoru (F) a dál do vnější verandy (H).

Symbolismus tohoto náčrtku je následující: Lampa představuje Nadjá, zářivé základní vědomí člověka. Vnitřní komora, v níž je lampa, je Věčnost, nejvyšší super-fyzický stav, oblast pravého bytí, jež je univerzální, neosobní a samo o sobě zcela oddělené od rozruchů našeho světa. Je to oblast absolutního světla a dokonalého klidu. Představíme-li si, že jsou dveřka zavřena, není zde nic než Nadjá zaujaté sebou samým, nebo – v poetickém biblickém vyjádření – Bůh zamýšlený nad svou tvář v hlubině vod.

Dveřka představují stav hlubokého bezesného spánku, v němž ústřední světlo vědomí Nadjá je nejméně zeslabeno. *To znamená, že ve stavu hlubokého bezesného spánku jsme ve skutečnosti nejbližší Nadjá.* Každý, kdo se z takového spánku probudí, vzpomene si na pocit blaženosti a míru, vznášejícího se nad jeho probuzením a setrvávajícím po několik okamžiků jako jemná ozvěna onoho tajemného a nádherného stavu. Důvodem je, že pocit osobnosti se ještě nezrodil. Když si nyní představíme, že vznikne průvan (E) a dveřka otevře, bude tento vítr představovat vstup prvního činitele, který poruší vznešenou harmonii – čas. Kosmický životní proud tak začal podle předurčeného plánu uvádět do pohybu své síly, a protože i sebemenší pohyb způsobuje následný pohyb, čas se objevuje současně s ukončením stavu hlubokého spánku a současně se svým neodlučitelným společníkem, osobním egem, prvotní myšlenkou „já“, omezenou lidskou myslí. Ta je znázorněna zrcadlem.

Při otevření dveří se uplatní zrcadlo. Světelné paprsky z lampy se šíří z vnitřní komory, proletí dveřmi a narazí na zrcadlo. Božské vědomí Nadjá přišlo do styku s lidským egem, s intelektem, který velice zeslabuje nesmírnou sílu, kterou nyní zachycuje. Nepatrný odraz vychází ven do druhé komory. Ta znázorňuje stav spánku se snem.

Tak podstupuje původní duchovní vědomí hlubokou změnu. Už není tak čisté, je jen matným *odrazem* původní světelnosti; jeho první projev v tomto změněném a zeslabeném stavu je tedy stav snů. V něm začínáme působit jako vědomě myslící jednotlivci, jako vymezené osobnosti. Už zde není blažené bezvědomí stavu hlubokého spánku. Účinek této změny je stejně tak zřejmý při probuzení. Nemáme již pocit doznívajících míru a čisté radosti, což charakterizuje probuzení ze stavu bezesného spánku. Ono míruplné vědomí se snížilo ve vybledlou podobu toho, čím původně bylo. Nadjá – zdroj veškeré trvalé

blaženosti – už není správně, nýbrž nepravdivě reprezentováno aktivitou ega. Ego je jen myšlenkou „já“ – kořenem intelektu. Je odrazem, který v normálním člověku ztrácí většinu světla božského vědomí, ale který v mudrci dovoluje, aby záření dokonale procházelo.

Sledujme nyní další cestu těchto symbolických světelných paprsků. Ty letí skrze vnější místnost až k pěti okénkům této komory, které představují tělesné, smyslové orgány. To znamená, že vědomí jáství vstoupilo do fyzického těla a spojilo se s ním. Paprsky procházejí těmito okénky a letí do otevřeného prostoru verandy, což odpovídá bdělému stavu naší všední činnosti. Vidíme tedy, že tento poslední odraz vně místnosti je konečný stav dvakrát zeslabené zářivosti. Při každém snížení bylo z jeho jasu něco ztraceno, takže **všední stav vnějšího bdění, o němž se pošetile domníváme, že je maximálním stupněm lidského vědomí, je ve skutečnosti jeho nejnižším možným stavem.**

Meditace může být nyní lépe oceněna, neboť lze říci, že zvyk každodenního obrácení se do nitra nám nakonec umožní, abychom ve chvílích klidu mysli vypěstovali stav zasnění, který je blízce příbuzný snu. Jestliže je introspekce dosti hluboká, je stav snu dokonale reprodukován. To však neznamená, že jsme vešli do oblasti pouhé fantazie. Naopak, v tomto stavu pociťujeme sebe a zažíváme své myšlenky tak skutečné, jako se zdají za bdělého vnějšího života. Vytrvalým cvičením se tento stav stane tak jasný a spojitý, že to zdaleka nelze srovnat s matnými a prchavými sny, jež mají lidé během spánku. Jenom ten, kdo zažil sen nejvyššího stupně životnosti, v němž se mu zdálo, že vše má povahu naprosté reality, jen ten může pochopit stav, v němž se ocitá meditující člověk, který je hluboce ponořen ve svých abstrakcích.

Toto je však jen první stupeň, i když to může být výsledek dosažený až po mnoha letech úsilí. Další stupeň na naší cestě přivádí člověka během těchto cvičení do stavu, který je příbuzný stavu hlubokého bezesného spánku, ale s tím podstatným rozdílem, že člověk má plné vědomí a plně si uvědomuje svůj stav. Tento rozdíl je velice důležitý; člověk zažívá veškerou blaženost, všechn onen doznívající mír, s nímž se vynořuje z hlubokého bezesného spánku, ale zažívá to s plným vědomím po celou dobu cvičení. To je ovšem velmi pokročilý stupeň na cestě a lze ho dosáhnout teprve po letech.

Třetí stupeň je znázorněn samotnou lampou. V této části překročíme stav odpovídající hlubokému spánku, a místo, abychom vyciřovali nádhernou přítomnost Nadjá jako něčeho od nás odděleného, v jehož paprscích se koupeme, staneme se samotným světlem. Pak už v meditaci není třeba pokračovat, protože bylo dosaženo cíle a světelný paprsek byl vystopován ke svému zdroji. Omezené a malinké egoistické já, nad nímž tropíme tolik povyku a nad jehož malicherným kolísáním citů a myšlenek se tak rozrušujeme, se ponořilo do jediného univerzálního Bytí.

Konečným stupněm je návrat k normálnímu činnému, bdělému a pracovnímu životu ve fyzickém světě, zatímco se přitom pevně přidržujeme vnitřního osvětlení, které jsme získali.

Tato analogie je vhodná ještě z dalšího úhlu pohledu. Lampa je zdrojem světla, tepla a energie; podobně Nadjá je zdrojem světla vědomého chápání, vřelosti univerzální lásky a energie božské tvořivosti. Tři stádia, jimiž prochází záření lampy, totiž vnitřní komora, zrcadlo s vnější komorou a veranda, přesně znázorňují blízkost hlubokého spánku, vypůjčenou podstatu intelektuální síly – tedy sen a omezený účinek našeho běžného vědomí.

Bude vyslovena otázka: „Co je to, co odpovídá impulsu za větrem času, který závanem otevřel dvířka?“ Odpověď zní, že to jsou síly evoluce a involuce, které dřímají ve stavu hlubokého spánku obklopujícího Nadjá, jako jemu vrozené, ale latentní, a uvádějí v chod činnost, která v celém vesmíru pracuje rytmickým způsobem. Tyto síly jsou v něm obsaženy v latentním stavu a nejdříve se projevují v ego-mysli. Můžeme říci pouze to, že v nesmírných hlubinách kosmického bytí tyto síly působí a působily po celou věčnost,

rozpínají se a zase se smršťují. Jak, kdy a proč začala tato činnost poprvé, je mimo naše lidské chápání, neboť je to tak staré jako vesmír sám.

Takto nelze Nadjá jakožto paprsku Boha v člověku uniknout. Jeho neustálá přítomnost byla nanejvýš výmluvně vyjádřena R. Venkata Ratnamem: „Zapomínáme, že ústřední životní silou je Bůh sám. On není pouze vzdálenou hnací silou, nýbrž vždy přítomnou bezprostřední, nejnižší životní silou. Bůh je plán i cíl, je základní a trvalou skutečností v pozadí této stále se rozvíjející scény, kterou nazýváme tvoření. Uvědomme si jako doslovný fakt, že ani teď by můj jazyk nemohl mluvit, kdyby nebylo přímého působení, osobní přítomnosti Univerzálního Svědka v naší duši při tomto zdánlivě triviálním výkonu. Mylně se domníváme a klameme sami sebe, když hovoříme o zákonech vědy a jejich svrchované vládě. Všechny vznikají, všechny vyvěrají, všechny se sbíhají, všechny končí v nejvyšším Bohu. Pán je ve svém posvátném Nadjá přítomen v duši, ba co více, usídlen v samotném srdci každé stvořené bytosti.“

Shrnutí kapitoly

Tyto dvě souvětí (1. Nikde ve vesmíru neexistuje osvobození od utrpení, pokud neexistuje osvobození od ega. 2. Pokud myšlenky proudí jedna za druhou v řadách, potud trvá osobnost; ale když se tento proud zastaví, pak osobnost nemůže přežít.) nám jasně ukazují, že cesta k nesmrtelnosti bez utrpení vede ke skrytému pozorovateli – ke ztotožnění se s Nadjá.

Nyní je na místě vysvětlit si výrok, že Nadjá je vyšší individualita člověka. Víme, že Světová Mysl musí být všude, ale osobní vědomí si ji všude neuvědomuje. V časo-prostorovém vnímání musí být bodový okamžik, v němž se může osobní vědomí s ní setkat – a to je právě naše vyšší individualita, Nadjá. V nejmystičtější zkušenosti se *nejprve* pociťuje, že takový bod existuje v srdci. Ale Světovou Mysl nelze vnímat takto omezeně. Pozdější mystická zkušenost přesahuje vždy tento střed v srdci a zcela odpoutává vědomí od těla. Konečné jáství nemůže však nikdy uskutečnit Světovou Mysl v její plnosti v této zkušenosti prostě proto, že konečnost by se sama ponořila a zmizela, kdyby se o to pokoušela. Tento mystický styčný bod, Nadjá, představuje nejvyšší stupeň, kterého se může konečné jáství vědomě účastnit v nejvyšší existenci. Je to onen zlomek Boha, který dlí v člověku, zlomek, jenž má celou kvalitu a velkolepost Boha, ale který nemá celou Jeho rozsáhlost a moc. Rozdíl mezi Světovou Myslí a Nadjá je jen rozdíl v rozsahu a stupni, ne rozdíl v druhu, poněvadž oba jsou v podstatě z téže „látky“. Můžeme vyšplhat tak vysoko, jako je toto nejvyšší jáství, ale ne za ně. Tak náš osobní život je fází života Nadjá. Existence Nadjá je opět fází existence Světové Mysli. Prostřednictvím tohoto řetězu vztahů má malé jáství trvalou příbuznost s jástvím kosmickým.

Je možné pozorovat, že výrazu Nadjá bylo zde použito jen v jednotném čísle. Avšak, není-li Nadjá sama Světová Mysl, nýbrž pouze její zlomek, vzniklý lomem, jiskra z jejího plamene, nebylo by správné užívat tento výraz také v množném čísle? Odpověď je, že by to směřovalo k chybnému dojmu, že Nadjá jednoho člověka je oddělené od Nadjá člověka jiného. Nadjá každého člověka je historicky odlišné od Nadjá člověka jiného, ale jen v tom smyslu, že každé vrhá stín nebo oživuje jinou řadu znovu vtělených osob a řídí jejich různé osudy. Stejně jako neexistuje žádný rozdíl mezi jednotlivými slunečními paprsky, tak neexistuje žádný rozdíl mezi jedním Nadjá a jiným; ale právě tak, jako má každý paprsek svůj vlastní *vztah* k předmětům, s nimiž se setkává, tak každé Nadjá má svůj vlastní vztah k cyklu znovutělených osobností. Nadjá ozařuje jako jeden paprsek jednotlivou osobu, zatímco Světová mysl ozařuje jako slunce všechny lidi stejně. Každé Nadjá je ve své *podstatě* přesně

totožné a tímž jako každé jiné. Jinými slovy, rozdíl je jen ve vztahu a ne v podstatě. Rozhodně mezi nimi neexistuje izolovanost, která je mezi dvěma osobami, ale přesto není mezi nimi úplná podobnost, která existuje mezi dvěma totožnými věcmi. Proto, kdyby dva lidé, kteří se vzájemně nenávidí, náhle došli uskutečnění svých Nadjá, stejně náhle by se vzájemně milovali. Kdyby mohli udržet toto uskutečnění, nastoupila by mezi nimi dokonalá a trvalá sympatie místo jejich dřívějších nepřátelství. Nadjá je vědomě božské a nikdy nemůže ztratit svou skutečně univerzální povahu, stejně jako sluneční paprsek nemůže ztratit svou povahu světla, i kdyby se toto světlo milionkrát dělilo. Jako nesmí jednotlivá prostá buňka v těle obratlovce – která je jen jednou z mnoha milionů takových buněk – vkládat svá omezení na ústřední vědomí zvířete, tak nesmíme vkládat omezení osobnosti na Nadjá. Z lidského stanoviska je Nadjá hlubší vrstva mysli, kde si člověk může uvědomit Boha. Je to bezčasá, bezprostorová imanence univerzálního bytí ve zvláštním středisku.

Toto vyšší Jáství (Nadjá) se nevyvíjí rozšiřováním zkušeností jako osobní jáství, které vysílá, aby okusilo ovoce stromu dobra a zla. Symbolicky lze říci, že každé znovuvtělené „já“ je jako pouhý bod, dlící v nekonečné a věčné zkušenosti vyššího Jáství. Tělo je *pole* zkušenosti, myšlenka a cit *prostředkem* zkušenosti, zatímco vyšší Jáství je poslední zažívající bytí v člověku, mystické „Slovo, učiněné tělem“. Ono je vnitřním vládcem nevědomé osobnosti, božím zplnomocněncem pro světský život. Ono stojí ke svým spřízněným, postupně se vtělujícím osobám, ve stejném vztahu jako slunce k planetám, které krouží kolem něho. Můžeme je nazvat pravým bytím člověka v tom smyslu, že je tím, co existuje za a nad jeho vjemově-citově-myslicím bytím a co jako paprsek duše spojuje všechna nespočetná vtělení. I když jako skrytý pozorovatel je vlastníkem ega, nečiní to formou ve smyslu osobního vlastnictví. Je právě tak nestranné a bez vlastního zájmu k tomuto odraženému stínu svého vlastního bytí, jako je ke všem ostatním.

Vědomí Nadjá je jediné a nerozdělené. To znamená, že si uvědomuje jediné existenci, ale ne existenci osobní. Je vědomé, ale není vědomé sebe v prostoru a čase. Ale takové vědomí se rovná v jistém smyslu tomu, nemít vůbec žádné vědomí. Neboť zkušenost může začít jediné tím, že můžeme začít rozlišovat mezi tím, co je – ať je to naše vlastní jáství, nebo nějaký předmět – a co není. Můžeme něco poznat – ať je to naše vlastní jáství, nebo předmět – jen když to můžeme postavit do protikladu k něčemu jinému. Proto se jediné a nerozdělené vědomí, samozřejmě jen z lidského stanoviska, rovná tomu, jako nemít vůbec žádné vědomí.

Sebeuvědomování může tedy vzniknout jen při uvědomování si rozdílu mezi dvěma věcmi. Uvědomíme si existenci něčeho jediné v uvědomování a při uvědomování si něčeho, čím to současně není; neboť pokud to nemůžeme takto odlišit, nemůžeme to odlišit vůbec. Nuže, tím prvním z kontrastů musí nutně být ten, který existuje mezi jástvím a tím, co je mimo ně. To znamená, že musí vzniknout protiklad představy „ne-já“, má-li si mysl uvědomit představu „já“. Kdyby nebylo jiného předmětu, nemohla by být vědomá existence „já“. Existence „já“ zahrnuje v sobě nutně potřebu spoluexistujícího a kontrastujícího „ne-já“. Má-li vůbec existovat vědomí sebe, musí se ohraničit a vymezit tímto „ne-já“. Jedno je vždy předpokladem druhého. Neboť poznat něco znamená nakreslit jasně kruh, v němž musí být vědomí uzavřeno a vně něho pak bude současně vše, co je poznáváno jako „ne-já“. Poznání může nastat jediné tehdy, je-li to poznání něčeho, co není poznávatelem samým. Sama představa jáství zahrnuje proto odloučení od toho, co není jáství, což znamená od toho, co je *vně* této představy.

A tak jestliže Nadjá má postavit protějšek k něčemu „jinému“, co je od něho

oddělené a odlišné, jeho prvním krokem musí nutně být omezení části sama sebe na něco menšího, než čím skutečně je, oddělení části své nekonečnosti a svobody. Jeho druhým krokem musí být zúžené a zostřené soustředění na to, co si takto samo předvádí a co je nyní zdánlivě neodvislé a oddělené. Každé soustředění mentální síly v sobě zahrnuje sebe-zapomenutí, úměrné k intenzitě, se kterou je pozornost pohlcena myšlenkou o tom, co je k ní vnější. Jeho třetím krokem musí být vybavení toho omezeného ega polem zkušenosti, aby bylo doplněno a završeno něčím, co si může uvědomovat jako něco vně sebe sama. Takto vstupuje v bytí promítnutá osoba. Existuje tím, co je k ní vnější a to existuje jejím prostřednictvím; oboje je vzájemně svázáno. Oboje je nerozlučně spojeno v každém nedělitelném okamžiku individuálního vědomí. Takto se rodí světová zkušenost osobnosti, a pokud stojí jedna oproti druhé, vzniká sebeuvědomění, stejně jako elektrický proud vyrábí světlo, když se během svého postupu setká s překážkou ve formě wolframového vlákna a snaží se překonat tento odpor. Odpor, který „já“ vyžaduje, se získá omezením, vzniklým jeho časo-prostorovými vjemy a smyslovými činnostmi. V případě člověka způsobí umístění pěti smyslů zvnějšnění jeho vjemů a v důsledku toho i jeho zkušenosti; vytváří takto objekty pro jeho vědomí a „hmotu“ pro jeho víru. Nesmíme však upadnout do snadného omylu a zapomenout, že tento pocíťovaný protiklad činí vědomí nezávislým na světě. Bylo již ukázáno, že jak „já“, tak svět se vyvíjejí ze společného zdroje, ze skryté mysli. Jejich protiklad musí být proto patrný pouze zevně, ale vnitřně nesmí být neslučitelný. Jsou stále spojeny a ne odděleny. Neboť ačkoli jsou *pocíťovány* ve zkušenosti jako oddělené a protikladné, jsou *poznávány* v analytické úvaze jako spojené a sjednocené.

Sebeuvědomění se musí vykoupit za vysokou cenu takového rozštěpení. Ten, kdo položí otázku, proč si ego není vědomo od samého začátku Nadjá, neví, nač se táže. Mohlo se vůbec zrodit jen za cenu, že má vedle sebe nějakou jinou existenci, aby ve svém vztahu k ní mohlo mít význam jako odlišná jsoucnost, jako osobní jáství, a aby od ní mohlo být odlišeno. Neboť jak osobnost, tak osobní vědomí jsou způsoby, které omezují ryzí bytí neomezeného Nadjá. Ego může mít svou oddělenou zkušenost jedině tím, že ztratí vědomí jediné a univerzální podstaty, která je jeho základem. Můžeme vědět, že existujeme, jen když víme, že také existuje nějaká věc nebo myšlenka odlišná od nás. To je nejvyšší zákon, kterému podléhá veškerá inteligence, tedy stejně komár jako Nadjá. Proto musí neomezené Nadjá omezit svůj obzor a sestoupit ze své transcendentální jednoty do oddělených jáství a snížit se, aby vytvořilo vztahy k nim. Proto, když se univerzální a nekonečné Nadjá omezuje a rozděluje, aby získalo vědomí sebe, zapomíná jeho část, takto omezená a ohraničená, na svůj nekonečný charakter. Odhalením „druhého“ zahaluje část sebe; vymezením objektu pro zkušenost vymezuje také subjekt, ubohý a zakrnělý tímto pádem do osobnosti. A to je příčina, proč téměř všichni tvorové v tomto časo-prostorovém světě zapomínají na svůj božský původ.

Nicméně nesmíme nikdy zapomínat, že nekonečná Světová Mysl dlí svým prostředníkem-Nadjá v každém ze svých nespočetných omezených středisek, stejně jako dlí tato střediska ve Světové Mysli. Kořeny všech tvorů jsou zapuštěny v půdě univerzálního bytí, jehož život je jim společný. Žádný tvor se nemůže ve skutečnosti oddělit od Světové Mysli – i když může věřit v opak – stejně jako se nemůže oddělit zrcadlící se obraz od světla. Vždyť si vypůjčuje svůj vlastní život od Nadjá; nikdy tedy nebyl ani nikdy nemůže být od Nadjá odloučen.

Jak máme tedy naložit s osobností jako základem celé své vědomé existence, abychom se rozpomněli na svůj původ? Odpovědí je, že se na člověku žádá, aby pochopil, že svět, ve kterém žije, se skládá z různých úrovní bytí. Každá z těchto

úrovni opatřuje tvor, jenž je na ní, nepřetržitý časo-prostorový popud prostřednictvím *forem*, které přijímá. Není potom vyzýván, aby se vzdal svého osobního bytí, ale jen aby se vzdal své klamné *představy* o tomto bytí, to jest, aby poznal, že osobní bytí je pouze nižším jástvím. Nežádá se na něm, aby říkal, že nižší jáství neexistuje, ale pouze, že jeho existence je myšlenkovou konstrukcí. Žádá se na něm, aby připustil, že jeho současné chápání „já“ je neúplné a musí být zdokonaleno. Ať dělá, co chce, člověk se nemůže vzdát „já“, neboť ono je tím, co ho přivedlo ke zrození; může se však vzdát iluzí o něm, které ho drží v zajetí nesprávných představ, opředených kolem něho, které ho vedou ke hříchu a utrpení. Ať se člověk namáhá jakkoli, nemůže se vyprostit z touhy, neboť na ní závisí jeho pozemská existence. Stane-li se však svědkem osobnosti, může se vyprostit ze své obvyklé připoutanosti k touze. Žádá se na něm, aby dlel neustále v tomto zvláštním novém světě myšlení, až se mu stane tak běžný a důvěrně známý jako jeho každodenní jáství.

Není vyzýván, aby potlačoval osobnost, ale aby potlačil slepé *omámení* osobností, které je pramenem tolika chyb jednání, morálních hříchů a společenských nespravedlností; nepožaduje se na něm, aby potíral potřeby jáství, ale aby je neuspokojoval za cenu křivdy jiným. Osobní vědomí, které člověk rozvíjel po tolik vtělení s takovým úsilím a s takovou námahou, není smeteno. Zůstává. Zaujme pouze své správné druhé místo. Podřídí se Nadjá. Obě jsou pak ve stejném pásmu vědomí.

Každá živá forma, která má v sobě sebeslabší stopu vědomí, cítí tuto hlubokou touhu: „Já chci existovat. Já chci žít.“ Chyba, které se dopouští, je, že nechápe, že k uspokojení této mocné žádosti není třeba, aby lpěl pouze na omezené a částečné formě jáství, kterou zná, neboť může dojít plného uspokojení jen tehdy, když opustí tuto formu jáství a dosáhne dokonalého bytí, které je jeho nejvnitřnější podstatou.

Kdyby lidé měli na zřeteli blaho Všeho *stejně* jako své *vlastní* (neboť nejsou vyňati ze Všeho), velmi by získali, neboť tento postoj by přinesl více štěstí, nikoli méně. Lidé pěstují sobectví, protože poctivě věří, že je to cesta k uspokojení. Neberou zřetel na všeobecné blaho, neboť poctivě věří, že je to cesta ke ztrátě štěstí; ale když jejich nevědomost zmizí, odhalí, že uspokojení není zakořeněno jedině v osobnosti, ale spíše tam, kde všechny osoby se mohou setkat ve společném středu.

Protože je Světová Mysl přítomna všude, podílí se každá jednotlivá jsoucnost na jejím životě a vědomí (necht' v jakkoli omezeném stupni) prostřednictvím Nadjá, které je jejím paprskem. Nikdo není nikdy od ní vnitřně odloučen, ať se jakkoli od ní zevně liší. Dlíme s ní v mystické pospolitosti, ve skryté kontinuitě. Základní mentální podstata všech lidských tvorů přes jejich odlišnosti, různosti a rozdíly je prostřednictvím Nadjá sdílenou existencí. Z tohoto hlediska se život stává velmi významnou záležitostí, neboť jsme výsadními společníky Božství a ne pouze automatickými loutkami Božství. Toto je vpravdě myšlenka, která člověku přiznává vznešenost. Je tedy na člověku samotném, aby učinil ze svého společenství s Bohem vědomý vztah místo vztahu nevědomého a zakrnělého, jakým je nyní.

11. ZLO A UTRPENÍ

Smysl zla a utrpení

Proč dovoluje Nadjá, aby hřích mravního zla existoval v jeho potomku, člověku? Proč dovoluje Světová Mysl, aby utrpení fyzické bolesti kazilo její vesmír?

Představme si, že jsme se vzdali lidského těla, přijali tělo malé mušky a usadili se pohodlně na pěkném místě omítnuté stěny. Tam se pilně věnujeme příjemné činnosti svým komickým sosáčkem. Náhle se něco bleskurychle vyříjí, podivná a neblahá hlava ještěrky se objeví před námi a spolkně nás; nejbližší věc, o které víme, je pád do smrtelného bezvědomí. Tedy ještěrka představuje pro nás, *jako mouchu*, nejen příčinu našeho utrpení, ale i princip zla v tomto vesmíru, Satana, chceme-li to tak nazvat.

Nyní si představme, že jsme znovu člověkem s lidským tělem, o které máme pečovat a které je daleko větší než tělo mouchy. Žijeme v tropické krajině. Ve dne v noci se neustále musíme bránit proti moskytům – tomuto bzučícímu utrpení tropických zemí. Mučí nás, když pracujeme a útočí na nás, když se bavíme; nenechají nás ani spát, pokud se neukryjeme za záclonou ze síťoviny. To však není vše. Někteří z těchto moskytů přenášejí malárii a jejich jediné bodnutí stačí, aby nás náhle učinilo bezmocnými na týdny, nebo občasné na celý zbytek našeho života.

Nuže, tytéž druhy ještěrek, které napadají a polykají mouchy na Západě, hltavě polykají moskyty na Východě. Pro moskytu je teda ještěrka určitě zlem, zdrojem utrpení a pramenem zhouby. Ale pro nás, jako lidi, je ještěrka tvorem velmi užitečným, vskutku pravým požehnáním, neboť pomáhá odstraňovat z našeho okolí živé nositele malárie. Ale nyní vzniká otázka: Které hledisko je správné – hledisko mouchy, moskyta, ještěrky nebo člověka? Prohlásit, že kterékoli z nich je *absolutně* pravdivé, znamená zaujmout stanovisko, které nelze rozumově udržet, byť bychom je mohli citově ospravedlnit. To, co je zdrojem potěšení pro jednoho tvora, je neštěstím pro jiného tvora. Co je žádoucí v nějaké zvláštní souvislosti, je nežádoucí v jiné. Nezaujatý pozorovatel musí vpustit do svých závěrů princip relativity a říci, že nakonec jak dobro, tak i zlo jsou zcela relativní podle zaujatého mentálního stanoviska a to už svou podstatou musí být proměnné. To je stejně správné, jako když řekneme, že dobro i zlo jsou relativní mentální pojmy a že z hlediska vesmíru, což znamená z hlediska Světové Mysli, v nich neexistuje nic, co je neužitečné nebo zbytečné.

Předně, upřímně přiznejme, že v tomto rozmanitém vesmíru je toho mnoho, za co bychom my lidé měli být vděční, mnoho opravdu dobrého, krásného a užitečného v Přírodě, v životě a v člověku. Tvrdit, že celý život je utrpením, je přehnané. Vždyť si ani nelze vytvořit představu utrpení jinak než ve vztahu k jeho opaku, tedy ke štěstí; musí proto oboje existovat současně. Zkušenost ukazuje, že se oboje vyskytuje na tomto světě společně.

Když chápeme, že celý tento svět, a ne jen jeho část – ta část, která se nám líbí – je božským projevem, chápeme, že Bůh musí být také ve zločinci. Možná, že zločinec řídí svou vůli z nevědomosti špatným směrem, že zneužívá ze sebeklamu příležitosti a že z hrabivosti si špatně vykládá život. To však nedělá sílu, která je činná v jeho nitru, méně božskou. Musíme statečně čelit faktům a uvědomit si, že božská vůle je za celým vesmírem; musí tedy být i za jeho hrůzou, útrapami a špatností.

Tyto věci nebyly stvořeny úmyslně, ale nepřímo se staly nevyhnutelnými, a to vnitřní nutností; karmická spojitost vesmíru přiměla nekonečné Nadjá, aby ze sebe vyzářilo řadu konečných vtělených životů. „Pád člověka“ byl pádem do oddělenosti, do množství a do omezení. Zápas a z něho vyplývající utrpení jsou vrozeny a latentní v takovém rozdělení bytí. Ježto vesmír je snahou projevovat nekonečnou Mysl v konečných mentálních

střediscích, vede v tom zahrnuté omezení bytí nevyhnutelně k omezení morálních hledisek; a to zase vede ke vzniku a existenci toho, co nazýváme hříchem. Ten zase přináší jako následek utrpení jiným lidem, ale i hříšníkovi. **Zápas existuje ve světě proto, že svět je rozmanitý, proto, že život byl rozkouskovan do nesčíslných tvorů, kteří všichni slepě zápasí ve snaze dosáhnout něčeho, co potřebují. Již od okamžiku svého zrození postupují zjištěně a přijímají hrabivý postoj. Proto v okamžiku, kdy vznikly myriády oddělených konečných center, bylo možné předpovědět jejich válečnou budoucnost. Jejich zápas je strašlivou cenou, kterou platí za své zrození. Neboť když se v průběhu svého přirozeného vývoje vědomá bytost odlišila od jiných, poznala svou oddělenost, probudila se její síla svobodné volby a nastala možnost sporu s jinými bytostmi.**

Zpočátku není ego schopno hledět mimo dosah svých sobeckých zájmů. Tato neschopnost vede k situaci, v které vzniká smutná nevyhnutelnost sporu mezi ním a jinými jedinci stejně omezeného rozhledu. Z pocitu oddělenosti vzniká zvolna srážka, která vrcholí v prohřešení a v následující bolesti. Ego hledá slepě své štěstí na úkor druhých, a tím vnáší utrpení do jejich života a později karmickou odplatu i do života vlastního. Zločinnost je cena za jeho svobodu. **Ego je částí božského projevu. A protože je v určitých mezích svobodné, může také svobodně deformovat tento projev – a to také v té či oné době každý z nás dělá.** Kromě toho, **napětí mezi přítomnou nedokonalostí jedince a vrozenou možností dosáhnout božskost, a nevědomá, přesto však nevyhnutelná potřeba uskutečnit tuto božskou možnost, přináší rozpor, který opět plodí radost i utrpení. Život ega je rozpolcen napětím mezi tím, čím je, a tím, co cítí, že by mělo být.** Takové napětí je nevyhnutelný následek jeho dvojí přirozenosti. Neboť na jedné straně je osobní a konečné, ale univerzální a nekonečné na straně druhé. Individuální jáství nastupuje sta různých cest ve svém neujasněném úsilí naplnit sebe sama. Většina z nich je zpočátku protispolečenská a sobecká.

Ego ubližuje, jeho hřích spočívá v tom, že zneužívá svou sílu, nesprávně usměřňuje své city a z nevědomosti užívá zvráceně svou vůli. **Jestliže je pravda, že zlo se rodí v okamžiku, kdy se člověk odloučí od Nadjá, pak jediným radikálním lékem je, aby se znovu spojil s tímto vždy čekajícím zdrojem.**

Každé ego se snaží doplnit sebe, rozšířit sebe zjištěným postupem v nevědomém hledání své skryté jednoty se všemi ostatními. Proto sleduje vývoj, který se nakonec během jeho dlouhé cesty vyvine v trojitý proud: v pohyb, který se projevuje jako fyzický; v pohyb, který se projevuje jako intelektuální a v pohyb, který lze prozatím nazvat duchovním. Ve fyzickém směřuje ven, dotýká se nízkých, temných hlubin nevědomosti a zla, ztrácí se na čas v iluzi takzvané „hmoty“. **To je takzvaný sestup Ducha do Hmoty.** Ale veškerá „hmota“ není nakonec ničím jiným než objevením se určité myšlenky určitému mysliteli nebo kosmické myšlenky kosmickému mysliteli. Je to Mysl, pozorující se v přestrojení nebo skrze barevné okno. Není to druhá a oddělená substance. Tužby mocně přibývají na této první cestě, ale ubývají na třetí. **Intelektuální vývoj přináší nejdelší cestu a připravuje největší zápasy. Neboť na prvním stupni je ego pouze žádostivé, ale na druhém stupni připojuje další vlastnost tím, že je bádavé. Dříve bylo pouze chtivé zmocnit se života, nyní se na něj stává zvědavým. Ze spojení těchto dvou vlastností se rodí ještě větší zlo, zákeřné zlo, které může vytvořit jen lidská lstivost. Ale po velkém utrpení a mnoha bolestech vyjde z něho také první nespokojenost se sebou samým a s životem; první odhalení, že zlo lze přemoci jen přemožením sebe sama. Takto dosahuje obratu svého dlouhého vývoje a přichází bod, kde vyvinutím a užitím své vlastní inteligence obrací svou tvář a nastupuje cestu domů. V duchovním vývoji ego postupuje do nitra a konečně uskutečňuje hledané sjednocení, když se vrací s plným vědomím k Nadjá.**

Kdyby pohyb ega nebyl omezen, kdyby jeho vůle byla plně svobodná, pak by uvrhlo všechny věci do zmatku a skončilo vlastní existenci v sebezničení. Kdyby bylo plně řízeno osudem, kdyby nemělo částečnou svobodnou vůli, kterou má, pak by se stalo pouhým automatem, loutkou a skončilo by svou existenci v živoucí smrti. V tom můžeme postřehnout nekonečnou inteligenci, která činí náš vesmír tím, čím je, to jest, uspořádanou soustavou. Veškerá oddělenost, veškeré zlo, veškerý zápas, všechno sobectví a veškerá nevědomost vznikají během tohoto objektivizujícího pohybu mysli navenek. Celá jednota, veškerá dobrotivost, všechen souzvuk a všechna moudrost vznikají během jejího pohybu do nitra a zpět. Konflikt mezi těmito dvěma silami, mezi silou oddělující a spojující, je neustálý, ale v některých kritických přechodných obdobích vývojové karmy se jasně zvětšuje v rozsahu a stává se historický svým významem. Světová válka je strašlivým vývojovým obratem pro miliony lidských bytostí.

Vítězství dobra

Jestliže nekonečná Inteligence věděla, že neustálá hra protichůdných sil se musí stát nevyhnutelným rysem projeveného života; jestliže musela připustit, aby existovalo to, co my lidé považujeme za zlo a utrpení; a jestliže bylo samotnému vesmíru vůbec dovoleno, aby existoval jako karmicky řízená, sama se vyvíjející a svébytná soustava, věděla rovněž, že vývojový proces přivede všechny tyto hřešící a trpící tvory k bodu, kde odhodí svůj hřích a stanou se obětavými spolupracovníky v kosmickém řádu, a že takto povede zmizení karmických příčin utrpení ke zmizení utrpení samého. Jestliže světový proces nutně zahrnoval oddělenost a ta na některém ze svých stupňů zahrnovala sobeckost a sobeckost zase zahrnovala zlo a utrpení, je rovněž pravda, že v dřívějších, stejně jako v pozdějších obdobích tohoto procesu není sobeckost přítomna, a proto také zmizí zlo a bolest. Nejsou to věčné, ale pouze dočasné fáze existence.

Můžeme si tedy být jisti, že Světová Mysl stanovila meze těmto dvěma strašidlům. Zlo je pomíjející. Nakonec se zničí samo. Má pouze záporný život. Představuje nevidění toho, co jest, nepracování v harmonii, nepochopení pravdy. Zlo je zkrátka nedostatek správného chápání, příliš daleké zbloudění od pravého bytí, nepřiměřeného chápání života. Když je dosaženo insightu a tyto nedokonalosti jsou opraveny, ustane činnost zla a ono zmizí.

Poznali jsme již, že když Jediná Existence vyzářila myriády menších existencí, vytrysklo zlo přirozeně jako jeden z dočasných vztahů mezi nimi. Když se bez tvará Mysl promítlá do nesčíslných pomíjivých a kontrastujících tvarů, vstoupilo sobectví – s celým svým smutným průvodem hříchů a žalů – nevyhnutelně na chvíli v bytí z připoutanosti k oněm tvarům. Ale musíme si všimnout, že **zlo netvoří součást světové zkušenosti ega proto, že je světu vrozené, ale proto, že je v iluzích vzniklých v egu kontrasty a omezením světa; zkrátka, že zlo je v osobnosti, ne v okolí.** Když osoba v sobě překoná zlo a odchází do vyšších světů, které lépe odpovídají jejím vyšším časo-prostorovým vjemům, je zde nezbytně stálá převaha jiných, kteří na planetě zůstávají, v nichž je zlo stále ještě silné. Tato převaha se zdůrazňuje přirozeným vzrůstem obyvatelstva geometrickou řadou s tím nešťastným následkem, že kvantitativní množství zla vzrůstá také, protože se množí ti, kteří jsou ovládáni sobeckostí.

I když nakonec vítězí dobro nad zlem, když se konečně skončí pouť ega na třetí, duchovní cestě, nevidíme toto konečné vítězství přirozeného procesu vývoje, neboť probíhá v říši mimo náš dohled. Nemůže se plně uskutečnit, pokud jsme ještě v tomto časo-prostorovém světě nízkého stupně. Plody vítězství se nám podávají jen na úrovni vyššího vnímání. Náhrada za těžké zkoušky pozemského života je nakonec v životě nadpozemském. Ani fakta minulých dějin, ani přítomné pozorování, ani tvrzení skrytého

učení nepotvrzují víru, že **lze dosáhnout naprosté dokonalosti, pokud je člověk vázán ke konečnosti těla a musí nutně žít za podmínek smyslového omezení, které mu toto tělo ukládá.** Jistěže může dosáhnout rozsáhlého stupně osvobození od některých omezení a po určitých cestách se těsně přiblížit k dokonalosti, ale dále mu sama přirozenost naší ubohé planety uzavírá cestu. Ošklivé zápasy a děsivá utrpení života na ní nejsou na žádné jiné. Ty opět vznikají, protože naše vnímání je tak ubohé, tak konečné a tak omezené – zkrátka, protože jsme tak *nevědomí*. Vše, co je konečné, tedy vše, utvořené na naší zvláštní časo-prostorové úrovni, je nutně nedokonalé. Proto může člověku náležet osvobození od všech omezení, jestliže si je zaslouží, jedině když je oproštěn od přítomného pozemského těla a dosáhl vědomí nadsmyslového neproměnného života. Neboť jedině pak se může plně osvobodit od všech časových a prostorových vlivů. Teprve až rozřeší tajemství času, jenž svou podstatou náleží k jeho pozemskému životu, bude mu dovoleno rozřešit tajemství Nekonečného Trvání, které svou podstatou náleží k jeho nadpozemskému životu.

Hledíme stále na vesmír v malých kouscích a úlomcích, kdežto Světová Mysl se na něj dívá jako na jediný Celek. V běžné řeči: jedině Bůh zná vše. Kosmický proces má význam v tomto integrálním smyslu, který naše oči vždy přehlédnou, protože se soustřeďují na kousky. Je úplný a okamžitý ve vědomí Světové Mysli. **Dějiny člověka jsou úsilím uskutečnit v čase a prostoru to, co již existuje jako harmonická jednota ve vědomí Světové Mysli.** Jak zlo, tak jeho vyhlazení existují v ní současně, a kdybychom se mohli účastnit onoho nepochopitelného vědomí, mohli bychom pak ospravedlnit temné cesty Boha před zoufalým člověkem. V tomto vědomí je neuvěřitelný Vše-čas, v němž se vše děje v témže okamžiku, a ne rozděleno na dříve a potom. Když chápeme, co čas znamená, že minulost, přítomnost a budoucnost jsou výrazy, které mají spíše praktickou nežli filosofickou pravdu, že jsou to modly, jejichž uctívání je příčinou toho, že zapomínáme na bezčasou skutečnost, která je jejich základem, začínáme osvobozovat mysl od staré iluze. Začínáme rovněž chápat, že přemýšlet o vesmíru, jakoby jednou náhle začal svou existenci naprosto z ničeho, nemůže být správné.

Na existenci vesmíru v čase je třeba pohlížet, má-li se na ni pohlížet správně, jako na jednotu věčného Nyní, Tehdy a Vždy; na jeho existenci v prostoru jako na jednotu neohrazeného Zde, Tam a Všude. Neexistuje žádný skutečný začátek, stejně jako neexistuje žádný skutečný konec jeho dějin. Nepočtený a nekončící vesmír není, již pro svou přirozenost, pevnou věcí, stvořenou v čase, nýbrž činným procesem, pracujícím současně s časem, věčné tvoření Světové Mysli. A protože je činným mentálním procesem a ne pevnou hmotnou stavbou, snaží se v něm všechny věci a všechny bytosti bez výjimky, ať naprosto nevědomě, nebo s plným vědomím, dosáhnout své vnitřní skutečnosti; jak tato snaha pokračuje, pozvedne je nezbytně nad tuto pozemskou sféru omezených časo-prostorových vjemů.

Jestliže Světová Mysl vidí konec vedle začátku, podnikání spolu s jeho splněním, dosažený cíl současně s dočasným zápasem, neupademe do omylu, že z nás dělá pouhé automaty. Jsme tím, čím jsme – nadsmyslové vjemy. Mysl je jediná skutečnost. Všechny lidské představy se vracejí nakonec k té zvláštní mysli, která je zplodila. Podobně se musí nakonec vrátit všechny lidské individuality k Světové Mysli, protože jsou jejími představami. Vesmír je jen věčnou činností Mysli v jejích konečných představách. Život lidský není ničím jiným než těžkou prací těchto představ dosáhnout a uskutečnit svůj nekonečný Zdroj. Duchovní neboli třetí stezku vývoje ega můžeme správně nazvat „návratem domů“.

Jak to, že mohou vůbec vznikat tyto myšlenky zla, když Nadjá je svou přirozeností čisté a dobrotivé? Nevidíme ohromné komplikace, které obsahuje taková odzbrojivě jednoduchá otázka. Žijeme poutáni relativistickým názorem na jediný polopochopený

časoprostorový řád bdělé zkušenosti a přece žádáme dokonalé a úplné vysvětlení tajemství, jakými je utrpení a zlo, jejichž plné vztahy nemůžeme chápat, protože přesahují všechny možné časové řády relativity. Jediná odpověď vůbec pochopitelná pro lidskou mysl je, že zlé myšlenky vznikají jedině na povrchu Mysli, jedině v nesčíslných, ale naprosto pomíjivých tvarech a jevech, které přijímá. Nebeská přirozenost Mysli zůstává sama nezměněna, neposkvřena a nedotčena takovými myšlenkami. Je jako nesmírný oceán, jehož povrch je hřištěm myriád vln, valících se hněvivě nahoru a dolů, ale jehož ohromné těleso je naprosto tiché a nepohnuté. Právě tak jako přirozenost oblohy zůstává stejná, byť přes ni přecházelo sebevíce černých mraků, tak zůstává původní čistota Nadjá neporušená lidskými myšlenkami, city a vášněmi, které přecházejí přes osobnost, jež je jeho projekcí.

Zlo a utrpení, zápas a odpor se objevují pouze na úrovni tvaru, oddělenosti a iluze. Nejsou přítomny ve věčně dokonalém bytí Nadjá, které dlí v oblasti ideální jednoty, kam by nikdy nemohla vstoupit žádná disharmonie ani spor. Člověk je může v sobě přemoci, vystoupí-li na vznešenou úroveň Nadjá. Musíme si stále připomínat, že za závojem našeho nynějšího časoprostorového vnímání existuje neposkvřený svět bytí, kde vůbec neexistují tyto temné stíny. Opravdu existuje skryté království nebeské, kde naše nejlepší a nejkrásnější naděje mohou nalézt ryzí uskutečnění. Valící se proud evoluce nás neúprosně, ač nepozorovaně, unáší k tomuto velkolepému cíli, zdokonaluje nás bolestmi a chybami, které jsou dočasně neodlučitelné od určitého stupně existence. *Toto je náš nádherný osud; nic menšího ani nižšího nás nakonec nemůže zadržet. Spása je pro všechny, ne pro několik samolibých nebo domýšlivých.*

Mystérium Satana

Jaké je skutečné místo zla ve vesmíru? Na tuto otázku můžeme nalézt pravdivou odpověď, jen když o ní budeme uvažovat jako o části božského řádu vesmíru. Cokoli se děje ve vesmíru dnes nebo se bude dít zítra, neděje se mimo božské vědomí, a proto neunikne moci božských zákonů.

Chápání otázky: „*Jaké je skutečné místo zla ve vesmíru?*“ je zatemněno pro naši mysl tím, že se nenamáháme definovat své používání slova „zlo“. Měli bychom odmítat jak popření, tak přijetí existence zla, dokud jsme neprodiskutovali otázku: „Co míníte slovem zlo?“

Cokoli, co vytváří stav konfliktu uvnitř nebo vně živého tvora, a tak narušuje nebo ničí jeho štěstí, je „zlem“ pro tohoto tvora. Může to pramenit z toho, že nějaké zvíře uposlechne své choutky, že nějaká lidská bytost se chová špatně, nebo z nějakého násilí Přírody. Může to být následek nějaké události, nějakého činu nebo vztahu mezi nimi. Ačkoli je toto zcela pravdivé, je to pravdivé jenom v omezeném a relativním smyslu. Faktem je, že každý tvor vytváří svým myšlením zlo dané situace.

V případě lidí, cokoli je nepřijemné jejich lidskému hledisku, nepohodlné jejich lidskému sobectví, cokoli se přičí jejich lidským tužbám nebo je bolestivé pro jejich lidská těla, je obvykle považováno za zlo. Zlo ve světě je takové pouze relativně a částečně, nikdy absolutně a věčně. Je to zlo v určitou dobu nebo na určitém místě nebo ve vztahu k určitému tvoru. Tento princip relativity myšlenek vede k podivným výsledkům. Jedním z prvních je, že něco může být zlé z hlediska jednotlivce, nalézajícího se v určitých okolnostech a v určité době, ale nemusí být zlé ze stanoviska univerzálního. Karel Veliký svým mečem prosekával cestu katolické kultuře nevzdělanou Evropou. Když se ale tato kultura stala příliš úzkoprsou a nesnášenlivou, turecké hordy, které vtrhly do Cařihradu, zničily klasické texty, tak dlouho shromažďované v byzantských knihovnách, zahrnaly jejich držitele do Itálie, a tak uvolnily cestu do Evropy novým silám, které značně podpořily

rozvíjející se hnutí renesance. V obou těchto případech válečné „zlo“ mělo za následek „dobré“ kulturní výsledky. V době první a druhé světové války jsme viděli ateistické zlo, jak odstraňuje dekadentní náboženství. Ale vidíme, jak toho bylo vyšší Prozřetelností nepřímo použito k očistě, a tím k povznesení náboženství.

Božská idea se projevuje prostřednictvím lidských slabostí stejně jako prostřednictvím lidských ctností. V tomto smyslu je někdy zlo naším učitelem. Bylo by velmi cenné spočítat případy, kdy potíže vedly k našemu skutečnému dobru a kdy zármutek se ukázal být mírem v přestrojení. Po prožití zkušenostmi temnější stránky života jsme lépe připraveni přejít k jasnější stránce, ke které nás vede. Jednou z náhrad válečných utrpení, způsobených jinými lidmi, je, že probouzí mnoho lidí a přivádí je na cestu hledání významu utrpení a života samého. Zlo, které se jeví být zlem při prvním pohledu na události, může zmizet při pohledu druhém. Je to proto, že v řádu univerzálního života existuje konečná správnost.

A tak se nyní dostáváme k vysvětlení pojmu Satana.

Znovu ocituji to důležité, co jsme si již dříve uvedli v této nauce: „Zlo je pomíjivé. Nakonec se zničí samo. Má pouze záporný život. Představuje nevidění toho, co jest, nepracování v harmonii, nepochopení pravdy. Zlo je zkrátka nedostatek správného chápání, příliš daleké zbloudění od pravého bytí, nedostatečné pochopení života. Je-li dosažen insight, a jsou opraveny tyto nedostatky, ustane zlo ve své činnosti a zmizí. Mystik, který proniká do hlubokého nejvnitřnějšího jádra bytí, nenalézá tam žádné zlo.“

Můžeme si být jisti, že kdokoli se pokouší probudit nenávisť vůči dobru a roznítit hněv proti pravdivému, propůjčil se temným silám Přírody. Tyto temné, zlé síly, existují jak mimo člověka, tak i v něm. Tito „nevtělení“ jedinci působí v neviditelném světě a za určitých abnormálních podmínek se mísí mezi žijící lidi, aby ovlivňovali jejich myšlenky a činy nebo aby bránily jejich duchovnímu pokroku.

Jeden příklad za všechny. V pozadí Hitlera pracovaly jiné bytosti než lidské. Nacistické hnutí bylo inspirováno zlými nevtělenými bytostmi. Všechny byly satanské. Proto všude rozšiřovaly lži, útlak, krutost, materialismus, chamtivost a ponižování. **Nebyla to ani tak arogantní agresivita a násilná brutalita, kterými se nacisté snažili ukřižovat lidstvo. Bylo to spíše jejich popření spravedlnosti, jejich odpor k duchovnosti a pohrdání pravdou, čím se pokoušeli přibít lidskou rasu na kříž bezpříkladného utrpení.** V nejhlubším jádru nacismu spočívala nepopsatelně černá ohavnost, nesrovnatelně horší než kterákoli morová rána, která kdy zasáhla lidstvo. Vyvěrala totiž z ďábelských oblastí, z gigantického masového útoku neviditelných temných sil, které doufaly, že zničí duši a zotročí tělo člověka. Tento nebezpečný zásah zlých duchů do záležitostí našeho světa se neudál nikdy předtím v tak velkém měřítku. Dá se říci, že lidstvo uniklo jen tak tak nejstrašnějšímu pádu ve své historii. Kdyby byli nacisté vyhráli, každý duchovní ideál by byl zardoušen, každá duchovní hodnota umlčena.

Ale to vše nestaví tyto nepřátelské síly na stejnou úroveň se silou dobra ve vesmírném zápase; hrají svou nutnou roli a nemusíme je považovat za nepředvídaná selhání nebo zlé nehody v božské myšlence. Zlé síly jsou vždy agresivní, protože se vždy musí snažit zničit to, co nakonec zničí je. Jedině dobro přetrvává. Je v samé povaze zlých bytostí i zlých myšlenek útočit jedna na druhou a nakonec se vzájemně zničit. Ale jejich síly jsou přísně omezeny a jejich protivenství, je-li přemoženo, skutečně napomáhá rozvíjet dobro v nás. Nemusíme váhat uvěřit, že dobro nakonec vždy zvítězí *a vždy přežije zlo, že žádný druh zla nemá svou nezávislou existenci, ale všechny druhy zla jsou pouze relativními aspekty existence. Avšak tento boj mezi dobrem a zlem a toto vítězství dobra nad zlem může existovat pouze v každé jednotlivé bytosti. Neexistují a nemohou existovat v kosmu jako v celku, neboť ten sám je projevem Boha. Zde převládá pouze boží vůle.*

Zlí lidé a zlí duchové existují, ale zda existuje nezávislý princip zla, je jiná věc. Kdokoli věří ve věčnou existenci Boha a připouští věčnou skutečnost zla, bude toto zlo musit sledovat k jeho zdroji. Jestliže tento zdroj zla je osobností nebo principem stejně starým jako vesmír, principem, který s ním přetrvává, pak jeho nepřátelská vůle pracuje navzdory Bohu, pak tedy jsou ve skutečnosti dvě svrchované bytosti. Závěrem tohoto postoje pak je, že božská síla věčně zoufale bojuje proti síle satanské a že tato síla je na ní naprosto nezávislá a věčně v opozici k ní. Avšak logické požadavky jednoty nedovolují takovýto nemožný závěr. Zbavuje to Boha jeho velebné všemohoucnosti a představuje dualismus, který vrhá přemýšlivé věřící do hlubokého dilema.

Tak jako filosofie říká, že člověku podobný pojem Boha je vhodný pouze pro nezralé inteligence, tak také říká, že člověku podobný pojem zla, personifikovaný osobou Satana, je rovněž pro nezralé inteligence. Individuální zlé vlivy existují, existují dokonce individuální zlí duchové a ti někdy představují překážky pro hledajícího. Ale **největší překážka** nepřichází z bytosti zvané Satan, **přichází z vlastního srdce aspiranta, z jeho vlastních slabostí, z jeho vlastních špatných myšlenek. Nesmí připustit, aby uznání existence těchto neviditelných sil zakrylo přiznání vlastní prvořadě zodpovědnosti.**

A tak by bylo nesprávné říkat, že Nejvyšší vytváří zlo. Tvoří ho člověk; Nejvyšší to pouze dovoluje. Kdyby tomu tak nebylo, mohl by si člověk dělat nárok na to, že není osobně zodpovědný za své špatné činy. I když lidská individuální vůle je zahrnuta a podřízena mocnější vůli Přírody (Boha), má stále ještě nezávislost vybrat si sílu k tvoření a svobodu k jednání v daných mezích.

Není v tom žádný rozpor, připustíme-li, že zlo ve své bezprostřední povaze existuje a že má široký rozsah a hroznou moc, kdežto ve své konečné povaze je spíše nepřítomností dobra. Zkušenost to potvrzuje. Zlo existuje. Existuje však jako naše lidská *idea* ve smyslu relativním. Není ani více, ani méně skutečná než kterákoli z našich jiných idejí. Mentalismus zde nehlasá žádné nové učení. Ve středověku Tomáš Akvinský tvrdil, že hřích je nepřítomnost dobra. Ještě dříve Plotinus dokazoval, že sama nekonečnost Boha musí zahrnovat nedokonalosti, jako jsou zla morální a fyzická, a že místo aby porušovaly všemohoucnost Boha, ve skutečnosti dokazují Jeho nekonečnost.

Je to dlouhá a úmorná cesta, ale faktem zůstává, že dokud lidé nedosáhnou pokročilého stupně vývoje, nepoučí se jinak, než tím, že si vezmou k srdci poučení z nesnází a utrpení, tím, že si zapamatují, že neštěstí následuje v patách za chybným jednáním a zlým činem. Dříve či později se setkají s následky minulých zlých nebo pošetilých činů.

Oheň lze používat na pečení jídla nebo na upalování člověka u mučednického kůlu. Oheň sám o sobě není zlem, ale jeho použití nebo zneužití je dobré nebo špatné, a to zase záleží na impulsech, které pracují v lidském srdci, na tendencích, které si přinesl z minulých životů. Takto jsou zlé síly nakonec našimi vlastními zlými myšlenkami. Svět bude osvobozen od zla, jakmile člověk osvobodí svou mysl. Mysl je činitelem, kterým je práce karmy uskutečňována. Není třeba volat žádnou mimokosmickou nadpřirozenou bytost, abychom vysvětlili, jak jsou lidské činy spláceny.

Svoboda a osud člověka

Již dříve bylo poukázáno na to, že se vesmír nemohl projevit bez projevení párů protikladů, jako světlo a tma nebo život a smrt. Tato dualita je nevyhnutelně vrozená jeho uspořádání. Je tedy také nevyhnutelným doprovodem naší lidské existence. Ve fyzickém těle nás lákají příjemné nervové reakce, abychom jedli a udržovali jeho existenci; ale je také postaráno o bolestné reakce, aby nás odradily, například od pití zhoubných kyselin. Je proto zbytečné očekávat, že v těle, zbudovaném na protikladných napětích, budeme

tak šťastni, že budeme zažívat po celý život pouze jedno z nich – tedy to, co je nám příjemné. Krátká úvaha nám ukáže, že se podobná dualita uplatňuje i v našem mentálním a citovém životě. Hledat nemožné jednostranné dokonalosti znamená vyhledávat zklamání. Stejně jako nelze nazvat zlými ty síly zimy, které spálí listy stromů, tak nelze nazvat zlým boživý element v Přírodě, který ničí tvary jedinců, národů, civilizací a pevnin, když dosloužily svému účelu a nadešel čas rozkladu. To se nemá pokládat za vítězství zlých sil, ale za projev jedné strany párů protikladů.

Bylo by nesmyslné žádat, aby svět byl prost utrpení. Představte si, co by se stalo ruce, vložené náhodou do ohně, kdyby nebylo nervového systému, který by uvědomil majitele ruky varovným signálem bolesti. Byla by úplně zničena a její užitečnost navždy ztracena. Zde bolest, třebaže krutá, by působila jako přestrojený přítel, jestliže by přiměla majitele, aby vytáhl ruku z ohně. Pokud utrpení chrání fyzický život, lze je ospravedlnit v univerzálním plánu věcí. Jak se to má s ochranou morálního života? Na nynějším vývojovém stupni naší etické existence zaujímá bolest místo, které je sotva méně užitečné – a často užitečnější – než místo, které zaujímá radost. Ale náš egoismus nás zaslepuje k tomuto faktu. Jestliže neudělá bolest nic více, než že nás vyburcuje z tuposti, do které většina z nás obvykle upadá, učiní něco, co stojí za to. Platon dokonce zdůraznil, že je neštěstím pro člověka, když unikne zaslouženému trestu. Trest může koneckonců probudit v člověku poznání, že spáchal zlo, a tak očistit jeho charakter. Kromě toho, bolest zlomí lidskou krutost, pýchu a chtíč, které jsou sotva přístupny pouhé slovní důtce. Bolest, kterou způsobí například karmická vyrovnávací činnost pyšnému pocitu „já“, není opravdu o nic více trestem než bolest, kterou působí chirurg, který otevírá nádor svým nožem. Utrpení je největším učitelem člověka. Neboť to, **co se člověk nechce naučit rozumem, musí se naučit bolestí**. Ten, kdo nechce myslet, musí trpět. **To, co by se mohl naučit v několika minutách úvahou, bude do něho vbičováno během několika let bolestí. Mnohá rána padne na hlavu člověka jen proto, aby do ní dostal jedinou ideu.** Smyčky karmy, které se zaplétají kolem provinilce, jsou zde především jako přirozené následky jeho činů a ne jako trest. Čas ho vychovává a vyvíjí, aby chápal to, co je správné. Když se pokorně postaví tváří v tvář k zodpovědnosti za své vlastní minulé chyby, může pochopit, kolik ze svých trápení si zasloužil. Tam, kde nemůže vystopovat příčinu ke své přítomné osobnosti, musí nezbytně věřit, že leží v jeho předešlých osobnostech.

Nikdo si rád neukládá kázeň, a proto se každý musí podrobit kázni, kterou ukládá karma. Proto bolest a utrpení k nám přicházejí zejména působením karmy. Jejich semena mohla být zasetá v přítomném životě a ne nutně v životě minulém. Většina lidí, když přijímá nauku o karmě, dělá velikou chybu, že odkládá působení karmy do budoucích vtělení. Pravda je, že následky našich činů se nám dostávají, je-li to možné, v témže zrození, v němž jsou spáchány. Uvažujeme nesprávně o karmě, jestliže o ní uvažujeme jako o něčem, co ponese plody v nějaké daleké budoucí existenci. Neboť každým okamžikem tvoříme děj okamžiku příštího a každý měsíc utváříme měsíc následující. Žádný den není odloučen a osamocen. Karma je nepřetržitý proces a nepracuje s odkladem. Je zcela nesprávné považovat ji za nějaký druh posmrtného soudce! Někdy však není možné odčinit následky v mezích zvláštních okolností tohoto zrození. V takových případech – a jediné v takových – zakoušíme následky v pozdějších zrozeních.

Dokonce i ti, kteří přijímají dvojitou nauku o převtělování a o karmě, kterou si sami tvoří, nauku, která je nejrozumnější ze všech nauk a která vysvětluje střídavé změny lidského štěstí, i tito lidé mají zřídka jasno o správném praktickém postoji, který by měli zaujmout jako důsledek této víry. Musí nejprve pochopit, že **pokud zlo trvá, musíme přijímat jeho existenci jako nutnou cenu za sebeomezení emanace z Nekonečného do konečného; nemusíme však proto vlídně snášet jeho činnost. I když věříme, že karma pracuje, aby nakonec provedla někdy přibližnou, někdy přiměřenou**

spravedlnost, nemusíme proto stát například nečinně stranou při útočném bezpráví v pasivním spoléhání na její činnost. Karma totiž potřebuje používat nástroje a její účinky se neobjevují náhle ve vzduchu. Nesmíme se proto vyhýbat, jsme-li povoláni, abychom spolupracovali s jejími činnostmi a uváděli do pohybu ty příčiny, které mohou vytvořit její reakce.

Další bod pro pochopení této dvojité nauky je místo svobodné vůle v jejím praktickém použití. Oslabujeme se totiž a křivdíme pravdě, jestliže věříme, že všechny události jsou nezměnitelně stanoveny, že naše zevní životy jsou neměnitelně předurčeny a že nemůžeme nic dělat, abychom zlepšili situaci, ve které se nacházíme. Je pravda, že **jsme nuceni se pohybovat v okolnostech, které jsme vytvořili v minulosti, a v podmínkách, které jsme zdělili v přítomnosti, ale je rovněž pravda, že máme úplnou volnost, abychom je pozměnili. Svoboda existuje v srdci člověka, tedy v Nadjá. Osud existuje v jeho povrchním životě, tedy v jeho osobnosti.** A ježto člověk sám je složen z těchto dvou bytí, není správný ani postoj zcela fatalistický, ani postoj plně svobodné vůle, a vnější život člověka se musí také skládat ze svobodné vůle a z osudu. Žádný člověk, ať je jakkoli vyvinutý, nemá plnou vládu nad svým životem, ale není jím ani zcela zotročen. Žádný čin není ani zcela svobodný, ani zcela určený; každý má tento smíšený dvojitý charakter. Obdobně **všechny prvky dědičnosti, výchovy, zkušenosti, karmy (jak kolektivní, tak osobní), svobodné vůle a okolí společně působí, aby vytvářely jak zevní tvar, tak vnitřní složení života, který máme žít.** Vyšíváme gobelín svého osudu, ale druh, barva a kvalita nití, které používáme, je nám vnucena našimi minulými myšlenkami a činy. Naše existence má zkrátka zpola nezávislý a zpola předurčený charakter. Karma přiznává člověku dostatečnou svobodu, aby vytvářel sebe a své okolí. Jedinec působí svým vývojem na své okolí nebo je obohacuje, napomáhá Přírodě nebo jí překáží; opak je stejně pravdivý. Karma neříká, že musíme čekat jako rozedraní žebráci přede dveřmi osudu. **Naše svobodná vůle v minulosti je zdrojem našeho přítomného osudu, stejně jako svobodná vůle v přítomnosti je zdrojem budoucího osudu. Z toho vyplývá, že nejmocnějším činitelem obou je naše vlastní vůle.** Jak temný fatalismus, tak přílišná sebedůvěra jsou nemístné. **Nikdo nemůže uniknout své zodpovědnosti za tvoření svého vlastního vnitřního názoru a vnějšího okolí tím, že dává vinu něčemu nebo někomu jinému.**

Každý by měl studovat své chybné činy a zjišťovat v sobě jejich původ. Necht' upřímně přizná svou částečnou zodpovědnost a necht' se vydá, aby napravil, co může! Je to bolestné, ale je to lepší, než když setrvává v iluzích, z nichž ho mohou později strhnout k zemi přísná napomenutí nebo utrpěná zklamání. **Jakmile jsou jednou řady myšlenek nebo činů dostatečně silné, pak jejich karmický výsledek je stejně nevyhnutelný jako obrázek na exponovaném fotografickém filmu. Jakmile dosáhne karmická síla jistého impulzu, nelze její další pohyb již zastavit, i když ho lze pozměnit. Proto je filosofickou zásadou ničit nežádoucí bujení v zárodku, a tak potlačit karmické síly dříve, než se stanou neúprosně rozhodné. Myšlenka, která nedosáhla určité plnosti vzrůstu a síly, nevydá karmické následky.** Takto je naznačena důležitost zničení nesprávných myšlenek v době jejich vzniku. Proti vlastní špatné náklonnosti nebo špatným hnutím v národě lze bojovat tím, že je přemůžeme v počátečních stupních, než nashromáždí působivou sílu. Je totiž snadnější zabrzdit je v začátku, když jsou poměrně slabé, než později, když jsou poměrně silné.

Přesto musí filosofický žák chápat, že má-li se někdy prudce postavit na odpor rozhodnutím karmy, je rovněž správné, aby se jindy před nimi odevzdaně sklonil. Neboť jestliže se nenaučil, jak se něčeho vzdát, když je moudré se toho vzdát, pak mu každé mylné úsilí udržet se proti těmto rozhodnutím přinese jen další zbytečnou bolest. Neměl by se proti nim slepě bouřit. Jak pochopit, který směr nastoupit, je něco, co musí sám

posoudit. To mu nemůže říci žádná kniha, ale jen jeho intuice, držená v příslušných mezích rozumem, nebo jeho rozum, osvícený intuicí.

Věčné Nadjá chová všechny nespočetné vzpomínky svých spřízněných osobností takřka rozpuštěné, takže jsou a přece nejsou. **Nadjá si „přeje“ jen to, co si člověk karmicky zasloužil během postupných životů, a to je vždy to, co ho spravedlivě odškodní za vlastnosti, které projevoval svými činy. A protože Nadjá je zdrojem tohoto karmického vyrovnání, lze říci, že každý člověk je vpravdě svým vlastním soudcem. Nesmí se totiž nikdy zapomenout, že v základě je Nadjá jeho vlastním ústředním jástvím; není tedy něčím jemu cizím nebo vzdáleným. Ten, kdo se domnívá, že karma je síla vnější k jáství, která nemilosrdně pronásí svá rozhodnutí, jimž se musíme bezmocně podřídit, nechápe její skutečnou přirozenost. Naopak, na základě faktu, že celý svět je mentální, je karma silou pracující ve všem a každém. To dává jasný závěr, že vše, co se člověku stane, stane se mu ze skryté vůle jeho vlastního nejvnitřnějšího bytí. Z tohoto stanoviska nejsou utrpení, která musí snášet, zlem v nejvyšším smyslu, ale jen v bezprostředním; a to, co se zdá, že je slepá, vnější a nemilosrdná síla, je skutečně síla vědomá, vnitřní a očist'ující.**

Z tohoto širšího hlediska je nejlepší karmickou odměnou za správné činy pozvednutí charakteru, které za nimi následuje, stejně jako nejhorším karmickým trestem za špatné činy je úpadek charakteru, který se jimi zvětšuje. Mentalismus činí myšlenku nade vše důležitou, a tak je tomu i zde. Neboť karma má dvojitý charakter. Každý čin vyvolává jak fyzickou reakci, tak psychologický sklon čin opakovat.

Myšlenka má sklon k tomu být tvořivou a dříve nebo později přináší karmické ovoce v celkovém okolí člověka. To je pravdivé i o jeho morálním životě. Zde však se nemusí vždy přeměnit jeho myšlenky v činy, aby se staly karmicky působivými. Jestliže mají dostatečnou intenzitu a jestliže pokračují po dosti dlouhou dobu, přinesou nakonec přiměřené výsledky i ve vnějších okolnostech. To lze objasnit názorným příkladem. Jestliže člověk někoho vytrvale a intenzivně nenávidí, dokonce až do toho stupně, že si vřele přeje jeho smrt, ale nemá odvalu tohoto člověka zabít ze strachu z následků, pak jednoho dne budou na něj jeho vražedné myšlenky zpětně působit vyrovnávajícím způsobem. Může pak sám zakusit násilnou smrt nebo se stát obětí osudné nehody nebo trpět nemocí, která je stejně sžíravá pro jeho tělo, jako byla jeho nenávist pro jeho charakter. Ačkoli tedy není skutečně vinen spácháním vraždy, podstupuje fyzický trest za to, že *myslí* na vraždu.

Z téhož důvodu se mohou chorobné zvyky myšlení projevit jako chorobné stavy těla. Lékař může správně vidět bezprostřední fyzickou příčinu takového stavu, ale nevidí základní mentální příčinu, kterou může být přílišný hněv, chorobná nenávist, přemáhající strach, nezřízený chtíč nebo trvalé zášti. Samozřejmě nesmíme přeskočit k nelogickému závěru, že každý, kdo trpí nemocí, přemýšlel v minulosti nebo přítomnosti negativně. Tělo má své vlastní hygienické zákony, které nelze beztrestně přestupovat, i když většina přestupků se obvykle děje z pouhé nevědomosti.

To vše je možné, protože základ existence je mentální. **Tvořivým činitelem karmického procesu je sama mysl. Je tedy nutná změna myšlení, jestliže se její činnost vůči nám má zásadně změnit.** Ten, kdo se nemůže odhodlat, aby uvěřil takové možnosti, by měl uvážit, jak často zešedivěly vlasy citových žen, když uslyšely neočekávané nepříznivé zprávy nebo když se znenadání setkaly s děsivou situací. Změna sama je čistě fyzická, protože vlasy, kůže, svalstvo a krev se tvoří a vyživují ze společného základu, kdežto příčina změny je čistě mentální, protože vše, co se před změnou děje, je vstoupení nové představy do vědomí.

Je však na místě podotknout, že esoterní výklad karmy uznává, že zcela osamocený jednatel je pouhým výtvozem naší obrazotvornosti, že život každého člověka je propleten s životem celého lidstva až k planetárnímu rozsahu, a tak to

znamená, že „já“, jedinec, se podílím na karmě vytvořené všemi ostatními jedinci, a tito se zase podílejí na karmě mé. Existuje však rozdíl v dostávání výsledků z obou podílů: „já“ dostávám z výsledků své vlastní, osobní, minulé činnosti podíl *největší* a z výsledků činnosti ostatního lidstva podíl *nejmenší*.

Nebude na škodu malé shrnutí o tomto důležitém principu – o karmě.

Doslovný význam slova karma je „činnost“ a jeho aplikovaný význam prostě znamená, že karma člověka je jeho vlastní činnost. Člověk takovým, jaký nyní je, se zformoval sám svými vlastními činy – pojem karma ve svém původním významu zahrnuje mentální činy. Karma je zkrátka síla Světové Mysli, která reguluje, obnovuje a nastoluje stav harmonie. Důsledkem toho ve sféře lidského chování je, že cokoli člověk dělá, se nakonec vždy nějak, někde a někdy na něj odrazí zpět. Žádný čin není ukončen tím, že je vykonán; nakonec přinese plody, které se neúprosně vrátí k tomu, kdo jej vykonal. Karma je samohybná síla, nikdo ji nemusí řídit. Karma tak znamená výsledek myšlení a jednání. S tímto klíčem karmy ve svých rukou můžeme vidět, jak jasná nevyhnutelnost vládne životu.

Karma je tedy nauka, jejíž podstatou je, za prvé, psychologická reakce, to znamená, že navyklé myšlenky se formují do tendencí, a tak působí na náš vlastní charakter; ten zase se projevuje dříve či později ve skutečích; ty opět nejen že působí na jiné lidi, ale také tajemným principem reakce, na nás. Rozřešení tohoto principu zahrnuje v sobě, za druhé, fyzické znovuzrození, což je setrvání myšlenky ve sféře Podvědomé Mysli, právě tak, jako dříve či později znovuoobjevení více nebo méně stejného „charakteru“ nebo osobnosti na této zemi.

Karma tvoří potřebu opětného vyrovnání a vede nevyhnutelně k znovuzrození, k projevu dynamických činitelů, kteří byli uvedeni do pohybu. Následek tohoto principu je osobní vyrovnání, to znamená, že činy, kterými ubližujeme jiným, jsou nevyhnutelně odraženy zpět na nás a takto ubližují nám, kdežto činy, kterými činíme dobro jiným, přinášejí nakonec dobro také nám. Zkrátka, lidské myšlenky a skutky nejsou ničím jiným, než energiemi, které nejsou zničeny, ale které se objevují znovu ve formě svých účinků na nás nebo na jiné. Jsou semeny, které nakonec vzklíčí v časo-prostorový projev. Cokoli činíme jiným, je nám vráceno nějakým způsobem a v nějaké době. Život nám splácí náš vlastní mincí. Naše zločiny nás jedno dne vyhledají. Dobré skutky, které děláme, větší dobrý osud, který nakonec sklídíme. Dostaneme zpět to, co dáváme.

Veškerý život je ve svém základě jednotný. Vesmír tvoří jedinou jsoucnost. Jednotný charakter celého vesmíru musí zahrnovat i člověka. Každé přestoupení tohoto principu musí dříve nebo později přinést zpětnou vazbu v podobě utrpení nebo konfliktu. Každé jeho splnění musí stejně tak přinést harmonii a štěstí. Kromě toho ukazuje tatáž individuální jednota, že znovuzrození je nevyhnutelné kvůli souvislosti světového procesu, protože každé objevení se života se musí vynořit z toho, co se někde před tím odehrálo, protože přítomnost nemůže být oddělena od minulosti.

V rámci nauky o dědičnosti je důležité říci, že vzory našich fyzických, živočišných těl jsou zděděné, ale mentální charakteristiky jsou přenesené a mohou pocházet jediné z dřívější pozemské existence.

Život lidský se takto stává výchovou mysli, charakteru a schopností. Tato výchova se rozvíjí po dlouhá časová období v řadách spřízněných fyzických znovuvtělení, z nichž každé opatřuje vhodná poučení pomocí zkušeností a úvah, jež se v nich tvoří. Všechno žijící se učí. Celé vtělení je výchovou. Přijmout nové tělo znamená zaujmout nové místo ve škole života. Vzrůst mysli je pravým životopisem člověka. Celé dějiny se

stávají alegorií. A tak výchova je na třech stupních: a) mentálně – zápasy o existenci směřují nejdříve k rozvinutí a potom k zostření rozumu, b) eticky – pomalu se nám vtiskuje do mysli pojem, jaká semena sejeme, takovou žeň podle nich sklídíme, c) technicky – schopnost se pozvedá z necvičené prostřednosti a postupně se soustřeďuje zvláštními směry, až dosahuje svého vyvrcholení ve snadné, nenucené genialitě.

Musíme si pevně vtisknout do svých myslí, že následky svých činů můžeme sklízet v kterémkoli okamžiku zde v tomto zrození; že nesprávné nebo správné chování jednoho vtělení může určovat bídu nebo štěstí téhož vtělení; že není opravdu nutné čekat na budoucí životy, abychom mohli pociťovat dobrodiní ctnosti nebo platit za bolesti, způsobené jiným. Karma ovládá obojí, jak přítomné, tak budoucí zrození. Její reakce mohou vstoupit v činnost v týž den, kdy nějaký čin je vykonán, nebo tentýž rok, nebo v témže zrození, aniž čekají na budoucí vtělení. Vztahem mezi zlým skutkem a jeho nevyhnutelnými odvetnými následky je jistý, ale doba, kdy se projeví, není známa a u každého jedince je tomu jinak.

Tato nauka však neznamená, že všechna naše utrpení bez výjimky jsou zasloužená, neboť lidstvo je tak těsně spojeno, že nemůžeme vždy uniknout účinku zlých činů, provedených jinými, s nimiž jsme uvedeni do styku, i když neštěstí tím vytvořené, jsme nezavinili. V tomto případě však můžeme být ujištěni, že vyrovnávající práce karmy nakonec vnese do hry nějaký dobrý osud, který bychom jinak neměli.

Karma nás neodsuzuje k naprostému fatalismu. Ona je pouze částí života. Element svobody je rovněž přítomen. Neexistuje absolutní svoboda v životě, ale neexistuje ani absolutní fatalismus. Karma nás činí osobně zodpovědnými za naše myšlenky a skutky.

Chápeme se svých starých tendencí s každým novým zrozením v tomto křehkém tělesném obydlí, obnovujeme velké lásky a velká přátelství, čelíme znovu problémům starých nepřátelství, trpíme nebo se radujeme ze svých zasloužených odměn a pijeme z poháru životní zkušenosti, dokud nejsme nasyceni. Ale sytost nutí k úvaze a ta přináší moudrost. Když stoupáme a klesáme na žebříku od otrhaného žebráka k vyšperkovanému králi, naučíme se nakonec jak správně zacházet s protichůdnými situacemi lidské existence. Když jsme byli pokoušeni, mučeni a klamáni, když jsme si popálili prsty pro nesprávné jednání nebo když jsme měli užitek ze správného jednání, chápeme konečně nejlepší způsob, jak se chovat při svém jednání s druhými lidmi. Všichni jsme výtvoři své neviditelné zkušenosti a svého zapomenutého minulého myšlení, a nemůžeme být káráni pro to, čím jsme – za to nemůžeme; ale zasluhujeme výtku za to, že se nepokoušíme být lepšími.

Je chybou stavět karmu jedině na úroveň morální. Pracuje také na intelektuální úrovni. Slabší inteligence dobrého člověka postavená do boje proti vyšší inteligenci zlého člověka může proto přinést na čas prvnímu ztrátu a dokonce utrpení, i když je morálně lepší. Je to proto, že se má učit vytvářet vyrovnanou osobnost a ne pouze jednostrannou. Kromě toho, zbožní lidé, kteří trpí přílišnou sentimentalitou, nechápou, že dobročinnost se stává ctností jedině tehdy, když se provádí ve správnou dobu a vůči správné osobě a že je nectností, když je nemístná a nevhodná.

Karma nám dává jistotu, že žádné úsilí není promarněno. Ať v tomto zrození nebo v pozdějším, budeme se těšit z jeho spravedlivých následků. Tam, kde dědičnost selže při vysvětlení, proč se chytrý syn musí narodit bláznivým rodičům, karma zakročí a vyjasní onen problém. Dědíme fyzické charakteristiky po svých rodičích, ale mentální charakteristiky po své dřívější osobnosti na zemi. To vysvětluje, proč existují děti, které jsou staré na svůj věk, a dospělí, kteří jsou dětmi na svůj věk. Karma zavádí pořádek a spravedlnost tam, kde dříve vládl jedině chaos a krutost.

Karma správně chápáná nikdy nezabíjí iniciativu, ale pozitivně ji podněcuje. To, co děláme nyní, přispěje účinně k vytváření naší budoucnosti bez ohledu na to, co jsme dělali

v minulosti, ať si na ni pamatujeme nebo ne. Proto existuje vždy jistá míra naděje pro každého. Jsme současně nešťastnými stvořeními své minulosti a nadějnými stvořiteli své budoucnosti. Co lidé o osudu nechápou, je, že i když jsou jisté životní události více nebo méně předurčeny karmou při zrození, přece mohou být do jisté míry pozměněny změnou charakteru. Neboť charakter je semenem, kořenem, veškerého osudu. Jestliže musíme snášet některá omezení uložená osudem, dostali jsme také svobodu, abychom pracovali uvnitř těchto omezení. Uvést v soulad oba činitele a rozumně je přizpůsobit je umění správného žití. A tak člověk má svobodu ve svém srdci a osud na svém obvodu.

Jsou doby, kdy se má bojovat s osudem, a doby, kdy se má osud snášet. Když se toto poslední období dostaví, je moudré použít čínskou techniku ovládnutí cyklu neštěstí, jak jí vykládají staré čínské klasické texty. Ta se zakládá na principu přizpůsobení se cyklu tím, že se člověk podrobí trpělivě a dobrovolně omezením a předejde je sebevládou. Jen pozorujte kejklíře, jak chytá padající vejce na porcelánový talíř, aniž by rozbil vejce! Jak to dělá? Když přichází okamžik setkání mezi vejcem a talířem, lehce talířem pohybuje směrem dolů. Rychlost tohoto pohybu se shoduje s rychlostí pádu vejce a takto zmírní náraz dotyku. Stejným způsobem se musíme setkávat s ranami karmy tím, že se pružně přizpůsobíme nevyhnutelnému, že se například nepokusíme o nové podnikání během temného cyklu.

Lidé, kteří ožívají staré strašidlo, že tam, kde není vzpomínka na minulé životy, nemůže být žádný užitek z přítomné radosti nebo bolesti vznikající z nich, přehlížejí dva body. Prvním je samotné složení mysli, které předvádí našemu pohledu dvojitou tvář: podvědomí a vědomí. Již při počátečním studiu psychologie se seznámíme s tímto nepochybným faktem. Kolik z přítomné zkušenosti tohoto našeho vtělení již zmizelo ve skladišti podvědomí! Druhým bodem je, že lidé nemohou mít vzpomínku na jedno předešlé vtělení, aniž by měli vzpomínky na všechna ta tisíce vtělení, která mu předcházela. Ale kdo by mohl snést otevření objemných svazků lidské zkušenosti byť jen na jediný den? Kdo by mohl obsáhnout ten kinematografický film myriády bestiálních hrůz a myriády primitivních radostí, které nyní již dávno nejsou radostmi? Výsledkem této zkušenosti by byl pád do naprostého šílenství. Spíše bychom měli být vděční Přírodě za tento dar zapomenutí, stejně jako bychom jí měli být vděční za dar spánku. Kdybychom jej neměli, byli bychom zcela neschopni soustředit se na přítomný život.

Praktické poučení je: Změňte převládající ráz svých myšlenek a časem pomůžete změnit převládající stav svých záležitostí. Opravte své mentální a etické chyby a oprava bude nakonec směřovat k tomu, že se projeví lepším charakterem a zlepšeným prostředím. Člověk buduje a mění své prostředí do pozoruhodné míry, konstruuje historii svého života a upravuje své vlastní okolnosti pouhou silou mysli, neboť osud je koneckonců tím, co si člověk sám vyslouží a svou vlastní myslí vytvoří.

Když si lidé uvědomí, že nemohou uniknout následkům toho, čím jsou a co dělají, budou pozornější v chování a opatrnější v myšlení. Když pochopí, že nenávisť je ostrý bumerang, který nejen zraňuje nenáviděného, ale také nenávidějícího, budou váhat dvakrát i třikrát, než se oddají tomuto nejhoršímu ze všech lidských hříchů. (Mimochodem: nenávisť se nikdy neutvářela ze síly nýbrž ze slabosti a strachu. A většinou se rodí, když se člověk nachází ve slepé životní uličce.) Když pochopí, že jejich život v tomto vesmíru je určen, aby byl vývojovým procesem postupného vzrůstu chápání, začnou odhadovat správně své fyzické, morální a mentální hodnoty. Zdravý etický život bude následovat přirozeně jako výsledek takového chápání. Západ velice a rychle potřebuje přijmout karmu a znovuzrození, protože ony činí lidi a národy eticky zodpovědnými tak, jak je žádné nerozumné a nesouvislé dogma nemůže činit.

A tato nauka také dodává, že poslední myšlenky umírajícího člověka se spojí s jeho všeobecnými a podvědomými tendencemi, aby určily charakteristiky, které budou

základnou v jeho následujícím vtělení. Bylo by tudíž dobře, kdyby tato fakta byla lépe známá a více využívána. Neboť tak se můžeme snadněji znovu setkat s těmi, které milujeme, tak se žák může těsněji spojit se svým učitelem.

Poslední odstavec tohoto shrnutí o karmě je věnován formulaci pro **Zlaté Pravidlo: ČIŇ JINÝM LIDEM TO, CO BYS CHTĚL, ABY ONI ČINILI TOBĚ. Žádné jiné pravidlo pro životní chování, než toto jednoduché pravidlo, nepomůže člověku více, aby putoval hladce a bez překážek po kamenitých cestách existence. Je to pravidlo, které dělá zázraky a které mohou všeobecně používat všichni lidé.**

Jestliže člověk správně pochopí význam svých utrpení a dosáhne nezbytného vyrovnání ve své činnosti, charakteru a inteligenci, může udržovat mentální rovnováhu, kterou je vnitřní mír. Jestliže si tyto pravdy přivlastní, bude čelit životním strastem se statečností a nevyhnutelné smrti s jasným klidem. Tak se může naučit procházet s neohroženým srdcem světským utrpením a s klidnou myslí světskými radostmi, ne proto, že by před nimi schovával hlavu do písku jako pštros a chtěl zapomenout na jedny a odvrhnout druhé, ale proto, že se je snaží chápat jako mudrc.

Bylo by snadné považovat takový jasný klid za pouhou uhlazenost nebo za mělký optimismus. Prvým nemůže být, neboť si je příliš jasně vědom jak chyb toho, kdo je má, tak běd lidstva. Druhým nemůže být, neboť je zrozen z pravdy a ne z citového sebeklamu. Je to kvalita, která se objeví teprve po dlouhém filosofickém výcviku. Usmívá se jedině proto, že chápe, ne proto, že by se citově slunil v paprscích dočasného štěstí. Každá květina má takový jasný klid, neboť každá květina je filosofem. Rodí se udušena v tmavé zemi, v temnotě kolem sebe a sevřena překážkami; přesto se statečně probíjí vzhůru. Má vrozenou víru, vnitřní popud (jako každý pravý filosof), že tam někde nahoře je vítané světlo a chladivý vzduch. A ona je trpělivá. Klidně vyčkává, zatímco roste vzhůru. A tak jednoho dne připojí ke společnému dobru svůj přínos živé barvy a svou dávku krásy, jímající srdce. Nuže, kdyby byla materialistickou, kdyby neustále hleděla dolů a věřila jen v temnotu kolem, nikdy by se nedožila sluneční záře. Každý člověk, který přijímá materialistický postoj, staví se do takovéhoho postavení. Je zrozen, aby viděl a vítal Světlo, Dobro a Krásno, ale svéhlavě zůstává v temnotě, kterou se sám spoutal.

Zázrak milosti

I když s iniciativou realizovat Nadjá musí člověk začít sám, nemůže tuto realizaci sám dokončit. Jednoho dne dosáhne stupně, kde musí volat o pomoc své Nadjá.

Co je milost? Je to sestoupení Nadjá do pásma uvědomění nižšího jáství. Je to neviditelná ruka, podávaná z temnot světa, v kterých tápeme na nejistých nohou. Je to hlas Nadjá, který náhle promluví z kosmického ticha, jež nás obklopuje.

Přesněji řečeno, milost je mystická síla, činný princip, náležející Nadjá, který může vyvolat účinky stejně na poli lidského myšlení, citů a těla, jako v lidské karmě, v okolnostech a vztazích. Je to kosmická vůle, ne pouhé zbožné přání nebo laskavá myšlenka, a může provádět skutečné zázraky podle svých neznámých zákonů. Její dynamická moc je taková, že stejně snadno může udělit insight (vhled) do nejvyšší skutečnosti, jako může přivést umírajícího člověka zpět do života, nebo okamžitě vrátit používání údů mrzákovi.

Nadjá není vzdálené, ve skutečnosti není dále než vlastní srdce člověka. Tvrzení, že Bůh dlí v srdci člověka, není jen básnické tvrzení, ale i vědecké. Proto je zrození milosti pocíteno *nejprve* v srdci, ne v hlavě, neboť srdce je jeho nejintimnější domov v lidském

těle.

Zrození milosti začíná jemným vtahováním pozornosti do prsou. Tato síla pracuje dostředivým pohybem, který přitahuje pozornost člověka do nitra, pryč od jeho vnějšího života a fyzického okolí. Do jaké míry se poslušně podrobí tomuto dostředivému vlivu a soustřeďuje svou pozornost více a více na vnitřní směr, k němuž tato síla ukazuje, do té míry nalezne svou odměnu. Konečným výsledkem je nejprve vyleptání *osobní* myšlenky „já“ ze srdce člověka, a potom, když je cesta takto připravena, udělení insightu (vhledu) do nejvyšší skutečnosti. Prvý výsledek se uskutečňuje po stupních, které mohou trvat léta, ale druhý se vždy uskuteční náhle.

Může chápat, že prvá činnost probíhá v jeho nitru, z nejkrajnějších muk, způsobených jeho duchovním steskem a velikou touhou, která začíná samovolně tryskat v jeho srdci. Tomu předchází úzkost a slzy. Proto přichází často milost jako vrchol citového zápasu. Někdy se na počátku projevuje jako vidění mystického světla. Vidění však rychle pomine a nemusí se opakovat. Když se v tomto vznešeném okamžiku zmocní vyšší síla ega a vtahuje je do sebe, může žák poznat, že milost byla udělena. Musí se ochotně podrobit božskému vedení. Ale i když je záblesk jen zcela krátký, budou se jeho následky uskutečňovat během následujících týdnů a měsíců, někdy i let. Jestliže byla jednou milost udělena, cesta snažícího se člověka se obrací k lepšímu a otevírá mu vyhlídku na možnosti, které dosud nepostřehl.

Paměťhodný dotyk milosti bude pravděpodobně nejdříve pocíten náhlou převratnou silou v morální oblasti.

Nadjá nehraje vždy úlohu svědka. Třebaže je tiché a nepohnuté, přesto paradoxně umožňuje svou přítomností veškeré lidské činnosti a pohyby. V širokém smyslu není jen skrytým pozorovatelem, ale protože je výkonným činitelem Světové Mysli, je také vnitřním vládcem člověka. Ono tedy **upravuje karmu nastávajícího vtělení před zrozením, neboť uchovává všechny jeho karmické možnosti z minulosti a je skrytým hybným činitelem, který je uvádí do času a prostoru pro jeho konečný pokrok.** V kritických okamžicích osobního života může náhle dramaticky zasáhnout tím, že vyvolá neočekávané události, nebo tím, že udělí mohutný popud pro určité rozhodnutí. Také toto je projev milosti. Následkem toho je člověk superracionálně veden a zázračně chráněn.

Ten, kdo se podrobí Nadjá a obdrží jeho milost, bude pozvednut z morální nebo mentální netečnosti a zažije obyčejně dočasnou, někdy však trvalou pozoruhodnou změnu svého charakteru. Nebude pohnuto jen jeho srdce, ale i hlava, nejen jeho city, ale také myšlenky, nejen jeho touhy, ale také vůle. Neboť Nadjá je vyšší vědomí každé lidské bytosti, protože je skutečným strážným andělem, který nad ním z výše bdí. **Stupeň, do něhož je vyvinuto projevené svědomí v člověku, prozrazuje stupeň, v němž je schopen slyšet hlas Nadjá.**

Nadjá pracuje klidně a jistě, a mění život nenápadným způsobem. Uchopí člověka bez hlasitého oznámení tohoto faktu; každá jiná přeměna je jen citovým vzruchem. Božské Já pracuje hlouběji. Tiše se rozlévá v nitru člověka a jemně ho přidržuje u svého vyššího záměru nevysvětlitelným sečlankováním okolností.

Nemůžeme si vynutit příchod milosti. Objevuje se ve svém čase, ne v našem. Přichází náhle, neočekávaně; je to dar. Nemůžeme ji obdržet plánováním nebo zápasem. Můžeme se však na ni připravit, a tak získat návštěvou nezměrně více, než bychom jinak mohli získat.

Člověk může pocítit dotek milosti neomylným způsobem, ale až potom, když se pokořil, očistil a podřídil. Když pozná, že výsledky, získané vlastní pomocí na jeho cestě za vyšším já, mají často pochybnou hodnotu a jsou někdy dokonce nebezpečné, protože člověk sledoval mylný směr cesty; když odhalí vlastní slabost po mnohém marném úsilí zničit své špatné zvyky nebo osvítit temnotu své cesty životem; když zkrátka cítí, že si sám

již nemůže pomoci, nadešel čas, aby se pro pomoc obrátil k vyššímu zdroji. Milostivý proud silnější moci, nežli je jeho, musí být uveden do jeho vnitřního života. Ale ten může být uveden, jen když se k němu obrací, když po něm touží a když je mu oddán. Základem přitažlivosti mezi těmi, kteří hledají, a tím, co dává, je a musí být víra a láska. Uchazeč musí být po celou cestu od počátečního snu až do konečného dosažení pevně odhodlán stát nebo padnout s vírou, že vyšší Já opravdu existuje a že jeho uskutečnění je skrytým účelem jeho vtělení.

Musíme se mu stát tak oddáni a musíme k němu být tak připoutáni, jako nejsme oddáni a připoutáni k ničemu jinému. Síla, která řídí veškerý život, může řídit také náš osobní život – jestliže ji necháme myslit, cítit a jednat skrze nás; jestliže jsme se naučili souhlasit s myšlenkou: „Tvá vůle se staň.“ Fakt je, že milost padá z nebe stejně hojně jako rosa, ale lidé ji nepřijímají.

Vzdání se domýšlivé svěhlavosti, nevědomého osobního toužení a slepých egoistických motivů je jak předběžná nezbytnost, tak následek vrůstu do tohoto rozsáhlejšího a plnějšího života. Je předběžnou potřebou, protože, když milost začne pracovat, dáváme automaticky, byť občasně, některá zevní znamení takového vzdání se; je následkem, protože, když milost pokročila dále, vyvíjíme zcela přirozeně neosobnější rozhled.

Milost je zcela realizována působením Nadjá, ale člověk ji může pomoci přivolat svou touhou a modlitbou a tím, že často obrací svůj pohled od své malé osobnosti k tomuto většímu já. Proto žádné upřímné a vytrvalé volání, vysílané v kritické době, neskončí ve zdánlivé prázdnotě. Je od Nadjá vyslyšeno. Ale musí být upřímné, tedy vyjádřeno stejně činy člověka, jako jeho myšlenkami. A musí být trvalé, musí tedy být trvalou touhou a ne pouze náladou jedné hodiny. Ten, kdo upřímně vzývá vyšší moc, nebude ji vzývat nadarmo, ačkoli její odpověď může mít nečekanou formu, někdy ne zcela podle jeho okamžité chuti, někdy daleko za jeho pošetilými nadějemi, ale vždy pro jeho skutečné, nikoli zdánlivé dobro. Často je plýtváním časem prosit o nezasloužené laskavosti, někdy ne. Je však prakticky moudré a eticky upřímné vzít si k srdci tuto pravdu – *čiň pokání a budeš vykopen.*

Nakonec jsou všechny naše hodnoty dobra a zla relativní. Jsou pouze našimi sice vzestupnými, ale přesto pomíjejícími představami. Ale zde v Nadjá nalézáme nejvyšší a absolutní hodnotu, neboť ono překračuje i úroveň tvoření představ. Nadjá se nemůže oddělit od kosmické karmy, není však podrobena působení osobní příčinnosti, protože není podrobena osobnosti, změně a relativitě; je mimo meze těchto představ, které se projevují v něm. Až dojdeme ke zkoumání přirozenosti nejvyšší skutečnosti, poznáme, proč je tomu tak. Proto osobní karma nemůže působit v takové oblasti absolutna, jakkoli přísně a neúprosně pracuje v časo-prostorovém světě relativní existence. Fakt, že osobní příčinnost neexistuje v nejhlubší úrovni existence, poskytuje lidstvu velikou naději. Umožňuje totiž uvedení tohoto naprosto nového a neočekávaného činitele milosti do lidského života a do jeho střídavého běhu. Je jako záchranný pás. Nejhorší hříšník může obdržet to, co si nezasloužil, bude-li upřímně litovat, učiní-li všemožné nápravy a obrátí-li svou tvář ve vznešené víře. Podaří-li se mu změnou myšlení a činů, aby jeho hlas byl slyšen v oné vyšší oblasti, pak je vždy možné, že sestoupí tento dar milosti, bez ohledu na to, jaký snad byl jeho minulý život.

Změněné myšlení spolu s kajícím polepšením vyvolává nové karmické příčiny, které mohou, jsou-li opačného rázu, mírnit tvrdé účinky starých karmických zlých činů, nebo zkrátit trvání jejich následků, nebo změnit jejich nepříjemný směr, nebo přinejmenším zadržet proud negativních myšlenek, které vyvolávají.

Pravda o lidském životě má dosti místa, aby zahrnovala jak sevření karmy, tak svobodu toho, z čeho sama karma vzniká. To znamená, že nedosahujeme svých cílů, ani

fyzických, ani duchovních jedině vlastní zásluhou nebo jedině Bohem danou milostí, nýbrž oběma dohromady. Prvé nás připravuje, abychom obdrželi druhé. Nikdo si proto nemůže dovolit vypustit milost ze svého plánu věcí. Nikdo si tedy nemůže dovolit vypustit ani touhu po ní. Nikdo nesmí být tak pyšný, aby se nemodlil. To vyvolává nutnost a užitečnost modlitby. Nikdo nemá opovrhovat modlitbou. Zmenšujeme moc Nadjá, nepřijímáme-li toto tvrzení. Pokud jsme nedokonalí, můžeme shledávat nutným se modlit. Dokud se nám něčeho nedostává, tak dlouho bychom se měli modlit. Jen mudrc, který je celistvý a bez přání, se nemusí modlit.

(Příklad modlitby: „Obracím se k tobě, ó Nadjá, pro inspiraci, abych se pozvedl a překonal sama sebe, ale já vytvářím tuto inspiraci sám svou vlastní vůlí. Poklekám před tebou a prosím o vedení v životních problémech a rozhodnutích, ale já dostávám toto vedení tím, že tě беру jako příklad mravní dokonalosti, který mám sledovat a napodobit. Prosím tě o pomoc ve své slabosti a těžkosti, své temnotě a trýzni, ale já vytvářím a formuji tuto pomoc tím, že se snažím ji telepaticky vstřebat z tvého vnitřního bytí.“)

Lítost a náprava jsou všemocní činitelé, kteří mohou učinit modlitbu úspěšnou. Budou pak silou, která může ovlivnit osobní karmu, protože uvádí *novou* příznivou karmu. Avšak **nejlepší způsob, kterým se člověk může odvolat proti principu karmy, když si karma vymáhá bolestnou daň, není modlení, ale změna myšlení.** Jeho zevní život se nakonec stane tím lepší, čím více může změnit k lepšímu všeobecný směr svého myšlení.

Modlitba dochází plného a nejkrásnějšího rozkvětu, když může vyslovit čtyři krátká slova: „Tvá vůle se staň.“ Myšleno – Tvá vůle se staň mnou a ne mně. Současně musí být vynaložena snaha pozvednout vědomí k vyššímu Jáství. Tehdy – a jedině tehdy – něco sestoupí a vstoupí do toho, kdo ji pronáší, aby mu umožnilo nést břemeno. A toto tajemné zaplavení bude tou silou milosti, která odpovídá ryzímu vzdání se sebe a odměňuje je.

Shrnutí kapitoly

Zlo, utrpení a zápasení s nimi existuje ve světě proto, že svět – vesmír je snahou projevat nekonečnou Mysl v konečných mentálních střediscích, která mají omezená morální hlediska. V okamžiku, kdy vznikly myriády oddělených konečných center, bylo možné předpovědět jejich válečnou budoucnost. Jejich zápas je strašlivou cenou, kterou platí za své zrození. Neboť když se v průběhu svého přirozeného vývoje vědomá bytost odlišila od jiných, poznala svou oddělenost, probudila se její síla svobodné volby a nastala možnost sporu s jinými bytostmi. Život byl rozkouskovan do nesčíslných tvorů, kteří všichni slepě zápasí ve snaze dosáhnout něčeho, co potřebují a již od okamžiku svého zrození postupují zjištěně.

Každé ego se snaží doplnit sebe, rozšířit sebe zjištěným postupem v nevědomém hledání své skryté jednoty se všemi ostatními. A tak ego ubližuje, jeho hřích spočívá v tom, že zneužívá svou sílu, nesprávně usměrňuje své city a z nevědomosti užívá zvráceně svou vůli.

Když Jediná Existence vyzářila myriády menších existencí, vytrysklo zlo přirozeně jako jeden z dočasných vztahů mezi nimi. Když se beztvará Mysl promítla do nesčíslných pomíjivých a kontrastujících tvarů, vstoupilo sobectví – s celým svým smutným průvodem hříchů a žalů – nevyhnutelně na chvíli v bytí z připoutanosti k oněm tvarům. Ale musíme si všimnout, že zlo netvoří součást světské zkušenosti ega proto, že je světu vrozené, ale proto, že je v iluzích vzniklých v egu kontrasty a omezením světa; zkrátka, že zlo je v osobnosti, ne v okolí. Zlo a utrpení, zápas a odpor se objevují pouze na úrovni tvaru, oddělenosti a iluze. Nejsou přítomny ve věčně dokonalém bytí Nadjá, které dlí v oblasti ideální jednoty,

kam by nikdy nemohla vstoupit žádná disharmonie ani spor.

Jestliže je pravda, že zlo se rodí v okamžiku, kdy se člověk odloučí od Nadjá, pak jediným radikálním lékem je, aby se znovu spojil s tímto vždy čekajícím zdrojem.

A tak ego putuje od vtělení ke vtělení pod dohledem karmy. A jelikož věčné Nadjá chová všechny nespočetné vzpomínky svých spřízněných osobností – minulých vtělení – pak je Nadjá zdrojem tohoto karmického vyrovnání, neboť je skrytým hybným činitelem, který vyrovnání uvádí do času a prostoru pro konečný pokrok, a tak lze říci, že každý člověk je vpravdě svým vlastním soudcem. Karma tak není síla vnější k jáství, která nemilosrdně pronáší svá rozhodnutí, jimž se musíme bezmocně podřídit.

Nejlepší karmickou odměnou za správné činy je pozvednutí charakteru, které za nimi následuje, stejně jako je nejhorším karmickým trestem za špatné činy úpadek charakteru, který se jimi zvětšuje.

Karma má dvojitý charakter: Každý čin vyvolává jak fyzickou reakci, tak psychologický sklon čin opakovat.

Co se člověk nechce naučit rozumem, musí se naučit bolestí. Ten, kdo nechce myslet, musí trpět. To, co by se mohl naučit v několika minutách úvahou, bude do něho vbičováno během několika let bolestí. Mnohá rána padne na hlavu člověka jen proto, aby do ní dostal jedinou ideu.

Změněné myšlení spolu s kajícím polepšením vyvolává nové karmické příčiny, které mohou, jsou-li opačného rázu, mírnit tvrdé účinky starých karmických zlých činů, nebo zkrátit trvání jejich následků, nebo změnit jejich nepříjemný směr, nebo přinejmenším zadržet proud negativních myšlenek, které vyvolávají.

Život každého člověka je propleten s životem celého lidstva až k planetárnímu rozsahu, a tak máme tuto karmickou souvztažnost, že „já“, jako jedinec, se podílím na karmě vytvořené všemi ostatními jedinci, a tito se zase podílejí na karmě mé. Existuje však rozdíl v dostávání výsledků z obou podílů: „já“ dostávám z výsledků své vlastní, osobní, minulé činnosti podíl *největší* a z výsledků činnosti ostatního lidstva podíl *nejmenší*.

Nejlepší způsob, kterým se člověk může odvolat proti principu karmy, když si karma vymáhá bolestnou daň, je změna myšlení.

Nikdo nemůže uniknout své zodpovědnosti za tvoření svého vlastního vnitřního názoru. Jakmile jsou jednou řady myšlenek nebo činů dostatečně silné, pak jejich karmický výsledek je nevyhnutelný. Jakmile dosáhne karmická síla jistého impulzu, nelze její další pohyb již zastavit, i když ho lze pozměnit. Proto je filosofickou zásadou ničit nežádoucí bujení v zárodku, a tak potlačit karmické síly dříve, než se stanou neúprosně rozhodné. Myšlenka, která nedosáhla určité plnosti vzrůstu a síly, nevydá karmické následky.

V rámci převtělování a principu karmy jsme zohlednili i princip milosti. Milost je sestoupení Nadjá do pásma uvědomění nižšího jáství. Je to mystická síla, činný princip, náležející Nadjá, který může vyvolat účinky stejně na poli lidského myšlení, citů a těla, jako v lidské karmě, v okolnostech a vztazích. Je to kosmická vůle, ne pouhé zbožné přání nebo laskavá myšlenka, a může provádět skutečné zázraky podle svých neznámých zákonů.

Zlaté Pravidlo: ČIŇ JINÝM LIDEM TO, CO BYS CHTĚL, ABY ONI ČINILI TOBĚ. Žádné jiné pravidlo pro životní chování nepomůže člověku více, aby putoval hladce a bez překážek po kamenitých cestách existence. Je to pravidlo, které dělá zázraky a které mohou všeobecně používat všichni lidé.

12. SVĚTOVÁ MYSL

Osvětlení pojmů

Nyní je třeba vyjádřit představy o Nejvyšší Moci, intelektuálně odhalit něco z tajemství Světové Mysli. Bude lepší užívat populární slovo „Bůh“, když budeme zkoumat populární ideje, a ke zvolenému výrazu „Světová Mysl“ se vrátit, když budeme zkoumat vlastní pojem mentalistické nauky.

Pro začátek jak uchopit a pochopit pojem Boha je rozumný způsob umístit vesmír jako myšlenku uvnitř Boha, a Boha jako život uvnitř vesmíru. Bůh potom pohlíží na své představy, které jsou v něm a nikoli mimo něho, a takto jim dává život až do té míry, že se *jeví* soběstačnými.

Dále je nutno zlepšit názor, že Bůh je oddělenou osobností. Obvyklou náboženskou chybou je dělat z nekonečného konečné, z neosobního osobní a z kosmického omezené. Toto však potřebě nejvyšší pravdy nevyhovuje. Ve svých studiích lidského „já“ jsme viděli něco z omezení, která provázejí pojem osobnosti. Ale základní námitka proti přičítání osobnosti Nejvyšší Existenci vzniká z faktu, že ji to nezbytně odděluje od druhé existence, kterou ona není. Kreslí rozdělující čáru, která říká: Zde je Bůh, tam Bůh není. Když posuzujeme Boha z tohoto stanoviska, bezděky vytyčujeme nějaký bod, kde začíná jeho vlastní bytí a kde bytí všech ostatních tvorů končí. Osobní Bůh znamená proto Boha, mezi nímž a ostatními tvory je dělicí čára. Když však stanovíme takové rozdělení, zbavujeme Boha nároku na všudypřítomnost, univerzálnost a nekonečnost.

Známe vše jako *nějakou* věc. Výraz „strom“ například chová nezbytně obraz nějakého zvláštního stromu nebo představy zvláštních stromů, máme-li vůbec myslet. Neznáme dokonce ani abstrakce, jako spravedlnost nebo velkomyslnost, dokud nejsou přeneseny do konkrétních činů nebo příkladů. Stejně známe živoucí vědomé existence pouze jako jednotlivé existence. Ale zatímco na všechny ostatní neživé věci a živé existence lze myslet ve výrazech nějakých jiných věcí nebo existencí, na nichž závisejí, z nichž vznikají nebo do nichž se noří, jedině Bůh nevyžaduje takového vztahu, protože je sám předpokladem všech možných vztahů, věcí a existencí. Každý tvor a všechno ostatní je *nějakou* bytostí nebo *nějakou* věcí, ale Bůh není ani zvláštní bytostí, ani mentálně vytvořenou představou. Osobnost však v sobě zahrnuje zvláštní bytost. Proto Bůh není osobní. Je božskou Bytostí, ale ne *nějakou* božskou bytostí; je Láskou, ale ne *nějakým* milujícím Otcem. Nemá osobnost, ačkoli obsahuje souhrn všech osobností minulých, přítomných a budoucích, má věčnou existenci. To vše jasně ukazuje, že Bůh nemůže být osobností. Musí proto být Principem Mysli. Opravdu, Bůh je Světovou Myslí.

Jestliže tomu tak je, můžeme se ptát, proč byl Bůh v náboženských a mystických zjeveních všech národů a všech dob popisován jako osobní bytost? Na to jsou dvě odpovědi.

Za prvé: Světová Mysl je tak milosrdná, že pro blaho těch – a to znamená milionů lidí, které tvoří davy – kteří nemohou doufat, že pochopí přímo její transcendentální vědomí, se odhaluje nepřímou a nedokonale prostřednictvím tvarů, které vyhovují potřebám a jsou přiměřené schopnostem omezených myslí lidí. To znamená, že jim umožňuje přijmout její milost. Vizemi nebo intuicemi, city nebo představami, zkušenostmi snů nebo mentálně vtisknutým poselstvím k nim hovoří způsobem, který mohou nejlépe chápat. Proto jsou její proměny, rozšířené po celém světě, tak rozmanité, a proto nese každá jiné označení, pod nímž se její poselství přijímá. Z milosrdenství odpovídá Bezejmenné na jakékoli volání a na každé jméno. Lidem, kteří nemohou pochopit jeho neosobnost, se jeví jako předmět pro osobní uctívání. Projevuje se ve tvaru, po němž hledající člověk touží, to znamená, ve tvaru, který ho nejvíce přitahuje a který on nejlépe chápe.

Neznamená to však, že se Světová Mysl rozděluje do různých bytostí, stejně jako se Slunce nedělí do myriád slunečních paprsků, které se zrcadlí na povrchu mořských vln. Vlastní existence Světové Mysli zůstává nedotčena, i když její odpověď vychází jako tisíce různých ozvěn na tisíc různých volání.

Za druhé: První hlasatel náboženství musí často podat pojem Boha způsobem, který davu mohou chápat a takový způsob je nezbytně osobní. Jestliže to udělá, pak obvykle učí současně tajně své nejbližší žáky, že Bůh je Princip a ne osoba. Vnější učení se tedy stává určitým symbolem pro pomoc davům, symbolem, určeným k tomu, aby v lidech vyvolával zvláštní stav uctívání. Na neštěstí ti, kteří přicházejí v pozdějších stoletích po prvním hlasateli a kteří nevnikli do tradice tajného výkladu, nevědí, že podání osobního Boha je skutečně jen výchovnou výpomocí, a trvají na tom, aby toto podání se proměnilo v železné dogma stejné pro všechny. Když se to stane, ztrácí tento záměr mnoho na své ceně; a opravdu může nastat doba, že se stane překážkou pro růst mnohých mentalit.

Světovou Mysl si nemůžeme představit. Nemá vlastní tvar, který se nám může zjevit, poněvadž jakýkoli tvar by ji umístil do prostoru, kdežto ona prostor přesahuje. Světová Mysl může však dávat znamení, a dává je hledajícím, aby jim oznámila svou existenci, a tato znamení mohou přijímat osobní formu. Takové jevy jsou však pouze pomíjejícími obrazy a dočasnými alegoriemi, jimiž se představuje. Mentální postoj hledajícího člověka tu má velký význam. Jeho upřímná víra a vážná oddanost souvisí s výsledky, kterých dosahuje. Neboť když se věnuje Světové Mysli upřímná víra a vážná oddanost, projeví se okamžitě samovolná činnost a vrací se k hledajícímu člověku přesně očekávaným způsobem – tajemným trikem, určeným, aby mu pomohl známou formou, kterou on Světovou Mysl nevědomky uctívá. Takto může Světová Mysl samovolně vytvořit lidskou mentální podobu a zjevit se jako Ježíš, Buddha, Krišna nebo dokonce i jako žijící soudobý duchovní vůdce, aby člověka poučila, inspirovala nebo mu pomohla. Na to poukazuje *Bhagavadgíta* větou: „Odhaluji svou milost v různých tvarech a aspektech, žádaných různými hledajícími lidmi.“

Takto tedy nejsou vyloučeni z její pomoci ani hříšníci a lidé trpící, ani nevědomí a nevzdělaní. Světová Mysl jim odpovídá způsobem, který nejlépe pomůže jejich ztrápeným srdcím nebo hledajícím myslím. Nefilosofičtí lidé však lpí na svém vnitřním zjevení nebo intuitivním citu, jako by náležel jen jim nebo jejich sektě. Oni nevědí, že Božské přijímá právě tolik různých způsobů, jimiž se zjevuje těm, kteří je volají, kolik způsobů sami tito volající používají.

Je třeba ovšem chápat, že když zde mluvíme o Světové Mysli, odpovídající lidským potřebám, přichází taková odpověď s jedinou výjimkou skutečně od Nadjá, neboť ono je vyslancem Světové Mysli v naší lidské oblasti. Výjimkou je, když se Světová Mysl projevuje nejen nepřímo v různých formách vizí a podobně, ale také ve vzácných časových údobích v těle. V kritických okamžicích nebo v dobách rozhodného obratu odpovídá Světová Mysl na potřeby části neosvíceného lidstva. Ale populární názory, že Bůh sestoupil, aby byl uvězněn v lidském těle, nebo že nekonečné Bytí může být omezeno v konečné tělesnosti, jsou užitečné pouze pro ty, kteří nemohou intelektuálně vystoupit výše. Takové božské projevení, takový Mesiáš, Avatar nebo Syn Boží není přímým Vtělením v přesném slova smyslu, nýbrž bytostí z vyšší planety, jejíž čistota nebo moudrost jí umožňuje být průchodem pro sílu Světové Mysli.

Filosofický pohled na náboženské uctívání

Idea existence Boha je pravdivá. Lidé se neklamali, když v něho věřili, ačkoli *forma* této představy může být a často je klamná, nesprávná nebo nedokonalá.

Nauka mentalismu poukazuje na to, že můžeme věřit, že Bůh existuje, ale my

nevíme, zda Bůh existuje; **co opravdu víme je, že existujeme my a svět.** Buduje spíše na těchto určitých faktech než na sporných dogmatických vírách. **A protože dokazuje, že jáství, čas a prostor a „hmota“ jsou mentální, stává se přítomnost celého světa v lidském myšlení nesmyslná bez Světové Mysli, která by jej myslila, protože lidské myšlení nikdy o své újmě nevytváří takový svět.** Věřit, že tyto představy mohou existovat odděleně bez myslící bytosti, která jím dala vznik, znamená věřit v absurdnost. Existenci světa si uvědomujeme prostřednictvím pěti smyslů jedině proto, že si také uvědomujeme, že sami existujeme. Představy nemohou viset jen tak ve vzduchu; musejí mít základ, na kterém spočívají. Tento základ je zde stále, ať udržuje myšlenky nebo ne. Je to tento mentální princip, který nám umožňuje pochybovat o povrchní hodnotě fyzických jevů, neboť samotná jejich existence na něj poukazuje. Samo myšlení o světě současně předpokládá existenci myslící mysli. Chybou každého materialisty je, že ignoruje Světovou mysl, pro kterou svět musí existovat a od níž ho nelze oddělit. A přinejmenším pokud svět existuje, musí existovat nějaká Světová mysl. Takový závěr naléhavě vyžadují neúprosné požadavky logické důkladnosti.

Svět jako představa tiše hlásá fakt inteligentní a vědomé Světové Mysli, jako nejvyššího spolumyslitele této představy. Jinými slovy: *nikdy nebyla doba, kdy by byl svět bez nejvyššího Boha v tomto smyslu.* Z toho plyne nevyhnutelně a přirozeně, že *člověk nikdy nebyl oloupen o přítomnost Boží.* Sama existence světa musí proto záviset na imanentní přítomnosti Světové Mysli, stejně jako existence každého člověka ji musí mít jako svého skrytého vnitřního Vládce.

Kdyby **metafyzika pravdy** nemohla udělat více než dokázat lidskému rozumu tento úžasný fakt božské existence, udělala by dosti. Ona však může udělat daleko víc než to; neboť **jako vrcholnou službu podává metodu, která ukáže člověku, jak má vědomě odhalit tuto Jedinou Mysl pro sebe samého nejen ve chvílích meditací, ale během celé své každodenní existence.**

Lidé při svém vývoji rozvíjejí různé představy o Bohu. Stejně tomu tak je s jejich představami o vztahu lidí k vesmíru. A tak zde máme dospívající lidský intelekt, který uvádí Boha jako Světového Architekta. To představuje přechod k poznání, že harmonické pohyby Slunce a hvězd, zákonitá uspořádání Přírody ukazují k vyšší moci, která nejen tvoří svět, ale rovněž jej plánuje se zřetelem na nejvyšší a blahodárný účel, k moci, která nejen existuje, nýbrž je všeobjímající, nanejvýš milosrdná a vševědoucí. Bůh je takto vše prostupujícím životem světa, je jeho vlastní duší.

Chybou tohoto názoru je, že dosud neodstranil hmotu, ale podržuje dualitu ducha a hmoty; udržuje stále dva oddělené principy jako spolu věčně existující a spolu věčně zápasící. Teprve když lidská inteligence dosáhne své plné zralosti, vyvine představu Boha, představu *Světové Mysli*, která vyjadřuje, že vesmír je opravdovým sebevyjádřením Boha, ne pouze něčím co vytvořil. **Existuje jen jediná Skutečnost.** Neexistuje žádná hmota. **Mysl je jediným bytím. Myšlenky a věci, lidé a vesmíry jsou jen projevy Mysli.**

Bůh ve vesmíru

Chápeme-li mentalismus, chápeme rovněž, že **Světová Mysl neexistuje odděleně vedle vesmíru, ale v něm a jakožto on.** Svět nebyl libovolně stvořen vnějším zásahem, nýbrž se periodicky rodí ze sebe samého skrytou činností karmických sil podle nejvyššího zákona. Záznamy všech objektů ve vesmíru spočívají latentně ve vnitřních hlubinách Světové Mysli, dokud se nestanou aktivní všeobecným působením karmy, když jsou promítány ven na známou časo-prostorovou úroveň, kterou nazýváme fyzickým světem. Sled světů je nejen samočinný, ale také sebe určující. Neexistuje žádné zasahování vnější bytosti prostě proto, že žádná vnější bytost

neexistuje. Je to tedy dědictví karmy, co skutečně vyvolává projevení vesmíru do existence a nikoli osobní stvořitel. Nesmíme personifikovat Světovou Mysl ve vztahu k její činnosti. Ona nedělá svět, jako třeba člověk dělá boty. Ona netvoří soubor karmických možností, ale pouze poskytuje základ pro její existenci. Ony tvoří samočinnou soustavu. Bylo by nesprávné věřit, že všechny tyto karmické energie se podobají částem obrovského stroje, který je střídavě spouštěn a zastavován strojníkem, a že ten, kdo je uvádí v činnost, je odděleným a osobním Bohem, který sedí v osamění vedle nich. Neboť ony nepotřebují žádnou oddělenou entitu, která by je „spouštěla“. Karmické síly se uvádějí do pohybu samovolně, nikoli libovolným rozkazem nějaké osobní moci. Látka Světové Mysli je jejich neoddelitelným základem a z ní odvozují svou samohybnou sílu. Podle našeho lidského způsobu, jak pohlížíme na věci, existovaly karmické síly od bezpočáteční minulosti a sama jejich přirozenost je nutí, aby se uskutečňovaly jakožto vesmír, když vycházejí z latentního stavu, a aby vesmír rozpustily, když ustupují. Nebyl žádný zvláštní důvod, proč by nějaká zevní moc měla utvořit svět z „hmoty“, ale byly zde všechny důvody, proč jej měla utvořit ze svého vlastního já, protože latentní karmické záznamy v ní se *musely* projevit.

Proto mentalismus nahrazuje tento zbytečný pojem zvláštního stvořitele vyšším pojmem principu, který není ničím jiným, než Myslí a vytváří proto vesmír ze své vlastní substance, obsahuje jej v sobě a je jak imanentní, tak transcendentní. **Vesmír je právě tak neoddelitelný od Světové Mysli, jako jsou neoddelitelné představy člověka od jeho vlastní mysli. Takto je myslí dáván tvar, a přece je Mysl sama jeho tvůrcem. Mysl přijímá myriády tvarů a udržuje je, jako by byly něčím jiným než jejím vlastním jástvím. Když insightem plně poznáme podstatu nejmenšího mravence, poznáme rovněž podstatu celého vesmíru; neboť látka mysli, která je za *tvarem* mravence, je jedna a táž látka mysli, jako ta, která je tvarem vesmíru. Mysl je světem.** Ten, kdo to může pochopit, dospěl daleko.

Místo nepřítomného Boha máme tedy Boha všudypřítomného, jenž je samotným bytím světa. **Vesmír je tedy pouze sebezvěšněním Světové Mysli, která existuje sama o sobě a nepotřebuje nic, v čem by sídlila, ani žádnou „hmotu“, ze které by tvořila vesmír. Mysl ve své ryzí nejvyšší jediné esenci je substancí vesmíru.** Ti, kdo to nemohou pochopit, snad to pochopí, když si vzpomenou, že v jednom a téže snu, v jednom a téže okamžiku si mohou bezprostředně uvědomit tygra, strom a zástup lidí. Co se tedy tímto způsobem projevilo ve všech těchto různých postavách? Není to jediná mysl, jejich vlastní mysl?

Mentalismus nám takto usnadňuje pochopení tří velkých pravd. Za prvé, že vesmír je projeveným Bohem; za druhé, že Bůh musí být imanentní ve světě právě tak, jako naše mysl je imanentní v každé naší myšlence; za třetí, poněvadž vesmír má v pozadí mysl, nemůže být nesmyslnou záležitostí, ale musí mít odpovídající význam. Svět je tak úzce spojen se Světovou Myslí, že bez ní ztrácí význam a je nemyslitelný.

Vesmír vyjadřuje nekonečnou inteligenci a má význam právě proto, že je projevem nekonečné mysli. Přítomnost Světové Mysli vybavuje celý světový proces smyslem a logičností. Můžeme to vyjádřit prohlášením, že Bůh je tajným a původním zdrojem univerzální mentální a biologické činnosti, základem a podkladem veškeré světové zkušenosti.

Shledali jsme již dříve, že celý vesmír je živý a mentální. Chápeme-li však hlubší význam „nevědomý“ („neuvědomující si sám sebe“), musíme dodat, že **celý vesmír je také vědomý.** Jednou základní chybou, kterou často dělají ti, kdo přistupují k tomuto tématu, ať jako materialisté nebo jako náboženští horlivci, je, že si představují vědomí jen v antropomorfní formě (tedy jen v lidské podobě). Nemohou opustit hledisko, které omezuje činnost vědomí jedině na způsob, kterým my lidé myslíme, poznáváme, cítíme a

zažíváme věci. I když je mysl oloupená o vědomí, **jak je člověk zná, neznamená to, že je oloupená o vědomí, jak je zná ona sama.** Musíme se vzdát této antropocentrické definice (to znamená, omezovat vědomí jen na úroveň vědomí člověka). **Musíme ostře rozlišovat mezi myslí jakožto lidským vědomím a myslí jakožto čistým vědomím.**

Jestliže zářivé květiny a šedé minerály nemají mozek, neznamená to, že nejsou schopny být vědomé, ale znamená to, že jejich vědomí má jinou a nižší formu než vědomí lidské. Způsob, jakým některé rostliny rozsévají svá semena, i způsob, jakým tato semena chrání proti předčasnému zničení, svědčí stejně o přítomnosti univerzální inteligence, jako způsob, jakým jsou vedeny zevní síly, aby udržovaly život na této planetě. Materialistická teorie, že proces poznávání nastal, jakmile biologické formy vyvinuly mozek, je prostá a zdánlivě dobrá. Není však schopna vysvětlit objevy, které dokazují přesnými laboratorními metodami, že rostliny reagují na události ve svém okolí způsobem, který ukazuje na jistý stupeň chápání. Tato teorie není schopna vysvětlit inteligenci, kterou prozrazují minerály a jejich soli, když se jejich molekuly seskupují do sedmi přesných krystalických soustav. Neboť i když projevují inteligenci, ani krystaly ani rostliny nevyvinuly organizované mozky! Vědomí je nejen v koloidech zvířecích organismů, kde věda je začala nalézat, ale také v buňkách, kde se vědě nepodařilo vědomí odhalit; je nejen ve viditelném mozku, ale také v neviditelné mysli.

Jestliže si to uvědomíme, můžeme postoupit dále a pochopit, že osudy živých bytostí nejsou ponechány samy sobě jako stébla, hnaná větrem. Evoluce je zaručena, poněvadž jistý zlomek Světové mysli je sám životní silou, která se probíjí vzhůru všemi těmi zahalujícími závoji čtyř království Přírody, zápasíc o to, aby dosáhla vlastní zralosti, která je vrozena každému konečnému tvaru od takzvaného mrtvého minerálu až k žijícímu člověku. Také vědomí se vyvíjí spolu s životní silou; dosahuje vědomého vnímání v nižších zvířatech, vědomého myšlení, tedy intelektu, ve vyšších zvířatech a nižších lidských stupních, a duchovního sebepoznání, tedy insightu, ve vyšším lidském stupni. Nemusíme se proto obávat, že kosmický cíl je ve svých tvorech odsouzen ke konečnému nezdaru.

Vezmeme-li jen samotnou říši živých tvorů, může každý vidět, jak se vědomí pomalu rozšiřuje, jak se vyvíjí od nejnižšího korálového láčkovce k vyšším savcům; to je ale pouze zlomek – i když jeden z nejdůležitějších – toho, co představuje univerzální vývoj. Jestliže přemýšlivější a pokročilejší vědci prohlašují, že nemůžeme dobře vynechat minerál, kov a rostlinu, jejichž nevyvinuté vědomí stojí na počátku tohoto pohybu, dodává filosofie: „Nemůžeme vynechat ani mudrce, který stojí na jeho vrcholu.“ **Látka myslí je právě tak přítomná v kusu kamene jako v oduševnělé lidské bytosti, ale zatímco se kámen nemůže povznést k vědomí své vlastní podstaty, lidská bytost má stále vnitřní možnost to učinit.**

Inteligence, která řídí vývojové procesy, může vycházet pouze z mentálního základu, tvořícího podklad těchto procesů. To vše vysvětluje, proč biologové odhalují úžasnou inteligenci, která působí v spleťtém tvoření a uspořádaném zachování živých organismů. Vysvětluje to také, proč fyzikové nalézají neobyčejně rozumné chování u energií, které zkoumají, proč Příroda projevuje uspořádané řízení v celém svém ohromném panství. Můžeme objevit nejen inteligentní systém v základě Přírody, ale také její umělecké mistrovství v půvabných tvarech, které přijímají například krystaly minerálů, kyselin, ledu a sněhu. Přítomnost této uspořádanosti ve vesmíru dokazuje, že se vesmír nemohl zrodit z neinteligentního zdroje. Nejmenší mikroskopická a elementární protoplasmická buňka v lidském těle projevuje právě tak rozumný smysl rozlišování při volbě své potravy, jako projevují naši moderní racionalisté, když usedají k jídelnímu stolu! Můžeme jen politovat slepotu a nerozum materialisty, který vidí jenom slepé a nerozumné síly, žijící ve vesmíru.

Svět takto dokazuje skrytou pohnutku života a mysli, vůle a inteligence. I když

nesmíme omezovat Světovou Mysl vírou, že pracuje jako architekt-projektant nebo jako tvůrce zákonů, neboť ti mají čistě lidský rozhled, přesto každý, kdo má oči k vidění, může vidět, že vesmír prozrazuje, že je udržován v inteligentním a srozumitelném pořádku. Svět nestvořil „za onoho času“ libovolný rozmar. Nikdy v něm nevládl slepý nepořádek. V této univerzální existenci existuje přesný význam, existuje přísný zákon, existuje skutečná souvislost, existuje postup skrze kámen ke květině, skrze zvíře k člověku, skrze vyšší a vyšší úrovně integrace. Když toto pochopíme, můžeme pak také pochopit, že **karma není pouze zákonem o dědění dřívějších záznamů nebo vlastní reprodukci nebo morální spravedlností, přinášející vyrovnání, ale že je také něčím daleko významnějším. Je to věčný zákon, který směřuje k tomu, aby přizpůsoboval individuální činnost činnosti univerzální. Karma pracuje pro vesmír jako celek, aby udržela jeho nesčíslné jednotky v harmonii s jeho vlastní integrální rovnováhou. Vyrovnání pouze zapadá do této činnosti, jako malý soustředný kruh zapadá do většího. Výsledky existence každého jedince, dědictví jeho myšlení a činnosti musejí být řízeny tak, že se nakonec podrobí většímu řádu samotného kosmu. Každá část je spojena s celkem. Všechno tedy směřuje ke konečné správnosti.** Je opravdu potěšitelné vědět, že vesmír má ve svém tajném jádru takovou významnou rovnováhu.

Naskytují se nyní otázky: Proč vůbec počal svět existovat? Proč je Světová Mysl tak marnotratná, že přivádí ohromné vesmíry ke zrození ve strašlivých geologických obdobích jedině proto, aby je potom opět rozložila v bezmezných propastech prostoru? K čemu je ta hnědá země, ti pohybuující se lidé, to zlaté slunce, ta němá zvířata a ty třpytící se hvězdy? Inteligentní člověk je nutkán hledat srozumitelnou příčinu univerzální existence právě tak, jako se snaží nalézt nějakou příčinu pro svou individuální existenci. Přejít od kolébky k hrobu bez víry nebo naděje, že nějaká skrytá hnací síla řídí svět vpřed a vzhůru, bez schopnosti vložit nějaký druh významu do jeho nekonečného pohybu, znamená proměnit svůj život v neuspokojivou pouštinu.

Jedna z nejpříjemnějších tradičních škol orientálních metafyziků a mystiků by chtěla udělat z vesmíru falešnou hru, kterou hraje Nekonečné Já samo se sebou pro velké sobecké potěšení. Kdyby byl tento názor správný, pak by bylo možné právem považovat vesmír za ohromnou mučírnu s Bohem jako hlavním mučitelem hemžících se davů a nešťastných obětí. Tento názor by také oloupil existenci o základní smysl a rozumný význam. Ale takováto ponurá teorie nemá místo v mentalistickém učení.

Tyto problémy není možné vyřešit, dokud nejdříve nepochopíme, že vesmír není *uváděn* v existenci, že není stvořen, ale že se objevuje proto, že musí. Světová Mysl musí uposlechnout věčný zákon svého vlastního bytí a periodicky projevit nebo opětně vstřebat představu světa. Jaká vnitřní nutnost ji k tomu vede? Je to karma, nejvyšší a věčný princip, ovládající ustavičný pohyb její vlastní činnosti a následkem toho ovládající rytmus univerzální existence a neexistence. Karma však není nějakým zákonem, ustanoveným z venku, protože neexistuje nic vně Světové Mysli. Tento věčný rytmus je bez počátku a bez konce, protože Světová Mysl sama je silou bez počátku a konce. Proto se tážeme, proč byl svět přiveden v existenci, pouze tak dlouho, dokud nevíme, čím skutečně je. Když pochopíme, že se svět objevuje z poslušnosti k všeobecnému principu karmy, že je věčnou reprodukcí sebe sama, objevující se střídavě v kosmických cyklech, že neměl nikdy počátek ani nebude mít nikdy konec, chápeme, že v něm nemůže být žádná *poslední* příčina, ale jen bezprostřední. Člověk, který dává takové otázky, je zakládá na neudržitelném postoji, neboť přijímá za zaručené: a) že je základní pravdou, že vesmír byl stvořen náhle v čase, b) že vesmír byl vytvořen nezávislým vnějším Stvořitelem. Příčina vesmíru, který by byl vytvořen na základě těchto dvou činitelů, by přirozeně tkvěla ve Stvořiteli. Žádný oddělený Stvořitel však neexistuje. Hromadné karmické záznamy vznikají ve Světové Mysli samy sebou. Je tomu tak proto, že nikdy nebyla doba, kdy neexistovaly,

neboť jsou stejně věčné jako Světová Mysl sama, i když se jejich formy mohou měnit. Tyto záznamy jsou skutečně částí přirozenosti Světové Mysli; proto tvoří samočinný systém. Poněvadž nemůžeme stanovit datum počátku Světové Mysli ani konec jejího života, musíme se vzdát nelogického úsilí stanovit začátek nebo konce vesmíru. Světová Mysl *nevytvořila* vesmír, nýbrž poskytla pouze základ pro jeho existenci, rámec pro vzájemně působící karmické potenciální síly, látku pro jeho všeobecné karmické projevy a princip života pro jeho aktivity, které jsou v neustálém pohybu a které vznikají samovolně. Nesmíme se však mylně domnívat, že tento názor mění vesmír v pouhý stroj. Vzhledem k tomu, že základní rámec tvořící síly i látka jsou mentální, je také svět mentální činností, a ne jen mechanickým pohybem ve „hmotě“.

Svět nebyl nikdy do existence uveden, ale vždy existuje – i když se projevuje přerušovaně. V jednom smyslu je jako otáčející se kolo, které věčně krouží. Žádný mudrc nikdy nezjistil a žádný zřec svým insightem nikdy nepronikl prvotní temnotou kolem počátku tohoto procesu stálého stávání se, který tvoří náš vesmír, prostě proto, že žádný počátek neexistuje. Můžeme pouze říci, že je samotnou přirozeností vesmíru existovat věčně v tom smyslu, že je vlastní přirozeností všeho ostatního existovat pouze dočasně. A poněvadž je to jeho vlastní přirozenost, poněvadž v tomto smyslu je zcela mimo pomíjejícnost časového sledu a nikdy v ní neměl počátek, je zbytečné se ptát, proč byl stvořen. Tuto otázku nelze zodpovědět, protože ji nelze vůbec položit. Taková otázka již nevzniká a nelze ji proto klást; brání nám v tom fakt, že svět je ustavičným samočinným procesem. Musíme přijmout, že vesmír *je*, a to, co skutečně je, nikdy nemůže přestat být, stejně jako to, co nikdy nebylo, nemůže nikdy začít být. Tam, kde se zdá opak pravdou, jde o iluzi, vzniklou z našich smyslů. Když vidíme vesmír umírat a mizet, pak byl jen proměněn v latentní stav, jako myšlenky člověka mizí do jeho mysli, kde zůstávají v latentním stavu. Po tomto objasnění se stává bezvýznamnou otázka, k čemu zde vesmír je.

Jak bylo uvedeno, je tento problém klamný, je to pseudoprobém. Pohyb světa nezbaví Světovou Mysl jejího podivuhodného bytí, když se zastaví, ani nepřipojí nic k jejímu bytí, když trvá. Střídavé časo-prostorové projevení a stažení vesmíru je tak nerozlučně spojeno s jeho přirozeností, jako dýchání s lidským životem. Musíme přijmout nezbytnost takového tajemného sebeprojevení vesmíru jako nedílnou součást jeho přirozenosti a jako věčný zákon jeho vrozeného bytí. Nemůžeme proto přesně a metafyzicky říci, že existuje jakákoli záměrná teologická příčina jako taková v univerzální soustavě, ve které se vše děje takto samovolně podle vlastní skryté kosmické nutnosti. Ještě jednou, když pochopíme, že Světová Mysl má svou věčnou existenci mimo čas, kdežto kosmický proces se odehrává v čase, pochopíme také, že by bylo nemožné, aby Světová Mysl mohla sledovat kosmickou příčinu s nějakým podnětem ve svůj prospěch. Světová Mysl nezískává nic evolucí, nemá žádný účel, který by splnila ve svůj prospěch, ani nehledá zisk, který by uspokojil její touhu.

Vše-Vědoucí

Ale když vesmír nemá žádnou poslední příčinu, která by tkvěla v něm samém, neznamená to, že nemá žádnou příčinu bezprostřední; a když nemá Světová Mysl žádný vlastní podnět, žádnou zvláštní příčinu ve svém vlastním zájmu, neznamená to, že nemá žádnou příčinu v zájmu nesčíslných tvorů ve vesmíru. Z jejich stanoviska dodává životu její samotná přítomnost postačující význam. V těchto věcech nejsme ponecháni v temnotě. Máme dosti práce s tím, abychom chápali, co bezprostřední vývoj ve vesmíru vykonává a co se snaží udělat s hemžícím se množstvím tvorů. Zde nám může učení mentalismu na základě insightu (vzhledu do Poslední Podstaty) říci rychle a mnoho, co potřebujeme vědět. Může nám říci něco o konečném výsledku, který se snaží kosmický

vývoj v lidstvu zajistit. Může nám říci, k čemu je lidský život, a poskytnout nám proto hodnotné praktické cíle. A to je velký krok kupředu. Naše vlastní existence není bezúčelná. Nám lidem byl dán cíl, o který máme usilovat. Můžeme jasně vědět, jaký tento cíl je. Není to dosti?

Světová Mysl zůstává všeobecným pohybem nezměněna a nedotčena. Kosmický proces proto pokračuje ne pro Světovou Mysl, nýbrž pro jednotlivce v ní. Nesmí se tedy chybně chápat vnitřní nutnost, která uvádí kosmický proces v existenci. Tato vnitřní nutnost je čistě karmická. Jsme-li povoláni, abychom se stali spolupracovníky v tomto procesu – a k tomu povolání jsme – není to vlastně pro Světovou Mysl, ale pro lidstvo. Nedomnívejte se chybně, že naše účast na božské práci je nutná, aby pomáhala zájmům Světové Mysli. Není tomu tak. Světová Mysl nebojuje proti velké přesile, nevolá trpasličí pomoc člověka; nepotřebuje nic, protože je sama zdrojem Všeho. Ten, kdo získává, jsme my – nikoli individuálně, ale jako vzájemně závislý celek. Ani nesmíme upadnout do spekulativního omylu oněch teologů, kteří se domnívají, že Božství bojuje proti antagonistické satanské moci a že je zde zapotřebí naší pomoci. Tyto satanské moci určité existují, ale tyto moci nejsou nejvyšší. Jsou pouze středisky konečného života a inteligence, která nesprávně usměřňuje svou vůli a myšlení do časových a prostorových extrémů. Proto se sama odsoudila ke konečnému zničení. Nakonec neexistuje jiná nejvyšší moc než Světová Mysl.

Když pochopíme, že každý živý tvor, počínajíc protoplasmatickou buňkou, se snaží uskutečnit svou vlastní existenci a že toto hledání se stává vědomým ve vyšších formách člověka, můžeme tedy říci z praktického stanoviska, jež je stanoviskem části a nikoli celku, že vesmír má konečnou příčinu. Jedině v tomto smyslu vytváří stále Světová Mysl ze své podstaty vesmír za nezbytných podmínek času a prostoru a zdokonaluje jej; jeho obyvatelé budou růst ve vědomí řadami planetárních putování ke vznešenému cíli. **Hodnota kosmické aktivity spočívá ve všeobecném směru vzhůru, kterým se pohybují její individuální střediska. Univerzální pohyb je určen k tomu, aby pozvedal život a inteligenci ke stále vyšším úrovním. To je bezprostřední a vrozený účel v jeho pozadí. Vývoj svědomí, které potlačuje jáství, a rozvoj vyššího vědomí jsou hlavní cíle a nejlepší hodnoty, které Příroda v člověku vyvíjí.** Osobní jáství má vždy cíl, po kterém může toužit, a proto je tu vždy příčina, která je základem jeho existence. Právě proto, že jáství je konečné, bude postupovat přerušovaně svým vlastním způsobem. Rozsah jeho malé časoprostorové existence je příliš omezen, než aby mu přinesl zpola zahalené náznaky neomezené nekonečnosti, z níž vzešlo.

Jaký druh vjemů, jaký druh vědomí má Světová Mysl? Je marné snažit se zodpovědět tuto otázku, pokud nezměníme způsob, kterým pohlížíme na čas. Pokud považujeme čas za něco, co pracuje samostatně a nezávisle na vědomí, nebude možné vytvořit ani symbolické pojmy, které představují meze intelektuální odpovědi na tuto otázku. Naše vzpomínky na minulost, naše předvídaní budoucnosti a dokonce i život od okamžiku k okamžiku v přítomnosti, to vše je mentálně zkonstruováno. Znělo by to neuvěřitelně, nebýt toho, že naše víra v čas byla žalostně podkopána zkoumáním jeho pravého charakteru pomocí mentalismu a snu, jakož i zkoumáním mysli, která je jeho základem.

Během snu je možné projít v několika minutách řadou příhod, které by vyžadovaly několika týdnů bdělého času. Pod vlivem drogy je možné zažívat jedinou půlminutovou příhodu v době, která se zdá několika hodinami. Je tedy jasné, že sled, ve kterém zažíváme události v čase, se může fantasticky zrychlit nebo fantasticky zpomalit. Jestliže

to je možné v případě lidské mysli, jestliže je marná a absurdní snaha vnucovat naše běžné měřítko bdělého času člověku snícímu nebo omámenému, není také marná a absurdní snaha vnucovat nějaké měřítko času Světové Mysli? Když chápeme, že nelze stanovit žádné omezení počtu různých časových sledů, které mohou existovat, můžeme také chápat, že jediná sekunda našeho bdělého času se může rovnat tisíci rokům času v jiném druhu vědomí, kdežto zase naopak tisíc let našeho bdělého času nemusí být více než jednou sekundou v existenci vědomí vyššího.

Můžeme jít dokonce ještě dále a prohlásit nejen, že mentalistická povaha času z něho činí proměnlivou věc a že ve Světové Mysli musí existovat více různých časových řádů, nýbrž také že, ač časové vjemy tvoří příslušejících jednomu z řádů budou neznámé tvorům časových řádů jiných, bude si Světová Mysl přece uvědomovat všechny tyto možné obměny. Jak snadné musí být pro Světovou Mysl urychlit tak nesmírně svůj pocit času, že může obsáhnout události celého kosmického období milionů let v jediném okamžiku? Nebo zpomalit své vědomí na úroveň tvora, jehož celý dlouhý život je pro nás jen několika hodinami? Nebo zažít v miliontině okamžiku to, co my můžeme zažít jen za milion let?

A tak tomu opravdu je, ač se to zdá pro omezenou lidskou bytost nepředstavitelné. Postupné události našeho časového sledu se tedy objevují kvůli nám, ne kvůli Světové Mysli. Náš omezený způsob, kterým pozorujeme události v čase, kterým zažíváme postupné změny, není způsobem kosmickým. Náš časový sled je prostě jedním rouchem z mnoha, do kterých se odívá kosmická Světová Idea.

Nekonečná Světová Mysl vidí vesmír v sobě a sebe ve vesmíru. Je si dobře vědoma toho, co se děje zde dole. Její vědomí je dokonalé; to znamená, že obsahuje veškeré možné časové řady. Každá událost se jí opravdu jeví, ne však způsobem, jakým by se jevila konečné mysli. Co je pro nás neměnností všech časů, je pro Světovou Mysl její Světovou Ideou. Ustálený svět, stejně jako bezpočetné řady jeho vývojových změn, utrpení a radostí, se tomuto nepochopitelnému vědomí jeví současně a nekonečně. **Je tedy nesprávné domnívat se, že to, co je nyní pro nás mrtvou minulostí, je také mrtvou minulostí pro Světovou Mysl. Ona vidí vesmír nejen postupně, nýbrž také současně. Tento stav, tuto vyšší dimenzi, v níž minulý, přítomný i budoucí čas jsou rovnoprávné, samozřejmě již nelze nazývat časem v lidském slova smyslu.**

Jaké jsou prostorové vjemy Světové Mysli? Právě tak, jako když vstoupíme do síně během koncertu, můžeme jediným aktem pozornosti obsáhnout svým konečným způsobem samotnou halu, zástupy posluchačů i tóny hudby, a přitom dávat pozor na chůzi uličkou k svému sedadlu, tak může Světová Mysl obsáhnout svým nekonečným způsobem celý vesmír jediným aktem své vlastní pozornosti, může učinit vše a každého v něm obsahem svého vědomí. Z takového znázornění toho, co dokáže mysl slabého člověka, můžeme odvodit alespoň slabý náznak toho, co může dokázat nekonečná Světová Mysl způsobem, kterým obsáhne celý vesmír jedinou vše-chápající myšlenkou. Každé místo v celém vesmíru je rovnocenně přítomno v jejím vnímání. Její zkušenost zahrnuje vše, neboť je vždy ve spojení se všemi předměty ve všech časech. Jestliže může každý, kdo vystoupí na rozhlednu, shlédnout tak velikou část krajiny či města a vidět tolik různých objektů najednou, není příliš zarážející tvrdit, že Světová Mysl může najednou vidět celý kosmický proces.

Vědomí Světové Mysli zahrnuje VŠE; jinak by nemohla být tím, čím je. Světová Mysl vnímá svět, aniž je nucena vnímat jej po částech a kusech, jako to děláme my lidé; vnímá tedy souhrnně, udržujíc vše v jediné ohromné vizi. To znamená, že části jsou viděny ve svém pravém vztahu nejen jedna k druhé, ale především ve vztahu k celku. Neexistuje nic mimo její zkušenost; nesmíme se však dopouštět chyby, že si představujeme takovou zkušenost pouze na velmi nízké a omezené

úrovni lidského vnímání, které může pouze navlékat události jako korálky na nit času, a zvětšovat věci do prostoru, jako visí ovoce na stromě.

To, co je pravdivé o časových vjemech Světové Mysli, je stejně tak pravdivé o jejich vjemech prostorových. Protože Světová Mysl je vědomím, společným všem bytostem a protože je přítomna všude v každém tvoru a ve všech věcech, její zkušenost nezbytně také zahrnuje vše. Světová Mysl dokonale zahrnuje všechny možné prostorové řády, protože si je vědoma, že vesmír je *v ní*, kdežto my jsme si ho vědomi jako něčeho *vně* nás a můžeme být činní v jedné době jen v jednom stavu. Nic zevního nemůže ohraničit činnost Světové Mysli prostě proto, že neexistuje nic zevního k ní. Pouze následkem omezení lidské mysli se nám zdá, že množství tvarů ve vesmíru je mimo přibližný odhad. Ve skutečnosti, počet tvarů je měřitelný, protože uspořádaný vesmír je nerozdílný od vesmíru, v němž lze tvary sčítat. Ačkoli Světová Mysl není sama vázána zákony individuální příčinnosti času a prostoru, je jimi nutně vázán její projev ve světě jevů.

Ze stanoviska Světové Mysli může být její v celek shrnutá, vše obsahující jediná představa vesmíru celistvá, úhrnná a dokonalá; avšak ze stanoviska jednotlivých středisek vědomého života, obsažených v oné velké představě – tím, že nejsou schopny rozšířit svou omezenou zkušenost – musí se každá událost rozvinout postupně ve zvláštním časovém řádu a každý předmět musí spočívat ve zvláštním prostorovém umístění, má-li se vůbec projevit. Aby mohla Světová Mysl uskutečnit svou nekonečnou rozmanitost karmických projevů, musí uskutečnit mentální rozdělení prostoru a času v jednotlivci. My, kteří jsme jejími výtvoři, vstupujeme do těchto rozdělení a pociťujeme jejich skutečnost jako hypnotizované subjekty. Poslední pravda však je, že jsou to jediné a pouze představy. Zdá se, že sny se odehrávají v čase a prostoru, neboť obsahují události i věci, ale když je posuzujeme z filosofického stanoviska, shledáme, že nenastala žádná zvláštní změna v mysli snícího člověka; ta se vůbec nepohnula v prostoru ke vzdálenému městu, které viděla ve snu, ani se téměř nepohnula v čase při nesčíslných událostech v onom městě, které zakoušela v době, která je jen jedinou sekundou bdělého času; ve skutečnosti zůstala nepohnuta v čase i v prostoru. To nám může pomoci pochopit, jak je možné, že se zdá, že Světová Mysl projevuje zvláštní časo-prostorovo-hmotný svět, ač je sama všepronikajícím bytím, které zahrnuje veškerý čas, veškerý prostor i veškerou „hmotu“, bytím, které si je věčně vědomo samo sebe.

Kdyby Světová Mysl nepoznávala samu sebe v každém tvaru v Přírodě, nechť je jakkoli nízký, jakkoli krutý nebo omezený, nemohla by být duší Vesmíru. Pro Světovou Mysl jsou všechny věci, poznatky a druhy vědomí stejně přítomny v jediném záblesku, neboť jsou pro ni všechny jediným. Její vlastní existence je proto věčným Nyní a nekonečným Zde. To je esoterně vyjádřeno v samotném jménu islámského Boha, Alláha: „Al“ znamená bezpočátečné, „La“ znamená nekonečné.

Jestliže Světová Mysl zná naprosto vše, pak musí také znát způsob, jakým se časo-prostorový svět jeví jejím časo-prostorovým tvorům a jak je jimi zažíván, neboť větší vědomí je stejně rozsáhlé jako Vše, obsahuje a nevyklučuje to, co je menší. Neexistuje žádná zvláštní forma zkušenosti, kterou by Světová Mysl nemohla obsáhnout. Každé místo je jejím „zde“ a každý čas je jejím „nyní“. Ona neopomíjí to, co je konečné; obsahuje všechny možné konečnosti, a přece je *sama* nekonečná.

Každá zkušenost v sobě zahrnuje věci viděné v prostoru a změny vzniklé v čase. Máme-li je vůbec poznat, musíme znát jejich „kdy“ a „kde“. Toto můžeme ovšem tvrdit jen z lidského hlediska. Existuje však jiné možné hledisko, z kterého je svět chápán jako všudypřítomnost a vzdypřítomnost. To ovšem ruší význam času a prostoru, jak my jim rozumíme. Neboť právě tak jak mravenec nemůže rozšířit svou inteligenci tak daleko, aby chápala to, co člověk při nejmenším vypětí může snadno pochopit, tak člověk sám nemůže rozšířit své časo-prostorové vjemy ani na zlomek rozsahu vjemu Světové Mysli.

Čas pro nás nabyl přehnané ceny. Teorie postupného vývoje dala některým západním metafyzikům popud ke vzniku teorie, že se Božství skutečně vyvíjí, že během času budeme mít většího Boha! Staří mudrci nebyli tak povrchní. Neboť oni věděli, že čas je mentálním výtvozem, a věděli, že Mysl sama jej přesahuje.

Lidské poznávání je podmíněno vytýčením vztahu mezi „já“ a „ne-já“. Je tedy všechno naše vědění relativní k našemu vědomí. Jak můžeme doufat, že poznáme opravdu základní přirozenost vědomí, které zcela přesahuje veškerou takovou relativitu? Lidskými měřítky nemůžeme správně posuzovat vědomí Mysli. Pokoušet se vtěsnat nekonečnou Světovou Mysl do našeho malého okruhu konečné časoprostorové zkušenosti je nefilosofické. To, co je pro lidskou zkušenost nezměrným vesmírem, je pouhým bodem ve Světové Mysli. Nemůžeme-li svou omezenou lidskou schopností pochopit takovou pravdu, nepopírejme ji. To, co je časovou věčností z lidského hlediska, je pouhým okamžikem v této vše-myslicí mysli. Jestliže se Světová Mysl může projevat a být činná v množství různých časoprostorových řádů, aniž nás uvědomuje o tom, co činí, musíme být připraveni přijmout fakt, že nevyhnutelná omezení našich vjemů nám zakrývají tyto jiné řády závojem prázdnoty. **Proto bychom si neměli stěžovat, že jedna z našich žádostí (aby Světová Mysl odhalila našemu vědomí postup a způsob své univerzální činnosti) je přehlížena.** Celý tento vznešený monismus (vše vychází z jediné podstaty) je opravdu a v pravém slova smyslu nepochopitelný lidskému myšlení v pojmech. Je pro nás nepředstavitelný právě proto, že jsme koneční a lidští, ale proto bychom se také neměli dopouštět chyby tím, že bychom takové možnosti zcela popírali.

Nejdříve si představujeme zlidštělého osobního Boha, který je zapleten v téže pavučině prostorových a časových vztahů jako my; každá následující myšlenka o tomto Bohu je plna nepravdy. A poněvadž je vesmír spředen z Božího Já, trpí naše myšlenka o vesmíru přirozeně stejnou nepravdou. Nepozorujeme, že jakmile se dopustíme základní chyby tím, že umístíme Boha do svého vlastního nebo vůbec nějakého časoprostorového řádu, musíme považovat jeho ze sebe samého projevený vesmír za věc, která se zrodila náhle v čase a náhle se objevila v prostoru, a jejíž dřívější existence proto stále zůstává nevysvětlena. Musíme vymanit své pojmy Boha i vesmíru z prostoru a času tím, že učiníme Boha nezpodobitelnou beztvarou Mysli a vesmír bez počátku a bez konce. Jestliže jsme nikdy dříve jasně nedocenili tento pojem, měli bychom si pamatovat, že nám Příroda na svůj stůl nepředkládá žádnou hostinu zjevných pravd. To, čím se chceme živit, musíme dobývat sami s mozoly na ruku a s bolestmi hlavy. Vše, co je hodnotné, je skryté, nepozorovatelné a těžko dosažitelné.

Odhalení skutečnosti

Světová Mysl je spojena s vesmírem nejen proto, že je zrozen z její činnosti, nýbrž také proto, že ona je z nejvyššího stanoviska samotným vesmírem, jak dokazuje mentalismus.

Jako nezaniknou myšlenky spisovatele, když je zničen papír, na který je promítl, tak není dotčena Světová Mysl projevem nebo zmizením představ, jejichž celkové promítnutí tvoří vesmír. A právě tak jako mysl umělce zůstává celá a nerozdělená po své tvůrčí práci, stejná jako byla před ní – bez ohledu na to, jakému množství tvůrčích myšlenek dala vznik – stejně tak zůstává Světová Mysl nezmenšená a neoslabená v celé své nepochopitelné integritě, i když ze sebe tvořivě vydá myriády jednotek, které tvoří celou světovou ideu v období kosmického projevu.

Jedno se stává množstvím. Světová Mysl promítá neustále a samovolně své bytí do živých vesmírů a živých tvorů. To ji však nikdy nemůže vyčerpat, neboť nikdy skutečně nic tímto procesem neztrácí. Jedno vytváří Mnohé ze sebe sama, ne z nějaké cizí látky, a

nelze je měřit jeho vyjadřováním ve vesmíru, neboť to je vždy neúplné. Nemůžeme dosáhnout Skutečnosti, spojíme-li dohromady miliony malých kousků. Skutečnost není celek v tomto smyslu. Není to pouze souhrn věcí, nýbrž daleko spíše podstata věcí.

Snadno můžeme pochopit, jak se jediná lidská mysl stává postupně množstvím myšlenek a přesto stále zůstává v jejich pozadí jako jejich nezmenšené jáství. Můžeme také pochopit, jak existuje táž mysl ve všech těchto různých myšlenkách. Takto můžeme snadněji pochopit, jak se může Světová Mysl projevat v milionech tvarů a přece zůstat svým nekonečným transcendentním jástvím. Vesmír v sobě neobsahuje celou Světovou Mysl, necht' se zdá jakkoli bezmezný, stejně jako prázdný džbán v sobě neobsahuje všechnen prostor. Džbán nám může dát pouhý náznak toho, co je prostor tím, co obsahuje; také vesmír svým obsahem pouze naznačuje, co je Světová Mysl. Světová Mysl není jen ve vesmíru, nýbrž metafyzicky také mimo něj. Konečnost světa poukazuje na nekonečnost, která překračuje svět. Fakt, že svět je jen proměnlivým Jevem, poukazuje na neměnnou Skutečnost, která je jeho základem. Je-li skutečně vesmír sebe-projevením Světové Mysli, není to projevení ani úplné, ani vyčerpávající, nýbrž jenom částečné projevení. A tak, když pátráme hlouběji, odhaluje se nám svět jako sebe-projevení bezprostřední *přítomnosti* Mysli, nikoli její *přirozenosti*.

A tak jestliže chceme alespoň intelektuálně znát to, co je naprosto nejvyšší, nemůžeme se zastavit pouze u dynamického pojmu Světové Mysli. Musíme na své cestě pokračovat, abychom pojmenovali TO, co jediné má nejvyšší skutečnost. Čtenář musí pochopit, že i **když mentalismus mění svět v představu, nemění v představu skutečnost. Tak přicházíme k problému vlastní přirozenosti Světové Mysli. Po problému „hmoty“ je to nejhlubší a nejkrytější problém, který stojí před námi. A protože Světová Mysl je základním zdrojem všeho, je rovněž základním klíčem ke všemu. Všechny lidské bytosti jsme totiž převedli na buňky v této Světové Mysli a všechny „hmotné“ předměty na myšlenky, společně oběma vytvářené.** Všechno existuje v oceánu mysli právě tak, jako všechny vlny existují v oceánu vody. Světová Mysl je proto jedinečná a nepodobá se ničemu jinému, co existuje. Ona je to nejvyšší. Nelze ji zjednodušit v nic jednoduššího, než je ona sama. Získat i jen intelektuální vhled do její přirozenosti a významu je proto tak důležité, protože poskytuje současně intelektuální vhled do přirozenosti a významu Boha a skutečnosti, tedy do nejzákladnějšího problému, přístupnému lidskému uvažování.

Stejně jako má každá lidská bytost zevní život činnosti v bdělém stavu a vnitřní život pasivního bezesného spánku, obdobně má Světová Mysl také dvojitý život. Její zevní a činný život je samozřejmě spojen s projevením vesmíru. Co je její vnitřní a pasivní existence? Jednota takzvaného nevědomého a vědomého jáství v člověku nám dává jak klíč k jednotě těchto dvou aspektů Světové Mysli, tak také obraz toho, čemu se skutečně podobá. Člověk může obrátit svůj mentální pohled ven, kde vidí zlomek vesmíru prostírajícího se před ním; nebo jej může obrátit do nitra v hlubokém spánku, kde nevidí vůbec nic, jsa zaujat sám sebou. Podobně může Světová Mysl hledět ven a pozorovat své vlastní projevené ideje; nebo může hledět do nitra a být pohroužena do svého vlastního jáství, jsouc zcela zbavena těchto představ. Ale tato analogie nepředstavuje celou pravdu. Když člověk vstoupí zcela do sebe, upadne do bezvědomí. Světová Mysl však zůstává v trvalé, vědomé, bezčasé a bezprostorové sebe-kontemplaci, jako ryzí a absolutní Mysl.

Světová Mysl není tedy úplně a výlučně zaujata obrazem vesmíru. Musíme rozlišovat mezi její ven promítnutou existencí a jejím životem vnitřním; tedy mezi popředím její pozornosti, soustředěné na časo-prostorovou činnost, a pozadím její pozornosti, soustředěné na její nerušené ticho; mezi její pozemskou meditací a nebeskou kontemplací. Tento bod se může stát jasnějším, přemýšlíme-li o tom, co se děje na

začátku a na konci kosmického období, uvažujeme-li o oponě, jejíž zvednutí odhaluje všechny věci a jejíž spadnutí je zakrývá. Když Světová Mysl promítá svou pozornost ven, vytrysknou k životu samy sebou karmické síly vyvíjející vesmír; když obrátí svou pozornost dovnitř, stáhnou se tyto síly opět do latentního stavu a období projevu se uzavře. Během zmizení vesmíru kontempluje Světová Mysl pouze svou vlastní absolutnost a nezná nic jiného. Prvním aspektem je Světová Mysl ve střídavé činnosti, kdežto ve druhém je v prapůvodním klidu.

Ostrý rozdíl mezi těmito dvěma fázemi existuje pouze v existenčním vyjádření, ne v základní přirozenosti. V jednom smyslu je to jako ostrý rozdíl mezi člověkem v hlubokém spánku a tímž člověkem pilně přemýšlejícím a činným. Člověk sám zůstává podstatně nezměněn, ale pozorovatelům, kteří by nebyli lidmi, by se jevil podle toho, co dělá v prvním stavu, a podle toho, co dělá v druhém stavu, dvěma odlišnými bytostmi. Právě tak, jako musíme pro filosofické účely pokládat člověka za jedinou bytost (mentální), ale pro účely praktické za bytost dvojitou (fyzickou a mentální), tak musíme pokládat Světovou Mysl za jedinou jsoucnost ze stanoviska filosofického, ale za dvojitou jsoucnost ze stanoviska praktického. Oba aspekty jsou pro nás jednoduše různými způsoby nahlížení. To však nečiní jeden aspekt méně důležitý nebo méně skutečný než druhý. Jsou odlišné, ale nejsou jeden od druhého rozdílné. Nicméně takto analogie podává jen náznak, není přesná. Zatímco ve Světové Mysli existují oba tyto směry dokonale vedle sebe, neexistují současně v lidské bytosti, ale vládnou ve střídavém rytmu. Ještě jednou: Lidské myšlení a činnost jsou založeny na pěti smyslech, které mají nesmírně omezený rozsah. Rozsah Světové Mysli však daleko přesahuje a převyšuje smysly. Proto si musíme pamatovat, že věta „Světová Mysl myslí“ znamená nekonečně více, než se zdá. Je to pohyb nekonečné moudrosti v neomezeném rozsahu.

Abychom rozlišili své myšlenky o této dvojí existenci Světové Mysli, je třeba mít pro tyto existence zvláštní výrazy; ale chceme-li se vyvarovat omylu, že zde jsou dvě různé odlišné jsoucnosti, je třeba, abychom udržovali tyto výrazy ve vzájemném vztahu. Tato nauka proto prostě vypouští přívlastek z názvu Světová Mysl a s ním všechna omezení, ponechávajíc jednoduchý a pravdivý název Mysl (anebo také výstižný pojem Absolutno), aby zastupoval poslední podstatu, absolutní skutečnost.

Mysl tedy projevuje dva aspekty: první jako sebe-kontemplující, v němž si je vědoma jediné sama sebe; druhý sebe-vývojový, v němž postupně projevuje svět a tak omezuje svůj vlastní život a vědomí. Prvý aspekt je ryzí Mysl-sama-v-sobě. Druhý aspekt je Mysl, stojící v nerozlučném vztahu k vesmíru. Prvý aspekt nazýváme Mysl (Absolutno), druhý Světová Mysl (občas dříve uvedeno jako Univerzální Mysl), ale oba jsou skutečně jedním. Můžeme dojít ke správnému pojmu Boha jen tím, že o něm přemýšlíme tímto dvojím způsobem.

Nesmírná potíž uvést tyto dva protilehlé činitele v soulad existuje však pouze pro nevyvinutý intelekt, ne pro rozvinutý insight. Mudrc totiž může odhalit osobní zkušeností, že jeho nejnvnitřnější jáství je statické, zatímco jeho vnější osoba je činná. Tak může pochopit, jak ve Světové Mysli existují tytéž protiklady současně.

Mysl je jedinou věcí, která může tvořit tisíce jiných věcí, které se vzájemně jedna od druhé liší, a přece zůstane tím, čím je sama v sobě. Mysl je v podstatě Beztvaré, ale v projevu Tvarované. Je jak Jedno, tak Mnohé, podle toho, z které strany si přejeme na ni pohlížet. Univerzální existence je proto jednotou v rozmanitosti a rozmanitostí v jednotě, klidem uprostřed pohybu a pohybem uprostřed klidu.

Obraz světa se stále mění, ale stěna, na níž se filmový obraz promítá, je stále v klidu. **Psychologicky lze toto vše shrnout takto: Když Mysl je činná poznáváním a rozlišováním jedné věci od druhé, je konečným vědomím. Když přijímá tvary a**

vlastnosti, je věcmi samými. Když je soustředěná jako individuální pozorovatel těchto předváděných předmětů, je „jástvím“. Když je soustředěná jako pozorovatel, pozorující prostřednictvím „Nadjá“ všechny tyto nesčíslné oddělené pozorovatele, je Světovou Myslí. Když je v pasivním klidu, je sama sebou, Myslí, Absolutnem. Vesmír nemůže jinak než se pohybovat od Množství k Jedinému. Proto směřuje veškerý život na konec k vznešenému vyvrcholení posvátné Jednoty.

Tajemná Prázdnota

Od těchto pojmů můžeme vystoupit výše k záhadnému vrcholu tohoto metafyzického učení. Musí nyní být jasné, že Bůh není nic, co by bylo možno zachytit do naší osobní časoprostorové sítě, nic, co lze vidět, slyšet nebo hmatat. Chceme-li zachytit i jen náznak pravého a dokonalého bytí Světové Mysli, musíme si odmyslit všechna omezení z její *podstaty*. Nesmíme se pokoušet vtěsnat nejvyšší do svěřací kazajky tím, že je rozdělíme do tvarů, časového pořadí, přívlastků nebo tvorů. Jak daleko naše lidské vnímání sahá a jak daleko naše lidské uvažování může sahat, není nejvyšší tím, ani oním. Svět měnících se jevů nemůže být světem soběstačným a svět, poznamenaný relativitou, nemůže být v podstatě skutečným světem. Proto musí být skutečný svět absolutní svět, kde neexistuje žádná změna, žádná relativita, žádný čas, žádný prostor, žádná věc, která se může měnit, žádný časový interval mezi událostmi, který by bylo možno měřit, ani žádná vzdálenost, která by se mohla počítat. Ale nahlíženo z naší strany, takový absolutní svět bez věcí, bez času a bez prostoru, by byl naprosto prázdný. Myšlení by se uklidnilo ne v něčem vymezeném, ale ve zdánlivě prázdnosti bytí. Jestliže si odmyslíme všechny tvar a pevnost, složení a chuť, vůni a barvu kteréhokoli předmětu, co zbude? Když si takto odmyslíme každý přívlastek i vlastnost, zůstane to, co je zdánlivě prázdnou negací. V tomto bezmezném prázdném tichu neexistuje nic, čeho by se pozorující intelekt mohl zachytit. Protože zde není žádný zvláštní jev v prostoru nebo v čase, ani intelektuální představa, pomocí níž bychom mohli o něm přemýšlet, vypadá to jako prázdná nicota zbavená všeho obsahu. Není zde žádný prostor pro jakýkoli tvar ani čas pro jakoukoli událost prostě proto, že zde není vůbec žádný prostorový řád ani časový sled.

Když pronikáme hlouběji do přirozenosti Mysli, shledáváme, že je nakonec nepředstavitelná, leda bychom popřeli všechny její vlastnosti, což zanechá nesmírnou Prázdnotu, která je paradoxně jedinou existencí. Když je Světová Mysl sama v sobě mezi kosmickými obdobími a stáhla svá vyzařování, vnoří se také do této nezměrné Prázdnoty. V tomto svém základním stavu přichází Světová Mysl ke konečnému klidu – neslyší zvuky, nevidí tvary, nepozoruje a neprovádí žádné činnosti. Zde není rozdíl mezi jednou věcí a druhou, jednou bytostí a druhou, jedním tvorem a druhým. Kdyby proto byla dána otázka, co bylo před Světovou Myslí, odpověď musí být nikoli nic (nothing), nýbrž stav, kde není žádná věc (NO-thing-ness). Nemůžeme to nazvat existencí, protože zde není nikdo a nic, aby existoval buď jako ten, kdo zažívá, nebo jako zažívaná věc, ani jako myslící bytost, nebo jako myšlené představy. Zde není místa pro osobnost, ať lidskou, nadlidskou, nebo nižší než člověk, protože jakákoli oddělenost je zde naprosto vyloučena. To překračuje všechny závislosti nerozlučně spojené s takovou osobností. Protože tento pojem nejvyššího bytí zbavuje toto bytí jakéhokoli druhu tvaru v prostoru a jakéhokoli druhu existence v čase; protože ho zbavuje všech vztahů k nějaké druhé věci i každého já na pozadí ne-já, které je tím, co *my* pokládáme za vědomí, zdá se nerozeznatelný od naprosté ne-existence.

Intelektuální pojem prázdnoty se zdá vždy na začátku lidskému cítění odpudivě přísný. Je spojován – zcela nesprávně – s představami jako chladná smrt a tiché hřbitovy. Tato reakce vzniká z hluboce zakořeněného materialismu lidských smyslů, z neschopnosti

hledět za to, co mohou vidět, slyšet, čichat, chutnat a hmatat. Na počátku se dovede jen málokdo postavit tváří v tvář tomuto pojmu nesmírné Prázdnoty, aniž couvne ve strachu a zděšení. Nicméně je třeba mu čelit, až se stane běžným a přijatelným; neboť teprve pak můžeme postoupit k následujícímu vyššímu stupni chápání. Bylo by totiž mylné vykládat výraz Prázdnota pouze ve smyslu záporném a nihilistickém; ať se to zdá jakkoli paradoxní, je v něm také smysl kladný. I když je Absolutno tak vzdálené všemu, co známe jako existenci, přesto je nelze správně popsat jako nic. Ono skutečně je, i když nemá individuální existenci. Intelkt opravdu nemůže pochopit tento pojem Prázdnoty bez tvaru a bez podoby, který může vydat svůj hluboký význam jen vyšší schopnosti insightu. Jestliže je tato Prázdnota skutečnou přirozeností nás všech a jestliže ji někteří v minulosti poznali, samozřejmě že oni se nestali ničím, ani to, co poznali, nebylo neexistující. Musí tedy tato Prázdnota mít nějaký druh bytí. Podle tibetského textu této nauky: „Lidé si vytvořili čas z Prázdnoty; oni sami jsou Prázdnotou. Ti, kteří to chápou, mohou proniknout hluboko do podstaty nirvány, která přesahuje relativitu.“

Není to jistě snadné, aby naše vědomí ovládané tvarem přijalo představu, že Nic je rovnocenné Skutečnosti, že základnou, na které je vybudována veškerá naše zkušenost bdělého stavu, stavu snu a spánku, je Prázdnota a nikoli pevná, ve své podstatě hmotná látka; ale když to jednou důkladně pochopíme, pochopíme také, že to řeší konečnou záhadu existence. Musím všechno popřít, dříve než můžeme všechno pochopit. Musíme nejdříve nalézt a přesvědčit se, že Nejvyšší není tím ani oním, než můžeme poznat, čím to a ono skutečně je. Nejvyšším nemůže být nic, co je změřitelné, nic, co je konečné, nic, co je utvořené. Konečný pojem všeho lze pochopit jen vyloučením všeho, co je pomíjející, a popřením všeho, co je známé. Prázdnotu skutečně nelze pojmenovat, neboť už samotné slovo „prázdnota“ je zcela záporné a nepoukazuje na kladné „Bytí“, které naplňuje skutečnost, kterou zastupuje a která má opravdovou, byť tajemnou, vlastní existenci. **Lidská mysl si nemůže úspěšně představit naprostou prázdnotu, protože, i když věří, že vše zjednodušila na úplnou prázdnotu, stále zde ještě je ona sama, kdo myslí na tuto prázdnotu. V okamžiku, kdy myslí na Prázdnotu, mysl ji ve skutečnosti sama naplňuje! Již samotným prohlášením, že nic neexistuje, ohlašuje mysl svou vlastní přítomnost. Tvrzením, že vše je temnota, prohlašuje existenci svého vlastního světla. Nemůžeme myslet na věc, která neexistuje, neboť i když ji prohlásíme za neexistující, myslíme alespoň myšlenku o ní. Stejně nelze myslet na pojem naprosté prázdnoty, neboť i kdyby vše ostatní bylo vypuštěno, zůstane stále ještě myslící mysl. Metafyzický význam myšlení spočívá v Myšlení. Fakt, že se Mysl jeví jako „nic“, je pouze naší iluzí, neboť je poslední neodstranitelnou skutečností, která zůstává, když si odmyslíme vše ostatní. Pojem naprosté neexistence je proto klamný a iluzorní. Představa *naprostého* zničení je rovněž iluzorní. I pod zápornou myšlenkou, kterou chováme, je kladný význam – jemný pocit samotného čistého bytí, tajemný prvek vědomí, jehož pouhá přítomnost nám umožňuje pronést i popření světa. Takto zde paradoxně je zůstatek – látka Mysli, z níž je zrozen – zůstatek, který dále existuje nedotčen zmizením jednotlivých tvarů, do kterých byl dočasně zformován naším časo-prostorovým vědomím a bez nichž se *podobá* nicotě, ale ve skutečnosti jí není. Neboť všechny tyto vlastnosti, které jsme si takto odmysleli, jsou také omezením. Zůstatek je Mysl ve své vlastní čisté vnitřní přirozenosti. Takto vidíme, že je nutno předem předpokládat, i když si to neuvědomujeme, toto nekonečné a neomezené bytí dříve, než můžeme poznat jeho omezené a konečné projevy v sobě a kolem sebe.**

Prázdnota je jedinečná vzhledem k tomu, že proti ní nemůžeme postavit ani představu Plnosti, i když je v ní obsažena. **Vše, co vidíme kolem sebe, povstalo z Neviditelného, které proto nemůže být pouhou nicotou. Prázdnota je prosta pouze**

individuálních a oddělených jevů, ne však univerzální skutečnosti, která je jejich původní přirozeností. Kdybychom odstranili každou stopu vesmíru se všemi jeho tvory, od nejnižší buňky až k nejvyššímu člověku, od nejmenšího protonu až k největší hvězdě, tu nevyjádřitelná tajemná Prázdnota, který by pak zůstala, by byla Mysl ve svém čistém, prvotním a neprojeveném stavu. Jestliže v Prázdnotě neexistuje nic relativního, není to totéž jako nicota. Skutečné stále existuje, převyšujíc všechnu relativitu. Prázdnotu nesmíme nazývat neexistencí, protože je to trvalý základ, v němž jsou všechny věci zakořeněny, základní bezmeznost, ve které jsou obsaženy všechny životy.

Za smyslovým vnímáním všech tvorů, za myšlením člověka, toto jediné provždy je. To je tedy jediná skutečná existence, vše ostatní je pouze přerušovaným jevem v ní. Stejně jako nelze skutečně oddělit tělo člověka od jeho mysli, tak nelze oddělit ve skutečnosti Vše během kosmického projevu od prázdné Mysli. Zralé chápání musí vidět Světovou Mysl v těchto dvou aspektech. V období svého projevení existuje vesmír v této Prázdnotě jako oblak na obloze; před tímto obdobím je však zcela ponořen do Mysli. Můžeme stopovat věci zpět k myšlenkám a myšlenky zpět ke své mysli a tu opět k Nejvyšší Mysli. Můžeme tedy říci, že ze stanoviska běžné zkušenosti je Mysl příčinou vesmíru.

Psychologicky znamená Prázdnota onu čistou Mysl, v níž je zbavena všech zabarvení tvořivé představivosti; ono opadnutí tvarů, pocitů, chutí, vůní a zvuků, tedy opadnutí pozemského vědomí; ono zmizení světa pomíjejících jevů, které zanechává pouze svět trvalé skutečnosti. Mysl nemá ve svém prvotním stavu žádné přívlastky, žádné touhy, žádnou vůli, ani žádný tvar; nemá žádnou viditelnou, vnímatelnou nebo myslitelnou individualitu, nemá žádnou možnou velikost ani žádné přiměřené jméno; není to věc, kterou lze uchopit rukou nebo pochopit myšlenkou. **Důvod, proč v naprostém tichu prázdnoty neexistuje minulost, přítomnost ani budoucnost, vůbec žádný čas, žádné prostorové řády ani žádné tvary, které by je naplňovaly, žádné projevení nebo rozpuštění vesmíru, záleží v tom, že taková činnost existuje jedině v jedincích pro jejich obrazotvornost a v nich, nikoli pro Prázdnotu-Mysl. Stejně jako existuje sen pro představu samu snící mysli, tak také ani zrození nebo smrt, ani vášeň, touha nebo smutek nemůže být v Prázdnotě, ale jen v myšlenkách, které na sebe vkládají jedinci v ní zakořenění.**

I když chápeme fakt, že všechny věci jsou mentální, neznamena to, že neexistují; nelze považovat podstatu mysli za nicotu proto, že je neviditelná, nehmatatelná a tělesným smyslům nepochopitelná. Věci se nemají popírat, ale chápat. Jsou to pomíjivé *formy*, které přijímá věčná Podstata-Mysl. Jsou zajisté zde, ale jsou to jevy, které jsou jako tvary odsouzené zaniknout, ale jako podstata věčně trvat. Svět je *skutečný*; je živě předváděn naším očím, uším, prstům, ale přesto není ničím jiným než jevem! **Svět je skutečný, ale tak, jak se nám jeví, je iluzí (májou)!** Jenom když přijmeme tento paradox, dosáhneme jakéhosi stupně pochopení. Mysl není pouhá prázdnota, nýbrž sama pravá skutečnost v pozadí veškeré naší zkušenosti světa. Prázdnota je pouhou nicotou jen ze stanoviska materialisty, zatímco ze stanoviska mentalisty je základní skutečností, základem veškeré projevené existence. Je také univerzálním stavem předtím, než univerzální existence sama vznikne. Je sice paradoxní, ale zcela pravdivé, že Prázdnota, tedy Žádná-věc, kterou nikdo přímo nezažíváme, je nejvyšší skutečnost, kdežto Vše, Každá-věc, což obvykle zažíváme, je jevem v této Prázdnotě. Jev světa vidí každý, ale jen málokdo zachytí pravdu o něm. Skutečnost světa nemá existenci, ani se sama neudrzuje, neboť závisí na původní Prázdnotě Mysli, z které vychází a do níž se zase noří.

Co neosvícení lidé pokládají za substanci, tedy tvar věcí, je ve skutečnosti jejím popřením, kdežto pravou substanci, tedy podstatu, z které se tyto tvary vynořují, přehlížejí jako neexistující. Nejtěžší překážkou, kterou musí zdolat chápání západního člověka, je

prosté přijetí Neprojeveného jako nejvyšší skutečnosti. Tak jsme si navykli myslet ve výrazech měřitelných tvarů a pevných těles, že jsme ztratili sílu myslet ve výrazech neměřitelné beztvaré Myšlenky, která je neviditelnou skutečností všech tvarů a pevných těles, skrytou skálou, na níž vše spočívá. Člověk, který doufá, že nalezne Skutečné tam, kde není, mezi pomíjivými tvary a prchavými stavy, které jsou jen jevy v mysli, místo aby je hledal tam, kde Skutečné je, tedy v Podstatě-Mysli, se podobá nevědomé opici, která se pokouší chytit obraz měsíce na vodní hladině.

Jak se může Neproměnné stát Proměnným, Nehybné přejít do Pohybu, jak se může Jedna Mysl projevit tak nenadále jako mnohotvárný vesmír? Příroda nám dává náznak odpovědi tím, že nám dala spánek. Neboť zde sami zažíváme, jak se mysl ve svém sjednoceném a nerozděleném stavu znenadání drobí do množství myšlenek a věcí, když přechází z hlubokého spánku do bdělého stavu nebo do stavu snu. Jediné se dělí v Množství. Individuální Mysl se marnotratně vydává ve vývojové existenci, přesto však zůstává neporušená, nezmenšená a nevyčerpaná. Mysl se může projevovat různými způsoby, ale, i když se tyto způsoby vzájemně liší, zůstává stále nezmenšenou Myslí. Je to jako číslo 10, které může být vyjádřeno matematicky 5×2 , $6 + 4$, $20/2$, 10×1 , $7 + 3$, a podobně. Všechna tato matematická vyjádření představují sice různá znázornění, ale při všech obměnách se vždy rovnají stejnému výsledku – 10.

Pochopení této Prázdnoty je v tomto studiu nutným stupněm a má dvojitý výsledek. Předně, tím, že zbaví celý vesmír veškeré jeho „hmotné“ substance, zlomí náš vrozený materialismus; a za druhé, tím, že zredukuje všechny oddělené věci na zdánlivou prázdnotu, odstraní naši poslední omluvu pro připoutanost k nim. Proto to není pouze metafyzický stupeň pro naše poučení, nýbrž také výchovný stupeň pro naše osvobození.

Tato zdánlivá nicota je tajným základem veškeré existence vesmíru, je původním zdrojem, odkud se vesmír vynořuje, a posledním útlukem, do kterého se vrací. Je první a poslední ze všech věcí, je Ničím a Vším, jedinou trvalou skutečností, jejíž přítomnost Příroda vždy naznačuje, kterou však nikdy neodhaluje. Její nekonečnost je nevýslovná, její existence neproměnlivá a její tajemství neproniknutelné pozemským smyslům.

Světová Mysl se vynořila z Mysli a vesmír se vynořil ze Světové Mysli. Předložku „z“ zde však nelze brát doslovně; je jí použito jen z nedostatku lepšího výrazu. Vesmír není nikdy vně Světové Mysli, ani ona není mimo Mysl. Každá předložka, která má prostorové vztahy, je chybná, použije-li se o ní. Světová Mysl si ve svém prvním aspektu není vědoma Ničeho, kdežto ve druhém aspektu si je vědoma Všeho, neboť v prvním se věnuje zcela sobě samé, kdežto v druhém se věnuje myšlení o tom, co se jí jeví jako „druhé“.

Na otázku, proč je vesmír tak neustále v neklidu, v tak neustávajícím pohybu, můžeme nyní odpovědět, že právě tato činnost znamená snahu blížít se různými způsoby k původnímu stavu, z něhož se vynořil. Tato snaha je nevědomá téměř u všech individuálních středisek, ale vstupuje do sebe-uvědomění u lidské bytosti na určitém stupni jejího vývoje. A tak charakter věčného-stávání-se vesmíru prostě naznačuje, že za ním a v jeho pozadí existuje věčně tichá podstata prázdny Mysli. Neboť zde odhaluje Božské svoji nepopsatelnou přirozenost, nezastřenou mlhami a nezakrytou iluzemi.

Skutečný svět

Co je skutečnost? Nemůže to být něco, co zde dnes je a zítra zmizí. Musí to být něco, co přesahuje hranice času. Prvním znakem skutečnosti je, že vždy existuje – musí mít věčně trvající existenci. Kdyby tomu bylo naopak, kdyby naprosto nic bylo jen jedenkrát podmínkou dějin vesmíru, pak by byl vesmír nikdy nemohl vzniknout, neboť z ničeho se nic nemůže vynořit. I nejprimitivnější inteligence žádá nějaký důvod, jenž by

vysvětlil věci. Proto původní „něco“ muselo vždy existovat a musí existovat stále. To můžeme nazvat nejvyšší skutečností. Je to nikdy nekončící zdroj Všeho. Je to Mysl.

Je tedy jasné, že nejvyšší existence je Mysl-sama-v-sobě ve své ryzosti a celistvosti, mimo své působení a mimo své výtvoř, v celé své bezmezné nekonečnosti. Ačkoli mentalismus mění věci v myšlenky, neprohlašuje, že myšlenky jsou poslední skutečností; jsou něčím, co tato skutečnost konstruuje pro sebe. Mentalismus také nehlásá, že vědomí jak *my* je známe, je touto skutečností, nýbrž prohlašuje, že je něčím, co tato skutečnost ze sebe vydává. Jak v pozadí myšlenek, tak v pozadí časoprostorového vědomí je jejich tajemná podstata, která trvá v neproměnném Zde a věčném Nyní. Tato podstata všech věcí je jedna a táž Mysl, která se objevuje jak v egu, které věci vidí, tak v samotných věcech. Mysl je souhrnem veškeré zkušenosti, výchozím i konečným bodem celé existence; je tím, co poznává, i tím, co je poznáváno. Přesto je pro člověka paradoxně nevědomým a neznámým. Jsou-li myšlenky pomíjející, jejich základní látka, Mysl sama, není pomíjející, ale je jejich skutečností, a také stále uniká našemu myšlení. Tato nezachytitelnost však vzniká spíše tím, že nevíme, co máme hledat, než naší neschopností toho dosáhnout. Metafyzika pravdy doplňuje tento nedostatek a filosofický insight jasně vidí tam, kde neosvícené myšlení nevidí vůbec.

Když je myšlenka odtahována od rozmanitosti věcí a řízena do nitra, aby přemýšlela o sobě samé, podstupuje svůj poslední a nejvznešenější úkol, neboť jediné zde nalezne onu mystickou jednotu, která je základem všech věcí a která je všechny obsahuje. Insight odhaluje a rozum potvrzuje, že všechny nesčíslné objekty ve světě jsou projevy jediné látky – Mysli, která trvale projevuje náznaky své vlastní podstaty. Jakmile je toto pochopeno, pak sama neustávající existence Mnohého se jeví jako důkaz věčné existence Jednoho. Pohyby představ se jeví jako důkaz nehybného pozorujícího prvku v pozadí. Tyto pohyby představ tvoří zmenšené odhalení toho, na čem jsou viděny a čím jsou poznávány. Hluboce uvažujícímu člověku je tedy každá konečná mysl náznakem všudy-přítomné nekonečné Mysli.

Přístup k prázdnotě nerozlišené Mysli – k Prázdnotě – můžeme získat buď mystickým transem nebo insightem. Děje-li se to jenom pomocí prvního prostředku, pak se dotkneme pouze jejího okraje a naše vědomí světa se po dobu trvání transu dočasně zruší. Proto indičtí mystici, kteří považují stav transu za nejvyšší dosažení člověka, prohlašují, že vesmír je iluzorní, stínový a neskutečný. Neboť Mysl na této úrovni nemá pocit, že se rozlišuje do oddělených „jáství“ a že se třídí do nesčíslných forem. Přesahuje vědomí každé jiné existence. Nikdy nepřerušuje svou jednotu tím, že by sestoupila k uvědomování si rozmanitého a mnohonásobného světa. V tomto směru je jako člověk, který si neuvědomuje tisíce buněk, které se rodí a po několika týdnech umírají v jeho těle, přestože jsou jeho tak intimní částí. Je pravda, že *forms*, v kterých zažíváme svět, mysl v transu nezná, nicméně Světová Mysl, která promítá tyto formy a která je jejich podstatou, stále existuje v Prázdnotě a stále je zná. To znamená, že mystické prohlášení o neskutečnosti světa je jedním z těch nejistých tvrzení, které je nutno lingvisticky analyzovat, nemá-li nás uvést do omylu. Když to uděláme, dojdeme k jasnému výsledku, že naše zažívání jeví světa je pomíjející, ale naše zažívání existence světa je v podstatě skutečné.

Někteří orientální mudrci (nikoli mystici) v dávných dobách také kladli důraz na iluzivní charakter tohoto světa a zdůrazňovali to jako nejdůležitější část své nauky. Ale jak již bylo vysvětleno, byl to pouze dočasný prostředek, aby pomohli žákům skoncovat s otroctvím víry v materialismus a zejména s jejich poutem k myšlence těla. Vždyť titíž učitelé prohlašovali na pozdějším stupni, že tentýž iluzivní svět není nic jiného než tvar, který přijala skutečnost. Nauka o neskutečnosti světa byla dáována začátečníkům a středně pokročilým v tomto hledání, aby je přesvědčila, aby intenzivně obraceli svou pozornost k

neviditelné skutečnosti; byla tedy dáována stejně pro svou výchovnou hodnotu, jako proto, že byla pravdivá o *tvarech*, přijatých zkušeností. Byla to nauka předběžná a nikoli konečná; na vyšším stupni byla pak dovolána ve prospěch nauky, že vše je z jedné substance, že vše je v podstatě skutečné. Mentalismus sleduje podobný postup jako tito učitelé: když změnil „hmotu“ v myšlenky, mění myšlenky v Mysl.

Metafyzické dělení na Skutečnost a Jev, na Bytí a Stávání se, stejně jako mystické dělení Ducha a Hmotu, Boha a Iluzi, musí být nyní správně pochopeno, čím je – hypotetickým antagonismem, nikoli definitivním. Hledající, který může vystoupit tak vysoko, musí nyní přeskočit i toto rozlišování. Musí vidět všechny věci jako nerozdílné od původní Podstaty-Mysli, musí je obsáhnout v jediném uskutečnění s podstatou samou. Když se vzdáme tradičního dualistického pojmu, který klade Ducha na jednu stranu a Hmotu na stranu druhou, vzdáváme se největšího klamu, který kdy ovládal mystické myšlení. Výrazu „klam“ je zde použito jedině z filosofického stanoviska, neboť každý pojem má určitý druh pravdy na své úrovni. Proto moudří učitelé všech dob sledovali metodu postupného odhalování, vyhovující jednotlivým stupňům chápání, neboť tato metoda má ve svých širokých záhybech místo pro všechny názory. Nejprostší mentalitě byl vysvětlován vesmír pouze na základě existence hrubé, pevné hmoty. Zralejší mentalitě bylo dáno jemnější vysvětlení, které uvedlo nehmatatelný prvek Ducha jako sílu, jež prostupuje hmotu a aktivuje ji. Na těchto dvou základních názorech na vesmír byly a jsou budovány všechny druhy obměn a úprav. Třetí, mentalistický názor však začíná předvádět vesmír ve výrazech vědomí a učí, že vše, co známe, jsou pouze naše vlastní představy. Avšak nakonec je pokročilá mysl určena, aby se zbavila všech těchto materialistických, polo-materialistických a složených představ, a aby odvážně postoupila na nejvyšší hledisko čistého mentalismu, který redukuje vše bez výjimky na jediný prvek – Mysl.

Asketický mnich – metafyzik, který prohlašuje vesmír za neskutečný, který by z něho chtěl učinit bezcenný stín, si plete předběžné stanovisko, které se snaží vyprostit mysl člověka z hmotnosti, s nejvyšším stanoviskem, které se snaží hledět spíše na jeho podstatu než na jeho tvar. Proto je nesprávně hledět na vesmír jako na iluzivní, ale správné je považovat ho prostě za to, čím je: za mentální výtvar. Představivost je silou, náležející Světové Mysli; a proto ani ona, ani její výtvary nemohou být v nejvyšším smyslu klamy. Co je iluzivní, je hmotnost světa, nikoli jeho existence. Filosofie nemůže přijmout dualismus, který náboženskou nebo metafyzickou sekerou poltí svět na Ducha a Hmotu. Ten, kdo mluví o zápase mezi nimi, neví, co mluví. Dualita je iluzí mysli. Starý dualismus mezi Duchem a Hmotou se pro osvíceného člověka rozplývá a mizí. On chápe, že nespočetné množství věcí je pouze představou, tedy ničím, co by se v podstatě lišilo od jeho mysli. Chápe dále, že když veškeré věci jsou takto zjednodušeny na jedinou látku, není a ani nemůže být mezi oběma rozdíl. Smyslový svět je projevem Mysli. Neexistuje nic jiného než Mysl. Hmota a Duch jsou v podstatě totožné. Iluze a skutečnost jsou jen intelektuální hračky pro hru začátečníka. Dualismus je jen pro nevědomého. Je pouze Jedno. Když poznáme, že Skutečné souvisí trvale se svým Jevem a že Jev je jeho vtělením, **když chápeme, že Mysl se předvádí Mysli jako nezměrný vesmír, opustí nás tendence opovrhovat tělem a opouštět svět.**

Vidět svět pouze jako pomíjející bez jeho základní skutečnosti je stejně neúplné vidění, jako vidět pouze skutečnost bez jejího projevu – světa. Oba jsou nerozlučně spojeny, a tak je vidí pravý insight: nevidí je ve vzájemném protikladu. Skutečné a jeho vyjádření Světovou Ideou nejsou koneckonců dvě nezvratně oddělené věci, ale nepřerušovaná jednota. Díváme se na Skutečné po celý čas, když se díváme na vnější svět. Jenom ho vidíme jakoby z druhé ruky, nikoli bezprostředně; vidíme led, ne však páru.

Toto je nejvyšší skutečnost. Ona je to, co lidé vědomě nebo nevědomě míní, když mluví o Duchu a Božství, neboť neexistuje žádná jiná. Zatímco vše ostatní existuje

relativně, toto jediné existuje absolutně samo pro sebe, nezávisle na ničem jiném. Je to tajemný Princip, který jakožto život existuje v nás všech a ve všem kolem nás a který jakožto Mysl je základem celého našeho uvědomování si těchto existencí.

Existuje svět skutečného bytí, který má lidstvo teprve nalézt a *milovat*; to je nepsaný úkol, který nám život určil; to je význam pozemské existence pro všechny lidi.

Čtvrté evangelium

Nahlédneme-li do Nového zákona, zejména do části sepsané sv. Janem, obecně nazývané Čtvrté evangelium, najdeme tam některé z myšlenek této nauky, vyjádřené jiným způsobem. Jeho úvodní slova: „Na počátku bylo Slovo, a to Slovo bylo u Boha,“ nás okamžitě stahují do hlubokých vod metafyziky pravdy. Neboť vesmír není ničím jiným než výsledkem božské představivosti. Celý svět je jen myšlenkou, udržovanou Světovou Myslí. Ale sama Světová Mysl se objevuje na počátku kosmického období jako zářící myšlenka v Mysli. Je to první a poslední ze všech možných představ, jedna představa, která obsahuje a zahrnuje všechny ostatní představy, nechť jsou jakkoli rozmanité.

Každá představa v sobě zahrnuje příslušný význam. Významem univerzálního procesu, tím, co dává smysl veškeré existenci a takto ji nakonec spasí, je Světová Mysl. Kromě toho, slova jsou výrazem představ. Slovo je znamením nebo zvukem, který zastupuje představu. Proto je Světová Mysl ve větě sv. Jana označena „Slovem“.

Uvažme dále, že když jsou lidské rty zavřené a tiché, je ticho a nečinnost. To představuje nevýslovné ticho a naprostou nečinnost Mysli-samé-v-sobě, stejně jako Světové Mysli ve stavu mezi dvěma kosmickými obdobími. Když se tytéž rty otevřou a promluví, ticho je přerušeno a mluvené slovo vychází. To představuje začátek kosmického cyklu, kdy se objevuje Světová Mysl a samovolně znovu začíná tvořivá činnost. Až do té doby spočívalo Nejvyšší ve svém vlastním tajemném bezčasém a bezprostorovém bytí nepřerušovaném děním, a proto nepřerušovaném jakýmkoli postupem minulosti, přítomnosti a budoucnosti. Ale projev univerzální činnosti znamená vstup jedné části Nejvyššího do času. To znamená: současně se svým vlastním vynořením udržuje Světová Mysl v zájmu svých tvorů myšlenku časo-prostorového řádu. Odtud jedná věta sv. Jana: „Na počátku bylo Slovo.“

Mysl je základní podstatou všeho, každé představy, od samotné Světové Mysli dolů. Proto ji Jan klade na stejnou úroveň s nejvyšším výrazem, který zná, s výrazem „Bůh“. A nyní, zda Síla, kterou nazýváme Světovou Myslí, spočívá skrytá a latentní v nesmírné a absolutní podstatě, z níž periodicky vychází podle nezměnitelného zákona svého vlastního bytí, nebo zda se činně zaměstnává vyzařováním vesmíru, vždy je stejně neoddelitelná od této představy, jako je neoddelitelný jiskřící třpyt od broušeného diamantu. Ona vždy zůstává s Myslí. Proto Jan říká: „A to Slovo bylo u Boha.“

Zjistili jsme již dříve, že život a mysl jsou dvojčaty, že nesmírný proud energie, který se projevuje v nesčíslných rozmanitých tvarech všude ve vesmíru, je jednou stranou mince, jejíž druhou stranou je vědomí. Proto Jan pokračuje: „V něm byl život; a život byl světlem lidí.“ Neboť Světová Mysl poskytuje svým prostředníkem – Nadjá – jak život, tak vědomí svému promítnutí, osobě. To je však pouze lidská aplikace této pravdy. Existuje také aplikace univerzální. Když se pohybem karmického kyvadla vesmír opět pohybuje zpět a rozkládá se, vrací se do rozložení také Světová Mysl, ale jen ve svém aspektu udržovatele tohoto vesmíru. Světová Mysl, jako inteligence v pozadí vesmíru, která ho uvádí v činnost, se objevuje a mizí spolu s jeho projevením. Vše, co zůstává mezi dvěma kosmickými cykly, je jenom její podstata – Mysl. Vesmír je promítnutím Světové Mysli, ale ona sama je také promítnutím bytí prvotním a spontánně samovolně vznikajícím. Proto Světová Mysl jako taková existuje pouze v průběhu všech těch milionů let, co existuje

vesmír. Vycházejí a zapadají oba společně. Celý vesmír existuje tedy původně jako zárodek uvnitř Světové Mysli a Světová Mysl zase existuje jako zárodek uvnitř Mysli. Tuto analogii nelze však vést příliš daleko, neboť je zde přinejmenším jeden důležitý rozdíl. Mysl nedělá nic, aby dala vznik Světové Mysli, ale Světová Mysl se objevuje samovolně a periodicky sama sebou, podle věčného zákona, kdežto vesmír je vyzářen vlastní činnou silou Světové Mysli. Když však tato síla opět zanikne, stává se ryzím tichem Mysli.

Postupné odhalování nebo vývoj vesmíru je skutečným postupným projevením Světové Mysli samé, souhrou jejích vlastních mentálních projekcí. Tak praví Jan: „Všechny věci byly jím učiněny (tj. projeveny).“ Je pozoruhodné, že Jan neříká, že všechny věci byly učiněny Bohem. Proč to neříká, by mělo být jasné z předcházejících slov, neboť Mysl je skryta ve věčném klidu. Mysl ve své vlastní přirozenosti je nečinná a soběstačná, nepotřebuje nic, ani vlastní sebe-vyjádření; trvá naprosto sama v sobě a pro sebe. Činný a vyjadřující princip je něco, co vzniká z ní, Světová Mysl, „Slovo“. Nesmíme si myslet, že Světová Mysl byla úmyslně stvořena Myslí. To by byla nesprávná představa. Musíme chápat původ Světové Mysli jako sebe-zrození; vznikla sama od sebe.

Před začátkem kosmického cyklu neexistuje doslovně nic, ani žádné tvary jakéhokoli druhu, ani žádné vědomé bytosti. To lze symbolicky popsat jako temnotu noci. Pak by byl začátek období symbolizován východem slunce a jeho činnost denním světlem. Můžeme si představit světelný bod, objevující se v této nekonečné temnotě a rozpínající se jako stále se rozšiřující kruh. Neexistuje nic, kromě našich vlastních omezení, co by zastavilo tento proces rozpínání, pokračující po celou nekonečnost a po celou věčnost v naší představě. V této analogii je prvotní bod světla Světovou Myslí při svítání jejího projevení, kdežto stále se rozpínající kruh je vesmír jakožto proces Stálého Stávání se. Celý vesmír existuje potenciálně v tomto bodě; aby byla obhájena tato možnost, je nutno aplikovat naše studium o iluzornosti prostoru. Vesmír se tedy neustále rozšiřuje a zvětšuje, až započne opačný proces a kosmický cyklus se vyčerpá a konečně uzavře. Nesmírný oceán světla se nakonec stahuje, až se opět stane bodem. Pak i tento bod zmizí.

Mluvili jsme o těchto věcech jako o symbolických. V této analogii je však jistá opravdová realita, neboť tvořivá energie Světové Mysli je silou, jejíž hrubší projev známe jako různé energie fyzického světa. Světlo je první z těchto energií. Tyto síly jsou vskutku radiacemi (vyzařováním) světla. Toto prvotní Světlo je například prvotní zdroj žhavých mlhovin a atmosférické elektřiny. (Tedy transcendentální vnímání a laboratorní objevy se setkávají a vzájemně potvrzují. Opravdu žijeme ve vesmíru ze světla. Toto tvrzení nelze pochopit, dokud nepochopíme, že jsou dva druhy světelného záření: 1) viditelné, 2) neviditelné. Viditelné světelné paprsky, které tvoří část naší běžné zkušenosti, jsou slabé a rozptýlené proti vysokofrekvenčním paprskům, jako jsou ultrafialové, rentgenové, gamma a kosmické, které proudí celým prostorem. Slova „světlo“ užívá tedy moderní fyzika v širším smyslu než jen ve smyslu světla viditelného. Spektrum, které můžeme vidět, tvoří jen nepatrný zlomek celé řady elektromagnetických radiací. Nesmíme proto nesprávně vykládat toto slovo zúžením jeho významu pouze na pojem, odvozený z naší lidské smyslové zkušenosti.)

Podle nauky, kterou zde podáváme, tato stále zářící poslední energie, toto nevyčerpateľné vyzařování z nejvyšší skutečnosti Mysli je Světová Mysl. Ona je Původní Světlo, naše Slunce je pouze jeho jedním výrazem. Z ní pochází ve vesmíru vše, bez jediné výjimky. Proto mystici, kterým se podařilo dosáhnout povznesení oproštěného od smyslů, někdy skutečně vidí toto zářící Světlo, buď jako bod v srdci, jako záblesk v čele, nebo jako všezahalující oceán. Taková vize, je-li autentická, je vždy doprovázena velkou blažeností, ale zřídka se opakuje, když byl její význam pochopen.

Časo-prostorové vnímání lidských bytostí je příliš omezené, než aby lidé pochopili to, co je nekonečnou podstatou jejich života a myšlení. Většina lidí si opravdu není vůbec

vědoma existence této podstaty. Málo jich kdy rozvine insight, který je nutný, aby poznali, že ona je tím, co umožňuje jejich vlastní myšlení. Pro ostatní, kteří tvoří převážnou většinu, je pouze temnota tam, kde těch několik málo vidí světlo; je to jen nedostatek pochopení, že takzvané neexistující je nejen skrytým zdrojem jejich vlastního bdělého vědomí i vědomí snu, ale že je rovněž Vše-vědoucím a Všudy-přítomným bytím. To je tím, co Jan míní, když pokračuje: „A to světlo svítí v temnotě; a temnota ho neobsáhne.“

Poznatky, kterých jsme dosáhli, můžeme shrnout takto: Lze myslit na základní podstatu jakékoli a každé existence jako na ryzí Mysl, když je v klidu, a jako na Světovou Mysl, když je v pohybu; Mysl existuje v sobě samé a pro sebe samu, kdežto Světová Mysl existuje ve svých projevených, konečných bytostech a pro ně; Mysl neudrhuje žádný předmět nebo druhou věc ve svém vědomí, kdežto Světová Mysl projevuje svou kosmickou ideu, jako by to bylo něco „jiného“ než ona sama; a Mysl zůstává nepřetržitě a bezčasově stejná, kdežto Světová Mysl je činná po úžasně dlouhá období během kosmického projevu a pak se vrací do latentního stavu podle nezměnitelného zákona vrozeného své přirozenosti. Podle mentalismu délka každého kosmického období tvoří jednu věčnost. Jedině v tomto smyslu můžeme říci, že je vesmír věčný. A protože Světová Mysl samovolně vzniká a mizí s vesmírem, je rovněž věčná v témže smyslu.

Ačkoli Světová Mysl sama přesahuje všechna naše lidská měřítka času, a to jak stavu bdělého, tak stavu snů, mají přece tato časová pořadí pro ni význam a důležitost kvůli jejímu potomstvu. Když myslí na svá projevení pro jejich prospěch, její vlastní stav není bezčasý, protože bezčasovost není totéž, jako souhrn nesmírně rozmanitých časových sledů. Přesto však se Světová Mysl nikdy nezapomíná v nesčíslných tvarech, které přijímá; zažívá vždy plnou míru svého vlastního blaženého klidu. Paradoxně a lidskému intelektu nepochopitelně je si současně vědoma sama sebe jakožto čistého principu Mysli. Světová Mysl jako taková trvá věčně a proniká všude; ale jako na Mysl na ni nelze myslit v souvislosti s konečným časem a konečným prostorem! Přesahuje je absolutně.

Shrnutí kapitoly

Světová Mysl neexistuje odděleně vedle vesmíru, ale v něm, a jakožto on. Svět nebyl libovolně stvořen vnějším zásahem, nýbrž se periodicky rodí ze sebe samého skrytou činností karmických sil podle nejvyššího zákona. Záznamy všech objektů ve vesmíru spočívají latentně ve vnitřních hlubinách Světové Mysli, dokud se nestanou aktivní všeobecným působením karmy, když jsou promítány ven na známou časo-prostorovou úroveň, kterou nazýváme fyzickým světem. Sled světů je nejen samočinný, ale také sebe určující.

Když insightem plně poznáme podstatu nejmenšího mravence, poznáme rovněž podstatu celého vesmíru; neboť látka myslí, která je za *tvarem* mravence, je jedna a táž látka myslí, jako ta, která je tvarem vesmíru. Světová Mysl je světem. Vesmír je tedy pouze sebezvnějšněním Světové Mysli, která existuje sama o sobě a nepotřebuje nic, v čem by sídlila, ani žádnou „hmotu“, ze které by tvořila vesmír. Mysl ve své ryzí nejvyšší jediné esenci je substancí vesmíru.

Mentalismus nám takto usnadňuje pochopení tří velkých pravd. Za první, že vesmír je projeveným Bohem; za druhé, že Bůh musí být imanentní (obsažený) ve světě právě tak, jako naše mysl je imanentní (obsažena) v každé naší myšlence; za třetí, poněvadž vesmír má v pozadí mysl, nemůže být nesmyslnou záležitostí, ale musí mít odpovídající význam.

Jaký druh vjemů, jaký druh vědomí má Světová Mysl? Je marné snažit se zodpovědět tuto otázku, pokud nezměníme způsob, kterým pohlížíme na čas a na

prostor. Nekonečná Světová Mysl vidí vesmír v sobě a sebe ve vesmíru. Je si dobře vědoma toho, co se děje zde dole. Její vědomí je dokonalé; to znamená, že obsahuje veškeré možné časové řády. Je tedy nesprávné domnívat se, že to, co je nyní pro nás mrtvou minulostí, je také mrtvou minulostí pro Světovou Mysl. Ona vidí vesmír nejen postupně, nýbrž také současně. Tento stav, tuto vyšší dimenzi, v níž minulý, přítomný i budoucí čas jsou rovnoprávné, samozřejmě již nelze nazývat časem v lidském slova smyslu.

Jaké jsou prostorové vjemy Světové Mysli? Právě tak, jako když vstoupíme do síně během koncertu, můžeme jediným aktem pozornosti obsáhnout svým konečným způsobem samotnou halu, zástupy posluchačů i tóny hudby, a přitom dávat pozor na chůzi uličkou k svému sedadlu, tak může Světová Mysl obsáhnout svým nekonečným způsobem celý vesmír jediným aktem své vlastní pozornosti, může učinit vše a každého v něm obsahem svého vědomí. Vědomí Světové Mysli zahrnuje VŠE; jinak by nemohla být tím, čím je. Světová Mysl vnímá svět, aniž je nucena vnímat jej po částech a kusech, jako to děláme my lidé; vnímá tedy souhrnně, udržujíc vše v jediné ohromné vizi. To znamená, že části jsou viděny ve svém pravém vztahu nejen jedna k druhé, ale především ve vztahu k celku.

Dále je potřeba připomenout, že lidské poznávání je podmíněno vytýčením vztahu mezi „já“ a „ne-já“. Je tedy všechno naše vědění relativní k našemu vědomí. Jak můžeme doufat, že poznáme opravdu základní přirozenost vědomí, které zcela přesahuje veškerou takovou relativitu? Lidskými měřítky nemůžeme správně posuzovat vědomí Mysli. Pokoušet se vtěsnat nekonečnou Světovou Mysl do našeho malého okruhu konečné časo-prostorové zkušenosti je nefilosofické. Proto bychom si neměli stěžovat, že jedna z našich žádostí (aby Světová Mysl odhalila našemu vědomí postup a způsob své univerzální činnosti) je přehlížena.

I když mentalismus mění svět v představu, nemění v představu skutečnost. Tak přicházíme k problému vlastní přirozenosti Světové Mysli. Po problému „hmoty“ je to nejhlubší a nejskrytější problém, který stojí před námi. A protože Světová Mysl je základním zdrojem všeho, je rovněž základním klíčem ke všemu. Všechny lidské bytosti jsme totiž převedli na buňky v této Světové Mysli a všechny „hmotné“ předměty na myšlenky, společně oběma vytvářené.

Stejně jako má každá lidská bytost zevní život činnosti v bdělém stavu a vnitřní život pasivního bezesného spánku, obdobně má Světová Mysl také dvojitý život. Její zevní a činný život je samozřejmě spojen s projevením vesmíru. Co je její vnitřní a pasivní existence? Jednota takzvaného nevědomého a vědomého jáství v člověku nám dává jak klíč k jednotě těchto dvou aspektů Světové Mysli, tak také obraz toho, čemu se skutečně podobá. Člověk může obrátit svůj mentální pohled ven, kde vidí zlomek vesmíru prostírajícího se před ním; nebo jej může obrátit do nitra v hlubokém spánku, kde nevidí vůbec nic, jsa zaujat sám sebou. Podobně může Světová Mysl hledět ven a pozorovat své vlastní projevené ideje; nebo může hledět do nitra a být pohroužena do svého vlastního jáství, jsouc zcela zbavena těchto představ. Ale tato analogie nepředstavuje celou pravdu. Když člověk vstoupí zcela do sebe, upadne do bezvědomí. Světová Mysl však zůstává v trvalé, vědomé, bezčasé a bezprostorové sebe-kontemplaci, jako ryzí a absolutní Mysl.

Mysl tedy projevuje dva aspekty: první jako sebe-kontemplující, v němž si je vědoma jediné sama sebe; druhý sebe-vývojový, v němž postupně projevuje svět a tak omezuje svůj vlastní život a vědomí. Prvý aspekt je ryzí Mysl-sama-v-sobě.

Druhý aspekt je Mysl, stojící v nerozlučném vztahu k vesmíru. Prvý aspekt nazýváme Mysl, druhý Světová Mysl, ale oba jsou skutečně jedním. Můžeme dojít ke správnému pojmu Boha jen tím, že o něm přemýšlíme tímto dvojitým způsobem.

Psychologicky lze toto vše shrnout takto: Když Mysl je činná poznáváním a rozlišováním jedné věci od druhé, je konečným vědomím. Když přijímá tvary a vlastnosti, je věcmi samými. Když je soustředěná jako individuální pozorovatel těchto předváděných předmětů, je „jástvím“. Když je soustředěná jako pozorovatel, pozorující prostřednictvím „Nadjá“ všechny tyto nesčíslné oddělené pozorovatele, je Světovou Myslí. Když je v pasivním klidu, je sama sebou, Myslí. Vesmír nemůže jinak než se pohybovat od Množství k Jedinému. Proto směřuje veškerý život na konec k vznešenému vyvrcholení posvátné Jednoty.

Můžeme stopovat věci zpět k myšlenkám a myšlenky zpět ke své mysli a tu opět k Nejvyšší Mysli. Můžeme tedy říci, že ze stanoviska běžné zkušenosti je Mysl příčinou vesmíru. A tak když je myšlenka odtahována od rozmanitosti věcí a řízena do nitra, aby přemýšlela o sobě samé, podstupuje svůj poslední a nejvznešenější úkol, neboť jedině zde nalezne onu mystickou jednotu, která je základem všech věcí a která je všechny obsahuje.

Hodnota kosmické aktivity spočívá ve všeobecném směru vzhůru, kterým se pohybují její individuální střediska. Univerzální pohyb je určen k tomu, aby pozvedal život a inteligenci ke stále vyšším úrovním. To je bezprostřední a vrozený účel v jeho pozadí. Vývoj svědomí, které potlačuje jáství, a rozvoj vyššího vědomí jsou hlavní cíle a nejlepší hodnoty, které Příroda v člověku vyvíjí.

13. VELIKÉ SHRUTÍ MENTALISMU

1) Způsoby hledání pravdy

Náboženství

V každém náboženství slyšíme více nebo méně tytéž hlasy: strach před šerým druhým světem; obdiv k nádheře přírody; chválu podivuhodné vyšší Bytosti, která stvořila vše, známé i neznámé; úpěnlivé prosby za štěstí osobní i národní; útěchu pro ty, kteří jsou v osobních úzkostech; tlumené mumlání hlubokých filosofických zásad a slabé nastínění vysoké pravdy – vše pozoruhodně smícháno a vše končí v blahodárných příkazech.

Takže náboženství může být krátce definováno jako víra v nadpřirozenou Bytost nebo Bytosti. Avšak to nejdůležitější a nejvýznamnější ve všech náboženstvích byl výsledek, úsilí opravdu moudrého člověka, jehož později historie nazvala vůdcem, sdílet své vědění s nevzdělanými masami jediným jim pochopitelným způsobem: své učení jim podával symbolicky spíše v jednoduchých bajkách, než v přímo vyjádřených pravdách. Neboť konečné pravdy života byly vzdálené a abstraktní. Patřily do oblasti filosofie.

Dokud nebyly konečné pravdy života nejprve ztvárněny do pevné a konkrétní formy, nebylo možné přiblížit jejich pochopení nevyspělým myslím. To bylo možné jen tehdy, když byly změněny v populární symboly. Systém takového souhrnu symbolů tvořil pak historické náboženství. Symbolika se musela projevat ve formě obřadu, legendy, mýtu, pseudohistorie, jednoduchého dogmatu a tak dále. Ať se projevovala jakkoli, znamenala vždy ztrátu hluboce abstraktních pojmů a jejich náhradu pojmy hrubě konkrétními. Ryzí Pravda tedy očividně zemřela jen proto, aby se znovu zrodila v trpasličí podobě jako náboženství. Metafyzik by mohl naříkat nad touto proměnou, ale pravý mudrc nikoli. On totiž věděl, že davům, jimž by filosofie Pravdy byla nepříjemná a nepochopitelná, se takto pomůže způsobem pro ně vhodným a že se tak neponechají v úplné temnotě. Věděl také, že dav, až nadejde jeho čas, zcela určitě postoupí z těchto slabých citových nastínění k intelektuálnímu pochopení jejich původu, třebaže se to bude dít velmi pomalu.

Náboženství vytvořené opravdu moudrým člověkem bylo proto vždy významnou bajkou, úžasnou metaforou, jejímž hlavním záměrem bylo zaměřit myšlení davů k vyšším ideálům a vznešenějším idejím a jejímž bezprostředním záměrem bylo vštípit pomocí strachu nebo naděje určitou míru morální zodpovědnosti do jejich osobních životů.

Jaký byl praktický význam náboženství? Poskytovalo jakési krédo, aby uspokojilo zvědavost myslí nevědomých pracujících davů, které neměly ani čas, ani schopnost spouštět do proudu života daleko sahající olovnici pátrání. Nabízelo jim víru, která uspokojovala jejich silnou potřebu útěchy v neštěstí a posilovala je v útrapách. Stanovovalo prospěšný etický zákoník, aby vedl jejich kroky mezi zmatky lidského chování, aby je chránil proti jejich vlastním špatným vlastnostem a vytyčoval jim povznášející ideál pro jejich duchovní touhu. Bylo to první poselství zvěstující, že člověk vždy očekává ve vši své dobrotivosti a klidu velkolepější existenci než zmatené zmítání a bičování okolnostmi.

Ti, kdo chodili do kostela a uctívali Boha, nemarnili úplně čas ani si nelibovali v přepychu prázdných samomluv. Na cestě k poznání faktu, že „hmotný“ svět nevyčerpává skutečnost, učinili určitý krok, třebaže první a klopýtavý krok.

A tak lidstvo vždycky potřebuje hodnotné náboženství jako primitivní pohled z dálky na filosofii Pravdy. Jeho nauky nejsou tak věčné, ale jen předběžné a mohou být změněny nebo zlepšeny, aniž to bude na újmu skutečného cíle náboženství. Taková je povaha a hodnota, působení a služby vhodného náboženství.

Ovšem nutno podotknout, že každé náboženství je případ sám pro sebe, který je nutno prozkoumat a musíme se smutkem připustit, že i hodnotné náboženství může

během času zdegenerovat a přinášet lidstvu neštěstí.

Závěrem lze konstatovat, že **náboženství je jen prvotním pokusem, jak chápat život**. Obracejí se k lidem, kteří jsou na prvním stupni mentálního vývoje. Přejde čas, kdy nezbytně vstoupí pochybnosti o pravdě a hodnotě náboženství do mysli každého člověka, který více přemýšlí a který si možná nebude přát ani spásu, nabízenou běžným náboženstvím, ani nicotu, nabízenou ortodoxním ateismem, neboť první se může zdát pompézní a druhé hrozné.

Mysticismus

Když se lidská mysl stává nespokojenou s omezeností ortodoxní víry (s náboženstvím), lze mysticismus právem považovat za další nevyhnutelnou fázi vývoje lidské mysli. Nutno podotknout, že mysticismus je jev, který se objevuje ve všech částech světa a ve všech náboženských komunitách a že západní mysticismus lze srovnat se středním stupněm asijské jógy v jejích dvou větvích: s jógou oddanosti (bhaktijógou) a s jógou ovládnutí mysli (rádžajógou).

Hledající se začne zajímat o studium literatury takových širokých rozhledů se stejnou intenzitou, jako byl dříve zaujat lpěním na rozhledu omezenějším. Pak uslyší, že **existuje praktická metoda – mystická kontemplace (meditace) – s jejíž pomocí může sám zažít krásu a mír vždy přítomného božského ducha, v nějž dříve mohl věřit, ale jehož nikdy nemohl poznat**. A tak hledající, dosahující uspokojení meditací, **objeví, že jeho srdce je svatostánkem, kde přebývá Božství**. Fyzický obraz, který kdysi uctíval v chrámě, nahradí mentální představou, kterou nyní uctívá ve své mysli. **Vymění chrám za své vlastní srdce, Písmo za vlastního ducha a kněze za své vlastní myšlenky**.

Shledá, že mluvená modlitba je jen podobenstvím a že v posvátném tichu pokorné kontemplace vzniká modlitba beze slov, která nepotřebuje mluvenou řeč. Hledající se tak díky meditaci stává aktivním na rozdíl od předešlého postoje, kdy jen pasivně přijímal náboženské doktríny. Začne obětovat na oltáři svého vlastního srdce větší nebo menší část svého přehnaného materialismu, krátkozraké sledování světských radostí a celkově svůj egoismus.

Souhrn základních zásad mystikova myšlení může být stručně vybrán a předložen následovně: 1) Mystici tvrdí v první řadě, že Bůh nemá být umístován do nějakého zvláštního místa, kostela nebo chrámu, ale že jeho duch je přítomný všude v Přírodě, a že Příroda je všude v něm. Jako dětinská je odmítaná ortodoxní představa, že Bůh je zvláštní osoba, mezi mnoha jinými osobami, pouze daleko mocnější, nicméně obdařena libostí a nelibostí, hněvem a žárlivostí. 2) Bůh přebývá uvnitř srdce každého člověka, tak jako Slunce dlí v myriádách svých paprsků. A tedy království nebeské musí být nalezeno v době, kdy jsme ještě naživu. Není to odměna, která je nám udílána v mlhavých dvoranách smrti. 3) Tudíž je dokonale možné pro každého člověka, který se chce podrobit předem požadované disciplíně, aby vstoupil do přímého kontaktu s duchem božím kontemplací v meditaci bez pomoci kněze nebo duchovního jako prostředníka.

Co se týče meditační techniky, úspěch přichází pomalu a postupně, když meditující je schopen zanechat všeho úsilí a když rychlost myšlení se zmenší, až zcela ustane, a on vstoupí nepozorovaně do stavu intenzivního vnitřního ponoření, neznepokojevan a nerušen divadlem vnějšího světa. V tomto intenzivním stavu vnitřního ponoření pak dochází ke splnutí s jeho nesmrtelnou duší, tzv. sjednocení s Bohem.

Tyto zážitky přicházejí, když vědomé a dobrovolné boje s vlnami myšlenek dosáhly jistého stupně úspěchu. Nicméně když se člověk vynořil z transu nebo z kontemplace, povznesený pocit pomalu a jemně opadával, zanechávaje nakonec jen doznívající ozvěnu. Proto musel člověk denně opakovat tento zážitek, když si přál žít opět v tomto zvláštním stavu, právě tak, jak musel opakovat svůj denní oběd, když nechtěl být hladový. A tak tato

osvícení získaná meditací (kontemplací) byla vždy jen dočasná. Bylo nutno je denně obnovovat.

Tato pomíjejcnost kontemplativního stavu se stala vážným problémem. Ti, kteří začínali dělat nějaký pokrok v meditaci a hledali další postup, obyčejně skončili uposlechnutím melancholické melodie útěku od ženy, rodiny, domova, majetku a práce. Uchylovali se do klášterů či hor, a tak dosažení kontemplativních nálad mohlo být nepřerušované a trvalejší. Hledající celodenní potěšení meditativního míru, byli nuceni obětovat celodenní zaměstnání světského života. Tento prostý fakt, že přespříliš denního cvičení meditace nevyhnutelně zbavovalo člověka způsobilosti pro činnost v praktické sféře existence, se stával stále zřejmější, a tak tento způsob sjednocení s Bohem podmíněné meditací nemohl být podán jako praktická možnost všem lidem.

Dobrodiní meditace, je-li správně cvičena, tvoří cenný přínos, mající praktický účinek na život a chování. Je to hlavně: schopnost soustředit myšlení podle vůle; větší síla zamezit přístupu nežádoucích nebo rušivých činitelů do mysli; a konečně lepší pochopení sebe sama. Meditace dává mnoho; dává citění, že je dosaženo Pravdy, ale nedává nezvratné poznání Pravdy. Pravda trvá tak dlouho, jak trvá samotná meditace. Hledající může změnit tyto zážitky Pravdy na trvalé stavy jenom tehdy, když se odhodlá setrvat v meditaci po celý den. To je nejen nepraktické pro většinu lidí, ale všem lidem nemožné. A tak začíná pomalu svítat tušení vyššího stupně, který by uvedl v soulad celé bytí člověka a umožnil by trvalou poslední realizaci Pravdy.

Filosofie Pravdy – Skrytá Nauka – Mentalismus

Filosofie mentalismu je jedinou stezkou, která může přivést člověka k realizaci poslední pravdy; stezka, která se na Východě nazývá „jóga filosofického rozlišování“ (Džňánajóga), jejímž vrcholným stupněm je „jóga nad protiklady“ (Asparšajóga).

Kde meditace končí, tam začínají tyto metody, určené k osvobození mysli od její vrozené nevědomosti a návykových omylů. A tak náboženství tvoří předsíň mysticismu a mysticismus předsíň filosofii Pravdy. Filosofie Pravdy se skládá z faktu, který je jejím základem a ze skutečnosti, která je její vrchní stavbou.

Existuje hrstka těch, kteří důkladně prozkoumali zpola šeré kraje náboženství, mysticismu a metafyziky, ale stále cítí, že toto všezahrnující pátrání, které je hnalo vpřed a vzhůru, reagovalo v odpověď na něco, co jest. Nezníčitelná naděje je vábí. Neboť to, čemu napolo věřili v náboženství, co plně pociťovali v mysticismu, co rozumově tušili s vědou, o čem se hloubavě přeli s metafyzikou, naznačuje, že **existuje poslední podstata jakožto pravá přirozenost věcí a lidí, a tato podstata, protože je vždy a všude přítomná, dává vesmíru nejvyšší možný význam, a je proto první a nejvyšší lidskou povinností ji osobně znát**. Ale oni chápou, že dříve než může být jakýmkoli způsobem konečně a bezpečně poznána, musí být nejprve intelektuálně a úvahou poznáno, čím je a samozřejmě i čím není. Proto si uvědomují potřebu správné filosofie – filosofie Pravdy. Taková filosofie, kdyby byla objevena, by pak hrála úlohu nezbytné mapy, s kterou by se badatel mohl vydat na cestu, aby objevil pravdu sám pro sebe.

Tato filosofie Pravdy – nauka mentalismu, která spočívá na úrovni vyšší, než jsou úrovně náboženství a mysticismu, existuje již po dobu, která nemůže být rozsahem kratší než pět tisíc let, avšak je ve skutečnosti mnohem starší, neboť její původ mizí v historicky nesledovatelných epochách. Byla tradičním vlastnictvím několika zasvěcenců, kteří tvořili úzký uzavřený okruh a kteří ji střežili s velkou pečlivostí jako vrchol moudrosti a nepovolili k ní přístup nikomu kromě způsobilých uchazečů.

Konečným cílem mentalismu je přivést lidi k tomu, aby odhalili základní význam lidského života; pomoci jim, aby získali insight (přímý vhled do podstaty Nadjá, do svrchované skutečnosti vesmíru); ukázat jim veliké slunce absolutní pravdy, zářící na obzoru veškeré existence.

Nyní stručně vysvětlíme, proč byla tato nauka skrytá, a proč v polovině dvacátého století se odkryla veřejnosti.

Nechť si nikdo nemyslí, že přísná tajnost, v níž byla kdysi tato nauka zahalena, byla svévolná. Hlavním důvodem byl jasný postřeh, že kdyby byla pravá náboženská pravda všeobecně známá, byla by celá stavba veřejné morálky vážně ohrožena. Nerozvážené uveřejnění nauky, která popisuje Boha tak, jakým skutečně je, by zničilo vliv zákonného náboženství u ostatních lidí, kteří je dosud potřebují, a s jeho zničením by zanikla i na něm závislá etická omezení a morální disciplína. Zmatené davy nevzdělaných lidí by se pak obrátily proti svým přijatým modlům, ale nedovedly by výměnou za ně pochopit nepochybné dobrodiní vyšší filosofie, neboť by ji odvrhli jako příliš vzdálenou. Byli by ponecháni v duševní prázdnotě a společnost by byla vržena do zmatku a společenský život by se mohl vrátit k bezohledným zákonům džungle.

A druhý hlavní důvod byl, že zde bylo nebezpečí, že tradiční texty budou špatně vykládány a špatně chápány, takže by postupně nepravda byla považována za pravdu. Ti, kteří byli eticky a mentálně nepřipraveni a neukáznění, by přisuzovali textům své vlastní významy, vykládali by je tak, aby se hodili jejich osobnímu vkusu nebo temperamentu.

A proč se nyní tato nauka odkryla? Není již důvod chránit ortodoxní náboženství a jeho morálku neboť od té doby tak mnoho činitelů pracovalo na podrytí této autority, že náboženství splňuje svou funkci chránit morálku poněkud chabě – náboženské opory jsou zničeny. Druhý hlavní důvod je, že svět se velmi změnil a s ním i lidstvo. Myslí už jsou připravené pojmout vyšší filosofii.

2) Mentalismus

Cílem mentalismu je přivést lidi k tomu, aby odhalili základní význam života, a tak získali vhled do skutečné stavby vesmíru a mohli poznat absolutní pravdu zářící na obzoru veškeré existence.

Mentalismus začíná svou cestu tím, že veškeré hloubání všech kultů, všech náboženství, metafyzických konceptů a filosofických směrů zkoncentrovává do pouhých třech otázek, na které se vždy hledaly, hledají a budou hledat odpovědi.

1. Jaký je význam světa a životní zkušenosti?

2. Co jsem já?

3. Jaký je účel existence?

Mentalismus se snaží rozumovou úvahou odpovědět na první otázku: „*Jaký je význam světa a životní zkušenosti?*“ tím, že se musíme nejdříve zamyslet, co je svět, respektive jakým způsobem ho poznáváme a zažíváme. A tím se dostáváme na práh starého tajemství: na cestu poznávání předmětů a osob, které začíná u smyslů a končí v mysli. Tedy na začátku je oddělená fyzická věc/osoba a na konci mentální stav: myšlenka.

Svět můžeme poznávat – vnímat jen skrze náš „skafandr“, jen skrze naše fyzické tělo. Respektive, svět vnímáme jen díky našim smyslům: zrak, sluch, hmat, čich a chuť. Pouze našich pět smyslů nám říká o existenci tohoto známého světa a podává nám o něm zprávy. Není možné dostat se přímo k předmětu jako k nezávislé existenci. Pronikáme pouze k jeho vnímanému tlumočení, to jest, pronikáme k fyziologickým stavům v našem

těle, pronikáme k fyziologickým stavům *v nás samých*.

Celý proces vnímání má šest stupňů a začíná podnětem smyslového ústrojí, způsobeným nějakým vnějším předmětem, potom přijde smyslový dojem, dále nervový přenos, za čtvrté odpověď mozku, za páté odpověď podvědomé mysli, což je stupeň, kde vzniká vjem, a konečně plně vědomá odpověď – vzniká myšlenka. Obvykle známe jen šestý stupeň v tomto uvedeném pořadí, protože je dokončenou a běžnou vědomou zkušeností.

Na pátém stupni – v podvědomé mysli – dochází k součtu všech vjemů, ke kterým jsou ještě přidány tři mentální příspěvky: 1) asociace s minulou podobnou zkušeností, 2) předvídání nové zkušenosti, 3) osobní výklad, vlastní poznávajícímu jednotlivci. Nejdůležitějším z těchto prvků je první. Toto vše nám na pátém stupni mentálním tlumočením vytvoří konečnou myšlenku, což je poslední šestý stupeň v procesu vnímání světa.

Ačkoli jsme si vyjmenovali všech šest stupňů v procesu vnímání, je důležité si uvědomit, že ke skutečnému vnímání dochází až v okamžiku, kdy se smyslový dojem změní ve vjem. Tedy dokud nevznikne následný pocit po vibračním pohybu v mozku (tedy vjem), do té doby pro nás dotýčný předmět neexistuje – nevnímáme ho.

A tak jediné věci, které známe *jistě*, jsou stavy našeho vědomí, to znamená, naše vjemy a nic jiného. Nikdy nepoznáváme panoramatický vnější svět sám o sobě. Vidíme tento svět pouze nehybnými brýlemi smyslových zpráv, které o něm dostáváme. Nemůžeme jej přímo pozorovat. Přímou pozorujeme jen mentální reakci na něj, to jest, pozorujeme sami sebe! Aniž jsme si kdy uvědomili tuto jistotu a jednoduchou pravdu, žijeme ve dne v noci ve světě, který pro nás vytvářejí vjemy. Ať jsou fyzické věci jakkoli hmatatelné, jejich existenci nám nakonec odhaluje naše mentální zkušenost, to znamená, že poznání těchto věcí nás uzavírá „do čtyř stěn pouhých myšlenek“. Jednoduše řečeno, to, co nepochybně známe, jsou naše myšlenky toho, co obvykle nazýváme zevními objekty, my se však klamně domníváme, že poznáváme objekty samotné. Rozdíl mezi oběma je rozdílem mezi fotografií a živoucí bytostí. Každá lidská zkušenost fyzického světa je tak v podstatě mentálně vytvořená zkušenost. Abychom se dostali do styku se světem vnějších věcí, musíme je *vmyslit* do existence: jinak si je vůbec neuvědomíme. Jsme si vědomi pouze *myšlenek* vnějších věcí, i když jsme věřili, že jsme si byli vědomi věcí samých.

Vnímání má souhrnem tři úrovně a pro příklad použijeme vnímání zrakem, tedy se na něj podíváme ze tří rozdílných stanovisek. Prvým je fyzický podnět a týká se pohybu světelných paprsků z předmětu do oka. Druhým je fyziologický proces a týká se promítnutí obrazu na sítnici a přenos přes nervovou soustavu do mozku. Třetím je psychologická konstrukce a znamená první uvědomění si toho, že předmět existuje. Fyzika zkoumá světlo, fyziologie oko a mozek, psychologie musí studovat vznik vědomého vjemu, zatímco filosofie Pravdy musí uspořádat výsledky všech tří věd.

Dalším faktorem, se kterým se mentalismus musí vypořádat, je čas a prostor. Čas a prostor jsou nezbytnou podmínkou procesu vnímání. Ani jedinou věc nemůžeme nikdy od nich oddělit. Vidíme předměty v prostoru odděleně, a proto postupně, tudíž v souhrnném časo-prostorovém rozměru. Časoprostorové kontinuum je základem, na kterém spočívá veškerá naše zkušenost o světě. Čas a prostor jsou jeden v druhém obsaženy, jsou vzájemně na sobě závislé. „Kdy“ a „kde“ jsou vždy ve spojení. Přesto my nikdy nevidíme ani čas ani prostor samy o sobě! Nezakoušíme žádný přímý smyslový vjem času nebo čistého prostoru. Nemůžeme odít pouhou ideou prostoru do žádné mentální podoby –

můžeme pouze uvažovat o nějaké věci zaujímající vzdálenost, rozlohu; proto známe prostor pouze jako vlastnost věcí a čas jako vlastnost změny.

Předchozí závěr utvrzuje další zjištění, že čas sám osobě, tím že není možné vytvořit si pojem o jeho jednotlivých složkách (minulost a budoucnost jsou jen myšlenky, přítomnost je neuchopitelná), není nezávislou skutečností. To samé platí o prostoru. Čas a prostor samy o sobě neexistují jako nezávislé jsoucnosti, neboť jsou pouhými vlastnostmi věcí – abstrakcí vytvořenou ze skutečnosti.

Co tedy tvoří tuto skutečnost, ze které vyvěrá pocit času a prostoru?

Došli jsme k závěru, že známe prostor pouze jako vlastnost věcí a čas jako vlastnost změny těchto věcí. Tedy čas a prostor jsou navázány na věci, které jsme však v předchozím pojednání o procesu jejich vnímání zredukovali na stavy našeho vědomí, na vjemy. Pak logická odpověď na otázku: „Co tedy tvoří tuto skutečnost, ze které vyvěrá pocit času a prostoru?“ je, že je to pocit posloupnosti, který existuje v mysli jako pohyb myšlenek (vjemů), jeden následuje za druhým jako jednotlivé obrázky na filmovém pásu. Je to tato sounáležitost ve sledu mentálních dojmů, tělesných pocitů a událostí, když procházejí vědomím, co vytváří náš pocit času, neboť neexistuje pohyb bez času. Je to toto věčné noření pozornosti do myšlenek, co vytváří pocit plynutí času a dokud člověk neoprostí svou pozornost od těchto myšlenek, do té doby bude zajatcem pocitu plynutí času.

Průměrný člověk je zcela logicky přesvědčen, že se jeho život skládá pouze z pohybu skrze čas, odměřovaného okamžiky, dny, týdny a roky. Ale faktem je, že **KDYŽ NEEXISTUJÍ MYŠLENKY, NEEXISTUJE ANI PLYNUTÍ ČASU. KDYŽ STOJÍ MYSL, STOJÍ I ČAS.**

Závěr tedy zní, že jak, čas tak prostor jsou nakonec vlastnostmi mysli. Fyzické věci poznáváme jako mentální zkušenost a časo-prostor jako pohyb těchto mentálních zkušeností v mysli.

Nyní se posuneme dál v našem uvažování a osvětlíme si další záležitost. Zredukovali jsme si náš svět na fyzickou věc, naše tělo a mysl. Abychom se vyvarovali omylu, je třeba tuto souvztažnost věc-tělo-mysl dořešit.

Fyzické věci nejsme schopni poznávat přímo, ale jen jako stavy našeho vědomí. Není možné dostat se přímo k předmětu jako k nezávislé existenci. Jsme si jen vědomi jeho tlumočení přes vjemy. Jinými slovy: to, co vidíme, není věc sama o sobě, ale věc v naší mysli. Vše, co vidíme, respektive vnímáme, vnímáme jako myšlenku. Tedy se nám fyzické předměty jeví jako vnější vůči tělu, ale vnitřní vůči mysli – jako mentální stavy. Z toho vyplývá, že se nesmíme dopouštět té chyby, abychom si uvědomovali vnější objekty jako mentální, ale vlastní tělo jako „hmotné“.

Lze-li říci, že všechno je poznáváno myslí, je to pravda nejen o všech zevních předmětech, ale také o našem vlastním těle. To také poznáváme pouze mentálně. Naše tělo se svými pěti smyslovými nástroji, okem, uchem, nosem, jazykem a kůží, existuje jako objekt ve vědomí – jako myšlenka. Proto musíme hledět na tělo stejně, jako hledíme na všechny ostatní předměty, a považovat své uvědomování si těla výhradně za uvědomování si myšlenky.

Shrňme tyto vývody a podívejme se analyticky a ostře kriticky na ono slovo „zevní“. Nikdy nikdo neviděl předmět vně mysli, nýbrž pouze vně těla. Jestliže ponecháme praktické stanovisko stranou a mluvíme filosoficky, je chybné mluvit o „zevních“ předmětech, protože i tělo koneckonců známe jako myšlenku a je proto mentální; nic tedy není skutečně zevní. Mluvit o nějakém předmětu, jako by byl vně těla, znamená mluvit o

něm, jako by byl vně myšlenky, to jest, mimo mentální věc, tedy mimo mysl – což není možné. Ten, kdo používá slovo „zevní“, měl by blíže udat, zda míní zevní vůči tělu nebo vůči mysli. Jestliže totiž míní zevní vůči tělu, pak jsme již ukázali, že tělo samo je vnitřní vůči mysli, takže předměty musí rovněž být vnitřní vůči mysli. Pak je vše uvnitř a není žádného „zevního“. A jestliže míní zevní vůči mysli, pak pojmy „uvnitř“ nebo „zevně“ jsou zcela nepoužitelné – přestávají dávat smysl. Chceme-li být přesní, nemůžeme říkat, že něco je zevní, protože slovo zevní má svůj vlastní protiklad; můžeme pouze říci, že existuje. Toto je velmi důležitý bod a je potřeba, aby byl plně pochopen. Na tento bod totiž navazuje další revoluční objev.

Když jsme tedy vše zredukovali na vnímání myslí, jak je možné, že to, co vnímáme jako fyzické předměty i s naším tělem, je pocitově vnímáno a umístěno v prostoru a čase? Jednoduchou odpovědí jsou abnormální pochody mysli – jako iluze a halucinace –, a dále pak sny a hypnotismus. Tyto pochody mysli dokazují, že mysl přestává být pasivním činitelem pro příjem zpráv smyslů, jak jsme se mylně celou dobu domnívali, a že se mysl stává jediným aktivním hráčem v celém procesu vnímání, jak vždy činila, činí a bude činit. Zkrátka, dokazují revoluční objev, že výsledky pochodů, které se odehrávají „uvnitř“ mysli pozorovatele, mohou být promítány tak, že se jeví jako „zevní“ fyzické věci. Závěrem pak je, že si mysl vytváří a předvádí svou vlastní konstrukci; každou okolní věc známe jen jako integrální mentální konstrukci, že ji vidíme jako obraz utvořený v mysli.

Tato mentální konstrukce – představa, aby mohla být vnímána a oddělena od druhých představ, musí být umístěna do prostoru, tedy i do času. Pak prostor a čas jsou vlastnostmi samotné mysli a jsou myslí vkládány na předmět.

Pro lepší pochopení předešlého závěru si vysvětlíme, jak vzniká iluze „vnějších nezávislých předmětů“. Celá iluze, která nás spoutala je takováto: činíme tělo prostorovým středem a obvykle umísťujeme mysl poněkud neurčitě do hlavy. Je to tím, že si uvědomujeme své tělo a pociťujeme, že jsme prostorově umístěni uvnitř něho. Tento pocit hraje ústřední roli v prostorovém vnímání a vzniká hlavně vlivem pasivních hmatových vjemů, které vznikají na povrchu těla spolu s pocity tlaků, které přicházejí prostřednictvím svalů a také prostřednictvím zrakových vjemů. Neuvědomujeme si, že je to mysl, co vytváří toto pole hmatu, tlaku a zraku. Tyto vlastnosti jsou předávány tělu zvenci, a tak dostávají objektivní existenci.

A tak prostor a čas jsou vlastními způsoby mysli; jsou to její vlastnosti, jimiž sestavuje vědomou zkušenost. Jiný způsob není možný, jestliže si máme uvědomovat cokoli, ať již je to nesmírně vzdálená hvězda, nebo špička našeho prstu. Mysl tím, že řídí své představy podle zákonů prostoru a času, *předem vytváří* vlastní formu všech svých možných zkušeností zevního světa. Představy nejsou vytvářeny zkušeností, ale ony samy vytvářejí naši zkušenost.

Pro praktické účely věříme a musíme věřit, že knihu, která leží tak zřetelně před námi, vidíme vně sebe, ale uvnitř prostoru. Celé složení lidského vědomí nám to říká s neodolatelnou autoritou, kterou ani na okamžik nelze popřít. Každé jiné tvrzení se přičí zdravému rozumu. Přesto jsme již dříve dokázali, že prostor je podstatnou součástí mysli a bez něho by mysl nemohla pracovat. Krátce řečeno: *prostor se nalézá uvnitř mysli*. To nás neúprosně vede k dalšímu závěru. Jestliže kniha existuje v prostoru a jestliže prostor existuje uvnitř mysli, pak nemůže kniha existovat nikde jinde, než v mysli samotné. To, co jsme Přírodou nuceni vidět jako tištěnou stránku vně nás, tj. jako zdánlivě ne-já, není nic jiného než vnímání samotného jáství, lom jeho vlastního světla, něco, co mysl sama předvádí svému vlastnímu vidění.

Definovali jsme si, jak vzniká celý omyl o vnímání světa. Důvodem je, že ohraničujeme mysl na malé místo uvnitř hlavy, a proto nemáme jinou možnost než umísťovat celý svět i s naším tělem (s celou smyslovou a nervovou soustavou) vně myslí. Zapomínáme, že veškeré vnímání je jen souhrnem mentálních vjemů a mentálních konstrukcí.

Vnímání věci a věc sama jsou dvě strany jedné a téže křivky, její vnitřní a zevní strana. Ať děláme cokoli, nikdy nemůžeme oddělit jednu stranu od druhé. Věc je na vnější straně a vnímání je na straně vnitřní. Křivka však není dvěma věcmi, nýbrž jednou. Věc nelze oddělit od jejího vjemu. Nemůžeme tedy vidět žádný předmět bez toho, abychom na něj myslili jako na viděný. Má-li pro nás vůbec existovat, musí existovat jako něco, co vnímáme.

A tak svět jako představa existuje jedině pro nějakou mysl, jinak nemůže vůbec existovat. Svět je nerozpleitelně spojen s myslí. Odstraňme mysl ze svého obrazu světa a odstraníme z něj prostor a čas; vezmeme mu tím základ. Konečný závěr tedy je: ať se díváme kamkoli, všechno ve vesmíru existuje proto, že je to myšleno.

Věc a vjem věci žijí v základní a neoddělitelné jednotě. A tak neexistuje nic jiného než uvědomování. Je proto třeba důrazně opakovat, že vjem není pouhou kopií něčeho zevního. Je prvotní a nikoli druhotný. To se nesmí přehlédnout, protože to je klíč ke správnému pochopení mentalismu, který je naukou, že všechny věci jsou mentální. To, co známe, je myšlenka, to, co vnímáme, není zjištění, nýbrž mentální konstrukce. Mysl nezávisí na žádné vnější věci, aby si tuto věc uvědomila, protože neexistuje nic, co by bylo k mysli zevní nebo vnitřní. Věc musí být mysli předložena jako představa a nemůže být současně předložena žádným jiným způsobem. Myšlenky jsou opravdu vše, co mysl zná, vše, co zažívá, ať již jsou to myšlenky slyšení něčeho, nebo vidění něčeho.

A tak dalším velmi důležitým bodem v této nauce je pochopit, že vědomí je počátečním faktem veškerého našeho poznávání vnějších předmětů. Fakt vědomí je totiž vždy prvotní. První je zrození pozornosti. Dokud nezačne působit, nemáme vůbec ani představu, že takový předmět existuje. Ale jakmile zahájí činnost, ani nepřipouštíme tento prostý základní předpoklad: vnímáme předmět, protože ho myslíme; nemyslíme předmět proto, že ho vnímáme. Proces poznávání „zevních“ předmětů je mentální činnost; představy jsou jejím výtvozem a vše, co známe jako vjemy nebo jako úvahy, jsou představy. **Věc nemůže pro nás existovat, neexistuje-li nejdříve myšlenka na ni.**

Především si musíme ujasnit nade všechny pochyby, že skutečný *moment* pocitu existence fyzického předmětu, je aktem myslí, vědomí, ne však již pochod. A tak místo abychom oddělovali vjem od předmětu, měli bychom oddělit vědomí o vnímání od vjemu samého, protože jsou oba mentální; a místo abychom oddělovali subjektivní od objektivního, měli bychom spíše oddělit vědomí od objektu vědomí, tedy od představy.

Jedině proto vidíme, chutnáme a cítíme zevní věci jako absolutně nezávislé, protože *začínáme* s vrozenou vírou, že jsou absolutně nezávislé. Jestliže A a B jsou v příčinném vztahu, pak A je vždy první. Příčina předchází následek. Co tedy zakoušíme nejprve ze zevních předmětů? Nuže, uvědomujeme si jejich mentální vjem a nikdy nic jiného! Přichází-li tedy mentální vjem první, musí být příčinou!

Mentální zkušenost předchází zkušenost fyzickou a zkušenost fyzická následuje po mentální jenom proto, že je následným závěrem. Myšlenka předchází závěr, že předmět existuje. Bezděčně a téměř okamžitě rozhodneme, že předmět je „vně“ *teprve potom*, když jsme vnímali jeho obraz; je to následný akt.

Myšlenka je prvotní, zatímco věc je druhotná. Představa je skutečná, kdežto předmět je odvozený. Dokud mysl neodhalí vjem, neexistuje poznání žádného zevního předmětu. Takový předmět se objeví na scéně *teprve po vjemu*; až do té doby nelze o něm nic říci. Toto důležité rozlišování tvoří pravý základ mentalismu.

Význam tohoto rozlišování je, že předmět je skutečně závislý svou existencí na představě o něm, nikoli představa na předmětu. Mysl tak zastává dvojí funkci. Je jak pozorností, tak představou, kterou si uvědomuje. Její povaha je taková, že si přímo uvědomuje pouze změny v sobě samé, tedy myšlenky. To, co nazýváme fyzickým předmětem, je ve skutečnosti vjem fyzického předmětu vytvořený v našich myslích, a promítnutí vjemu ven je ve skutečnosti zevní předmět sám. **Myšlenka je věcí, vjem je předmětem.**

Stavíme-li do opozice činnost fyzickou s mentální, vytváříme klamnou a zvrácenou představu o rozštěpeném světě, který obsahuje jak zevní věci, tak vnitřní myšlenky. Nepoučení lidé věří, že si přímo uvědomují zevní předměty, protože nazývají mentální konstrukci fyzickým předmětem. Poučení lidé vědí více, neboť vědí, že dotyčná mentální činnost je *tím prvním*, co vchází do zorného pole vědomí stejně jako tím posledním.

Lidé jsou obvykle klamáni domněnkou, že nějaký druh tajemné substance, zvané „hmota“, z níž se všechny věci skládají, existuje vně tohoto světa vjemů. Nechápu, že předpokládají její existenci, zatímco o ní mají pochybovat. Není zde ani nejnepatrnější důkaz, že v tomto vesmíru, utvořeném z mysli, existuje něco, co není zcela mentální. Jestliže mysl a „hmota“ na sebe vzájemně působí, potom musí existovat nějaký spojovací článek mezi nimi a tím článkem může být jedině to, že jsou ve svém základu totožné. Kdyby „hmota“ nebyla totéž co mysl, potom by nemohl nastat **proces poznávání zevních předmětů**, neboť poznávání je mentální činnost; představy jsou jejím výtvořem a vše, co známe jako vjemy nebo jako úvahy, jsou představy. Nyní by mělo být jasné, že když mluvíme o „hmotě“, mluvíme o iluzorním slově a ne o věci, kterou lze uchopit smysly; o mlhavé abstrakci a ne o konkrétním předmětu; o iluzi spíše než o skutečnosti. Neboť „hmotu“ nelze ani zobrazit představou, ani ospravedlnit rozumem. **Víra ve hmotu je zkrátka vírou v primitivní, ale hypnotickou iluzi.**

V našem výkladu světa se „hmota“ stává pouze nepravou jsoucností, smyšlenkou, která se hodí docela dobře pro praktický život, která však ztrácí význam pro filosofickou pravdu. Až člověk pochopí, čím takový klamný pojem je, pak pro něho tento pojem prostě zmizí, nebude o něm dále uvažovat. Člověk bude i nadále činný ve světě věcí, ale tyto věci už pro něho nebudou „kusy hmoty“. Budou idejemi. Nebudou již v rozporu s myslí, ale budou s ní tvořit jednotu.

Svět není svou podstatou iluzí, ve svém základě je právě skutečný. Proto věci samy nejsou iluzorní, ale iluzorní je, jak my je chápeme, jak jsou ztvárňovány našimi smysly.

Lidské tělo je součástí světa a svět je představou, a tak tělo musí být představou s ním. Stojí-li svět vně těla, rozhodně nestojí vně mysli, ale musí být v ní. Kdyby svět existoval vně mysli, která jej vnímá, nemohl by vůbec nikdy být vnímán, neboť mysl nemůže překročit své vlastní stavy, tedy představy.

Úlohou pěti smyslových ústrojí je proto opatřit podmínky, kterými se člověk zúčastňuje vnímání předmětů jakožto zevních k tělu. Smysly jsou prostředky, jimiž se člověk zúčastňuje představ fyzického světa. Ten spočívá v mysli, která nemá dimenze. Funkcí těla tedy je opatřit podmínky pro onu událost, jež je vznikem konečného, individuálního, egoistického vědomí.

Ozřejmili jsme si, že hmota je smyšlenka – pouze slovní pojem. Avšak co se míní pod slovem „energie“?

Každý objekt je představou; je představou v mysli člověka; ale není stvořen individuální a nezávislou myslí člověka. Individuální mysl je ve své podstatě částí Světové Mysli a zde musíme hledat původ všech představ. Nemůžeme říkat, že člověk sám tvoří

představy fyzických předmětů, ale můžeme říci, že je *má*. A právě tato Světová Mysl je zdrojem energie, na kterou by chtěla věda zjednodušit vesmír. Zkrátka, energie je přívlastek mysli. Ovšem výraz *mysl* v tomto případě není ta *mysl*, kterou my lidé zpravidla známe, ale Světová Mysl v pozadí našich malých myslí. A tak „hmota“ je jen pouhý slovní výmysl a energie je jen pouhá činnost mysli.

A tak množství jednotlivých věcí, které jsou skutečně představami, musí být ve své podstatě představami jedné všeobsahující mysli. Musíme proniknout pod individuální *mysl* a hle! zde je Světová Mysl jako její skrytá skutečnost a jako původ jejích představ fyzických předmětů. Mentalismus netvrdí, že svět je výtvar nějakého jedinice. Tvrdí, že svět je výtvar této mysli, nikoli výtvar „mé“ mysli. Pak je zjevné, že energie není prvotní základ vesmíru; energie je pouze jedním z hlavních aspektů nejvyšší skutečnosti a nikoli nezávislou silou.

Mentalismus odvozuje své jméno ze svého základního principu, že Mysl je jedinou skutečností, jedinou substancí a jedinou existencí; že věci jsou našimi myšlenkami a myšlenky nalézají svůj podkladový materiál v naší mysli. Mentalismus je zkrátka nauka, že v posledním rozboru neexistuje nic než Mysl.

Přesněji míníme mentalismem toto: Veškeré věci v lidské zkušenosti jsou bez výjimky zcela a úplně mentální; nejsou pouze mentálními kopiemi fyzických věcí; veškeré toto panoráma univerzální existence není ničím jiným než výlučně mentální zkušeností a není pouze mentálním zobrazením nějaké oddělené fyzické existence.

Takzvaný „hmotný“ svět je prostě to, co se zdá zevní k myšlenkám. Vědomí je prostě to, co se zdá k myšlenkám vnitřní. Ale „hmotný“ svět je ve skutečnosti tvar, který přijímá vědomí, když se promítá pěti smysly a chová své představy jako něco od sebe odlišného. Svět, který se *zdá* být předkládán našim smyslům z vnějšku, je však ve *skutečnosti* promítán z nitra mysli. Takto tedy nalézá nauka mentalismu své opodstatnění.

Dalším faktem, na který je potřeba upozornit a pochopit ho, je, že „já“ se vždy společně objevuje se světem, který v tu chvíli představuje to, co „není-já“. Myslíci já je obklopeno tím, co není já, to znamená vším, co je zevní k jeho tělu. Vše, co je zahrnuto do této vnější oblasti, se nazývá svět. Ty dva (já-svět) od sebe nelze oddělit. Sama představa já v sobě zahrnuje své odlišení od toho, co není já, tedy od toho, co je vůči němu vnější. Proto oba vzájemně předpokládají svou existenci. Já existuje svým světem a jeho svět existuje jím; oba jsou vzájemně spjatý. I když jsou při zkušenosti *pocítovány* jako oddělené a protikladné, jsou *poznávány* při rozboru jako spojené a současně zanikají. Z toho musíme tedy odvodit, že **činnost mysli, tedy myšlení, je nerozlučně spojena se zkušeností světa, která přichází s bdělým stavem. Zkušenost světa vzniká právě z této činnosti mysli. Neboť *mysl*, a nic jiného, poskytuje všechny prvky své vlastní zkušenosti.**

Ačkoli Světová Mysl projevuje jedinice i svět současně a společně, je jedinec středem, kolem něhož se svět otáčí. Je tomu tak částečně proto, že obraz světa nabývá pro jedinice skutečnosti jedině tehdy, když ho *pocítuje* jako svou vědomou zkušenost, a částečně proto, že může sebe nazvat „já“ a existovat jako oddělené jáství jedině tím, že vytvoří objektivní prostředí. A tak karmické záznamy, uvedené v pohyb uvnitř Světové Mysli, se odrážejí do individuální mysli jako všeobecný obraz světa. Jedinec ho musí přijmout do samého středu svého vědomí; a to může provést jen svou vlastní činností. To znamená, že obraz světa musí být tak **přízpůsoben, že si ho jedinec přivlastní svou zkušeností.**

Mentalismus činí představu v určitém smyslu prvotní, objekt až druhotný. Nyní je možné pochopit, proč taková priorita vzniká. Postup osobní zkušenosti záleží totiž v tom, že si naše *mysl* konstruuje představu o představě utvořenou Světovou Myslí a současně ji pozoruje jako něco objektivního. Fakt, že Světová Mysl sama zná tuto představu, dodává

jí prvotní existenci. Svrchovaná představa Světové Mysli je samozřejmě prvotní ve srovnání s naší lidsky zkonstruovanou a lidsky pozorovanou věcí. Ale protože nakonec jsou obě pouze představami, je také správné říci, že „hmotný“ předmět nikdy neexistuje odděleně od představy o něm.

Takto si utváříme svůj časo-prostorový obraz okolí z tohoto podvědomě dodávaného semínkovitého myšlenkovitého tvaru. Časo-prostorový tvar, který utváří vjem, dodává individuální mysl, kdežto materiál, který přijímá onen tvar, dodává Světová Mysl. Mysl jedince podvědomě předurčuje, jak jeho zkušenost přijde, to jest, jak bude umístěna ve zvláštním prostorovém řádu a jak se bude měnit ve zvláštním časovém sledu, kdežto Světová Mysl poskytuje to, co bude jedinec zažívat. Jsme to my, kdo si vymýšlí zevní svět do zvláštní časo-prostorové formy existence, ale je to Světová Mysl, co nás k tomu nutí.

Naše mysl nevytváří předměty pro někoho jiného; vytváří je jedině pro nás. Naše počítky mohou být podobné počítkům jiného člověka, nejsou však s nimi totožné. Jsou to dvě soustavy počítků, nikoli jedna. Proto naše počítky nemohou být *totožné* s jeho, i kdybychom naslouchali stejné hudbě. Naše počítky jsou totiž výlučně naše vlastní, vytvářené naší myslí, kdežto jeho počítky vytváří jeho mysl. Naše vnímání dotyčných zvuků přestane v okamžiku, kdy si ucpeme uši vatou, kdežto jeho vnímání zvuků bude pokračovat, neboť jeho počítky tvoří jinou soustavu. Správně můžeme říci o svých počítkách, že jsou *podobné* počítkům jeho, a že zvuky, které slyšíme my, jsou *podobné* těm, které slyší on.

Takto se stává zkušenost světa vlastnictvím každého jedince, zcela nezávislá na zkušenosti jiných jedinců, ačkoli je jí zcela podobná. Bude dobré ujasnit si to na příkladu. Každé oko v lidském těle vidí určitou scénu z jiného úhlu, a utvoří si proto jiný obraz. Přesto oba tyto obrazy splynou v jediný a pouze ten vstoupí skutečně do vědomí. Analogicky můžeme přirovnat představu Světové Mysli k obrazu poskytovanému pravým okem a představu vytvořenou podvědomě jedincem k obrazu z levého oka; ale představa, kterou si jedinec skutečně uvědomí, je konečný obraz, který vznikne splynutím obou. Každé ústředí vědomého života má svůj vlastní výklad svého okolí, které nejen zaznamenává, ale také tlumočí.

Skrytý styčný bod Světové Mysli s každou vědomou bytostí má svou vlastní existenci a musí proto být označen svým vlastním názvem. Název, který zde bude nyní používán pro tento styčný bod, je „Nadjá“. Každý jedinec tedy získává obraz světa od svého Nadjá. I když je samozřejmě spojeno s celým tělem, je v nejužším spojení se srdcem. Tak jako moc krále se rozprostírá po celé říši, a přesto lze říci, že má své středisko v paláci, v němž král přebývá, tak i Nadjá prostupuje celým tělem, a přesto je také soustředěno v srdci. **Proto je srdce ohniskový bod, jímž Světová Mysl prostřednictvím Nadjá působí na osobnost. Karmické síly se tedy stávají aktivní v srdci, odkud přecházejí do časoprostorové existence. Jako světelné obrazy na citlivém filmu se tyto karmické síly rozvíjejí v drobnou semínkům podobnou myšlenkovou formu. To je matrice budoucího světa. Kdyby se pochod zastavil zde, zažíval by jedinec svět jen ve formě snu. A vskutku, nedospělá lidská rasa procházela v dřívějším období kosmického vývoje životem tímto zvláštním způsobem.**

K vyvolání podmínek pro plněji ven promítnutou a bdělou zkušenost je nutná spolupráce mozku a smyslů. Ty působí zčásti jako transformátor, který zvyšuje napětí elektrického proudu, z části jako mikroskop, který zvětšuje obraz předmětů. Dokud není obraz světa zachycen mozkiem, vědomí zůstává na úrovni snu a fyzická zkušenost není možná. Myšlenkový tvar se proto přenáší ze srdce do střediska, které zvětšuje obraz v povrchové vrstvě mozku pochodem, podobným rozhlasovému či televiznímu přenosu, a do zvláštních citlivých středisek vidění,

slyšení, hmatu, chuti a čichu. Zde mozek přetváří přijímané vibrace ve vysoce zvětšený obraz, který si jednotlivec uvědomuje, podobně jako rozhlasový přijímač přetváří elektromagnetické vlny v řady zvuků, které současně velmi zesiluje. Když je celý tento pochod dokončen, jednotlivec si plně uvědomuje přetvořený a zvětšený obraz světa, který mysl nyní promítá, *jako by to bylo něco zevního*.

Jako srdce vysílá krev do celého těla, tak středisko Nadjá v srdci vysílá vědomí do mozku. Bdělé vědomí o světě trvá, pokud jsou vysílány ze srdce semínkovité obrazy do hlavy. V běžném případě to znamená, že toto přenášení i zvětšování „transformátorem“ mozku plus smyslů trvá a pokračuje po celý den. Když se vnitřní proud z Nadjá stáhne zpět do srdce, nelze bdění dále udržet a středisko, které zvětšuje myšlenkové tvary, zůstává během spánku nečinné.

Toto vnitřní vysílání neustále pokračuje a mozek neustále zvětšuje původní karmické záznamy ve fyzické smyslové dojmy. Počítky jedince vyvěrají skutečně z jeho nitra. Každý jedinec skutečně vytváří v mozku a mozkiem smyslové obrazy. Vytváří je však z látky, poskytované z nitra, ze zdroje zvaného Nadjá. Tvůrčí činnost, která vyvolává zkušenost světa pro každého jedince, vychází v základě z jeho Nadjá.

Čtenář musí bedlivě sledovat to, co nyní bude následovat: totiž ucelené pojednání o podstatě mentalismu. Je nesnadné to sledovat napoprvé, ale snadné, jakmile se to jednou pochopí.

Jedině povrchním myšlením vzniká v nás domněnka, že zažíváme věc, která je zde a nyní před námi, aniž něčím přispíváme k její povaze. Hlubší přemýšlení nám však odhalí, že v naší mysli je něco, co řadí počítky o dané věci a co je slučuje v ucelený vjem této věci. Když se díváme na určitou věc, vzniká v nás komplexní seskupení určitých počítků barvy a tvaru, avšak vědomou zkušenost o tomto předmětu nedostáváme po částech, nýbrž ve spojitém celku. To znamená, že ji nedostáváme vědomě v podobě jednotlivých počítků, z nichž každý by stál osamoceně, jako ojedinelá hvězda v prostoru. I když nás dříve metafyzická potřeba analýzy různých prvků, které se podílejí na zkušenosti, nutila, abychom je intelektuálně oddělili od této zkušenosti, nesmíme zapomínat, že ve skutečnosti nestojí tyto prvky osamoceně. Jsou vždy propojeny. Složky vědomí nelze od sebe oddělit. Když vidíme nějakou věc, nevidíme ji po částech. Buď vidíme celý obraz, nebo vůbec nic. Neznámá činnost mysli spojuje všechny počítky zraku, sluchu, hmatu, chuti a čichu. Rozmanité počítky, které se slučují ve vjem, jsou jako různé chemické prvky, které se spojují, aby vytvořily sloučeninu. V kousku kuchyňské soli nevidíme sodík a chlor jako oddělené prvky. Podobně nevidíme červenou barvu, tvrdý povrch a oblý tvar propisky jako oddělené prvky. Mentální oblast, v níž se počítky shromažďují a spojují v hotový vjem, je zcela mimo vědomí jedince. Jeho pozornosti je předložen již jen vjem, konečný hotový obraz.

Kromě toho, nám smyslové dojmy neposkytují samy poznání oné věci. Za tímto účelem musí vstoupit do činnosti některé schopnosti individuální mysli. Nejdříve nám musí říci paměť, co ví o příslušné věci, a tak ji zařadit; potom ji musí rozum zvážít a posoudit. Ale především je to schopnost představivosti, co uchopí počítky, dokončí práci, předloží nám hotovou zevní věc a propůjčí jí trvalou a nezávislou existenci. Základem veškeré naší smyslové zkušenosti je tato představivá činnost mysli a nikoli nějaká oddělená fyzická substance, jak se běžně předpokládá. Přesto však si nesmíme představovat, že celý pochod, v němž se to vše odehrává, prochází posloupnými stupni v čase; celý pochod se děje v jediném okamžiku, ačkoli pro intelektuální analýzu jsme nuceni jej rozdělovat. Akt vnímání nemá žádný nezávislý fyzický protějšek, který by se od něj lišil.

Ale dříve než je zkušenost vjemu možná, než mohou být počítky přetvořeny v rozeznatelný předmět, musí být uspořádány některé vztahy jak mezi počítky, tak i mezi nimi a námi. Někdo může například jet ve vlaku od východního pobřeží k západnímu přes celý kontinent, ale když bude celou cestu spát, nebude o tom nic vědět. **Metafyzicky to znamená, že nevědomost onoho člověka se může rozptýlit, jen když si uvědomí délku své cesty a její trvání v čase.** Jinými slovy: **právě aktem pozorování dává pozorovatel bezděky věci vnější tvar a současně na ni vkládá své časo-prostorové podmínky.** Povrchové já musí věci poznávat jako oddělené jednu od druhé, což znamená, že je musí umísťovat do prostoru. Musí poznávat události jako odehrávající se jedna po druhé nebo před druhou, což znamená, že je musí umístit do času. Žádný předmět se nemůže objevit, jestliže se neobjeví v prostoru, stejně jako žádná událost nemůže nastat, jestliže nenastane v čase, neboť předměty stojí blízko nebo daleko od sebe a události se odehrávají jedna po druhé nebo před druhou. **Proto, kdykoli pozorujeme nějakou vnější věc nebo událost, jsme nuceni ji pozorovat zvláštním časo-prostorovým způsobem. Není to tím, že by předmět nebo událost byla v takovém řádu, ale tím, že náš proces lidského pozorování pracuje tímto zvláštním způsobem. Nemůžeme-li pozorovat svět tímto způsobem, nebudeme ho pozorovat vůbec.** To znamená, že o něm nebudeme mít žádnou zkušenost.

Naše mysl je tak utvořena, že **jsme nevyhnutelně nuceni zažívat svět tímto způsobem.** Mysl, aniž si to uvědomujeme, okamžitě promýšlí své počítky, přenáší je do výrazů tohoto zvláštního časoprostorového řádu a pak vnáší do našeho vědomého pole výsledný myšlenkový tvar, který konstruuje, a ten je tím, co nám ona předkládá jako naši osobní zkušenost.

Dříve než můžeme mít o věci představu, musíme o ní myslet jako o něčem od nás odděleném. To znamená, že musíme mít základní schopnost myslet o ní jako o vzdálené od našeho těla. Proto musí mysl mít nezbytně schopnost umísťovat své výtvořiny do prostoru, **což zahrnuje i samotné smysly.** Jestliže se mají její představy vůbec vnímat, musí se jevit jako rozprostřené v prostoru. Tytéž úvahy platí pro události, které se dějí v čase; naše mysl musí také být předem schopna vymezit své výtvořiny do tvaru postupných řad.

Aby mysl předvedla karmický záznam nějaké věci do projevené existence, musí jej opatřit vztahy rozměru, tvaru, vzdálenosti a směru, a takto současně s ním vytvořit prostor. Myšlenkové tvary každé věci, promítané Světovou Myslí, se tak jeví jako by věc byla vnější k myšlenkovému tvaru našeho těla, a proto všechny spolu existují v prostoru jako ucelený systém, který nazýváme Příroda. **Tělo je zvláštní myšlenkový tvar, který zůstává oddělen ode všech ostatních, a přesto je mentální, podobně jako rybářská síť v řece je oddělena od vody, ač je v ní úplně ponořena.**

Protože i smysly jsou tvarem vědomí, můžeme teprve po hlubokém bádání odhalit, že svět, který se jeví našim smyslům, se ve skutečnosti jeví naší mysli. Věc *existuje* mimo nás, ale je to jenom naše představa, kterou jsme si o ní vytvořili ve své mysli. Zdá se, že věc je mimo nás a představa je v nás, ale základní podstata obou je mentální. Mysl skutečně vytváří to, co zažívá, a skutečně zažívá to, co vytváří. Zažívající mysl vytváří zážitky sama ze sebe takovým způsobem, že převládá iluze, že je přijímá ze zevního zdroje.

Takzvaný fyzický svět je prostě to, co se zdá zevní k myšlenkám. Vědomí je prostě to, co se zdá k myšlenkám vnitřní. Ale fyzický svět je ve skutečnosti tvar, který přijímá vědomí, když se promítá pěti smysly a chová své představy jako něco od sebe odlišného. Svět, který se *zdá* být předkládán našim smyslům z vnějšku, je však ve *skutečnosti* promítán z nitra mysli. Takto tedy nalézá nauka mentalismu své opodstatnění.

Časo-prostorový řád předpisuje meze naší existenci, rýsuje obrysy našeho zažívaného vesmíru. Meze, určené našim vjemům prostorem a časem, jsou neodstranitelné, neboť jsou cenou, kterou platíme za to, že vůbec můžeme vidět svět kolem sebe.

Na začátku jsme zredukovali veškerou filosofii života na tři otázky a začali naše pátrání hledáním odpovědi na jednu z nich: Co je svět, respektive jakým způsobem ho poznáváme a zažíváme? Nyní, abychom se posunuli v našem pátrání, se přesuneme k otázce druhé: Co jsem já?

Při hledání odpovědi na otázku: Co jsem já? zjišťujeme, že bdělý život se podobá pouhému vrcholu ledovce, který vyčnívá nad vodní hladinu. Neboť ledovec jako celek tvoří tři různé způsoby existence vědomí. Ke zmíněnému bdělému stavu nám přibylly sen a spánek.

Rozborem zkušeností stavu bdělého a stavu snu zjišťujeme, že se jedná o dvě různá stanoviska, z nichž jedna a táž mysl pohlíží na obrazy, které sama promítá, jako by k ní byly vnější. Jenže – v případě bdělého stavu jsou to její vlastní přetvořené odezvy Světové Mysli, která v ní myslí, zatímco v případě ve stavu snu jsou to výhradně její vlastní původní výtvořky. Z faktu, že každý vysněný svět patří výhradně snícímu člověku, kdežto bdělý svět je společný všemu lidstvu, lze získat hluboký význam. Každému člověku tím dává Příroda v jeho vlastní osobní zkušenosti klíč k záhadě tvoření světa. Na základě faktu, že jedinec je schopen vytvářet své vlastní představy ve svém snu, může pochopit, jak je možné přijímat a reprodukovat svůj vlastní obraz bdělého světa vyzařovaný Světovou Myšlí. Stav snu nám tak poskytuje důkaz, že mentalismus je opravdu pravdivý. **Během snu dostáváme dojmy o zevních předmětech a uvědomujeme si je jako vjemy. Nicméně tyto vjemy vznikají bez přítomnosti nějaké „hmotné“ věci. Myšlenka se nám pak jeví, jako by byla zažívanou „hmotnou“ věcí. Po probuzení však shledáme, že tato věc byla jen myšlenkou. To samé platí i o našem těle a smyslech. Jelikož ve stavu snu zrak, čich, chuť, hmat a sluch fungují jak ve stavu bdělém, pak sen dostatečně prokazuje, že tyto smysly jsou ve skutečnosti mentální.**

Je to důležité poučení pro materialistické kritiky, kteří chtějí z dřevěných kmenů a těžkých kamenů dělat měřítko skutečnosti. Ve snech jsou věci skutečně pociťovány a viděny jako „hmotné“, i když nejsou fyzicky přítomny.

Příroda poučuje každého člověka pomocí jeho snu o tom, že má v malém měřítku stejné tvůrčí schopnosti jako Světová Mysl. Když se táže, jak je možné, že Světová Mysl vnucuje svou představu světa individuální mysli, pomáhá mu Příroda nalézt odpověď tím, že mu poskytuje zážitek snu, v němž snící člověk, obírající se svými fantaziemi, je schopen vnutit sám sobě soukromou představu světa. Koneckonců pozoruje jen to, co projevuje jeho mysl, i když to v dané době neví.

Díky porovnání bdělého stavu se snem též snadno chápeme vytváření pocitu prostoru (a zároveň i času), protože víme, že **svět snu existuje pro nás jen jako řada představ, na které upínáme svou pozornost; sen tak není místem, nýbrž stavem pozornosti. Jeho prostorovost je symbolická a vzniká tím, že se jí věnuje pozornost. Díky tomuto zjištění můžeme vystoupit o stupeň výše a pochopit obtížnější bod, že také svět bdělého stavu náleží ke stejnému prostorovému symbolismu a že svou prostorovost a vzdálenost má jen proto, že se jim věnuje pozornost!** A tak objevujeme, že naše poznávání existence světa se vždy pojí s naší pozorností, kterou na svět zaměřujeme; že věnovat pozornost věcem je základní a předběžný předpoklad pro uvědomování si věcí a že stupeň věnované pozornosti je přímo úměrný intenzitě

projeveného vědomí. Prostor je zkrátka uvnitř myslí a ne vně myslí, jak se obvykle věří. Z tohoto nepopíratelného, ale zpravidla podceňovaného, ne-li přehlíženého, faktu prostorovosti snu mohou poznat ti, kdo pokládají mentalistickou nauku za fantastickou, v jak naprostém souhlasu s Přírodou toto učení skutečně je. „Dokud se neprobudíme, nechápeme, že to, co vidíme ve snu, neexistuje zevně,“ stojí psáno ve *Wei Šihersih Lun*, starém stručném čínském přehledu mentalismu; a je tam rovněž připojena poučka, že také nechápeme, že to, co vidíme v bdělém stavu, neexistuje zevně nás, nýbrž existuje jen jako mentální obraz. Nicméně je obtížné v bdělém stavu uvěřit pravdě, že svět každého člověka je skutečně jeho vlastní představa promítnuta ven, jako je pro snícího člověka těžké uvěřit, že jeho vysněný svět je právě tak jeho vlastní ven promítnutá představa.

Ohledně spánku víme, že usínání je dostředivý proces stahování vědomí do nitra, kdy naše mysl přirozeně opouští své sklony promítat se ven do prostoru a vytvářet tvary. Tento proces vrcholí v hlubokém spánku, který je jeho nejzazším bodem. Když se však začneme probouzet, naše mysl nastupuje opačný pochod a začíná opět promítat své představy ven, jako by byly skutečně zevní.

Tedy zatím můžeme dojít k závěru, že naše vědomí má tři různé způsoby své existence: Postupně se rozšiřuje nebo zužuje. V hlubokém spánku je ve stavu podobném noci, ve snu je ve stavu podobném soumraku, v bdění je ve stavu podobném jasnému polední. Bdělý stav vědomí je tedy ten, v němž vědomí otevírá oči nejšířeji – je plně rozvinuté, ve stavu snu má vědomí oči zpola zavřené – je jen zpola rozvinuté a ve stavu hlubokého spánku jsou oči našeho vědomí zavřené zcela – vědomí se plně stáhlo. Tento fakt postupného otevírání okénka vědomí vysvětluje, proč v bdělém stavu víme, že druhé dva stavy také existují, zatímco ve stavu snu si nejsme vědomi existence stavu bdělého. Neboť vlnění o větší délce vlny zahrnuje vlnění s vlnami kratšími, ale kratší vlny nemohou zahrnovat delší.

Z předchozího rozboru tří stavů vědomí nesmíme přehlédnout poučení, které z toho vyplývá: **Bdělý svět má vyšší hodnotu než svět snů, neboť umožňuje myslí, aby byla jasněji a plněji vědomě činná. A to je základní rozdíl mezi oběma stavy, i když jsou oba pouze mentálními konstrukcemi. Bdělý stav je pro nás nejvíce vědomým stavem, a tak ze všech nejdůležitějším. Právě zde v tomto fyzickém světě a nikde jinde, musí člověk splnit své duchovní předurčení a realizovat svou vyšší individualitu – Nadjá. Neboť jedině prostřednictvím plně vyvrátěného bdělého stavu se člověk může postupně stát vědomým svého Nadjá.**

Avšak z jiného úhlu pohledu je potřeba jasně říci, že z vývojového stanoviska se člověk ve stavu snu zpola stáhl zpět do svého původního jáství, ve stavu spánku se pak k němu přiblížil úplně. A tak tento stav hlubokého bezesného spánku nyní rozebereme, protože nám, zkoumajícím myslím, nabízí zlatou nitku.

Zdá se, že během spánku ztrácíme vědomí, nicméně si vzpomínáme na fakt, že jsme spali. Jak bychom si vůbec mohli pamatovat, že jsme spali, kdyby neexistovalo v dotyčné době nějaké skryté uvědomování si tohoto faktu? Jestliže prohlašujeme, že jsme si po dobu spánku nebyli ničeho vědomi, něco v nás si paradoxně muselo být vědomo tohoto podvědomého uvědomování si, jinak bychom nemohli nikdy spojit spánek s bděním, a tak bychom nikdy vůbec nemohli vědět, že jsme spali! Kdyby byl spánek skutečně absencí jakéhokoli druhu vědomí, jak bychom si mohli potom pamatovat, že je příjemný a osvěžující, a hovořit o něm s uspokojením? Nějaký druh vědomí musel být přítomen, aby nám později umožnil představu této příjemnosti. A dále, jak bychom si mohli vždy ráno vybavit události předešlého dne a spojit je v uspořádanou souvislost s událostmi dnešními, kdyby mysl přece jen nebyla nějakým způsobem přítomna v oné mezeře spánku? Že stav spánku opravdu neničí vše v myslí, odhaluje fakt, že pocit individuální totožnosti, celý zámoitek myšlenek, tužeb a charakteristik, které tvoří osobnost, se znovu

vynořuje při každém ranním vzkříšení sebe-vědomí ze spánku. Kdyby nebyla v mysli jakási spojitost jáství, mohli bychom usnout s myšlenkou, že jsme určitou osobou a probudit se s myšlenkou, že jsme osobou jinou. Nemůžeme tedy po právu říci, že vědomí bdělého stavu a snu vyčerpává spojitost existence mysli. Je jasné, že bezvědomí je ve skutečnosti chybné označení nejtajemnější fáze mysli.

Co vlastně přestává být činné během spánku? Není to sama mysl, ale jen určitá *forma* její činnosti. Jasným důkazem jsou případy somnambulismu (náměsíčnosti). I když si náměsíčník není vědom toho, co se děje, nějaká inteligence dokonale řídí pohyby jeho těla a udržuje je pod vlastní kontrolou. Jaký to má pro nás význam? Za prvé to znamená, že mysl může být činná ve dvou fázích, z nichž jedna je vědomá a, jak se zdá, normální, druhá nevědomá a zdánlivě abnormální; za druhé, že by bylo přesnější označit mysl během spánku spíše za nesdílou než za nevědomou; za třetí, že mysl nevyčerpává své možnosti v jediné fázi vědomí, kterou známe jako souvislou a namáhavou činnost myšlení; za čtvrté, že nejnižší vrstva mysli není svým uvědomováním závislá na pěti fyzických smyslech. Stručně řečeno to znamená, že teprve nyní začínáme trochu chápat úžasné tajemství, které je skryto v naší vlastní mysli. Jisté je, že v tomto stavu musí existovat jakési vědomí. Nicméně to není druh vědomí, jaký známe během bdění nebo snu.

A tak musíme náš pojem pomyslného ledovce opravit! Mysli nemá tři, ale čtyři stavy existence vědomí. První je bdělý stav, druhý je sen, třetí je bezesný spánek a čtvrtý je tento zatím tajemný stav mysli. Mysli během noci pokračuje jakousi tajemnou činností. Tato hlubší vrstva mysli, ukrytá pod prahem vědomého myšlení, je tajemným zdrojem všech nádherných uměleckých inspirací a všech intuitivních rozhodnutí. Toto čtvrté vědomí je činné způsoby, které se vymykají omezenému rozsahu našeho *myslícího* intelektu. Zde pracuje mysl spontánně zcela nepochopitelným způsobem, *ale pracuje*. Nepotřebuje myslit diskurzivním způsobem (postupně v pojmech) a logickým způsobem, kterým běžně chápeme výraz „myslet“. Tato hlubší vrstva mysli nepotřebuje běžný způsob myšlení – myšlení by pro ni bylo skutečně věžeňskou kobkou. Tato hlubší vrstva mysli pracuje ve vibračním rozsahu, který se vymyká tomu, co zpravidla zažíváme během snu nebo v bdělém stavu. Stručně řečeno, mysl má během spánku jakýsi druh svého vlastního vědomí, které však tím, že se nepohybuje od představy k představě, není vědomím intelektuálním. Proto se nyní musíme snažit dozvědět se něco více o vědomí. A dále, je-li svět, dle tvrzení mentalismu, jevem vědomí, je naprosto nutné se tázat: Co je vědomí?

Co v nás si je vědomo vidění, slyšení a myšlení? Je to mozek? Nemožné – pouhý kus masa, který se málo liší od toho, co můžeme koupit u kteréhokoli řezníka. Slovem *mozek* míníme hmatatelnou část lidského těla, která je přikryta klenbou lebky a plná točitých závitů šedé a bílé hmoty, kterou anatomové zkoumají v pitevně. Slovem *vědomí* míníme souhrn střídajících se řad smyslových dojmů, vjemů, myšlenek, citů, obrazů, intuicí, představ a vzpomínek, které známe jako své vlastní a ke kterým se nelze dostat žádným pitváním chirurgickým skalpelem.

A tak dožrál čas, abychom pochopili rozdíl mezi myslí a vědomím. Kdybychom mysl přirovnali k lampičce, pak vědomí je její světlo, a tak z mentalistického hlediska je mysl více než vědomí a přisuzujeme jí před ním prvenství. Tedy vědomí je pouze aspekt mysli a toto vědomí si lze definovat jako souhrn střídajících se řad smyslových dojmů, vjemů, myšlenek, citů, obrazů, intuicí, představ a vzpomínek, které známe jako své vlastní. Mysli je hlavní surovinou každé naší jednotlivé myšlenky. Všechny naše myšlenky jsou ve skutečnosti v mysli, ale činné ve vědomí. Známe vždy přítomnou mysl pouze prostřednictvím myšlenek, které jsou jejími výtvary, a prostřednictvím vědomí, které ona promítá na svou zdánlivě *temnou prázdnotu*.

Nyní je na místě připomenout, že jsme dřívějším rozbořem přišli na skutečnost prvenství vědomí. Z toho vyplývá, že nikdo nemůže pozorovat vědomí stejným způsobem,

kterým může pozorovat cokoli jiného. Vědomí se nemůže stát objektem pozorování. Je to stejné jako se světlem: Světlo umožňuje viditelnost všeho ostatního, ale samo zůstává paradoxně neviditelné. Žádný člověk nemůže přímo zkoumat své vědomí, protože je nemůže učinit objektem svého uvědomování, právě tak jako nemůže žádný člověk učinit svou vlastní tvář objektem přímého uvědomování, ale musí se na ni dívat nepřímo do zrcadla.

Další vhodnou analogií je přirovnat mysl k zrcadlu a všechny věci k jeho zrcadlení. Pak pozorujeme všechny věci v mysli jako v zrcadle. Protože ale toto zrcadlo je mimo dosah našich smyslů, pozorujeme obrazy a nepozorujeme zrcadlo, které je odráží. Proto přičítáme mylně skutečnost jediné věcem a neskutečnost mysli.

A tak náš objevený čtvrtý stav mysli je samotné zrcadlo, bez odražení, bez zrcadlení čehokoli – stav vědomí bez myšlení, bez myšlenek. Je to stav vědomí čisté mysli! Jak můžeme poznat tuto existenci čisté mysli odděleně od myšlenek a představ, které ona vytváří?

K ujasnění této situace si můžeme vypomoci další vhodnou analogií, a to promítáním filmu v kině. V kině nevidíme bílou promítací stěnu, když je zcela pokryta promítanými filmovými obrazy, neboť tyto obrazy zcela poutají naši pozornost. Podobně v bdělém stavu poutá mentální obraz světa celou naši pozornost. Zde pak vědomí tohoto obrazu odpovídá obrazu na plátně. Co představuje neviditelná promítací stěna? Představuje to, co je v nás přítomné během hlubokého, bezesného spánku, to, z čeho vzniká jak vědomí ve snu, tak v bdělém stavu, to, co je esencí či látkou všech vědomých myšlenek, obrazů i představ; a tím je princip mysli, který je vždy jejich základem. A tak známe vždy přítomnou mysl pouze prostřednictvím myšlenek, které jsou jejími výtvoři, a prostřednictvím vědomí, které ona promítá.

Tedy odpověď na otázku: „*Jak můžeme poznat tuto existenci čisté mysli odděleně od myšlenek a představ, které ona vytváří?*“ je, že se musíme osvobodit od tyranie našich neustálých myšlenek. Jedině, když se osvobodíme od všech myšlenek (tedy od všech myšlenek světa včetně myšlenky našeho těla), které svírající naše vědomí, může být čtvrtý stav vědomí plně zažíván. Čtvrtý stav vědomí nemůžeme pozorovat, ale můžeme se jím stát. Musíme jím být, pokud ho chceme dosáhnout, není jiné cesty, není vyššího cíle! Čtvrtý stav je stav, kdy zanikají veškeré mentální konstrukce, **mysl se v něm stáhla do svého vlastního přirozeného já, do svého vlastního ryziho stavu. Čtvrtý stav je nerušeným a nepřerušovaným vědomím podstaty mysli. Tento čtvrtý stav obsahuje všechny ostatní tři stavy ve svém širokém pojetí, a proto objímá celý život.**

Spánkem Příroda poskytuje člověku přiblížení se k podstatě mysli, ale protože její zažívání si nezasloužil svým úsilím, brzy mu opět toto přiblížení odnímá – odnímá mu vědomí. Neboť člověk vstupuje do spánku a nese si s sebou břemeno zakořeněných mentálních semínkovitých záznamů pozemských tužeb, břemeno silných citových sklonů, které ho poutají k fyzickému životu, a silných egoistických pout, která nemohou existovat souběžně se SVOBODOU A JEDNOTOU RYZÍ PŘIROZENOSTI MYSLI. Protože si vlastním úsilím nezasloužil právo uvolnit se z této připoutanosti, nedovoluje mu Příroda, aby se těšil z vědomí této myšlenek prosté svobody během svého spánku.

Nyní můžeme pochopit, proč ztrácíme vědomí během spánku. Je to tím, že původní stav mysli, ke kterému se vracíme, má vibrační řád daleko mimo vibrační řád intelektu v bdělém stavu. Intelekt je periodicky stahován do nitra mocnou magnetickou silou nejvnitřnější části svého bytí, ale není schopen rozšířit svůj vibrační řád tak, aby mohl zachytit širší vědomí čtvrtého stavu. Proto intelekt ztrácí vědomí a vchází do spánku. Ježto jeho omezený život během spánku zhasl, později přirozeně popírá, že v něm existoval nějaký druh vědomí.

A tak tajemný čtvrtý stav za bděním, sněním a spánkem předkládá nauka

mentalismu lidem jako cíl. Přivést během bdění, kdy je pozornost nejvíce soustředěna a který je nejvíce vědomím stavem, úmyslně své myšlení k nejpomalejšímu pohybu a tím svůj mentální stav učinit co možná nejpodobnější mentálnímu stavu, jaký je ve spánku, s *plným intelektuálním pochopením všeho, co tento pokus zahrnuje*, pak by vědomě zažil tento blažený klidný čtvrtý stav! Zkrátka, tento čtvrtý stav je sjednocením hlubokého spánku a plného vědomí.

Z toho vyplývá nesmírná důležitost tohoto pozemského života: lidstvo může získat plnou duchovní seberealizaci pouze při jasném vědomí tohoto fyzického světa, tedy pouze v bdělém stavu. Právě zde v tomto fyzickém světě a nikde jinde musí člověk splnit své duchovní předurčení a realizovat svou vyšší individualitu. Neboť jedině prostřednictvím plně vyzrálého bdělého stavu se člověk může postupně stát vědomým svého Nadjá. Fyzický svět je křížový bod. Pravdu o životě musíme uskutečnit, pokud jsme ve fyzickém těle, má-li to být pravda a ne jen její náhražka. Důvod, proč snění ani spánek nemohou poskytnout podmínky, dostačující pro toto uskutečnění je, že jen v bdělém stavu může intelektuálně myslící vědomí pracovat ve svém nejširším rozsahu.

Naše zkoumání otázky: „*Co jsem já?*“ stále není u konce. K bdělému stavu jsme připojili stav snu, spánku a nově objeveného čtvrtého stavu, avšak zkoumání stále pokračuje, není vyčerpáno.

Co jsem já?

Jestliže se nakonec mění celá naše minulá osobní zkušenost za všechna ta léta v řadu prchavých představ, co můžeme říci o životě přicházejícím, který sahá do budoucnosti? A co teprve tato živá přítomnost, kterou tak bezprostředně prožíváme? Vždyť přítomnost se nutně stane minulostí a budoucnost přítomností. Jelikož minulost, přítomnost a budoucnost vytvářejí celou lidskou existenci, co jiného to dokazuje, než že naše vlastní existence v bdělém stavu je pouze řadou myšlenek, které se pořád mění, a že naše osobní zkušenost je mentální konstrukcí? Nicméně, jednou věcí, kterou si je každý člověk jist, je tvrzení „já jsem“ – jako něčeho, co je neměnné. Co vyvolává tuto jistotu?

V pátrání po „já“ jsme si řekli, že první naší myšlenkou je „já“. Všechny ostatní následují po jejím vzniku. Myšlenka „já“ nezůstává osamocena, ale okamžitě se spojuje s myšlenkou, která po ní následuje. A tou je myšlenka těla. Následkem toho se původní myšlenka „já“ proměnila v myšlenku „já jsem tělo“. Po této myšlence se objevuje myšlenka světa. Toto „já“ dodává bezděky jednotlivé časo-prostorové charakteristiky, jimiž musí svět projít dříve, než se může vynořit v jeho vědomí. A tak toto „já“ chová skutečně jako své vlastní obě myšlenky: myšlenku těla a později myšlenku světa, vnějšího vůči tělu. Ale protože začalo samo sebe klamat o svém vztahu k tělu, protože považovalo tělo za to, čím není, končí tím, že se klame o věcech vnějších k tělu a tělo obklopujících a považuje je za to, čím ony také nejsou. Tak vzniká trojnásobný omyl: svět, tělo a „já“ se považují za nementální.

Po poznání a konstatování omylů v chápání co je „já“, jsme se v pátrání dostali ke stanovisku: Myšlenky jsou pouze fází vědomí. Vědomí je jen fází mysli. Co je skutečné, je jen mysl. Celé to funguje takto: Bdělý stav je prostě přirozený důsledek toho, že mysl promítá plnou silou pouze zlomek sebe sama jako osobní vědomí. Stav snu vzniká tím, že táž mysl promítá osobu silou částečnou. Stav spánku je následek toho, že mysl vtáhla zúžený zlomek vědomí snu do sebe, a tak zcela uzavřela štěrbinu vědomí osobnosti. Pak ztrácí individuální bytost své vědomí. Neztrácí je však mysl, která má svůj vlastní zvláštní druh vědomí. Důvěrně známé „já“ přestává existovat při svém nuceném návratu do mysli, protože nemůže absorbovat to, co ho přesahuje a musí se místo toho podřídit tomu, že je

samo absorbováno. Ztráta osobního vědomí během spánku je nevyhnutelná, protože sama osobnost je jádrem myšlenkových útvarů, které jsou dočasně vyzářeny do života spolu s myšlenkou světa, ale obě tyto myšlenky se rozplynou, když je stažen prvek vědomé pozornosti, který je oživuje.

Jak jsme uvedli, individuální bytost ztrácí své vědomí, neztrácí je však mysl. A tak ona je to, co nazýváme „skrytý pozorovatel“, neboť skrytě pozoruje všechny stavy. Tento skrytý pozorovatel je dříve uváděn jako čtvrtý stav vědomí. Z tohoto vyplývá **definice myslí: mysl je to, co nám umožňuje myslet o něčem a uvědomovat si něco a co odhaluje svoji existenci v každé myšlence, co však je nám neznámo mimo takové projevy.**

Tento skrytý pozorovatel je základní pozorovatel, který zaznamenává příchod a odchod ostatních tří stavů (bdělý stav, stav snu a bezesný spánek), protože může stát mimo ně v nepřerušené blaženosti. Je to naše pravdivé, nejhlubší jáství, neboť pouze ono přežívá beze změny povrchní jáství proměnlivé osobnosti.

Nyní zdůvodníme počáteční konstatování, že člověk si je jist jedinou věcí: „já jsem“. Proč tomu tak je? Proč když osobnost není posledním vlastníkem a je sama vlastněna, se zdá, že vlastní jáství, a dává trvalý pocit, že je našim skutečným jástvím? Odpověď je, že skrytý pozorovatel je přítomný ve skrytém spojení v osobním jáství a do tohoto jáství odráží pocit vlastní skutečné existence. Přítomnost skrytého pozorovatele v každém z nás tak vysvětluje, proč vůbec máme pocit osobní totožnosti.

Na otázku, „Co jsem já?“ Nyní odpovídáme, že se jeví jako trojnásobné: a) fyzické tělo, b) osobní vědomí, sestávající z citů, myšlenek, přání, představ a karmických sklonů, c) neosobní pozorovatel. *Všechny* tyto tři elementy se spojují, aby vytvořily celkové „já“. A tak osoba náleží skrytému pozorovateli a tento pozorovatel ji spojuje se všemi ostatními jástvími. Tento pozorovatel se nazývá Nadjá.

Nyní je třeba objasnit překážku, která dříve nebo později uvede do zmatku studenty mentalismu. Opravdu nebylo možné ji dříve s úspěchem projednávat. Viděli jsme, že každý jednotlivec si tvoří svůj vnější svět ze svých vlastních podvědomých hlubin a že je v zajetí iluze, když věří, že tento svět je vnější k jeho vědomí. To znamená, že všichni ostatní jedinci existují také pouze jako jeho myšlenky, neboť jsou součástí světového celku. Může si tedy každý jedinec říci: „Jestliže jsou všechny lidské bytosti pouze vjemy mého vlastního vědomí, pak celé lidstvo je částí *mé* existence a můj mentální styk s nimi je pouze samomluvou. Pak neexistuje nikdo, s kým bych mohl mluvit nebo komu bych mohl psát! Jsem nucen dojít k závěru, že existují pouze já! To ale znamená, že neexistuje pospolité život a že vzájemný styk je absurdní. Kromě toho ostatní lidé mají stejné právo na samostatnou existenci jako já, a tyto protichůdné nároky na úplnou izolaci musí končit tím, že se vzájemně ruší. Zdá se, že to je logický výsledek nauky o mentalismu.“

Tento egoistický omyl má dva velmi závažné závěry. Předně, neexistuje nic mimo naše vlastní myšlenky. Dále, všichni ostatní jedinci jsou výtvozem vlastního tvořivého pochodu. Výsledek toho je, že nejen naše tělo, ale i naše mysl je právě tak výtvozem mysli jiného člověka, jako je jeho tělo a mysl výtvozem naší vlastní mysli. Kdyby to byla pravda, došli bychom nejen k polovičnímu bláznovství čirého egoismu, ale, což by bylo ještě horší, k úplnému šílenství nihilismu, nauce, že vůbec nic neexistuje!

Studenti se musí opravdu vyvarovat, aby nepřišli z materialistického deště pod tento egoistický okap. Bylo by snadné považovat chybně mentalismus za učení, že svět, který známe, je pouze představou naší individuální mysli a že nemá existenci mimo naše malé ego. Na začátku bylo řečeno, že svět jeví je jediným světem, který člověk zná. I když toto

tvrzení zůstává stále psychologicky správné, nejde dosti daleko. Nesmí se špatně chápat, jako by znamenalo, že neexistuje nic mimo osobní vjemy. Je pravda, že každý z nás žije v uzavřeném kruhu a že je schopen odvozovat existenci jiných pouze ze svých smyslových vjemů o jejich činnosti. To, že zkušenosti světa dvou různých lidí mohou být předmětem jejich hovoru, jako by byly pro oba stejné, je něco, co musí být vysvětleno. Možnost tohoto vzájemného dorozumění je skutečně příznačná. I když člověk nezná nic mimo své vjemy, musí existovat něco – i když je to pro něho skryté a neznámé – co způsobuje tyto vjemy. Člověk, zabraný pozorováním filmu, nevnímá nic mimo měnící se obrazy a zvuky z promítací plochy, které zasahují dva z jeho smyslů; je to však promítací přístroj, co je skrytou a nepozorovanou příčinou jeho vjemů! Zamítli jsme existenci „hmotných“ předmětů jako příčinu vjemů. Okolnost, že existují podobné vjemy u různých jedinců, byla již vysvětlena ve společném mentálním základu. Proto zakoušejí různé mysli přibližně stejný svět. Fakt, že dva jedinci mohou s porozuměním mluvit o téže vnější věci, lze vysvětlit faktem, že věc je mentálně zkonstruovaná a že všechny individuální vědomí jsou podložena společným vědomím. Právě toto vědomí sjednocuje všechna různá jáství a způsobuje podobnost všech našich vjemů světa. Tím, že jsme ve vzájemném styku a můžeme se navzájem dorozumět, nám umožňuje přesvědčit se o existenci jiných osob vně nás, i když je zcela nemožné, abychom zažívali jejich vědomí přesně stejným způsobem, jako zažíváme své vlastní.

Ať chceme nebo nechceme, musíme myslet o světě samostatně z toho jednoduchého důvodu, že tato větší mysl ho vmýšlí do naší mysli, promítá a poznává vnější svět *prostřednictvím* individuální mysli. Každý předmět ve vesmíru je udržován v širším nekonečném vědomí, ať o něm myslí nebo jej pozoruje omezené vědomí člověka, nebo ne.

Světová Mysl netvoří přímo svět, ale její přítomnost umožňuje jak nám, tak i světu, abychom se karmicky sami projevili. Je logické, že Světová Mysl musí být před svými představami, tedy jak před představou světa, tak před představou ega. Osobnost i svět spočívají latentně v mysli, která je spojuje a přitom převyšuje, neboť je jejich skrytou skutečností. Osobnost a svět jsou vždy ve vzájemném vztahu a nikdy se neobjevují odděleně. Přesto však se oba, spolu s tímto vztahem, rozplývají ve vyšší jednotě. Vždyť oba jsou jen projevy jediné všeobjímající Mysli.

Takto překonává mentalismus egoistické a nihilistické kruhy svou naukou o mysli, která je kosmická svou působností.

Přesto není egoistický závěr tak daleko od správnosti, jak se zdá na prvý pohled – nechť to zní jakkoli absurdně. Nevědomky se totiž snaží vyjádřit hlubokou pravdu, která byla zahlédnuta jako z dálky. Jeho hlavní chybou je, že mylně zaměňuje „já“, na které poukazuje. **Osoba nejen náleží něčemu ve svém pozadí, skrytému pozorovateli, ale až skončíme toto zkoumání, poznáme, že tento pozorovatel ji spojuje se všemi ostatními jástvími.** Je nutno zahrnout osobu do většího jáství, v němž vše je jedno a jedno je vše. Když považujeme toto „já“ za omezenou osobnost, pak je jistě tento závěr chybný, ale když je považujeme za univerzální „Já“, za vyšší individualitu, pak je metafyzicky správný. **Abychom tedy mohli pravdivě říci větu, „Existuji jen já“, musíme nejprve překročit úroveň osobní existence a uskutečnit existenci vyšší – Nadjá.**

Jeho známé „já“ je prostě takovou osobou, za jakou se člověk považuje. Tuto představu během života postupně mění. Mimo nás existují také všechny ostatní osoby, ale podobně jako naše vlastní osobnost existují jako myšlenky. Jedině když nalezneme pravdu v pozadí osobnosti nebo když ji naleznou jiní, dosáhneme my nebo oni vyšší existence, než existence myšlenky. Neboť osoba, na které všichni tak houževnatě lpíme, je koneckonců pouze stínem vrženým Nadjám, mdlým pozůstatkem jeho transcendentního (převyšujícího) jáství. Nyní snad bude poněkud

jasnější, proč nám brání egoistický postoj ke světu dojít k pravdě a proč filosofická disciplína žádá zvládnutí osoby. Neboť vznik předmětů jako představ zůstane tak dlouho nepochopitelný a skrytý a nelze ho vysvětlit, pokud trváme na tom, že **zažívání světa je výhradně naší vlastní zkušeností**. Egoista přehlídí tuto Světovou Mysl, v níž je jeho malá mysl obsažena, nepozoruje, že jeho vnímání je jen z poloviny nezávislé. Lidská zkušenost je konečný zbytek procesu vzájemného působení, tkanivo utkané spolu se společnou myslí, v níž dlí a myslí všechny lidské bytosti, a která dlí a myslí v nich. Svět je výsledek spojené kosmické a individuální představivosti.

Docházíme k tomu, že nakonec existuje jen jediný pozorovatel, Světová Mysl skrze Nadjá, a jen jediná velká představa světa a my, jako osoby, jsme v této velké představě zahrnutí. Mohli bychom si vhodně analogicky přirovnat Světovou Mysl k snícimu člověku, představu světa k jeho snu a nesčíslná stvoření v ní k rozmanitým postavám, které se činně účastní tohoto snu. Aby byl tento obraz věrnější, museli bychom připojit ještě další faktor, který chybí v obvyklých lidských snech – snící je si v tomto případě dokonale vědom toho, že sní. Každá z postav snu si představuje své okolí a přece vidí více méně stejný svět. To má dva důvody: předně je v základě pouze jediná svrchovaná představa jejího okolí, které se musí její myšlení nevědomky a bezděčně přizpůsobit; za druhé je v základě pouze jediný pozorovatel, působící prostřednictvím všech a ve všech nesčíslných individuálních pozorovatelích, kteří existují ve snu. Tento jediný pozorovatel je ovšem snící sám.

Avšak je to jen přirovnání. Neříkáme zde, že svět je pouze snem a že my všichni jsme odsouzeni k zániku, jakmile Světová Mysl procitne ze svého světového snu. Říkáme pouze, že svět je jako sen a že činnost Světové Mysli je jako snění.

Smrt. Toto kdysi děsivé téma již není tak děsivé, když si uvědomujeme, že fyzické tělo existuje jako vnitřně udržovaná myšlenka, kterou mysl v sobě obsahuje (tělo je intimní forma vědomí, s kterým je „já“ v nepřekonatelně těsném vztahu, ale s nímž přesto není totožné). Můžeme tedy s radostí pochopit další pravdu, že smrt nemůže být ničím více, než odříznutím tohoto souboru od mysli samé.

Otázka „Kde jsme po smrti?“ je chybná a měla by být změněna na otázku „Co jsme po smrti?“ Duch právě zemřelého člověka nedosahuje druhého světa žádným vjemem zeměpisného cestování nebo prostorového pohybu. Dosahuje ho změnou ve vědomí. Mentalismus objasňuje, že jestliže je tento pozemský svět formou vědomí, musí být takzvaný onen svět, do kterého vstupujeme po smrti, také formou vědomí a nikoli místem. Ať existují jakékoli jiné světy, mohou to být jen světy mentální, tedy také jen formy vědomí.

Máme sedm posmrtných stavů vědomí. Tři z těchto stavů jsou zlé, temné a nešťastné, tři jsou dobré, jasné, úspěšné a radostné. Sedmý neutrální střední stav leží mezi těmito dvěma skupinami a do něho přichází po smrti většina lidí. Každý stav je úměrný různé síle morálního charakteru. Nejnižší stav je oblast nenávisti a zloby, kdežto nejvyšší stav je oblast dobroty. Síly mravní přitažlivosti a mravního odporu určují duchu povahu okolí, zkušeností a styku s ostatními bytostmi.

Princip života je síla, která náleží principu mysli, jejíž podstata je nesmrtelná. A tak nakonec se znovu vynořujeme jako osobnost v časoprostoru, když uzrálý vhodné podmínky pro náš další vývoj.

Žádná zkušenost se nikdy neztratí. Veškeré nesčíslné vzpomínky nesčíslných životů se podvědomě vstřebávají a mění v moudrost, ve svědomí, ve sklony a v intuice, které ovlivňují lidské povahy a životy. Nicméně, tento proces je dlouhý a pomalý, a tak je nejdůležitější mít správný směr. Není možné zůstat stát. Musíme se vyvíjet nebo

degenerovat!

Až dobře pochopíme poslední úkol této Země a plně splyneme s prvopočátečním principem bytí, zakončíme únavný koloběh znovuzrozdování. Pak nastoupíme jednu ze tří cest. Prvá: můžeme dát přednost ponoření úplně a navždy do univerzální mysli a zbavit se břemene omezeného jáství ve velkém míru. Druhá: můžeme opustit tuto planetu a odebrat se na dokonalejší, kde tvary a stupně existence jsou jemnější a krásnější. Třetí: můžeme přinést oběť, a tak se zřící spravedlivě získaných odměn a zůstat zde v trvalém znovuzrozdování, abychom pomáhali těm, kteří tápou v temnotách nevědomosti a zmatku.

Tyto dvě souvětí (1. Nikde ve vesmíru neexistuje osvobození od utrpení, pokud neexistuje osvobození od ega. 2. Pokud myšlenky proudí jedna za druhou v řadách, potud trvá osobnost; ale když se tento proud zastaví, pak osobnost nemůže přežít.) nám jasně ukazují, že cesta k nesmrtelnosti bez utrpení vede ke skrytému pozorovateli – ke ztotožnění se s Nadjáj.

Nyní je na místě vysvětlit si výrok, že Nadjá je vyšší individualita člověka. Víme, že Světová Mysl musí být všude, ale osobní vědomí si ji všude neuvědomuje. V časoprostorovém vnímání musí být bodový okamžik, v němž se může osobní vědomí s ní setkat – a to je právě naše vyšší individualita, Nadjá. V nejmystičtější zkušenosti se *nejprve* pociťuje, že takový bod existuje v srdci. Ale Světovou Mysli nelze vnímat takto omezeně. Pozdější mystická zkušenost přesahuje vždy tento střed v srdci a zcela odpoutává vědomí od těla. Konečné jáství nemůže však nikdy uskutečnit Světovou Mysli v její plnosti v této zkušenosti prostě proto, že konečnost by se sama ponořila a zmizela, kdyby se o to pokoušela. Tento mystický styčný bod, Nadjá, představuje nejvyšší stupeň, kterého se může konečné jáství vědomě účastnit v nejvyšší existenci. Je to onen zlomek Boha, který dlí v člověku, zlomek, jenž má celou kvalitu a velkolepost Boha, ale který nemá celou Jeho rozsáhlost a moc. Rozdíl mezi Světovou Mysli a Nadjáj je jen rozdíl v rozsahu a stupni, ne rozdíl v druhu, poněvadž oba jsou v podstatě z téže „látky“. Můžeme vyšplhat tak vysoko, jako je toto nejvyšší jáství, ale ne za ně. Tak náš osobní život je fází života Nadjá. Existence Nadjá je opět fází existence Světové Mysli. Prostřednictvím tohoto řetězu vztahů má malé jáství trvalou příbuznost s jástvím kosmickým.

Je možné pozorovat, že výrazu Nadjá bylo zde použito jen v jednotném čísle. Avšak, není-li Nadjá sama Světová Mysl, nýbrž pouze její zlomek, vzniklý lomem, jiskra z jejího plamene, nebylo by správné užívat tento výraz také v množném čísle? Odpověď je, že by to směřovalo k chybnému dojmu, že Nadjá jednoho člověka je oddělené od Nadjá člověka jiného. Nadjá každého člověka je historicky odlišné od Nadjá člověka jiného, ale jen v tom smyslu, že každé vrhá stín nebo oživuje jinou řadu znovu vtělených osob a řídí jejich různé osudy. Stejně jako neexistuje žádný rozdíl mezi jednotlivými slunečními paprsky, tak neexistuje žádný rozdíl mezi jedním Nadjáj a jiným; ale právě tak, jako má každý paprsek svůj vlastní vztah k předmětům, s nimiž se setkává, tak každé Nadjá má svůj vlastní vztah k cyklu znovuvtělených osobností. Nadjá ozařuje jako jeden paprsek jednotlivou osobu, zatímco Světová Mysl ozařuje jako slunce všechny lidi stejně. Každé Nadjá je ve své podstatě přesně totožné a tímtéž jako každé jiné. Jinými slovy, rozdíl je jen ve vztahu a ne v podstatě. Rozhodně mezi nimi neexistuje izolovanost, která je mezi dvěma osobami, ale přesto není mezi nimi úplná podobnost, která existuje mezi dvěma totožnými věcmi. Proto, kdyby dva lidé, kteří se vzájemně nenávidí, náhle došli uskutečnění svých Nadjá, stejně náhle by se vzájemně milovali. Kdyby mohli udržet toto uskutečnění, nastoupila by mezi nimi dokonalá a trvalá sympatie místo jejich dřívějších nepřátelství. Nadjá je vědomě božské a nikdy nemůže ztratit svou skutečně univerzální

povahu, stejně jako sluneční paprsek nemůže ztratit svou povahu světla, i kdyby se toto světlo milionkrát dělilo. Jako nesmí jednotlivá prostá buňka v těle obratlovce – která je jen jednou z mnoha milionů takových buněk – vkládat svá omezení na ústřední vědomí zvířete, tak nesmíme vkládat omezení osobnosti na Nadjá. Z lidského stanoviska je Nadjá hlubší vrstva mysli, kde si člověk může uvědomit Boha. Je to bezčasá, bezprostorová imanence univerzálního bytí ve zvláštním středisku.

Toto vyšší Jáství (Nadjá) se nevyvíjí rozšiřováním zkušeností jako osobní jáství, které vysílá, aby okusilo ovoce stromu dobra a zla. Symbolicky lze říci, že každé znovuvtělené „já“ je jako pouhý bod, dlící v nekonečné a věčné zkušenosti vyššího Jáství. Tělo je *pole* zkušenosti, myšlenka a cit *prostředkem* zkušenosti, zatímco vyšší Jáství je poslední zažívající bytí v člověku, mystické „Slovo, učiněné tělem“. Ono je vnitřním vládcem nevědomé osobnosti, božím zplnomocněncem pro světský život. Ono stojí ke svým spřízněným, postupně se vtělujícím osobám, ve stejném vztahu jako slunce k planetám, které krouží kolem něho. Můžeme je nazvat pravým bytím člověka v tom smyslu, že je tím, co existuje za a nad jeho vjemově-citově-myslicím bytím a co jako paprsek duše spojuje všechna nespočetná vtělení. I když jako skrytý pozorovatel je vlastníkem ega, nečiní to formou ve smyslu osobního vlastnictví. Je právě tak nestranné a bez vlastního zájmu k tomuto odraženému stínu svého vlastního bytí, jako je ke všem ostatním.

Vědomí Nadjá je jediné a nerozdělené. To znamená, že si uvědomuje jediné existenci, ale ne existenci osobní. Je vědomé, ale není vědomé sebe v prostoru a čase. Ale takové vědomí se rovná v jistém smyslu tomu, nemít vůbec žádné vědomí. Neboť zkušenost může začít jediné tím, že můžeme začít rozlišovat mezi tím, co je – ať je to naše vlastní jáství, nebo nějaký předmět – a co není. Můžeme něco poznat – ať je to naše vlastní jáství, nebo předmět – jen když to můžeme postavit do protikladu k něčemu jinému. Proto se jediné a nerozdělené vědomí, samozřejmě jen z lidského stanoviska, rovná tomu, jako nemít vůbec žádné vědomí.

Sebeuvědomování může tedy vzniknout jen při uvědomování si rozdílu mezi dvěma věcmi. Uvědomíme si existenci něčeho jediné v uvědomování a při uvědomování si něčeho, čím to současně není; neboť pokud to nemůžeme takto odlišit, nemůžeme to odlišit vůbec. Nuže, tím prvním z kontrastů musí nutně být ten, který existuje mezi jástvím a tím, co je mimo ně. To znamená, že musí vzniknout protiklad představy „ne-já“, má-li si mysl uvědomit představu „já“. Kdyby nebylo jiného předmětu, nemohla by být vědomá existence „já“. Existence „já“ zahrnuje v sobě nutně potřebu spoluexistujícího a kontrastujícího „ne-já“. Má-li vůbec existovat vědomí sebe, musí se ohraničit a vymezit tímto „ne-já“. Jedno je vždy předpokladem druhého. Neboť poznat něco znamená nakreslit jasně kruh, v němž musí být vědomí uzavřeno a vně něho pak bude současně vše, co je poznáváno jako „ne-já“. Poznání může nastat jediné tehdy, je-li to poznání něčeho, co není poznatelem samým. Sama představa jáství zahrnuje proto odloučení od toho, co není jáství, což znamená od toho, co je *vně* této představy.

A tak jestliže Nadjá má postavit protějšek k něčemu „jinému“, co je od něho oddělené a odlišné, jeho prvním krokem musí nutně být omezení části sama sebe na něco menšího, než čím skutečně je, oddělení části své nekonečnosti a svobody. Jeho druhým krokem musí být zúžené a zostřené soustředění na to, co si takto samo předvádí a co je nyní zdánlivě neodvislé a oddělené. Každé soustředění mentální síly v sobě zahrnuje sebe-zapomenutí, úměrné k intenzitě, se kterou je pozornost pohlcena myšlenkou o tom, co je k ní vnější. Jeho třetím krokem musí být vybavení toho omezeného ega polem zkušenosti, aby bylo doplněno a završeno něčím, co si může uvědomovat jako něco *vně* sebe sama. Takto vstupuje v bytí promítnutá osoba. Existuje tím, co je k ní vnější a to existuje jejím prostřednictvím; oboje je vzájemně svázáno. Oboje je nerozlučně spojeno v

každém nedělitelném okamžiku individuálního vědomí. Takto se rodí světová zkušenost osobnosti, a pokud stojí jedna oproti druhé, vzniká sebeuvědomění, stejně jako elektrický proud vyrábí světlo, když se během svého postupu setká s překážkou ve formě wolframového vlákna a snaží se překonat tento odpor. Odpor, který „já“ vyžaduje, se získá omezením, vzniklým jeho časo-prostorovými vjemy a smyslovými činnostmi. V případě člověka způsobí umístění pěti smyslů zvětšení jeho vjemů a v důsledku toho i jeho zkušenosti; vytváří takto objekty pro jeho vědomí a „hmotu“ pro jeho víru. Nesmíme však upadnout do snadného omylu a zapomenout, že tento pocíťovaný protiklad činí vědomí nezávislým na světě. Bylo již ukázáno, že jak „já“, tak svět se vyvíjejí ze společného zdroje, ze skryté mysli. Jejich protiklad musí být proto patrný pouze zevně, ale vnitřně nesmí být neslučitelný. Jsou stále spojeny a ne odděleny. Neboť ačkoli jsou *pocíťovány* ve zkušenosti jako oddělené a protikladné, jsou *poznávány* v analytické úvaze jako spojené a sjednocené.

Sebeuvědomění se musí vykoupit za vysokou cenu takového rozštěpení. Ten, kdo položí otázku, proč si ego není vědomo od samého začátku Nadjá, neví, nač se táže. Mohlo se vůbec zrodit jen za cenu, že má vedle sebe nějakou jinou existenci, aby ve svém vztahu k ní mohlo mít význam jako odlišná jsoucnost, jako osobní jáství, a aby od ní mohlo být odlišeno. Neboť jak osobnost, tak osobní vědomí jsou způsoby, které omezují ryzí bytí neomezeného Nadjá. Ego může mít svou oddělenou zkušenost jedině tím, že ztratí vědomí jediné a univerzální podstaty, která je jeho základem. Můžeme vědět, že existujeme, jen když víme, že také existuje nějaká věc nebo myšlenka odlišná od nás. To je nejvyšší zákon, kterému podléhá veškerá inteligence, tedy stejně komár jako Nadjá. Proto musí neomezené Nadjá omezit svůj obzor a sestoupit ze své transcendentální jednoty do oddělených jáství a snížit se, aby vytvořilo vztahy k nim. Proto, když se univerzální a nekonečné Nadjá omezuje a rozděluje, aby získalo vědomí sebe, zapomíná jeho část, takto omezená a ohraničená, na svůj nekonečný charakter. Odhalením „druhého“ zahaluje část sebe; vymezením objektu pro zkušenost vymezuje také subjekt, ubohý a zakrnělý tímto pádem do osobnosti. A to je příčina, proč téměř všichni tvorové v tomto časo-prostorovém světě zapomínají na svůj božský původ.

Nicméně nesmíme nikdy zapomínat, že nekonečná Světová Mysl dlí svým prostředníkem-Nadjá v každém ze svých nespočetných omezených středisek, stejně jako dlí tato střediska ve Světové Mysli. Kořeny všech tvorů jsou zapuštěny v půdě univerzálního bytí, jehož život je jim společný. Žádný tvor se nemůže ve skutečnosti oddělit od Světové Mysli – i když může věřit v opak – stejně jako se nemůže oddělit zrcadlící se obraz od světla. Vždyť si vypůjčuje svůj vlastní život od Nadjá; nikdy tedy nebyl ani nikdy nemůže být od Nadjá odloučen.

Jak máme tedy naložit s osobností jako základem celé své vědomé existence, abychom se rozpomněli na svůj původ? Odpovědí je, že se na člověku žádá, aby pochopil, že svět, ve kterém žije, se skládá z různých úrovní bytí. Každá z těchto úrovní opatřuje tvor, jenž je na ní, nepřetržitý časo-prostorový popud prostřednictvím *forem*, které přijímá. Není potom vyzýván, aby se vzdal svého osobního bytí, ale jen aby se vzdal své klamně *představy* o tomto bytí, to jest, aby poznal, že osobní bytí je pouze nižším jástvím. Nežádá se na něm, aby říkal, že nižší jáství neexistuje, ale pouze, že jeho existence je myšlenkovou konstrukcí. Žádá se na něm, aby připustil, že jeho současné chápání „já“ je neúplné a musí být zdokonaleno. Ať dělá, co chce, člověk se nemůže vzdát „já“, neboť ono je tím, co ho přivedlo ke zrození; může se však vzdát iluzí o něm, které ho drží v zajetí nesprávných představ, opředených kolem něho, které ho vedou ke hříchu a utrpení. Ať se člověk namáhá jakkoli, nemůže se vyprostit z touhy, neboť na ní závisí jeho pozemská existence. Stane-li se však svědkem osobnosti, může se vyprostit ze své obvyklé připoutanosti k touze. Žádá se na něm, aby dlel neustále v tomto zvláštním novém světě

myšlení, až se mu stane tak běžný a důvěrně známý jako jeho každodenní jáství.

Není vyzýván, aby potlačoval osobnost, ale aby potlačil slepé *omámení* osobností, které je pramenem tolika chyb jednání, morálních hříchů a společenských nespravedlností; nepožaduje se na něm, aby potíral potřeby jáství, ale aby je neuspokojoval za cenu křivdy jiným. Osobní vědomí, které člověk rozvíjel po tolik vtělení s takovým úsilím a s takovou námahou, není smeteno. Zůstává. Zaujme pouze své správné druhé místo. Podřídí se Nadjá. Obě jsou pak ve stejném pásmu vědomí.

Každá živá forma, která má v sobě sebeslabší stopu vědomí, cítí tuto hlubokou touhu: „Já chci existovat. Já chci žít.“ Chyba, které se dopouští, je, že nechápe, že k uspokojení této mocné žádosti není třeba, aby lpěl pouze na omezené a částečné formě jáství, kterou zná, neboť může dojít plného uspokojení jen tehdy, když opustí tuto formu jáství a dosáhne dokonalého bytí, které je jeho nejvnitřnější podstatou.

Kdyby lidé měli na zřeteli blaho Všeho *stejně* jako své *vlastní* (neboť nejsou vyňati ze Všeho), velmi by získali, neboť tento postoj by přinesl více štěstí, nikoli méně. Lidé pěstují sobectví, protože poctivě věří, že je to cesta k uspokojení. Neberou zřetel na všeobecné blaho, neboť poctivě věří, že je to cesta ke ztrátě štěstí; ale když jejich nevědomost zmizí, odhalí, že uspokojení není zakořeněno jediné v osobnosti, ale spíše tam, kde všechny osoby se mohou setkat ve společném středu.

Protože je Světová Mysl přítomna všude, podílí se každá jednotlivá jsoucnost na jejím životě a vědomí (necht' v jakkoli omezeném stupni) prostřednictvím Nadjá, které je jejím paprskem. Nikdo není nikdy od ní vnitřně odloučen, ať se jakkoli od ní zevně liší. Dlíme s ní v mystické pospolitosti, ve skryté kontinuitě. Základní mentální podstata všech lidských tvorů přes jejich odlišnosti, různosti a rozdíly je prostřednictvím Nadjá sdílenou existencí. Z tohoto hlediska se život stává velmi významnou záležitostí, neboť jsme výsadními společníky Božství a ne pouze automatickými loutkami Božství. Toto je vpravdě myšlenka, která člověku přiznává vznešenost. Je tedy na člověku samotném, aby učinil ze svého společenství s Bohem vědomý vztah místo vztahu nevědomého a zakrnělého, jakým je nyní.

Zlo, utrpení a zápasení s nimi existuje ve světě proto, že svět – vesmír je snahou projevovat nekonečnou Mysl v konečných mentálních střediscích, která mají omezená morální hlediska. V okamžiku, kdy vznikly myriády oddělených konečných center, bylo možné předpovědět jejich válečnou budoucnost. Jejich zápas je strašlivou cenou, kterou platí za své zrození. Neboť když se v průběhu svého přirozeného vývoje vědomá bytost odlišila od jiných, poznala svou oddělenost, probudila se její síla svobodné volby a nastala možnost sporu s jinými bytostmi. Život byl rozkousován do nesčíslných tvorů, kteří všichni slepě zápasí ve snaze dosáhnout něčeho, co potřebují a již od okamžiku svého zrození postupují zniště.

Každé ego se snaží doplnit sebe, rozšířit sebe zništěným postupem v nevědomém hledání své skryté jednoty se všemi ostatními. A tak ego ubližuje, jeho hřích spočívá v tom, že zneužívá svou sílu, nesprávně usměřňuje své city a z nevědomosti užívá zvráceně svou vůli.

Když Jediná Existence vyzářila myriády menších existencí, vytrysklo zlo přirozeně jako jeden z dočasných vztahů mezi nimi. Když se beztvará Mysl promítla do nesčíslných pomíjivých a kontrastujících tvarů, vstoupilo sobectví – s celým svým smutným průvodem hříchů a žalů – nevyhnutelně na chvíli v bytí z připoutanosti k oněm tvarům. Ale musíme si všimnout, že zlo netvoří součást světské zkušenosti ega proto, že je světu vrozené, ale proto, že je v iluzích vzniklých v egu kontrasty a omezením světa; zkrátka, že zlo je v

osobnosti, ne v okolí. Zlo a utrpení, zápas a odpor se objevují pouze na úrovni tvaru, oddělenosti a iluze. Nejsou přítomny ve věčně dokonalém bytí Nadjá, které dlí v oblasti ideální jednoty, kam by nikdy nemohla vstoupit žádná disharmonie ani spor.

Jestliže je pravda, že zlo se rodí v okamžiku, kdy se člověk odloučí od Nadjá, pak jediným radikálním lékem je, aby se znovu spojil s tímto vždy čekajícím zdrojem.

A tak ego putuje od vtělení ke vtělení pod dohledem karmy. A jelikož věčné Nadjá chová všechny nespočetné vzpomínky svých spřízněných osobností – minulých vtělení – pak je Nadjá zdrojem tohoto karmického vyrovnání, neboť je skrytým hybným činitelem, který vyrovnání uvádí do času a prostoru pro konečný pokrok, a tak lze říci, že každý člověk je vpravdě svým vlastním soudcem. Karma tak není síla vnější k jáství, která nemilosrdně pronáší svá rozhodnutí, jimž se musíme bezmocně podřídit.

Nejlepší karmickou odměnou za správné činy je pozvednutí charakteru, které za nimi následuje, stejně jako je nejhorším karmickým trestem za špatné činy úpadek charakteru, který se jimi zvětšuje.

Karma má dvojitý charakter: Každý čin vyvolává jak fyzickou reakci, tak psychologický sklon čin opakovat.

Co se člověk nechce naučit rozumem, musí se naučit bolestí. Ten, kdo nechce myslet, musí trpět. To, co by se mohl naučit v několika minutách úvahou, bude do něho vbičováno během několika let bolestí. Mnohá rána padne na hlavu člověka jen proto, aby do ní dostal jedinou ideu.

Doslovný význam slova karma je „činnost“ (ze sanskrtského slova karmán – čin) a jeho aplikovaný význam prostě znamená, že karma člověka je jeho vlastní činnost. **Karma je samohybná síla**, kterou nikdo nemusí řídit. **Karma je zkrátka síla, která reguluje, obnovuje a nastoluje stav harmonie.** Důsledkem toho ve sféře lidského chování je, že cokoli člověk dělá, se nakonec vždy nějak, někde a někdy na něj odrazí zpět. **Žádný čin není ukončen tím, že je vykonán; nakonec přinese plody, které se neúprosně vrátí k tomu, kdo jej vykonal.** Karma znamená výsledek myšlení a jednání. Člověk takovým, jaký nyní je, se zformoval sám svými vlastními činy. Slovo karma vyjadřuje to, co člověk dostává jako výsledek svých vlastních myšlenek a činů, znamená také odpracování jeho minulosti v přítomném ději. Osud určuje způsob takového odpracování.

Emerson řekl: „Jestliže dáte otroku kolem krku řetěz, druhý konec řetězu bude upevněn kolem vašeho vlastního krku.“ Používání chytrosti nebo brutality nebo obojího může přivést člověku úspěch, ale celá věc se tím neskončí. Po dosažení úspěchu vstoupí karma do hry a žádá zaplacení, a placeno může být neúspěchem nebo utrpením, nebo obojím. Každý z nás zazpívá určitou notu do vesmíru a vesmír odpoví stejným houslovým klíčem. Karma je ložem, které si nevědomky připravujeme a na které si jednoho dne budeme muset lehnout. Jestliže se člověk naučí přijímat poučení z minulých chyb, pak utrpení, které přinesly, nebude marné. Truchlit nad minulými, vlastní vinou způsobenými nezdary, je užitečné jen potud, pokud to vede k přiznání chyby, k odhalení slabostí charakteru, které vedly k této chybě, a k aktivní snaze vymýtit tyto slabosti. **Ve zkoumání našich minulých zkušeností je moudrost, která tam na nás čeká.** Když přijmeme její poučení, získáme sílu, a když se snažíme pochopit, proč se nám určité neštěstí přihodilo, získáme praktičtější postoj. Jestliže se člověk nepoučí z minulých chyb, pak bude musit jít od neštěstí k neštěstí. **Potíže jsou zevním znakem vnitřního churavění.** Člověk musí mít odvahu, aby odmítl dělat z něčeho jiného obětního beránka za svou vlastní vinu.

Ruku v ruce s touto samohybnou silou karmy jde nauka o převtělování. Avšak nenosíme v sobě nahromaděné vzpomínky na všechny události ze všech minulých životů. Jaké břemeno by to bylo! Ale to, co je v nich nejceněnější, se objeví znovu jako naše svědomí, to nejužitečnější jako moudrost a všechny naše zkušenosti se objevují znovu jako naše nynější povaha a sklony. A tak tělo dědíme po svých rodičích

s geny, které jsou jeho zárodečným počátkem, ale svou mysl dědíme sami po sobě. Čím jsme byli mentálně v předchozích životech, je dědictvím, které přijímáme a rozvíjíme v životě přítomném.

Jak to, že karma přetrvává i za nepřítomnosti ega, že přežívá tělo? Jak je možná kontinuita karmické existence, když je zcela přerušena? To je otázka, která může být patřičně zodpovězena jen těmi, kteří se zmocnili logického klíče, který spočívá ve výkladu mentalismu. Neboť ten jediný může vysvětlit rozpory v tvrzení, že karma může pokračovat, když je nepřítomna jsoucnost ega, na které může ulpívat. A dělá to tím, že předpokládá dogma: za prvé, že všechny věci jsou mentální; za druhé, že mysl má dvě fáze, vědomou a podvědomou; za třetí, že cokoli zmizí z vědomé fáze myslí, zmizí do podvědomí, za čtvrté, že toto podvědomí je nádhernou pokladnicí všech myšlenek a sil, které kdy existovaly, i když zde odpočívají v čistě latentním stavu; za páté, že jak ego, tak karma nacházejí při narození svůj spojovací článek dodaný z tohoto podvědomého latentního skladiště. Karma jako vyrovnávací proces dlí v podvědomí a, neviděna, váže plod činu na jeho činitele, důsledek skutků člověka na jeho ego, a protože čas a prostor v podvědomí neexistují, může pracovat bez zábrán a přenést se přes propast mezi dvěma vtěleními. A tak ego není navždy zničeno, nýbrž ponořeno do podvědomí, kde zůstává jako latentní možnost. Síla karmy, která sama je silou podvědomé myslí, ho v příslušné době uchopí a přemění ve skutečnost, to jest v novou reinkarnaci, a nadiktuje charakter určitého těla a osud podle minulých životů. Není to jsoucnost, která se převtěluje z jednoho těla do druhého, nýbrž mentální proces.

Jak je to s karmou a svobodnou vůlí lidí? Naše svobodná vůle je svobodná jen zčásti. Naše svoboda spočívá v tom, že si můžeme vybrat mezi jedním a druhým činem, ale ne mezi následky, které z těchto činů vyplývají. Můžeme si činit nárok na svou vnitřní svobodu – volit si své vlastní názory, tvořit své vlastní představy, mít přání a projevovat odpor, jak chceme. Zde, v této sféře myšlení a cítění, máme do značné míry svobodnou vůli. Běh našich zkušeností, tak jak nám přináší potěšení nebo bolest, je částečně předurčen našimi činy v minulých existencích a částečně je to následek uplatňování naší svobodné vůle v přítomné existenci. Tyto dva faktory dynamické svobody a předurčujícího osudu pracují vždy v našich životech. A tak náš život je vymezen osudem, není jím však zcela předurčen. I když možná nerozumíme podivným rozhodnutím osudu, neměli bychom nikdy zapomínat, že za lidskou existencí se skrývá nekonečná moudrost. Svobodná vůle versus osud nejsou v protikladu, nejsou v opozici, ale doplňují se.

Nejhorší fyzickou karmu způsobuje vražda. Tady nelze uniknout trestu jakkoli oddálenému. Vrah sám bude zavražděn, i když to nemusí být nutně v téže inkarnaci. Nejhorší mentální karmu způsobuje nenávisť. Jestliže nenávistné myšlenky jsou udržovány dosti intenzivně a po dlouhé období, způsobí destruktivní nemoci, které užírají tělo. Rozsah karmických následků nějakého činu či myšlenky bude vždy úměrný energii, kterou čin či myšlenka má.

Nikdo nemůže uniknout své zodpovědnosti za tvoření svého vlastního vnitřního názoru. Jakmile jsou jednou řady myšlenek nebo činů dostatečně silné, pak jejich karmický výsledek je nevyhnutelný. Jakmile dosáhne karmická síla jistého impulzu, nelze její další pohyb již zastavit, i když ho lze pozměnit. Jestliže však myšlenka, emoce nebo úmyslný skutek jsou jenom přechodné a povrchní, pak vtisk nevyklíčí a nezpůsobí žádnou karmu. **Myšlenka, která nedosáhla určité plnosti vzrůstu a síly, nevydá karmické následky.** Vtisky, které jsou velmi slabé nebo nezesílené opakováním, jsou zcela neúčinné, ale když rostou opakováním, nebo hromaděním, stanou se časem karmickými a přinesou výrazný následek. **Proto je filosofickou zásadou ničit nežádoucí bujení v zárodku; je moudré zarazit chyby – když jsou poznány – už v zárodku a vyloučit je, dříve než se stanou tak silnými, aby způsobily vážné škody.**

Jedině tak lze potlačit karmické síly dříve, než se stanou neúprosně rozhodné. Je také moudré si pamatovat, že vysoké ideály pevně držené a vznešené duchovní touhy hluboce zakořeněné v srdci, musí přinést své plody, až přijde jejich čas.

Změněné myšlení spolu s kajícím polepšením vyvolává nové karmické příčiny, které mohou, jsou-li opačného rázu, mírnit tvrdé účinky starých karmických zlých činů, nebo zkrátit trvání jejich následků, nebo změnit jejich nepříjemný směr, nebo přinejmenším zadržet proud negativních myšlenek, které vyvolávají.

Nejlepší způsob, kterým se člověk může odvolat proti principu karmy, když si karma vymáhá bolestnou daň, je změna myšlení.

Měli bychom si uvědomit, že každý člověk myslí a jedná podle dlouhé životní zkušenosti, která ho přivedla ke stupni chápání, kde nyní stojí. Proto člověk musí být nevyhnutelně takový, jaký je a nemůže být jiný. Všechny vnitřní síly jeho bytosti nahromaděné z mnoha vtělení jej ovlivňují, aby jednal tak, jak jedná. A tak dříve či později musí člověk vyjádřit činem nebo slovem myšlenky a emoce, které ho ovládají. Z toho není úniku, neboť svět, který jej obklopuje, je do značné míry odrazem jeho vlastního charakteru. Činnost karmy patří do říše individuality, času a prostoru.

Otázka kolektivní karmy je velmi komplikovaná, protože se skládá z mnohem více faktorů než individuální osud. Jedinec, který se zrodí do určitého národa, musí se podílet na všeobecném osudu onoho národa, stejně jako na své vlastní individuální karmě. Jestliže však odejde z tohoto národa na základě svého vlastního rozhodnutí a vystěhuje se do jiné země, bude se pak podílet na novém kolektivním osudu, který nutně pozmění jeho vlastní osud, poznamená ho buď zlepšením, tím, že mu dá více příležitostí, nebo tím, že bude příčinou jeho zhoršení.

Existuje kolektivní národní karma, která se postupně hromadí, a pak se materializuje. Když skupina lidí žije a pracuje společně, ať už v nějaké zemi nebo městě, postupně si vytvoří národní nebo regionální osud, který musí snášet. Někdy je tento výsledek dobrý, někdy špatný, ale většinou je to směsice obojího. Proto nacházíme v dějinách takové věci jako osud národní a osud rasy. Karma pracuje jak ve společenství lidí, tak mezi jednotlivci. Život národů stejně jako jednotlivců je střídající se rytmus temnoty a světla. Po obdobích velkého úpadku následují období velkého pokroku.

Život každého člověka je propleten s životem celého lidstva až k planetárnímu rozsahu, a tak máme tuto karmickou souvztažnost, že „já“, jako jedinec, se podílím na karmě vytvořené všemi ostatními jedinci, a tito se zase podílejí na karmě mé. Existuje však rozdíl v dostávání výsledků z obou podílů: „já“ dostávám z výsledků své vlastní, osobní, minulé činnosti podíl *největší* a z výsledků činnosti ostatního lidstva podíl *nejmenší*.

Nakonec musíme připustit, že jakoukoli situaci ve světě jsme si sami vysloužili; a protože jsme si ji sami vysloužili, byla nutná. To, co se lidstvo může jasně a zřejmě naučit ze svého utrpení, je, že bez dobré vůle jednoho k druhému, projevované na zevní úrovni, není skutečný mír, ale pouze jeho předstírání. Lidé se poučili, že smlouvy nejsou nic jiného než cáry papíru, když jsou napsány pouze inkoustem a ne také srdcem. Nejchytřejší muži se pokusili vyřešit problémy, které se všude vynořovaly, avšak selhali. Měli mozky, ale neměli dobrou vůli; kdyby ji měli, problémy by byly snadno vyřešeny. Dobrá vůle chyběla, a chyběla pro vrozenou hrabivost a sobeckost člověka. Pokud člověk cítí, že za každou cenu musí lpět na tom, co nazývá svým majetkem, a že navíc musí tento majetek stále zvětšovat, sotva bude jeho postoj motivován dobrou vůlí. Sobectví nutí člověka, aby si držel a stále zvětšoval svůj majetek, dobro mu připomíná, že je pouze jeho správcem. Pouze opakovaným utrpením počíná zjišťovat, že spravedlnost a dobrá vůle, postoj dávat a přijímat a dokonce i duch velkorysosti jsou naprosto nezbytné k udržení míru. To jsou etické vlastnosti, bez nichž není míru. Jestliže se lidstvo touží vyhnout opakování válek,

existuje pouze jedna cesta, staromódní, a velmi jednoduchá: **změna srdce**. Bez této změny srdce může být válka pouze oddalována, problémy jen přechodně záplatovány, avšak nemůže dojít k žádnému pravému mírovému řešení. A tak se vracíme k velmi známému rčení, že hledáme-li nejdříve království nebeské, vše ostatní nám bude přidáno – i mír.

Avšak mentalismus nepřijímá nauku o nenásilí, a to z několika filosofických důvodů. Hlavní důvod je, že si nepřeje utvrzovat toho, kdo koná zlo, v jeho konání zla a také si nepřeje uhlazovat mu cestu, a tím zlo podporovat, anebo mu stranit, a tím mu nadržovat. Poddajné podřízení se vůli agresora utvrzuje agresora v přesvědčení, že jeho metody se vyplácejí, kdežto odhodlaný odpor zarazí jeho vzestupnou dráhu, vyvolává pochyby a dokonce mu dá poučení, když přijde trest. A tak mentalismus z principu nenásilí vytváří pravidlo: **vždy se musíme vyhnout způsobování zbytečné bolesti**.

V rámci přetělování a principu karmy je potřeba zohlednit i princip milosti. Milost je sestoupení Nadjá do pásma uvědomění nižšího jáství. Je to mystická síla, činný princip, náležející Nadjá, který může vyvolat účinky stejně na poli lidského myšlení, citů a těla, jako v lidské karmě, v okolnostech a vztazích. Je to kosmická vůle, ne pouhé zbožné přání nebo laskavá myšlenka, a může provádět skutečné zázraky podle svých neznámých zákonů.

Kdybychom byli vyzváni, abychom stručně definovali nějaké pravidlo pro běžný styk mezi lidmi, pak bychom vytvořili **Zlaté Pravidlo**, které zní: **ČIŇ JINÝM LIDEM TO, CO BYS CHTĚL, ABY ONI ČINILI TOBĚ**. Žádné jiné pravidlo pro životní chování nepomůže člověku více, aby putoval hladce a bez překážek po kamenitých cestách existence. Je to pravidlo, které dělá zázraky a které mohou všeobecně používat všichni lidé.

Je třeba si připomenout, že zlo a utrpení života mají opravdu pouze pomíjivou existenci. Jejich vlastní dočasná existence je nakonec ovládána božskými zákony a použita k výstavbě vesmíru podle božského působení.

Světová Mysl je pramenem Života. Náš vesmír není mrtvým vesmírem, ale vesmírem žijícím, protože je mentální. Veškerý tvořivý pohyb tohoto zázračného kosmu je oslavou skryté Mysli, jejíž přítomnost jej vyvolává. Výraz jejího genia lze nalézt všude. Tato Mysl, protože je jediná, ne dvojí nebo trojí, může projevit pouze jediný druh inteligence. Není vyšší na některém místě a nižší na jiném. Všude, v každé části svého vesmíru a za životem každého ze svých tvorů pracuje tato nejvyšší, nekonečná a vševědoucí Mysl. A protože je nekonečnou inteligencí, poskytuje nekonečně inteligentní Světovou Ideu. Je vskutku nadbytek důkazů, že je tomu tak. Jestliže rozum požaduje uspořádaný princip v činnosti Přírody, insight jej nalézá. Člověk nemůže rozšířit své poznání o vnitřní práci Přírody, aniž současně nerozšíří svůj obdiv nad úžasnou inteligencí Přírody. Její existence za věcmi umlčuje mysl a budí úžas, i když jsou nalezeny jen její první známky, mnohem více však, když je objevena plná přítomnost.

Jestliže je celý vesmír vyzářením božské Světové Mysli, která je jeho podstatou, pak v něm nemůže být žádná síla ani žádná entita, která není zakořeněna v jejím blahu, moudrosti a v jasném klidu božství. Může mít svůj původ zatemnělý, může se jevit špatně, myslit i jednat zle, ale může to dělat jen s dovolením a souhlasem Boha. Neodpovídá tedy za lidské zlo a utrpení jen člověk tím, že nerozumně zneužívá svobodné vůle, ale také i sama Kosmická Idea. Zlo a bídu nelze vyjmout z jejího vědomí a vlády. Křivdy a bolest, které zastíňují existenci člověka, byly schváleny a zahrnuty do výchovné soustavy jeho vnitřního vývoje.

Kdyby však utrpení bylo jedinou metodou, týkající se duchovního vývoje ega,

Božská Idea by mohla být spravedlivě obviněna, že je více brutálnější než výchovná. Ale vývoj lidské mentality a charakteru se vyvíjí dvojím způsobem. Pracuje z vnějšku prostřednictvím jeho okolí a zevnitř prostřednictvím srdce. Tudíž současně se zkušeností utrpení existuje také milosrdné vysvětlení jeho významu. To je dáno zevně lidskými učitelí prostřednictvím náboženství a filosofických nauk, a vnitřně duší samou, přímými intuicemi a hodnotným uvažováním. Protože bolest a protivenství učí pouze negativní moudrosti, zůstává ještě potřeba tvořivého pochopení života. Proto někteří z těch, kteří dospěli na nejvyšší vrchol insightu, jsou posláni zpět do světa, nebo přicházejí sami z vlastního popudu, nebo jsou přivedeni z vyšších planet, aby ukazovali ostatním pozitivnější cestu pravdy. Utrpení samo o sobě nepoučuje člověka ani nevede ke změně charakteru. Nestačí pouze přijmout bolestné následky špatné karmy. Musíme přijímat svou karmu s pochopením a podrobit se s porozuměním. Jinak trpíme slepě a zbavujeme se sami užítku, jenž se skrývá za naší bolestí. A tak práce, kterou na nás koná utrpení, musí být doplňována a dovršena jak osvícením z nitra, tak osvícením z vnějšku. V prvním případě kvalita myšlení a intuice, které člověk vnáší do utrpení, posiluje výchovný účinek utrpení. V druhém případě kvalita duchovního učení, které přijímá, a duchovní čtení, které studuje, mají též výsledek. Jeho vlastní úvaha o utrpení nebo o učení jiných lidí přináší své poučení. Inspirovaní učitelé, mudrci, proroci se mezi námi objevovali v každém století a část jejich poslání má za cíl vyjasnit tato poučení.

Utrpení nutí trpícího, aby se sám sebe tázal: „Proč se mi to přihodilo?“ Při hledání uspokojivé odpovědi zvolna rozvíjí svou intuici a inteligenci. Utrpení přejde, ale tyto schopnosti zůstanou. Takto se celá situace stává prostředkem k rozvíjení intuice a inteligence a plní tak důležitou část jeho vývoje. Utrpení zůstane jeho učitelem do té doby, dokud nebude ochoten naslouchat a přijmout učení od učitelů a mudrců. Jestliže se odmítá učit od těch, kteří jsou nadáni insightem a neopraví chyby sám v sobě, jestliže odmítá poučení, že ubližovat se nevyplácí, jestliže nemá potřebu vyvinout se, pak život nemá žádnou jinou možnost než ho učit prostřednictvím osobního utrpení nebo postupným pokořením.

Jestliže existuje ve vesmíru jen jediný nejvyšší princip Bytí, jestliže všechny věci a všichni tvorové jsou z něho vyzářeny, pak také to, co v chodu tohoto vesmíru nazýváme zlem nebo co označujeme utrpením, musí z tohoto Bytí vyzařovat. Poněvadž tento Nejvyšší Princip je jediný, který vždy a stále existuje, vyplývá z toho, že zlo a utrpení v jednotlivcích jsou pouze pomíjející jevy, odsouzené žít chvilkově a pak zcela zmizet. Neexistuje žádná bolest, zlo a zármutek ve věčné podstatě věcí, v absolutní Jednotě života. Možnost jejich existence vzniká teprve tehdy, když nastane dočasný proces projevování, teprve tehdy když jsou nescíslné bytosti rozlišeny. Teprve potom začne dualita protikladů. Nic nelze přivést do skutečné existence, aniž také nevznikne možnost protikladu. Můžeme si představit světlo, jedině když si spolu utvoříme představu temnoty. Jestliže světlo umožňuje temnotu, pak láska umožňuje nenávisť, radost umožňuje bolest a dobro umožňuje zlo. Jestliže je dovoleno, aby projevené bytosti měly přání a uplatňovaly vůli – a to je nutné, nemají-li to být pouze roboti – pak je nevyhnutelně dovolena možnost zápasu pro sobecké cíle. Zlo bude vždy existovat na nějakém bodě projevování kosmu, protože bude vždy existovat stín tam, kde září slunce. Bez slunce není stín, bez dobra není zlo. Tyto věci se předpokládají a jsou negativně přítomny ve svých protikladech. Nemůžeme mít projevený vesmír bez trvalého vztahu protikladů.

Ale protože je změna vtisknuta do projevu, není to nikdy totéž zlo, které vidíme, ale pouze jeho nové vtělení. Jeho staré formy se změnilý časem a vývojem v dobro. Proto tedy, navzdory sobě samému, zřejmé zlo může způsobit změnu ke skutečnému dobru a dočasné utrpení může nakonec mít za výsledek klidné štěstí. Nepříznivý princip, síla protivenství, mrtvá tíha ochablosti, proti nimž má bojovat každý, kdo se chce povznést,

jsou zde proto, aby kladly odpor úsilí člověka a tím dávaly příležitost rozvíjet dobro. Zápas, k němuž je člověk vyzván prvky, které kladou odpor, nechť je, jak chce dlouhý, vede k jeho pokroku. Jedním přiděleným úkolem takzvaných zlých sil je zkoušet jeho vytrvalost tím, že brzdí jeho růst, podrobují zkouškám jeho charakter tím, že pokoušejí jeho touhy, a odhalují mu, jaký skutečně je tím, že kladou překážky jeho snaze o vlastní vývoj. Co jiného nakonec je tato na odpor se stavějící nepříznivá síla než osobní ego v člověku, jeho menší a nižší část? Přítomnost této síly v jeho životě ho provokuje k tomu, aby jí buď přemohl, nebo aby jí podlehl. Nejprve v něm vyvolá úsilí o jeho vlastní zlepšení; potom ho přivede k poznání vlastní slabosti. Dříve nebo později ho přimějí nepříjemné následky takové slabosti k tomu, aby s ní zápasil a vyvíjel svou vlastní sílu vůle. Posláním zla je podněcovat člověka, aby je přemáhal, a přinutit ho k sebe-zdokonalování. Bezprostředně a přímo ho může buď posílit, nebo oslabit. Nakonec však ho může toliko posílit.

Utrpení každé bytosti je prostředek, jímž se nakonec vyvine k vyšší formě svého života. Může-li pohlížet na každou svou zkušenost jako na příležitost, aby se naučila být moudrá a takto se přiblížila konečnému osvícení, pak nic, co se stane, nebude bezúčelné a vše může vést k mentálnímu a mravnímu růstu. „Žádný člověk nezná svou vlastní sílu ani svou vlastní cenu, dokud není podroben zkoušce. Utrpení je ostruhou pro vznešenou mysl,“ pronesl Seneca.

Pokud jde o lidské špatnosti, je zbytečné říkat, že Nejvyšší Síla je všemohoucí a mohla by proto odstranit takovéto zlo naráz. Člověku by nemohla být udělena do jisté míry svobodná vůle, kdyby mu nebyla současně dána jistá míra svobody jednat špatně, když si to zvolí. Celá idea lidské evoluce by byla bezúčelná, kdyby člověk neměl být ničím než „otrockým“ automatem, zcela zbaveným veškeré schopnosti sebeurčení. V rozsahu svobodné vůle člověka se Nejvyšší Síla dobrovolně vzdala své vlastní všemohoucnosti v jedinci, ne však ve vesmíru. Omezila sama tak svou vůli *projevu*, ale ne ve skutečnosti.

Teologický názor, že existuje základní dualita dobra a zla, která probíhá podle klikaté matrice vesmíru a spleťtým vyprávěním dějin, není ani správný ani nesprávný. Je třeba ho správně vyložit. Mentalismus podává takovýto výklad. Netvrdí, že existuje ďábelská síla, která se rovná božské síle. Tvrdí, že Bůh nemá žádného nezávislého a sobě rovného soupeře. Obdobným názorem je, že svět nějak klesl do zmatku, že Satan nebezpečně ruší dílo Boží a že tento zmatek může být uspořádán a toto nebezpečí překonáno jedině, když člověk přijde Bohu na pomoc. Nekonečná Síla a Nekonečná Moudrost by klesla skutečně hluboko, jestliže by potřebovala takovou pomoc. Lidská domýšlivost se ocitá zcela v úrovni naprostého blouznění nebo duchovní arogance, když se domnívá, že je povolána „pomáhat Bohu“. Nekonečná Inteligence je také Nekonečnou Silou. Nebyla by tím, čím je, kdyby ve svém kosmickém díle potřebovala pomoc takového pomíjivého tvora, jako je nepatrný člověk! Vše, co jí člověk může nabídnout, je pouze harmonie jeho vlastního cíle s cílem celku. To však bude k jeho vlastnímu prospěchu, nikoli ku prospěchu Boha, stejně jako to bude k jeho vlastní škodě, jestliže ji nenabídne.

Není rozumnější věřit, že Světová Mysl zůstává stále tím, čím vždy byla, a že bychom viděli dějiny planety zcela jinak, kdybychom je mohli vidět bez omezení našich konečných vjemů a konečného chápání? Chtít, aby se jisté události staly, a přát si splnění určitých záměrů, je lidské. Ale Bůh není lidský. Nekonečné Bytí nemá žádné potřeby, ani přání, ani záměry. Jestli se zdá, že existují, je to pro jiné. Nepromítejme naše omezené pojmy na Nekonečné Bytí, ani naše lidské vlastnosti na Absolutní Sílu.

Mentalistický pojem zla je často příliš rychle odmítán, poněvadž je příliš povrchně studován. Lze ho správně pochopit jen tehdy, když je pochopen jeho dvojí charakter. Mentalismus připouští skutečnou, skrytou a rozsáhlou činnost zlovolných sil v lidských dějinách. Uznává jejich odpor proti duchovní evoluci lidstva. Tvrdí však také, že tato činnost je omezená a že všechno zlo je nakonec nuceno sloužit účelům dobra. Zlo je

pomíjející, dobro má život věčný. Když můžeme vystoupit na úroveň Skutečného, nejsme již déle schopni vnímat přechodné zlo samo o sobě. Vnímáme je potom na pozadí konečného dobra. **Jestliže z nejvyššího možného hlediska je zlo pouze iluzí, a jestliže je dobro opakem zla, pak bude položena otázka, zda tedy samo dobro není také iluzí. Odpověď je, že existuje dvojí „dobro“. Jedno relativní, které je opakem zla, a to je iluzorní. Druhé je absolutní dobro, které je kvalitou Jediné Nekonečné Životní Síly; to je skutečné dobro. Existuje relativní dobro a relativní zlo, která jsou nutně protikladná, ale neexistuje absolutní zlo, je pouze absolutní dobro.**

Člověk se nevyvíjí tím, že postupuje hladce v přímé vzestupné linii od nižšího k vyššímu bodu. Vyvíjí se tím, že se plahočí po točité spirálovité cestě, která stoupá a klesá v kruzích kolem své osy. Dráha, kterou se ubírá jeho duchovní, mentální a mravní postup, je zřídka kdy přímá, ale většinou klikatá. V dějinách neexistuje přímá linie pokroku. Vývoj se děje ve stoupající a klesající spirále vzestupů a pádů. Historicky je to podobné přílivu, při němž vody stoupají, jen aby později opět opadly. Vývoj se však liší od všech skutečných přílivů a odlivů v tom, že s každým opadnutím neklesne tak hluboko zpět jako při poklesu předešlém. Zdá se, že cyklus se opakuje po stejné dráze, ale ve skutečnosti je stoupající spirálou.

I když na úrovni a ze stanoviska nejvyšší Skutečnosti svrchovaně vládne nekonečná moudrost a láska, sestoupíme-li na úroveň a stanovisko projeveného světa, musíme připustit existenci zlovolných a nepřátelských sil, kterým se daří v nenávisti a bezpráví, falši a zlu. Mentalismus nepopírá existenci zla, popírá pouze, že jeho moc je absolutní. A současně zdůrazňuje, že zlo je relativní. Je klamné si dělat závěr, že když je vše dokonalé ve Světové Mysli, že je proto vše dokonalé i pro lidské bytosti. Pro božskou moudrost je zlo v univerzálním dění něčím, co vyplývá ze samé přirozenosti oddělené existence, neboť ta nakonec nabývá formu útočného uplatňování osobnosti.

Člověk, který se může pozvednout k tomuto chápání, není tím zbaven své lidské zodpovědnosti, ani mu není dovoleno, aby prohlašoval, že vše, co se přihodí, je stejnou měrou božskou vůlí, nebo aby odmítal svou osobní povinnost odporovat mentálnímu zlu. Říká se, že zlo v člověku pochází z jeho nevědomosti a z ní vyplývá zneužívání sil, jako intelektu, energie a citů, které samy o sobě nejsou zlé. To však neznamená, že se má proto popírat existence zla. Naopak, je nutno si je zvláště uvědomit, směle se mu postavit a bojovat proti němu, neboť zlo přetváří život v zápasišť nekonečných srážek. Není protikladem bojovat neoblomně a vytrvale proti zlu v praktickém životě a současně filosoficky uznávat úlohu, kterou bezděčně hraje ve Světové Ideji. Zlo zvětšuje jeho morální sílu, kdykoli mu odporuje a přemůže je.

Uznání Boží vůle v pozadí věcí by nemělo a ani nesmí vést člověka k tomu, aby zaujímal k životu nezodpovědné stanovisko a procházel jím s nezájmem. Když destruktivní myšlenky zaplaví city člověka a ovládnou jeho mysl do té míry, že ubližuje svým bližním, je přirozenou povinností společnosti, aby se chránila tím, že proti němu učiní obranná opatření. Pesimistický názor, který potlačuje tuto iniciativu, souhlasí s nemravností a vyzývá mučené lidi, aby byli spokojeni se svým údělem, slouží k tomu, že utvrzuje jejich mučitele v bezpráví. Tak může podporovat zločin a zvětšovat zlo ve světě.

Z praktického stanoviska neexistuje jiná volba než chápat zlo jako zlo nebo jako nevědomost a podle toho s ním jednat. Je nefilosofické zaujímat stanovisko, při kterém by se zlo v lidech ignorovalo, omlouvalo se a zastávalo jejich zlé činy předstíráním andělské schovávavosti. V oblasti chování lidí není zlo žádnou metafyzickou iluzí, ale praktickou skutečností. Nalézáme je zde v našem středu každý den a musíme s ním jednat tak, jak nejsprávněji můžeme. Nesmíme se s ním smířit, tím méně s ním spolupracovat. Musíme se zúčastnit věky starého nekonečného boje proti němu. Měli bychom si být vždy vědomi toho, že smířit se metafyzicky s přítomností zla není totéž jako prakticky se mu podrobit.

Vidíme, že je nevyhnutelným doprovodem počátečního údobí osobnosti ve vesmíru; měli bychom však také vidět, že je to jen dočasný doprovod. Může zde být, ale nesmíme s ním spolupracovat, ani se mu podrobovat.

Jestliže jsme nuceni se stýkat se zlými lidmi, musíme si všimat toho, co je v nich nesprávného, ale měli bychom to dělat neosobně bez nepřátelství. Lidská slabost, která vrací zlo za zlo, která se snaží pachateli oplácet nebo se mstít, je nepřijatelná. Musíme udělat to, co na nás v takovém případě vyžaduje zodpovědnost vůči společnosti. Neměli bychom se však pošpinit nízkými činy.

Nedokonalost lidí a jejich omezený duševní rozvoj, nevyrovnanost nebo nevyvinuté vlastnosti jsou příčinou jejich nesprávného chování. Nemohou za to, co činí, protože nemohou za to, jací jsou. A to, jací jsou, je dědictvím, všech jejich minulých zkušeností a všeho jejich minulého myšlení. Princip vyrovnání je uchopí a ukázní. Karma je vychová. Utrpení vypudí jed z jejich systému.

Karma není pouze zákonem o dědění dřívějších záznamů nebo morální spravedlností, přinášející vyrovnání, ale je také něčím daleko významnějším. Je to věčný zákon, který směřuje k tomu, aby přizpůsoboval individuální činnost činnosti univerzální. Karma pracuje pro vesmír jako celek, aby udržela jeho nesčíslné jednotky v harmonii s jeho vlastní integrální rovnováhou. Vyrovnání pouze zapadá do této činnosti, jako malý soustředný kruh zapadá do většího. Výsledky existence každého jedince, dědictví jeho myšlení a činnosti musejí být řízeny tak, že se nakonec podrobí většímu řádu samotného kosmu. Každá část je spojena s celkem. Všechno tedy směřuje ke konečné správnosti.

Odpuštění hříchů je fakt, nikoli pouze naděje. Ale ten fakt platí jen pro lidi, kteří čerpají ze svých utrpení poučení a uplatňují je. Toto odpuštění začne působit, je-li vzbuzena lítost nad hříchy a dojde skutečně k polepšení. Ostatní musí nést následky svého nesprávného chování, jinak by karma – princip vyrovnání – nebyl přesným a spolehlivým principem a zkušenosti, které přináší, by byly bezcenné.

Nejsme-li však sami připraveni odpustit těm, kteří nám ubližují, nemáme právo očekávat, že nám budou prominuty naše vlastní hříchy. To je skutečně duchovní zákon. Každý, kdo si přeje, aby mu bylo odpuštěno, by se měl řídit zákonem odpuštění ve styku s jinými lidmi. Kdykoli musí snášet nenávisť lidí, má příležitost učit se zachovávat dobrou vůli s lidmi. Tam, kde jiní nalézají pouze jed, oni musí najít protijed.

To však nejsou jediné základy takového postoje. Existuje ještě jiný základ stejně závažný. **Myšlení každého člověka přispívá svou troškou do úhrnu myšlenek světa, buď svět zlepšuje, nebo zhoršuje. Člověk je zodpovědný za své myšlenky a sleduje-li duchovní cestu, musí se snažit, aby jeho myšlenky byly trvale kladně tvořivé a harmonické, nikoli destruktivní, záporné a disharmonické.** Temnota sama o sobě nemá vlastní existenci, je prostě nedostatkem světla. Právě tak je nevědomost pouze nedostatek poznání, zlo je prostě nedostatek dobroty. Jako temnotu lze odstranit jediné tím, že do ní vneseme světlo rozsvícením lampy nebo otevřením okenice, tak lze zlo odstranit z myšlení světa a vyloučit nevědomost, která je podporuje, jediné tím, že se do světa vnese více dobrých myšlenek a rozšíří se v něm více duchovního poznání.

Jak člověk rozvíjí duchovní vlastnosti, opouští ty hrubší. Vlastním úsilím o sebezlepšení připravuje podmínky pro vstup Boží milosti. Když odhalí své Nadjá, jehož prvními vlastnostmi jsou láska a moudrost, odkládá zlo i chyby. V tom okamžiku, kdy odhodí roušku nevědomosti, prohlédne špatné hodnoty a obrátí se k dobrým.

Mentalismus nás učí, že život celého vesmíru, stejně jako život každého člověka, je řízen řádem a nikoli náhodou, zákonem a nikoli nahodilou událostí, inteligencí a ne nerozumem. Existuje inteligentní uspořádání za každým projevem života i Přírody v tomto kosmu. Žádná událost, žádný tvor, nic v celém vesmíru není bez významu. Tak to mu je a tak to musí být, protože celý vesmír je myšlenkou Nekonečné Mysli. Univerzální

Inteligence je vždy a všude přítomná v neustálé činnosti. Přírodní zákony jsou její zákony. A to je nezvratná pravda, i když omezený rozhled člověka vidí chybu, protože existuje zlo a smrt. Chaos a zmatek, náhoda a nehoda, bolest a bída v lidském životě jsou přechodné jevy, nikoli trvalá skutečnost. I tam, kde to nemůžeme poznat nebo vidět – a to bývá ve většině případů – můžeme s důvěrou věřit, že vyšší Síla je činná a působí v nejvyšším zájmu všech bytostí i věcí ve vesmíru. Všechny kamínky takového mozaikového obrazu, které se zdají jednotlivě bezvýznamné a bez spojitosti, zapadají postupně na svá místa a odhalují podivuhodný význam celku. Moudrost a dobrota je v srdci věcí a my můžeme klidně kráčet s důvěrou, i když je nám vidění odepřeno.

Božská Idea je výsledkem božské moudrosti a dokonalého chápání. Proto je tou nejlepší možnou Ideou. Jestliže to nemůžeme pochopit, je to proto, že konečná mysl nemůže chápat nekonečnou existenci.

Zaujímat takový neosobní názor na vesmír, chápat, že jeho Idea je moudrá a jeho chod dobrý, má své výhody. Ten, kdo zaujímá takový široký rozhled a vytváří si představu existence na tak široké základně, nikdy nepodlehne zoufalství nad bídou a temnotou, nad chaotickým neklidem a vířícím shonem lidstva. On ví, že svaté síly se budou stále více vměšovat do jeho dějin přes všechna přechodná selhání nebo zastavení. Neboť všechno a každý spočívá neuniknutelně v principu dobrotivého bytí.

Nebude omlouvat trpké a brutální zkušenosti, neboť se nemusí snažit zavírat oči před zlými silami a chaotickou morálkou, před tragédií a zvrhlostí ve světě kolem sebe. Uvidí je dokonce jasněji a bystřeji než jiní lidé a lépe je zhodnotí, neboť bude vidět až k jejich kořenům v povaze lidí. Nebude nikdy předstírat jako změkčilí idealisté, že neexistují. Avšak vědomí těchto trpkých zkušeností ho nemůže ani zastrašovat ani klamat. On ví, že jednoho dne tyto zkušenosti probudí více lidí, aby hledali tu jedinou sílu, jejíž pomocí je mohou přemoci. Do té doby, dokud nebudou takto probuzeni, musí sám držet vysoko svou hořící svíci vnitřního světla. To je jeho zodpovědnost a on před ní necouvne. To je to, co může vykonat pro lidstvo a jistě to také vykoná.

Není třeba přehlížet ošklivou stránku života. Mentalismus se staví tvář v tvář této ohyzdné stránce se všemi jejími zly a hrůzami a nepopírá ji. Také ji však nepřijímá.

Kdo si přeje sloužit lidstvu, nechť slouží těmi prostředky, které jsou v dosahu jeho moci, nechť se ti, kteří mohou, snaží rozdávat duchovní vodu života i „hmotný“ chléb člověka. Avšak ať nikdo neupadne do hrubého omylu, aby věřil, že nezasáhne-li do chodu událostí, že bude výsledek nanejvýš žalostný. Tak tomu není. Vesmír půjde dále svou cestou, ať dělají lidé cokoli. Jeho řízení je stále ve schopných a laskavých rukou. Bůh je stále nejvyšší autorita, nepotřebuje ničí pomoc, ani ji nežádá.

Nejasný pocit, že přes všechno utrpení a hříchy bude výsledek tohoto dramatu lidské rasy nakonec požehnaný a šťastný, je správný. Tam, kde dnes vidíme zlo v člověku a zlo v události, je to spíše nepřítomnost dobra, právě tak jako chlad je nepřítomnost tepla. Dobro totiž právoplatně náleží podstatě věcí a nemůže nikdy trvale zmizet. Nejbezpečnější zárukou toho, že dobro je vždy určeno k vítězství, je třeba hledat mezi vlastnostmi té Síly, která udržuje veškerou existenci. Jednou z těchto vlastností, jak to pociťují všichni mystici, kteří se přiblížili božství, je láska. Poznat to, pociťovat nebo tomu věřit znamená poznat nebo věřit neochvějně v základní správnost a dobrotu věcí.

Mystik tvrdí, že nenávisť není trvalá skutečnost, ale pouze dočasná nepřítomnost lásky, a právě tak jako zmizí temnota, když se objeví světlo, zmizí i tyto záporné city, až evoluce přinutí lidi, aby se probudili a přijali lásku, která je vrozená jejich hlubšímu já – Nadjá.

Pozemská zkušenost není prostředkem pro mučení člověka, ale pro jeho výchovu. Její nižší hodnoty jsou časem přeměněny ve vyšší, její hodnoty zlé v dobré. Paradoxní je, že ačkoli zlo je přítomno všude, nezvítězí nikde. Rozborem toho, čím zlo je, lze poznat, že

je to souhrn zvrácených hodnot a vlastností, nikoli věčný princip. Tyto vlastnosti totiž představují deformaci hodnot člověka, jeho odcizení se vyššímu Já a nesprávné usměrňování jeho svobodné vůle.

Při uplatňování lidské svobodné vůle nastalo kdesi období hříšného myšlení, cítění a jednání. Ale protože mělo začátek, bude mít také konec. Ježto začíná vždy znovu v každém jedinci, končí také v něm, nikoli v celém lidském pokolení. Hříšné království pekla je v nás. Království nebeské, prosté hříchu, musí proto každý nalézt sám pro sebe a musí je nalézt uvnitř sebe.

MRAVNÍ ZÁKON MUSÍ VŽDY ZVÍTĚZIT, PROTOŽE EVOLUCE JE BOŽSKY ŘÍZENÁ!

Světová Mysl neexistuje odděleně vedle vesmíru, ale v něm, a jakožto on. Svět nebyl libovolně stvořen vnějším zásahem, nýbrž se periodicky rodí ze sebe samého skrytou činností karmických sil podle nejvyššího zákona. Záznamy všech objektů ve vesmíru spočívají latentně ve vnitřních hlubinách Světové Mysli, dokud se nestanou aktivní všeobecným působením karmy, když jsou promítány ven na známou časoprostorovou úroveň, kterou nazýváme fyzickým světem. Sled světů je nejen samočinný, ale také sebe určující.

Když insightem plně poznáme podstatu nejmenšího mravence, poznáme rovněž podstatu celého vesmíru; neboť látka myslí, která je za *tvarem* mravence, je jedna a táž látka myslí, jako ta, která je tvarem vesmíru. Světová Mysl je světem. Vesmír je tedy pouze sebezvěšněním Světové Mysli, která existuje sama o sobě a nepotřebuje nic, v čem by sídlila, ani žádnou „hmotu“, ze které by tvořila vesmír. Mysl ve své ryzí nejvyšší jediné esenci je substancí vesmíru.

Mentalismus nám takto usnadňuje pochopení tří velkých pravd. Za prvé, že vesmír je projeveným Bohem; za druhé, že Bůh musí být imanentní (obsažený) ve světě právě tak, jako naše mysl je imanentní (obsažena) v každé naší myšlence; za třetí, poněvadž vesmír má v pozadí mysl, nemůže být nesmyslnou záležitostí, ale musí mít odpovídající význam.

Jaký druh vjemů, jaký druh vědomí má Světová Mysl? Je marné snažit se zodpovědět tuto otázku, pokud nezměníme způsob, kterým pohlížíme na čas a na prostor. Nekonečná Světová Mysl vidí vesmír v sobě a sebe ve vesmíru. Je si dobře vědoma toho, co se děje zde dole. Její vědomí je dokonalé; to znamená, že obsahuje veškeré možné časové řády. Je tedy nesprávné domnívat se, že to, co je nyní pro nás mrtvou minulostí, je také mrtvou minulostí pro Světovou Mysl. Ona vidí vesmír nejen postupně, nýbrž také současně. Tento stav, tuto vyšší dimenzi, v níž minulý, přítomný i budoucí čas jsou rovnoprávné, samozřejmě již nelze nazývat časem v lidském slova smyslu.

Jaké jsou prostorové vjemy Světové Mysli? Právě tak, jako když vstoupíme do síně během koncertu, můžeme jediným aktem pozornosti obsáhnout svým konečným způsobem samotnou halu, zástupy posluchačů i tóny hudby, a přitom dávat pozor na chůzi uličkou ke svému sedadlu, tak může Světová Mysl obsáhnout svým nekonečným způsobem celý vesmír jediným aktem své vlastní pozornosti, může učinit vše a každého v něm obsahem svého vědomí. Vědomí Světové Mysli zahrnuje VŠE; jinak by nemohla být tím, čím je. Světová Mysl vnímá svět, aniž je nucena vnímat jej po částech a kusech, jako to děláme my lidé; vnímá tedy souhrnně, udržujíc vše v jediné ohromné vizi. To znamená, že části jsou viděny ve svém pravém vztahu nejen jedna k druhé, ale především ve vztahu k celku.

Dále je potřeba připomenout, že lidské poznávání je podmíněno vytýčením vztahu

mezi „já“ a „ne-já“. Je tedy všechno naše vědění relativní k našemu vědomí. Jak můžeme doufat, že poznáme opravdu základní přirozenost vědomí, které zcela přesahuje veškerou takovou relativitu? Lidskými měřítky nemůžeme správně posuzovat vědomí Mysli. Pokoušet se vtěsnat nekonečnou Světovou Mysl do našeho malého okruhu konečné časoprostorové zkušenosti je nefilosofické. Proto bychom si neměli stěžovat, že jedna z našich žádostí (aby Světová Mysl odhalila našemu vědomí postup a způsob své univerzální činnosti) je přehlížena.

I když mentalismus mění svět v představu, nemění v představu skutečnost. Tak přicházíme k problému vlastní přirozenosti Světové Mysli. Po problému „hmoty“ je to nejhlubší a nejskrytější problém, který stojí před námi. A protože Světová Mysl je základním zdrojem všeho, je rovněž základním klíčem ke všemu. Všechny lidské bytosti jsme totiž převedli na buňky v této Světové Mysli a všechny „hmotné“ předměty na myšlenky, společně oběma vytvářené.

Stejně jako má každá lidská bytost zevní život činnosti v bdělém stavu a vnitřní život pasivního bezesného spánku, obdobně má Světová Mysl také dvojí život. Její zevní a činný život je samozřejmě spojen s projevením vesmíru. Co je její vnitřní a pasivní existence? Jednota takzvaného nevědomého a vědomého jáství v člověku nám dává jak klíč k jednotě těchto dvou aspektů Světové Mysli, tak také obraz toho, čemu se skutečně podobá. Člověk může obrátit svůj mentální pohled ven, kde vidí zlomek vesmíru prostírajícího se před ním; nebo jej může obrátit do nitra v hlubokém spánku, kde nevidí vůbec nic, jsa zaujat sám sebou. Podobně může Světová Mysl hledět ven a pozorovat své vlastní projevené ideje; nebo může hledět do nitra a být pohroužena do svého vlastního jáství, jsouc zcela zbavena těchto představ. Ale tato analogie nepředstavuje celou pravdu. Když člověk vstoupí zcela do sebe, upadne do bezvědomí. Světová Mysl však zůstává v trvalé, vědomé, bezčasé a bezprostorové sebe-kontemplaci, jako ryzí a absolutní Mysl.

Mysl tedy projevuje dva aspekty: první jako sebe-kontemplující, v němž si je vědoma jediné sama sebe; druhý sebe-vývojový, v němž postupně projevuje svět a tak omezuje svůj vlastní život a vědomí. Prvý aspekt je ryzí Mysl-sama-v-sobě. Druhý aspekt je Mysl, stojící v nerozlučném vztahu k vesmíru. Prvý aspekt nazýváme Mysl, druhý Světová Mysl, ale oba jsou skutečně jedním. Můžeme dojít ke správnému pojmu Boha jen tím, že o něm přemýšlíme tímto dvojím způsobem.

Psychologicky lze toto vše shrnout takto: Když Mysl je činná poznáváním a rozlišováním jedné věci od druhé, je konečným vědomím. Když přijímá tvary a vlastnosti, je věcmi samými. Když je soustředěná jako individuální pozorovatel těchto předváděných předmětů, je „jáství“. Když je soustředěná jako pozorovatel, pozorující prostřednictvím „Nadžá“ všechny tyto nesčíslné oddělené pozorovatele, je Světovou Myslí. Když je v pasivním klidu, je sama sebou, Myslí. Vesmír nemůže jinak než se pohybovat od Množství k Jedinému. Proto směřuje veškerý život na konec k vznešenému vyvrcholení posvátné Jednoty. Můžeme stopovat věci zpět k myšlenkám a myšlenky zpět ke své mysli a tu opět k Nejvyšší Mysli. Můžeme tedy říci, že ze stanoviska běžné zkušenosti je Mysl příčinou vesmíru. A tak, když je myšlenka odtahována od rozmanitosti věcí a řízena do nitra, aby přemýšlela o sobě samé, podstupuje svůj poslední a nejvznešenější úkol, neboť jediné zde nalezne onu mystickou jednotu, která je základem všech věcí a která je všechny obsahuje.

Hodnota kosmické aktivity spočívá ve všeobecném směru vzhůru, kterým se pohybují její individuální střediska. Univerzální pohyb je určen k tomu, aby pozvedal život a inteligenci ke stále vyšším úrovním. To je bezprostřední a vrozený účel v jeho pozadí. Vývoj svědomí, které potlačuje jáství, a rozvoj vyššího vědomí jsou hlavní cíle a nejlepší hodnoty, které Příroda v člověku vyvíjí.

Základní princip veškerého bytí nazýváme MYSL. Základní princip tohoto projeveného světa věcí a tvorů nazýváme Světová Mysl. Zatímco prvá je mimo intelektuální vyjádření i mimo dosah, jediná neomezená, absolutní a vždy tichá, existuje druhá ve vztahu k vesmíru a člověku. Je kvalitativně popsatelná, individuální a věčně činná. Pro filosofa, pro mentalistu znamená slovo Bůh to první, pro teologa a mystika to druhé. MYSL je sama ve své jedinečnosti, kdežto Světová Mysl je vždy ve spojení se světem, který je jejím výtvozem. Druhá je aspektem té první, je bezčasým Bohem v čase a pro čas, ale MYSL je Bůh vždy mimo čas a prostor. Přesto však nejsou tyto dvě jsoucnosti zcela odlišné, jeví se tak jenom člověku, když o nich přemýšlí.

Nikdy tak nepochopíme pravý intelektuální pojem Boha, dokud nejdříve nepochopíme tuto dvojitou přirozenost Božského Mystéria. Ve svém nejabstraktnějším a nejvzdálenějším aspektu je nezměrnou vše-přesahující Prázdností, které nelze určit žádné vlastnosti ani kvality. Ve svém konkrétnějším a bližším pojetí je však také oživujícím a vše prostupujícím Životem a Myslí vesmíru.

Pochopení této Prázdnoty je v tomto studiu nutným stupněm a má dvojitý výsledek. Předně, tím, že zbaví celý vesmír veškeré jeho „hmotné“ substance, zlomí náš vrozený materialismus; a za druhé, tím, že zredukuje všechny oddělené věci na zdánlivou prázdnotu, odstraní naši poslední omluvu pro připoutanost k nim. Proto to není pouze metafyzický stupeň pro naše poučení, nýbrž také výchovný stupeň pro naše osvobození.

„Jsem ten, který Jsem,“ odpověděl Bůh Mojžíšovi na Sinaji, když se ten tázal na Jeho jméno. Tato věta je záhadou, pokud nechápeme, že se snaží říci, že Bůh je mimo každé vyjádření, mimo popis a definici. Skutečně znamená: „Jsem Bezejmenný!“ „JÁ JSEM!“ Prohlášení, které Mojžíš dostal, je jediné kladné prohlášení o Bohu, které je vůbec možno říci. *Bůh Jest!* Všechna ostatní prohlášení musí nutně být vyjádřena negativními výrazy a mohou nám pouze říci, co Bůh není.

Vše, co může kdokoli z Boha poznat, je to, co může nalézt v sobě, ve své podstatě. Je to Nadjá. Nadjá je světlem člověka a je to i jeho spása.

14. ZASVĚCENÍ

Když člověk dospěje k závažnému přesvědčení, že tento základní, vždy přítomný a vše-pronikající princip za vesmírem je čirá Mysl, zákonitě vstoupí do jeho vědomí otázka: Mohu vstoupit do osobního vztahu s touto transcendentální skutečností? Mohu proměnit teoretické pochopení, které jsem již tak dalece získal, v praktické a vědomé uskutečnění?

Odpověď mentalismu je jasná a určitá. Mentalismus nejenom tvrdí, že takový vztah a takovou proměnu lze bezpochyby uskutečnit, ale tvrdí také, že jsou věčně zářícím cílem veškerého filosofického snažení. Proto je a vždy má být první povinností hloubavého člověka usilovat o toto vyvrcholení. Vždyť pouze pro toto svrchované sebenaplnění je zde na zemi; toto je onen vznešený úkol, který má splnit přede všemi ostatními úkoly, a pouze toto vyvrcholení mu přinese skutečný prospěch z osobních trampot a zkoušek jeho tak velmi krátké existence.

Jak může člověk bezprostředně poznat Skutečno?

Abychom poznali, respektive zažili Nadjá, musíme své myšlenky, své myšlení „vypnout“. To je jediný způsob, jak poznat Boha. To je jediný způsob, jak se pokorně vnořit do Nadjá. Když se tak stane, pak zářící bytí podá odpověď. Musíme se nechat absorbovat tím, co je skrytou základnou myšlení i zkušeností. Úsilí poznat skrytého pozorovatele – Nadjá, se musí změnit v úsilí stát se jím. To znamená, že musí zmizet rozdíl mezi pozorovatelem a pozorovaným. Pouze ztotožněním nižšího jáství s vyšším vznikne vnitřní poznání. Pouze tehdy si může „já“ uvědomit svatou přítomnost ve své nejnvnitřnější svatyni. To je cesta, na níž nás mentalismus svou vztaženou rukou láká.

Element vědomí musí zkoumat sebe sama, pozemská osobnost musí splynout s nebeským zdrojem, který se snaží poznat.

Nauka mentalismu ví ze své vlastní prastaré tradice i z novodobých pokusů, že taková introspekce *je možná*; ví, že jako výsledek poskytuje vhled (insight). Výraz „vhled“ („insight“) znamená, že ten, kdo ho má, může vidět to, co *jest*, ne pouze to, co se jeví; může *nahlížet* do vnitřní skutečnosti za zdáním světa, které naše představivá schopnost na ni vložila; může jasně pociťovat věčnou podstatu života ve všech pomíjivých tvarech planety. Zrak je funkcí těla, chápání je funkcí inteligence, ale insight je funkcí Nadjá. Rozdíl mezi pravdou, dosaženou intelektuálně, a mentalisticky získaným insightem, je jako rozdíl mezi hloubáním nad mapou Říma a mezi skutečnou osobní návštěvou Říma. Svrchovaný insight je jako odhalení závoje.

Konečným dozráním insightu končí veškeré bádání v oblasti relativních pravd. Neboť ono poskytuje pravdu, která je jediným všeobsáhlým Celkem, ve kterém všechna možná relativní hlediska mohou najít prostor; pravdu, kterou se všechny soupeřící nauky skutečně, byť nevědomky, snaží vyložit z různých úrovní myšlení. Tam, kde intelekt musí postupovat nekonečným shromažďováním a porovnáváním detailů vědění, tam insight pohrdá všemi jednotlivostmi, protože zná to, co umožňuje veškeré vědění a co je základem všech zažívaných věcí – samu skrytou Mysl.

Nahlédneme-li do slovníku, nalezneme význam slova „uskutečnit“ (realizovat) jako: „Cítit tak živě nebo silně, jako by to bylo skutečné; přesvědčit se vlastní zkušeností; získat jako výsledek práce nebo snažení.“ Musíme proto putovat k čerstvým pramenům takového osobního uskutečnění (realizování) Nadjá a nechat za sebou suchou pustinu pouhého přemýšlení o něm. Nyní tedy bude třeba hovořit o způsobech a prostředcích, jak získat tento druh psychologické zkušenosti. Nestačí nabýt intelektuálního přesvědčení, že mentalismus je pravdivý; musíme se o tom přesvědčit také praktickou zkušeností. Ale

duše, která se snaží vzlétnout z naší znečištěné země k zářnému nebi, musí nutně získat křídla. Žádné zvíře nemá vnitřní oko, které má člověk; proto žádné zvíře nemůže nikdy spatřit těžko postižitelnou skutečnost čisté Mysli, která je neznámou podstatou jeho vlastního nepochopitelného jáství. **Odhalením této nové a transcendentální schopnosti insightu se otevírá jedinečná příležitost lidského zrození, kterou můžeme promarnit sledováním pomíjivých věcí nebo zhodnotit hledáním věcí božských.**

Projevení znamená omezení. Když Světová Mysl projevila vesmír, musela projevit vesmír omezený. Když Nadjá promítlo osobu, muselo samo omezit zlomek vlastního vědomí. Proto v okamžiku, kdy se osoba obrátí do nitra s touhou po svém původu a přirozenosti, a kontempluje o nich, má nádhernou možnost splnit nejvyšší naděje svého omezení, evoluce a involuce. To nezbytně zahrnuje odpoutání vědomí od pěti smyslů, které především přispívají k materialistické iluzi. Bez toho nelze získat osobní uskutečnění mentalismu, ale jen intelektuální ohlas jeho pravdy.

Nestačí, aby hledající vyslovil žádost nebo přednesl prosbu, aby se mu Nadjá odhalilo. To je nutné – a navíc potřebné trvale udržovat – ale musí také přípravit potřebné podmínky pro takové odhalení. Když přijal mentalistickou cestu realizace Nadjá jako vyšší smysl svého pozemského života, měl by dále uvažovat, co musí udělat, aby to splnil. To bude záviset na jeho vnitřním stavu i na vnějších okolnostech. Jestliže zvládl několik základních zásad a přijal hlavní etické ideály, musí se učit aplikovat mentalismus na své specifické osobní podmínky. Je třeba něco více, než pouhý intelektuální zájem o nauky mentalismu, chce-li jí vzdát čest. Neměl by očekávat, že obdrží osvícení od vyššího já, tím méně že se ho zmocní, dokud sám v sobě nevybuduje správné podmínky pro tuto božskou návštěvu.

Takovéto podmínky nevzniknou samy od sebe. Aby je připravil, musí sám sobě uložit určitou morální a mentalistickou disciplínu. Počáteční slabá touha po sebezlepšení a vytváření charakteru musí vyrůst v silnou a vše ovládající vášnivou touhu. Aspirant musí překročit své nejlepší stránky, jít nad svou vlastní minulost. Nesmí si hovět v netečném sebeuspokojení, ale měl by začít zesilovat své morální impulsy, budovat svůj charakter a cvičit své myšlení. Musí opustit veškerý diletantismus a snažit se rázně a vytrvale o jasnější sebepochopení a citové odpoutání. Musí se stále snažit zlepšovat a očišťovat sama sebe. Pro aspiranta mentalismu je velmi nutné, aby směřoval k takovému morálnímu sebezlepšení, aby vyvíjel svůj charakter a pěstoval hlavní ctnosti hlásané velkými proroky všech náboženství. V tomto hledání dobře vyrovnané vybavení je stejně cenné, jako dobře vyrovnaná snaha, která není ani příliš slabá, ani příliš násilná. Vyšší vůle je v něm latentní a lze ji rozvinout pouze poznáním, podřízením se a cvičením. Měl by se cítit zahanben, když přejde i jen jediný den, z kterého nevěnoval patřičnou část meditaci, oddané modlitbě, morální snaze, kázni mysli a pročistování srdce.

Mentalistická disciplína

Ten, kdo se pokouší zkoumat filosofii mentalismu a proniknout do nových oblastí pravdy, musí se rovněž poohlédnout po povaze a kvalitě své osobní výzbroje, dříve než se jeho mysl může odvážit činnosti, která velmi pravděpodobně do nejvyšší míry podrobí zkoušce jeho schopnosti.

Tehdejším ochráncům této nauky nezáleželo na tom, zdali hledající měl nebo neměl nějakou náboženskou víru, zda byl ateista, ale záleželo jim na tom, aby byl psychologicky schopný – **úspěšné osvojení pravdy bude v přísném poměru k vlastní osobní způsobilosti.**

Nikdo nemůže doufat, že bude úspěšný ve studiu mentalismu, postrádá-li sedm psychologických kvalit. Tyto kvality jsou nezbytné. Představují totiž prostředky, jejichž

pomocí může dosáhnout svého cíle.

Hledající by se měl ve svém volném čase vážně prozkoumávat přísným objektivním způsobem, aby zjistil, zda obsahuje jeho mentální výzbroj žádané vlastnosti. Zkoumání musí provádět s tou nejpřísnější poctivostí. Hned na počátku pozná, do jaké míry ho ovládají škodlivé pudy, dobře známé předsudky, neznámé sklony, utajené obavy, bláhové naděje, nesprávné postoje, chvilkové nálady, mocné přeludy nebo hluboce zakořeněné iluze – pozná, jak tápe v mlze vzájemně si odporujících pohnutek a mocného podvědomého vlivu. Takto objeví, čím skutečně je!

Jestliže však je vytvořen ze správné látky, podrobí se požadované disciplíně a postupně vyvolá žádanou změnu. Ze stanoviska mentalismu je skutečně málo lidí dostatečně vyrovnaných a opravdu normálních, a proto je ustálená zásada, že je třeba s uchazečem zacházet jako s pacientem a léčit ho z tohoto nevyrovnaného stavu, který sdílí s miliony lidí. Mentalismus se totiž snaží, aby postavil své studenty do správného zorného úhlu, odkud by mohli pozorovat divadlo kosmické existence, jaké skutečně je – zbavené kouzla a klamu. To se nemůže stát, dokud intelekt není plně očistěn a síla jeho skrytých komplexů nezmizí. Úkol znovu uspořádání vlastní mysli bude pravděpodobně bolestným procesem. Očist'ovací práce od lží a bláhovostí, které ovládají mysl, zanechají za sebou pravděpodobně jakousi prázdnotu.

Je důležité objevit, jaké síly – pracující v mysli – ovlivňují její uvažování i její rozhled. Jakmile jednou hledající odhalí pravý základ svých činností a postojů, může se volně a beze strachu věnovat mentalismu, ne však dříve. Musí nemilosrdně odhalit zkoumavým kriticizmem své skryté motivy, své neuvědomělé žádosti a své tajné předsudky. Komplexy, které vyplňují podvědomou vrstvu lidské mysli a které žák nerozpoznává a dokonce o nich ani neví, jsou částečně zodpovědné za jeho neschopnost chápat pravdu. Nejdůležitějším úsekem průběžné činnosti je proto vykopání tohoto mentálního plevele a jeho vynesení do jasného světla vědomí. Jakmile si hledající jednou uvědomí tajná působení svých přání a tajné procesy své mysli, objeví, že na ní z dávné minulosti lpí mnoho klamných předsudků a mnoho citových deformací, které působí jako silné zábrany pro správné chování a brání jasnému vhledu do pravdy. Zjistí, že vleče těžké břemeno iluzí a mylného logického odůvodňování, které zabraňují příchodu pravého poznání. Jen takovým zevrubným psychologickým pochopením toho, co se děje za jevištěm jeho vědomého osobního života, může přijít osvobození a může připravit cestu pro další kroky na konečné stezce. Musí obnažit své nejvnitřnější charakteristické rysy bez jakýchkoli omluv a odvážně se snažit pochopit nejtrpčí pravdy o sobě. Musí se vidět takový, jaký vskutku je, postavit se sám sobě tváří v tvář. Tato jemná psychologická práce je nutná, aby odhalila všechny ty sklony, komplexy, halucinace a rozumové závěry, které zabraňují přístupu pravdy do mysli nebo vedou mysl špatnými cestami, a které je nutno odstranit z procesu myšlení a jednání. Dokud analýza neobjeví tyto vlivy a dotazování je neodhalí, nepřestanou škodlivě působit. Tyto neodhalené komplexy postupně ovládnou člověka a zpomalují jeho svobodné používání rozumu. Od samého počátku se hledající musí pokořit a bez váhání připustit, že je jeho charakter jak ve svých zjevných, tak i skrytých fázích zdeformovaný, zmrzačený a nevyrovnaný. Zkrátka, musí studovat trochu psychologii, než se může úspěšně zabývat mentalismem. Musí analyzovat své emoce, zkoumat vzájemné působení pocitů a rozumu, všímat si, jak si vytváří pojmy o představách a věcech, vypořádat se s problémem neuvědomělé motivace.

Psychologická teorie a fakta ze zkušenosti jasně ukazují skutečnost, že schopnost mysli je neobyčejně pružná a rozpínavá; může vyrůst tak, že nebude ani k poznání, jestliže se spojí trpělivé úsilí k provádění denních činností jako je meditace, oddaná modlitba, morální snaha, kázeň mysli a pročist'ování srdce. Proto se musíme ochotně citově a mentálně ukáznit a vykristalizovat eticky, abychom získali správný postoj pro

obtížnou cestu, která leží před námi. To je náš první krok.

Většina z nás začíná jako hříšníci; můžeme jen doufat, že jednoho dne skončíme jako mudrci. Je nesmírný rozdíl mezi člověkem, který si spokojeně libuje ve svých poklescích, a člověkem, který se po každém poklesku zvedne nespokojen a znepokojen. První uvázl v močálu a je bez cíle, kdežto druhý se nejen pohybuje, ale má i správný směr. **Jedním z nespočetných zisků mentalismu je čistá radost ze zušlechtování charakteru, zbystření inteligence a ze získávání síly při postupu.**

Máme tedy sedm charakteristických vlastností mentalistické disciplíny a jsou to tyto:

I. Pravda nade vše

Není to nic jiného než mocná touha nalézt Pravdu. Pro mentalismus je nejpůsobivější ten člověk, kterého k ní přitahuje spíše palčivá vášeň po Pravdě než asketická nechuť k světu; Pravda, než je odhalena, vyžaduje hlubokou oddanost, málokdo po ní tak silně touží – žádné potěšení se nevyrovná tomu, které pociťujeme, když stojíme na výhodné pozici Pravdy.

II. Vytrvejte a doufejte!

Druhá vlastnost je pevné, trvalé odhodlání hledat Pravdu a v tomto hledání vytrvat děj se co děj, dokud nebude cíle dosaženo. Tato neoslabená vytrvalost uprostřed všeho zmatku a temnoty, které hledajícího obklopují, je tím nejdůležitějším činitelem, nemá-li se unavit depresí a opustit hledání. Odhodlaná mysl dosáhne nejvíce. **Skutečný zápas v životě je zápas člověka proti sobě.**

III. Myslete!

Třetí požadovaná vlastnost je síla myšlení, dostatečně silná inteligence, která by byla schopna zvážit relativní důležitost věcí nebo hodnotu tvrzení správně a ne pouze konvenčně. Rozumové uvažování by mělo být tak nezávislé, aby rozhodně odmítalo přijmout jakýkoli názor jenom proto, že jej mají ostatní. Dav se utápí v záplavě názorů a teorií jiných, protože mentálně lpí na klamných názorech, zdánlivých skutečnostech a na scestí zavádějících zdáních. Myslitel však stojí pevně. Cestou z tohoto nevolnictví je správná úvaha, hluboká analýza a neustálé zkoumání – vše spojeno v hledání pravdy. Vyžaduje se silná inteligence. Musíme myslet, musíme jednat, ne pro nás samotné, ale pro pravdu. A to ještě není vše. Stejně důležitá je schopnost ostře rozlišovat to, co je pomíjející, od toho, co je věčné, aby se postupně dostalo na nejpřednější místo odhodlání rozlišovat skutečné od iluzorního, což je při studiu a praxi mentalismu to nepodstatnější. Mentalismus nelze pochopit bez velkého mentálního úsilí. Názvu „člověk hledající pravdu“ je hoden pouze ten, kdo domýšlí záležitosti až k jejich nejzazšímu konci, kdo dovede sledovat každou otázku až k jejímu ústřednímu problému a nezaváhá v okamžiku, kdy se dostane do rozporu s názorem, zastávanými všemi ostatními lidmi, kdo bude závěry, ke kterým došel, nemilosrdně aplikovat i v životě, který sám vede. Průměrný člověk dělá příliš rychlé závěry, které často zakládá na povrchním a klamném zdání. Tato slabost je vada, kterou lze přemoci kázní.

IV. Vnitřní odpoutanost

Je to stálý postoj vnitřní odpoutanosti, jak od nepříjemných příhod, tak od příjemných přitažlivostí, které tvoří nadír a zenit lidského žití. Život na této otáčející se zemi je měnícím se tokem příznivých a nepříznivých událostí, ze kterých není nikdo vyňat. A je-li inteligence dostatečně ostrá, pochopí rovněž, že vše, včetně jí samé, je pomíjející, vše je prchavé. Všechny světské pŕvaby, všechny pozemské statky, všechny lidské vztahy, všechny smyslové radosti, stejně jako jejich objekty, mohou zítra zemřít nebo zmizet. Proto se od studenta mentalismu vyžaduje, aby si vytvořil správný postoj vůči jejich svůdnému kouzlu, postoj, který, nemá být ani slepým omámením, ani úplným zavržením. Musí přidělit přesnou hodnotu vrtkavému panoramatu míjejících dnů, nemá-li sám sebe klamat. Když vidí, že vše je relativní a každý je pomíjející, pochopí, že mu

mohou v nejlepším případě poskytnout jen relativní a pomíjející štěstí. Musí chápat, že není bez rizika, když považuje to, co je prchavé, za celý smysl své inkarnace.

Vnitřní odpoutanost nemusí studenta odloučit od praktického a osobního života – on bude plnit všechny své povinnosti do písmene a jeho vnější příbuzenské vztahy mohou existovat stejně jako předtím – ale přiřkne jim jinou hodnotu, než jakou běžně mají. Může jednat stejným způsobem jako ostatní, ale neztratí se ve své činnosti. Může oceňovat potěšení z pohodlného okolí a jiných lákadel a může se z nich těšit právě tak jako ostatní lidé. Přesto neupíná své naděje na štěstí výhradně na takovýto základ, neboť má jasný pocit, že povaha všech věcí je pomíjející. Jedině tehdy lze říci, že se odříká mentálně. **Není žádoucí ztráta citu nebo ochromený zájem na životě, ale pěstování úplné odpoutanosti hluboko v těchto okamžicích citu a touhy. Člověk pak bude pevný a věcný ve svých praktických jednání tak, jako kterýkoli činný podnikatel, ale jeho motivací bude spíše povinnost než touha.**

V. Koncentrace, klid a zasnění

Koncentrace je síla řídit myšlenky a ovládat pozornost a pak tuto sílu soustředěnosti použít v žádaném směru, tj. úplný vnor do námětu, o němž se jedná. Smyslem této koncentrace je extrémní pozornost, věnovaná námětu, aniž jí dovolíme zemdlit nebo zlenivět únavou. Mysl se musí pohybovat jen tam, kam jí vůle řídí. Mnohé lze dosáhnout touto silou soustředění. Je to pevná síla, která, je-li řízena k nějakému cíli nebo překážce, překoná každý odpor.

Klid či rovnováha je důležitým faktorem pro mentalismus, který je nutno získat meditační disciplínou – klidná, pevná a vyrovnaná schopnost mysli, která vydrží nárazy. Když řádí v člověku silné vášně, když vzplane jeho hněv příliš často nebo když hrozí, že ho zaplaví žádosti, ztrácí vnitřní rovnováhu. Když silné citové komplexy jsou v rozporu s přiměřenými rozumovými důvody, když domácí či obchodní starosti či obavy trvale rozptylují jeho pozornost, když je jeho temperament nestálý a vrtkavý, přelétající od věci k věci, nevyhnutelně vyvstávají mentální rozpory a znepokojují člověka. Ve všech těchto podmínkách lze dosáhnout vyrovnanosti mysli meditačním cvičením. Jeho pomocí se může vyvinout rovnováha mezi city a myšlenkami, mezi myšlenkami samotnými, mezi vášní a rozumem a nakrátko se může i udržet. Ale trvalá rovnováha se může upevnit jen dokončením cesty mentalistické disciplíny. Přesto, u toho, kdo mírně pokročil, může meditace rychle odstranit vášeň a vzrušení mysli, stejně jako uklidnit její rozpory. Meditační kázně se mohou potlačit vzrušené city, může se snížit síla hněvu a mohou se odstranit žhavé touhy, které pokřivují život. To uklidní mysl a obnoví její vyrovnanost a rovnováhu; v každém případě alespoň dočasně. Můžeme tento stav odolnosti proti okamžitým vášním a všeobecné sebevlády nazvat „vnitřním mírem“.

Zasnění má hluboký význam a vysokou hodnotu v pokročilejších stupních, kdy se hledající snaží získat poslední plody svého mentalistického úsilí, uskutečnění nejvyšší Pravdy. Toto zasnění je v pozadí neustálé snahy mystika přerušit vnější činnosti, nenechat se rozptylovat svým fyzickým okolím, zastavit práci svých pěti smyslů a vytvořit podmínky úplného obrácení do nitra. Toto zasnění je příbuzné hlubokým abstrakcím a tvůrčím náladám, pozorovaným v životě slavných géníů. Toto udržované obrácení do nitra může vyvrcholit v transu, ale základní důležitostí je schopnost obrátit pozornost podle vůle od světa konkrétních věcí do světa abstraktních myšlenek.

VI. Ukázněte city a očistěte charakter

Na každém stupni mentalistického zkoumání musí žák potlačit svá citová vzrušení a city, kdykoli se dostanou do ostrého rozporu s rozumem.

Lidská osobnost obsahuje spoustu protichůdných přání a protikladných impulsů. Poskytuje útočiště instinktivním vášním a starým podnětům, jejichž hluboko tkvící charakter není podezřelý, dokud tyto neblahé sklony nevynesou plně na povrch kritické

situace. Všechny tyto síly jsou tak mocné, že lze plným právem říci, že většina lidí žije více city než myšlením. Důsledkem toho je, že lidé zabarvují většinu svého myšlení vědomými obavami a jinými citovými komplexy. Nezřídka si dávají na nohy řetězy ve formě nízkých osobních žádostivostí, které v podstatě škodí jejich vlastnímu zájmu. Příliv a odliv těchto citů a impulsů je bezděky unáší a ztěžuje jim budovat jejich všeobecný postoj k životu na pevných faktech nebo správném rozumovém uvažování.

Emoce nebržděné rozumem jsou jedním z velkých zrádců lidstva. Dva mocné city – nenávist a hrabivost – jsou společně odpovědny za mnoho zločinů ve světových dějinách. Vášeň způsobená sexem, jsou odpovědny za velké nesnáze. Zde tkví jedna z příčin tradičního odpírání a zákazů, které společnost vložila na svobodný a plný projev emocí při dobrém společenském styku.

Zejména student mentalismu si nemůže dovolit citový přepych. On ví, že zaplaví-li cit život člověka, děje se to na úkor jeho intelektuální přirozenosti. Ani radost, ani bolest, které mu přináší nějaká myšlenka nebo událost, nejsou oprávněny rozhodovat ani o její pravdě, ani o její hodnotě, neboť tyto **emoce pouze odhalují něco z jeho vlastního charakteru, ale nic z pravdivé povahy myšlenky nebo události samé.**

Lidské city vědí, jak se mají chytře krýt. Obzvláště lidské touhy dovedou velmi obratně svádět rozum. Málo lidí si uvědomuje pravé motivy některých svých nejdůležitějších jednání. Takovému poznání stojí v cestě mnoho vnitřních překážek, které si lidé sami vybudovali nebo které jsou přímo vrozeny. Ovinuli si kolem sebe obrovskou mnohu citových komplexů, který opět musí bolestivě odvinout, dříve než mohou spatřit pravdu. Nezřídka překrucují vědění, aby vyhovovalo jejich komplexům. Hledající může mít například i ostře vyvinutou mysl a přesto jeho připoutanost, pocházející ze žádosti, ho může přinutit, aby podporoval svou víru v základní hmotnost fyzického světa, i když všechny důkazy mohou poukazovat na to, že jeho poslední podstatou je látka myslí.

Povrch jezera může odrážet nepokřivený obraz jen tehdy, když není čeren větrem. Mysl může rádně zkoumat pravdu jen tehdy, osvobodí-li se od rušení silnými city. Myšlení, plné přání, je vždy příjemné, ale často bez užitku.

Nadějí mentalismu je, že budeme následovat rozum, a ne že se mu budeme vzpírat a podléhat nezřízeným tužbám a citovým vrtochům. Dokonce i nevyrovnaná ctižádostivost a nepatřičná ješitnost pokříví myšlení a zabrání získání přesného vědění. Hněv a nenávist jsou však pověstnými svůdci. Všechny tyto city, nejsou-li drženy na uzdě, jsou lživými vetřelci, kteří přesto prohlašují, že mluví pravdu. Začátečník se musí proto odvážně přinutit k přísné sebekázni, aby myslel pravdivě.

Od hledajícího se nežadá, aby usmrtil jemné city a zničil vřelé cítění; to je opravdu zcela nemožné; žádá se od něho jen, aby je udržoval v područí rozumu a nedovolil jim, když jsou v rozporu s rozumem, aby ovládly jeho bytost. Může se správně a prospěšně dovolávat citu, když je cit podporován rozumem. Jeho cílem nemá být zničení citů, ale pouze jejich správné řízení a ovládání.

Emoce jsou součástí přirozenosti člověka a nelze je proto vyloučit; je nutno jim dát správné místo v životě, ale rozum musí řídit jejich směr, kdykoli oba přijdou do rozporu. Nemá se potlačít nic, co je hodno zachování, ale vše je třeba uvést ve správný vztah.

Nepodceňujeme ani hodnotu rádně řízeného rozumového nadšení. Opravdu, každý cit je hnacím elementem v lidské osobnosti a vede k činnosti více než cokoli jiného. Nicméně, aspirant bude určitě muset držet na uzdě oslabující vášeň hněvu a vyhladit propastný hřích nenávisti, protože jenom takový zvyk sebekritiky ho připraví pro nalezení pravdy. Jeho touhy se jistě ostrou analýzou zmenší a to jeho mysl více uklidní. Za takovým ovládním citů bude nezbytně následovat organizovanější a ukázněnější ovládním chování. Začne žít jako lepší a moudřejší člověk.

VII. Vzdejte se ega

Je to ochota dívat se na život přímo jasnou čočkou a ne čočkou zabarvenou zvláštními zálibami a předsudky svého ega. Snad nejtěžší ze všech přípravných úkolů je vědomě vyvinout tuto neosobnost. Toto je tak důležité, že to lze sotva přecenit. **Pokaždé, když člověk vloží své ego do sledu myšlenek, poruší tím jejich rovnováhu a jejich pravdivá hodnota se tím pokříví.** Kdo se nepodrobil mentalistické kázni, je často zaslepen sám sebou a stav jeho mysli na všech stranách poutá zájmeno „já“. Toto „já“ ho klame a odvádí od pravdy, neboť mu uzavírá cestu ke správnému vnímání. Ono bezděky předem odsuzuje důvody nebo rozhoduje o názorech. Člověk proto nemá nikdy záruku, že došel ke správným závěrům, ale vyhledáváním omluv a mylných logických zdůvodňování se pouze vrací k mentálnímu stanovisku, z něhož vyšel. Je jako pavouk, chycený v síti svého vlastního přediva. Když takový egoismus určuje směr myšlenek, musí rozum stát bezmocně stranou. Egoismus pevně uzamkne mysl a ta tím ztrácí dobrodiní nových myšlenek, které by se rády dostaly dovnitř.

Znamená to odvrátit se od osobní předpojatosti a nenechat se ovlivňovat myšlenkou „já“ a „mé“. Znamená to přestat užívat jako argument slova „já si to tak myslím“ a „podle mého mínění“ a přestat věřit, že to, co vy víte, musí být již proto pravda. Takový argument vede k pouhému mínění, ale ne k pravdě. Hledající by neměl nikdy zapomenout, že je třeba nejdříve jasně stanovit problém a teprve pak jej opatrně zkoumat ze všech stran, dříve než vynese úsudek. Pravda se nemusí obávat důkladného zkoumání, naopak, ve skutečnosti se jím posiluje. Musí mít naprosto pružnou mysl, aby se zbavil otroctví předsudku, aby získal vnitřní celistvost a pravé duševní zdraví. Pevná intelektuální objektivnost vymaní jeho mysl z připoutanosti k egu spíše než slabošské splnění tužeb a umožní mu přijmout pravdu bez odporu.

To jsou tedy vlastnosti mentalistické disciplíny. Není zde pojednání o morálce, neboť každý aspirant by měl pokládat morální přípravu za nejdůležitější a základní požadavek pro mentalistickou disciplínu. Musí se stále snažit, aby se vyvaroval ubližování jiným, aby zušlechtil svůj charakter, ovládal své vášně a pěstoval ctnosti, ony závažnější ctnosti, vštěpované proroky všech velkých náboženství.

Nyní bude v dalším pojednání – v jednotlivých eseích – více rozebráno z těchto psychologických kvalit, které byly právě nastíněny. A hledající se též seznámí s jednotlivými stupni na své cestě k insightu.

Hledání

Do onoho vyššího světa bytí, kde sídlí Nadjá, nemůže proniknout žádné zlo, ani tam nemohou bouřit žádné vášně. Z jeho dokonalé dobroty sestupujeme do temnoty a nepokoje, hříšnosti a násilí této země, jako z ráje do očištnice. Nesmírný kontrast mezi mravní vznešeností vyššího světa a takovou mravní degenerací by nás odsoudil k trvalému smutku, kdyby mezi oběma nebyl spojovací článek. Toto spojení opravdu existuje. Každá lidská bytost může nalézt a sledovat prastaré Hledání, a tak vystoupit k vědomí vyššího Já – Nadjá.

Všichni lidé se zabývají různým hledáním, které má malicherné nebo vážné cíle; ale pouze člověk, který se vydal se svou lodí života na Velké Hledání, nemá za cíl nic jiného, než splnění božího záměru. Když se člověk konečně probudí k faktu, že jeho život byl nekonečným zápasem se sebou samým a že tento zápas nadále trvá, začne se ptát, proč to tak má být a co může udělat, aby to ukončil. Takové zkoumání ho nakonec přivede k bráně Hledání.

To znamená: Hledající předejde evoluční proces tím, že udělá sám se sebou tak rychle jak možno to, co Příroda udělá s ostatními lidmi tak pomalu jak možno. Modeluje,

vytváří, vytesává sám sebe jako sochař sochu, až se Ideál stane Skutečností. Pracuje na vytváření sebe, právě tak jako sochař opracovává hrubý mramor do výrazné sochy.

Bude-li položena otázka, „Jak dlouho je třeba sledovat Hledání, než se dosáhne cíle?“, lze pouze odpovědět, že pokud Nadjá je jen představou, nepoznávanou, nezažívanou v každém okamžiku bdělého stavu i stavu spánku, do té doby je třeba věnovat se Hledání.

Nalezli jsme vyšší účel života na zemi, to ale nestačí, musíme realizaci tohoto účelu zasvětit celý svůj zbytek života. Je zcela jasné, že činnost vyjadřuje myšlenku. Není tak jasné, že činnost je také završením bytí – že to, co konáme, je výsledkem toho, co jsme. A tak musíme přizpůsobit každodenní činnost vyššímu účelu; z metafyzických úvah musí vytrysknout správné zásady pro život.

Cílem Hledání je učinit člověka nejen moudrým, ukázněným a v nejlepším smyslu praktickým, ale také celistvým a vyrovnaným. To je opravdu velmi důležité. Život směřuje a vede nás k dosažení celistvosti – tělo, mysl, city a intuice se musí stát harmonickým průchodem, jímž se Nadjá může bez překážek vyjadřovat. Mentalismus se snaží udržovat rovnováhu, zachovávat zdravý rozum, soudnost a praktičnost v celém svém průběhu.

Jsou čtyři rozdílné projevy lidské osobnosti, čtyři rozdílné činnosti v lidské duši – myšlení, cítění, uplatňování vůle a intuice. Tyto čtyři prvky psýchy se musí stát aktivními na svých nejvyšších úrovních a současně musí udržovat rovnováhu ve své činnosti. Vskutku, celou prací Hledání je rozvíjení a vyrovnávání prvních tří schopností a jejich osvícení intuicí, jejíž příkazy mají poslouchat. Když je aktivní jen jedna nebo dvě z těchto schopností, vede to k nerovnováze. Když intelekt není řízen, omezován, nebo usměřován intuicí a citem, pak se jistě sám zavede na nesprávnou cestu; bude dělat chyby a dojde k nesprávným závěrům. Když cit ignoruje rozum a nereaguje na intuici, stane se loutkou svého egoismu a obětí jeho tužeb. Jestliže se duchovní učení pochopí jen intelektuálně, nebo se přijme jen citově a ne vůlí, bude v tomto bodě neplodné.

Většina hledajících se vyvíjí nerovnoměrně. Některá část jejich psýchy je opomíjena. Je výzvou napravit tyto nevyrovnanosti a docílit celistvosti. Okolnost, že jen málo lidí dosáhne této harmonie psýchy, že většina lidí je špatně uspořádanou směsí pokročilého vývoje v jednom směru a dětského vývoje v jiném, je velmi závažným důvodem, aby si vážně hledající předsevzal, že se čas od času poctivě prozkoumá a výsledky použije k cílevědomé výchově k celistvosti.

Mentalismus věří v nutnost celistvého rozvoje a v harmonické nastolení vzájemné rovnováhy mezi rozumem, intuicí, city a činností v celé lidské osobnosti. Jejím cílem není jednostrannost. Odmítá posilovat charakter, ale ponechat tělo slabé, nebo posilovat rozum, ale nadále ponechat city rozkolísané. Mentalistická syntéza spojuje všechny tyto směry, aniž by rušivě zasahovala do jejich oddělené činnosti. Dosáhne toho tím, že je uvádí v soulad, místo aby je stavěla proti sobě, protože uznává nutnost rozmanitosti veškeré projevené existence. Hledající se snaží uvést do souladu své různé sklony a udržet je v rovnováze, ani jednomu z nich nedovoluje, aby byl neukázněný, nebo se zmocnil vlády. Musí používat a spojovat zdánlivé protiklady.

Když hledající pochopí vzájemný vztah všech těchto různých stránek své přirozenosti, uvolní napětí, které vzniká jejich stálým zápasem. V jeho vnitřním bytí už nebude rozporu. Jeho vůle se už nebude tříštit svými vlastními přitažlivostmi nebo odpudivostmi. Jeho city už nebudou drásány žádostmi ani rozdělovány protikladnými požadavky. Nebude už jako kyvadlo, které se kýve sem a tam. Nepřikloní se výlučně k jedné stránce, zatímco by ignoroval ostatní, nebude pěstovat jednu vlastnost a zanedbávat druhé. Dosáhne dokonalé rovnováhy charakteru, která se nebude příliš vychylovat ani nahoru ani dolů, do intelektuálních extrémů nebo citových nálad, a která ostrým rozlišováním bude zachovávat při veškeré činnosti zdravý smysl pro úměrnost.

Všechny různé části jeho přirozenosti, všechny schopnosti jeho bytosti usilují jednotně a vyrovnaně o tento jediný cíl – stát se celkem. Takto, byť po letech úsilí a činností, může získat uspokojující rovnováhu.

Hledající se takto snaží obnovit svou vlastní integritu, odstranit své nedokonalosti a získat své vlastní duchovní vědomí. Mentalismus nemá zájem lichotit hledajícímu, proto začíná praktickou stránku své převýchovy poukazem na jeho nedostatky, chyby a vady, a otevřením jeho očí ke slabostem, neschopnostem a komplexům, které byly až dosud neuvědomělé nebo skryté. Aby mohl jít bezpečně po této cestě, musí být hledající vyléčen z „nemocí“ jako jsou: materialistické sklony, nadměrná závislost, přehnané zaměření navenek, nevyrovnaná povaha, neovládané city, zlé myšlenky, přečpané a jedy otravované tělo, nezřízené vášně a především neovládnuté ego. Proto hledající musí zjemnit své city, ovládnout instinkty, a tak upevnit charakter. Dále provádět introspektivní cvičení a studovat metafyziku Pravdy. Touto sebevýchovou by měl poznat hlubší význam jáství a života, božských univerzálních zákonů o lidské evoluci a osudu. Pravidelnou modlitbou a meditací musí hledající pěstovat náboženské citění a mystickou intuici. Účelem všeho tohoto náročného očišťování je sejmout řetězy z nohou vůle a mysli, a tak jim dát možnost, aby osvobozené vstoupily do oblasti Nadjá. Když je hledající trpělivý a ochotný čekat, obdrží jednoho dne odpověď na všechny otázky svého srdce, za předpokladu, že pracuje na svém očištění, zatím co čeká.

Hledající má vidět v bojích a těžkostech života tělocvičnu, ve které cvičí rozum a zdokonaluje své schopnosti. Vždyť člověk je zde proto, aby rozvíjel své vlastní schopnosti, intuici a inteligenci; je zde proto, aby pochopil svou existenci sám za sebe a pro sebe. Avšak měl by přidat postoj člověka, který se probudil, tedy přidat poznání o pomíjející povaze pozemského života a že pozemské hodnoty nejsou dostačující. Z toho pramení jeho rozhodnutí omezit svou ctižádost, zjednodušit svá přání a zkoumat zvyky svého okolí. Tehdy učiní významný obrat a konečně začne hledat ve svém nitru.

Jedině tím, že člověk začne svůj život zjednodušovat, se může vrátit k přirozenějšímu a tím i k duchovnějším a zdravějším životu. Když věci překročí stupeň skutečné potřeby, mohou se stát překážkou a on se musí začít od nich odpoutávat. Musí zkoumat svůj život a uvažovat o svých tužbách, aby poznal, které překáží uskutečnění jeho duchovní snahy, nebo jak dalece zabírají čas, který potřebuje pro svá relaxační cvičení nebo meditaci. Po tomto postupu bude nutně následovat asketická náprava: hledající se musí naučit, jak se odříkat věcí a jak se jich vzdát. Život je příliš krátký, než aby mělo cenu strávit jej sice v tělesném blahobytu, ale v duchovní nečinnosti. V určitém bodě se člověk musí uvolnit od připoutaností, musí říci lidem i věcem, které žádají vstup do jeho srdce: „Až sem a ne dále!“

Může v něm vzniknout potřeba zjednodušit si život tím, že by zmenšil rozsah své působnosti, může se však stát, že to nebude možné vzhledem k jeho postavení ve světě. Na tom nezáleží. To, na čem nejvíce záleží, je to, co ho drží uvězněného v jeho egu: na myšlenkách, citech, které se projevují v přáních mít stále více, a v touhách, které nejsou nikdy spokojeny s tím, čeho dosáhly, nebo nasyceny tím, co již mají. Nezáleží na tom, co člověk má, ale rozhodující je, jak smýšlí a cítí o tom, co má. Pravého duchovního pokroku dosahuje člověk ne zevním gestem, že se věcí vzdá, ale změnou vnitřního postoje – změnou vztahu k věcem. Není to život, bohatství a moc, které zotročují člověka, ale LPĚNÍ na životě, majetku a moci.

Zkrátka, měl by si uvědomit pomíjející přirozenost všech světských věcí, radostí i majetku a nastoupit hledání duchovní seberealizace, která zahrnuje touhu po duchovním zdokonalení, touhu po sebezlepšení a nalezení vnitřního míru. Asketické disciplíny, které

jsou vhodně používány, nám v tomto sebezlepšení pomáhají tak, že se obracejí proti vládě smyslů nad myslí, a tak tuto mysl osvobozují z pout, která může pak obracet svou pozornost do nitra, aby mohla zkoumat své vlastní čistší hlubiny.

Přímým cílem režimu mentalistické disciplíny je připravit cestu duchovnímu znovuzrození, konat pokání nad smyslností a sobectvím minulého chování a připravit tělo, emoce a mysl na příliv vyšší Síly a svatějších proudů. Je třeba pochopit, že takzvaný normální stav civilizovaného člověka je nepřírozený a nezdravý; že převýchova mysli a výcvik těla, které přináší Hledání, je skutečně léčebný postup, a že tato snaha dosáhnout harmonie s Nadjád je hojivým úsilím.

Sfinga se vypínala v poušti, aby vyzývala kandidáty ucházející se o osvětlení, kteří procházeli kolem ní a mezi jejími tlapami, že musí přemoci svou nižší přirozenost. Dokud to dostatečně neudělali, nemohli opustit vnější obvod skrytého chrámu a získat vstup do „Komnat Síly“. Ale nižší přirozenost a nižší mysl uvolní svoje sevření teprve po zápasu. To vyžaduje výcvik vůle, potlačení chtivosti a ovládnutí těla. Tato sebevýchova bude nepříjemná na začátku, ale příjemná na konci.

Žádný člověk nemá zcela svobodnou vůli a volbu ve svém zevním chování. Nikdo nemůže dělat právě to, co se mu líbí. Všichni lidé jsou omezováni vnějšími okolnostmi a podmiňováni vnějšími situacemi. I když žádný člověk nemá plně svobodnou vůli a volbu, ani neexistuje žádné svobodné rozhodnutí mysli nebo činů těla, za něž je odpovědný jen on sám, přesto mu **jsou otevřeny dva různé druhy podrobení. Může se svobodně rozhodnout, zda bude služebníkem svého vyššího Já – Nadjád, nebo otrokem své nižší přirozenosti.**

Jakou svobodnou vůli má člověk, který se nechal zotročit malichernou nenávisť, hněvem a vášněmi, nebo jedy v těle, vznikajícími často jako důsledky nepořádného života? Lidé, kteří se sami neosvobodili od těchto zotročujících vášní a duchovní nevědomosti, se budou přesto pyšně chvástat svou svobodou jen proto, že mají občanská práva.

Osvobození vůle ze zotročení nižší přirozeností samo vede k mentálnímu osvětlení, které ukáže hledajícímu, jak klamná je svoboda, která poslouchá tyto vášně. Myslící člověk nestrpí, aby byl zotročován chtíči, které již dávno nejsou přirozené, a vášněmi, které ničí mír.

Pravděpodobně žádný člověk, který se snaží o určitý cíl, který ho převyšuje, se nevyhne selhání vůle. Takové selhání smí trvat jen po určitou dobu, ale nemůže si dovolit, aby trvalo dlouho. Nepozorovaně by si totiž zvykl na nečinnost nebo porážku a začal pokládat nové úsilí za nesmyslné. V určitém bodě musí hledající skončit se shovívavostí ke svým prohrám a pevně se rozhodnout pro sebekázeň. Samolibé vyhýbání se tělesné a emocionální kázní je jedním z důvodů, proč nedociluje pozorovatelný pokrok. Kdyby se on a jiní hledající, kteří si stěžují, že dělají malý nebo žádný pokrok, probrali ze své lenosti a začali se skutečnou kázní těla a výcvikem citů, pochopili by, že prvním praktickým krokem je začít dělat něco pro sebezlepšení; pak by nemuseli naříkat. Kromě toho, často je zapotřebí, aby hledající udělali důrazné fyzické změny, jestliže si přejí zvětšit svou intuitivní vnímavost a dosáhnout toho, aby byla přesnější. Takováto disciplína musí po nějakou dobu zahrnovat očistění těla a změnu jeho zvyků způsobem, který bývá označován jako asketický, buď jako úvod mentální práce nebo jako její doprovod. Bez této disciplíny se tato mentální práce ztrácí v pouhém snění, někdy i v preludech.

Asketismus má své místo v mentalistickém životě, je to však místo zdravé a rozumné. Askeze není cílem nýbrž prostředkem k cíli. Místo, aby byl asketismus pěstován pro poškozování nebo ničení těla, je v mentalismu používán k jeho rozvoji a zdokonalení.

Místo, aby ohrožoval zdraví, podporuje zde nejvyšší stav dobrého zdraví. Tato práce fyzického zlepšení a očistění citů a tužeb je obvykle požadována jako příprava.

Hledající, který hledá vyšší poznání, ho nebude moci vstřebat více, než připouští jeho osobní schopnost, ani nebude schopen z něj vytěžit více, než kolik mu dovolí jeho nedokonalosti. Do jeho učení např. může proniknout jeho nerovnováha nebo nedostatek citlivosti, jeho špatné tělesné zvyky nebo neovládané emocionální stavy a toto učení zdeformují. Zpravidla je požadováno jako bezpodmínečně nutný určitý stupeň mentálně-emocionální sebenápravy a fyzického očistění, dříve než mu toto učení může být plně sděleno. Tato práce vyžaduje určitou přísnost k sobě samému. Proto je zcela správné, že cvičení kázně jsou součástí jeho prvních kroků na této cestě. Sám mentalismus je zahrnuje a neodmítá; má pouze námitky proti tomu, aby se jim přikládala přehnaná důležitost a aby jejich sledování přecházelo do asketických extrémů.

Zkrátka, zdravým a vyrovnaným asketismem je třeba očistit city a myšlenky tak, aby se osobnost mohla otevřít silám Nadjá bez dalších překážek, kromě té, která je vždy přítomná a je vždy ze všech největší – ega. Určité očistění musí předcházet. Nepochopení tohoto bodu může být jednou z příčin, proč žáci, kteří cvičí meditaci, ale zanedbávají rovnováhu a očistění, často nepostoupili natolik, aby mohli vnímat záblesky Nadjá.

Přemáhat své vášně, ovládat touhy a kontrolovat myšlenky je pro hledajícího tím nejtěžším bojem. Buddha prohlásil, že člověk, který přemohl sebe, je větší hrdina než dobyvatel měst.

A tak se budování charakteru stává základem duchovní práce.

Pro většinu začátečníků je zlepšování charakteru daleko důležitější než cvičení meditace. To je proto, že: 1) výsledky meditace mohou být dobré či špatné podle toho, je-li charakter dobrý nebo špatný 2) to, co překáží splnutí s Nadjá je osobní ego, které musí být postupně zeslabeno a zmenšeno očišťováním charakteru, až může nastat konečný velký souboj v tichu získaném meditací.

Toto osobní ego má dvě části. Předně citové touhy a mentální pouta k věcem nebo k lidem v zevním světě. Druhou část tvoří prvky, které sdílíme prostřednictvím těla se zvířaty. Je tedy první část lidská a druhá živočišná. Tyto obě části tvoří společně nižší jáství.

Je to práce na celý život, pomýšlíme-li na tak veliké zdokonalení (zlepšení) charakteru, které přivede toto nižší jáství pod naši nadvládu (kontrolu), místo aby toto nižší já ovládalo nás. Nesmíme být však deprimováni zdánlivě pomalým pokrokem. Jsme příliš zvyklí myslet pouze ve výrazech tohoto jediného vtělení, kdežto ti, kteří rozumí životu, uvažují o něm ve výrazech několika vtělení. Musíme se naučit určité trpělivosti se sebou samými, zatímco současně zachováváme vřelou touhu po sebe-zdokonalování a kritický postoj vůči svým slabostem. Zní to protikladně, ale ve skutečnosti tomu tak není. Je to spíše záležitostí získat správnou rovnováhu mezi obojím.

Můžeme pomoci lidstvu jen do té míry, do které se sami vyvineme. Jedině tak se můžeme stát průchodem, kterým mohou proudit duchovní síly k druhým lidem. Proto by měl každý hledající obzvláště pracovat na svém charakteru.

Etická způsobilost hledajícího

Ten, kdo má jméno a má podobu člověka, má být respektován jenom, když v jeho povaze převažuje rozumová stránka nad stránkou animální. Musí odmítat, aby se stával obětí svých emocí. Boj proti animální přirozenosti je bojován v jeho nitru. Stále se musí snažit být tak pravdivý ve svých citech a tak přesný ve svých emocích, jak se již snažil být ve svém myšlení. Je to v těchto obdobích emočního napětí, kdy nejspíše udělá chybné rozhodnutí a provede nesprávný čin.

Student si nikdy nesmí dovolit rozzlobit se nad čímkoli tak, aby ztratil sebevládu.

Cvičení klidu za všech okolností je velkou pomocí pro pokrok studenta na cestě. Z tohoto nezčeřeného klidu vzejde přirozeně přesné rozlišení hodnot a vyvážený úsudek.

Mentalismus pomáhá zaujmout shovívavější postoj vůči všem lidem. Zloba musí ustoupit dobré vůli, která není zkreslena předsudky. Taková dobrá vůle rozpouští předsudky, odpor, třenice, závist a nenávisť, které zatemňují společenský život.

To neznamená, že bychom měli emoce ze svých postojů vyřadit – jako kdybychom mohli – ale znamená to, že bychom tyto postoje neměli tvořit pouze emocemi. Emoční prvek v mentalismu nechybí, ale je to prvek dovolávající se našich vyšších a nikoli našich nižších emocí. Mentalismus emoce nevylučuje, nýbrž je produchovňuje.

Kdyby naše myšlenky byly zcela zbaveny všech citů, měly by jen malý pozitivní vliv na naši mysl. Každá myšlenka by pak měla stejnou váhu, stejnou důležitost jako jiná. Myšlenka o čajové konvici by byla ve stejné kategorii jako myšlenka o pravdě. Takže nemáme vyloučit cit z života. To jest, máme ho ovládat a ukáznit, držet ho na jeho patřičném místě. Tudíž, v tomto hledání pravdy musí být metafyzická fakta uvedena do vzájemné souvislosti rozumem, ale musí být také uvedena do života citem.

Hledající se musí učit umění být svým vlastním pánem za všech okolností. Co musí učinit, je prosazovat nadvládu nad myšlenkami, které by ho strhávaly dolů, nad city, které by ho drásaly a nad mnoha pošetilými tvářemi svého jáství, které by ho zkreslovaly. Nestačí snaha zabývat se projevy nižšího já pouze tvořivou myšlenkou. Je také nutné souběžně vyvíjet úsilí vůle, odříkavý postoj v úsilí pozvednout činnost na vyšší úroveň, tvrdé úsilí odolávat tomu, co se zdá být skutečnou součástí jeho vlastní bytosti. Nejenže musí kontrolovat činy, které se snaží uspokojovat tužby přes nesouhlas jeho lepšího úsudku, ale musí kontrolovat i denní snění, které sleduje tentýž cíl. Měl by se mít na pozoru před prvním nápirem čistě negativních a zlomyslně destruktivních nebo hanebně egoistických emocí. Je snazší zastavit život slabých výhonků než silnějších.

To je obzvláště pravdivé v případě emocí, jakým jsou žárlivost, dotčenost, zraněná pycha, trpká nevole a silná zlost.

Hledající se musí ukáznit, aby mohl čelit vrtochům štěstěny a aby zvládl proměny života. Taková sebekázeň zajistí jeho mladým letům více jistoty a jeho stáří více důstojnosti. Kdokoli nedojde k této sebekázní sám od sebe, klidně a dobrovolně, bude mu vnucena z venku, nuceně a násilně.

Dlouhotrvající styky s určitými lidmi mohou hluboce změnit charakter jednotlivce a mocně ho odklonit od jeho hlavního směru. Záleží na něm, bude-li jejich vliv přijímat nebo mu odporovat. Musí být na stráž před nesprávným zaměřením svých sil a odklonem od své duchovní touhy. Mohou být správně vedeny, pouze když sleduje rady mentalismu. Stejně jako to nejlepší, když se znehodnotí, se stává nejhorším, tak síla nesprávně řízená se stává slabostí. Musí hledat a nalézt správné vyrovnávací a ochranné faktory.

Ke zvyku uspořádaného myšlení, které mohl získat výchovou, musí přidat zvyk objektivního myšlení, které mu v dokonalé formě může dát pouze mentalismus.

Nebude hledat útočiště v příjemném úniku, ani se nebude poddávat bezmocnému zoufalství. Podívá se situaci do tváře klidně a pevně. Bude přistupovat k lidem a událostem, idejím a problémům ne jako člověk, který patří k některému z konvenčních ortodoxních náboženství, ale jako ten, kdo je odpoutaný a kdo hledá pravdu. Musí vidět věci v jejich pravém světle bez klamu nebo deformací, způsobených chtivostí, nenávistí, chtíčem, předsudkem a podobně. Jeho osobní reakce na světové události musí být sladěny s jeho ostatními snahami po nalezení pravdy.

Ti, kdo jsou schopni používat sílu svého myšlení tím nejčistším způsobem – to jest bez předsudků, bez výchylek, nezatíženě a nesobecky – jsou mimořádně vzácní. Avšak mentalistický výcvik se snaží vést lidi, aby právě toto dělali.

Cílem hledajícího by mělo být udržet a uhájit své ideály, ať je prostředí, v němž se náhodou nachází, jakékoli. Ve společnosti živené úzkoprsými předsudky a opovrženímhodným sobectvím si musí vytrvale zachovávat svou mravní neporušenost. Musí se snažit zachovávat přísnou ryze charakteru, jako životně důležitou součást cesty k Nadjá. Hledání tedy není snadné a není vždy příjemné. Musí chránit neporušenost svého mentálního života proti všem fyzickým nepřátelům, lidským i z okolí.

Neděláme pokrok tím, že se podvolujeme slabosti, která se maskuje jako ctnost, ale tím, že podporujeme sílu, i když má nepříjemnou podobu.

Nestačí pouze objevit principy, které tajně ovládají lidský život. Je také zapotřebí, aby student neporušoval příkazy, které z nich vznikají, ani aby nejednal v rozporu s nimi ve svém denním chování. Tyto principy by se neměly jednou tvrdošijně podporovat jen proto, aby byly jindy náhle obětovány.

Jak jeho charakter dozrává a jeho intuice se vyvíjí, správnost ideálů, pro které pracuje, se stává zřejmější než kdykoli jindy. Když člověk toto hledání bere opravdu vážně, přijde doba, kdy se bude musit hrdinně postavit za jeho morální principy, kdy bude musit odmítnout obětovat je pro nějakou chvilkovou prchavou výhodou. Dosáhne stupně, kdy nejenže odmítne porušit tento zákon etiky, ale odmítne jej porušit dokonce i kdyby tím mohl velmi získat, anebo i kdyby jeho přestupek nemohl být nikdy druhými odhalen.

Hledající by měl vědět, že jestliže je věrný příkazům učení, bude dříve nebo později osvobozen od svých těžkostí. Jeho kroky mohou být ještě váhavé, jeho mysl nejistá sama sebou, ale jak čas mívá, shledá, že učinil jasný krok.

Dosáhne tělesného věku a mentální zralosti, kdy určité pravdy mu budou jasnější a jeho citům méně odpudivé. Měl by uvažovat o třech z nich: o iluzorní hodnotě sexu, o potřebě podrobit cit rozumu, o realitě neviditelného nehmatatelného Nadjá. Měl by meditovat znovu a znovu o těchto věcech, jestliže chce dosáhnout vnitřního míru.

Jeho úspěch v životě nemůže být již dále přiměřeně hodnocen pouze vnějšími měřítky, ale musí být hodnocen také podle toho, jak dalece se mu podařilo pročistit své srdce, vyvinout inteligenci, rozvinout intuici a dosáhnout rovnováhy.

Vzdání se ega

Mentalismus nemá zájem člověku lichotit nebo podporovat jeho marnivost. Začíná proto praktickou stránku své disciplíny tím, že poukazuje na jeho vady, chyby a nedostatky a že mu konečně otevře oči k jeho slabostem, neschopnostem a komplexům, o nichž dosud nevěděl nebo které byly zamaskovány. Aby člověk mohl bezpečně pokračovat na cestě, potřebuje být vyléčen z fanatických posedlostí a nerozumností. Možná, že si myslí, že vyhlazení jeho osobních chyb má málo společného s nalezením pravého jáství, ale tak tomu není. Právě tyto chyby vyvstávají z nesprávného pojetí „jáství“. Navíc takové vyhlazení mu nemá jen pomoci překonat taková nesprávná pojetí, ale má mu také pomoci stát se lepším služebníkem lidstva.

Je pravda, že člověk nemůže za to, jaký je, že zevní okolnosti a vnitřní přirozenost, karmická tendence a minulé zkušenosti se spojily, aby ztvárnily jeho charakter. Ale pouze je-li upřímný sám k sobě, přestane-li skrývat své ošklivé chyby a začne je vynášet na denní světlo, má naději, že učiní podstatný krok v hledání.

Udělá dobře, když pozná, jaké jeho ego skutečně je, než se začne pokoušet poznávat, jaké je jeho Nadjá. Nemilosrdné pátrání v jeho komplexech a sklonech, v jeho skrytých marnivostech a tužbách je cennou přípravou. Jsou to právě ty, o kterých neměl dosud ani tušení, po nichž má pátrat.

Pokud se tohoto stálého zkoumání motivů, průzkumů, analýz charakteru bojí nebo se mu vyhýbá, sobectví je schopno se maskovat, lstivě měnit ty nejaltruističtější situace ve

svůj vlastní prospěch, a aniž by vzbudilo podezření, uspokojuje svá přání, i když se zdá, že tomu tak není. Když mu člověk dovolí, aby vniklo do pozorování života, dojde k tomu, že tato pozorování budou klamná, pochybná, překroucená nebo nesprávná. Ego je nutno zdrtit a, je-li potřeba, srazit k zemi!

To, na čem záleží, je inspirace a motiv. Je čin vnuknutí ega? Nebo je vnuknutím Nadjá? Hledá osobní zisk? Nebo usiluje o to, aby poskytl nesobeckou službu? Charakter povinnosti může být někdy nejasný, ale našeptávání egoismu může být vždy odhaleno. Je nutné překonat sklony temperamentu, které jsou velmi často skryty tak hluboko, že jsou zcela neviditelné. Tyto podvědomé tendence pracují svým vlastním způsobem skutečně účinně a mnoho činností, konaných vědomě, odhaluje zkušenému pozorovateli jejich vliv.

Student musí začít s tím nejnižším míněním o sobě, má-li jednoho dne skončit tím nejvyšším. V žádném případě by neměl upadnout do všeobecné chyby a považovat se za pokročilejšího, než skutečně je, neboť to vede k nezdaru. Necht' se nepovažuje příliš brzy za jednoho z privilegovaně vyvolených, aby se nestal duchovně pyšný nebo morálně ješitný. V této věci by se měl řídit radou starého indického přísloví: „Natahujte nohy podle délky své přikrývky.“

Nosit růžové brýle, které zlepšují dobré v nejlepší, neslouží k jinému účelu, než sebeklamu. Chyby na cestě stejně jako dosažení by měly být přezkoumávány; sebepokoření takto způsobené je nutno přijímat a ne se mu vyhýbat útekem do cynismu nebo uhýbáním do pokrytectví. Student musí mít pokoru, aby uznal chyby, a ochotu je ze sebe vypudit.

Když například bude mít student mravní sílu, málo oceňovanou sílu odříkání, aby opustil nižší ego ve všech svých nepřátelských různicích, hádkách, podrážděnostech a obtížných vztazích k jiným, bude odškodněn duchovním uspokojením, rychlejším růstem vnitřní bytosti, který zdaleka převáží počáteční cenu zaplacenou osobními city. Když se naučí, bolestně, pomalu a klopýtavě odsouvat nižší ego ve všech svých úvahách, přemítáních a rozhodnutích, naučí se jedné z největších lekcí, kterým ho život musí naučit. A má-li sílu oponovat vlastnímu egu a velikost popřít vlastní ctižádost, překročí práh vzdávání se.

Neosvícený člověk nemá většího nepřítele, než svoje vlastní nižší ego, tak jako osvícený člověk nemá většího přítele, než vlastní vyšší jáství. Nejenže nižší přirozenost je jeho největším nepřítelem, je také nepřítelem nejzákeřnějším. Bude předstírat a klamat, maskovat a přetvářet se, překrucovat věci a vykrucovat se tak prohnaným způsobem, že velmi často ho nerozezná od svého nejlepšího přítele, který je rovněž v jeho nitru.

Hledající musí být co nejopatrnější ve svých pohnutkách a musí je dobře hlídat. Ego je skutečným nepřítelem na cestě, horou, s kterou není možné pohnout vírou, ale pouze mučivým vzdáváním se. Utrpení je však zmenšeno, když správným poučením pochopí, jak je ve skutečnosti „já“ iluzorní. V těchto věcech je bez ostražitosti snadné sejít z cesty. Rozdělující čára je často jemná. Musí si být vědom nepopiratelných nebezpečí, ohromných svodů a léček kolem sebe. Jak těžké se zdá člověku odevzdat se svému vlastnímu strážnému andělu, jak lehké je podlehnout svému pronásledujícímu démonu.

Student si musí být vědom úskočných přetvářek ustupujícího ega. Musí si dát pozor, aby nelichotilo samo sobě a nepředstíralo, že mu lichotí Nadjá. Musí být na pozoru před jakýmkoli „posláním“, ke kterému je určen. Jestliže vnitřní hlas mu slibuje skvělou budoucnost, buď duchovní dosažení, nebo světské vítězství, ať mu nevěří. Měl by mu věřit jen v tom případě, když ho to učiní pokornějším a měkčím.

Ego bude opakovaně odolávat v dlouhotrvajícím boji. Musí však být přivedeno zpět do srdce a tam přidrženo. Bude zuřivě bojovat proti zajetí a bude se bránit úskočným rozumováním. Ale jestliže vlastní trpělivost hledajícího je stejně velká jako mohutný antagonismus ega a jestliže je hledána a nalezena milost, vítězství se nakonec dostaví.

Tak úskočným nepřítelem na cestě je toto ego, že dokonce, když milost Nadjá jej vede kupředu mystickými cvičeními k okamžikům posvátného povznesení, ego si podvodným způsobem přivlastní zásluhu těchto výsledků.

Po celou dobu cesty, od počátku až k jejímu konci, bude hledající potřebovat a musí mít schopnost sebezničující pokory a sebezpečující zbožné úcty. Taková pokora není potřebná před lidmi, ale před Bohem, taková úcta není potřebná ve shonu světa, ale ve skrytu vlastního srdce. Nižší ego se musí vzdát vyšší individualitě, nikoli jinému egu.

Potřeba sebezpečování před Nadjá (což není totéž jako sebezpečování před jinými lidmi) je největší ze všech u hledajícího intelektuálního typu. Závoj sobectví musí být pozvednut a pýcha pokořena v prach jeho vlastní rukou. Pokud věří, že je moudrý a má zásluhy na tom, že vyvíjí duchovní úsilí, potud mu bude vyšší já odmítat konečnou příležitost pro realizaci této touhy. Jakmile začne věřit, že je pošetilý a hříšný, vyšší já mu svou milostí začne pomáhat tyto chyby překonávat. Potom, když jeho pokora dojde tak daleko, že si uvědomí svou naprostou bezmocnost, nadejde okamžik připojit intenzivní modlitby a vroucí toužení po božské milosti. A tato pokora vůči vyššímu já se musí stát tak trvalým postojem, jako pevný postoj k nižšímu já. V tomto postoji musí hledající setrvat částečně proto, že si musí stále uvědomovat, že potřebuje a bude vždy potřebovat milost vyššího já a částečně proto, že si musí neustále přiznávat svou nevědomost, pošetilstvo a hříšnost. A tak se ego přesvědčí o svém vlastním nedostatku moudrosti a až se skloní kajícím k nohám Nadjá, počne projevovat moudrost, která mu dříve chyběla. Místo, aby marnilo čas kritizováním druhých, využije svůj čas ke kritice sebe sama. Podle starobylého teologického jazyka se musí považovat za nehodného hříšníka; pak teprve může obdržet milost. Neměl by měřit svůj duchovní vzrůst podle nižších měřítek konvencí většiny lidí, ale podle vyšších, vznešenějších měřítek svého Ideálu. První měřítko může způsobit, že se bude cítit samolibý, ale druhé měřítko způsobí, že se bude cítit malý.

V některých okamžicích může v sobě cítit zvíře, v jiných okamžicích zločince a ve vzácnějších okamžicích anděla. Musí se odsoudit za hříchy, musí si hluboce uvědomit svůj bědný stav způsobený tím, že lpí tak tvrdě a tak dlouho na marnivosti, zvířecosti, sobectví a materialismu.

Může mít strach o svůj pokrok, může být zklamaný jeho pomalostí nebo zmatený jeho povahou. Ale jeho snažení musí být trpělivé a vytrvalé, vždy věrné svému dalekému cíli a on by neměl být zaslepen k tomu, že je nutné udržovat vyrovnanou osobnost. Ani by se neměl stát posedlým sám sebou tak, že by každý sebemenší výkyv svých citů pozoroval s přehnanou důležitostí a chorobně ho analyzoval. Krátce, nesmí se stát příliš úzkostlivým neurotikem. Opakované prodlévání u svých chyb, neustálé analýzy vlastních poklesků, odhalování vlastních chybných kroků a činů by ho mělo pokořit, zušlechtit a očistit.

Při sebezdokonalování může být pomocí vést si deník, ve kterém se zpovídá a zapisuje chyby v chování a cítění tak, jak vznikají.

Protože musí nejdříve poznat a opravit své chyby a hříchy, nesmí záviset kritické sebezkoumání výhradně na něm, ale musí se také nechat vést následky svých činů a kritikou svých nepřátel. Kde prostý člověk vidí pouze nepřátelství, vážně hledající vidí příležitost k uspěšení svého růstu. Kde jeden naříká nad odporem, druhý jej používá pro svůj vývoj.

Ego je vždy dychtivé se obhajovat tím, že se samo podvádí, vždy uspokojené zakrývat své vlastní nedostatky tím, že poukazuje na nedostatky druhých lidí, a tím, že se odvolává na jejich špatný příklad, omlouvá své vlastní špatné chování.

Žák si nemůže usnadňovat cestu tím, že dává vinu někomu jinému a nikdy sám sobě. To, co ví o sobě a svých chybách, slabostech a hříšnostech, by ho mělo naučit opatrnosti k druhým a troše pečlivosti v jednání s nimi. Měl by pomlčet o chybách druhých,

ale naopak být dychtivý opravovat své vlastní. Pouze tam, kde veřejná nebo osobní povinnost mu nařizuje, aby promluvil, nebo kde je dokonce žádán dotyčnou osobou o takovou kritiku, může toto pravidlo porušit.

Musí se osvobodit od citové pýchy a intelektuální domýšlivosti. Doznání osobní nemohoucnosti je prvním krokem k objevení neosobní síly, a milost začne pracovat, když pocítí, že on sám již dále pracovat nemůže, že nemůže dále řídit svůj vlastní život, aniž by upadl do další hříšnosti a do dalších pošetilostí.

Lidské ego samozřejmě není ochotné poslušně se podrobit příkazu Nadjá. Teprve až se zhroutl pod tíhou bídných výsledků svých vlastních chyb a obrátí se zoufale zkroušené svými neúspěchy, počne upouštět od této neochoty.

Do té míry, do jaké se člověk zřekne sebe sama, do té míry může Nadjá vstoupit do běžného vědomí. Odsunutí ega se ale nestane a nemůže stát podle jeho vlastní vůle. Bude to uskutečněno zásahem božské vůle v jeho citovém a intelektuálním vědomí.

Ten, kdo má dosti pokory, síly a moudrosti, aby vrátil vyššímu já svou osobní vůli, dává tím možnost silám větším, než jsou jeho vlastní, aby mu požehnal, inspirovaly a použily ho. Necht' má odvahu provést tento jedinečný dynamický čin sebezapření. Nebude toho nikdy litovat. Neboť ať mu odejme cokoli, vrátí mu daleko více.

Jednoduchý význam oněch běžných mystických výrazů „sebezničení“, „vzdání se ega“, „ztráta já“, znamená odložit myšlenky, emoce a osobní záležitosti, které obvykle zaměstnávají mysl, a nechat je klesnout bez zábran do stavu úplného splynutí s vědomě pocíťovanou vyšší silou. Je to nabídnutí sebe velebné jsoucnosti ve svém nitru.

Hledající je žádán, aby odstranil egoistický život pouze proto, aby mohl nalézt hlubší a vyšší život. Nemá popírat svou existenci, ale změnit své kvality za lepší. A ego musí připravit cestu pro tuto pozoruhodnou změnu tím, že se vzdá vlastní pýchy a pokorně poprosí Nadjá, aby se ho dokonale zmocnilo.

Rada, hledět do nitra, by byla hloupá, kdyby tím bylo jen míněno dívat se na lidské slabosti a lidskou pošetilost hledajícího. Ale ve skutečnosti to znamená dívat se dále a hlouběji. Znamená to introspektivní proces zkoumání časově daleko delší a vyžadující daleko více trpělivosti a daleko větší zakotvení v charakteru, než je možno získat letným pohledem. Znamená to intenzitu nejvyššího stupně, koncentraci nejsilnějšího druhu a duchovní toužení nejhoroucnějšího způsobu. Bude se musit podívat do svého srdce hlouběji než kdy předtím a prohledat jeho temnější bludiště, aby našel pohnutky a tužby, které se tam mohou skrývat před jeho vědomým úsilím. Je vyzván, aby provedl co nejhlubší kritiku sebe sama a aby ji provedl s citovou opravdovostí a hlubokou lítostí.

Pokud je zotročen nižší přirozeností, potud bude vystaven zmatkům a nepochopením, bude žít v klamech a omylech podobu svého hledání pravdy. Z tohoto důvodu musí vyvíjet snahu překonávat nižší přirozenost sebekázní. Nejlépe je začít tuto vnitřní práci s jasným pochopením, že je hříšný, chybný a nevědomý, a s pokorným uvědoměním si své osobní bezcennosti, velké potřeby sebezlepšení, očistění a zušlechtění.

Hledající by se měl mít na pozoru, aby nedovolil příliš silným emocím nebo neukázněným vášním narušit zachování morální a mentální rovnováhy. Dokonce i osobní trpkost nad velkou nespravedlností jí může uškodit.

Neříkáme, že student mentalismu, na rozdíl od mudrce, by měl být naprosto bez vášně. Podotýkáme k tomu pouze následující dvě věci. Za prvé by se měl snažit vytvořit ve svém nitru ústřední jádro, kde se ho jeho vášně nemohou dotknout, čímž jsou ovládnuty a ukázněny – je to úroveň hlubokého upamatování, kde se vášně náhle utiší. Za druhé by je měl oprostít od výhradně animálního charakteru a usměrnit je také do lidských průchodů. Intelektuální a umělecká vášnivá záliba by se měla pěstovat jako doplněk za

opuštěné vášně nižší úrovně.

Jestliže vnitřní život člověka je neustále pustošen vášní, člověk nepozná jistotu míru a nedosáhne trvalého cíle. Musí se ovládat, zvládat své vášně a ukáznit své emoce. Musí posílit svou vyšší vůli na úkor vůle nižší. Neboť první podporuje jeho duchovní vývoj, kdežto druhá podněcuje jeho animální přirozenost. Musí neochvějně čelit nevyhnutelným výkyvům života a musí chránit své srdce, aby se nestalo hříčkou pro hlučné emoce a zhýralé vášně. Musí hlídat svůj citový vztah vůči druhým, aby nezradil svou hluboce skrytou nezávislost, a tím ji neztratil.

Nejtěžší úkol, který kdy na sebe může někdo vzít, je uvést do souladu své nižší ego se svým vyšším já. Tento cíl nemůže být dosažen chabými prostředky. Vyžaduje to od člověka veškerou jeho sílu a schopnosti nejvyšší úrovně. Vyžaduje to celkovou a upřímnou reorientaci myšlení, ideálů a vůle. Pokus o záplatování starého způsobu života vírou, že začíná život nový, je sebeklamem. Jestliže to má mít nějakou karmickou cenu, kajícnost nesmí skončit v pouhém citu. Konečným důkazem změny srdce je změněný život.

Výsledkem této sebekritické snahy přetvořit svou osobnost bude trest, který si sám stanoví. Uvidí naléhavou potřebu napravit minulé křivdy, a jak se bude o to snažit, tato náprava bude mít dvě různé formy. První se týká ostatních a on se s nimi bude musit usmířit. Druhá se týká jeho samotného a zde vykoná pokání a uloží si asketickou kázeň.

Hledající se musí učit, aby viděl své myšlenky ve správné perspektivě a aby nepovažoval jejich naléhavou přitažlivost nebo odpudivost za svou vlastní. Musí pěstovat zvyk stát se pozorovatelem svých vlastních myšlenek a činností stejně objektivním způsobem, jako pozoruje cizí lidi na ulici. Musí na sebe pohlížet s odpoutaností a na své zkušenosti s klidem, jestliže má dojít k pravdě o sobě a naučit se lekcím těchto zkušeností. Když lpí na chamtivém malém egu, lpí rovněž na obavách a úzkostech, různicích a zoufalstvích. Stane se příliš citově zaujatý svými osobními problémy, a tak zastírá pravé výsledky nebo je překrucuje nebo zveličuje.

Jestliže student provádí věrně své meditace a disciplíny, svá studia a snažení, přijde čas, kdy se dostaví cyklický obrat v jeho vnitřním životě, kdy bude přehodnocovat stránky své vzdálené i nedávné minulosti. Na tomto bodě obratu bude sužován bolestnými myšlenkami o své nehodné minulosti a z toho plynoucími sebevýčitkami. Projde obdobím intenzivní sebekritiky. Tyto ostré úzkosti svědomí a trpké výčitky jsou nevyhnutelné během tohoto očištného období, kdy jeho minulost se jeví ošklivější ve světle, které na ni dopadá, kdy si je poprvé vědom temných míst ve svém charakteru a slabostí své povahy.

Takovéto vzpomínky vstoupí do jeho mysli nezvány. Budou se však zabývat pouze temnější stránkou, pouze jeho hříchy, omyly, chybami v myšlení, úsudku a chování, křivdami učiněnými úmyslně nebo neúmyslně druhým. S tímto hloubáním budou spojeny sžíravé vzpomínky a trpká lítost nad zbytečným utrpením, které si přivodil jako následek, jakož i výčitky nad tím, že se odchýlil od cesty dobra a moudrosti. Takovéto úvahy a pocity budou vyvstávat střídavě a útržkovitě po dobu několika měsíců a dokonce i několika let, ale v patřičném čase bude toto období náhle, neočekávaně a prudce zakončeno obrovským citovým vzednutím. To je druhá „mystická krize“, (první byla ta, která ho přivedla na začátek cesty). To potrvá tři dny. Během této doby mnoho z hlavních epizod, událostí a rozhodnutí, táhnoucích se zpět do dětství a naplněných výčitkami a lítostí je znovu prožíváno jakoby ve filmu, v němž je jak pozorovatelem, tak hercem. V žádném okamžiku tohoto přehledu by neměla vzniknout zlá vůle nebo zlostná rozmrzelost vůči jiným osobám, které jsou v něm zahrnuty. Jestliže se to však stane a on dovolí, aby trvaly, může krize náhle skončit neúspěchem a nebude z ní mít žádný užitek. Tyto vzpomínky by měly naplnit jeho srdce tak, aby přetékało zoufalstvím nad vlastní špatností, slabostí a pošetilostí. Bude donucen svým vnitřním svědomím napadnout svůj charakter a inteligenci, které se projevovaly během vnitřních bojů a zevních problémů. Během nebo ke

konci této třídní zkušenosti může dokonce pocítit, že je lépe zemřít, než žít takový bezcenný život. Bude vidět zcela jasně jak rozdílný, jak daleko lepší pro něho i druhé, mnohem šťastnější a mnohem plodnější by byl běh jeho života, kdyby se rozhodl a jednal moudřeji. Představa porovnávající to, co je, s tím co mohlo být, mu způsobí velké utrpení. Ale s příchodem čtvrtého dne ho všechny tyto výčitky opustí. Silná a jasná intuice ho nyní osloví přibližně těmito slovy: „*Vezmi si k srdci a zapamatuj si poučení z minulosti, ale minulost samotnou nech být. Vyhýbej se těmto hříchům, vymyť tyto slabosti ze svého charakteru, zlepši svůj úsudek, odčiň, co můžeš. Avšak s minulostí skoncuji a od nynějška s ní bud' vyrovnán. Dnešním dnem začínáš nový a vyšší život.*“ Potom se v něm zvedne mohutný pocit úlevy a vítaná atmosféra míru ho bude zahalovat po několik dnů. Studenti si mohou všimnout, že druhá mystická krize se nápadně podobá posmrtnému přehledu pozemského života.

Hledání duchovního já by se nemělo podnikat jako hobby ani jako přídavek k jídlu a práci. Úkol změnit sám sebe je ten největší, jaký může člověk podstoupit. Je to práce na celý život. Toto zlepšování sama sebe a pokrok lidstva, povznesení jeho charakteru a prohlubování chápání ho budou zaměstnávat až do samého konce jeho pozemského života. Mentalistický život není ani snadný, ani pohodlný, a asi to budou jen výjimečné osoby, které se vydají na toto dobrodružství. Měnit mnoho svých zvyků, které ve světle mentalistického učení se nyní zdají být neuspokojivé, je tvrdá práce. Ale vzhledem k tomu, že přijal toto učení, hledající nemůže jinak, než že si přeje přizpůsobit tomu celý svůj život. Úkol je obrovský, není však nemožný. Nejenže je teoreticky možný, ale je prakticky dosažitelný, a pro hledajícího se má stát základní činností, v níž jsou ostatní činnosti zakořeněny a z níž čerpají život.

Hledání se musí stát středem jeho myšlení a tudíž jeho žití. Musí si být hledání vědom a zcela se odevzdat filosofickému ideálu, čímž se stane hledajícím pravdy. Cítí nyní vnitřní celistvost, a musí hledat a nalézat plnou sebevládu, má-li být život snesitelný, nyní ví, že až do této doby po něm slepě tápal. Od nynějška musí být hledání vědomé a úmyslné. Musí nyní přejít od snění k realitě, od přání nalézt svou duši k jeho splnění. Tyto pravdy musí být prokázány vlastní zkušeností hledajícího a nezůstat jen pojmem v jeho mysli. Musí věřit více ve svou vlastní práci pro spásu a méně spoléhat na nějakého individuálního učitele.

Mentalismus hlásá vznešený morální zákoník, který má být sledován pro vlastní dobro hledajícího, stejně jako pro dobro jeho bližních. Ať mezi ním a ostatními vzniknou jakékoli rozdílnosti v metafyzickém názoru a zevní praxi, mentalista si oškliví hádky a miluje přátelské vztahy. Zachovává toleranci vůči všem ostatním. Ačkoli neexistuje žádný morální zákon, který by mohl být nazván absolutním, všechny morální zákony musí odsuzovat nenávisť, jestliže mají být vůbec hodny toho jména.

Jako výsledek všech těchto snah a meditací, kázní a úvah, nastanou určité změny v hledajícím. Mentální obrazy zrozené z jeho nejnižšího já vymizí postupně z vědomí a může dojít k tomu, že bude vidět celý svůj život jako sen. Pocit blízkosti duše se stane živý a bude pro něho trvalou přítomností a realitou. S putováním po této cestě přichází podřízení osobní totožnosti, zmenšení oněch egoistických omezení, která brání člověku dosáhnout toho nejlepšího v životě, odtažení od veškerých světských tužeb, které normálně tvoří život. Tito lidé jsou vyčleněni z davů svými duchovními touhami a svojí upřímností.

Jestliže lidstvo nedosahuje tohoto cíle, je to proto, že nehledá.

Očist'ování citů

První povinností hledajícího je zbavit se posledních stop animálnosti. Proto

mystická tradice nazývá tuto počáteční fázi jeho duchovní dráhy fází očisty. Ano! Vyšší já nakonec přijde a vstoupí do jeho vědomí, jen když připraví potřebné podmínky – tichou mysl a čisté srdce. Neboť první podmínka mu ukládá vzdát se všech myšlenek v meditaci a druhá vzdát se svých tužeb v odříkání. Ale to nebude schopen úspěšně vykonat, dokud Nadjá nemiluje více, než miluje svět. Základním předpokladem veškeré práce je upnout své city na Nadjá. A tak má-li hledající se stát duchovně hodnotným, musí vnést dva činitele, kteří nápadně chybí v moderním životě a kteří do něj musí být vneseny, a jsou to: ponoření se do meditace a odříkání. Dokud smysly zcela ovládají mysl, nevědomost je jejich nutným společníkem. Dokud je srdce zcela oddáno zevním věcem, utrpení je jeho občasným návštěvníkem. Pouze ovládnutím prvního a obrácením druhého do nitra, může vysvitnout světlo pochopení a bude převládat klid rovnováhy.

Je zde však třeba se mít na pozoru před extrémními hledisky. Existují fanatici, kteří říkají, že by nikdo neměl usedat k meditaci, dokud jeho charakter není důkladně pročištěn. Avšak existují jiní fanatici, kteří tvrdí, že ctnost sama je jenom výsledkem vyvolaným meditací. Mentalismus je moudřejší, protože je vyrovnanější. Vyžaduje, aby snaha obou těchto cest probíhala paralelně vedle sebe. Říká: praktikuj meditaci, ale současně ještě více pročišťuj a zušlechťuj charakter. Neboť práce aspiranta začíná a končí morální převýchovou dokonce více než mysticismem. Musí vyloučit slabosti a získat mravní čistotu.

Pro většinu začátečníků je často důležitější zlepšovat charakter, než praktikovat meditaci. Je tomu tak proto, že za prvé, výsledky meditace mohou být dobré nebo špatné podle toho, je-li charakter dobrý nebo špatný. Za druhé, úspěch získaný meditací bude větší nebo menší podle toho, jsou-li přítomny nebo chybějí-li ctnosti či slabosti. Za třetí, co stojí v cestě spojení s Nadjá, je ego – já, které musí být pročišťováním charakteru postupně oslabováno a zmenšováno, až s ním bude moci být svedena velká konečná bitva ve vnitřním mysticky vyvinutém tichu.

Avšak přes to, je důležité praktikovat meditaci denně!

Ego – já se skládá ze dvou částí. První zahrnuje citové žádosti a mentální připoutanosti k věcem nebo lidem ve vnějším světě. Druhá zahrnuje ony prvky, které sdílíme svým tělem se zvířaty. Takže první část je lidská a druhá animální. Obě dohromady tvoří nižší egoistické já.

Není možné, aby první akt kázně uniknul tomu, aby nebyl bolestivý. Hledající má vyčistit srdce od všech pudů a vášní, které ho vážou k animálnímu já. Může zmírnit bolest tím, že prodlouží dobu procesu ukázněvání, jestliže je mladý. Jestliže je ale ve středních letech nebo dokonce starý, nemůže si dovolit to odkládat. Obzvláště všechny zlomyslné city a agresivní postoje musí být důkladně vymýceny z jeho přirozenosti, bude musít na nich provést drastickou operaci.

Ale to je pouze začátek jeho práce. Na druhém stupni bude jeho cílem objevit a zbavit se špatných vlastností a tajných připoutaností, které zatarasují cestu k jeho duši. Existuje několik velkých pokušení člověka, která musí překonat, jestliže má dosáhnout vnitřní svobody. Mezi nimi je tížádost po dosažení moci, touha po zvětšení majetku, neodolatelná touha stát se slavným a chtíč po uspokojení sexu.

Proč se má zbavit žádostí? Ze dvou důvodů: za prvé, mysl musí být osvobozena, aby mohla hledat Pravdu. Za druhé, vůle musí být osvobozena, aby ji vyjadřovala. Člověk, který je ovládán jakoukoli žádostí a který není schopen ji zvládnout, má zkreslený pohled. Bezděčně žádá, aby se Pravda přizpůsobila jeho žádostem. Nemůže vidět přímo, nemůže se plně věnovat celým svým srdcem pátrání po Pravdě. Mentalistická disciplína je nejlepší metoda, jak osvobodit lidskou bytost od takových deformací mysli a citů a učinit ji opravdu schopnou hledat Pravdu. Odpoutává člověka od světských pout, dává mu nezávislý pohled a cvičí ho, aby pohlížel na věci bez osobních vášní nebo sugescí přijatých

předsudků.

Pokyn „zabít touhu“ je tvrdý rozkaz. Avšak nezabíjíme vše. Co musíme dělat je rozlišovat mezi nižšími a vyššími žádostmi, mezi nešlechtnými a šlechtnými, mezi těmi, které škodí našim bližním, a těmi, které jim pomáhají. Jedny musíme odmítat, druhé přijímat. Existují různé způsoby, které, když se spojí, nám pomohou ovládnout naše nižší žádosti a přivést je do služby tohoto hledání Nadjá. Na fyzické úrovni bychom měli pěstovat sílu vůle, praktikovat sebezapření, ukáznit svá těla příležitostnými krátkými posty, upustit od lehkomyšlností, které podporují žádosti a živí vášně. Na intelektuální úrovni bychom měli studovat metafyziku a etiku filosofie a pravidelně se povznášet nad oblast, v níž pracují žádosti. V tomto studiu metafyziky a filosofie najdeme inspiraci a sílu – nikoli pouze informace a argumenty. Tyto intelektuální snahy, toto čtení a studium, tyto úvahy a zamyšlení jsou nutné a užitečné a časem začnou mít účinek nejen na naše vědomosti, ale také na náš charakter. Jsou nejen povznášející, ale také očišťující. Nejenže vysvětlují přítomnost nižších žádostí a animálních vášní v člověku, ale přispívají také k tomu, aby je zvládl. Nejenže zdůvodňují, proč by měl zlepšovat svůj charakter, ale neustále dávají mocné popudy, jak toto zlepšení realizovat. Takže, budou-li jeho pochyby a nepochopení pomalu vyjasňovány, jeho mravy a pohnutky se budou pomalu lepší.

Praktická stránka tohoto hledání začíná tím, že se pomalu odvracíme od starého neuváženého života, že promyšleně znovu uspořádáme nevyhovující zvyky, dobrovolně vymýtíme žádosti, které oslabují nebo degradují charakter, a že stálým analytickým zkoumáním sebe odhalíme chyby v myšlení, citění a chování. Tato snaha musí být nejen započata se skutečnou vážností, ale musí být také dovedena do určitého bodu, dříve než můžeme očekávat autentickou duchovní zkušenost. Jakýkoli etický systém, který je založen na duchovním faktu, musí vždy ukáznovat přirozené touhy člověka a někdy jim odporovat. Na určitou dobu v něm musí být to zvířecí ukřižováno, a to lidské umrtveno.

Vrcholný, i když vzdálený cíl je osvobodit se od naprostého podléhání požadavkům těla a zmatkům mysli, od animálních žádostí a lidské chamtivosti. Hledající musí přejít od obvyklého stavu ochotně přijímat tělo jako svého pána k neobvyklému stavu vzpoury proti němu. Proces sebe pročistování zahrnuje nutnost přijmout disciplínu, dělat pokání nebo askezi a dokonce i projevovat morální odvalu. Musí svému tělu odpírat to či ono po určitou dobu, v některých případech dokonce navždy. Musí držet na uzdě prudkost hluboko zakořeněných a dlouho přetrvávajících citů. Musí začít měnit staré mentální návyky. Musí opouštět emoce, které jsou lidské povaze instinktivní. Bylo by téměř nemožné pokračovat v těchto snahách, kdyby nebylo podnětů, které dostává z letmých záblesků ideálu; touhy, kterou cítí, proměnit tento ideál v realitu; a kdyby milost nebyla skutečností.

Aby toto zvládl, je nezbytné cvičení umírněné askeze – cvičení určitého odříkání. Musí však být upřímné a rozumné, což znamená, že za prvé musí vyvěrat z nitra člověka intuitivním vnuknutím a za druhé musí být dočasné a omezené. On sám musí rozhodnout, jakého druhu bude a kolik. On sám si je musí uložit a ne někdo jiný. Neboť kázeň musí z nitra požadovat jeho vlastní duše, která nejlépe ví, co v tu dobu potřebuje. Je od něho požadována určitá forma oběti, ale není žádána, dokud na ni není připraven. Animální instinkty a lidská chamtivost se budou musit podvolit duchovní intuici, ale nemusí se podvolit předčasně. Mentalismus tedy nesleduje nemožnou dokonalost na jedné straně, ani neuskutečnitelný asketismus na straně druhé.

Přání je nutné pro lidský život a duchovní touhy přání neumlčují, pouze mu dávají jiný a vyšší směr. Kdyby neexistovalo žádné přání, nemohl by existovat žádný vesmír, neboť Bůh by nemohl tento vesmír stvořit, kdyby si nebyl přál to udělat.

Vše, co brání boží vůli procházet srdcem a životem člověka, musí být nakonec odhozeno. Jaké tyto zábrany jsou, bude hledajícímu čas od času ukázáno vnitřními

vniknutími a zevními událostmi. Musí se naučit spojovat svou nižší vůli se svou vyšší; obě musí pracovat v souzvuku. Veškeré jeho myšlenky a city musí být proluty tímto božštějším motivem. Pevná sebekázeň, neustálá poslušnost ideálům, věrné vykonávání duchovních povinností – to jsou požadavky na vůli. Aby tyto požadavky splnil, bude ji musit zocelit a zesílit. Úkol být dostatečně silným a zvládat prudké vášně a neklidné myšlenky není pro slabocha. Když jeho vášně a touhy a instinkty přicházejí do konfliktu s jeho ideály, nevede z nich jiná cesta, než s nimi bojovat a přemoci je. Nemůže si dovolit ponechat jim svůj vnitřní život na pospas.

Pročišťovat svůj smyslový život, vychovávat svůj myšlenkový život a držet na uzdě svůj život citový tvoří velký předběžný cyklus hledání. Ten zahrnuje období podrážděnosti, napětí, konfliktů a utrpení, čemuž se nelze vyhnout. Dá se říci, že vědomí člověka zabývajícího se tímto hledáním se pohybuje jako kyvadlo hodin sem a tam v boji mezi pozemskou vášní a duchovní touhou, mezi egoistickou malicherností a etickou velikostí a mezi protichůdnými náladami. Tomu nelze odpomoci. Stal se polem pro boj mocných soupeřů, s vítěznou cenou ne menší než jeho duše. Zvíře i anděl jsou oba v něm. Objeví, že nižší emoce se snadněji vznítí než zklidní, zkrotit je se podaří až na konci dlouhého období. Většina lidí shledává, že je mnohem obtížnější nebo únavnější zabývat se sebezlepšováním, než o tom jen hovořit. Je těžké je odsuzovat. Když se jednou toto krušné podnikání začalo, nikdy skutečně nekončí. Nelze všeobecně předpovídat, jak dlouho bude trvat, neboť bude různé u různých jednotlivců. Někdy je to otázka několika roků, častěji více let, nezřídka celého života. Dosažení moudrého stavu bez žádosti je dřina pro mnoho životů na zemi.

Proces odpoutávání se od nižší přirozenosti lze také přirovnat k procesu vytahování zubů. Neexistuje však žádné duchovní anestetikum, abychom zmírnili jeho bolestivost. Nicméně hledajícímu snad pomůže vydržet bolest, když si vzpomene za prvé, že značný počet orientálců i lidí ze Západu prokázalo, že je možné zduchovnit mentální energie, přeorientovat rušivé vášně a povznést silné city; za druhé, že začíná-li hledání lidské duše v trýzni, její nalezení končí v radosti. Citové zchlazení, které učení o odříkání vždy přináší chvějícímu se začátečníkovi, bude jednoho dne nahrazeno citovou svobodou, kterou totéž učení dává zralejšímu žákovi. Je to utrpení pro ego, vzdávat se svých tužeb. Pocit nesnesitelné oběti na něho těžce doléhá. Pro totéž ego je však štěstím, když ho konečně po dlouhé době a milostí Nadjá tužby opustí, neboť bude od jejich tíhy povzneseno pocitem osvobození.

Aby se člověk mohl osvobodit od těchto nižších citových zábran a aby zvládl animální choutky, je nutno projít systematickým výcvikem a určitou disciplínou. Síla nezvládnuté touhy v člověku je velká a strašná, ale může být negována dvojím způsobem: neustálým pozorováním a analyzováním těch hlubších škodlivých důsledků, které většina lidí ignoruje, a trvalým přemýšlením o výhodách a přitažlivostech jejich opaku. Bude zapotřebí, aby používal ve svých meditačních cvičeních analytickou úvahu a tvořivou představivost; při svých cvičeních oddanosti kající pokání, pokornou modlitbu a povznášející duchovní touhu; ve fyzickém režimu krátké občasné půsty a bezmasou dietu.

Pro nikoho není snadné vymanit se z animálních sklonů. Ale každý může ukázkovat svou vůli postupně – ze slabosti do síly, z animální podřízenosti k svaté nadvládě. Proto mentalismus předepisuje asketické disciplíny, prováděné po kratší omezené období a opakované ve vhodných intervalech, jako pomoc a urychlení procesu. Ale nikdy nejsou předepisovány osamoceně. S nimi jsou spojeny vhodné meditace, neboť ta pravá bitva se odehrává v mysli. Neustálým myšlením a opakovaným toužením se musí obeznámit s vyššími ideály tak důvěrně, že poslušnost k nim se mu stane druhou přirozeností. Přísnou disciplínou se musí naučit jak sledovat spíše vyšší intuice než nižší instinkty, jak přivítat svádivé představy, které vstupují do jeho mysli, jak je okamžitě rozpitvávat a jak oddělovat

prudké emocionální pokušení od chladných promyšlených faktů. Jestliže jeho animální sklony a egoistická zaměření zabraňují plnému vzdání se vyššímu já a dokonce narušují jeho víru v možnost vůbec kdy dosáhnout takového vzdání se, stále ještě to není důvodem upadat do malomyslnosti. Modlitbou může vyvolat milost. Milostí může zvítězit sám nad sebou.

Je jasné, že to není vlastní vůle ega, obracet se sám proti sobě nebo sám sebe potlačovat. Z jakého pramene tedy přichází síla k provedení rozkazů Nadjá? Skutečně existuje vyšší vůle, která přesahuje vůli obyčejnou. Je to nutná avšak bolestivá zkušenost tohoto hledání, když člověk dojde k ponižujícímu objevu, že ať dělá, co chce, konečné vítězství nad animální částí jeho přirozenosti je mimo jeho vládu. Může se dostavit období, kdy se bude zdát, že toto vítězství již dosáhl, ale neočekávaná událost nebo náhlý vpád myšlenek ho vyvedou z iluze. Toto sebeodhalení bude však nakonec vysoce cenné, jestliže ho povede k tomu, aby přiznal svou neschopnost a vzdal se své nedokonalosti, jestliže zcela pokoří jeho ego. Neboť pak teprve ve své úzkosti bude musít hledat pomoc u vyšší síly, ať je to Nadjá, nebo někdo, kdo se již naučil žít v Nadjá. Bude musít, krátce řečeno, hledat a snažně prosit o milost. A ta, když přijde, bude skutečně úžasná. Neboť hledající bude cítit, že je vyzdvižen nad animální instinkty a fyzické vášně k vyšší úrovni svého bytí. A bude to provedeno bez nejmenšího zápasu z jeho strany – skutečně se skvělou snadností. Nepřijímá již slabošsky negativní návrhy nevyvinutých lidí a zlých sil, svých vlastních minulých sklonů nebo nízkého okolí, ale jeho vyšší vůle se v něm pozvedne sama od sebe a bude je odrážet nebo zamítat. Ten, kdo nemohl vyhladit vášně svým vlastním úsilím, shledá, že je za něho vykořenilo jeho Nadjá. Dosažení tohoto vznešenějšího vědomí jej automaticky od těchto okovů osvobozuje.

Zostřeným rozpoznáním, že ustupuje svému nižšímu já, a hlubším pronikáním do charakteristických stupňů, práce a původu těchto ústupků, pozná, kdy dělá pokrok. A tak na této filosofické cestě hledající není formálně a s konečnou platností vyzván zříkat se každého přání, neboť tato přání se sama postupně zřeknou jeho! Síla špatného vlivu na něho slábne a slábne, síla vlivu božského já je silnější a silnější. Jak se toto já zmocňuje stále více jeho charakteru, jeho vášně jsou zkroceny, jeho pozemská přání ho stále méně zatěžují. Když se cítí dostatečně pokročilý, aby provedl zkoušku, může si dokonce úmyslně představovat svádivé situace a lákavé tvary a pozorovat, jak na ně reaguje. Dělat to ale v příliš raném stádiu, by bylo chybou. Může si předem mentálně vytvořit nějaké pokušení a sledovat je až k jeho nevyhnutelným následkům. Takto čistě racionálním a imaginárním postupem může z takovéto zkušenosti získat prospěch, aniž by se dostavily potíže a utrpení, které z toho v mnoha případech vyplývají.

Převýchova citů

Kdo živí mrzutost nebo kdo pěstuje pocit, že mu bylo ublíženo nebo cítí hněv proti osobám, o nichž se domnívá, že jsou za tuto křivdu zodpovědny, přerušuje svůj vlastní duchovní postup. Nedovede zvládnout obtížnou situaci, nechá se vyprovokovat a vyjadřuje své nižší city nebo projevuje nepěkné vlastnosti. Za tyto výsledky dává vinu nedostatečnému duchovnímu vývinu jiných, zatímco by měl obviňovat sám sebe. Tyto vytáčky z odpovědnosti jsou starým úskokem ega. Ale přitom nikdo není více zodpovědný za jeho štěstí nebo neštěstí než ono samo.

Čím více si ego uvědomí chyby, tím více může očekávat od života. Čím rychleji pozná své omyly, o to lepší bude jeho budoucnost ve srovnání s minulostí. Čím méně bude napravovat své spolubližní a více sám sebe, tím větší je pravděpodobnost, že dosáhne obojího. Zatímco ostatní budou mařit svůj čas a budou si ubližovat vyhledáváním omluv pro své vady, vážný student mentalismu využije svého času a prospěje sám sobě

hledáním vhodného způsobu vlastní nápravy. Bude potřebovat pokoru, aby rozpoznal vlastní nedostatky, místo aby je domýšlivě objevoval na jiných lidech; odměna však bude úměrná.

Každé podráždění vyvolané jinými lidmi, jejich chybami, hříchy a omyly mu poskytuje příležitost vyloučit negativní reakci na ně. Čím více jde popud na nervy, tím více by se měl usmívat, vzhledem k větší příležitosti, jež se mu naskýtá. Může se na to také dívat jako na zkoušku. Provokativní situaci by měl chápat jako výhodnou příležitost začít vlastní vnitřní práci na ní, a neměl by připustit, aby jako první vznikla běžná negativní reakce. A tak, když student čeká na nějakou schůzku, může zahnat netrpělivost a podráždění, když okamžitě prohlásí, že má nekonečnou trpělivost, a připomene si Věčné Nyní a jeho klidný souhlas se životem. Přesto opatrnost radí, aby se vyhýbal místům, osobám a situacím, které v něm mohou vzbudit jeho nižší přirozenost. Tyto věci lépe přemáhají silní než slabí, dospělí a očistění, než mladí a nevyzrálí. Například, když ví, že náklonnost k hněvu je jedna z jeho chyb, pak až do doby, než získá určitou vládu v království já, bude rozumné vyhýbat se situacím, které ho mohou provokovat k hněvu.

Toto zvládnutí osobních citů je důležitou částí studentova úkolu. Život sám mu poskytne příležitost přezkoušet si, jak daleko pokročil v tomto směru. Je to příležitost nahradit nižší hledisko hlediskem vyšším, příležitost pozvednout city, očistit je a vyprostit z osobních vztahů, když jsou negativního charakteru. Toto sebezapření mu přinese přiměřenou duchovní odměnu, projevující se trvalým pokrokem. Takové příležitosti se ukáží nejnápadněji v jeho vztahu k jiným lidem. Různosti v názoru, třenice, disharmonie, které by jinak vznikly na obou stranách, se u něho neprojeví, budou pouze jednostranné. Může zůstat klidný, chladný, nepopuzený a nevzrušený, i když pokušení by ho svádělo k tomu, aby se choval zcela opačně.

Mnoho lidí namítne, zda to není nelidské nebo dokonce nezdravé, požadovat na člověku, aby přijal vůči svému vlastnímu osobnímu životu postoj podobný chemikovi, který pozoruje prvky ve své laboratoři? Může vůbec někdo být tak naprosto odpoutaný, tak zcela chladný, tak dokonale nepohnutý a tak neosobně analytický vůči zkušenostem a událostem, které pro něj tak mnoho znamenají? Ale takové otázky dokazují nepochopení mentalistické disciplíny. Abychom to pomohli ujasnit, položme si další otázku. Proč je o tolik snadnější zkoumat minulost než přítomnost, chceme-li poznat, v čem se chováme špatně, nebo rozlišit špatnou příležitost od dobré nebo rozeznat pravé přátele od falešných? Mentalismus odpovídá: Je tomu tak proto, že osobní ego mnohem snadněji zasahuje, když jsme přímo zapojeni do nějaké situace, než když se na ni můžeme dívat ze vzdálené perspektivy. A k tomu zase dochází proto, že city nás nejvíce ovládají ve chvíli, když se něco děje, protože to vzrušeně považujeme za „hmotnou“ skutečnost. Ale když vše ustoupí do vzpomínky, což je myšlenka, začneme to bezděky přijímat klidně a nevzrušeně jako myšlenku, kterou to již od samého počátku je. Když se na událost díváme jako na myšlenku, jsme schopni přijmout klidnější, více odpoutaný postoj. Klid, se kterým jsme schopni se dívat na minulost, vědomě pěstuje mentalista, když se dívá na přítomnost. Pokojný, klidný, neosobní cit je vlastní esencí jeho postoje. Cítění je příliš silný podnět v životě člověka, aby mohlo být umrtveno; ale když je egoistické, má být zvládnuto. To je vše, co mentalismus žádá od člověka.

Nežádá se vyloučení lidského cítění, žádá se pouze jeho zušlechtění. Lidské city nemají být zničeny, ale pochopeny a řízeny. Nikdo si nemůže dovolit, aby city ignoroval, ale musí se s nimi uvést v soulad. Neboť ony opatřují teplo, které dává jeho životu energii. Dává hnací sílu, ale člověk musí vědět, kam je hnán. Pak inteligence určuje správný směr a rozumová úvaha drží na uzdě citovou víru.

Ano, cítění zůstane, ale je očistěno, zušlechtěno, povzneseno, uklidněno a přizpůsobeno mentalistické pravdě. Vskutku, hledající nikdy nepozná Nadjá, dokud jeho

city nebudou povznesené oddaností, uctíváním, důstojností a láskou takového druhu, ke které může pozemská láska jen ukázat, ale nikdy se jí nemůže rovnat. Hledání musí probudit jeho intenzivní emoce, vyvolat jeho nejhlubší citění. Cit se musí spojit s intelektem hledajícího, s jeho intuicí a jeho vůlí ve službě Hledání. Nemůže to tedy být chladná ani neživá záležitost. Pravý mentalista není z kamene, ani není bez srdce, ale veškeré toto citění se nesmí tříštit do sta různých směrů. Je odevzdáno jedinému, co ho vábí nejvíce – Nadjá! Není bezcitný, chladný a nelidský, ale vyjadřuje jen nejvyšší city, nebo ještě lépe, je citově svobodný. Abychom pochopili, jak žádoucí je tento stav, stačí, když srovnáme jeho trvalý jasný klid s bouřlivou citovostí neurotika, hysterika nebo psychopata.

Emoce jsou tak silným činitelem v lidském životě a tak cenným v lidské činnosti, že by bylo bláhové požadovat, aby se jich kdokoli vzdal. Mentalismus to neřádá. Vyžaduje však přiměřenou rovnováhu mezi city a rozumem, a rozumnou spolupráci mezi city a intuicí. Málokdo si uvědomuje, že jeho skutečný nepřítel je mnohem častěji v něm samém než v jeho okolí. Je zřejmě těžší uvažovat o situaci rozumně a klidně, než jí prožívat citově. Emoce samy o sobě jsou neutrální. Nejsou zlem, které je třeba přemáhat. Mohou se spojit se špatnou představou, ale mohou se také spojit s dobrou představou. Mentalistická disciplína vyžaduje jejich přemožení, když se spojí s falešnou nebo zlou představou, protože pak takový cit člověka k ní poutá. Proto hledající, který musí žít obezřetněji než jiní lidé, musí rozlišovat nižší emoce od vyšších. Musí přemáhat první skupinu a povzbuzovat druhou. Nižší emoce musí pevně ovládat rozumem, vyšší by měly být s rozumem harmonicky spojeny. Vše musí být ovládáno trvalou a dobrovolnou sebekázní. City, zjemnělé intuicí, povznesené morálním cílem, jsou mocným přínosem pro duchovní snažení hledajícího. Jsou však bolestnou zátěží, jsou-li ponechány, aby se nekontrolovaně zmítaly sem a tam, nebo aby ovládly jeho myšlení a vůli. Hledající se nesmí nechat snadno ovlivnit.

Tři praktické metody pro očistění a uklidnění citů mohou být s úspěchem včleněny do každodenního režimu. První metoda je o využití síly zvyku. Tak například, zvyk zabývat se příliš ženskou krásou vede nakonec k touze po ženě, zatímco zvyk zabývat se krásou duše vede nakonec k touze po duši. Druhá metoda je založena na používání opačných myšlenek, protikladných představ. Hledající by měl vyvolat mravní kvalitu, která představuje pravý opak slabosti, jež ho trápí. Ve svém každodenním rozjímání by si měl živě vybavovat tuto žádoucí vlastnost (nebo povahový rys) a představit si, že jí má a ztotožňuje svůj charakter s ní. Nakonec, během času, se vynoří tvořivá síla takovéto koncentrace, neboť prostoupí volné chvíle mysli a zasáhne v okamžiku, kdy se mysl bezděčně vrací ke svým touhám a vášním při nějakém vnějším podnětu.

Pevné rozhodnutí očistit mysl, následované praktickou snahou zničit každou nesprávnou myšlenku v zárodku, je třetí metoda, která pomáhá hledajícímu. Bude-li se hledající držet této metody, poskytne mu jisté výsledky. Již v několika měsících se projeví zlepšený stav mysli. Úspěch této metody však závisí na zachycení každé myšlenky již v okamžiku jejího zrodu; nesmí se čekat, až se rozroste jako plevel, dříve než se přikročí k jejímu vymýcení.

Hledající se má naučit pěstovat správné city, ale odmítat falešné citlivůstkářství. Když to bude dělat, citová rozhodnutí nebudou již dále bláhová a intelektuální rozhodnutí budou účinná.

Kdykoli nežádoucí emoce odvádějí hledajícího od sledování Ideálu, je nutné je držet na uzdě nebo dokonce je vtěsnat do racionální „svěrací kazajky“. Musí se vskutku pěstovat trocha stoicismu. Když vášně jsou konečně zvládnuty inteligencí a city jsou vedeny neosobností, v obou případech vůlí, hledající se osvobodí od mnohých zbytečných starostí a uchrání se před mnohými nebezpečími, jimž se lze vyhnout.

Dříve nebo později bude muset hledající skončit s běžným a neustálým ztotožňováním se s popudy a emocemi svého ega. Bude-li o to usilovat dosti dlouho, vznikne v jeho vnitřním životě určitý druh rozštěpení; vznikne já pozorující a pozorované. To nemusí být vždy zřejmé, ale bude to jasně zřejmé v kritických dobách a důležitých situacích. Zkrátka, hledající se ocitne pod vedením svého Nadjá a bude vycítovat jeho nejvznešenější auru.

Nadjá není v čase, i když spolupracuje s časovým vědomím svého dítěte – osobností, jejíž existenci řídí. Nadjá je světlem člověka a jeho spása. Tato spása spočívá nejen v časové budoucnosti, ale také v bezčasém Nyní – které není totéž co časová přítomnost. Spásy se dosahuje úsilím, trvajícím léta, ale do jejího šťastného vyvrcholení se vstupuje náhle a bez úsilí. V takovém okamžiku se člověk může právem zasmát sám sobě, když si uvědomí, že hledal něco, co již má a co opravdu vždy měl. Tehdy pochopí, že bezčasé Nyní toho, co ustavičně je, je jaksi nevysvětlitelně spojeno s měnícím se „nyní“ toho, co stále plyne; pochopí, že projevené je tak posvátně a tak důvěrně spojeno se Skutečností, že obojí se ve svém tajemném spojení jeví jako jediné.

Z těchto faktů je třeba odvodit hodnotné a praktické poučení. Člověk by měl usilovat o dokonalejší pohled na život doplněním svého nynějšího hlediska hlediskem vyššího Pozorovatele. Taková změna stanoviska by mu umožnila být nejen hercem na jevišti života, ale být také divákem. Člověk by pak plnil dvojitou úlohu; byl by paradoxně a současně pozorovatelem svého světa a pozorovatelem pozorovatele svého světa! První pozorovatel by reagoval na okolí, druhý by však pozoroval jenom tyto reakce. První je ego, druhý je duše. První je činný, když se vyvíjí podle vzoru, který pro něho určil druhý, a tak bezděčně poukazuje na skutečnou existenci tohoto druhého. Je proto zdravým a nutným cvičením pro aspiranta usilujícího o mentalistický cíl, přijímat rozčilující, vzrušující důležité i radostné události svého života tak, jak přicházejí, a pohlížet na ně ze stanoviska zcela odlišného od stanoviska, ze kterého na ně obvykle pohlíží člověk bez touhy po duchovním poznání. Měl by to provádět tak neosobně, jako kdyby tyto události patřily již minulosti, jako by to byly jen pouhé vzpomínky. Měl by se zaměřit na jasný klid nebo bezstarostnost, s nimiž je obvykle schopen pohlížet pouze na léta dávno minulá. Nechť si připomene a použije mentalistickou nauku, že čas je bezvýznamný, je-li oddělen od sledu jeho myšlenek, že je to pouze představa vložená na jeho vědomí a že může vysílat tykadla ke zdroji této ideje, k tomu, co samo je mimo čas. Jestliže se má osvobodit od nadvlády veškerého času, pak se musí nutně osvobodit také od nadvlády času přítomného. Žádá se od něho, aby se vnitřně odpoutal, vznešeně vyrovnal a klidně se povznesl nad pomíjivost času.

Je-li toto cvičení, při němž hledající v představě mění přítomnost v minulost, prováděno dvakrát denně, postačí to k tomu, aby přineslo dobré ovoce, a přesto nezasáhlo rušivě do denních povinností. Důležité je, že se musí začít náhle; musí mít sílu neočekávanosti. Jedním praktickým výsledkem bude to, že člověku přinese v obvyklém koloběhu života pocit nesmírné síly, která mu bude neúnavně pomáhat a podporovat ho z nitra. Toto vítězství nad sebou samým ho také do určité míry osvobodí od zavádějící vlády ega. Toto cvičení bude usměřňovat hledajícího, aby se povznesl nad rozptylování své neklidné pozemské existence, aby upevnil své myšlenky ve vyšším řádu bytí, kde věčně vládne mír. Nechť se tento řád zdá být jakkoli vzdálený člověku, přesto není mimo jeho dosah. Tím, že bude vytrvale upínat své myšlenky pevně na tyto postoje a trvale je udržovat v jejich pravdě, až ho úplně prostoupí jejich osvobozující význam, jejich uklidňující účinek znenáhla prostoupí celou jeho bytost. Tím, že hraje svědka svého vlastního života, počíná chápat, co skutečně znamená vnitřní mír. Připojí-li hledající potom k tomuto cvičení určité ukáznění vášní a odpírání tělu, přestane si představovat, že žije pouze v čase, neboť záblesky Nadjá, které se dostaví, mu odhalí, že není žádný čas, v

němž by toto Nadjá žilo.

Člověk, který se neunaví a dovede toto hledání „ega-prostého“ stavu až do konce, objeví, že zatímco jeho tělo je pilně činné v čase, jeho mysl stojí hluboce tichá ve věčnosti. Toto nové vědomí s ním zůstane po všechny jeho dny. Jeho zkušenost mu říká, že toto je smysl závažného prohlášení Nového zákona: „Již více nebude času.“ A tak, jsa vlastníkem budoucnosti, nemusí ji plánovat. Tím, že vystoupil po stupni minulosti na základnu osvětlení, nemá zájem, aby z ní opět sestoupil. I když vidí přítomnost jako sen, neopouští svůj bdělý stav. Zde nalézá hojivé věčné-nyní, osvobozující věčné-svobodné. Zde jsou utišeny starosti, které přinesl čas, a uvolněny životy, uvězněné místem. Zde je štěstí bez zevní příčiny, láska bez lidí, pravda bez přemýšlení. Zde je rodná zem, odkud všichni lidé vyšli a ke které stále tajně patří.

Duchovní pěstování jemnějších citů

Mentální výcvik je prací na nejdůležitější složce lidské bytosti, ale nezanedbatelnou výchovu potřebuje i emocionální prvek. Existuje způsob citového rozvoje, o nějž bychom se mohli pokusit. Jeho podstatou je citlivost k estetickým dojmům v Přírodě nebo v umění, pěstování jemnějších etických citů a vyvarování se nevhodných emocí.

Z krásné přírodní scenérie máme potěšení, které nemáme z městských ulic. Kdo nebyl pohnut nádherou krajiny, kterou dovedou ocenit jen vzletná slova básníka? Kdo ve svém životě nepoznal ony vznešené okamžiky, *kdy se sami sobě ztrácíme* obklopeni působivou nádherou? Určitě mělo více lidí, než vůbec tušíme, alespoň jednou citový zážitek, který způsobil, že život pro ně na chvíli nabyl docela jiný ráz. Myslím tím onen záblesk extatického osvětlení, kontaktu s nádhernou rajskou skutečností, která objímá fyzický vesmír, záblesk, který neočekávaně sestupuje a zanechává za sebou radostné nebo klidné povznesení.

Takový okamžik se může dostavit, jsme-li v noci sami na lodní palubě, obklopeni rozlehlým oceánem, nebo když pozorujeme růžový východ slunce, deroucího se přes horský hřeben. Přichází, když člověk přijímá Přírodu do svého srdce, ne jako botanik, který začleňuje květinu a bezohledně otrhává její okvětní lístky, ale jako vroucí milenec a přítel. Přichází tehdy, když se díváme na krajinu očima básníka. Ale ať už přijde tento vzácný okamžik jakkoli, cítíme, že zapomínáme na osobní starosti a obavy a jsme povzneseni k neosobnímu pohledu na věci, pohledu, který jsme nikdy dříve neměli. Zdá se, že se čas zastavil, pocit, že život je věčný, se vkrádá do naší mysli a fyzické okolí ztrácí na své konkrétnosti a jeho realita se stává snu podobnou substancí. Éterický mír, dříve nepoznaný, proudí do srdce a přináší s sebou intenzivní uspokojení, jaké by žádné pozemské tužby nemohly nikdy přinést. Svitne jasnější chápání, život se vyjasňuje a spíše vycitujeme, než chápeme inteligentní smysl v srdci věcí.

Hrůza, chaos a boj, které se zdají tak neodlučitelné od lidské a zvířecí existence na tomto světě, mizí na chvíli z našeho vědomí v tomto božském ovzduší. Nádherná pravda, tak jemná a nepopsatelná se dotýká srdce. Člověk ví... ale běda! Zážitek odejde, i když vzpomínka na něj zůstane provždy. Nemůže být zapomenut, ani kdybychom chtěli; jeho kvalita vytrvá a nikdy nevyprchá, jako je tomu u běžných zážitků pozemského života. Znovu a znovu člověka pronásleduje ona vznešená vzpomínka a on touží po opakování tohoto božského okamžiku. Co znamená připomínka tohoto vzácného okamžiku? Můžeme jej znovu utrhout, jako můžeme denně thrat čerstvé vonné květiny z úrodné půdy?

Odpověď na první otázku. Za jástvím, které každý zná, je jáství jiné, Nadjá, jehož si normálně nejsme vědomi a které je onou tajemnou nepostižitelnou věcí, nazývanou duchem. Toto Nadjá je nejniternější složkou lidské podstaty, nicméně tou nejzákladnější. Neosobní blaženost, která se dostavuje v oněch povznášejících zážitcích, je *vlastní*

onomu druhému jáství.

Odpovědí na druhou otázku je: „Ano!“ Tyto nádherné citové stavy, tyto čarovné okamžiky mohou být podle vůle znovuprožívány a prodlužovány podle přání, jestliže bude plně pochopena a poctivě praktikována metoda, která bude dále popsána, protože její součástí je vhodné zušlechťování našich jemnějších citů.

Musíme trpělivě čekat, až se objeví určité jemné nálady srdce a pěstovat je. Tyto nálady přicházejí do života mnoha lidí v nejrůznějších chvílích, často náhodně a neočekávaně, a na velmi krátkou dobu. Protože nejsou pěstovány, bývají opomíjeny a mnoho z jejich hodnoty se ztrácí. Tyto nálady nejčastěji a bezděky vyvolávají estetické zážitky, jako naslouchání nádherné hudbě, čtení inspirovaných básní nebo dojmy, které v našich smyslech a myslí vzbuzují scenérie nezapomenutelné přírodní krásy. Mnohem vzácnější a cennější je nálada nesmírné úcty a hluboké vděčnosti, když se setkáme s člověkem, který se do jistého stupně spojil s Nadjá.

Kdykoli zažijeme takovouto náladu mocného okouzlení, intenzivní úcty nebo dokonalého míru, je třeba, abychom na ni upjali celou svou mysl jako na důležitého posla a vyslechli její poselství. Nad tímto poselstvím bychom měli dlouho a hluboce uvažovat a snažit se vystopovat jeho vyšší původ; měli bychom se snažit, abychom jeho účinky vetkali do osnovy svého charakteru. Obvykle mají kratinké trvání. Je třeba, abychom rozpoznali jejich vnitřní hodnotu a vytěžili jejich vnitřní esenci, neboť je zde převládající sklon podceňovat jejich hodnotu. Tyto okamžiky mohou být velmi příznivě využity. Vše, co napomáhá lásce k povznášející kráse, co nás vede k ušlechtlejšímu postoji, k hlubšímu pochopení života, než nám přináší pouhé sledování změn ve světě kolem nás, to vše by mělo být vděčně přijímáno a pěstováno. Tyto nálady zvyšují vnitřní citlivost k jemnějším silám, což je na této cestě zapotřebí.

Příroda, velký Umělec, může v citlivých duších inspirovat nálady stejně povznášející a hluboké, jako jsou nálady vyvolané díly smrtelníků. Člověk se může kdykoli obrátit k její laskavé náruči pro útěchu a úlevu z pozemských trampot. Když se například zatouláme do tichých hlubin lesa a pohltní nás působivé ticho, sami s jeho nesmírností, tehdy bychom měli soustředit svou pozornost na první city, které vzniknou a stupňovat je až do nálady, která má pravou duchovní hodnotu. Musíme bystře zachytit první pocity okouzlení a míru, kdykoli je pocítíme. Pak z nich musíme udělat téma hloubavého zasnění a radovat se z nich jako ze svatých znamení. Tyto city musíme znovu a znovu vstřebávat se stále větším potěšením. A tak, i když kráčíme po zemi poseté listím, můžeme být uvedeni do stavu soustředění, který se bude zvolna prohlubovat. Jestliže budeme mít štěstí, pak vzplane onen věčný jas Nadjá, podklad to všech pomíjejících nálad, a přinese nám nezapomenutelný zážitek.

Stejně tak se můžeme procházet po osamělém mořském pobřeží a naslouchat tříštění vln. Pak si na chvíli usedneme na kámen nebo písek a budeme se upřeně dívat přes nekonečné modré moře k obzoru ametystové oblohy. Tehdy bychom se měli otevřít, abychom mohli přijmout vše, co nám chce Příroda říci. Rytmické šplouchání vln i rozlehlost oceánu nám přinášejí své poselství. Tomuto poselství musíme dovolit, aby mocně vstoupilo do celé naší bytosti, ale nesnažme se je chápat intelektem. Když sedíme co nejklidněji, se soustředěným pohledem a s duší pasivní a vnímavou, musíme dovolit, aby se náš zrakový a sluchový smysl stal zprostředkovatelem vznešenější nálady. Když tato nálada skutečně vznikne, musíme se jí zcela podrobit a dovolit jí, aby v nás žila, *aniž bychom z ní dělali objekt intelektuální analýzy. Při vzbuzování a pěstování těchto jemných emocionálních nálad je velmi důležité, abychom neužívali svou kritickou*

schopnost, abychom je neanalyzovali, dokud zcela nezaniknou, ale spíše se v nich jemně rozplynuli. Kdybychom zasahovali, ztratili bychom tuto náladu a rozptýlili to, co mohlo být nádherným duchovním zážitkem.

Existuje jemný psychologický důvod, proč přírodní scenérie, jako široké roviny a daleko se rozprostírající pouště, vzdálená horská pohoří a vzdálené obzory oceánu, mají zvláštní sílu povznést naši bytost do duchovního stavu. V okamžiku, kdy oči *poprvé* pohlédnou na podobnou scenérii a zrak se upře na její nejvzdálenější bod, pak se mysl – což je pravý pozorovatel, který zrakové ústrojí pouze používá jako nástroj – promítne do prostoru, až dosáhne oné hranice. Celý pochod trvá pouhý zlomek času, neboť mysl letí úžasnou rychlostí. Avšak psychologickým výsledkem je to, že v prvním okamžiku, kdy se pohled upevní do velké dálky, se naše vědomí částečně odpoutá od fyzického těla a osvobodí mysl z jejího obvyklého egocentrického postoje. Bezděky a rychlostí blesku zaměníme čistě osobní za neosobní, přestaneme být ponořeni do neustálého přemýšlení, protože všechna pozornost je věnována aktu pozorování. Za chvíli se vše opět vrátí do běžného stavu. Ale tato tajuplná přestávka stačí k zachycení stavu *Nadjá*.

Kdybychom uměli tyto vznešené okamžiky pozorně a opatrně zachytit, nenechali je bez povšimnutí odplynout, živil je a vsávali jejich duchovní vůni, mohlo by v jednom pozhnaném okamžiku naše vědomí vklouznout do *Nadjá* a chvíli tam zůstat. Tento okamžik by byl nezapomenutelný, neboť jeho extáze by byla vznešená.

Když se správným způsobem blížíme k nějakému horskému vrcholku, může to vnést do naší mysli klid, na naše rty mlčení a do našeho srdce mír, neboť horské štíty a vrcholky mají čistší atmosféru než roviny a údolí. Svými zahrocenými vrcholky symbolizují vznešenou touhu po dokonalém životě. Široké rozpětí oblohy je jako náruč Boha, který nás všechny objímá.

Všechna láska k Přírodě a její uctívání vyvěrají z nejhlubšího místa naší bytosti; proto je koncentrace na city, které svým původem patří „duši“, cenným cvičením. Důležitou věcí je reagovat popsáním způsobem na dojmy, které z Přírody vnímáme.

Když opustíme říši Přírody a obrátíme se k oblasti umění, v němž se člověk snaží napodobit její pestrou krásu, její uspořádání a její vzory, nalezneme další příležitost pro výcvik citů způsobem, který povede k otevření se duchovním vlivům. Báseň, obraz, tanec, melodie, pomník nebo rytina poskytují okouzující přípravnou cestu k božskému království a jsou silou v duchovní evoluci.

Umění není jen ozdobný přídavek k životu, i když se to tak zdá povrchním lidem. Umění může na lidskou bytost působit hluboce duchovně; může být prospěšně zžitkováno tím, že mu poskytne cenné psychologické zážitky. Úspěšným umělcem je ten, kdo umí pozorovatelům sdělit své pocity éterické krásy, svá extatická povznesení tak, že jsou na nich účastni, že chápou nebo cítí tytéž nálady. Umění zdaleka není jen neplodným přepychem těch, kdo si ho mohou dovolit. Moc, která je latentní ve velkém umění každého druhu, může člověka přivést k prahu samého Božství. Velký umělec, povznesen vnímáním krásy, je bezděkým zprostředkovatelem hodnot, jež jsou mimo jeho normální chápání.

Opustit na chvíli rutinní činnost všední existence a vstoupit do světa stvořeného hodnotnou uměleckou tvorbou, znamená zažít rozšíření obzorů za obzor ryze osobní, znamená povznést se nad své běžné city. Když se to člověk naučí, pak může používat díla umělců nejen pro potěšení, ale také jako páky, s níž pozvedne svou mysl na úroveň vědomí, odlišnou od běžné úrovně.

Kdykoli se setkáme s inspirovaným dílem, které vytvořil osvícený umělec, měli bychom mu věnovat pečlivou a soustředěnou pozornost. Tak můžeme i my

prožít onen stav mentální absorpce, který zažíval umělec, když tvořil tu nejjemnější část svého díla, a pak se můžeme dotknout onoho hlubokého zdroje, jehož se dotkl i on. Jestliže jsme nezaměnili talent za génia, začneme s obdivem, přejdeme k uctívání a skončíme s inspirací. Musíme počkat na okamžik úchvatného kontaktu a musíme se ho chopit. **První pocity okouzlení nebo povznesení nesmíme zanedbat, ale naopak musíme je hodnotit jako nitku, která, když je sledována, nás dovede do převzácného stavu. Je důležité, abychom své povznesení nerozptýlili tím, že budeme spěchat k dalšímu mentálnímu dojmu nebo fyzickému vjemu.** Je třeba použít určitou vůli, abychom vyloučili nesouvisející myšlenky a city tak, aby byla duše odtažena od osobního zaměření a ve vznešenější atmosféře se soustředila na duchovní vitalitu, kterou živí tóny hudby nebo jiné formy umění. Tímto způsobem získáme z umění největší užitek. Místo aby umění bylo pouze určitým druhem potěšení, stane se zlatou bránou k neobyčejné duchovní existenci.

Jestliže jsme natolik šťastni, že jsme požehnáni vyrovnanou povahou, umělecky i intelektuálně, to znamená, že umíme vnímat krásu a přitom jsme natolik intelektuálně ukázněni, že se nenecháme nevhodně strhnout, pak budeme po této cestě kráčet úspěšněji než člověk, který takovou povahu nemá. Proto lze obecně říci, že mít pravou a hlubokou kultivovanost je hodnota, která je velmi vzácná. Člověk se nemůže stát pravým umělcem ani pravým znalcem umění, aniž by zvýšil svou vnímavost k oněm nadprůměrným jemným emocím.

Hudba má tu obzvláštní hodnotu, že působí na skrytou schopnost duše; ony takty inspirovaného zvuku táhnou srdce do neznáma. Poslech nádherných tónů Beethovenovy *Páté symfonie* nebo vznešené sklíčenosti Chopinovy *Balady G-moll* přináší nejen umělecký zážitek, ale i duchovní užitek. V symfonii, melodii a písni je božský element, který má moc uvést nás do téhož stavu, extáze nebo sklíčenosti, v němž tito velcí umělci tvořili svá díla. Beethoven sám pravil: „Hudba je prostředníkem mezi životem duchovním a smyslovým.“

Nicméně, měli bychom si pamatovat, že ten druh umělce, který se ztrácí v přehnaných, nevyrovnaných entusiasmech nebo vydává svou energii v divokých rozkoších nebo provozuje umění proniknuté ovzduším bláznivce, bude pro tuto cestu zcela nevhodný. Jeho umělecké výtvořiny místo aby pozorovateli nebo posluchači pomohly k vyššímu názoru na život, mu spíše uškodí. Měli bychom vyhledávat díla, která nás neovlivňují nežádoucími emocemi, ale naopak duši povznášejí, zjemňují ji a uvádějí do vznešené duchovní radosti. Opravdu existují geniální lidé, dokonce géniové vzbuzující úctu, kteří se stali psychicky pokřivenými průchody své inspirace nebo ve své mediumistické bezmocnosti nechali své úžasné schopnosti a dary používat negativními silami. Když stojíme před dílem těchto lidí, musíme poznat a uznat, že stojíme v přítomnosti génia, ale neměli bychom přitom zapomenout, že stojíme také před deformovanou pravdou, tedy lží, nebo před výrazem destruktivních neviditelných sil. Když si to uvědomíme, uděláme lépe, když se do ovzduší těchto výtvořů nepohroužíme, ale odvrátíme se a budeme hledat zdravější a čistší vzduch.

Hudba probouzí tytéž city, literatura přenáší tentýž stav mysli, obrazy vyvolávají v pozorovateli tutéž náladu, jako byla ta, v níž byla tato díla tvořena – proto je důležité, abychom hledali nejlepší umění, umění duchovně osvícené. Když tak učiníme, nalzáme se v zajetí imaginárního světa, který umělec stvořil. Velký umělec by měl být tlumočnickem duchovního života pro méně nadané smrtelníky.

Kromě toho, měli bychom úmyslně pěstovat ty city a ty vlastnosti charakteru, které pomáhají při sledování vyššího života. Veškeré negativní emoce, jako je zloba, nenávisť, žárlivost a strach, jsou nanejvýš nežádoucí. **Jakýkoli nežádoucí cit může být ve svých výsledcích velice destruktivní nejen pro nás samé – náš charakter a naše prostředí, a tím, že brání přístupu duchovnímu světlu, které by nám mohlo pomoci**

–, ale je destruktivní i pro jiné osoby, neboť se tiše telepaticky pohybuje prostorem, až neviditelně narazí na osobu, která takový cit vzbudila. Musíme proto nejen dávat pozor na nežádoucí city a bránit se proti jejich setrvání (jejich prvnímu projevu asi nelze zabránit), ale musíme si také stále uvědomovat, že ve vnitřním světě, kde mysl pracuje telepaticky, jsou tyto věci opravdovou realitou. Tak jako by člověk vědomě neposkytoval přístřešek dravým zvířatům ve své domácnosti, tak by si také neměl vpouštět do své hrudi dravého tygra, chtivého pantera a lstivého hada.

V současné době existuje mnoho ohavností a to vyžaduje nikoli nenávist, strach a destrukci, ale vysvětlení ve světle vyššího poznání; nepřidávat více antagonismu a více deformací v příliš antagonistickém světě, ale přidávat více konstruktivnosti, více laskavosti a více pravdy. **Tato kultivace emocionálního života připravuje vhodné podmínky pro příchod duchovního odhalení** a pomáhá vnášet toto odhalení do činností denního života. **Vždy, když vyjadřujeme postoj uctivosti, uctívání, oddanosti, obdivu, vzdávání pocty a pokory tomu, co je v lidech a v Přírodě vyšší a vznešenější, přibližujeme den, kdy toto odhalení k nám bude moci přijít.**

Vegetariánství

V dřívějších dobách pro nebezpečí rodinných konfliktů a domácích disharmonií se ponechalo každému jednotlivci, aby si sám rozhodl, zda se stane vegetariánem, či nikoli. Ale nyní nastal čas, kdy doba se změnila natolik, že v rámci dosažené svobody každého jednotlivce je nutné zaujmout jasné stanovisko: Pro lidi, jímž okolnosti a sklony to dovolují, se doporučuje vzdát se masité stravy. Jinými slovy: vzdát se jakékoli stravy, které předchází zabití, smrt živočicha.

Jsou pro to tyto důvody: **1) Lidský soucit** – zvířata chtějí žít na této zemi právě tak jako my. Lidé, kteří jdou duchovní cestou, by se měli pokusit sledovat zásadu neubližovat živým tvorům, kdykoli je to možno a nepůsobit jim utrpení. Projevujte soucit vůči zvířatům tak, jako chcete, aby Bůh projevował soucit vůči vám. Zvířata ve vás vidí bohy. **2) Vyhnutí se karmě** – odnímání života je zvyk, který by měl příslušet jen divochům. Lidé by měli vyrůst z tohoto divošského zvyku svým vlastním morálním vývojem. Nečiní-li to, tvoří si špatnou karmu, která se projevuje různými způsoby. Jedním z nich je válka. Čím méně zraňujeme druhé, tím méně jsme zraňováni. My jsme směsí zvířecího, lidského a andělského. Musíme se naučit směřovat výše a ovládat nižší složky. **3) Zbytečnost masa** – příroda dává člověku dosti potravy v rostlinách, aby udržoval svůj tělesný život plnohodnotným způsobem. **4) Dobré zdraví** – požíváním masa se fyzické tělo vystavuje nepřirozené stravě, vytvářejí se jedy a následné nemoci. **5) Vliv na mysl** – zvířecí tělo prostupují psychické vibrace jeho povahy. Kdokoli jí toto maso, mísí tyto vibrace se svými vibracemi. Tím chutě a vášně zvířat, jichž maso po léta člověk konzumuje, počínají zvolna ovlivňovat jeho povahu.

Matka (rodiče) plní svoji povinnost, když vychová dítě vegetariánským způsobem. Když v dospívání ono dítě začne jíst maso, je to karma z minulosti.

Askeze – celibát

Často se setkáváme s otázkou, zda bychom ve svém způsobu života měli či neměli provést jisté radikální změny charakteru asketické sebekázně, když se rozhodneme nastoupit duchovní cestu. Mnoho lidí se opravdu domnívá, že takové změny jsou požadovány, a někteří se dokonce chvějí v bázlivém očekávání těžkostí, které jim tím vzniknou.

Pokud jde o cestu, která je zde doporučována, tyto obavy jsou více méně zbytečné.

Nejsou požadovány žádné asketické změny, ani nepřicházejí v úvahu žádné asketické příkazy. Základní práci je třeba dělat vnitřně a vnější gesta, která mohou být zapotřebí, by měla přicházet pozvolna a na popud našeho vlastního vnitřního vedení, nikoli nějaké zevní autority nebo předem utvořených představ o tomto tématu. Daleko důležitější než obětování nějakého tělesného návyku je obětování mentálního návyku. Proto může člověk tuto cestu nastoupit, aniž by to navenek nějak zvláště projevoval, takže i lidé, s nimiž žije v jednom domě nebo dokonce v téže rodině, nemusí vědět, že nastoupil vyšší řád života.

Nicméně tam, kde je možné udělat to bez většího napětí nebo bez příliš velké zátěže pro hledajícího nebo jeho okolí, je vhodné provést ve fyzickém životě určité jednoduché úpravy.

Jiná obtíž vzniká v otázce tělesné čistoty. Zde se lidé často domnívají, že se člověk musí vzdát veškerých pohlavních styků jako něčeho nemravného a nastoupit život naprostého celibátu. Kdo k takovému životu cítí hluboké nutkání, je samozřejmě jeho povinností ho uposlechnout. Lidský život je však natolik rozmanitý, že obsahuje i jiné cesty k Nadjá. *Manželství* není překážkou pro duchovní poznání, člověk může žít normálním manželským životem ve světě a přitom nabýt vědomí Nadjá. Samozřejmě, že by člověk neměl popustit uzdu svým vášním na pouhý pokyn touhy. Avšak *rozumným* udržováním a ovládním pohlavní síly se člověk může stát dynamickou silou ve fyzickém světě i ve světě ducha.

Hledající může vstupovat do sexuálních styků, ale nedělá to jedině na bezuzdné vybízení těla, nebo pouze na popud vznícených smyslů. Nepřipustí, aby cenný destilát jeho vitální esence byl stále promarňován v zeslabující nestřídmosti, ani aby cenná svoboda jeho srdce a mysli byla podrobena sexuálnímu otroctví. Nepřipustí, aby fyzická extáze, vyvolaná sexuálním spojením, ho oslepovala pro metafyzické úvahy, když ví, že tato fyzická extáze je jen krátký, ubohý a proměnlivý padělek extáze, vyvolané duchovním povznesením. Krátký – protože pomine za několik desítek sekund. Ubohý – protože cena, kterou často zaplatí, neodpovídá jeho hodnotě. Proměnlivý – protože ti, v nichž vzniká, se mohou unavit, přestat se mít rádi nebo dokonce jeden druhého nenávidět. Fyzická extáze je bezprostřednější a možná více vzrušující, než extáze, které vznikají při umělecké a intelektuální tvorbě nebo obdivu, ale ty jsou méně nákladné a trvalejší. Nicméně, sexuální energie je nízká a omezená forma tvůrčí energie Světové Mysli. Potěšení, které poskytuje, je tlumenou ozvěnou původních tónů, náležejících božské oblasti. Proto je tak vyhledávána.

Vyšší civilizace bude v manželství vidět to, co v něm dnes vidí jen málo mladých manželských dvojic – příležitost dvou duší společně dozrávat pro dva cíle – duchovní a fyzický – a tělesný styk se pak stane pouze doprovodnou záležitostí. Přítomnost kněze a kostelní zpěv nedělá svatební obřad svatým. Jen tehdy, když manžel i manželka chápou, že musí najít jednotu ve společném uctívání Nejvyššího Světla, dosahuje jejich manželství vyššího statutu, než je svatební smlouva, vyplývající ze zákona.

Naprostý celibát, odmítání lidského vztahu v manželství, není *jedinou* cestou k duchovnosti, jak tolik lidí nesnášenlivě a z nevědomosti prohlašuje. **Potřeby lidského těla a jedince, který je obývá, mohou být uspokojovány pod dvěma podmínkami: za první, když jsou ukázněny rozumem; za druhé, když jim není dovoleno, aby zatemnily potřeby duchovního a konečného cíle lidského života.**

Filosofická modlitba – cvičení oddanosti

Pro moderního hledajícího je nyní mnohem obtížnější než dříve nalézt čas pro meditaci nebo získat pro ni vhodné okolnosti. Neměl by se oddávat zoufalství, poněvadž se mu otevírá ještě jiná účinná cesta – cesta modlitby.

Ti, kteří nemohou meditovat, nebo kteří mohou meditovat jen po dlouhých přestávkách, ti mají stále dobrou možnost udržet spojení s nebeskou Duší pomocí modlitby. Těm především je určena tato filosofická modlitba.

Avšak modlitba je velmi nutná pro všechny hledající, neboť pomáhá očistit nebo zjemnit city a později vede k intuici.

Většina lidí začíná svou modlitbu prosbou o něco. To není správné. Modlitba je aktem oddanosti a lásky k Bohu, je projevem pocitu, že existuje něco vyššího, s čím lze vstoupit ve spojení. Modlitba není pouhou žádostí, je předně a hlavně aktem uctívání a lásky k Bohu. Teprve po tomto aktu byste měli žádat něco pro sebe; hlavně ovšem o věci duchovní a ne fyzické.

Měli byste se modlit pokud možno o samotě, můžete se však modlit s jinými, jsou-li s vámi v souladu.

Základem a náplní filosofické modlitby je touha po Bohu, hluboká oddanost a láska; tato modlitba se spojuje s fyzickými pozicemi. Těch je v pořadí pět a každá pozice je fyzickým doprovodem citové a myšlenkové náplně. Tato modlitba se provádí na filosofické cestě.

Postoj první

Při prvním postoji má mysl být prudce stažena od veškeré světské činnosti jakéhokoli druhu. Má být náhle obrácena vzhůru a do prostoru ke Stvořiteli vesmíru. Modlící se by měl myslet pouze na Vyšší Sílu, ve kterou věří, ať jí dává jakékoli jméno. Již pouhý fakt, že jsme náhle zanechali veškeré činnosti a pozvedli ruce na určitou dobu, pomůže vyvolat pozvednutí mysli. Upozornění: hlava mírně zdvižena. (Obrázek č. 1)

Postoj druhý

Tento postoj máme provádět se srdcem vylévajícím svou oddanost, úctu a uctívání Vyšší Síle. Upozornění: paže a nohy jsou nataženy, nepokrčeny. (Obrázek č. 2)

Postoj třetí

Tento postoj se má provádět myslí i srdcem současně v plné odevzdanosti Vyšší Síle v naprostém vzdání se osobní vůle. Znamená to, aby osobní já se pokorně podrobilo Vyšší vůli: „Tvá vůle staň se mnou.“ Upozornění: kolena jsou u sebe. (Obrázek č. 3)

Postoj čtvrtý

Při tomto postoji se máme především tiše zpovídat ze svých slabostí a chyb v kajícím postoji sebezpořehování, a pak prosit o pomoc od Vyšší Síly, abychom přemohli tyto slabosti, a o Světlo, abychom našli Milost a Pravdu.

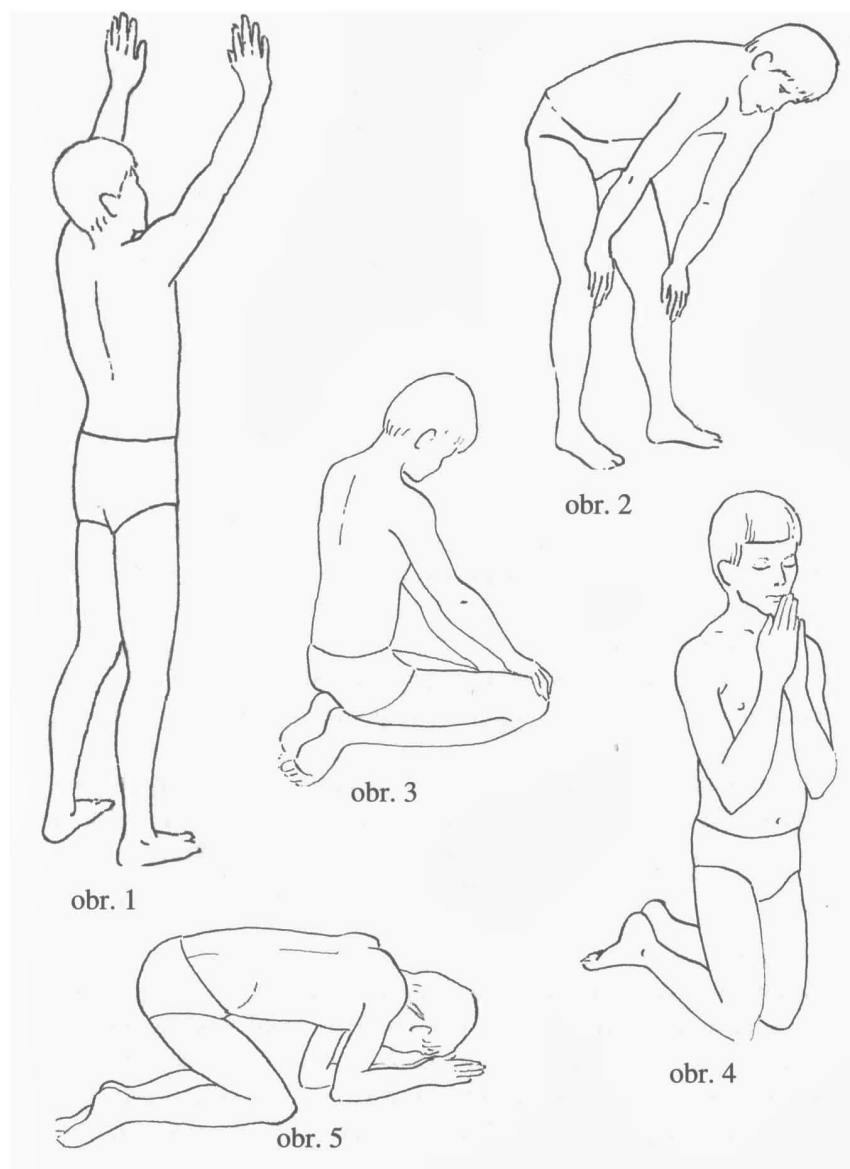
Toto je okamžik, kdy můžeme zlepšit svůj charakter. Máme přemýšlet o vlastních chybách a zpovídat se z nich. Hlavně z těch, které ovlivňují náš život. Zpověď ovšem má být tichá. Nehleďte omluvy pro chyby. Modlící pokoří takto své ego a rozpouští svoji marnivost. Nesmí skrývat své omyly, neboť pouze takovouto přímostí může nastat čas, kdy dostane sílu, aby je překonal. Upozornění: ruce jsou buď dlaněmi k sobě s prsty nataženými, nebo s prsty zkříženými. (Obrázek č. 4)

Postoj pátý

Tento postoj je výrazem dokonalé pokory, lásky, sebevzdání a oddanosti k Bohu. Lidé ze Západu se mu většinou vyhýbají. Kdo by však k němu měl vztah, měl by jej provádět. Upozornění: čelem se dotkneme země, ruce umístíme vedle hlavy dlaněmi opřené o zem. (Obrázek č. 5)

Doplňěk

Postoj prvý a druhý máme provádět s očima otevřenýma, ostatní pak s očima zavřenýma.

Léčení

V každé buňce fyzického těla je Životní Síla, která udržuje tělo. Tato Síla proudí z jediného nekonečného oceánu života, který je všude. Při svém udržování těla se Síla automaticky snaží zachovat je v dobrém stavu, kdykoli nastane jakákoli porucha funkcí, nebo kdykoli nastane onemocnění orgánů. Tato Síla se projevuje přirozenými instinkty těla, aby nám sdělila, jak bychom měli spolupracovat s její činností.

Bohužel, jednak následkem nevyrovnanosti, nevědomosti a zkaženosti lidského ega v jeho přítomném stupni vývoje a jednak následkem nepřirozených zvyků života, které zavedla moderní materialistická civilizace, jsou tato sdělení nedokonalá. Následky toho jsou, že instinkty jsou dnes zvrácené a že ego chybně řídí tělo takovým způsobem, který ruší a dokonce brání obnovujícím a hojivým snahám Životní Síly. V mnohých případech je

možné docílit plného uzdravení, nebo aspoň úlevu v nemoci tím, že se dá přírodě příležitost, aby tak učinila. Je možno sledovat dva způsoby buď odděleně, nebo je kombinovat. A pak k nim přidat třetí způsob.

Způsob půstem

Je to způsob pravidelně konaných krátkých půstů. Při tomto půstu se hledající zdrží na dobu jednoho až dvou dnů potravy. Smí však popíjet vodu; cítí se tělo slabé, můžeme pít zředěné ovocné šťávy, ale tím se mění půst plný na půst částečný, který již není dokonale účinný. Proto bývá pro lidi nejnadhnější držet půst o víkendech. Tento půst lze opakovat každý týden v případě vážnějšího onemocnění.

Způsob uvolněním

Nemocný nebo velmi unavený člověk si lehne na záda na postel nebo na podložku na zem a naprosto se uvolní. Veškeré svaly těla by měly být uvolněny a veškeré napětí by mělo být povoleno. Hledající by pak měl nechat tělo tiché a nehybné, jako by bylo mrtvé.

Mysl by měla být vyprázdněna od všech ostatních myšlenek, uklidněna a soustředěna postupně na následující představy: měla by si představit, že tělo je obklopeno a prostoupeno oceánem Životní Síly. Potom by se měla soustředit na jedno z nervových středisek, jimiž tato Síla proudí do těla, ale pro účel tohoto cvičení postačí se zmínit o třech střediscích: jedno je ve středu čela, druhé v hrudi v krajině srdeční a třetí na dlani každé ruky.

Pro soustředění lze použít kterékoli středisko, ale nemocný by se měl snažit, aby instinktivně vycítil, které středisko je pro jeho případ nevhodnější.

Měl by se soustředit na středisko a v tichu, které ho vnitřně obklopuje, může pocíit nebo věřit, že může pocíit dotek, nebo tlak proudu, který zasahuje středisko. Nemá si však vytvářet domnělou zkušenost, ač si ji může vsugerovat. Jakmile cítí proud, má jej vtahovat a pak postupně řídit přímo do svého těla. Necht' ho především pošle do všech nemocných nebo chorobou postižených částí a pak necht' ho nechá prostoupit zbytkem těla. To necht' provádí několik minut. Pak by měl ustat asi na minutu. Toto vše opakovat třikrát. Toto celé cvičení by měl hledající dělat dvakrát nebo třikrát denně.

Následuje popis druhého cvičení, avšak pro lepší pochopení zopakujeme, že Životní duchovní Síla je silou Světla, které je zejména soustředěno jakoby za hlavou.

Před vdechnutím přesuneme pozornost do této oblasti světla za hlavou a současně s vdechnutím vtáhneme proud světelné Síly pravou polovinou těla, hlavou až do chodidla pravé nohy. Při vydechnutí vedeme tento proud dále do levé nohy a levou polovinou těla opět za hlavu. Tento jeden oběh opakujeme nadechnutím jako druhý cyklus. Tuto cirkulaci světelné Síly opakujeme asi dvacetkrát (to jest dvacet vdechů a dvacet výdechů). Toto cvičení blahodárně působí na uklidnění mysli, zbaví nás únavy a přinese ulehčení při všech nemocech.

Psychoterapie

Měli bychom si ujasnit, že příčina tělesných nemocí, ať již jsou zaviněny špatnou karmou, nebo špatnými fyzickými zvyky v životě, je ve skutečnosti psychologická, mentální nebo citová.

Chyba charakteru se po čase může odrazit ve vadném těle. Vliv mysli na tělo lze snadno vidět v případě osoby, která náhle dostane velmi špatnou zprávu. Takový jedinec zažije ostrý otřes a jeho vlasy mohou zcela zblednout v několika minutách.

V jiných případech nelze tak snadno stopovat vliv mysli, přesto však existuje.

Osoba, která často projevuje hněv proti jiným, nevědomky si tím tvoří pro budoucnost nemoc, která se projeví, až se karma nahromadí do dostatečné míry. To se

může projevit buď v téže inkarnaci, nebo v některé z budoucích. Stejně tak jiné chyby charakteru jako nenávisť, žárlivost, bázlivost, žádostivost, nenasytnost v jídle (žravost) a nadměrné sexuální chtíče (neřesti), mohou přivodit odraz v těle ve formě nemoci, jejíž povaha bude odpovídat původu.

Nelze proto ustrnout jen na léčení pústem a relaxací. Hledající musí také přidat způsob psychoterapie. Musí nalézt chyby svého charakteru a musí se snažit, aby je napravil. Je nutno ovládnout vášně a negativní city, neboť jinak, i když se zdá, že pacient je vyléčen, skryté příčiny budou stále činné a mohou se jednoho dne znovu projevit nemocí.

Proto ve Starém Egyptě byli lékaři také kněžími a psychology. Spojili tyto tři činnosti v jediném zaměstnání.

Člověk je kombinací těla a mysli, a aby dosáhl úplného vyléčení, musí se obvykle léčit jako celek.

Zkoušky a zkušební doba hledajícího

Ovládnout své žádosti, překonat své vášně, zušlechtit své emoce: takové sebezdokonalení a sebeočistění jsou první praktické plody mentalismu. A tak musí nevyhnutelně přejít dlouhé zkušební lhůty, než se mohou výsledky snah hledajícího stát zřejmé v jeho myšlenkách a činech. Úkol, který má před sebou, je skutečně obrovský, vyžaduje celou jeho přirozenost a to nejlepší, co je v jeho mysli. Vše, co je menší, ho přivede pouze blíže k nezdaru. A význam tohoto úkolu je tak nesmírný, že neúspěch mu přinese zase stejnou míru mentálního utrpení. Může si myslit, že již něčeho dosáhl, ale nesmí zapomenout na: za prvé, francouzské přísloví, že lepší je nepřítelem dobrého, za druhé, že je ještě nutné se přesvědčit, že je jeho pokrok skutečný, a jestliže tomu tak je, zda se udrží. Jeho věrnost k vyšším hodnotám i to, jak dalece je jeho duchovnost skutečná nebo domnělá, bude v průběhu jeho mystické dráhy jistě postupně vystaveno příslušným zkouškám. Všechny jeho dřívější zkušenosti a předešlé boje, vítězství a porážky, jsou pro ně přípravou. Může tedy očekávat, že ho jednou budou provázet pokušení a jindy opět utrpení. On sám sotva ví, jaké slabosti čekají pod povrchem jeho vědomého života, připravené vyvstat, když nastane příležitost.

V některých velkých školách mystérií v dávnověku bylo povinností velmistra připravit nutné prověření a zařadit těžké osudové zkoušky, které určily způsobilost kandidáta pro vstup na kterýkoli z dalších stupňů zasvěcení. Egypťští veleknězi podrobili při zasvěcení kandidáty zkouškám mravní hodnoty, *dříve* než jim poskytl osvětlení. Zkoušky byly rozděleny do pěti vzestupných stupňů. Každý z nich odpovídal jinému elementu – zemi, vodě, vzduchu, ohni a duchu. Kandidát, určený pro zasvěcení do esoterních stupňů, byl veleknězem poslán do míst, která zkoušela jeho nervy, a měl podstoupit zkoušky, které prověřily jeho odvalu. Zavedly ho také do prostředí a mezi bytosti, kde musel překonat mocná pokušení smyslových tužeb. Tyto školy však zanikly a jejich metody zanikly s nimi. Opravdu by se nehodily do podmínek moderního světa.

Čím více hledající pokračuje, tím hrozivější a méně rozeznatelné budou překážky, zkoušky a pokušení, které bude muset překonávat. Muži i ženy, okolnosti i situace budou použity jako vnadidlo, aby ho vedly od morálních ideálů nebo od období, kdy se musí podrobit disciplínám cesty, od jejích intelektuálních cílů a ideologických pravd. Jednou ze zvláštních metod, kterou používají síly, aby ho zkoušely, budou okolnosti v jeho zevním životním cyklu. A tak během krátké doby – někdy během jediného dne – mu bude věc, které se slavnostně vzdal, znovu nabídnuta! Takové shody okolností mohou být špatné nebo dobré. Právě v tu chvíli, kdy je silně přitahován nějakou žádoucí věcí nebo osobou, se jí má úmyslně a hrdinně vzdát. Přímo uprostřed situace, kdy stačí, aby ego natáhlo

ruku a bralo, se má cvičit v sebezapírání bystrým rozlišováním a neoblomně. V takových dobách nechť si vzpomene na varování Awhadiho, středověkého perského mystika: „Když se pohár Štěstěny ocitne v tvých rukou, myslí na bolení hlavy, když jej zdviháš!“

Tyto zkušenosti jsou určeny, aby si uvědomil slabiny ve svém charakteru a ty aby mu ukázaly, jak dalece se skutečně osvobodil od marnivosti, vášně, ctižádosti a majetnictví. Jakým skutečně je ve svých nejhlubších pohnutkách, se prozradí během jeho zkušební doby. Tyto osudové zkoušky budou posledním zkušebním kamenem jeho charakteru a nutně odhalí jeho slabosti a nedostatky. Nebude možné nic utajit. I když tytéž příležitosti, tytéž zkoušky a tatáž pokušení se nemohou opakovat za přesně stejných okolností, mohou se přesto opakovat na rozdílných úrovních. Neboť hříchy a chyby zřídka kdy zcela zmizí, ale často se opakují jemnějšími způsoby nebo rafinovanějšími formami. Závažné slabosti, dosud v latentním stavu, budou podněcovány, dokud se samy neprojeví. Stane se to hlavně proto, že zevní okolnosti, ve kterých se mohou volně projevit, jsou nyní připraveny osudem. Jestliže se ukáže, že je příliš slabý, aby jim odolal, potom dojde k tragickému úpadku vědomí, současně s jeho morálním pádem.

Některé z těchto zdánlivých příležitostí se jeví jako velmi přitažlivé a nebude snadné za nimi rozeznat, jaká je jejich opravdová skutečnost. Satan klade občas pasti podél cesty. Jsou tak lstivě zamaskovány, že vypadají jaké příjemné salónky a ti, kteří do nich spadnou, mohou strávit léta v klamu, že skutečně v salónku jsou. Jestliže nepřátelské síly ho nemohou lapit očividným svůdným lákadlem, pokusí se to udělat něčím důmyslnějším.

Hledající by si měl vzpomenout na zjemnělé city a povznesené myšlenky, kterých dosáhl ve svých náboženských a mystických zkušenostech, kdykoli taková pokušení vzniknou. Budou na sebe brát formy, jaké na sebe braly vždy během dlouhého přechodu lidstva od zotročení tělem k povznesení duší – formy sexu a peněz, moci a postavení, majetku a sebeúcty a tak dále. Ale mimo nich existují ještě zvláštní formy, které jsou mystické cestě vlastní. Jsou to způsoby, jak mystickou cestu využívat pro svou osobní moc, ješitnost nebo zisk. Výsledkem takových činů je však trvalý rozpor v něm. Jestliže použije duši jako páku k získání osobních cílů, ztratí ji. Neboť ona nezůstane s někým, kdo ji miluje pro něco menšího než pro ni samu. Jestliže vyzve vyšší síly, aby ho použily, nesmí očekávat, že se o něj budou dělit se silami nižšími.

Například úmysl prodávat svou duchovní pomoc někomu za finanční zisk, by měl být na všech stupních nemyslitelný. Jestliže tak učiní, pak určitě ztratí jak vědění, tak sílu tím, že bude svržen do propasti. Je-li dostatečně pokročilý, dokonce i úmysl přijmout dobrovolně nabídnuté příspěvky se mu bude stejně přičít. Nicméně ze začátku snad nebude vědět, proč tento pocit k němu přichází, přijde totiž pouze jako nejasný vnitřní popud. Je to skutečně vedení, které dostává od svého vyššího já. Jestliže neuposlechne tento popud, pak se vyšší já na určitou dobu odmlčí. Má toužit po Božství a pomáhat těm, kteří ho hledají pro ně samotné, dokonce ani ne pro smíšené pohnutky – získat obojí, jeho vnitřní přítomnost i jeho vnější odměny.

Jestliže duchovní pomoc má být poskytnuta způsobem, jak by poskytnuta být měla – jako altruistická služba – neměly by se za ni přijímat peníze ani tou nejnenápadnější a nejméně zamaskovanou formou. Žádné peněžité dary by neměly být přijímány, ani jako odměna za vykonanou práci, ani jako příspěvek na pracovní výlohy. Opravdu nesmí studenty a hledající zavazovat ani duchovně, ani fyzicky. Neboť podnikne-li cestu, aby mohl učit druhé, měl by – pokud může – platit sám vzniklé cestovní výlohy. Je vysoce nežádoucí připustit zmínku o odměně ze strany žáka nebo myšlenku na ni ze strany učitele, připustit, aby vznikla a pošpinila čistý vztah mezi nimi. Přístřeší a strava je jediná věc, kterou smí jako dočasný host správně přijmout, v případě, když je mimo domov, je-li nabídnuta dobrovolně a rozhodne-li se sám ji přijmout.

Může se zdát, že tyto zákazy jsou neprávem přísné, ale uvážíme-li, co jimi může být

získáno, shledáme, že stojí za to. Za prvé, studenti obdrží živoucí důkaz a inspirující příklad dokonalé nesobecké služby. Za druhé tam, kde učitel sám ještě nezničil úplně své ego, vyhne se riziku, že jeho pohnutky neztratí čistotu, jeho srdce nepřipoutanost a jeho život nezávislost. Každá služba, která skutečně pomáhá druhým, ale která podporuje ego toho, kdo slouží, může být dobrá pro ně, ale špatná pro něho. Neboť druhý důvod pro konání služby je zmenšování síly ega. Bůh i lidé očekávají od duchovního učitele, že on více než kdokoli jiný bude první osobou, která bude sledovat své vlastní učení a projevovat ctnost, kterou vštěpuje jiným. To je důvod, proč je tak závažnou zodpovědností vystupovat před světem jako takový. Jeho učení musí přicházet z jeho vlastní zkušenosti stejně jako z myšlení, z jeho vlastních šlechetných činů i z jeho vznešené víry. Pouze adept bez ega má právo přijmout peníze, protože jedině jemu se může důvěřovat, že je použije k neosobním účelům. Ale i on bude málokdy ochoten to udělat. A tak, bude nutno projít dvěma důležitými zkouškami spojenými s penězi.

Pády na cestě

Cesta žáka není hladkým putováním bez nesnází od jednoho uspokojivého stavu k druhému. Je to neustálý boj, kterým je zmítán sem a tam, je to směsice vítězství a porážek. Není proto překvapující, že tak mnoho kandidátů neprojde těmito zkouškami a opouští hledání v jeho raných nebo středních stupních. Ale i když jimi úspěšně projde, vzniká další nebezpečí pádu bez ohledu na výši dosažení. Před tímto dalším nebezpečím se musí chránit jak novici, tak středně pokročilí, a dokonce i zkušení žáci – ve skutečnosti všichni, kteří ještě nedosáhli konečného stupně. Dokud není dosaženo tohoto stupně, je vždy možné, že hledající uklouzne a padne zpět. Pro pokročilého žáka je riziko dokonce větší než pro začátečníka, protože na předposledním stupni okultní odpor proti jeho pokroku dostupuje vrcholu, pokušení se stávají rafinovanějšími, početnějšími a složitějšími než kdykoli předtím. Na tomto stupni došel těsně k úspěchu, ale právě to je důvod, proč musí hlídat své výsledky s krajní ostražitostí, nebo by je mohl machinacemi zlých sil nevědomky všechny odhodit. Když dosáhl tohoto předposledního stupně, nachází se v situaci člověka, který přestože již má přístav v dohledu, může stále ještě ztroskotat. Je to tehdy, více než kdy předtím, kdy nepřátelské síly činí své poslední zoufalé pokusy jej zadržet, přemoci nebo zničit, uvrhnout jej do nevýslovného zoufalství nebo mravní zkázy. Musí si dávat pozor na ďábelsky inspirované snahy zbavit ho všeho, čeho dosáhl, a bude potřebovat veškerou opatrnost, aby si to ochránil a udržel. V této fázi musí zkoumat půdu pod nohama při každém kroku, pohybovat se s největší opatrností a zajišťovat si dokonalou ochranu. Potřebuje veškerou svou bystrost a upřímnost, veškerou schopnost rozlišování a trpělivosti, aby tuto zkoušku vítězně překonal.

Přijdou jiné zkoušky jak na středním tak pokročilém stupni tím, že jsou v žákovi probuzeny egoistické emoce, jako následná reakce na extatickou mystickou zkušenost nebo na objevení, že jemné mentální síly se v něm rozvíjejí jako plody oné zkušenosti. Jeho cesta bude lemována pseudodosaženími, která mohou mít některé – ale nikdy všechny – známky pravého, konečného dosažení. Jestliže zkušenost je správného druhu, nepocítí nabubřelou pýchu nad tím, že ji měl, spíše bude cítit větší pokoru než předtím, neboť ví, jak závislý je na milosti Nadjá. Je opravu lépe nesdělovat druhým, ale pomlčet o tom, co se děje v jeho vnitřním životě. A to je zdravá rada i z jiných důvodů. Neboť když na základě horoucí touhy nebo pouhé marnivosti připustí, aby upadl do klamu o svém pravém duchovním stavu, a zejména když zkušenosti použije jako ospravedlnění, aby se vydával za veřejného učitele nebo zakladatele kultu, pak také na něho sestoupí „temná noc duše“.

Měl by trpělivě čekat, až přijde jasné a neomylné božské ujištění, že je oprávněn vykonávat takovou činnost. Do té doby by se měl mít na pozoru, aby jeho city nebyly

uchváčeny jeho vlastním egoismem, namísto božským impulsem. Neměl by zasahovat do duchovní cesty druhých, kterou si sami zvolili. Přitom ale, co je pro něho na jeho nynějším stupni nesprávné, může mu být dovoleno v pozdějších letech, když dosáhne vyššího stupně. Neboť potom bude mluvit z moudrosti a nikoli z pošetilosti, bude jednat z neosobnosti a nikoli z omezeného ega.

Zůstat věrný učení, když prochází zkouškou nebo utrpením, se stává snadnější, uvědomí-li si, že právě to je ono, čím tato zkušenost skutečně je. Bude zkoušen nejen z upřímné věrnosti k ideálům, ale také zda je přiměřeně chápe. Bude-li výsledkem zjištění, že je zmatený a nejistý, bude to ukazatelem pro nové směry jeho studia. Kdyby však hledání opustil, budou se okolnosti tak vytvářet a výčitky tak vytrvale vtírat, že již během několika let nebo poloviny života, bude musit uposlechnout toto volání, nebo jinak podstoupit trest, to jest, bude potrestán svým vyšším já předčasnou smrtí nebo šílenstvím, kterým promarní svůj život.

Potřebuje být intelektuálně připraven a citově očištěn, než vyšší já sestoupí, aby osvítilo intelekt a zušlechtilo emoce. Dříve než jeho cestu zaleje sluneční záře milosti, vyzkouší jeho vytrvalost v tomto úsilí a jeho víru až k bodu úzkosti, která se někdy zdá být neúnosná. Během nálad temného zoufalství, které nevyhnutelně bude následovat za každým neúspěchem, se může znovu a znovu vracet k myšlence, že hledání zcela opustí. Když ale vytrvá, jednou to skončí a on bude bohatě odměněn. Jestliže se pokaždé vrátí na správnou cestu pokorně, kajícím a polepšen, dostane potřebnou pomoc vykoupit svou minulost a ochránit svou budoucnost. Milost je vždy připravena rozprostřít svůj ochranný plášť nad skutečným kajícím.

Všechny tyto i jiné zkoušky jsou ve skutečnosti výzvami k stále větší a větší sebeočistě. Když jeho touha po Duchu je veskrze proniknuta horoucností a vášnivostí hledání a když tyto vlastnosti jsou hluboké a stálé, velmi mu to pomůže dosáhnout tvrdého odříkání a překonat pokušení. Ale nakonec dojde k tomu – že všechny menší lásky musí být vypuzeny ze srdce, aby uvolnily místo lásce nejvyšší, kterou od něho nekompromisně žádá. Není žádnou ctností vzdát se toho, co pro něho nic neznamená, ale vzdát se toho, co pro něho znamená vše. Proto se zkoušky budou dotýkat jeho srdce na nejcitlivějších místech. Vystoupí ze svého malého okruhu osobních lásek, tužeb a připoutaností do nekonečného bezmezného oceánu neosobní lásky, soběstačnosti, uspokojení a naprosté svobody.

Volba je těžká pouze potud, pokud má zrak stále upřený na první alternativu a neuvědomí si, co všechno ta druhá alternativa skutečně znamená. Neboť každá radost, kterou mu ta první může poskytnout, je již zahrnuta v té druhé. Ale je zahrnuta pouze jako zředění vznešeně nevyjádřitelného vědomí, které mu Skutečno nabízí. Měl by být dostatečně moudrý nebo zkušený, aby nyní pochopil, že i když mu každá připoutanost poskytuje potěšení z vlastnictví, přináší mu také zklamání z omezení. Nelze mít jedno bez druhého. Každý egoistický cit, který stojí v cestě naprostému sebe-odevzdání se Duchu, každé osobní pouto, které brání naprostému vzdání se mu, musí zmizet. Ale utrpení způsobené touto ztrátou je brzy překonáno radostí z toho, co získal. Oběť, která je od něho žádána, bude na vyšší úrovni proměněna v nesmírně bohatší poklad.

To neznamená, že musí zcela opustit menší lásky nebo je zcela zničit. Znamená to, že jim musí vykázat druhé místo, že mají být vedeny a řízeny Duší.

Zkoušky jsou nutnou součástí duchovního růstu člověka. Když může být uprostřed žádoucích věcí nebo jídla nebo žen a nepocítí pokušení vztáhnout ruku po tom, co je pro něho nevhodné nebo nesprávné nebo výstřední, lze o něm říci, že je pánem sama sebe.

On hledá pravdu. Opak pravdy je klam. Proto tyto síly se snaží obrátit ho k myšlenkám, pocitům a skutkům, které zkreslí jeho hledání. Odtud varování v Platonově poučce Aristotelovi: „Buď vždy bdělý, neboť zlomyslnost pracuje v různých maskách.“

Existují pasti krutě nastražené, aby ho polapily, šalby lstivě upravené, aby ho svedly z cesty a nástrahy bezcitně připravené, aby ho zničily. A nesetká se s nimi pouze ve svém vnějším osudu. Objeví se také uvnitř jeho vlastní pevnosti. Jeho vlastní intelekt, jeho vlastní emoce, jeho vlastní impulsy a jeho vlastní charakter jej mohou zradit a vydat do rukou těchto nepřátelských sil. Jestliže se žák stane obětí nějakého pokušení, učiní nesprávné rozhodnutí, je sveden nepravým učitelem nebo zaveden nesprávnou naukou, může k tomu dojít pouze, existuje-li v jeho charakteru nebo inteligenci nějaká vnitřní slabina, která reaguje na tyto zevní příčiny. Jestliže je snad chce obviňovat z těchto neblahých výsledků, musí si uvědomit, že musí obviňovat daleko více sám sebe. „Temná noc duše,“ která může následovat je výstrahou jeho vyššího já, aby více a pronikavěji zkoumal sám sebe, aby vystopoval tuto slabost a postupně ji vyloučil.

A tak hledající zjistí, že je ve válce s temnými silami. Tím, že připustí jejich metafyzickou existenci, musí také připustit jejich praktickou pomoc v objevování a odhalování svých slabostí. Nicméně vyvstává zde ještě potřeba, aby se proti nim bránil. Je na něm, aby poznal, jak se má chovat v myšlenkách a činech, aby zmařil jejich nebezpečné úklady. První ochranou proti nim je, jak již bylo řečeno, pohlížet vždy na své nižší ego jako na svého nejhoršího nepřítele. Neboť ono je skladištěm všech jeho neúspěchů, slabostí a špatností – nehlídanými dveřmi, kterými ti, kteří ho nesnášejí, oponují mu nebo ho nenávidí, mu mohou skutečně způsobit škodu. **Je vysoce důležité, z těchto i několika dalších důvodů, aby každý vážný student mentalismu obětoval sebelásku a sebezbožňování, které podporují tyto slabosti** a které je brání proti všem obviněním. Pokud vnitřně uznává právo na jejich existenci, bude neschopen vystoupit z propasti temnoty, ve které dlí s ostatním lidstvem a tyto temné síly natrvalo porazit.

Čistota pohnutek v jeho jednání s ostatními a vznešenost charakteru jeho myšlenek o těchto lidech jsou dalšími nutnými nezbytnostmi. Ty ho také budou chránit před některými nebezpečími, kterým je vystaven, ne však přede všemi.

Jestliže má hledající uniknout z této šeré říše prázdných fantazií a pokřivených realit, musí se věnovat pročistění svého těla, citů a mysli, rozvinout rozum a zesílit vůli. To mu dá potřebné prostředky ke zničení marných iluzí a k nápravě neuspořádaného vnímání.

Mohou mu být poskytnuty psychické projevy, ale zůstává otázka stupně jejich pravosti, ať se mu líbí nebo ne podívat se jim do tváře. Dokud nedosáhl pevné půdy dostatečného vědění, čistoty, rovnováhy a kritického úsudku, bylo by pro něho moudřejší nevyhledávat a nesledovat takové projevy.

Je příliš mnoho těch, kteří jsou unášeni proudem senzačních psychických zpráv a zkušeností, které nevznikají nikde jinde než ve fantaziích jejich vlastní podvědomé mysli. Obrazotvornosti se zde popouští uzda a je ponechána bez kontroly, stejně jako ve stavu snu, takže se může dít cokoli a lze se setkat s kýmkoli. Přání být osobně poctěn stykem a vedením slavného nebo exotického učitele zde nachází své imaginární uskutečnění. Tímto způsobem snadno začne ovládat jejich život halucinace.

Ti, kdo se začnou zabývat takovými zprávami, kdo v ně a jejich důležitost neomezeně věří, mají tendenci opustit pravé hledání, které by mělo být hledáním samotného Nadjá a ne hledáním okultních jevů, které se přitom mohou nahodile vyskytnout. Jestliže jsou zprávy klamně vykonstruované, jsou v nebezpečí, že přisuzují vyšší bytosti, co ve skutečnosti je jejich vlastním podvědomým výtvozem.

Hledající bude uveden do krátkého kontaktu nebo dlouhého styku s osobami nebo idejemi, s příklady nebo prostředím jiných lidí, kteří mohou být bezděčně použiti, aby se plněji projevil latentní nebo poloskryté rysy jeho charakteru. Podle svých vlastních povah buď vyprovokují zlo, nebo ovlivní dobro, aby se projevilo. Člověk kdysi pokorný, se může stát arogantním. Jiný, žijící čistým životem, se může stát prostopášným. Jestliže se

hledající chce vydat nesprávným směrem, jehož výsledkem bude utrpení, bude varován buď vnitřní intuicí, nebo zevně nějakou jinou osobou. V obou případech zdrojem varování bude jeho vyšší já.

Marnivost pronásleduje úplného nováčka i pokročilého žáka svým lichotivým našeptáváním. Dokonce na prahu nejvyšších božských dosažení se objeví ctižádost založit nové náboženství, kde bude až přehnaně uctíván, založit svou sektu snadno vedených následovníků nebo získat zbožňující zástup žáků ve škole nebo ášramu. Samozřejmě, že toto pokušení se zamaskuje jako čin altruistické služby. Ale taková služba může bezpečně a správně začít, teprve až trvale a úplně zmizí nadvláda ega a jeho osobní nedostatky budou zcela odstraněny. Předčasné podlehnutí takovému zamaskovanému pokušení mu nevyhnutelně přinese utrpení „temné noci“. Osobní ctižádosti se velmi snadno zahalují do pavích per služby lidstvu. Jestliže si přeje sloužit své generaci, musí se vybavit a připravit pro takovou službu, musí pročistit, osvětit a vyvinout své vnitřní bytí. Teprve až se stane sám v sobě vnitřně silný, může inspirovat sílu v druhých, kteří přicházejí do okruhu jeho osobního vlivu. Jeho ego se musí nejdříve stát nástrojem ve svatých rukou jeho vnitřního bytí, služebníkem jeho svatých příkazů.

Existuje jedna zvláštní hodnota těchto zkušeností, zkoušek nebo utrpení, která pro něj má často prvořadou důležitost. To, co žák nemůže dosáhnout mentálním sebevýchováním, leda po několika letech, může dosáhnout v několika dnech, jestliže na takové zkoušky zareaguje neobvyklým, ale správným způsobem. Protože rozhodnutí nebo žádaný čin mohou být svou povahou důležité a ve svých následcích dalekosáhlé, jeho duchovní pokrok může být nesmírně urychlen, když přeskočí statečně z nižšího stanoviska na vyšší, ze sobeckého nebo přáním naplněného na altruistické nebo čistší.

Ať se stane cokoli během dlouhého hledání a změn směru, vždy se na hledajícím žádá, aby nikdy neztratil víru v božskou moc. Tato síla vyvedla lidi z nejvážnějšího nebezpečí do dokonalého bezpečí, z beznadějných situací do šťastnějších, ze skličujícího období stagnace do povzbuzujícího pokroku. Objeví se i prohry. Mohou oslabit jeho snahu nalézt skutečnost, ale neměly by nikdy jeho víru ve skutečnost oslabit. Během ohromných a někdy strašných výkyvů v letech věnovaných mystickým bádáním to, co ho bude po celou dobu podporovat a co ho nakonec pravděpodobně zachrání před úplným zničením, bude víra a naděje. Avšak víra, která není kritická a kontrolovaná, naděje, která je marná a klamná, ho mohou stejně tak snadno vést přímo do temného osudu. Ne! To, co se prokáže účinné, je víra v Ducha spíše než v lidi, naděje, která klade hodnotu ducha nade vše jiné. Musí mít vždy jeho uskutečnění před sebou jako hlavní cíl, který má trpělivě a vytrvale hledat.

Ostrost rozlišování nemůže být ničím účinně nahrazena. Jak bude pokračovat v hledání, bude musit vyvinout schopnost rozlišit přátele od nepřátel, nahlédnout pod masky a zbavit události jejich zdání, jinak bude chycen do pastí, sveden z cesty, nebo přepaden ze zálohy zlými silami, jejichž zhoubným úkolem často je zamaskovat jejich zlomyslné činnosti pod maskami ctností. Součástí jeho práce musí proto být mít se na pozoru a proniknout pod jejich zevnějšek. Jestliže je úkolem těchto sil svést ho z přímé a úzké stezky, je jeho úkolem rozpoznat jejich ruku za každým pokusem a odrazit ho. Jestliže je má přemoci nepostačí spoléhat na svou sebekritiku, upřímnost a modlitby, svou šlechetnost a dobrotu. Potřebuje být informován o existenci těchto sil, o znacích, kterými mohou být rozpoznány, o Istivosti jejich činnosti, o šalebnosti jejich charakteru a o způsobu, jakým útočí a kladou nástrahy. Není to pouze víra a naděje, které ho podporují v těchto těžkých zkouškách, ale také inteligence a vůle, chytrost, kritický úsudek, rozumová schopnost usuzování a prozíravost, s jakou jedná v těchto zkouškách noviciátu a jak jedná v protivěnství zla.

Když Ježíš řekl: „Nebudete-li jako malá dítěta, nevstoupíte do království nebeského,“

nevyzýval tím svoje posluchače, aby se stali dětinskými, pošetilými a podivínskými. Zde je skutečně nutné varování. Mystik, který zapomíná na doplňující výstrahu, „Buďte chytří jako hadi,“ a který si stále neprávem vykládá Ježíšova slova jako pokyn, aby se stal nezodpovědný, lehkověrný a naprosto nekritický, a který věří, že takové vlastnosti mohou přivést člověka blíže k božské moudrosti, nechť tak učiní. Právě tato jeho víra mu znemožňuje pochopit pravdu věci. Ale ti, kdo mohou změřit hloubku filosofického citátu, vědí, že tato slova mají nejvyšší důležitost. Student filosofie, který se cvičí v tom, aby uměl nahlédnout pod povrch věcí a rozumět slovům nejen hlavou, ale i srdcem, vidí, že jsou důležitá na třech úrovních. Za prvé je to výzva povšimnout si, že tak jako malé dítě se nespolehá samo na sebe, ale spoléhá se na toho, koho považuje za vyšší bytost – svou matku – tak by měl také žák podrobit svůj egoismus Bohu a přijmout odevzdaný postoj, což je pravá pokora. Za druhé je to výzva hledat pravdu se svěží myslí, nesobecky a bez konvenčních předsudků. Za třetí je to varování, že přirozená добрota a čistota, které tak odlišují děti od dospělých, musí být dosaženy, dříve než může být dosaženo mystické vědomí. Je hojnost důkazů, které potvrzují tento výklad Ježíšových slov.

Magické kouzlo okultismu

Ten, kdo praktikuje meditace, bude pravděpodobně mít na určitém stupni mimořádné zkušenosti nebo v sobě vyvine síly jasnovidného, mediijního nebo hypnotického charakteru. Jeho pokročilá koncentrace dodá všem jeho myšlenkám energii. Vzrůstem jejich síly by měla vzrůstat jeho opatrnost v zacházení s nimi. Mohou se stát nebezpečnými druhým i jemu, ale také se mohou stát blahodárnými. Kdokoli se stane obětí lákadel okultních sil, nechá se posednout touhou mít je stále, dostane se nejprve do mentálního zmatku, pak úplně ztratí orientaci a opustí vyšší stezku, až nakonec zcela upadne do čistě černé magie. Jestliže dojde k nejhorsšímu, přivodí sobě i těm, kteří jsou s ním ve spojení, etickou zkázu a materiální pohromu.

Jeden ze způsobů jak nepřátelská síla pracuje, aby přivodila pád slibného hledajícího, je ovlivňovat ho, aby věřil, předčasně a nesprávně, že je na vysoce pokročilém stupni. Lidé mu říkají lichotivé věci, aby byla vyzkoušena jeho marnivost. Jeho sebedůvěra tím neúměrně stoupne a brzy klame nejdříve sebe a pak druhé.

Když je v područí ega a jeho přání, přivolává veliké nebezpečí, že za prvé intelektuálně nesprávně pochopí své zkušenosti a za druhé, že tyto síly eticky zneužije k dosažení sobeckých cílů na úkor nebo dokonce za cenu ubližování druhým osobám. Avšak ve většině případů Nadjá ve své moudrosti ponechává tyto okultní síly ležet nepoužité, dokud se síla egoismu dostatečně neoslabí, dokud se v něm dostatečně neprojeví mravní síly a filosofické vědění tak, aby jejich použití bylo bezpečné jak pro hledajícího, tak pro ty, s nimiž je ve styku. Teprve, když není dále možné, aby jakýmkoli způsobem úmyslně ubližoval jinému člověku v zájmu svých sobeckých cílů, uzná vyšší já, že je připraven vlastnit takové síly trvale.

V lidském životě však existuje nepředvídatelný prvek, který se zvětšuje, spíše než zmenšuje, jak kvalita onoho života stoupá nad průměr. Vidíme to jasně v případě pokročilého hledajícího, který musí procházet a podrobovat se těžkým zkouškám, které nemají karmický původ, ale které jsou mu kladeny do cesty jeho vlastním vyšším já za účelem rychlejšího pohybu kupředu. Mají podpořit a nikoli zpomalit jeho růst, urychlit a nikoli bránit jeho rozvoji. Ale tohoto účelu dosáhne, pouze když hledající rozpozná jejich pravý záměr. Takové rozpoznání je nemožné, jestliže stále lpí na stanovisku nižšího ega nebo jestliže má pocit, že toto utrpení je nezasloužené a dívá se na ně s rozmrzelostí místo s pochopením, s trpkostí místo s rezignací. Lidský život není takto zcela v zajetí přísných pout karmického zákona. Nadjá, které je vlastně pravou podstatou života, je

svobodné. Ten, kdo se upsal tomuto vysokému hledání, musí být připraven přijmout a dychtivý pochopit strasti a trýzně, které jeho hlubší moudrost pokládá za vhodné na něho seslat.

Řadou postupných ztrát, potíží nebo zklamání, nebo takzvaného dobrého osudu, končícího těmito bolestnými okolnostmi, bude hledající postupně zbavován těch připoutaností, z kterých neměl sílu se dobrovolně uvolnit. Vstupuje do období, kdy je zkoušen z nitra i z vnějšku, kdy jeho touhy a připoutanosti, jeho ctnosti i neřesti budou přinuceny ukázat svou skutečnou sílu.

Nechť se nikdo nevydává na hledání s falešnými nadějemi, že se mu bude neustále dařit dobře. Neboť se také dal do boje. Jakmile hledající nastoupí cestu, klid – ve smyslu vnitřní lenosti nebo nedostatku zevních událostí – nebude už nikdy jeho. Vztah mezi jeho vyšší a nižší přirozeností bude vždy vztahem napětí a v určitých krizích to bude strašné a nesnesitelné. Jeho počáteční boje mu budou odpírat příjemný odpočinek nebo libé uspokojení. Depresivní nálady budou nevyhnutelně znovu a znovu přicházet, když si ostře uvědomí chyby a nedostatky, nebo když se mu vrátí vzpomínky na neúspěchy a prohry. Musí překonat předsudky a zdolat vášně, opustit nižší emoce a ukázat nižší mysl.

Nepřátelské síly zjevně nebo zamaskované ho budou vyzývat nebo na něho budou čekat v záloze podél stezky. Bude si musit mezi nimi razit cestu. Neboť ony budou používat lákadel, aby ho odvedly od hledání, budou vymýšlet pasti, aby ho chytily a používat lidí, aby mu ubližovali různými způsoby, a tak budou tyto síly plnit své zlomyslné záměry. Budou k němu přicházet nápady, o nichž zjistí, jestliže je bude neústupně sledovat k jejich zdroji, že i když jsou zdánlivě správné, ctnostné nebo moudré, vznikají v těchto silách. Nebezpečí, že sejde z cesty, ho ohrožuje na každém stupni, dokud neprojde celým noviciátem. Tato situace je stejná pro hledajícího, který jde bez učitele i pro toho, kdo jde s učitelem hodným důvěry. Žádný učitel ho nemůže zbavit nutnosti čelit přísným zkouškám, zakoušet pokušení, podstupovat protivenství a být znepokojován nepřátelskými silami.

Poslední věta vyslovená umírajícím Buddhou k jeho žákům obsahovala varovná slova: „Budte ve střehu!“ Čím dále hledající pokročí, tím více musí být ve střehu před nástrahami zlých sil, jejichž práce svádět ho z cesty se stává lstivější a lstivější, tak jak on sám se stává moudřejší a silnější. Čím usilovněji pracuje, tím více provokuje odpor, čím rychlejší je jeho postup, tím častěji se setkává s pokušeními, nástrahami a pastmi. Jako začátečník, bude musit bojovat proti našeptávání těchto sil v sobě samém. Jako adept – u něho budou tyto síly z jeho mysli a srdce odstraněny jen, aby našly zakotvení v myslích a srdcích jiných mužů a žen, kteří se náhle stanou vůči němu nepřátelští. Tyto osoby mohou v některých případech patřit k jeho osobnímu okolí, v některých případech pouze zkříží jeho cestu a v jiných se mohou o něm pouze doslechnout. Ale každý projeví nějakou negativní vlastnost v odpověď na démonické našeptávání a bude ji řídit proti němu. Každé našeptávání bude mít mesmerický charakter. Mohou to být pochyby, pokušení, lež, zlost, strach, závist nebo nenávisť. Budou pokusy vyvolávat zatrpklé city, rozdmýchávat vášeň a vyvolávat nenávisť. Tato nepřátelská síla se pokouší zabránit nebo dokonce zničit osobní pokrok hledajícího, tak jako se snaží zabránit nebo zničit adepty altruistické snahy napomáhat pokroku lidstva. Zvláště adept může být kritizován, může snášet nezasloužené pomluvy nebo potměšilý odpor. A tak, když vnitřní potíže jsou konečně přemoženy, vnější potíže začnou zvedat své hlavy. Prvnímu se může vyhnout tím, že zanechá cesty. Druhému může uniknout tím, že se zřekne altruismu a stane se egocentrickým mystikem. Proto je mentalismus pouze pro silné a soucitné, ne pro zbabělce, egoisty nebo lenochy. Ale adeptství má i svá odškodnění. Jestliže ostatní zde klopýtají noční temnotou nebo tápají v šeru, adept kráčí bezpečnou nohou v jasném poledním světle. A tam, kde oni musí bojovat osamoceně, on si je naopak vždy vědom požehnané přítomnosti po svém boku.

Lidé, kteří vyjadřují negativní síly, nejsou ničím méně, než mentálními loupežníky a

jednoho dne budou trpět karmickou odplatou za takové špatné jednání. Je snadné pro bystré lidi, aby rozeznali neklamné znaky falešných nebo bezohledných nároků, když se objeví jako přehnané a extrémní osobní požadavky – jako obchodní vykořisťování, jako podnět k sexuální volnosti, jako hladce zdvořilé ponoukání k politické nenávisti a k destrukci společenských vztahů – ale je těžké pro člověka bez důvtipu je rozeznat, když jsou maskovány vznešenými naukami nebo krásnými frázemi.

Guru

Obtíž úkolu sebezdokonalení se nemá podceňovat a právě z tohoto důvodu, jakož i z jiných důvodů, se od dávných dob hledajícím doporučuje, aby získali pomoc gurma. Od něho mohou dostat inspiraci, vedení a jistotu, telepaticky přenášenou Sílu, nazvanou milost.

Není nutno stále žít blízko gurma, jak se mnozí domnívají. To, co je skutečně nutné, je setkat se s ním aspoň jednou na této fyzické úrovni, i kdyby to bylo pouze na pět minut. Potom je možno dostávat telepaticky jeho pomoc vnitřně a mentálně, bez dalšího fyzického setkání. To je proto, že skutečný guru není tělem, ale vnitřním Bytím, Myslí v pozadí těla. S tímto vnitřním Bytím se musí hledající snažit vejít do kontaktu pomocí vztahu ke guruovi, k Pravdě, ke Skutečnosti. Takový vztah si hledající buduje sám svým mentálním postojem, svou vírou, oddaností a poslušností k Cestě, která je mu ukázána.

Na závěr této kapitoly umísťujeme popis dvou cvičení.

Cvičení sebezkoumání

Hledající by měl čas od času provádět analytický přehled důležitých událostí, zkušeností a postojů své minulosti. Nejsou to dobré, ale zlé emoce a skutky, jejich zdroje a následky, kterým by se měl obzvláště věnovat, mentálně si je zobrazovat a zkoumat z perspektivy svého vyššího Já – Nadjá. Ale pokud to neučiní s dokonalou poctivostí v neosobním nezúčastněném a objektivním a sebekritickým duchu, pokud k nim nepřistoupí s citovou sebekázní, kterou dobrovolně přijal, nepřinese to požadované výsledky. Nestačí jen oplakávat své chyby. Měl by se pečlivě naučit všem lekcím, které poskytují.

Měl by studovat své minulé omyly odhodlaně ne proto, aby si emocionálně dělal výčitky, ale aby se konstruktivně zlepšil.

Každý den musí pozorovat své myšlenky a každý večer kontrolovat své skutky. Pravidelně musí na své motivy používat skalpel. Musí neosobně analyzovat a znovu analyzovat sám sebe.

To neznamená, že by měl neustále důležitě zkoumat své nálady, analyzovat své city a být si předmětem své vlastní pozornosti. Znamená to, že by to měl dělat jen na chvíli, v určité době nebo při pravidelných příležitostech.

Sebezkoumání vyžaduje, aby vyhledal a identifikoval pozitivní vlastnosti stejně jako negativní, jestliže si má udělat správnou představu.

Zde je zapotřebí jemná rovnováha. Jestliže se stane příliš kritický ke svému vlastnímu já, ke svému charakteru, ke svým rozhodnutím, volbám a postojům, může zjistit, že se stává chorobným a jeho vůle k činům je paralyzována.

Musí být na strážích před překrucováním, logickým vysvětlováním a před klamy bezděky používanými jeho egem, když se analytická cvičení stávají nepřijemná,

pokořující nebo bolestivá. Ani by neměl připustit, aby upadal do nástrah sebelítosti.

Během této půlhodinky se musí zdržet osobního pohledu na život. Po tu dobu musí stát mimo ego a pozorovat neosobně a nezúčastněně jeho činy a emoce stejně jako události a náhody, se kterými se setkává. Musí zkoumat všechny tyto zkušenosti, jako kdyby se staly někomu jinému. Shromažďuje materiál pro své meditativní úvahy ze všech hlavních událostí a epizod, konání a cítění celého dne. Jeho úvahy o nich se musí ubírat dvojitým směrem; v prvním se jednoduše vzdává omylů, iluzí a komplexů; ve druhém se učí pravdě, principům a ctnosti.

Při přehlížení minulosti si žák pokorně uvědomí své chyby a smutně si přičte vinu za svůj neúspěch. Nemrhá již více svým časem tím, že by sháněl alibi nebo odsuzoval druhé lidi za své potíže. Ani si nestěžuje na osud. Nyní chápe, že toužením po duchovním vzrůstu a modlitbami o duchovní pomoc byly právě tyto zkušenosti, které odhalují jeho slabosti a vynášejí jeho vady, odpovědí na jeho modlitby; Milostí, vyzářenou na jeho duchovní touhy.

Jeho vzpomínky na nešťastnou minulost nebo na chybnou přítomnost musí být přeměněny v lekce moudrosti. Jinak jsou jeho meditativní úvahy o nich pouze živnou půdou pro rozmrzelost a jiné negativní myšlenky.

Měl by vyvinout smysl pro sebekritiku na vysoký a dokonce až na bolestivý stupeň. Nemůže si již dovolit chránit své ego, jak to dělal v minulosti, nebo hledat výmluvy pro jeho politováníhodné slabosti a pošetilosti.

Jak bude myslet, cítit nebo jednat v kterékoli dané situaci, bude převážně determinováno minulými sklony. Jak důležitá je pak potřeba kritického sebezkoumajícího cvičení.

Lze říci, že téměř celý váš život může být řízen, ovládán a kontrolován jednoduchou metodou: jednou za den udělat inventuru.

Nesmíme se snažit uniknout následkům svých skutků jenom tím, že je předáme Nadjá. Nesmíme je předat dříve, než jsme se vážně snažili zvládnout jejich lekce. Jestliže je předáme předčasně, budme ujištěni, že vůbec nedosáhnou Nadjá.

Další cíl, který musí mít na zřeteli, když si vybavuje minulost a hledá do očí bijící poučení, je rozpoznání práce karmy v některých z těchto zkušeností.

Musí se neoblomně dívat do tváře ošklivé pravdě o sobě a potom se horlivě snažit chovat myšlenky, které působí proti ní, dokud se nestanou zvykem.

Jestliže jsme však neučinili pokus očistit se tím, že podstoupíme mentalistickou kázeň, potom i tyto analýzy minulosti budou pro nás mít malou nebo žádnou hodnotu. Zkušenosti nebudou zkoumány takové, jaké skutečně jsou, ale jak si je zkoumající přeje vidět. Pak se stane, že komplikující nebo bolestivé následky našich vlastních hrubých chyb, slabostí nebo hříchů budeme hodnotit jako důkazy chyb druhých lidí. Naše osobní city budou dominovat a tím špatně pochopíme každou situaci. Jestliže zdroje našich vlastních neshod nebudou poznány, nebudou učiněny nutné změny v myšlení.

Je povinností žáka, který to myslí vážně, pátrat pod povrchem svých činností a objevovat jejich pravé motivační síly, zkoumat své city a impulsy a zjistit jejich skrytý charakter a nevysvětlovat je klamně na příkaz svého ega. Musí sondovat ve svých postojích a odhadovat, kde mají svůj původ; musí se naučit analyzovat své city nezaujatě a chladně – úkol, který málokdo rád dělá nebo dělat umí; musí získat jasné pochopení příčin svých nezdarů a omylů.

Je třeba varovat: Když chybí pokora, často sejde morální sebezkoumání z pravé cesty a přinese zavádějící výsledky.

Musí vyhledávat a zbavovat se chorobných fobií a předsudků, zábran a neuróz,

utkvělých myšlenek a ostatních mentálních poruch. **Musí vidět sám sebe ne tak, jak ho vidí jeho obdivovatelé, ale jak ho vidí jeho nepřátelé.**

Měl by pokračovat ve zkoumání svých slabostí a v konstruktivním přemýšlení o nich, o jejich příčinách a následcích. Zlepšení charakteru a povznesení morálního stavu je základem každé duchovní práce.

Toto nikdy nekončící zkoumání významu vlastního života a života lidstva, tato neustálá analýza svého charakteru a svých motivů vede k rychlejšímu vývoji vlastní mysli a zušlechtění vlastního ega, k rychlejší realizaci sebe a k rozvinutí vlastních vnitřních možností.

Žák by měl svědomitě pátrat po svých slabostech charakteru a omylech intelektu, a když je takto odhalí, jakož i pokoří sám sebe, měl by neustále být před nimi na stráži, dokud se mu nepodaří je úspěšně zcela zlikvidovat.

Večerní hodina než jde spát, by měla být také hodinou, kdy si v paměti vybaví události, skutky a rozhovory dne a současně zhodnotí jejich charakter z vyššího hlediska. Když však toto cvičení ukončí, měl by aspirant úmyslně zcela odvrátit svou mysl od všech světských zkušeností, všech osobních záležitostí a dovolit, aby se na něho sneslo tiché mlčení oddaného uctívání.

Mentalismus nepodporuje chorobné zabývání se minulými hříchy, ztracenými příležitostmi nebo spáchanými omyly. To je pouze maření času a podlamuje to sílu. Analýza skončena, lekce zvládnuta, náprava provedena, co zbývá, musí být zapomenuto. Proč zatěžovat paměť a zatemňovat svědomí tím, co nelze napravit, když tím nelze udělat nic dobrého?

Každá jednotlivá vzpomínka na tyto minulé chyby je sama sebou opakovaným trestem.

V těchto uvolněných chvílích, kdy jeho myslí prochází panoráma jeho vlastní osobní minulosti a on nechává události míjet, ale přitom si podržuje jejich poučení, může cvičit neosobnost, která prospěje jeho budoucím životům.

Cvičení morálního sebezlepšování

V počátečních údobích vývoje je třeba zařadit cvičení konstruktivního budování charakteru. Ta potom budou přípravou pro cvičení ztišování mysli.

Na tomto stupni vývoje hledajícího měla by být nejdůležitější část meditace zasvěcena morálnímu sebezlepšování. Jestliže udělal určitý pokrok v umění meditace, získal mocnou zbraň, kterou může použít v boji proti svým vlastním sobeckým vlastnostem a osobním slabostem. Musí rozjímat nad svým chybným chováním v minulosti i přítomnosti, litovat, že se vyskytlo, a rozhodnout se, že se zbaví slabostí, které ho k němu vedly. Musí předpokládat možnost výskytu podobných situací v budoucnosti a představovat si, že v nich jedná tak, jak by jeho lepší já chtělo, aby jednal. Když, místo aby používal čas meditace jenom k pasivnímu hovnění si v citovém míru, který poskytuje, vyhradí část tohoto času pozitivní snaze získat vládu nad těmito vlastnostmi a slabostmi, shledá, že posílení vůle a zintenzivněná představivost těchto okamžiků se stávají skutečně tvořivými. Neboť ony budou mít tendenci se úspěšně opakovat v jeho pozdějším vnějším chování. To, co si představoval pro sebe a o sobě během meditace, se náhle vrátí do jeho vědomí během doby po meditaci nebo se dokonce přímo projeví ve vnějších skutcích, kdy jejich meditativní stimuly byly zcela zapomenuty.

Tvořivé myšlení: Toto cvičení používá jednu z nejcennějších sil člověka – zduchovnělou představivost. Každý člověk vlastní do určitého stupně schopnost tvořit

představy a umělci ji vlastní do stupně mimořádného. Student se musí snažit získat něco z této umělecké představivé schopnosti a potom ji sjednotit s ozařující a dynamizující silou svého vyššího Já. Ale to lze úspěšně a dokonale dosáhnout pouze tehdy, když jsou za prvé jeho představy v harmonii s božskou vůlí a za druhé, když se stal pokročilým v praktikování meditace. Avšak málokdo může tyto podmínky splnit. Nicméně všichni se mohou pokoušet a mít prospěch z tohoto cvičení, i když jejich pokus bude váhavý, jejich prospěch částečný a výsledky nedokonalé. Neboť i tak to bude velice cenné. Toto je správný způsob jak přimět představivost, aby mu sloužila místo, aby ji nechal mizet v neužitečných fantaziích nebo neužitečném denním snění.

Toto cvičení přijímá a využívá sílu imaginace, schopnost vizualizace, která je jednou z charakteristických znaků, které odlišují člověka od zvířete. Vkládá žádoucí vzory do mysli a vkládá je tam pravidelně, dokud nezačnou ovlivňovat jak způsob, kterým se blížíme ke štěstí, tak i štěstí, které se blíží k nám. Tyto vzory se týkají charakteru jáství a budoucnosti jáství, vykreslují ideál a předpovídají zítřek.

Meditace zaměřená na nápravu a zušlechtnění charakteru by měla mít dvojí pojetí. Na jedné straně by měla být analytickou a logickou sebekritikou, odhalující vady a slabosti, nepříjemné následky, ke kterým vedou, jak pro člověka samého, tak pro ostatní. Na druhé straně by měla být tvořivým a imaginativním představováním si ctností a kvalit, které jsou opakem vad a nedokonalostí odhalených při předchozím pojetí. Meditující by si měl představovat sám sebe, jak vyjadřuje tyto povahové vlastnosti v činnosti.

Čin reprodukuje obraz, který si žák namaloval ve své představivosti. Jeho ideální charakter, jeho dokonalý vzor chování nemusí nadále zůstat nere realizovaný ani marný.

Existují dva činitelé, kteří zpožďují nebo urychlují, zabraňují nebo uskutečňují cíl, který se snaží dosáhnout tvořivým použitím myšlenky. Prvním je jeho individuální osud, předem určený od narození. Druhým je soulad nebo nesoulad mezi jeho osobním přáním a neosobní vůlí Nadjá pro jeho vlastní evoluci. Čím neosobnější pohled na svůj život může zaujmout oddělováním svých potřeb od svých přání, tím pravděpodobněji se jeho přání splní.

Má si představovat právě tu vlastnost, kterou se snaží získat, přesně jak v něm vzniká a projevuje se jeho činy.

Užitečným meditačním cvičením je vytvářet si dopředu pomocí představivosti jakékoli setkání, ke kterému pravděpodobně v blízké budoucnosti dojde s druhými lidmi nebo s lidmi, s nimiž žije, pracuje nebo se stýká, setkání, které může vést k provokaci, podrážděnosti nebo hněvu. Student by měl vidět takový incident očima své mysli před tím, než se skutečně udá na fyzické úrovni, a konstruktivně si představovat sebe, jak jím prochází klidně, vyrovnaně a se sebekontrolou – přesně tak, jakým by v té chvíli být chtěl nebo měl.

Meditace by měla začínat krátkou, tichou modlitbou k Nadjá, pokornou prosbou o vedení a Milost. To lze provádět v kleku západním způsobem, nebo v sedě orientálním způsobem. Po přednesení své modlitby by měl aspirant usednout do pozice, kterou obvykle užívá při meditaci, zavřít oči a snažit se zapomenout na všechno ostatní. Potom si může vytvořit mentální obraz svého vlastního obličej a ramen, tak jako kdyby se na sebe díval z neosobního hlediska. Měl by pokládat osobu na obraze za cizince. Nechť nejdříve uvažuje o jeho chybách a slabostech, ale později nechť o ní uvažuje jako o vyměněné osobě, vybavené ideálními kvalitami jako je klid, duchovní touha, sebevláda, duchovnost a moudrost. Takto otevře dveře vyššímu Já, aby mu mohlo sdělit své poselství formou intuice. Měl by být připraven zasvětit léta intenzivnímu úsilí v sebezkoumání a v sebezdokonalování. To je základ pro pozdější práci. Jednou, až bude

charakter zušlechtěn, bude cesta k získání vedení a Milosti volná.

Ten, kdo se snaží nalézat, musí se nejprve zredukovat do jakéhosi druhu abstraktního idealismu a oddat se ve slavnostním a sladkém poddanství těm vlastnostem, které kontempluje a které si představuje.

Cvičení tvořivé meditace: Žák může přemýšlet o pravděpodobných setkáních příštího dne, jestliže cvičí večer, nebo nastávajícího dne, jestliže cvičí ráno, o událostech, které pravděpodobně potom nastanou a o místech, kam pravděpodobně bude muset jít. Současně s tím si může představovat, jak by se měl chovat, jak myslet a co mluvit za těchto okolností. A jestliže má toto cvičení prokázat svou hodnotu, měl by vždy zaujmout stanovisko svého lepšího, vznešenějšího a moudřejšího já, Nadjá.

Každá pomocná autosugesce daná v tomto okamžiku kontempace vyklíčí jako semeno a přinese své viditelné ovoce v pravý čas.

Jestliže žák neustále medituje na Ideál, tvořivá síla imaginace do něj postupně implantuje podobu kvalit, vlastností a ctností tohoto Ideálu. Ten se skutečně stane jeho druhým já, se kterým se stále více ztotožňuje.

Pomocí těchto neustálých úvah o zkušenosti se pomalu mění jeho charakter, což potvrzuje Sokratův výrok: „Ctnosti je možno se naučit.“ Ideál pro něj zobrazuje ten druh člověka, kterým chce být.

15. MEDITACE

Zapomněli jsme hledat v nitru osvětlení, které tam je, a tak jsme hrozně nevědomí a ztraceni v duchovní temnotě. Pobíháme sem a tam, ale kam docházíme? Pohledte na stále se zvětšující spěch a rozptýlenost moderního života. Bůh není ani tak odmítán, jako spíše vytlačován. Jediný radikální lék proti tomuto je nalézt vnitřní ticho. Meditace, umění klidu mysli, je nejzákladnější cvičení tohoto vnitřního hledání.

Krok, který prvopočáteční Světová Mysl učinila, byl ven do projeveného světa; to poukazuje na nezbytný směr našeho posledního kroku, to jest, do nitra, do samotné mysli. A ten se děje skrze meditaci.

Při každodenních činnostech jsme silně zaujati zájmy svého ega, jemuž dovolujeme, aby omezovalo naše vědomí. Přitom toto ego, které považujeme za tak důležité, je koneckonců jenom nepatrným zlomkem života v nekonečně obsáhlejší existenci lidstva a světa. Působí jako rouška, která odděluje naše vědomí od nejvyšší skutečnosti – od Nadjá, které udržuje náš život.

Ego není totiž nic jiného než směs neovládaných myšlenek a jedině stržením této roušky můžeme dojít transcendentálního poznání sil a možností Nadjá. Vše vzniklo z této skutečnosti, existence všeho je možná jedině s její pomocí a skrze ni, veškerá moudrost leží jako stočený had v jejím objetí. Co nám brání, abychom se ujali tohoto úžasného a rozsáhlého dědictví, které je opravdu naše, je jenom toto omezené ego, tento malinký zlomek vědomého bytí, kterým jsme se obklopili jako nějakou věžeňskou zdí a z něhož umíněně nechceme vyjít.

Nyní bude popsána praktická metoda, která nám pomůže strhnout onu roušku, která nás dělí od Nadjá. Taková metoda je známa od nejranějších dob jak mudrcům Východu, tak osvícencům Západu. Upravena, přizpůsobena a doplněna, aby se hodila pro nynější svět a jeho potřeby, podána formou, která je stravitelná pro mysl moderního člověka, je s důvěrou nabídnuta na následujících stránkách jako vyzkoušené a osvědčené dědictví naší rasy, dědictví, které má nezměrnou cenu.

Tato praktická metoda se nazývá meditace. Meditace má tři části a jejím cílem je splynout s Nadjá a zažít tak insight – vhled do Poslední Svrchované Skutečnosti. V první části se jedná o základní koncentraci, která v druhé části přechází v pokročilou koncentraci, která ve třetí části přechází v kontemplaci. Všechny tři části si nyní podrobně vysvětlíme.

Avšak je velmi důležité důrazně upozornit hledajícího, že bezpečnost meditace si musí zajistit usilovným zlepšováním svého charakteru a pozvedáním svých etických standardů. Bez toho je meditace nebezpečná!

Cíle hledání nelze dosáhnout bez práce v očistování a provádění meditace. Meditace je jen částí celkového přibližování se k Nadjá, které je potřebné při jeho hledání. Práce na udržování správné duševní rovnováhy, upevňování charakteru a vyloučení zakořeněných nedostatků je ještě důležitější! Takováto ucelená očista připravuje správné podmínky a vyvíjí vyhovující vlastnosti pro bezpečné provádění meditace.

První část meditace – Základní koncentrace

Jestliže jsou myšlenky člověka stále obráceny k objektům jeho zkušenosti a nikdy k vědomí, které tyto zkušenosti umožňuje, pak je nevyhnutelné, že tyto objekty se stanou významnými a skutečnými jedině samy pro sebe. To znamená, že se člověk stane materialistou. Ale Nadjá je to, z čeho pochází jeho vlastní vědomí. Neměl by si tedy dopřávat každodenní duchovní příležitost, aby přicházel do styku s ním – se svým nejjintimnějším jástvem?

Musíme se učit umění odtahovat se od smyslové a povrchní existence. Musíme ukázat smysly, převychovat charakter s city a rozvinout inteligenci. To lze nejlépe dělat dobře uváženou sebekázní. Tři důležité směry, kterými mentalismus vede tuto sebekázeň, povedou nejen k dosažení tohoto cíle, ale i k vyššímu cíli, k rozvinutí insightu. Nenasledují jeden za druhým, ale postupují souběžně. Je třeba dát nový směr za prvé, uvažování, za druhé citům, a za třetí praktické činnosti, ve které je praktikování meditace nejdůležitějším bodem.

Od tohoto momentu již neuplyne jediný den, kdyby hledající nepraktikoval meditaci. Je potřeba opravdu medítovat každý den! Meditace se musí stát tak pravidelným zvykem, jako je jídlo, a tak žádoucím jako oběd. Hledající si nemůže dovolit, aby nechal cvičení na náhodnou nebo volnou chvíli. Musí ji včlenit do svého každého dne s železnou pravidelností. Vyžádá si to pravděpodobně určité uspořádání denního rozvrhu; způsobí mu to možná trochu nepohodlí; ale ať to vyžaduje cokoli, určitě to vrátí daleko více. Zvyky ovládají lidský život. Ten, kdo se naučil tajemství, jak si vytvářet nové zvyky, je schopen ovládat to, co ovládá život. A mezi nejlepší zvyky, které si člověk může vytvořit, patří meditace.

Jestliže je hledající připraven začít toto vznešené dobrodružství duše, musí tedy splnit tuto úvodní podmínku:

Z dvaceti čtyř hodin dne si musí zvolit dobu v trvání půl hodiny, v níž se bude moci odloučit od obvyklých osobních činností a být sám, v klidu a tichu, se svými myšlenkami.

Ten, jehož okolnosti jsou tak neúprosné, že nemůže najít ani půl hodiny pro tak vznešený účel, může pro něj využít alespoň dvacet nebo patnáct minut. Není to ani tak délka času, který tomu věnujeme, jako bdělá, soustředěná pozornost, s níž během těchto minut pracujeme.

Ale většině lidí, kteří si stěžují na nedostatek času pro meditaci, se běžně daří nacházet dostatek času na zábavu, chození do divadla, na zhlédnutí nejnovějších filmů, čtení nejnovějších pikantních novin, plané povídky a jiné společenské závazky. Což nikdy neuznají svůj závazek k božskému Já?

Půlhodina je pro většinu lidí dobou, kterou lze v denním programu vždy nalézt, jestliže je hledající opravdu odhodlán nastoupit tuto cestu. Když je to možné, mohou být vyhrazena dvě taková období, ráno a večer. To lze opravdu doporučit, ale není to základní podmínkou.

Zvolené období by mělo způsobovat co nejmenší překážky v našich každodenních povinnostech i co nejmenší nepohodlí lidem, s nimiž žijeme. Přesto existují během dne určité okamžiky, kdy Příroda na tato cvičení obzvláště poukazuje a kdy budou snadnější a plodnější. Těmito okamžiky jsou: časně ráno po rozbřesku a brzký večer před západem slunce.

Časná ranní doba je příznivá proto, že mysl je svěží, tichá a nerozrušená. Denní neklid ještě nezačal čerit její klidný povrch. Výhodou cvičení v této době je to, že se jeho výsledky „přenášejí“ do zbytku dne, náš život a práce pak probíhají v atmosféře jeho doznívání. Klid myslí je tím nejlepším možným začátkem dne. Když ho dosáhneme, uvede nás do správného vztahu s nekonečnem a do souladu s vesmírem. Takováto vnitřní harmonie zajišťuje vnější harmonii se všemi záležitostmi, jimiž se budeme nastávajícího dne zabývat. Zmenšuje pravděpodobnost hašteřivých sporů, pomáhá, aby den prošel příjemně, a vytváří zásobu klidu a moudrosti, s nimiž můžeme čelit problémům. Inspirace a nápady se později objeví jako její příjemné plody. Avšak lidé, kteří s meditací začínají, jsou v tuto hodinu v nevýhodě z jednoho důvodu. Spěchají, aby se už vrhli do světa činnosti a znovu začali svou každodenní práci. Tento spěch a rozčilení se pak stávají překážkou při jejich cvičení a ničí jemnou kvalitu jejich meditace. K meditaci máme usedat s určitou vznešenou trpělivostí, beze spěchu a neobtěžování myšlenkami na to, co máme později

dělat venku ve světě.

Pro některé lidi je vhodnější soumrak, protože unaveni denní prací se těší na odpočinek a osvěžení, neboť meditace je pro mysl změnou a určitě odpočinkem.

Jak svítání, tak i soumrak jsou podle tradice jóginů „styčnými obdobími“, kdy duchovní síly jsou obzvláště činné v atmosféře naší planety. Chvilky následující ihned po východu slunce a přímo předcházející západu slunce jsou důležitými styčnými body v časovém rytmu Přírody, kdy se síly denní činnosti setkávají se silami nočního klidu. Ve chvílích, kdy se tyto dvě mísí, je vytvářen jemný klid, který má na mysl citlivých lidí pronikavý vliv. V těchto okamžicích je kontakt s nejskrytější duší člověka mnohem snadnější.

Není vhodné volit dobu po jídle, protože absorpce tělesné energie při trávení působí na mysl a ta se stává méně bystrou, tupější, a tím nevhodnou pro ostré a jemné cvičení koncentrace, které je požadováno. Nejlepší výsledky se dostaví, když budeme medитovat se zpola nebo zcela prázdným žaludkem, avšak nikoli hladoví.

Ať si zvolíme jakoukoli dobu, v každém měsíci existují dva dny, které mají zvláštní význam v tomto systému. Tehdy bychom cvičení rozhodně neměli vynechat, ale naopak mu věnovat delší dobu. Jsou to dny, kdy slunce a měsíc přicházejí do konjunkce a opozice, to jest, **nový měsíc a úplněk. Tehdy jsou do světa vypouštěny duchovní síly a hledající je musí využít; potřebuje totiž veškerou pomoc, kterou může získat, a tyto síly jsou jakousi „milostí“ pro duše připravené a čekající v meditaci, aby ji přijaly. Musíme proto dbát na to, abychom večer za nového měsíce nebo úplněku, nebo při rozbřesku po nich následujícího dne, cvičili delší dobu, protože v této době je dosažení našeho cíle snadnější.** Duchovní sílu těchto dvou fází slunce a měsíce znali téměř všichni mudrci a zřeci starověku.

Pak existuje otázka tělesné pozice. Najděte si polohu v sedě, která je vám nej pohodlnější. Netrapte se tím, abyste zaujímali nějakou jógickou pozici. Jestliže jste již takové pozice zkoušeli a našli některou, která je snadná, pak ji rozhodně užívejte, pomůže vám. Zkrátka, nejlepší poloha je v sedě, s napřímenou pevnou páteří, na koberci nebo na židli. Musí to být pozice pohodlná, která co nejméně odvádí mysl od jejího zvoleného tématu a nebude připomínat existence těla. Je vhodné zaujímat při cvičení vždy tutéž pozici.

Dalším důležitým faktorem je okolí. To má velký vliv na mysl. Hlavními požadavky zde jsou: samota a ticho. Během svých snah proniknout do vnitřních hlubin bytí bychom neměli být vyrušováni ani rozptylováni fyzickým tělem. Nesmíme zapomenout, že i když jsme se usadili v pohodlné pozici, tělesné smysly budou nadále činné, budou pokračovat ve své normální činnosti, to znamená, v přenášení smyslových dojmů do mozku. Jestliže chceme proniknout do hlubin mysli, musí být tyto tělesné smysly přinuceny ke klidu. Proto bychom měli cvičit, pokud je to jen možné, v místě zcela osamělém a naprosto tichém.

Během meditace by měl žák zavřít oči, aby tím usnadnil soustředění a zamezil přístupu vnějších rušivých dojmů. Když jsou oči otevřené, přenášejí do mozku světelné podněty, což udržuje fyzický svět v poli pozornosti.

V praktikování této metody – meditace, je vnitřní postoj stejně důležitý, jako je postoj těla. Spěch odbýt si meditaci a „mít ji z krku“, jsou činitelé, kteří jsou na škodu každému pokroku ve vnitřním životě. **Meditaci musíme provádět v náladě nadějně, důvěřující a optimistické a nikdy se od ní neodchýlit. Zároveň nesmíme zapomenout, že je nesmírně důležité, abychom byli pokorní. Pokora je prvním krokem na všech cestách, které vedou k Nekonečnu, bez ohledu na to, jak jsou odlišné, a je také krokem posledním. Musíme začínat s vírou, že Pravda je dosažitelná, že mysl může být zvládnuta, že protivenství okolí lze přemoci a že vytrvalé úsilí nalézt Nadjá nakonec přivolá jeho Milost.**

Nesmíme spěchat, ani být netrpěliví. Jestliže se nebudeme v tomto mentálním světě pohybovat s klidnou důvěrou a odhodlaností beze spěchu, zmaříme svůj cíl. Měli bychom ke své půlhodině usedat s vědomím, že k úvodnímu „kutání“ v mysli je třeba určitého času, než se dostaneme k jejím hlubším úrovním. Proto musíme očekávat výsledky odevzdání do vůle osudu, zatímco pracujeme pro jejich dosažení. Nesmíme váhat při hledání tohoto nového vnitřního postoje, protože sám fakt, že jsme nastoupili tuto cvičení, je dokladem toho, že nás Nadjá vybízí, abychom se probudili. A zájem Nadjá sám o sobě je zvěstovatelem jeho přicházející Milosti.

Meditace má však – kromě svého význačného místa při hledání Nadjá – také svou vlastní užitečnou hodnotu v běžném denním životě lidí. Tyto okamžiky, úmyslně oddělené pro tento účel od denního života, mohou poskytovat člověku drahocenný mír a odpoutanost. A takto tyto okamžiky v nás vybudují onu zmiňovanou sebekázeň citů a dají jim nový směr.

Nyní jsme připraveni začít praktikovat první stupeň meditace – základní koncentraci. Zavřeme oči a uzavřeme svou mysl každému dojmu přicházejícímu od pěti smyslů. Toto vede k přerušení spojení s vnějším světem a umožňuje putování hluboko do našeho nitra.

A tak první úsilí se zaměřuje na vyvinutí soustředění. To zahrnuje schopnost uvést svou mysl do jednobodového stavu. Toto je onen první stupeň – základní koncentrace, což je zkrocení těkavých myšlenek.

Jedním ze základních klíčů k úspěchu v meditaci je dokonalé soustředění pozornosti. Hledající se musí naučit jak soustředit sílu svého myšlení jedním směrem a tak zvýšit jeho intenzitu a zvětšit jeho vliv. Čočka může soustředit sluneční paprsky do jednoho bodu na útržek papíru, až papír začne hořet. To je dobré podobenství pro to, co musí dělat hledající při tomto cvičení.

Průměrný člověk nezodpovědně přechází od jedné myšlenky ke druhé a lehkomyšlně nechává svou mysl pracovat, jak se jí zlíbí. Jeho myšlenky jsou však něco, za co je odpovědný, a budou ovlivňovat – a také ovlivňují – celý jeho fyzický život. To, že je radno eliminovat nežádoucí myšlenky a pěstovat myšlenky ušlechtilejší, je něco, co je nutné pochopit. Po prostudování nauky mentalismu již víme, že existuje vztah mezi tím, co člověk myslí, a tím, co se mu ve fyzickém světě přihodí, mezi stavem jeho vlastní mysli a jeho fyzickým blahem. Je to pravda, že vnější život člověka je odrazem jeho mentálního světa. Bohužel, náš věk je tak přesycen materialistickými názory na život, že do značné míry ztratil vzpomínku i víru v jemnější mentální síly člověka. Nicméně tato ztráta nemůže změnit a ani nemění zásadní fakt jejich existence. Pokud zůstaneme v duchovní nevědomosti, potud budeme po své cestě tápat se šedým zákalem materialismu na svých očích. Výsledkem je mnoho zbytečného utrpení a naprostá neschopnost pochopit hlubší záměry Přírody a předurčení naší rasy.

Získat kontrolu nad svými rozptýlenými myšlenkami a city znamená nastolit suverenitu, kterou jsme ztratili. Člověk musí být naprostým pánem ve sféře své mysli, jestliže má dokonale splnit evoluci, kterou mu předložila Příroda. **Neschopnost ovládat myšlení vede tajemnými cestičkami ke všem druhům utrpení.** Je přece známou pravdou, že mnoho rozhodnutí, událostí a příhod našich životů je silně ovlivněno naším navyklym způsobem myšlení. Změnit proto tento způsob myšlení do jisté míry znamená změnit okolnosti a prostředí našeho života, ale i získání sebedůvěry a vnitřní pohody. A proto žádné cvičení než toto cvičení ovládnutí myšlenek není důležitější pro lidi, kteří jsou nějakým způsobem nespokojeni se životem.

Už jen z těchto důvodů by měla být věnována co nejbedlivější pozornost životu myšlenek. Existují však i jiné a vyšší důvody, proč by měl člověk řídit mysl novým směrem. Pomocí mysli totiž může proniknout do tajemství království nebeského – do Nadjá a odhalit, že existuje a jaké skutečně je. Pomocí správně vedené mysli se nám odhalí nejniternější jáství a my vejdemě přes jeho zahalenou svatyni do vyššího, božského stavu. Toto usměřňování mysli, nazývané meditace, přetváří mysl a nutí myšlení, aby nám sloužilo a netyranizovalo nás.

Pro účel koncentrace se soustředíte na něco, co vás odvede od zevního světa – na nějaký ideál, představu nebo ideu. Soustředěním je myšleno zastavení tohoto stále se měnícího návykového bloudění intelektu, jeho pevné zaměření jediným směrem. Metoda átmavičára je typ meditace, kdy se koncentrujete na ideu (otázku): „Co jsem já?“ Tato metoda je navrhována proto, že je součástí té nejpřímější ze všech metod duchovního sebepoznání, kdežto jiné směry koncentrace jsou větší nebo menší oklikou k tomuto cíli. Nejpřímější je proto, že mezitím, co se snažíte vyvinout svou schopnost soustředění, slučujete toto úsilí se snahou přiblížit se k svému duchovnímu Jáství.

Na začátku meditace si připomeneme strohým konstatováním: „Nejsem tímto tělem, nejsem city a nejsem ani myšlenkami!“ A dále postupujeme tak, že si v nitru položíme otázku: „Co jsem já?“ a soustředíme se na ni.

Hlavním účelem v tomto počátečním stupni je ovládnout myšlenky, zvládnout mysl, a proto, když jste si zvolili svůj námět, musíte se snažit, abyste nenechali mysl od něho odbíhat. Mysl je povstalec, jak jistě sami poznáte. Když se mysl zatoulá, jako to na začátku dělá velmi často, pak ji násilně vraťte ke svému tématu. V okamžiku, kdy shledáte, že vaše pozornost odbočila jinam a uhýbá z cesty, kterou jste jí určili, přinut'te ji, aby se vrátila. Nezáleží na tom, že se vaše myšlenky zatoulaly, protože je to způsobeno vrozeným a přirozeným neklidem mysli, ale je důležité, abyste je znovu vrátili, jakmile upozorujete změnu, a opět přemýšleli o předmětu, který jste si původně zvolili.

Překážky a obtíže v meditaci existují; jsou přirozené a většinou společné všem nováčkům. Mysl zatvrzele odbíhá od svého zvoleného tématu. Často není její odklon po nějakou dobu upozorován; pak si náhle meditující uvědomí, že myslel na tučet různých věcí místo na jedinou nebo že zapomněl samotný námět své meditace. Můžeme se divit, že indičtí jóginí přirovnávají mysl k opici, která se rozzuřila a bezcílne skáče sem a tam? Většina z nás se po celý den nechává unášet proudem řítících se myšlenek a přání nebo podléhá šílenému bláhovému spěchu. Meditace je snahou přenést se na tichý ostrov sebe-poznání; proto je odpor proudu proti této snaze nevyhnutelný.

Jakmile jednou myšlenky vzplanuly duchovní touhou a je pocit'ováno silné přání správně se naladit, pokrok už nebude tak pomalý a začneme vstupovat do „stavu koncentrace“ s menší námahou a častěji.

Když hledající provádí tato cvičení pravidelně a pevně se rozhodne, že ovládne myšlenky, dříve nebo později pocítí pokrok a začne se probíjovat z mlhavého stavu, který provázal jeho dřívější snahy. Tato předpověď může posílit jeho naději a důvěru, což jsou dvě vlastnosti, které na této cestě velmi pomáhají. Naděje je nesmírně důležitá, protože nezdaru dosáhnout zřetelný a jasný pokrok bude jistě mnoho a mohou trvat po celá léta a mysl bude stále znovu a vytrvale odbíhat od úkolu, který jí hledající vytkl. Člověk, který navzdory tomu pokračuje ve svých cvičeních a stále věří v jejich účinnost, jednoho dne ke svému úžasu odhalí, že je mu za jeho trpělivost a optimismus náhle udělena bohatá vnitřní odměna.

Koneckonců, musí cvičit pouze po krátké období každý den. Zbytek dne může žít zcela normálním způsobem, užívat svůj intelekt stejně aktivně jako dříve. Účinek tohoto každodenního zklidňování intelektu se přesto začne postupně projevovat nejrůznějšími pozoruhodnými způsoby.

Nakonec, po dlouhých cvičeních a opakováních těchto cvičení, se mysl nabaží svého vzpírání; nabaží se toho, aby utíkala jen proto, aby byla zase neúprosně zahrnuta zpět, podrobí se a zůstane právě tam, kde ji chcete mít. To je tedy dosažení koncentrace – schopnost zapomenout na své okolí a stáhnout se do svých myšlenek a žít zcela v nich. Víte pak jen, že existují myšlenky, do kterých jste ponořeni, a že ony jsou to jediné, na čem vám v této době meditace záleží. Takhle vypadá zvládnutá koncentrace. Ona však vyžaduje velikou sílu předsevzetí, která není běžná. Nemáte-li dostatek síly, pak se musíte snažit ji vyvinout opakovaným úsilím, opakováním tohoto cvičení den ze dne, týden po týdnu a měsíc po měsíci, až se to stane snazším. Mnozí se o to pokoušejí po dlouhá léta. Abstraktní mentální koncentrace je vskutku jedním z nejobtížnějších výkonů.

Tímto denním cvičením začínáte svou mysl snadněji přivádět k činnosti v jednom směru; bude stále více soustředěná, stále více do sebe ponořená a odtažená od vnějších věcí. Zprvu to může být prováděno s pocitem povinnosti, možná trochu nepříjemné povinnosti, protože toto cvičení je obtížné. Po nějaké době, může to být po měsících nebo letech, obtížnost zmizí a vy tomuto cvičení přivyknete. Jako výsledek opakování se dostaví doba, kdy koncentrace se stane naprosto spontánním. Tvrdé lopocení při zápasu s toulajícími se myšlenkami se pak stane zbytečným. Ještě později přijde čas, kdy obrátit se do nitra a přivést mysl k jejímu středu nebude ani obtíž, ani věcí pouhé povinnosti, nýbrž skutečným potěšením, pravou radostí.

Druhá část meditace – Pokročilá koncentrace

Co máte dělat dále? Nyní se musíte připravit na vstup do jiné fáze, kterou je pokročilá koncentrace, a to je bod, kde najdete opravdová dobrodiní a pravé plody svého mnohaletého úsilí. Až dosud jste se museli namáhat a bojovat. Nyní se snažíte o úplný mentální klid. Ukázněnou mentální aktivitu musí následovat ovládaný mentální klid – klid, který tím, že rozevívá přítomný okamžik, vpouští nás do věčnosti a osvobozuje nás od kukly myšlenek, kterou se neustále oprádkáme. Od této chvíle se máte snažit utišit mysl jakožto celek, vypustit z okruhu vědomí to, o čem jste meditovali, a přitom zůstat v tomtéž soustředěném stavu, v tomtéž pohrouženém postoji, který jste měli předtím.

Na tomto stupni se musíte otázat, kdo to je, kdo cvičí meditaci. Kdo je ten, kdo se snaží uklidnit mysl? Pak musíte uctivě čekat. Odpověď bude ohlášena intuicí, jemným pocitem a něčím velmi neurčitým. Tu si nemůžete vynutit. Musíte vyvinout tu nejbystřejší pozornost a tomuto pocitu se podrobit. To je ona vyšší meditace, kdy dovolíte vnitřnímu světu, aby se vám odhalil.

Meditace se nyní má změnit v odvrácení se od myšlení, přičemž má člověk zůstat tak bystrý, tak zabraný a tak soustředěný, jako když je v nejhlubším stupni přemýšlení, jaký si lze představit. Musíte se snažit přivést mysl hlouběji do ní samé, aby se dostala do jednoho bodu – nikoli do řady bodů, a tam bude spočívat, zbavena činnosti.

Prožijete určité zvláštní zkušenosti. Můžete například, nechávající stranou veškeré vize, pociťovat, že se vznášíte částečně nebo zcela mimo své tělo. Můžete cítit, že se stáváte pouhým prostorem. Takové pocity jsou velmi dobré a jsou známkou zřetelného pokroku. Jsou známkou toho, že se osvobozujete od těla, které bylo závažím, přidržujícím vaše myšlenky k objektivnímu světu. Nebojte se, když se dostaví. Když se na tomto stupni zdá, že neznámá síla tlačí vaši hlavu dolů, neodporujte tomu, nýbrž nechte hlavu hluboce klesnout a spočinout na hrudi. A opačně. Když se zdá, že tato síla hlavu zdvihá, poddejte se tomu.

Je také možné, že se za meditace stanete ospalými. Jestliže člověk cvičí sám, bez pomoci učitele, pak ospalost je rozhodně obtíž, překážkou v meditaci a musíte se ji pak snažit přemoci prostou bojovnou silou vůle, protože spánek v takové době není určitě

meditací a nemá žádnou duchovní hodnotu. Takový spánek je uváděn jako jedna z pěti překážek v józe. Ale je překážkou jedině lidem, kteří cvičí bez vůdce.

Jestliže však pracujete s povoláním vůdcem a během meditace usnete, pak to pomáhá, a měli byste se tomu poddat. Nazývá se to „jóga-nidra“, což znamená „jógický spánek“. Má hodnotu v tom, že učitel se snaží urychlit váš pokrok v umění meditace a vynutit váš růst asi tak, jako zahradník může vynutit růst skleníkové květiny. Aby to provedl, musí násilně podrobit vaši vědomou mysl. Co nemůžete sami vykonat vlastním úsilím vůle, toho vám pomůže dosáhnout on; výsledkem bude, že se často dostaví ospalý pocit.

Budete cítit, že usínáte a může se to třeba i stát na několik sekund. Ale probudíte se téměř ihned nato. Spánek bude lehký, bezesný, a těch několik sekund bude mít na vás účinek hlubokého několikahodinového spánku. Když k tomu dojde, bude to způsobeno silným stažením se do nitra za meditace. Zapomenete docela na zevní okolí, pak se probudíte a prodléváte po několik okamžiků na jeho pokraji; to se může několikrát opakovat. Vaše mysl se mihne přes hranici spánku a opět se mihne zpět. Nebojte se onoho chvilkového spánku. Nebude vám překážet. Jen vám pomůže, protože zastaví vaši neklidnou mentální činnost. Je vám dáno trochu účinné pomoci. Je to urychlování vašeho pokroku, a to je důvod, proč to musí být vykonáno bez vaší vědomé spolupráce. Jógický spánek má ve vašem vývoji opravdovou cenu.

Existuje velmi důležitý krok, který lze poměrně snadno udělat a to je přemýšlet velmi pomalu a soustředěně, a při takovémto přemýšlení vyciťovat ticho, které je v pozadí mysli. Snažte se ignorovat vznikající myšlenky a soustředit pevně svou pozornost na „mezeru“ nebo období mezi vytvořením dvou myšlenek. Vytrvejte v tom, zůstaňte pevní v čisté pozornosti, ve vědomí, a nakonec budou rušivé myšlenky ubývat a zaniknou.

Když máte odvalu zavrhnout všechny myšlenky; když se odvážíte odložit nekonečná hledání intelektu jako pouhou mentální zvědavost; když se dokážete pokorně klanět jedině Nejvyššímu Tichu, teprve tehdy se stáváte hodnými stanout tváří v tvář Bohu ve svém nitru.

Zkrátka, v tomto druhém stupni meditace využíváme vědění, že všechny myšlenky vznikají z jediné myšlenky a to z myšlenky „já“, která sama vzniká z mystického ticha – čistého vědomí. A my vypuštěním všech myšlenek se dostáváme k této kořenové myšlence a jejímu rozpuštění k onomu mystickému tichu – čistému vědomí. Tedy naši pozornost, tím že vytvoříme totální mentální klid mysli, přesouváme na ono mystické ticho.

Ze vznešeného ticha a prázdnoty v pozadí mysli tato myšlenka „já“ je první, která se vynořuje do vědomí. Z ní pramení spousta dalších myšlenek, které tvoří pocit osobní bytosti existující nezávisle sama o sobě. Celá osobnost vzniká kolem tohoto jediného myšlenkového kořene. Vyhladíme-li tuto prvotní myšlenku, nezbude nic než neosobní Život – Nadjá.

Tento druhý stupeň koncentrace začínáme tak, že si na začátku meditace připomeneme: „Nejsem tímto tělem, nejsem city a nejsem ani myšlenkami!“ Pak mysl musí být zklidněna, jak je to jen možné, a musí být navozena zbožná, soustředěná nálada. Ono ticho, z něhož „já“ vzešlo, se má stát objektem naší oddanosti. Samotné toto „já“ je upoutáno a znehybněno. Veškerou svou pozornost musíme soustředit na prázdnotu za ním.

Celá metoda nyní vypadá tak, že si vnitřně položíme otázku „Co jsem já?“ a pak uctivě čekáme na odpověď z nitra. Avšak čekání na odpověď musí být vyplněno absolutním soustředěním. Mysl se nám nesmí nikam zatoulat. Pokud ano, pak se znovu

vyzvěme k nové práci položením té samé otázky. Tak bude nyní probíhat naše meditační půlhodina.

Důležitost tohoto principu sebe-dotazování nemůže být nikdy přeceněna. Tážeme se „Co jsem já?“ a *potom ponecháme oné části naší bytosti, jež je duší, aby dala odpověď*. Takto se intelekt pokoří, umlčí se jeho neustálé žvatlání a čeká se na odpověď, jež má přijít z té jediné části naší bytosti, která je opravdu kompetentní ji dát. To znamená, že už intelekt nepřeceňujeme, ale udržujeme jej na jeho patřičném místě. Duchovní hledání může úspěšně skončit jedině tehdy, když poskytuje uspokojení v duchovní oblasti naší bytosti, a nikoli jen v oblasti intelektuální. Myšlenky nás dovedou k duchovnímu já, ale ony samy v sobě toto já neobsahují.

Tento princip tedy vyžaduje úplné obrácení mysli k postoji pokorného tázání se. Pravda se odmítá odhalit lidem intelektuálně domýšlivým, ale vzdá se těm, kteří klesli na kolena v intelektuální pokoře. Cvičení této metody musí člověka nevyhnutelně přivést k pokoře ducha. Nebylo bez významu, že Ježíš vyslovil ona slova o Království nebeském, které je otevřeno jen těm, kdož se stanou jako malé děti. To, co řekl, byl symbolický odkaz na podmínku intelektuální pokory, která je zapotřebí. I když se nejprve musíme snažit, abychom zostřeným intelektem prorazili skořápku ega, nesmíme váhat odložit tento nástroj, když při svých cvičeních dosáhneme bodu, kdy poznáme, že splnil svůj účel. Ochota „prosít“ o pravdu ve správné chvíli v duchu malého dítěte, jestliže jsme předtím napínali všechny své intelektuální schopnosti – to není znamením slabosti. Je to znakem duchovní síly – jen kdyby to náš pyšný věk byl schopen pochopit! Ochotně uznat omezení intelektu, když jsme dosáhli jeho nejzazší meze, znamená vyzvat příchod něčeho vyššího. Stát se pánem svého myšlení a pak je odložit – to je právě naplnění cesty.

Zkrátka, musíme dosáhnout klidu mysli, musíme zkrotit vrozený sklon myšlenek odbíhat a rozptylovat se a musíme pevně soustředit svou pozornost, což je podstatné. Když je tohoto stavu dosaženo, co se stane potom? Přichází třetí část meditace – kontemplanace (ztotožnění se s Nadjád, ponoření se do Nadjá). Jestliže byla tato práce správně provedena, vznikne dočasně ve vědomí jakési vakuum; Příroda má však k prázdnotě odpor, a proto rychle věci upraví. Jelikož nyní přestává *mentální* zkoumání, následuje vnitřní odhalení. Vypuzené myšlenky jsou zastoupeny božským Nadjád, které vstoupí do pole naší pozornosti. Přináší s sebou „mír, který se vymyká chápání“ jak to vyjádřil sv. Pavel. (Lepší překlad by byl „mír, který se vymyká intelektu“.)

Jakmile je tento přeskok úspěšně proveden, odhalí se ohromené mysli pravé já. Jsme pak vrženi do naprostého mentálního mlčení, neboť poznáváme, že jsme nyní v Boží přítomnosti. Je to zážitek, který nemůže být překonán. Rozbije všechny bláhové iluze a rozptýlí všechny mylné sny. Zmatek a rozpory zmizí. Osvícení projasní temná místa mysli nádherným světlem. Budeme VĚDĚT a vědouce přijmeme. Odhalíme totiž, že srdce našeho Bytí je i srdcem Vesmíru. A to je dobrotivé.

Od té chvíle je naším úkolem změnit občasně stažení se do nitra ve zvyk sebe-soustředění, k němuž se máme uchýlovat kdekoli a kdykoli během dne, až se to stane pevným a převládajícím stavem, v němž je srdce stále ponořeno v Jednotu, zatímco hlava a ruce se zaměstnávají svými povinnostmi. Toto je onen třetí stupeň nazývaný kontemplanací, což znamená ponoření se, ztotožnění se s Nadjád. Nejsme my a Nadjá, ale my a Nadjá jedno jsme.

Zkrátka, cílem meditace, když vrcholí v kontemplanaci, je utišení veškeré mentální aktivity tak, aby Mysl sama, pramen a podmínka veškeré této aktivity, mohla být poznána ve svém původním stavu.

Avšak tento pokročilý koncentrační stupeň má svoje podmínky. Musíme si uvědomit, že pouhá chladná, bezcitná koncentrace nestačí. Tato cesta vyžaduje, abychom do ní vložili srdce právě tak jako hlavu.

Pouhé intelektuální opakování pokládané otázky „Co jsem já?“ nestačí. Nikoli, je potřeba něčeho více. Toto něco je vnitřní touha po pravdě, upřímné a neustálé toužení po tom, abychom byli vyzdviženi do duchovní oblasti. Tato duchovní touha působí jako hnací síla. To, čeho je tedy třeba, je úmyslné navozování stavů, v nichž je duše ozářena cítěním, a vytváření emocí, když je mysl osvícena jiskrami duchovní touhy. Takto vyrovnaný vývoj nám umožní pokrok na této cestě, a třebaže základní práce byla intelektuální, bude se nyní odehrávat důležité povznesení citů k navození rovnováhy mezi intelektem a city. Tak bude časem vyvolána vhodná atmosféra, aby se nám z nitra zjevilo božství, po němž toužíme.

Jinými slovy: City musí hluboce prostupovat toto hledání. Každou meditaci má předcházet hluboká oddanost, žhavá touha, láskyplné uctívání a pokorná modlitba. Ano, tato pokorná modlitba je důležitá. Hlavní hodnotou každého zbožného uctívání je náhlé odpoutání mysli od světských záležitostí a přechod k sebepokořujícímu poznání svého vlastního vztahu k božskému zdroji. Každý člověk má právo se modlit ke svému Nadjá. Když se skloní v pokorném, tichém uctívání, poslouchá zdravý instinkt a uplatňuje své právo.

V tomto stupni praktikování meditace přichází chvíle, kdy myšlenky začnou zaujímat větší důležitost v našem denním životě, než jakou měly dosud, a kdy pocítíme důležitost ovládat vlastní myšlenkový život s větší pečlivostí než dříve.

Když v nás zesílí schopnost abstrakce a mentálního soustředění s překvapením shledáme, že souvislost mezi našimi trvalými nebo soustředěnými myšlenkami a mezi událostmi našeho vnějšího života je překvapivě jasná. **Naše myšlenky se stávají tvořivými silami.** Toto poznání nás přivede k obezřetnosti, abychom chovali co nejméně negativních myšlenek, to jest, myšlenek nenávisti, žárlivosti, hrabivosti, strachu, bojácnosti a všech ostatních destruktivních nebo zbytečných myšlenek. Měli bychom naopak vítat jejich opak.

Když je tohoto stavu dosaženo, je to dobré znamení a dokazuje to, že jsme skutečně udělali na této cestě podstatný pokrok. Z tohoto mentálního pátrání přichází vznešená nádhera duchovního klidu, jehož je tak zapotřebí světu v jeho strastech, a který je tak pozoruhodný v každém člověku blížícímu se k Nadjá.

Jako zvláštní výsledek těchto koncentračních cvičení se mohou dříve nebo později začít objevovat neobyčejné mentální schopnosti. Je však velmi nemoudré hledat je kvůli nim samým. Telepatická síla, pomocí níž lze vysílat myšlenky k jiným myslím a z nich je přijímat, stane se patrnější, a časem se může stát běžnou součástí našeho života. Také prorocká upozornění na budoucí události mohou v nás vznikat zcela přirozeně a samovolně, a později mohou být vyplněna do pozoruhodných detailů. Pouta, která nás váží k fyzickému tělu, se začínají uvolňovat. Náš život ve snu se zcela změní, stane se spojitou rozumnou logickou existencí, jejímž mimořádným rysem je *uvědomování si faktu, že se nacházíme ve snu*. Sen takto ztratí svou mlhavost a fantastičnost a stane se opravdovým pokračováním osobního bdělého života. Život snu se z chaotické, přeházené a nesmyslné podoby, jakou normálně má, vynoří do stavu užitečného, posloupného a rozumného stavu.

Třetí část meditace – Kontemplace – Vyvrcholení cesty

Pokud jsme prováděli pokročilou část koncentrace úspěšně, bylo naše vědomí staženo do jednoho bodu v hlavě. Abychom měli úspěch i v poslední části meditace – v kontemplaci – je třeba v této chvíli připojit následující cvičení.

Hledající by měl svou osobní vůli nabídnout jako oběť Božství. Potom by měl vědomou abstrahovanou pozornost jemně a pozvolna odtahovat pryč z hlavy, obracet ji ještě více do nitra, ale ve směru dolů, až je snesena a usazena v oblasti atomu-Nadjá.

Mentální energie musí být snesena dolů a pochována v hrudi. Zprvu se dostaví něžný pocit tání v hlubinách srdce, jemná posvátná přítomnost podobná vánku, jež nás stále více zaplavuje. Když se dostaví, nemá být ignorována, ani její důležitost přehlížena. Nováčci by její vysoké, ale tiché poselství mohli podcenit. Po dostatečných pokusech a dlouhé zkušenosti shledáme, že se vědomí postupně samo od sebe usazuje v jednom bodě a zůstává tam pevně soustředěno. Tento bod „zachytí“ pozornost jemným sevřením, pocitem zajetí, v němž nalezneme zálibu jako v nejnádhernějším pocitu, jaký si jen lze představit.

Bylo by nesprávné říkat, že neexistuje žádný fyzický pocit, který doprovází tento zážitek. Takový pocit *existuje*, ale je to pocit, který přesahuje fyzický svět. Existuje velmi jasný pocit „proražení průduchu“ Nadjá.

Ke svému překvapení shledáme, že tento proces „obracení“ *prohlubuje* vědomí a ještě dokonaleji je odtahuje od fyzického světa. Poslední odrazy vnějšího světa zaniknou. **Co bylo dříve subjektivní – jako například mentální představa – nyní zcela změní svůj vztah, neboť se vůči vnitřnímu já stane objektivním. V tomto novém stavu se bude i myšlení jevit jako vpád z vnějšku.** Budeme mít osvobozující pocit, že jsme nyní opravdu v kontaktu se sebou samými, že prozkoumáváme hlubiny dosud nepochopitelného pozadí naší bytosti.

Intelekt bude zachycen a držen v Srdci. Možná, že po mnoho let cvičení bude pokračovat nějaké myšlení zároveň s tímto nádherným pocitem, ale v konečném stupni vývoje, jehož dosahuje jen velmi málo lidí, všechny myšlenky ustanou.

Během tohoto cvičení, když bude nalezeno Srdce, můžeme někdy v jeho oblasti zažít určité teplo. Nějakým zvláštním pochodem vnitřního zření můžeme dokonce i vidět jemné zářivé zlaté světlo svítící v tomto místě. Toto záření může být dokonce tak jasné, jako zážeh blesku. Středověcí katoličtí malíři zobrazovali někdy Pannu Marii a Krista s hořícím srdcem. Nábožensky inspirovaní umělci nezřídka vyjadřují něco, co je vyšší než jejich normální chápání a vědění. Tyto psychické pocity ale nejsou hlavní událostí tohoto procesu a nesmíme je hodnotit více než jako jeho nedůležité vedlejší produkty.

V onom vznešeném stavu nalézáme okraj zářícího středu lidského ducha, a pak poznáváme, že Srdce je pravým, třebaže skrytým, středem všech lidských činností, veškerého lidského mentálního života a fyzických činů. Tímto způsobem jsme přivedeni k zasvěcujícímu zážitku Nadjá tím, že vědomí z mozku, kde obvykle přebývá, sestoupí do srdce. Takto se hluboce ponoříme do své bytosti a jako odměnu nalézáme perly blažené harmonie a věčného života.

Osobní ego totiž připravilo vhodné podmínky pro přerušení svého ztotožňování se s hrubým fyzickým tělem a pro svůj návrat do svého původního sídla. Všechno je nyní připraveno pro jeho konečné a vrcholné podrobení. I tento stupeň je nesmírně vznešený a plamen naší duchovní bytosti nyní začíná jasně hořet. Myšlenkám není dovoleno směřovat ven, a mysl se pak nezbytně musí probudit v srdci.

Bylo dosaženo nejhlubšího bodu v těchto cvičeních, který je zde možno popsat. Kdo věrně prováděl to, co od něho bylo dosud žádáno, a pokračoval, až se jeho snahy setkaly s jistým stupněm úspěchu, připravoval se po celou tu dobu na krok, který jej nyní

očekává.

Odtažené vědomí by se nyní mělo zabývat jen sebou samým, vzdáleno od zpráv o vnějších věcech a daleko od vzpomínek na ně. Mělo by se tlačit hluboko do nitra a nechat všechny myšlenky zmizet. Nemusí se již tázat „Co jsem já“ pouhými slovy, neboť sám akt hlubokého ponoření do nitra zformuluje tuto častokrát kladenou otázku. Ego dosud vynakládá úsilí, ale je to již ego tak přetvořené, že je ve srovnání s normálními standardy k nepoznání. V tomto zduchovnělém obrácení se do nitra na sebe sama, o něž se nyní pokouší, musí být intelekt zcela umlčen, dech omezen a plná síla pozornosti snesena dolů do nepatrného bodu v srdci.

Když jsme se dostali až sem, musíme se postavit před nejkritičtější zkušenost ze všech. Teoreticky lze tento krok snadno provést, ale v praxi se ukáže obtížným. Nesmíme si už říkat: „Toto je další krok, který mne očekává“ ale: „Nepokusím se o nic dalšího. Jakákoli zkušenost, kterou duše potřebuje, musí nyní přijít zcela sama od sebe. Budu prostě čekajícím pasivním a vnímavým činitelem. Tento osobní život a tato vlastní vůle jsou obětovány vyšší Síle.“

Ego musí nyní zmizet. Zrozeno v lidském srdci, musí se tam vrátit, aby dobrovolně zemřelo.

Veškerá ta obrovská pavučina myšlenek a citů, jež byla upředena kolem první ego-myšlenky, nesmí se už zrcadlit v našem vědomí. Musíme změnit svůj vnitřní postoj a dosáhnout souladu s tímto neznámým Nadjám.

Slova žalmisty, „Buď tich a poznej, že já jsem Bůh“, musí se brát doslova. Nadále nemá existovat žádný záměr, žádná touha, a dokonce ani žádná snaha po duchovním poznání.

Musíme se všeho vzdát. Jenom do té míry, do níž se vzdáme všeho, co jsme dosud považovali za sebe, jen do té míry se bude moci pravé vědomí objevit. Stačí žádat, čekat a naslouchat; tak se rozezvučí všechny „chodby“ bytosti výzvou k neviditelnému Nadjám, aby dalo svou odpověď.

Vědomí je nyní připraveno, aby se zcela osvobodilo od ega, s nímž se až dosud ztotožňovalo. Učiní tak samo od sebe, jestliže to dovolíme, ale každá snaha urychlit tento pochod svou vůlí ničí jeho záměr a maří „proměnu“.

Je velmi důležité pochopit, že nyní nebudete dělat pokrok svým vlastním snažením, nýbrž tím, co učiní Nadjá.

Jakmile si představíte, že děláte pokrok, automaticky ho zastavíte! Proto jen málo lidí se dostalo za tento stupeň. Jsou tak šťastni nad tím, že dospěli k tomuto nádhernému bodu meditace, o kterém se domnívají, že ho dosáhli svým cvičením, že nechají vklouznout do svého nitra jemnou formu egoismu, a jakmile ta se nepovšimnuta vetře dovnitř, Nadjá ustoupí. Na této úrovni zůstává mnoho lidí, kteří se nedostanou nikdy dále prostě proto, že se spoléhají na své osobní úsilí.

Prvním ovocem úspěchu bude pocit, že jsme odtrháváni od svého zakotvení v životě, okamžiková ztráta pocitu reality vesmíru. Je to jako skok do propasti nekonečna, kde hrozí, že podstata naší existence neodvolatelně zanikne. Tento podivný stav je směs krátkého, ale mocného strachu před smrtí s pocitem, že jsme osvobozováni. Tyto dva pocity spolu zápasí a snaží se naši duši ovládnout; sehrávají božské drama ve středu naší bytosti. Nyní je žádána naprostá nebojácnost, *ochota zemřít*. Takováto žhavá odhodlanost promění časem veškerý odpor v prach a popel. S praxí přijde den, kdy tento zápas pomine a dostaví se předzvěst, že vstupuje nejvyšší změna. Měli bychom se s ní setkat s postojem naprosté odevzdanosti. „Ne má, nýbrž Tvá vůle se staň“, vyjadřuje přesně požadovaný postoj. Zahnuje to i vzdání se každé myšlenky na to, že jsme na duchovní cestě nebo že hledáme duchovní cíl. Dříve jsme pracovali pro dosažení jednoho nebo druhého stupně vnitřního poznání; nyní se musíme stát nádobou, která se sama vyprázdňuje

a čeká na božský příliv, aby přišel, kdy a jak se mu zachce. Musíme se co možná nejplněji otevřít. Nesmíme mít ani ty sebemenší výhrady v jakémkoli směru. Musíme odpočívat s utlumeným dechem, jako šeřící se krajina ztichlá před zapadajícím sluncem. Musíme trpělivě, naprosto trpělivě, čekat na odpověď, jež má z tohoto ticha přijít. Místo abychom nadále hledali Já pomocí intelektuálního úsilí, ustaneme a necháme, aby Já hledalo nás! Teprve až tento bod projdeme, povede nás zázračná síla meditace ze vznešeného ticha k božskému prameni, v němž vzniká ono „já“.

Všechna tato častá opakování a zdůrazňování toho, že je zapotřebí vzdát se egoismu v jeho nejjemnějších a nejméně zjevných formách – i ve formě úsilí – jsou nutná vzhledem ke kritické důležitosti této transformace z osobnosti do neosobnosti. Odpovídá to stupni, v němž těhotná matka po devíti měsících dojde k okamžiku vlastního zrození dítěte. Veliká péče, již je třeba při narození dítěte, není větší než ta, která je nyní nutná při zrození lidské bytosti do Nadjá. A tím je člověk doslovně „znovuzrozen“ a dosáhne nezapomenutelného důkazu svého vlastního božství. Jeho hledání se *náhle* skončí a duše, jež se do té doby zdála pouze mlhavou abstrakcí, se stane v jeho obnoveném životě živoucí skutečností.

Cvičení klidu mysli není pouze odtažením pozornosti od světa. Znamená odtažení se celou svou bytostí, celým svým srdcem, celou svou myslí, hlouběji a hlouběji až je střed dosažen, pocíten a hledající je sjednocen s Nadjá.

Nyní budete podrobena zkoušce – dokončení započaté odpovědi závisí od vás. Odevzdáte se Nadjá, jakmile pocítíte vnitřní rozplývání? Musíte mu podrobit všechno – své naděje, sebe sama i své okolí – a soustředit se bez jakéhokoli úsilí. Tajemství, které vás přivede k onomu úspěchu? Vybídněte ho, jako byste chtěli, aby vás úplně ovládlo, protože to je jediný způsob, kterým Nadjá může odpovědět.

Začíná tím, že se vás dotkne prostřednictvím vašeho cítění. Při tom, jak tento pocit rozplývání bude zesilovat a vy se mu budete každý den stále více podrobovat, dosáhnete bodu, kdy toto rozplývání ustane. Vaše cítění, které zdánlivě dosáhlo krize, se uklidní, a třebaže jste byli na pokraji pláče, náhle pocítíte uspokojení.

Je to citové vnímání sestupu vaší mentální energie dolů do srdce, které způsobuje pocit rozplývání, vnitřního rozplývání, jako by samotné vaše srdce se počalo rozpouštět. Když se vám dostaví tento pocit, můžete z toho poznat, že to je první slabý záchvěv vašeho Nadjá.

Spočívejte jen spokojeně v onom tichu a nechte přijít cokoli. Naučte se dlít v onom posvátném tichu. Spočívejte tam, ničeho nemajíce a ničím nejsouce, jenom čekejte, ale neočekávejte nic zvláštního. Buďte spokojeni s příjemným očekáváním. Nebudete schopni dále pokročit svým vědomým úsilím, ale jednoho dne se něco přihodí. Bude to jako nádherný oblak, vystupující pozvolna na oblohu.

Když ve svých meditacích dosáhnete bodu, kdy zdánlivě docházíte až dolů k základu a vaše myšlenky ustaly, kdy i váš jógický spánek pominul, a kdy dokážete udržet svou mysl naprosto klídnou, pak musíte čekat na příchod tohoto vznešeného stavu. Přichází sám ze své vlastní vůle.

Lze říci, že **naše meditace jsou pohyby od vnějšku do nitra, protože směřují k odtažení naší pozornosti od vnějšího světa do středu naší bytosti. Když se však k onomu středu přiblížíme, nesmíme vyvíjet žádné další úsilí, nýbrž musíme zůstat v**

klidu a dovolit Nadjá, aby se vynořilo ze skrytých hlubin a tajemných hloubek, které my překrýváme, a tak se přesunulo z vnitřku na vnějšek. Neboť pro Nadjá je vnějšek to, co je pro nás vnitřek. Pochopení tohoto principu má základní důležitost pro správné pochopení práce, kterou máme vykonávat při těchto duchovních cvičeních. Začínáme se sebe-zkoumáním. Později přejdeme k sebe-podrobení skrze metodu sebe-dotazování a nakonec dojdeme ke znovu-zrození.

To je tedy konečný cíl všech těchto duchovních cvičení a mentálních snažení, většinou tak cizích našemu všednímu životu. Snažíme se vystopovat ego, to, co se zdá být jáství, co – pokud je nám známo – je celým naším životem, a když jsme ho konečně vystopovali k jeho sídlu a zmocnili se ho, chceme ho paradoxně obětovat a zcela se ho zbavit. Chceme však ztratit ego, jen abychom našli věčně zářící Nadjá; chceme je zcela vrhnout do moře božství, aby tam bylo pohlceno a zcela jasně si uvědomilo pravý zdroj svého bytí. Slovy Ježíšovými: „Ten, kdo ztratí svůj život, nalezne jej.“

Je opravdu obtížné bloudit někdy bez jakéhokoli světla, které by nás vedlo labyrintem naší vnitřní bytosti, dokud není kořen ega odhalen, ale ještě obtížnější je odevzdat je jako dobrovolnou oběť na oltář oddanosti k Nadjá.

Koneckonců, **Ineme ke svým tužbám a k osobnímu já jen proto, že hledáme štěstí.** Uspokojení těchto tužeb je však samo mlhavým odrazem uspokojení, které svým uctívatelům může udělit jedině Nadjá. Dočasné štěstí, jež nalézáme, když získáme věci nebo osoby, po nichž toužíme, je jen zábleskem, pouhou jiskrou z ohně základního štěstí ducha.

Podle prchavého, ale možná intenzivního uspokojení, které získáváme pokaždé, když se nám splní nějaké přání, můžeme posoudit, jak úžasné je ono vrcholné uspokojení, které nám dá vstup do stavu Nadjá. Neboť i prchavé radosti pozemského života poskytují štěstí, to je ale jen drobet upuštěný od hostiny. Tyto radosti nám přinášejí mikroskopické zlomky štěstí z věčné zásoby, jejímž pramenem je Nadjá.

To není jen poetické konstatování, nýbrž náznak vysoké psychologické skutečnosti. Kdyby Nadjá nebylo nejvyšší formou štěstí dosažitelného člověku, žádné radosti by mu nic neposkytovaly, protože **okamžik, kdy nějaká radost dosáhne svého vrcholu, je okamžikem, v němž člověk náhle ustupuje od oné žádosti – jelikož již byla vyplněna – a od ega, které je kořenem této žádosti; v tom okamžiku bezděčně zažije Nadjá.** V té chvíli zažije nejvyšší radost, kterou mu může dát vyplnění jeho žádosti. Člověk však dělá základní chybu, když předpokládá, že je to vyplnění jeho touhy, co mu přináší pocit radosti. Nikoli. Co se skutečně stane, je to, že na okamžik ona touha od něho odpadne a on pocítí uspokojení intenzivního míru. **Jestliže získá věc nebo osobu, po níž možná léta toužil, pak přirozeně tato touha zanikne, když bylo cíle dosaženo. Současně zaniká i její základ, ego. Takový člověk na okamžik a zázračně vstoupí do stavu Nadjá, uvidí jeho nadzemskou a nepomíjející krásu, ale není si vědom skutečné pravdy, co se stalo – že byla odstraněna osobnost.** To může trvat jen okamžik, protože dokud ego člověka ovládá, bude mu ihned předkládat jinou touhu, jejíž splnění musí hledat. Psychologický pochod této božské introverze je tak rychlý, že si člověk nepovšimne – a ani si nemůže povšimnout – přechodu od vyplněné touhy k touze další, která ještě musí být vyplněna a která může být příčinou nového toužení po další dny, měsíce nebo léta.

V první řadě je třeba pochopit, že je to během náhlého záblesku stavu bez touhy, stavu oproštěného od ega, který se tiše objeví na nekonečně malý zlomek vteřiny po smyslové rozkoši nebo splněném přání, kdy k němu přijde toto nejvyšší štěstí a osvítlí jeho duši. Pocit zmizení osobního jáství vyvolává neobyčejné a jedinečné osvobození. **V okamžiku, kdy je touha uspokojena, nastane interval, v němž je ego absolutně zbaveno břemene a mysl se stáhne do svého tajného zdroje a zažije blaženost**

Nadjá.

Příroda je věčně tvořivá. Když zaniknou proměnlivé touhy osobního ega, pak jako božský ekvivalent poskytne trvalý mír Nadjá. Proto **nejlepší způsob, jak hledat pravé uspokojení, není v ukájení povrchních osobních tužeb, jež mohou zastavit vývoj člověka, ponížit ho a spoutat, nýbrž v hlubší extázi neosobního bytí.**

Ego-myšlenka je jako šňůrka, na níž jsou jako korálky navlékány všechny naše vzpomínky, smyslové dojmy, zájmy, tužby, obavy, myšlenky a city. A když mluvíme o podrobení ega, není tím míněno podrobení jednoho zvláštního korálku, nýbrž celé šňůrky, která drží pohromadě všechny ty rozmanité korálky a bez níž by se rozpadly. To lze provést jenom tím, že budeme obracet mysl do nitra a budeme se soustřeďovat hlouběji a stále hlouběji do Srdce, až už jednotlivé korálky myšlenek a citů nebudou zaměstnávat naše vědomí, ale zůstane jediná myšlenka sebe-existence. Potom objevíme, že opravdu jsme andělé spadlí z rajských výšin.

Od okamžiku, kdy jsme poprvé pocítili stav kontemplace, začneme znovu datovat svůj život.

Není třeba, abychom dělali nějaká vnější gesta vzdávání se světa, jestliže chceme dojít ke stavu naprostého sebe-podrobení. Nejsme totiž vybízeni, abychom se vzdali tohoto předmětu nebo tamté osoby, nýbrž osobního pocitu v nás, který nás k nim poutá. Tento pocit ega nemůže být zapuzen žádnou naší vlastní silou, stejně jako se člověk nemůže vyzdvihnout za tkaničky svých vlastních bot. **Třebaže na pokročilém stupni směřuje celé naše úsilí k tomu, abychom vyprázdnili svou mysl od myšlenek a dovolili Nadjá, aby odpovědělo na naši otázku „Co jsem já?“, nesmíme si přitom představovat, že myšlení zastavíme svým vlastním úsilím. Myšlení se zastaví jen tehdy, když na ně zapůsobí vyšší síla. Tato síla náleží Nadjá a tak to, co skutečně děláme, je, že voláme a prosíme a dovolujeme Nadjá, aby nepokojný intelekt ztišilo a zklidnilo. Sami ale můžeme připravit cestu a odstranit překážky pro příchod vyšší síly, která není nic jiného než Milost Nadjá.** Milost je strážcem vchodu do svatyně. Toto udělení Milosti, toto projevení se autority vyšší než je naše vlastní, je tím, co bude vyhlazovat naši připoutanost k egu a co nám dá nepředstavitelný mír duchovního osvobození. Milostí Nadjá se nakonec dostaví nádherné vyvrcholení celého úsilí.

Působení síly této Milosti je tajemné. Naší povinností je připravit správné podmínky, vhodnou atmosféru, v níž Nadjá může poskytnout svoje odhalení, ale ani tehdy, když už podmínky byly připraveny, nemůžeme předpovědět přesný okamžik, kdy toto odhalení nastane.

Tato Milost je pociťována jako určitý pohyb v nitru hledajícího, pohyb, který se jej snaží uchopit a stáhnout hlouběji do něho samého. *Je vždy zažíván jako projev v oblasti srdce.*

Vzniká v jeho nitru s velitelskou silou a uchopí jeho city a myšlenky takovým způsobem, že nejen cítí, že veškerý odpor je marný, ale nemá ani sebemenší chuť odporovat, protože tato Milost ovládá jeho vědomí jako magickým kouzlem. Začíná s pocitem, že se něco taví v jeho srdci. Pokračuje převrácením celého jeho dřívějšího názoru na život; pýcha, předsudky, pevně chované představy, touhy i antipatie jsou vrženy do tavicího kelímku a na čas zmizí. Vše končí ve více či méně úplném podrobení se ega božskému panovníkovi, který se nyní objevil. Tato zkušenost se může opakovat často nebo až za dlouhou dobu. V prvním případě je hledající opravdu šťastným člověkem a růst jeho osvětlení bude velmi rychlý. V jeho životě dojde k úžasným převratům a ty povedou k

odhalení, které je právě tak jisté, jasné a určité jako je vznešené. Milost může sestoupit na méně než pět minut nebo může setrvat po pět hodin. V tom případě bude mít takový člověk úžasné štěstí a tato zkušenost ho velice změní. Díky projevům takto štědře udělené Milosti dojde k pozoruhodným změnám.

Existují znamení, která předpovídají příchod Milosti. Nejdůležitějším z nich je silná touha po duchovním světle, která svírá srdce stále silněji, člověk mnoho trpí a vše se mu zdá neuspokojivé. Běžný život se mu zdá nudný, prázdný, mechanický nebo utiskující. Každodenní běh života se stává bezcílným přeludem. Když se tato intenzivní touha po duchovnu stane mocným proudem v našem citovém životě, můžeme si být jisti, že její vyplnění není daleko. A čím mocnější bude toto toužení, tím silnější bude projev vzbuzené Milosti.

Dalším znamením příchodu Milosti je pláč, buď nad nepřítomností tohoto duchovního světla, nebo při nějakém slově, události nebo představě, při všem, co v nás vyvolá vzpomínku na existenci Nadjá. Takovýto pláč nemusí být vždy viditelný a vnější; může se dít tiše v tajném koutku srdce. Když se však slzy skutečně objeví, pak jim nemáme odporovat, nýbrž se podrobíme jejich palčivé emoci, dokonce natolik, že je budeme prolévat tak často a vytrvale, jak jen vnější podmínky dovolí. *Takové slzy jsou cennými spojenci hledajícího; přinášejí s sebou tajemný vliv, který rozpouští ony tvrdé nánosy vybudované egem, kůru, která brání vstupu Milosti.* Jejich jemnou, avšak mocnou pomocí lze dosáhnout velmi mnoho; někdy podobného výsledku jako běžným úsilím v meditaci. Proto vítáme tyto návštěvníky, když přijdou, a plačme otevřeně a nezadržovaně, máme-li k dispozici samotu, nebo tiše a nepozorovaně, je-li třeba. Dovolíme tak, aby byly smyty překážky, které jsme si sami vybudovali. Aby takové silné toužení a pláč byly účinné, musí hledajícího pohnout do nejzazších hlubin jeho bytosti. Slzy musí vycházet z vnitřního popudu. Jen ten, kdo ví jak plakat pro Nejvyšší a umí se zdržet pláče nad světským zklamáním, je hoden poznat Pravdu.

Mohou se projevit i jiná znamení; hledající může mít jediný jasný a prorocký sen, který intuitivně pochopí jako jasné poselství od Nadjá. Takový sen bude neobyčejně živý a nezapomenutelný. Dále může dojít v jeho světském prostředí ke změně nebo k naprosté krizi, která naznačí, že nastal nebo je blízký čas, kdy přejde do nového prostředí s novými vhodnějšími vlivy. Tímto způsobem, jakož i svým vlastním vnitřním cítěním se může člověk dozvědět, že se blíží období duchovního světla.

Milost však může samozřejmě přijít i bez jakéhokoli zvěstovatele.

Jiný způsob, jímž může Milost přijít k duchovně toužícímu člověku, je v podobě mudrce, adepta nebo některého jejich žáka, který může být použit jako vhodný nástroj.

Úspěšná kontemplace trvá asi třicet minut. Tato doba poskytne plnou hodnotu; jejím prodloužením nelze nic více získat. Prodlužovat kontemplaci přes tento stanovený čas je zbytečné a opravdu obtížné. Mimoto, na mentalistické stezce se nepovažuje za prospěšné utvořit si zvyk takového prodlužování, protože jako výsledek se snadno může dostavit netečnost ke společnosti nebo psychologická pasivita. Nelze však pro úspěšnou meditaci stanovit určitou dobu; může trvat od několika minut až – ve výjimečných případech – po několik hodin. Uspokojivý průměr je asi půl hodiny.

V tomto třetím stupni je obzvláště třeba pečovat o to, aby bylo tělo naprosto pevné, neboť třeba i slabé svalové zachvění nebo nepatrná změna polohy těla může působit zpětně zcela neúměrně a může kontemplaci snadno rušit nebo zcela přerušit.

Insight

Když nejvyšší Skutečnost je prohlášena za nepoznatelnou a nemyslitelnou, míníme tím, že je nepoznatelná pouze pro vnímání fyzickými smysly a nemyslitelná pouze intelektuálním vědomím. I když Absolutno je mimo běžné lidské možnosti chápání, není mimo chápání mimořádné. V člověku totiž existuje schopnost, kterou může rozvinout a která je vyšší než jeho běžné chápání: je to schopnost transcendentálního insightu, který mu může umožnit poznat a zažít tuto Skutečnost. **Hledání musí být dovršeno nepřerušeným trvalým insightem do vnitřní Skutečnosti!!!**

Člověk objevuje sebe jako tělo očima, ale sebe jako Nadjá objevuje insightem.

Když je člověk tak očarován svou osobností, že považuje Nadjá za neexistující, a tak očarován jevem světa, že považuje Mysl za pouhou iluzi, říká se o něm, že dlí v nevědomosti. Když však si je vědom skutečnosti tak intimně, jako si je vědom svého vlastního těla, teprve tehdy má pravý insight. **Jeho boj o dosažení pochopení života nebude přiveden k rozhodujícímu výsledku, dokud není insight plně rozvinut.**

Když je rozum schopen zvítězit nad svou jednostranností a připustit hru jiných činitelů, bude sám absorbován vyšší a bohatší všeobjímající schopností přímého insightu. Insight by neměl být zaměňován s pouhou jasnozřivou vizí. V určitém smyslu je insight syntetická schopnost, neboť spojuje abstraktní rozum metafyzika, cit umělce, intuici mystika, konkrétní rozum vědce a praktickou vůli činného člověka. Všechny tyto schopnosti slučuje a přitom je něčím vyšším, co všechny překračuje. Co metafyzik poznává pouze intelektuálně a mystik cítí pouze citově a intuicí, je obsaženo, spojeno a navíc překročeno v insightu.

Ten, kdo má tento bezpečný insight, je osvobozen od církevních dogmat, od spekulací teologů i od poblouznění mystiků a představ vizionářů. Jakmile člověk dosáhl tohoto vyššího vědomí, jeho pohled na svět bude mít jistotu dokonce větší, než je jistota matematiků.

Jak si můžeme být jisti pravostí insightu? Zmizením nevědomosti, která je jeho opakem. Insight a nevědomost nemohou spolu existovat. Jeho pravdivost není argumentem, ale dosažením. Příchod insightu znamená, že zmizelo zaslepení. Člověk může vidět tam, kde dříve jeho oči byly pevně zavřeny iluzí. Od té doby je v něm to, co bez přestání a trvale upírá svůj zrak na Bezčasové, Skutečné a Neosobní. Jedině insight má schopnost se vyslovit o univerzální pravdě a věčné realitě existence, a to proto, že jedině on má schopnost proniknout zdání světa a zažívat blaženost za ním. Pro tuto nezastřenou schopnost Skutečnost nepotřebuje žádné jiné vysvětlení v tom smyslu, v jakém nepotřebuje člověk žádné zevní svědectví nebo rozumové důkazy o existenci Slunce: je naprosto průkazná v jeho vlastní zkušenosti.

Osvícení začíná jako postupující proces, ale končí jako náhlá událost. Člověk se pomalu vyvíjí k odhalení Nadjá, ale jeho nádherný květ rozkvetne nenadále. Insight se objeví sám od sebe a bez dalšího snažení, když je skončena potřebná příprava. To, co se pak stane, je něco jako skutečný obrat v základech celého vědomí. Uvědomí si svou vlastní bezprostřední jednotu s prapůvodní podstatou konečným zábleskem osvětlení, které navždy účinně odstraní veškeré pochyby a veškerou nevědomost. Tento první záblesk bude pro člověka tak úžasným a zářivým odhalením, že zanechá nerasmazatelný dojem v jeho mysli, a on – i kdyby chtěl – nemůže nikdy zapomenout, co takto poznal. Jeho víra v existenci vnitřní skutečnosti je potom absolutně neotřesitelná a jeho rozhodnutí pokračovat v hledání nezvratné.

Každý, kdo měl takový záblesk insightu, zažil skutečnost nebo okamžik osvětlení, bude si přirozeně přát jeho neustálou přítomnost, anebo alespoň jeho častý návrat, kdykoli si to přeje. Ale shledá, že přestože se insight vztahuje k tomu, co je jediné, nejvyšší a

konečné, existují v člověku oddělené, za sebou jdoucí stupně k jeho plnému rozvinutí. Čas, který potřebuje růže k tomu, aby vytvořila poupata, je neúměrně delší, nežli čas, který potřebují tato zelená pouzdra, aby se otevřela a rozvinula v květ. Rozvinutí insightu je obdobné. Hledající se lopotí dlouhé únavné měsíce nebo léta uprostřed citových nálad temnoty a neúspěchu, bezúčtčnosti a jednotvárnosti. Náhle zazáří světlo, slepota zmizí a on opět vidí. Záblesky osvětlení však rychle pomínou, ale přizpůsobování se jim charakterem a mentalitou, životem a osobností trvá skutečně neúměrně dlouhé období. Často mohou uplynout léta čekání, než se božská návštěva opakuje. Plné probuzení insightu je progresivní postupnou událostí s časovými mezerami mezi každým stupněm. To pochopíme lépe, uvedeme-li analogii, pomocí které je insight obvykle v tomto učení zobrazován.

První záblesk skutečnosti potřebuje tolik času, kolik času potřebuje blesk k protnutí oblohy. Proto první svítání insightu se v tomto učení nazývá „mihnutí blesku“. Záblesk je ve skutečnosti tak rychlý, a proto tak prchavý, že příjemce musí být velmi bdělý a bystrý, aby zachytil jeho oslňující význam, dříve než zanikne. Nezůstává, ale mizí v době kratší, než je vteřina. Intelkt musí zacházet s tímto mystickým zábleskem tak jemně, jakoby to byla křehká orchidej. Přílišná analýza může vést k jeho zničení a nedostatečná analýza k jeho nepochopení. Hledající vidí skutečnost nejdříve tak, jako člověk sedící v tmavé místnosti zahlédne předměty, které tam jsou a jsou náhle osvětleny bleskem, který je tak rychlý, že nestačí více, než si nejasně uvědomit obrysy interiéru. Tento stupeň insightu může být rovněž srovnán se zahlédnutím lidské postavy z dálky, aniž lze rozeznat, je-li to muž nebo žena. A tak jestliže mu unikne – což se pravděpodobně stane – mnoho z tohoto významu při první příležitosti, mělo by ho to varovat, aby byl lépe připraven, až záblesk přijde znovu. Každý další záblesk umožňuje stále více rozeznávat různé věci jednu od druhé. Tak jako může pozorovatel při prvním zazáření blesku zahlédnout pouze vnitřní stěny pokoje, při druhém zazáření může vidět také stůl a některé židle, při třetím i některé osoby, které tam také jsou, až konečně pochopí, jak místnost skutečně vypadá, stejně tak i hledající objevuje, že každý prchavý záblesk insightu, k němuž dojde, směřuje k tomu, aby viditelný obraz spojil a doplnil.

Zůstává však faktem, že tyto záblesky skutečnosti jsou pouze prchavé, necht' se opakují sebečastěji; když záblesk pomine, musí hledající dále žít z nezapomenutelné vzpomínky, projevující se formou mocné intuice, nikoli trvalým vjemem. Takto vzniká nutnost postoupit do druhého stupně, v němž tentýž člověk, který dříve viděl pokoj osvětlený jednotlivými a přerývanými blesky, nyní vidí stejný pokoj osvětlený malou petrolejovou lampou. Světlo je nyní stálé a svítí několik hodin, dokud petrolej není spotřebován. První zářivý záblesk se ukáže být jen předzvěstí stálého stavu, který bude jednoho dne trvalý. Insight je ze začátku krátký, ale s přibývajícím zkušeností se stále více a více prodlužuje.

Na třetím stupni vidí skutečnost, jako člověk v tmavém pokoji vidí předměty ve světle měsíce v úplňku. Na čtvrtém a posledním stupni vidí skutečnost stejně, jako tentýž člověk vidí předměty v plném světle poledního slunce.

Tento insight je cílem a smyslem života a my ho musíme jednou získat. Svět, který je předkládán naší zkušenosti, se jeví, jakože je vytvořen z milionů jednotlivých a nezávislých článků, avšak je vytvořen z jediného materiálu – Mysli. Jedno se jeví jako Mnohé! A tak zdánlivá různost věcí nakonec splývá v jednotu. Všechny ty myriády idejí nejenže existují v mysli a pro mysl, ale nejsou v základě ničím jiným, než myslí. Země, hora i řeka, každý stvořený předmět, každý žijící tvor, dokonce každá lidská bytost je pouze myšlenkový výtvar, jehož tvar se objeví a zmizí jako vlny na nekonečném oceánu. Vlny mohou zaniknout, ale oceán zůstane. A myšlenky mohou zaniknout, ale Mysl zůstane. Není ničím více a ničím méně, než prvním počátkem a konečným zdrojem všech

myšlenek, bytostí a věcí. Objektivita světa existuje pro jednotlivce, ale pro Světovou Mysl, která je jejím základem, je pouhým jevem. Když to však jednatel pochozí a obrátí svou pozornost k této skryté mysli a pozná ji konečně takovou, jaká je – ať v klidu, když spočívá sama v sobě, nebo projevená v zevní činnosti – říká se, že dosáhl nejvyššího insightu. Všechny jiné druhy zkušenosti se zabývají něčím, co není podstatou této Mysli, ale jen jevem. Pouze insight se zabývá něčím, co se týká Mysli samé. Všechny ostatní zkušenosti se zabývají tvary, ale insight se zabývá tím jediným, beztvarym. V okamžiku, kdy si mysl uvědomí, že ona sama je trvalou skutečností za pomíjivými jevy, trvalým pozorovatelem svých vlastních měnících se myšlenkových tvarů, v tom okamžiku ji pravda protne jako blesk a iluze je rozptýlena. Neboť **insight člověka je Mysl kontemplující sama sebe.**

INSIGHT JE REALIZACE JEDNOTY.

K odhalení Mysli v její čisté nahé jednosti dojde v sebe ponořeném, psychologicky svobodném stavu, v Prázdnosti prosté myšlenek a vjemů. Ale nestačí se Prázdnosti dotknout, třebaže mnoho mystiků to považuje za dostačující. Prázdnost musí být dále vnesena do Plnosti, Světlo musí sestoupit do Temnoty; osobnost se nesmí oddávat Prázdnosti ke svému vlastnímu extatickému potěšení, ale musí přeměnit blaženost ve službu. Toto vědomí Prázdnosti musí být vneseno nejen do každého bdělého okamžiku, ale také do každého okamžiku snu. Rozdělení na Skutečnost a Zdání, Bytí a Stávání se, musí být nyní rozpoznáno, čím je – pokusným a nikoli konečným krokem. Hledající, který může vystoupit tak vysoko, musí nyní překročit i toto rozlišování. Musí vidět všechny věci jako nelišící se od původní Podstaty Mysli, musí je zahrnout do jediné realizace s Podstatou samou. Člověk dosáhne konečného stupně insightu teprve *potom*, když prošel touto předcházející zkušeností Prázdnosti. Teprve potom se může vrátit do světa jevů a proniknout jeho nejhlubší tajemství. A to znamená pochopit jeho jednotu s Prázdností, pochopit, že není odlišný od neviditelného a neviděného nekonečného Prostoru. Když záblesk insightu mu dá pochopení významu Prázdnosti a Nicoty, jde dál, aby získal pochopení všeho, univerzálního projevu samotného. Když zvládl tyto dva stupně, když insight dosáhl svého nejplnějšího rozkvětu, příliv jednotlivých myšlenek již nebude rušit jeho transcendentální vědomí a může proto být přijat jako část Skutečna. Tento nejvyšší stupeň insightu není nic, co se tu a tam stává, ale něco, co je nepopsatelně vždy přítomno během spánku i bdění.

Osvícení není proces, který se dostaví jako výsledek jediného činitele; nelze dosáhnout insightu intelektem ani citem, intuicí ani vůlí jednajícími odděleně. Nic z toho nemůže samo o sobě dosáhnout tohoto cíle. K tomu se člověk musí přiblížit celý. Když schopnost rozumu je neustále používána na svém nejvyšším stupni, což znamená na nejabstraktnějším a nejmetafyzikálnějším vrcholu, jestliže je takové cvičení spojeno určitým způsobem s cvičením mystické meditace, a když hluboké uctívání a altruistické soucítění jsou atmosférou, v níž se pohybují, jsou jednoho dne náhle a zcela spontánně nahrazeny vyšší schopností insightu. Vnitřní vnímání se s konečnou platností stane trvalým a insight toho, co on i svět skutečně jsou, bude od něho neoddělitelný. Jeho vnitřní zrak trvale hledí do nekonečna, zatímco jeho fyzické oči budou současně vidět svět.

Jaké jsou vnitřní charakteristiky, podle kterých člověk pozná, že dosáhl insightu? Rozvinutí různých stupňů insightu nutně přivodí určité změny morálního charakteru stejně jako mentálního chápání.

Na prvním stupni to jsou: morálně – trvalé oslabení sobectví, stejným způsobem jako strom, který po zasažení bleskem je tak oslaben, že nejen přestane růst, ale také odumře, dříve než by byl normálně odumřel; mentálně – trvalé vymizení nesprávných názorů o sobě a o Bohu a starých iluzí o hmotě, času a prostoru.

Na druhém stupni je morálním výsledkem trvalé oslabení chřtíče, zlosti a nenávisti. To znamená, že přestože bude někdy obtěžován vzpurnými myšlenkami zlé vůle a

smyslné touhy, myšlenky samy nedosáhnou žádné síly a intenzity a nebudou schopny trvat déle než velmi krátkou dobu. Bude například rychle ochoten prominout kritikům nebo být přátelský k nepřítelům. Jeho částečné chápání bude rozšířeno, jeho iluzorní představy budou odstraněny a jeho dlouhodobé zvyky nesprávného myšlení budou napraveny.

Na třetím stupni jsou veškeré vášně zcela zkroceny; chtíč, zloba a nenávisť jsou dokonale vyhlazeny a nemohou již nikdy ani na okamžik zasáhnout jeho city.

Na čtvrtém stupni je naprostá rovnováha mezi oprávněnými potřebami egoismu a moudrými požadavky altruismu. Nezaujatost vyznačuje všechna jednání s druhými; ješitnost naprosto vyhasla. Je zde nepřetržitý, nepřerušovaný pocit povzneseného jasného klidu, který existuje zcela nezávisle na smyslech. Všechny nejlepší tendence charakteru, které snad okolnosti až dosud držely v latentním stavu, se nyní mohou projevovat ve své plnosti bez zábrany. Ačkoli počáteční stupně vývoje insightu umožňují hledajícímu vyciřovat intuitivně skutečnost se stupňující se jasností, je tato zkušenost přerušována a nutně po ní následuje návrat do normálního vědomí. **Teprve dosažení čtvrtého stupně insightu poskytuje trvalou a nepřerušovanou realizaci po celý jeho život.** Mysl je nyní vždy v rovnováze a klidná a vždy soustředěná na Skutečno. Má schopnost vstoupit kdykoli do sebe sama a zůstat v zablouzení a bez myšlenek. Jeho vědomí Skutečna bude nekolísající. Jeho chápání pomíjivosti a nedostatečnosti tvarů bude rovněž nekolísavé. Jeho uspokojení ze zažívání Božského způsobí, že se vnitřně bude cítit celistvý.

Nicméně Absolutno zůstává stále velkým Mystériem – i když jsme si vybojovali cestu k jeho přítomnosti a stojíme v jeho světle. Žádná lidská bytost se nikdy nestane Bohem. Její nejvyšší možné dosažení je stát ve světle Boha. Tím se mu odhalí celý vesmír jako božská myšlenka. To je insight.

Insight je něco, co nemůže být sděleno, ale musí být osobně realizováno. Je to zcela otázka zkušenosti. Guru, který prohlašuje, že jeho pouhé přání způsobí, že někdo *trvale* dosáhne realizaci, ho klame. Zaručeným znakem takového klamného učení je, když guru prohlašuje, že cesta k realizaci vede pouze k němu a skrze něj. Tak jako žádné množství pouček neukáže člověku, jak snít – neboť to musí přijít přirozeně nebo vůbec ne – stejně žádné množství pouček neukáže člověku nejvyšší stav. Zkušenost musí přijít spontánně sama od sebe. Očekávat duchovní dosažení, aniž bychom si ho zasloužili svou vlastní námahou, je tak nerozumné, jako očekávat znalosti ve strojírenství, aniž bychom se zabývali nějakým strojem. Osobní přízeň žádného učitele ani kněze to nezaručí, ať všeobecně rozšířená pověra o „učitelích“, vedených vlastním zájmem, snad tvrdí opak. Člověk, který si myslí, že realizace přijde jednoho dne sama od sebe bez jeho sebemenší námahy tím, že zcela předal svůj život takovému guruovi, bude tvrdě probuzen. **Jedním velkým lidským klamem je ten, který žije touhou dostat něco za nic.** Bohatý společenský příživník, který klidně ničím nepřispívá, ale bere mnoho ze společného bohatství pouze proto, že některý jeho předek kdysi cosi dal, je jedním příkladem; náboženský věřící, který očekává, že jiný člověk mu dá Boha bez sebemenší námahy z jeho strany, je druhým příkladem. Je příliš mnoho hledajících v mystických kruzích, kteří čekají na Učitele, až se objeví na obzoru a dá jim bezpracně to, co může přijít pouze jako výsledek jejich vlastních snah.

Pravý učitel se snaží žáku pomoci rozvíjet to, co je již v něm, nepředstírá, že provádí zázrak. Kdyby kterýkoli člověk mohl povznést natrvalo jiného člověka do Nadjá, kdyby mohl přenést vlastní uvědomování si Nadjá na druhou osobu, všichni velcí mudrci minulosti by tento hrdinský čin dávno vykonali, dějiny lidstva by tedy byly zcela rozdílné a nynější stav lidstva daleko vyšší. To se nikdy nestalo, protože to nikdy nemůže být dáno jako dar. Pouze biologickým procesem evoluce vyrostle ze spermatu dospělá lidská bytost a pouze pochodem duchovního vývoje se vyvine z člověka mudrc. Rychlé a náhlé proměny neexistují. Přetvořující dotek minulosti přijde, kdy přijít má – ve správném

psychologickém okamžiku jeho životní historie. Ale tento okamžik určí jeho Nadjá a nikoli jiný člověk – nechť je to jakkoli vychvalovaný učitel nebo světec.

Jakkoli užiteční a prospěšní tito učitelé na svém místě jsou, nemohou nikoho přivést k tomu, co je nejdůležitější – k trvalé realizaci Nadjá. To může udělat pouze boží Milost a v božím čase – ani v našem, ani v jejich. Žádný vtělený prostředník to pro nikoho nemůže udělat, nemůže udělit ono zasvěcení, které tím, že od toho okamžiku poskytuje trvalé a nepřerušované spojení s Bohem, převyšuje vše ostatní. Nakonec poučení musí přijít čisté a nezkalené lidským omezením. Žádná konečná bytost nemůže zasvětit natrvalo člověka do Nekonečna, pouze Nekonečno samo to může udělat. Nejlepší je učit se Pravdě u jejího pramene. Hledající by již opravdu neměl znesvěcovat univerzálnost Nadjá přenášením jeho velikosti a vznešenosti na pozemské smrtelníky, ani by neměl poskvřňovat jeho čistou duchovní přirozenost antropomorfickým uctíváním. Bez gurua, on sám musí stát před Bohem. Neboť Nadjá, boží zplnomocněnec, je skutečností, jejíž přítomnost může být cítěna, jejíž porozumění a vědomí skutečně existují a která má schopnost odpovídat. Proto volání hledajícího bude slyšeno, jeho prosba o pomoc nebude pronášena nadarmo, je-li pronášena upřímně.

I když duchovnost nemůže být přenesena z jednoho člověka na druhého tak, jako přenášíme kufr, ti, kteří jsou citliví, mohou pocítit její přítomnost a sílu. Je zcela možné, aby učitel, který sám má dosažení, dal oddanému žáku dočasně nahlédnutí do skutečnosti tím, že mu udělí letmé zahlédnutí prvního stupně insightu. Udělá to tím, že telepaticky zklidní myšlenkové pochody žáka a prohloubí jeho citovou úroveň.

Každý jednotlivec si musí k cíli nalézt svoji vlastní osobitou cestu. Může ji nalézt pomocí jiného jedince, učitele, ale stejně to bude a musí být jeho vlastní cesta.

Okamžiky osvícení

Blažený zážitek Nadjá může, ale nemusí, přijít krátce, ale vždy přijde náhle. Hledající je v jednom okamžiku ve svém běžném egoistickém já, které bojuje se svými neklidnými myšlenkami a zmatenými city, a v příštím okamžiku ego náhle ustoupí a utiší se i každá myšlenka. Vše, co má dělat, je neodporovat Božství, jež se ho zmocňuje, přijímat je s láskou bez úsilí. Tato změna ho zastihne nenadále, neboť je náhlá. Může ji však předcházet zvláštní, předběžná, šťastná předtucha. Může také být uspišena nebo vyvolána nějakou důležitou zevní událostí nebo sérií takových událostí. Ale ať se to stane nebo ne, bude si člověk plně vědom, že se vzdaluje od obyčejných, navykých středisek svého citění, myšlení i jednání ke zcela novým, odlišným stavům na vyšší úrovni.

Hluboký, jasný klid, dříve neznámý, se ho zmocní a neobyčejné ticho na něj sestoupí a zaplaví ho. Těžkosti celého života mizí do nicotnosti, strach z budoucnosti se stává malicherností. Pohled na svět se rozšiřuje, stává se osvícenějším a ušlechtlejším a není již zcela vázán všedními zájmy. Některé závoje zakrývající pravdu jsou na čas zdviženy. Myšlenka, že člověk má vyšší Já – Nadjá, přesvědčení, že člověk je v zásadě duší, vtrhnou do jeho malé existence s velikou silou zjevení a on cítí, že se po bezútesné cestě dlouhým, temným tunelem noří do nádherného světla.

Aby se Nadjá dalo zcela a trvale člověku je vzácná a zázračná událost. Většinou se dává jen na krátký čas. Záblesk je prchavý, protože hledající je příliš nepřipraven zůstat trvale v tak vznešeném řádu bytí. Zářivá zkušenost je překrásná a nezapomenutelná, ale on upadne zpět, protože je oslněn jejím jasem. Nemůže ji udržet prostě proto, že pro to není vybaven.

Povznesené zážitky přítomnosti Nadjá nejsou trvalé a jsou mimo ovládnutí hledajícího. Tyto jevy nepodléhají jeho vůli. Člověk nemá sílu je opakovat. Nebeské návštěvy přicházejí, aniž ví jak, a stejně tajemně odcházejí. Nebude nikdy schopen vědět

přesně, co řídí tento pohyb. To znamená, že jsou mu uděleny milostí Nadjá nebo milostí některé osvícené bytosti. Protože jsou tak výjimečné, je bláhové požadovat jejich návrat, ale moudré pro něj pracovat. Ten, kdo jednou spatřil cíl, pocítil jeho velkolepost, rozpoznal jeho skutečnost, radoval se z jeho krásy a poznal jeho bezpečnost, by měl získat z této zkušenosti sílu potřebnou pro obtížný postup vzhůru. Měl by považovat krátké záblesky, jež mu byly poskytnuty v tomto zážehu, tyto své nejlepší okamžiky, za náznak cíle. Hledající se musí znova odevzdat a přizpůsobovat mentálnímu obrazu, takto před něj postavenému. Rozdíl mezi představou a skutečností by ho měl přimět ke stále obnovované snaze, měl by přivolat k vážnějšímu, častějšímu a přísnějšímu úsilí, měl by v něm zvětšovat touhu po morálním sebezlepšení. Ukazuje mu jeho pozoruhodné možnosti sebezlepšení, nyní je musí uskutečnit. Všechny prvky osobnosti se musí přizpůsobit ideálu, ukázanému v záblesku, tak jako sama celá osobnost se mu musí odevzdat. Práce, trvajících několik let, může mít své kořeny v záblesku, trvajícím jen několik okamžiků.

Potěšení z tohoto povzneseného okamžiku a vůně této nebeské návštěvy bude prodlévat v paměti léta po tom, kdy onen okamžik zmizel. Jeho vliv na pozdější život a myšlení hledajícího je dlouhý a blahodárný, tak jako on sám je krátký a krásný. Zkušenost brzy přejde, ale vzpomínka, její jistota, zůstane. Slouží k tomu, aby zesílila a rozšířila jeho lásku a jeho upřímnost k Nadjá a aby poskytla krásné vzpomínky, které ho budou podporovat a udržovat jeho věrnost ke Hledání během únavných, dlouze se táhnoucích let bojů a temnoty.

Tomuto božskému Já, takto zahlédnutému, musí žák od nynějška věnovat všechny své modlitby, ve vzpomínce na ně musí hledat útočiště, s důvěrou v ně musí vykonávat všechny své povinnosti, v jeho světle musí putovat po cestách života a u jeho soucítění musí prosit o milost.

Lidé se často dotazují: „Proč je toto vnitřní Já tak tajemně skryté, tak nezachytitelné, tak zcela unikající pohledu i hledání člověka? Proč jsme vydáni takovým útrapám při jeho hledání?“ Odpovědí je, že největší poklady bývají nejpečlivěji skryty. Ale je to také proto, že Nadjá nemůže nosit šat sobeckých myšlenek a mít živočišný tvar, aniž změní svou podstatu. Jsme to my, kdo musíme odložit svá omezení, a tak získat schopnost přiblížit se mu.

Lidé budou muset rozvinout všechny svoje schopnosti cítění, myšlení a vůle, později i intuice, ukáznit je a vyrovnat pod vedením intuice. Až toto bude vykonáno, zjevení jistě přijde a Nadjá samo pak z vlastní vůle udělí své světlo zcela spontánně, nejprve prostřednictvím záblesků, nakonec v plném jasů a trvale.

Mystické úkazy při meditaci

Během svého postupu v meditacích může – ale nemusí – hledající vnímat některé z jasnozřivých vizí nebo zažívat některé z mystických transů nebo okultních úkazů. Je proto třeba zdůraznit, že takové úkazy, dostavující se za plného vědomí, jsou jenom pomíjivým průvodním jevem meditace u některých žáků, ale ne u všech; že ti, kteří je mají, nemusejí být proto mysticky pokročilejší nebo eticky vyspělejší než ti, kteří je nemají. Okolnost, zda se tyto úkazy vyskytnou nebo ne, je zcela podružná při hledání Skutečnosti – dokonce zcela bezvýznamná. Projeví se nebo se nedostaví podle individuální karmy a charakteru každého hledajícího.

Když je meditace skutečně tím, čím být má, tedy osudovým obrácením duchovní tváře člověka k domovu, skutečným úsilím vstoupit do styku s věčným pramenem svého bytí, vznešeným toužením srdce a rozumu po uskutečnění nadsmyslového života, potom přivolá odpověď Nadjá. Tato odezva se může projevit v podobě extatických pocitů, kterými se může hledající dočasně těšit, nebo v

podobě mentálně vtisknutých poselství, která vypadají jako opravdový myšlenkový rozhovor s andělem nebo světcem, nebo v podobě tradičního obrazu Nejvyšší Bytosti, který se sám v jeho vědomí vytvoří. Ale ať to bude cokoli, bude to mít takový charakter, že bude přesně vyhovovat stupni vývoje onoho žáka, stejně jako jeho temperamentu, zálibám a očekávání. Bůh nebo „duše“, Světová Mysl nebo Nadjá se mu zjeví způsobem, který může nejlépe chápat. Je tomu tak proto, že Bůh není mimo jeho vlastní jáství, ani není vzdáleným Bytím bez vztahu k němu. Takové zjevení se děje proto, aby bylo jasným znamením, že Božství skutečně existuje, a aby potvrdilo posvátnou povahu této návštěvy.

Při zkoumání shledáme, že mnozí mystici mají zkušenosti, zkrášené úžasnými vizemi posvátných osob nebo mytologických příběhů, které se liší podle jejich dřívější víry, okolí, očekávání, výchovy a názorů. To však neoslabuje hodnotu těchto zkušeností, protože Nadjá se snaží k nim mluvit řečí, která je jim nejbližší. Jestliže se Ježíš zjevuje křesťanům a ne Indům, jimž se zjevuje Krišna nebo Šiva, a ti se zase nezjevují křesťanům, nestranný, ale sympatizující badatel nemusí být těmito rozpory nijak zmaten. Stačí, když si uvědomí, že se Nadjá ve snaze, aby přizpůsobilo svou odpověď aspirantovu chápání, projevuje způsobem, který je ve skutečnosti průchodem jeho minulosti. Tímto způsobem během dlouhé doby lidských dějin komunikuje právě jáství s lidstvem nesčíslnými zastřenými formami. Lidé však obvykle nevědí, že toto podivuhodné a pravé rozšíření vědomí pociťují pod vlivem dotyku Nadjá, a že jejich osobní komplex a myšlenky nevědomky tlumočí toto rozšíření podle svých vlastních navyklých sklonů. Takto Nadjá dovoluje lidem, aby si sami pro sebe *bezděčně* vytvořili fenomenální podstatu do formy, která se takto nabízí.

Student mentalismu se nespokojí s nevědomostí, která stačí jiným lidem. On musí vynést na povrch plného vědomí pochod, jímž jsou mystické vize vytvářeny – ať již jeho, nebo jiných lidí. Musí přesně zjistit, jak opravdu vznikají. Obvykle existuje sedm osobních činitelů, které konstruují tyto mystické jevy nebo alespoň při nich spolupůsobí a zabarvují je. Zde jsou: 1) náboženské nebo mystické pojmy, které si meditující student dříve vytvořil; 2) charakter původního ohniska jeho koncentrace, tedy směr myšlení, fyzický předmět nebo zvláštní osobnost, o které hledající medituje; 3) všeobecný sklon a síla zvyku, kterou si přinesl z minulých zrození; 4) vrozené komplexy a získané předsudky; 5) citový temperament; 6) fyzické okolnosti a okolí, včetně tělesného stavu a historicko-geografických poměrů; 7) mentální vnímavost. Mystik tedy tvoří své vize podvědomě nejen z inspirace, kterou mu poskytuje jeho Nadjá, nýbrž také z tohoto materiálu, který bere ze své vlastní osobnosti; vidí to, co sám bezděčně promítá.

Vrátíme-li se k dřívějším studiím rozborů snu a povšimneme si několika různých činitelů, které mohou jednotlivě nebo společně utvářet podobu snu, máme ihned po ruce většinu činitelů – ne všechny – které mohou také utvářet podobu mystické vize. Jako neexistuje žádná jediná univerzální příčina, která by správně vysvětlila všechny sny, stejně tak neexistuje žádná jediná univerzální příčina, která by správně vysvětlila všechny vize. Mentalismus nesporně dokazuje, že hloubka a intenzita, s kterou chováme myšlenky o věcech, způsobuje, že věci jsou pro nás skutečné. Vize může být současně jak určitým druhem samovolné autohypnózy, tak jakousi posvátnou inspirací. Když je myšlení byť i jen na okamžik potlačeno a mysl vyprázdněna, vyplní meditující člověk, který nepostupuje mentalistickým směrem, sám tuto prázdnotu vizí, buď podle svého okamžitého bezděčného očekávání zvláštní podoby, nebo podle dřívějšího vědomého soustředění na onu zvláštní podobu. Jeho vize mohou být částečně jeho vlastní myšlenky, které se k němu vracejí, které se však nevracejí samy. Něco k nim bylo přidáno. Je v nich nadzemská inspirace Nadjá, nezvratná jistota Nadjá, vznešený klid Nadjá. Bohužel však, jestliže hledající nechápe, co se stalo, jestliže nedovede rozeznat mezi prvním a druhým a

vkládá nepodstatné na to, co je podstatné, pak může sice dostat své duchovní zjevení, ale může dostat zpět také své vlastní intelektuální názory a citové přívlastky stonásobně zvětšené, neboť nyní přicházejí posílené jistotou, kterou s sebou vždy přináší autentický záblesk – jistotou, kterou hledající částečně nesprávně umísťuje.

Klíč tohoto problému je v tom, že formu odpovědi dá člověk sám, ale sílu, která oživuje nebo naplňuje tuto formu, dává Nadjá.

K těmto projevům síly Nadjá se připojuje celá skupina projevů podivuhodné síly myslí. Jako například telepatie. Přenášení myšlenek je možné, když myšlenky jednoho člověka mohou způsobit odpovídající vibrace ve vědomí druhého člověka. Princip v tom obsažený je podobný principu, kterým se řídí například rozhlasové vysílání, kde přijímač musí být naladěn na stejnou periodu vibrací jako vysílač. Stejně jako je vysílání umožněno tím, že existuje jednotné univerzální médium, spojující vysílač s přijímačem, a to elektřina, tak existuje univerzální médium, spojující oba mozky; a tím je Mysl. Pochopení mentalismu poskytuje pravý klíč k pochopení základu telepatických jevů. Toto je také skrytý základ mnohých takzvaných zázraků, tajemný podklad mnohých takzvaných nadpřirozených skutků a jógické magie.

A tak okultní jevy se mohou, nebo nemusí projevit, ale je třeba na ně pohlížet jako na něco, co je jen vedlejším jevem při hledání, nikdy však ne podstatným. Hledající by se neměl dopouštět běžného omylu, aby špatně chápal jejich psychologický charakter, přeceňoval jejich hodnotu a příliš na ně soustřeďoval své úsilí. Tyto jevy zasluhují jen druhořadý zájem. Hledající musí chápat, že jsou to pouze možné průvodní jevy meditace a že jsou mnohem méně důležité, než si lidé myslí. Dokazuje to již pouhý fakt, že tyto zkušenosti jsou obyčejně prchavé a zlomkovité. Někdy přijde na krátkou chvíli celá záplava nadnormálních zkušeností, které však vyprchají a zcela zmizí na mnoho let.

Všechno úsilí hledajícího by mělo být prostoupeno vřelou oddaností k vnitřní skutečnosti, protože dokud ji nebude skutečně milovat, nikdy se s ní nesjednotí. Proto by měl pochopit, že základní princip všech meditačních cvičení je, že **úspěch nakonec nezávisí na vědomém úsilí, které hledající vynakládá, nýbrž na tajemné reakci na toto úsilí. To ovšem neznamená, že úsilí je samo o sobě bezcenné, neboť bez něj by nebyla žádná reakce.** Znamená to, že na jistém stupni začíná nad-vědomí pracovat nezávisle na hledajícím. Až se toto nad-vědomí skutečně projeví, nebude to během usilovné snahy o dosažení, ale v době, kdy hledající ustane v této snaze; nebude to při určitém soustředění, nýbrž v době, kdy se nebude soustřeďovat. Nad-vědomí se zřetelně projeví v okamžicích, kdy na ně nebude myslet, ne při přemýšlení o něm. Cokoli se musí dále vykonat, to nevykoná žák sám. Bude mu to dáno. Hledající bude takřka vzat za ruku a veden do hlubokého ticha, které střeží práh Nadjá. Když bude přecházet tento práh, dostane odpověď na otázku: „Co jsem já?“ Jako milující matka vezme Nadjá k sobě své dítě v tomto úžasném okamžiku zasvěcení a nastane vnitřní znovuzrození. Přijde jako vyvrcholení dlouhého úsilí, ale ono samo není aktem úsilí, neboť je může způsobit pouze božská milost.

Nikdy nezapomeňte, že Nadjá je pravým učitelem v srdci, jediným zasvěcovatelem všech zápasících hledajících; jedině Ono je dobrotivým prostředníkem pro milost prosícímu egu. Není to pomyslná, ale živoucí přítomnost, s kterou se může hledající stýkat. Nadjá může hledajícího zbavit nevědomosti, poučit ho o nad intelektuální pravdě a vést ho k osvícení.

O vizích v meditaci

Když lidé cvičí meditaci, nakonec začínají mít jistá vidění a zážitky ve svých vlastních srdcích a myslích. Dozvíte se, že ti šťastnější měli vize oslepujícího světla.

„Konečným cílem cvičení transu je nalézt vizi Boha jako Světla. Toto Světlo je tak intenzivní, že kdyby je někdo náhle bez náležité přípravy viděl, mohl by reflexním působením na zrakové nervy oslepnout,“ pravil mi kdysi jeden himálajský adept. Mystici, kteří mají tento zážitek, cítí, že jsou ponořeni ve světle, a říkají, že je to nejvyšší poznání. Můžete si přečíst jiné popisy v literatuře středověké náboženské mystiky, kde meditujícímu nebo mystikovi se zdá, že je ponořen ve světelném moři, a s oním světlem přichází neobyčejný pocit svobody a pochopení, štěstí, míru a ticha.

A tak, protože se jim to zdá být nejvyšší zkušeností, kterou člověk může mít a obzvláště když se tak zdá mystikům, kteří hledají Boha, shledáte, že když se tito lidé vrátí zpět k normálnímu vědomí a začínají popisovat svůj zážitek, tu proto, že nebyli zasvěceni kompetentním učitelem do esoterního výcviku, často hlásí, že měli vizi Boha uprostřed onoho Světla, nebo že slyšeli vnitřní hlas, nebo že jim byly v onom Světle ukázány jisté věci. Jinými slovy, oni pohlížejí na toto Světlo jako na stav nebo podmínku, v níž měli něco hledat, nalézt nějaký tvar, tvar Boha. Nevěděli, že to Světlo samotné *bylo* Bůh, a že nebylo nutno očekávat nebo hledat nějakou vizi, obraz, nebo slyšet nějaký hlas.

Mojžíš šel k hořícímu keři, a Bůh k němu hovořil. Keř byl v jednom plameni. Plamen byl Světlo Boha, avšak hlas, který Mojžíš slyšel, nebyl hlas Boha – byl to hlas jeho vlastní mysli, inspirovaný, to ano, avšak přece jen jeho mysli. Protože Bůh je Nekonečná Síla a nemůže být porovnán s lidskými bytostmi, které mluví, On nemůže být ani omezen určitými tvary. Nemůžete myslet na Boha jako na Nekonečnou Sílu bez tvaru, a potom ve svém myšlení pokračovat a představovat si, že On může být do té míry omezen, že by s vámi hovořil. Co se ve skutečnosti stává při onom popisovaném slyšení hlasů nebo zření vizí je to, že mystikova mysl je tak osvětlena Světlem, s nímž se dostává do styku, že ono vyzdvihne jeho vědomí do planetární Nadmysli, která mu může dát přesné vedení nebo předpovědi, nebo udělat všechny možné zázračné věci – avšak on je stále v oblasti mysli.

Pamatujte, že to je toto Světlo, které je Bohem. A přesto, že pro mystika a hledajícího toto Světlo je Bohem, musí ho i oni správně pochopit. Jestliže tato zkušenost není správně pochopena, místo aby pomohla, může se stát překážkou. Tím chci říci, že chcete-li pravdu, musíte být připraveni se u ničeho nezastavit, dokud nenaleznete *Nejvyšší Pravdu*. Nesmíte se zastavovat na cestě proto, že jste učinili nějaký nádherný objev. Dokud si myslíte, že skutečnost naleznete v nějakém *zážitku*, klamete sami sebe.

Pro většinu z nás, ne-li téměř pro všechny, takovýto zážitek by byl dostatečný. Přitom však vám otevřeně musím říci, že on není tím Nejvyšším, a až se tento nádherný zážitek na cestě meditace dostaví, shledáte dříve nebo později, že se otevírá jiná cesta, a tou je Esoterní Stezka – Stezka, která vede k Nejvyšší Skutečnosti, k Absolutní Pravdě.

Na oné Stezce není ani Světlo, ani temnota, ani žádné zážitky, protože se potom učíte překročit čas. Zkušenosti, které začínají, musí také mít svůj konec. Musíte nalézt ono Věčné, které nemá ani začátek ani konec. Až je naleznete, pak naleznete *TO*, z čeho samotný Bůh odvozuje svou vlastní Podstatu. Potom se ponoříte s Bohem do Nejvyšší Skutečnosti.

Pokusím se to vysvětlit ještě lépe tím, že popíšu tuto jedinečnou zkušenost a jakými stavy se v ní prochází k cíli.

V okamžiku, kdy cítíte, že jste zdviháni vyšší silou, musíte se podrobit; neodporujte nebo nepřekávejte tomu tím, že byste vyvinuli své vlastní úsilí. Prostě se vzdejte a nechte tuto Sílu vzít vás, kamkoli se jí zlíbí. Nezavede vás nikam, avšak vyvede vás z vašeho osobního já, a částečně z vašeho fyzického těla, a z velké míry z vašeho intelektu.

Je možné, že v této chvíli, ne vždy, ale možná občas, uvidíte Světlo – veliké Světlo, které vás zahluje a které se zdánlivě rozpíná do nezměrného prostoru. Bude se zdát, že vás proniká. Zdánlivě se do něho ponoříte a splynete s ním, takže nebudete vědět, zda jste světlem nebo zda to, čím jste byli, zmizelo.

Dostaví-li se tato zkušenost, nebojte se vzdát se sebe – vzdát se své osobnosti. Není se čeho obávat. Můžete cítit, že se rozplynete v prostoru – že je zde nebezpečí smrti. I kdyby zde bylo, stálo by za to zemřít za takové zjevení. Ale vy nezemřete; je to jenom dočasný zážitek. Nedostaví se vám často, a proto ho vděčně přijměte, když přijde.

Ono Nekonečné Univerzální Světlo je to nejbližší Bohu, co vůbec kdy můžete *vidět*. Nikdy nebudete „vidět“ Boha jinak než jako Světlo; Bůh je nekonečný a je Duch. Může se vám zjevit jedině nekonečným způsobem, bez zjevných konečných hranic. Věc nejbližší Nekonečnu, kterou můžeme poznat, je prostor. Nemůžete vidět, kam až se prostor rozpíná. Domníváte se, že vidíte obzor, ale když se snažíte mu přiblížit, shledáte, že vždy ustupuje zpět do prostoru. Prostor a Světlo jsou jediné znaky, kterými se vám Bůh může projevit. Světlo je tvarem Boha, prostor je Jeho domov.

Jestliže se vám Bůh zjeví jako Světlo, buďte vděční. Je to blažený, nádherný zážitek. Nedostaví se vám často. Existuje vysvětlení, proč nemůžete očekávat, že byste měli často tuto vznešenou vizi.

Kdybyste měli Boha vidět jako veliké Univerzální Světlo, viděli byste Ho jako něco odlišného od sebe samých – to jest jako něco, co je vně vás, ačkoli je stále *uvnitř* vaší mysli. Můžete se cítit částí tohoto Světla, avšak ono by ve skutečnosti bylo vně vás, a tak byste stále *viděli ono Světlo*. Jinými slovy zde jde o vztah duality; na Boha pohlížíte jako na něco odděleného od svého vlastního já. Vidět – ať anděla nebo fyzický předmět, nebo dokonce samotného Boha jako Světlo – znamená vidět něco *vně* vás samých. Samotná činnost „vidění“ zahrnuje v sobě současně dvě věci: „vidícího“ a to, „co je viděno“ – což znamená dualitu. Ale nejvyšší stav je Jednota!

Jestliže vás Bůh odměnil tím, že vám poskytl vizi Své Podstaty, a jestliže budete pokračovat v úsilí ho uctívat, bude si přát dovést vás o stupeň dále. Chce, abyste dosáhli toho Nejvyššího, čeho člověk může dosáhnout. A co to je Nejvyšší? Je to poznání, že vy, vy sami, jste duchem. Vidět Boha „vně“ sebe znamená stále ho vidět odděleně od sebe. Vize Světla, kterou máte, je vizi, která se odehrává uvnitř vašeho vlastního těla. Když vidíte Světlo, jste sice na nejvyšší, ale stále ještě jen mentální úrovni. Musíte vystoupit výše.

A proto, když vám ukázal Světlo, Bůh ve své světelné formě ustoupí a nechá vás, abyste svobodně našli své pravé Já – Nadjá. Pak již nesmíte nadále hledat Boha jako Světlo, nýbrž jako své *vlastní Já*. Nyní musíte Boha nalézt, ne jako něco ve vizi, nýbrž jako *bytí* – jako něco, čím vy *jste*. Vy jste Paprsek Boha. **Znát Boha je být Bohem, nikoli vidět Boha.** Vidění v sobě zahrnuje dualitu, vztah mezi tím, kdo vidí, a tím, co je viděno, ale *být* nezahrnuje v sobě vůbec žádné vztahy, jedině splynutí onoho paprsku se Sluncem. To je nejvyšší stav duchovní jednoty, kterého můžete dosáhnout.

Existuje jenom jedna *zkušenost* nejvyššího stavu života, a ta je stejná pro všechny lidi ve všech zemích a za všech dob. Je mnoho rozmanitých zkušeností na cestě, která vás k onomu stavu vede. Avšak když dosáhnete toho nejvyššího, samotné Skutečnosti a nikoli své *představy* o ní, pak může být jen jediný univerzální kosmický zážitek. Jedině ti, kterým se dostalo tohoto osvícení, chápou Pravdu; všichni ostatní chápou pouze své vlastní názory na Pravdu.

Nyní vidíte, jak rozdílné jsou pojmy Boha, se kterými se tak často setkáváme v různých částech světa. Avšak i tyto pojmy jsou užitečné různým lidem, kteří v té době nemohou nalézt vyšší pochopení. Ať stojíte kdekoli, vše, co vám pomáhá, je pro vás dobré. To je důvod, proč člověk, který zná Pravdu, se s nikým nepře. Ví, že každý nalézá to množství Pravdy, ke kterému ho jeho životní zkušenosti přivedly, a chápe právě to, co má na onom stupni chápat.

Třebaže různí lidé mají různé názory o Bohu, nevádí to, pokud je vám jasno, že jsou to pouhé myšlenky a že jsou odvislé od místa, na kterém dotyčný člověk stojí. Pak pochopíte, že se člověk vyvíjí, procházející svými rozmanitými myšlenkami a představami ke konečným a nejvyšším pojmům Boha. Až to odhalíte, pak se všechny představy rozplynou, a budete v *harmonii* s Bohem, místo abyste o něm přemýšleli. Myšlenka je stínem, něčím z druhé ruky, ale *být* znamená sjednotit se s Bohem, a pak teprve ho opravdu můžete poznat. A tak se musíte vzdát přemýšlení *o něm* a musíte začít *být* Bohem, což znamená sjednotit se s ním. Potom vědění a inteligence se vnoří do Boha.

Myšlenka klade mezi vás a Boha závoj. Když dokážete tuto roušku strhnout, pak se vnoříte do Boha. Každý člověk má možnost najít svou cestu zpět k Bohu, protože Bůh je přítomen v každém z nás. Musíte však začít hledat a dívat se, a správné místo k tomu je v nitru, nikoli venku. Musíte nejdříve pohlížet do svého nitra a nalézt tam božský atom v srdci – duchovní Já, Nadjá. Až naleznete své vnitřní duchovní Já, pak se můžete opět dívat ven, a naleznete slunce, jinými slovy Univerzální Já. Uvidíte Boha v každé věci a v každém tvorů – *potom*, když jste viděli Boha v sobě!

A tak člověk konečně chápe, že za celým stvořením je Neosobní a Univerzální Božství.

Od „vidění“ k „vhledu“ (insightu)

Malebné vize, které mohou doprovázet běžnou meditaci, jsou nádherné a úžasné, nejsou však tou pravou vizí, která přichází nakonec. To proto, že vše, co lze vnímat v časoprostorové dimenzi, musí bez výjimky patřit do světa konečné relativity. Jsou to, jak o nich moudře svatý Jan z Kříže řekl, „...pouze milosti, které mají připravit na onu větší milost...“ Co je tato větší milost?

Je to probuzení k tomu, co je mimo časoprostorovou existenci, je to osvícení vědomí transcendentálním beztvarým poznáním. Aby člověk pochopil čistou Mysl, musí ji pochopit jen jako zbavenou jakýchkoli tvarů. Nejvyšší nemá ani tvar, ani velikost, ani barvu, ani žádný hlas. Proto to, co je možné vidět před sebou ve vnitřní jasnozřivé vizi, nemůže být tím nejvyšším, ale spíše něčím nižším. Mystik, který si metafyzickým věděním neočistil svůj názor, vázaný na prostor, a který tvrdohlavě lpí na pojmech, které se hodí jen pro nižší stupeň, může docela dobře očekávat, že vidí Božství právě tak, jako vidí dům, nebo že uvidí Boha jako oddělenou postavu, jako vidí člověka stojícího na druhé straně ulice v konkrétním těle. V takové vizi vidí pouze svou *představu* Boha. V okamžiku, kdy jsou jeho myšlenky zcela utišeny, připravil jednu ze dvou předem požadovaných podmínek, za kterých si může uvědomit čistou Mysl. Ale takové vytoužené dovršení nepřijde, když se objeví další myšlenky, byť povznesené, ani když se objeví nějaká vize, byť nádherná. Jestliže si mystik přeje *vidět* a *slyšet* Boha očima a ušima myslí, třeba i velmi jemně, je stále na polomaterialistickém stupni. Musí vystoupit na vyšší mentalistický stupeň, který odmítá všechny smysly, když se blíží božství, a přeje si pouze *poznat* Boha čistou schopností – být s Bohem v harmonii. Teprve tehdy, až přestane umísťovat Boha zevně do proměnlivých obrazů, teprve až dosáhne neproměnného vhledu (insightu) do beztvaré říše, kde nejsou žádné obrazy, odsouzené k zániku, teprve pak může důvěřovat pocitu skutečnosti, který až dosud kmital z jedné časově ohraničené

mentální zkušenosti ke druhé.

Zde se ukazuje jedna dalekosáhlá hodnota našeho metafyzického studia. Jestliže je koneckonců skutečnost bezprostorová, beztvará a bezčasá, pak žádné pomíjivé jevy, které rozvíjejí před vnitřním zrakem řadu obrazů v prostoru, čase a tvaru, nemohou nikdy být přímým projevem skutečnosti, *jaká je sama o sobě*. Mentalismus se naplňuje, když zcela odvrátí pozornost od každého druhu vnější myšlenky, nechť je tato myšlenka jakkoli jemná, a řídí ji k beztvaré skutečnosti. To nutí vědomí zkoumat vnitřně *sebe samo*. Jinými slovy: vědomí se nakonec musí stát svým vlastním objektem, musí si být vším ve všem.

Proč tolik mystiků zažívá extáze při svých meditacích? Odpověď je, že když se jich na počátečních stupních dotkne milost, přirozeným následkem toho se jejich city vznítí tak mocně, že náhle propuknou ve vášnivé extatické unesení. To je následek nárazu vyšší síly, nárazu, na který nejsou začátečníci zvyklí, takže je dočasně vyšine z rovnováhy. Extáze se obvykle projeví buď na počátku, nebo na konci meditace, a to podle druhu stezky, kterou mystici sledují. V prvním případě se bude extáze ztrácet během meditace a ustoupí jasnému klidu vyšší úrovně. V druhém případě zničí příchod extáze mír téže vyšší úrovně, získaný dříve v meditaci. V obou případech se objevuje proto, že byly probuzeny osobní city, kdežto jasný klid je výsledkem zkušeností na neosobnější úrovni. Strhující víze a citové extáze přicházejí obvykle na počátečním stupni dráhy budoucího mystika. Přicházejí mu dodat odvalu, aby pokračoval ve své neortodoxní touze nebo ve svém cvičení, k němuž mu svět bude bohužel brát odvalu. Jsou to uspokojující jevy, které se vždy ztrácejí a mizí, když hledající dosáhne dostatečně pokročilého stupně. Mystické extáze musí být svou samotnou přirozeností nutně pomíjivé, ani nemohou být jiné. Není naprosto možné, aby se jimi kterákoli lidská bytost neustále těšila. Je lépe dosáhnout stavu stálé rovnováhy než stavu žhavé extáze, střídající se se zádušností deprese. Extatická radost znamená citovou činnost a činnost znamená pomíjivost a změnu; v tomto stavu tedy neexistuje žádný klid. Že tomu tak je, ověřují dějiny jak východního, tak i západního mysticismu, ve kterých jsou zmínky o tom, že na pokročilejším stupni upadá mystik do stavu, který se nazývá „temná noc duše“, kdy všechny extáze zcela zmizí a jsou nahrazeny ponurými náladami těžkomyslné duchovní vyprahlosti. Většina mystiků mluví o tomto pádu ze strhujících výšin citové sladkosti do smutných údolí, plných mučivých vzpomínek. Je to však pouze snaha Přírody vyvolat opět správné vyrovnání, obnovit rovnováhu sil na vyšší úrovni. Z této tragické zkušenosti temné noci duše vzejde, jestliže to mystik připustí, vzrůstající pochopení, že mystická extáze sama už pro něho není dostačujícím cílem a že neporušitelná klidná jistota trvalé božské přítomnosti je nesrovnatelně lepší.

City nemají být zničeny. Jsou velkou hnací silou v činném životě každého člověka a musí jí zůstat na každém stupni celé cesty až do jejího skončení. Na nižším stupni jsou city v člověku často zachvacovány šílenstvím, kdežto na vyšším stupni se stanou očištěnými a ovládanými správným pěstováním. Uctívání je pro hledajícího dokonce důležitější než vzdělání. Nikdo se například nemusí stydět za to, že pláče přesto, že má metafyzický trénink, jestliže pláče pro vznešené věci, nebo ze soucitu s druhými, nebo v touze po svaté přítomnosti. Dokud nedosáhl posledního cíle, dotud je hledajícím; a pokud jím je, musí být připraven na to, že bude plakat pro Boha, toužit po Božství a prolévat slzy nad jeho nepřítomností ve svém vědomí; zkrátka, musí *cítit*. Musí mít vskutku nejprudší a nejintenzivnější city a nesmí je usmrcovat. Bez nich člověk nikdy nedojde cíle. Neboť je nutno pociťovat Boha co možná nejhlubším způsobem a ne jako chladný intelektuální pojem. Přesto, má-li hledající nalézt *pravého* Boha, musí používat takového pojmu a předkládat ho svým citům, aby je udržel na uzdě a pročistil. Musí vyrovnávat city s rozumem; neboť z tohoto vzájemného působení vyplyne hlubší, zušlechtěnější poměr k Bohu.

Proč tak mnoho hledajících zachytí krátké záblesky nadsmyslného stavu, které jim potom uniknou? Proč tyto záblesky, jestliže se vůbec objeví, se vyskytují tak vzácně a přicházejí po tak dlouhých přestávkách? Proč nejsou hledající schopni je udržet trvale? Proč nalézají ve svých dlaních jen studený mrtvý popel pouhé vzpomínky, když se je snaží zadržet? Proč nemohou znovu zachytit tyto nádherné okamžiky, které jim záludně zmizí, i když je svírají v dlaních? Částečnou odpovědí na to je, že tyto záblesky jsou osvěžující předtuchou dosažení, které je ještě daleko před nimi; vysílá je Nadjá, aby dodaly odvahu nadějším, aby podněcovaly pokračování v hledání a aby říkaly neofytům – třebaže zajímavě – jaký je vrchol tohoto dosažení. Potom Příroda vypudí hledajícího na čas z meditace, aby ho donutila přizpůsobit se dalším dvěma složkám, a to inspirované činnosti a metafyzickému uvažování, neboť pouze z integrální analýzy všech těchto tří složek se může zrodit insight a být trvalý.

Nyní je potřeba, abychom mohli postoupit správně dál, si vysvětlit některé problémy týkající se toho, co jógini považují za vyvrcholení všeho svého úsilí – o stavu „Samadhi“ a o stavu transu. Sanskrtský výraz „Samadhi“ je často překládán jako „extáze“. „Samadhi“ je pojem pro vrcholný stav správné meditace, kdy se jedná o stav zvláštního povznesení a citového štěstí způsobený plody mentální kázně. Proto výraz „extáze“ nebude zde používán, aby nevedl k nedorozumění, když uvážíme, že nejvyšší stupeň „Samadhi“ je zcela prost myšlenek. Budeme zde používat jako náhradu slovo „sebeponoření“. Sebeponořením se míní uchvácené ponoření myšlenek do vlastní podstaty člověka a hluboké pohroužení citů do nepopsatelného štěstí. Jestliže se užívá výrazu trans pro jógické zážitky, měl by se ponechat pro kataleptické stavy, které korunují úsilí jóginů v posledních fázích jógy ovládnutí těla, kterou se zde nezabýváme, protože tato stezka nemůže nikdy vést přímo k realizaci Nadjá, jež je vlastním cílem, který si toto dílo vytyčilo. Stezka, která se zde odhaluje, nepokládá tento bezvědomý stav (trans), dosažený touto soustavou, za žádoucí ani nutný. Byl by opravdu zbytečný. Transy hathajóginů a fakírů, kteří se nechávají pohřbít zaživa na několik hodin nebo dní, přivedou člověka do bezvědomí, jakmile myšlenka „já“ zapadne zpět do svého zdroje v srdci. Když se myšlenka „já“ vrátí, nemá z toho člověk o nic více duchovního užítku, než ho má z obyčejného spánku; kdežto ve vyšším sebeponoření mystické meditace se ego vnoří zpět do srdce a s plným vědomím. Nikdo se proto nemusí nechat odstrašit od cvičení meditace názorem, že toto cvičení je mimo dosah všech lidí s výjimkou několika vyvolených jedinců, nebo že je nutné, aby upadl do transu v tom smyslu, že se ztratí v bezvědomí. Naopak, cvičení sama jsou nejen v mezích možnosti každého člověka, ale usilují o stav plnějšího vědomí psychologického stavu rozšířeného vědomí.

Prvním problémem sebeponoření je jeho pomíjivý charakter. Vyznačuje se nestálostí ve svém nejlehčím stádiu uklidněných nervů, ve své střední fázi zaplavujícího, smyslů prostého zasnění, i v konečné fázi plného pohroužení, odloučení od světa a sebeponoření. Za těchto zkušeností může mystik vystoupit na všechna úbočí a vrcholy božské existence, ale vždy z nich musí zase sestoupit. Jeho cesta mu dává nádherné záblesky rostoucí šíře a jasů, ale nedává mu stálou základnu. Nemůže se navždy zmrazit v sebeponoření, i kdyby si to přál, jak tento problém vyjádřil čínský mystik Lao-c': „Člověk nemůže věčně zůstat stát na špičkách.“ Nelze udržovat vědomí stále v rozsahu formální kontemplanace; do tohoto stavu může vstupovat jen občas.

Nauka mentalismu důrazně ujišťuje, že stav sebeponoření není nejvyšším cílem lidstva, i když běžný druh jóginů může tvrdit opak.

Problém, který postihuje mystické sebeponoření – je neschopnost ustálit svoje

výjimečné, ale prchavé prohlédnutí ke skutečnosti; neschopnost poskytovat stále aktivní vědomí skutečnosti. Abychom tomu rozuměli, musíme nejdříve pochopit, že z nátlaku a odporu silně zakořeněné představy o světě se musí meditující student úmyslně odvrátit od svého vnějšího okolí, musí se zřít své světské existence a odmítnout ji během vnitřního postupu ke svému duchovnímu jáství. V uchvácené kontemplaci, v níž je intenzivně ponořen sám do sebe v naprostém zapomnění na vnější svět, nejprve objeví nebo zachytí existenci nehmatatelné, neviditelné a nepředstavitelné Mysli. Jeho koncentrace je tak intenzivní, že nakonec veškeré vnímání a myšlenky zmizí, všechny mentální obrazy se ztratí a on se ocitá ve veliké prázdnotě, kde není nic (no-thing – žádná věc) a kde – řečeno teologicky – je ponořen do čistého Ducha. Ale mysl nemůže trvale spočívat v této prázdnotě, stejně jako dýchající plíce nemohou stále zůstat ve zcela vzduchoprázdném prostoru. Individuální vlny myšlenek brzy neúprosně vplynou zpět do oceánu univerzální mysli, ponoření žáka se přeruší a svět opět vstoupí do jeho vědomí. Proto není možné, aby toto ponoření představovalo nejvyšší cíl. Jógin, který dosáhne tohoto bodu, může se usilovně snažit, aby ho udržel tím, že se znovu noří do prodlouženého ponoření, může ho však dosáhnout jedině, když si opět nebude všimát světa a když se znovu vrátí do sebe. Nejvyšší moudrá Příroda to však nedovolí a vrhne ho zpět, kdykoli se o to bude snažit. Poněvadž žák nechápe záměr Přírody, bude se snažit ještě více; bude přičítat svou neschopnost mylným příčinám a nepochopí tvrdé poučení, že Příroda stvořila tělo pro poučné zkušenosti a ne pro nemoudrý útěk. Konečný svět je se vši důrazností zde. Žák ho nemůže trvale přehlížet, i když to může dělat občasně. Může se utěšovat a obyčejně se také utěšuje přesvědčením, k němuž konečně dospěl, že došel tak daleko, kam může člověk dojít, pokud je v těle, a že dokonalé osvobození nastane po smrti.

Pouhý mentální klid je skvělá věc jako krok na cestě vzhůru, ale není pravou transcendencí. Mentální prázdnota, která je tak často stavem ponoření běžného jógina, není totéž co sebe-chápající uvědomování, které je stavem ponoření mentalistického jógina. Mír prvního může snadno vést k otupělosti a ke slabosti, která prchá před světem, kdežto mír druhého může směřovat jedině k inspiraci a k síle, která pomáhá světu. Pohlížet na tento stav pouze zvenčí a věřit, že jak běžný jógin, tak mentalista vstupují do stejného stavu, je vážné nepochopení. Rozsáhlá unášející negativita prvního je nižší a odlišná od rozlišující inteligentní bystrosti druhého. Běžný jógin se pouze zřídka myšlení. Mentalistický jógin aktivně zaměstnává vědomí oproštěné od myšlenek pochopením jeho vlastní přirozenosti. Prvý je samý květ, ale žádné plody; druhý je samé květy i samé plody. Proto v textu pravidel pro žáky nazvaném *Nejvyšší Stezka*, který byl sestaven před osmi sty lety v Tibetu a dosud se tam chová ve velké úctě, je uvedena tato jasná výstraha: „Ticho, kdy pochod myšlenek je nečinný (v individuální mysli), se může nesprávně chápat jako pravý cíl, kterým je ticho nekonečné Mysli.“ Je proto dvojí klíč k této nesmírně jemné situaci: za první, zda žák má nebo nemá metafyzické vědění; za druhé, mentální postoj, s nímž kontemplující žák vstupuje do stavu sebeponoření. Tyto činitele nelze od sebe oddělit, protože druhý přirozeně závisí na prvním.

Víme již, že okamžik, kdy se bdělý stav mění v sen nebo spánek, je vysoce kritický. Celkové zaměření vědomí v tomto okamžiku může určit charakter snů nebo spánku, který následuje; může opravdu přetvořit jak sny, tak spánek v něco naprosto vyššího. Také okamžik, kdy myšlenková činnost klesá do úplného sebeponoření, je nanejvýš kritický. Celkové zaměření vědomí může také zde určit charakter stavu, který následuje. V této chvíli je mentální postoj opravdu tvořivý. Mystik prochází tímto okamžikem, zabrán pouze do své *osobní* reakce na tuto zkušenost, unesen svými *osobními* city velké blaženosti. Tato zkušenost ho učiní velmi šťastným a nikdy na ni nemůže zapomenout. Necháává však svůj úkol zpola nedokončený; to je smutný fakt, který potvrzuje návrat žáka dříve nebo později do běžného, prozaického stavu. Částečně pro tento svůj osobní vztah a částečně

pro svou metafyzickou nevědomost a z toho plynoucí nepřipravenost vstupuje mystik do kontemplativního sebe-ponoření jako člověk, který couvá otevřenými dveřmi do místnosti a svéhlavě upírá zrak na známé místo, odkud vyšel, a odmítá podívat se tam, kam jde. Stejně jako takový člověk ví jen částečně, kde je, i když je v pokoji, tak i mystik si uvědomuje jen částečně přirozenost čisté Mysli, i když je pohroužen v sebe-ponoření. Kromě toho, tento osobní vztah způsobuje, že mystik dočasně zanechá své předchozí názory a dogmatické víry jaksi na prahu Mysli, a že je nepodrží v jejím očištném plameni; proto se jich opět chopí, když se vynoří z této zkušenosti. Jestliže se však provádí meditace současně s mentalistickým výcvikem, to znamená, jestliže už není pouhým mystickým cvičením, ale je poučena rozumově uváženým věděním, potom se již nikdy nemůže objevit mylný názor na skutečnost, protože čisté bytí bude zažíváno takové, *jaké je*. Blaženost se objeví v obou případech, ale v prvním případě se její uspokojující charakter stane překážkou, kdežto v druhém nikoli. V obou případech se žáci dotkli skutečnosti, ale první se dotkl jejího chvějícího se povrchu, kdežto druhý pronikl do její neměnné hloubky.

A tak, existuje velký rozdíl mezi stavy, k nimž se dojde těmito dvěma metodami. Oba tyto stavy se na povrchu klamně jeví jako stejné, ale jejich výsledky jsou nápadně rozdílné. Neinformovaný jógin se slepě zbavuje obsahu svého vědomí a pak trpně přijímá prázdnotu. Osvícení čistou myslí ho ovládne svou odlišností ode všech dřívějších zkušeností a oslní ho svým zářivým tajemstvím. Otevřel ve svém nitru mystické oko, ale plně nepochopil, co to je, co se mu v určitých dobách a při obvyklých meditacích přerušovaně objevuje. Poskytuje to naprosté zapomenutí časo-prostorového omezení, ale jeho tělo je stále ještě v tomto omezení a jeho vědomí se musí zase vrátit do těla. Když se jógin musí vrátit a přijmout opět své myšlenky světa, naplní ho tento sestup svým kontrastem pocitem nesmírné odlišnosti. Proto považuje svět za naprostou negaci skutečnosti a propast, která je dělí, za nepřekročitelnou. Necháává tak vyklouznout velkou odměnu ze svých rukou, neboť má zoufalý pocit, že je zcela neschopen udržet současně oba stavy ve vědomí. Od té doby je dualistou, kteří věří, že skutečnosti lze dosáhnout pouze v transu, že svět je Hmota, která je na opačném pólu než Duch, a proto léčkou nebo iluzí, kterou se má opovrhovat. Přísný asketa, který pohrdá světem, nebo zasněný mystik, který svět přehlíží, je na konci své stezky vždy zmaten tím, jak spojit svůj duchovní triumf s všeobecným životem, který jej obklopuje. Neví, jak to má udělat, a proto se zbavuje tohoto problému tím, že předstírá, že neexistuje. Toto vše zaniká proto, že jeho metoda přibližování neřeší problém světa, ale ignoruje ho. Potlačuje rozum a zavírá oči před vnějším světem, který pokládá za hmotný; proto nemá prostředky, jak by jej spojil s nepochybně nehmotným světem vnitřním, který tak blaženě zažívá.

Student mentalismu studuje však povahu „hmoty“ a odhalí, že je projevem Mysli. Touto mentalistickou úvahou dochází k pochopení, že všechna různá vývojová vysvětlení univerzální existence jsou pravdivá jen z relativního hlediska; že všechny prvky, principy, energie, substance a pochody, ze kterých – jak se učí – se vyvinul vesmír, jsou samy mentálními projevy; a že stejně tak, jako se voda vlastně neliší od kyslíku a vodíku, z nichž se skládá, ať se na povrchu od nich *jeví* jakkoli odlišná, tak se tyto představy země, vody, vzduchu a ohně nemohou ve své podstatě lišit od Mysli, z níž pocházejí. Tímto způsobem se student mentalismu utvrdí v chápání základní mentálnosti, a proto také základní jednoty všech věcí a nepřipustí, aby ho z tohoto intelektuálního stanoviska vychýlilo jakékoli zdání. Takový žák je proniknout faktem, že každým dechem a každou myšlenkou spolukonstruuje se Světovou Myslí tento vesmír.

Mystické cvičení, kterým se hledající zabývá, není slepé. Hledající překonává představu světa tím, že ji vstřebává. Užívá rozumu, aby se dostal za rozum, ale neodkládá jej předčasně. Takový hledající nejen odhaluje čistou Mysl, ale také přemýšlí a medituje o

svém odhalení. Když vyprazdňuje obsah vědomí, činí tak s otevřenýma očima, s jasným porozuměním, že obsah vědomí je jenom šumem a pěnou, které vyvrhla skutečnost, které se však v podstatě od ní neliší. Když je prázdnota naplněna přítomností čisté Mysli, vrací se hledající k obsahu svého vědomí se stále zmenšujícím pocitem, že musí překračovat propast rozdílnosti; a proto je mu stále méně obtížné uvádět jej do vztahu, spojitostí a souladu se svými dřívějšími zkušenostmi v meditaci. Cvičí se, aby vnesl tuto přemýšlivou pozornost přímo do své denní existence a aby ji neustále vkládal do všech myšlenek, které zaměstnávají jeho vědomí, a do všech skutků, které zaměstnávají jeho tělo. Vycvičí své vědomí tak, aby udržovalo myšlenku těla, aniž by se s ní ztotožňovalo, aby bylo činné pěti smysly, aniž by přestalo být činné v nekonečné Mysli.

Když student mentalismu stále sjednocuje metafyzické úvahy s mystickou kontemplací, pak v něm neočekávaně a náhle vznikne splynutím obou složek nová schopnost, která nemá ani omezení rozumujícího intelektu, ani jednostrannost mystické citovosti, a která je skutečně oběma nadřazená. Tento tajemný stav vědomí je v sanskrtu nazýván „to, co je celistvé“, což poukazuje na jeho úplnost a konečnou platnost; dává osvětlení vyšší než osvětlení, poskytované běžnou jógou.

Uskutečnění této schopnosti nastane takřka mžiknutím oka; neboť dlouhý předběžný výcvik a intenzivní přípravy dosáhnou konečně kritického bodu, kdy náhle nastane úplný převrat v celé bytosti žáka. Je to jako by tvrdá skořápka, která uzavírala jeho vnitřní bytí, praskla a osvobodila je. Ale i když se tento insight objevil tak náhle jako zákmít blesku, přesto ještě nedosáhl své plnosti a potřebuje času k dozrání. **Dokud insight není bez úsilí, přirozený a trvalý, není konečným a nejvyšším odhalujícím stupněm. Jestliže existuje sebemenší úsilí, směřující k bytí nebo k poznávání, v tom okamžiku nastává odklon od pravého insightu, degradace pravé existence. Stav, kde není žádné úsilí, může samozřejmě nastat až po dlouhém noviciátě. Trvalé transcendentální vědomí může přijít pouze usilovnou celodenní mentální snahou udržet Skutečné stále v ohnisku pozornosti. Je to zvolna dozrávající, pomalu rostoucí plod bdělého střežení pozornosti, nepřerušného procesu, při němž se uvádí v soulad Neprojevená Mysl s jejími stále se objevujícími představami.** A tak hledající, který je zkušený, je nejen schopen zachytit pravé záblesky skutečnosti, ale protože je zachytí s inteligentním pochopením, může je ve svém běžném světském životě stále více prodlužovat. Nakonec se tyto záblesky rozšíří na celých dvacet čtyři hodin dne i noci. Takto se upevní a budou trvalé, a hledající pak žije v ničím nespoutané jednotě.

Tímto dosažením se završuje výcvik mentalistické stezky. Myšlenková činnost, která ještě trvá, není úplně stejná, jako byla dříve, neboť nyní je to činnost osvětlená. Konečný cíl neznámá tedy potlačit myšlení a sedět v prodloužených osamělých transech. Neznámá ani, že se má mysl udržovat bez myšlenek, ale že se má zbavit jejich tyranie, že je nutno přivést ji k tomu, aby chápala pravý význam jejich charakteristických projevů jakožto „já“ a svět, a aby si člověk byl bez úsilí provždy plně vědom své vlastní nejvnitřnější podstaty současně se svou osobní existencí. Jakmile mudrc dokonale vstoupí do takového stavu, nikdy z něho nemůže uniknout. Ať bdí nebo spí, ať odpočívá nebo pracuje, trvale ho *drží* jeho záhadná transcendence. Je-li plně dosaženo čtvrtého stavu, ten pak trvá stále i během ostatních tří. Nezmizí, když nastane tělesný spánek nebo tělesná bdělost. Čtvrtý stav trvá bez úsilí tak, jako si člověk zachovává bez úsilí svou osobní totožnost v bdělém stavu.

Tyto řádky nechtějí podceňovat velkou hodnotu, kterou má i mystické dosažení, lze však říci, že mystik dosahuje zčásti pravdivého insightu, kdežto mentalista dosahuje dokonale pravdivého. Příroda žádá, aby se mystik povznesl z pouhého emocionálního pochopení k pochopení klidně inteligentnímu. **Pravda nemůže být v protikladu.** (Iluze může být v protikladu ke zkušenosti, která po ní následuje, zdání může být vyvráceno

bádáním, ale *Skutečnost nemůže být nikdy žádným způsobem popřena.*) Proto metoda, pěstující vyšší schopnost mysli, která rozkvetne v takový hlubší neotřesitelný insight, má tradiční název „Jóga nad protiklady“. Pod všemi proudy myšlenek mentalista vždy vnímá božskou Myšlenku, aniž kříží své nohy, jako běžní jóginí. Mentalista si s úspěchem udržuje vědomí netělesné, beztvaré, nehmotné skutečnosti. Když umí překročit potřebu transu, dojde k pochopení, že rozdíl mezi Myšlenkou a myšlenkami, rozlišování mezi Myslí a jejími projevy, existují jen ze stanoviska lidských bytostí, ale nejsou v samotných těchto věcech; k pochopení, že všechno je spojeno ve vznešené jednotě v Bohu; k pochopení, že všechno je projevem nebo vyjádření skutečnosti a že vpravdě celý svět je důkazem Boha. Tedy nejvyšší stav, ke kterému směřuje evoluce a kterého člověk dosahuje, je stav vědomého spočinutí v Mysli, ale ne vědomé nečinnosti; stav, v němž trvá činnost smyslů, ale ne jejich tyranství; stav, kde trvá bytí, ale ne nadvláda osobního bytí; a stav, v němž kola myšlení se otáčejí, ale neunášejí s sebou myslitele.

Pouze tento trvalý insight může zcela pronikat smyslovým zdáním světa a trvale si uvědomovat, že se svět ve svém základu neliší od Prázdnoty samé. To vysvětluje, proč dvě malá inspirovaná pojednání, určená pokročilým teosofickým žákům, obsahují některá paradoxní tvrzení. Jedno pojednání, *Světlo na cestu*, založené na starém egyptském prameni, dává nejdříve napomenutí: „Hledej cestu tím, že se obracíš do nitra,“ a teprve potom, bylo-li toto splněno, dává další poučení: „Hledej cestu tím, že budeš statečně postupovat ven.“ Druhé pojednání, *Hlas ticha*, založené na starém tibetském prameni, říká pokročilému žákovi: „Musíš studovat prázdnotu zdánlivé plnosti a plnost zdánlivé Prázdnoty.“

S tím vystoupí žák na velkolepý vrchol všeho svého úsilí.

Doslov

Za svých bádání v Egyptě ve Velké pyramidě se mi dostavil zvláštní a osobní mimofyzický zážitek. Ten nabyl důležitý význam, když jsem se později dověděl, že kněží ze zaniklé Memfidy udržovali starou tradici o tom, že tato Pyramida byla posvátným dějištěm zasvěcování do nejhlubších a nejvznešenějších duchovních mystérií Egypta.

Za svých výzkumů jsem prošel šachtou směřující vzhůru a vedoucí ke slavné Královské komoře, a pečlivě jsem studoval její strukturu ve světle jistého klíče, kterým jsem byl vybaven. Také jsem se v noci po rukou a kolenou plížil úzkou svažující se chodbou, která prochází několik set stop skrze skalnatou planinu, na níž Pyramida stojí, chodbou, která je moderním cestovatelům pro mnohé obtíže a nebezpečí nepřístupná.

Neustále mi přicházel na mysl výstižný symbolismus těchto temných chodeb. Tyto fyzické cesty, které vedou od vstupního otvoru k vnitřním komorám, jsou vhodnou analogií duchovních cest, které vedou lidstvo od stavu naprosté nevědomosti k plnému poznání jeho pravé podstaty, která je božská. Pochopil jsem, že vnitřek Velké pyramidy znázorňuje v kameni předurčený postup každé lidské bytosti; zatímco celá stavba je velebným symbolem lidského života a nese tiché poselství přes propast zaniklých století.

Chvějící se novic starých dob musel projít nerovným vchodem Pyramidy a tápat pak absolutní tmou těmito chodbami, přičemž se musel rukama přidržovat zdí a kráčet s největší opatrností. Jeho vzrušená mysl si vytvářela neviditelné jámy, do nichž by mohl padnout, které však ve skutečnosti neexistovaly. Bez odvahy by vůbec nemohl postupovat; bez opatrnosti by mohl postoupit jen do nejméně nebezpečí. Neměl žádného jiného vůdce než jakousi intuici, vnitřní neosobní hlas, který byl vždy tajemný a často těžko rozpoznatelný od jeho osobních citů.

S dalším postupem do černých tunelovitých chodeb se musel utkat s nebezpečími, která ohrožovala jeho klid a duševní zdraví. Neboť toto místo navštěvovaly nepřátelské

psychické bytosti, a každou noc se kolem něho plížily zlovlné duchovité bytosti. Ty se mohly kdykoli stát viditelnými jeho zostřeným smyslem. Jejich odpor neznal mezí, neboť dleli jako strážci na hrůzu nahánějící hranici, která odděluje onen svět od bláhových dotěrných lidí. Kdyby se neofyt stal obětí svého strachu a účinků jejich přirozeného nepřátelství, pak by se jeho nervové napětí náhle zhroutilo a tyto účinky by jej mohly pronásledovat po léta. Podle mého názoru prodírání se vpřed každého odvážného kandidáta představovalo též zápas každého člověka, který se snaží pochopit záměry pulzující celou Přírodou. Nalézá celý život zahalený neproniknutelnou temnotou, obklopený těžkými mraky mystéria. Vidí, že se rodíme jen na několik desetiletí nejistého a nebezpečného života, a že pak jsou všechny naše vřelé naděje, naše lákavé ambice a nejsilnější lásky zničeny studenou rukou smrti. Ví, jestliže vůbec přemýšlí, že je-li toto vším, co pro člověka existuje, je pak jasné, že naděje na nesmrtelnost je klamem, duše pouhým výplodem představivosti a náboženství nebo filosofie pouhými vystrojenými preludy uvedenými na jeviště lidmi, majícími na tom profesionální zájem. Život se nevysvětluje snadno.

Právě tak jako v egyptských mystériích musel neofyt tápat svou cestou nahoru nebo dolů po temných vzestupech a sestupech, tak i my lidé musíme konat svou cestu temnotou zahalené budoucnosti, týráni zkouškami nebo postrkování pokušeními, jež ze života činí příkré vzestupy nebo svahy prudkého spádu.

Vše, co neofyta naučilo dobrodružství v Pyramidě, se bude muset lidstvo v každém případě naučit během svého postupu z lůna do hrobu skrze eony evoluce. On zhustil do několika hodin nebo dní úkoly, na něž lidé méně odvážní potřebují celé životy. Úspěch ho naučil, že každý člověk má kromě svého vlastního cíle ještě vyšší cíl. Když byl přiveden do Královské komory, byl přiveden také do přítomnosti těch, kteří čekali a stáli na stráž, sami neviditelní, jako bohové stále čekají a bdí nad lidstvem. A když jeho vědomí vstoupilo v nejvyšším zasvěcení do Nadjá – mystické komůrky v srdci, dosáhl zkráceným a předčasně uzrálým způsobem toho, čeho bude muset nakonec dosáhnout celé lidstvo. Dnešní svět považuje takové univerzální duchovní probuzení za nemožné; moudří zasvěcenci je s jistotou považují za nevyhnutelné! Příroda je však trpělivá.

Sledujeme-li alegorii ještě dále, vidíme, že Nadjá-atom leží v lidském těle skryt v prsou ve velikosti menší, než je špička jehly, právě tak jako Králova komora tvoří malý skrytý prostor ve velké stavbě, kterou naše planeta nese po mnoho tisíc let. Nadjá je prostému lidskému oku neviditelné právě tak, jako hlavní komora Pyramidy je neviditelná uprostřed temnoty jejího vnitřku. Nadjá je to jedinečné tajemství, jež člověku nejvíce vzdoruje, právě tak jako chodby, které vedou k oné komoře, byly kdysi chráněny vstupními dveřmi, jež byly dovedně vytesány z kamene jako část povrchu Pyramidy a nebylo na nich žádné znamení, které by upozorňovalo na jejich existenci.

Dávné tradice Egypta poskytovaly vůdce lidem toužícím po duchovnu a připraveným, aby mohli být přivedeni k jeho tajným dveřím, právě tak jako duchovní tradice lidstva stále poskytuje vůdce pro ty, kdo jsou připraveni, aby byli přivedeni k prahu Nadjá. Dokonce i hrobovému tichu uvnitř Velké pyramidy vhodně odpovídá hrobové ticho, které dnes obklopuje mysl hledajícího, když vkročí na tento posvátný práh. Konečně, od neofyta plazícího se s ohnutými zády po kolenou pod výkyvnými vstupními dveřmi byla požadována fyzická a mentální pokora, která je požadována i dnes. Svatyně Nadjá, kde není kněze, nikdy neotevřít své těsně zapadající dveře lidem nadutým.

A tak poslední hledání, požadované od přemýšlivého Egyptana jako cíl života, nebylo nic jiného než to, co je rovněž předloženo přemýšlivému člověku našeho století. Musel znovu nabýt plné vědomí své pravé podstaty tím, že se přestal ztotožňovat nejprve s fyzickým tělem a později s osobním egem; právě tak, jako ho musíme nabýt i my dnes. Jsme prázdní, když bychom mohli být naplněni. Jsme jako lvíče, které bylo od mládí

vychováváno mezi ovce a vyrostlo a považovalo se také za ovci. Žilo a pohybovalo se neškodně mezi stádem, až jednoho dne poprvé uslyšelo z lesa mohutné zařvání staršího lva. Skrytá povaha zvířete se najednou probudila; lvíče spontánně zařvalo v odpověď a v tom okamžiku *vědělo*, že není ničím menším než lvem.

Evangelium všech lidí, kteří dosáhli božské oblasti nad-osobního bytí, musí přijít k intuitivním posluchačům jako to ponejprv slyšené zařvání lva. Je to volání, jež působí na tajemné hlubiny jejich srdcí, a buď je znepokojuje, nebo rozradostňuje. Protože nikdy nemohou být plně spokojeni s podmíněností, útrapami a pomíjejícností lidského života. Nikdo nemůže poctivě prohlásit, že našel nezkalené štěstí v pomíjivém a obavami naplněném životě lidské osobnosti, a i kdyby se to odvážil prohlásit, v jeho stínu bude vždy stát hrůzná postava Smrti a vysmívat se všem jeho nadějím do budoucna.

Božská krása, jež je ukryta hluboko v lidské přirozenosti, již existuje a nemusí tak být stvořena, takže hledání není ani tak otázkou nového dosažení jako spíše opětného nalezení. Vědomí je naší vlastní podstatou.

Nadjá bdí a je živoucí, ale protože je věčné, musí být také neosobní. V hebrejské Bibli je věta, v níž Pán odpovídá Mojžíšovi slovy: „JÁ JSEM TEN, KTERÝ JSEM.“ Důležitost této věty je zdůrazněna faktem, že je celá napsána velkými písmeny. Význam je ten, že absolutní vědomí je tím „JÁ JSEM“ za každou individuální existencí, samotným osobním pocitem bytí.

Božský atom je jeden a týž ve všech lidech, identický v Kristovi, jako byl v jeho posluchačích. Je vskutku tím Kristem-Já v každém z nás. Když Ježíš odešel z tohoto světa, ti nejosvícenější z jeho následovníků od té doby používali jeho jméno a rozuměli mu jedině v tomto univerzálním smyslu.

Kristus byl pro ně jejich vlastním vnitřním božstvím – nikoli určitým fyzickým tělem, jež bylo pohřbeno – a jejich úkolem bylo stahovat vědomí dolů z hlavy, až bylo soustředěno v duchovním srdci, kam všichni praví křesťané umísťují království nebeské.

Člověk, který sleduje toto hledání, je jako paprsek, který se vrací ke svému zdroji. Až toto „JÁ JSEM“ v sobě vystopuje k jeho skrytému kořeni, až se intelektuální pochod jeho zkoumání pozvolna vyvine v jemný vnitřní pohyb, pak dříve nebo později vstoupí – zprvu občasně – do stavu neosobní svobody a naprostého míru. Když se noří do hlubiny myslí, dosáhne bodu, kde se jak myslící intelekt, tak i osobní já zdají být téměř znovu pohlceny skrytým elementem, který je stvořil. Tímto elementem není nic jiného než absolutní Bytí, Jediné Nadjá, Nejvyšší Skutečnost a Základní Duch, který věčně existuje uprostřed rození a smrti smrtelných lidí a fyzických světů. Toto vznešené zjevení ho očekává už na začátku jeho prvních neobratných kroků na cestě hledání.

Lidé se však takové cesty bojí, protože se obávají ztráty osobnosti, která je pro ně samotným životem. Přesná pravda je ta, že osobní ego je podřízeno, změněno v zprostředkovatele vyšší moci a pokud trvá fyzické tělo, nemizí. Čeho se tedy obávat? Individuální existence je pouhou skořápkou, která jednou rozbita, odhalí cenné jádro uvnitř. Ořechy neceníme pro jejich tvrdé skořápky, nýbrž pro jejich jádra. Ti, kdo jsou spokojeni s omezeními ega, činí z celého rozpětí života přelud. Pracují s jednou tisícínou svých potenciálních možností, a přitom se bojí jít o kousek dále. Nikoho však nemůžeme hanět, protože tento klam je celosvětový.

Tato nauka je starší než sama naše planeta; přesto však je každým člověkem individuálně nalézána jako výsledek jeho vlastního ohromujícího duchovního osvícení; přichází mu v podání tak svěžím, jako nejnovější slova nejmodernějšího vědce Západu. Člověk se jí však vždy obává, protože se obává vzdát se svého osobního ega, protože

neví, co se stane potom. Je pro něj obtížné důvěřovat vyšším silám. Má se tak co učit.

Kdo dosáhne při tomto hledání stupně, v němž meditace zredukuje veškeré jeho myšlenky na jedinou myšlenku *já*, a on potom odhodlaně vrhne tuto myšlenku zpět do zdánlivé nicoty, z níž vznikla, bude poučen, že si může ponechat své ego a nechat je naživu. Může na zemi žít svůj osobní život, protože bude v soustavě jeho hodnot zabírat jen své právoplatné místo a on pak pochopí, že je prostředníkem a ničím víc. Svatost je prostě harmonie. Znamená zastavit neustálé usilování jáství o to nebo ono a věnovat každou minutu a hodinu svého života nádhernému našeptávání Nadjá.

Stav ponoření ega do Nadjá byl jasně popsán apoštolem Pavlem těmito slovy: „Byl jsem ukřižován s Kristem, nicméně žiji; avšak to už nejsem já, kdo žije, nýbrž Kristus žijící ve mně.“ Tato věta je jasná, pochopíme-li, že ve své mysli neztotožňoval Krista s fyzickou individualitou Ježíše, s *nímž se nikdy nesetkal*, nýbrž s Kristem-Duchem, který existuje ve všech lidech. Ukřižování, o němž se ve svém případě Pavel zmiňuje, bude v našem případě ukřižování pocitu ega, obětování oddělené individuality. Jeho Kristus je skrytou skutečností, která je podstatou každého ega. Když poznal svou božskou totožnost, střed jeho osobního obzoru splynul se středem univerzálního obzoru, který je nekonečný.

Když člověk vykonal vše, co mohl, a sledoval meditaci věrně a vytrvale, pak musí trpělivě čekat na okamžik, kdy jeho snahy dozrají v pravé osvícení. Možná, že bude mít své nálady sklíčenosti, pocit neúspěchu, neboť je obtížné dosáhnout něčeho hodnotného bez opětného upadnutí do předešlého stavu, to ale není důvodem vzdát se hledání. Člověk si může být jist, že to, co mu náleží, mu nakonec nebude odepřeno. Pro všechny události, pro všechny vnitřní zážitky existuje vhodný okamžik. To je obzvláště pravdivé o duchovním osvícení nebo psychologické přeměně. Když se to přihodí, pak dojde k výrazné změně, i kdyby brány nebes byly otevřeny jen na pár minut. Vždyť takový člověk nyní poznal, že Nadjá skutečně existuje a že není pouhou smyšlenkou něčí představivosti! V pozhnaném dotyku Nadjá nalezne konečný důkaz a nepochybné potvrzení, že práce jeho samotářských meditací nebyla marná, a že božské síly nejsou k člověku netečné.

Ti, kteří nedůvěřují tomuto učení, odůvodňují to někdy tím, že zbožštění jáství je pokusem uvést Boha na stejnou úroveň s lidskou osobností, sesadit Božství za účelem posvěcení jedné části jeho stvoření. To je nepochopení. Kdo vejde ve spojení s hlubinami své nejniternější bytosti, může se vynořit jen s ještě hlubší úctou k Bohu. Poznává svou bezmocnost a závislost, když pomyslí na tuto Nejvyšší Bytost, z níž čerpá samotné svolení, aby existoval. Místo zbožštění svého osobního já je zcela pokoří. Jáství v jeho normálním smyslu musí opravdu být odvrženo, aby do něho vstoupil Bůh.

Ať se ego stane ve svém hledání vnějších uspokojení sebeodbojnějším a svéhlavějším, je stále dítětem zplozeným Nadjá. Když se osobní jáství obrátí do nitra a ubírá se po cestě domů k Nadjá, láska Nadjá začala vítězit a je skutečným činitelem, který ego táhne domů. A když se tyto dva setkají, což je okamžik zasvěcení, jsou zde slzy poznání a vřelost lásky. Jedině zde, v tomto kajícím návratu a sebe-odevzdání, přeslabikuje člověk poslední písmena svého bytí.

A takto docházíme k pravdě, že totiž bez tohoto hlubšího inspirovaného duchovního života musí člověk upadnout do vnitřní zkázy nebo žít přinejmenším životem, který je bédnou karikaturou života vyššího, který mu je přístupný.

Člověk, který se zabývá tímto hledáním, začne dlouho předtím, než pronikne ke skryté skutečnosti, pociťovat jemné vnitřní přitahování, které způsobuje, že je občas hluboce zamyšlen. To je přitahování k jeho hlubšímu já a představuje dostředivou sílu Nadjá. Hledající nepotřebuje čekat, až dosáhne cíle, než odhalí překvapující a hmatatelné

výsledky těchto cvičení. To, co nalézají adepti a mudrci, mohou v menší míře nalézt všichni lidé už v ranějších stupních hledání. Krátké období každodenního odloučení – meditace – bude mít za následek, že osobní ego bude stále více stát stranou a umožňovat tak vyšším silám, aby vešly v činnost. Pomoc Prozřetelnosti a neobyčejné vedení se mohou začít objevovat samy od sebe. Aniž by člověk pohnul rukou, skutečné potřeby toho, kdo začal vcházet do kontaktu s Nadjád, mohou být poskytnuty u samotného prahu jeho dveří a to vždy v okamžiku psychologické potřeby. To platí pro jeho potřeby duchovní stejně tak, jako pro ty materiální.

Klade taková představa příliš velký požadavek na naši důvěru? Proč by Síla, která udržuje vesmír, neměla být schopna udržovat také takového člověka? Její tajný proud neustále plyne pod osobní existencí každého živoucího tvora. Fyzické tělo by nemohlo fungovat jako organismus, kdyby Nadjá nebylo přítomno v každé jeho buňce. Nadjá jako Duch je zdrojem života, zdrojem, který je nekonečný a protéká všemi věcmi a všemi bytostmi. Jeho tichá činnost udržuje celý fyzický vesmír ve stavu neustálého tvoření, což je důvod, proč neexistuje žádná skutečná smrt. Je úžasným a univerzálním paradoxem, že Nadjá, které není nikde viditelné, je všude přítomné.

Dále, Nadjá je přítomno ve všech třech stavech lidského života – v bdění, snu i hlubokém spánku; jinak bychom si tyto tři stavy nemohli vůbec uvědomovat a existence v kterémkoli z nich by nebyla možná. Ze stanoviska Nadjá neexistuje v těchto třech stavech žádná ztráta vědomí. Nadjá je Svědkem všech tří.

Dosáhnout nirvány není snadné, ale mnohem více lidí by se k ní mohlo alespoň přiblížit. Nauka podaná na těchto stránkách k tomu může dopomoci. Mnohem více lidí by mohlo nalézt uspokojivý stupeň vyrovnanosti, míru, moudrosti a síly převyšující průměr. Jako lampa zavěšená nad ulicí osvětluje za tmavé noci prostor daleko kolem sebe, přičemž jejího světla do dálky ubývá, tak i člověk, který se blíží k Nadjád, začíná odrážet něco z jeho vlastností a sil dříve, než vstoupí do jeho plného jasu.

Cvičení meditace naprosto nemá co dělat s magií. Chybou, kterou dělá většina začátečníků, je, že hledání Nadjá zaměňují s hledáním okultních sil. Propast mezi oběma není v začátečních stupních tak zjevná, ale později se nesmírně rozšíří. Majestátní a přítomnou pravdu, že člověk je v podstatě božský, můžeme poznat, aniž bychom se zatoulali do spleťových bludišť okultismu. Byl by to opravdu trestuhodný nápad zaplést se do tajemných a fantastických studií, do strašidelných pokusů a potulovat se mezi duchy a skřítky jen proto, abychom našli, co je v člověku základní, vznešené a krásné. Kdo tak činí, začíná ztrátou své duchovní cesty, a někdy končí ztrátou svého duševního zdraví. Pravdu není třeba dokazovat kouzly nebo zázraky. Musí stát nebo padnout svým vlastním působením, svou vlastní vznešenou logičností a vysokou působivostí.

Rádoby okultisté zapomínají nebo nevědí, že nejvyšší síla, která udržuje všechny okultní síly, je vlastní síla Nadjá. Všechny nižší síly vznikají v ní. Je bezpečnější a rozumnější jít přímo ke zdroji než usilovat o získání nestálých schopností a nebezpečných darů. Člověk snadno ztratí svou cestu v matně osvětlené říši okultismu a musí ji znovu hledat se značným utrpením. A přitom získat tyto neobvyklé síly není o nic méně pracné než získat vznešené plody nalezením Nadjá.

Když takto haním psychická a okultní studia neznamená to, že nemají svou cenu. Pomáhají uspokojit vědeckou zvědavost a udivují davy; mohou dokonce i zlomit vaz hrubému materialismu. Ale zasluhují si jen zkoumání kvalifikovanými badateli; určitě si nezasluhují celý náš život.

Ježíš pronesl srozumitelnou pravdu, když řekl, že všechno ostatní nám bude přidáno, budeme-li nejprve hledat království nebeské. Ten, kdo odhalí božské království, zjistí, že se začínají dít neobyčejné zázraky a že se do kalendáře jeho života zapisují neočekávané divy. Ale v tomto případě přicházejí nehledány zcela samy od sebe, přímo z

tajemné a tiché činnosti Nadjá. Takový člověk o ně neusiloval, a proto přicházejí správně, lehce, beze škody pro něj nebo druhé. Tak, jako si jemná květinka není vědoma krásy, kterou ukazuje, nebo vůně, kterou vydává, tak si také opravdu duchovní člověk je zřídka kdy *osobně* vědom divů, které koná, stejně jako dobra nebo pomoci, které poskytuje.

Vyrovnanost získaná z klidu mysli nemůže být nikdy přeceněna. Nemocnice by mohly mít méně pacientů, ústavy pro duševně choré by mohly být méně plné a nespočetné domovy by se mohly stát mnohem šťastnějšími, kdyby byl klid mysli všeobecně praktikován.

Je výhodou mít vyrovnanou mysl, vnitřní klid a zralou moudrost, smysl pro pravé hodnoty. Rozruch, zbytečný shon a přílišná starostlivost zmizí ze slovníku života, když se často budeme uchýlovat ke klidu mysli. Klid mysli vybavuje lidi posilujícím filosofickým rozhledem a činí je výkonnějšími, nikoli naopak.

Moudrý člověk promění veškerý odpor v příležitost. Chyby těch, s nimiž je ve spojení, z něhož není úniku, se stanou brusnými kameny pro jeho vlastní dobré vlastnosti. Na jejich popudlivost odpovídá vznešenou trpělivostí, která vytryskne, jakmile přepne pozornost k vnitřnímu Já. Nezhoršuje věci tím, že se příliš obírá negativními kritickými myšlenkami. Žije podle svého přesvědčení a uvádí své zásady do praxe. Ví, že odpouštěním získáváme více, nežli ztrácíme.

Vnitřní síla inspirované činnosti a jednání prostého třenic jsou málo známé. Neuvědomujeme si, jak obrovského úspěchu může dosáhnout člověk dlící ve středu svého nitra. Božství a praktičnost nejsou neslučitelné. Moderní mystik se může účastnit života nejen jako pozorovatel. Neobává se vrhnout se do činnosti. Ví, že když bude věnovat péči svému myšlení, skutky se postarají samy o sebe, a že to, co je ovládnuto v mysli, je už tím ovládnuto i v činu a musí přinést správné plody, jako jablň plodí jablka. Nepotřebuje klamat sebe nebo druhé přijetím mnišského asketismu, který náležel potřebám minulých dob. **Svět je jeho klášteřem. Život je jeho duchovním učitelem. Zkušenosti, jež poskytuje, jsou naukami pro jeho studium.**

Výchozím bodem tohoto hledání je bod, kde se nalézáme a co jsme. Konečný bod je pro všechny stejný. Náboženství, mystika, umění, věda a filosofie jsou jen nepřímými cestami, neboť se nelze nakonec vyhnout úkolu postavit se tváří v tvář sobě samému. Proto ať začneme s tímto úkolem kdykoli, nikdy to nebude dosti brzy. Tato práce musí mít nakonec úspěch, protože nekonečno je nám vrozené jako sůl mořské vodě. Práce „odosobnění se“ nemusí být nudná, ale stejně tak není koníčkem pro volné chvíle – je zapotřebí každodenní disciplíny. Uvedený postup promění běžnou funkci intelektu ve vyšší účelnost a přetvoří ji v účinný průchod pro Nadjá. Všední schopnost myšlení bude nakonec vstřebána hlubší částí naší bytosti; zůstane nehybná a my si přitom uvědomíme širé svobodné ticho kolem sebe. To je možné proto, že život a činnost intelektu jsou odvozeny z Nadjá. Ne snad že bychom mohli žít bez myšlenek; budeme myslet, pokud toho bude vyžadovat životní činnost. *Ale budeme schopni si při těchto myšlenkách plně udržovat své vnitřní zažívání skutečnosti.* Výsledkem toho nezbytně bude, že takový myšlenkový život bude mít nezvyklou sílu a moc, a zcela jinou váhu, než jakou má normální neinspirované myšlení. Takto budeme udržovat nádhernou harmonii mezi životem ducha a životem světa a neshledáme mezi nimi žádný rozpor.

Člověk, který vstoupil do Nadjá natrvalo, se nebude pouštět do žádných neplodných polemik, ani nebude vyzývat jiné, aby přehrabovali bezvýznamná slova; spíše je povede k novým myšlenkám a vyšším zkušenostem. Nebude obracet skeptiky ani přemlouvat lidi váhavé: on nyní chápe, že každá duše musí sama šplhat po dlouhém žebříku duchovního růstu a že neuniknutelná zkušenost ji poučí lépe, než by to mohl učinit on. Adept je nekonečně trpělivý a nevnučuje nikomu svou vůli.

Nicméně proto, že uskutečnil jednotu Nadjá, nemá a nemůže mít žádný jiný cíl, než blaho všech bytostí. V jeho srdci neexistují žádné rozdíly: přesto nutnost dosáhnout svého cíle s nejvyšší hospodárností prostředků a s minimem námahy omezuje jeho službu na ty, kdo jsou zralí a připravení přijmout jeho pomoc, kdo jej nepřivítají s odporem posměšného opovržení nebo podlého nevděku. Proto se pohybuje světem tiše a mlčky, skrýváje svou královskou duchovní totožnost pod tělesným zevnějškem.

Taková je stará cesta, která stojí před lidstvem, toto toužení neúplného já po plnějším Nadjá. Proto zápasila malinká améba po nespočetné miliony let, aby se stala dvojnohým člověkem; proto setrvává hvězdný vesmír na své pouti, trvajících celé eony, a proto víří naše ubohá Země obrovskými rozlohami světového prostoru. Triumf evolučního procesu bude triumfem Lásky.

Tyto myšlenky jsou pravdivé, nikdy se nemohou opotřebovat, jelikož nemohou být nikdy popřeny. Kdo bude tyto pravdy chovat ve vysoké vážnosti, nebude zklamán. Mohou být na krátkou dobu zapomenuty, ale vždy dosáhnou nového vtělení. Absolutno se nově ztvárňuje každému věku a každému kousku země. Boží Ticho občas poruší své posvátné mlčení tím, že do těla a tvaru člověka vyšle své nekonečné poselství Naděje. Takto je „Slovo tělem učiněno“ a povstávají ti, kdo nám připomínají, čím se můžeme stát.

Nechť každý svým skromným individuálním způsobem pomáhá příchodu království nebeského na zem.

Konečná pravda je, že jsme duchovními vyhnanci. Naší pravou domovinou je vnitřní svět Nadjá a jedině v jeho opuštěných svatyních můžeme pro svá srdce nalézt tichou a věčnou útěchu.

16. POMOCNÁ CVIČENÍ PRO ZLEPŠENÍ KONCENTRACE

Dechová cvičení

Základní varianta – Pozorování dechu

Cvičení pozorování dechu se provádí se zavřenýma očima. Začíná se tím, že pozorně sledujeme pohyby břicha nahoru a dolů, jak dech prochází tělem dovnitř a ven. Rychlost dýchání nesmí být speciálně pro toto cvičení zrychlována ani dech prohlubován, ale měl by být zcela normální. Jinak by vznikla únava a meditace by byla bržděna. Zaměřte se na to, abyste si udělali naprosto jasnou mentální představu pravidelného stoupání a klesání břicha a dýchání. Po dobu cvičení v tom pokračujte trpělivě a pevně. Důležité je, aby si cvičící, když pokaždé odbočí jeho mysl od úkolu, který má před sebou, plně uvědomil, co se stalo, a mysl násilně přitáhnul k jejímu úkolu zpět. Jakmile se tato metoda dosahování koncentrace stane aspirantovi běžnou a osvojí si ji, zjistí, že je velmi snadná a lehce proveditelná.

Pokročilá varianta – Ovládání dechu

UPOZORNĚNÍ: Lidé, kteří trpí chorobou srdce a plic, by nikdy neměli praktikovat žádné dechové cvičení. Tedy ani toto zde uvedené.

Dech – jeho bezprostřední účinky jsou jasně viditelné a fyzicky zaznamatelné. Východní zřeci však tvrdí, že existují i jiné účinky, ne tak snadno pozorovatelné.

Nyní si můžeme jednoduchým způsobem dokázat spojení, které existuje mezi dechem a myšlením. Tyto dva úkony mají společný rod, spřízněný původ. Všimněte si člověka, který byl nezřízeným vztekem silně rozčilen, a pozorujte jeho těžké dýchání. Poznáte, že jeho dýchání je stejně rozrušené a nervózní jako jeho myšlenky a vášně. Těžce lapá po dechu, a čím prudší je jeho chování, tím prudší je jeho dýchání. Vezměte naopak případ básníka, rozjímajícího v zasnění nad nějakou nedokončenou řádkou verše, a všimněte si, že jeho dýchání je vyrovnané, slabé, klidné a pomalé. Všimněte si dále člověka, který hloubá nad nějakým nesnadno srozumitelným matematickým problémem. Ten automaticky dýchá pomaleji a jemněji. Vezměte dále extrémní a abnormální případ orientálního fakíra, který násilně potlačil své dýchání, byl nějakou dobu za živa pohřben a později se opět probere k činnému životu. Po tomto pokusu prohlásí, že jeho mysl byla v blaženém bezvědomí a se zastavením dýchání zmizely všechny myšlenky. Zastavení dechu tak má moc úplně setřít veškeré vědomí a myšlení, přičemž tělesný život dále pokračuje. Nedokazuje již samotný tento poslední případ, že funkce myšlení, *pokud se týče fyzického života*, je spojena s funkcí dýchání? I první dva případy ukazují, že změna v jedné funkci běžně způsobí příslušnou změnu ve funkci druhé.

Dále, vezměte jiné případy indických jóginů, kteří chodí po rozžhavených kamenech a pijí silnou kyselinu dusičnou; a případy tibetských poustevníků, kteří sedí nazí uprostřed himálajských sněhů a přitom nemají sebemenší pocit chladu. Všichni tito lidé, získáme-li jejich důvěru a ptáme se, nám obyčejně sdělí, že ovládání těla dosáhli dlouhým a namáhavým praktikováním tajných a obtížných dechových cvičení, jejichž výsledky změnilu křehkost těla a sílu jeho odolnosti zvětšily na úžasný stupeň. *Stejnými prostředky, ale odlišnými a naštěstí mnohem snadnějšími cvičeními je možné ovládnout i mysl.*

Životní síla vězící v dechu a mentální síla, která oživuje mozek, vznikají ze společného zdroje. Tímto zdrojem je Jediný Životní Proud, který prostupuje vesmír a v každé lidské bytosti se stává jejím božským Já, jejím Nadjá. Výsledkem tohoto těsného

vzájemného spojení je, že změny v dýchání způsobí i změny v mysli a naopak.

Nyní se můžeme pokusit prakticky zužitkovat tato překvapivá fakta pro hledání, které jsme nastoupili. Rytmus dechu pracují ve shodě s rytmy našich mentálních stavů; vzrušení vyvolává nepravidelnou trhavou řadu dechů; naopak tiché rozjímání automaticky přináší řadu pravidelnou a vyrovnanou. Protože myšlení a dech jsou takto propleteny, je pouze aktem naší vůle, zda budeme věnovat vědomou pozornost dýchání, regulovat rychlost a způsob dýchání proto, abychom vyvolali odpovídající účinek na své myšlenky. Uklidnění dechu tedy vede k uklidnění myšlenek. Když – jako je tomu v následujícím cvičení – myšlení a dýchání jsou vedeny k tomu, aby se za takovým vysokým účelem spojily, začne vznikat stav vyrovnaného klidu, v němž bude pravá meditace pro příliš činnou mysl západního člověka nekonečně snadnější.

Musíme tedy nastoupit následující čtyřnásobné cvičení, které má následovat okamžitě po intelektuální sebe-analýze a nikoli před ní.

Existují však tři předpoklady, kterých je třeba si povšimnout. První vyžaduje, abychom při sezení narovnali páteř volným, přirozeným způsobem. To proto, že tělesná pozice má vliv na dýchání, a správná pozice pomáhá k ovládnutí dechu. Po usazení do správné pozice musíme zavřít oči a nechat je zavřené po celou dobu dechového cvičení. Dále všechen vzduch musí být z plic vypuzen prudkým čtyřikrát opakovaným vydechnutím. Potom se už musíme věnovat změně obvyklé rychlosti svého dýchání.

Rychlost dýchání musíme trochu po trošce každý týden a po dobu asi pěti minut jednou nebo dvakrát denně zmenšovat, až bude snížena zhruba na polovinu původní rychlosti.

Na konci každého vdechnutí musíme jemně zadržet celou dechovou činnost, zadržet vzduch po dvě nebo tři vteřiny, a pak zase vzduch vydechnout.

Současně musíme uzpůsobit dýchání tak, aby bylo tiché, nenucené, jemné, klidné a nenamáhavé.

Pohyb dechu musíme bedlivě pozorovat, a obrátit na něj celou svou pozornost.

Toto cvičení je předloženo proto, že je jednoduché, prosté a bezpečné. Autor totiž věří, že moderní člověk musí dosáhnout svých duchovních výsledků s největší úsporou prostředků a v co nejkratší době.

Je důležité, aby toto cvičení přes všechnu svou jednoduchost bylo prováděno správně. Bude účinné jen tehdy, budou-li všechny podmínky pozorně splněny. Ty budou proto podrobně vysvětleny.

Vdechnutí a vydechnutí se počítají za jeden celý dech. Počet celých dechů se za normálních podmínek pohybuje mezi čtrnácti až dvaceti za minutu a liší se u různých jednotlivců. Tento normální cyklus má být při dechovém cvičení zredukován. Měl by být snížen v období od jednoho měsíce do šesti měsíců, podle tělesného typu jednotlivce, asi na sedm úplných dechů za minutu. Ti, kdo přirozeně a normálně dýchají pomalu, nebudou muset rychlost svého dýchání redukovat tolik jako lidé, jejichž dýchání je rychlejší. V tomto snižování k požadované rychlosti musí být všichni, kdo toto cvičení konají, vedeni tělesnými instinkty; musí postupovat pomalu a nezacházet za bod, kdy cítí přepětí nebo bolest, dušení nebo pocit nesnesitelné tíhy. Jak dalece mohou dýchání snižovat a zvolňovat, na to je upozorní pocit nevolnosti nebo obtíže v plících.

Jestliže normálně vdechujeme patnáctkrát za minutu, můžeme začít cvičení tím, že snížíme frekvenci dechů první týden na dvanáct, druhý týden na deset, až koncem měsíce dojdeme ke snížení dechů na sedm. Tato čísla jsou samozřejmě pouze hrubým vodítkem a budou vhodná jen pro některé jednotlivce; každý si musí najít sám svůj způsob. Během několika prvních týdnů cvičení můžeme pro časové měření dechových cyklů používat hodinky, ale není vhodné si příliš zvyknout na vnější prostředek. Stačí, když se naučíme přibližně odhadovat požadovaný rytmus, což je asi polovina normální rychlosti.

Toto cvičení máme praktikovat vždy jen asi pět minut – ne déle. Jestliže cvičíme ráno, můžeme ho opakovat i večer.

Nesmíme pokračovat příliš rychle, nýbrž pomalu a přirozeně. V každém případě, snižování dechové rychlosti musíme praktikovat tak, abychom nepociťovali žádné nápadné nepohodlí. Zpočátku budeme přirozeně pociťovat slabou závrať nebo nevolnost, protože když začneme používat některé tělesné ústrojí nezvyklým způsobem, klade samozřejmě po nějakou dobu odpor. Jestliže se objeví náhlá bolest, určitá nevolnost z pocitu dušení nebo jakýkoli jiný zřejmě abnormální příznak, cvičení musí být přerušeno a žák si musí předepsanou metodu znovu pečlivě prostudovat, aby se přesvědčil, zda ji koná naprosto správně, protože tyto příznaky se mohou objevit jen špatným pochopením metody nebo tělesnou chorobou srdce nebo plic.

Pokud bude průměrný člověk dodržovat minimum sedmi celých dechů za minutu po krátkou dobu cvičení, nemusí mít strach z žádného nebezpečí. Toto cvičení je zcela bezpečné.

Když dokážeme takto dýchat bez nepohodlí a když jsme tímto způsobem cvičili po dostatečný počet týdnů nebo měsíců, takže cítíme jistotu a schopnost pokročit, může být pětiminutové období ovládnání dechu prodlouženo. Může se postupně prodlužovat na deset nebo dokonce i na patnáct minut. **Po delší období než tuto čtvrt hodinu nesmí vědomě cvičit žádný člověk, který nemá zvláštní vedení, neboť pak už by toto cvičení nebylo bezpečné** a není to ani nutné. Samozřejmě je možné zredukovat rychlost dýchání na méně, než na uvedené minimum sedmi dechů. To ale smějí dělat pouze lidé vysoce pokročilí, a to ještě pod osobním dohledem někoho, kdo je v těchto věcech velmi zkušený, jinak překročí hranici nebezpečí.

Druhá podmínka tohoto čtyřnásobného cvičení vyžaduje, aby byl dech zadržen, ale *nesmíme se pokoušet zadržet jej déle než na tři vteřiny*. Tento interval po vdechnutí vzduchu a před jeho vydechnutím má po fyzické stránce zvláštní důležitost. Když se pohyb dechového ústrojí zastaví, vědomí se zastaví také. Indičtí jóginí určité třídy provádějí zvláštní cvičení, v němž tyto mezery prodlužují na několik minut; vědí, že je to neutrální nebo styčný bod, *kde se dech setkává s myslí*. Tradičně byli poučováni, že když dokáží zadržet dech, dokáží tím zadržet i myšlenky. To je sice zcela správné, ale podmínky, za nichž jim je dovoleno toto cvičení provádět, jsou nesmírně odlišné od podmínek, v nichž žije průměrný člověk na Západě. Proto kdokoli je chce napodobovat a zadržuje svůj dech po abnormálně dlouhá období – třeba jen na dvě minuty – dělá to na vlastní nebezpečí. Tato jógická cvičení lze bezpečně provádět jen v samotě, kde nemůže dojít k žádnému přerušení nebo vyrušení, kde cvičící žije životem absolutní pohlavní zdrženlivosti, a především kde je pod bedlivým dozorem gurua (zkušeného učitele). Evropané a Američani, kteří se nechali k těmto cvičením zlákat sliby, že získají neobvyklé psychické nebo okultní síly, se obyčejně dožijí neblahých zkušeností. Po abnormálních cvičeních se zadržováním dechu může následovat nemoc a mentální nevyrovnanost. Takováto nebezpečná cvičení nemohu doporučit. Tři vteřiny je interval, který je v tomto systému předepsán průměrným lidem a v takovémto zastavení normálního dýchání neexistuje nejmenší nebezpečí.

Když jsme v tomto cvičení vytrvali a dobře se s ním obeznámili, můžeme tuto přestávku prodloužit a zadržovat dech na pět vteřin. Ale to je maximum. Nikdo by se neměl nerozumně snažit tuto hranici překročit, protože toto úsilí je nežádoucí a může člověka zavést do neznámého nebezpečí.

Třetí podmínka je jednoduchá. Musíme se vyhýbat trhavým, rychlým pohybům při vdechování a směřovat k pohybům vyrovnaným, lehkým a plynulým. Dýchání musí být vědomě změněno v pomalé a hladké plynutí. Měli bychom se také vyhýbat hlasitému oddechování a dýchat klidně a tiše. Vzduch má do plic proudit tak jemně, že se píрко

držené pod chrípím ani nezatřepetá, jak to příhodně popisují čínští mystici. Tak jako musíme zcela uvolnit tělo, abychom dosáhli správné polohy pro meditaci, tak také musíme zcela uvolnit dýchání. Toto uvolňování musí procházet celým tělem až do plic. Pomocí správného dechového cvičení se může dýchání stát tak jemné, že se bude pouze nepatrný proud vzduchu pohybovat jako jemné neviditelné vlákno do nosních dírek a ven z nich.

Čtvrtá a poslední podmínka tohoto procesu vyžaduje, abychom na něj upnuli pevnou a nekolísající pozornost, takže nebudeme myslet na nic jiného. Po těch několik minut cvičení je třeba trvalé bdělosti, zaujatého mentálního pozorování vcházejících a vycházejících dechů. Mysl musí být odvedena od veškeré jiné činnosti a upnuta pouze na pohyb dechu. Takové pozorování nakonec pohyb dechu ovládne a snadno jej zredukuje na nižší příliv a odliv, což je cílem tohoto cvičení. Cvičící musí svou mysl upínat jen na něj, takže se dech i mysl spojí. Toto cvičení nesmí být prováděno netečným způsobem, nýbrž s vědomým soustředěním na plynutí dechu; to je velmi důležité, máme-li z něho mít plný užitek. Veškeré ostatní myšlenky musí být setřeny a zapomenuty, a naše já se musí zcela pohroužit do dechového rytmu. Účinnost této metody bude úměrná soustředění, s jakým se jí věnujeme. Jestliže se pozornost třífští nebo se ve cvičení konají zbytečné přestávky, bude snížena jeho schopnost změnit mentální stav.

Při tomto dechovém cvičení si možná zřetelně uvědomíme tlukot svého srdce, nikoli jako vzrušené bušení, ale jako jemný tep. Je to přirozený důsledek zvýšené pozornosti, kterou věnujeme dýchání, a nemusí nás to nijak znepokojovat.

Úspěch se může dostavit hned na počátku nebo až časem. Některým lidem bude trvat déle, než je správně provedou, protože tělo, mysl a kapacita plic se u různých jednotlivců liší.

Jaký bude výsledek provádění tohoto cvičení?

Mysl bude přivedena do stavu těsné harmonie s dýcháním. Myšlenek bude spontánně ubývat, jak bude ubývat dechů. Celý pochod myšlení se zvolní. Pociťme celkový vliv vnitřního klidu a jasné rovnováhy. Kolísající a neklidné vášně budou zklidněny a utišeny. Intelekt bude chycen do sítě jako polapený pták. Jak budeme nabývat vládu nad životem-dechem, úměrně budeme ovládat život-myšlenky. Naprostý klid pokojného vdechování se bude odrážet v pokojné mysli. V dlouhých okamžicích, kdy dech je zadržén, intelekt bude zachycen reakcí a jeho síla zahalování skutečnosti bude zeslabena.

Můžeme si být jisti, že vytrvalý postup tímto směrem přivede nepoddajnou mysl k povolnosti. Jednoduchost tohoto cvičení nás nesmí svádět k tomu, že bychom je považovali za nedůležité. Naproti tomu tam, kde regulace dechu není vědomě sloučena s duchovním hledáním, končí pouze v transu neužitečné prázdnoty nebo v autohypnóze.

Je pochopitelné, že existují lidé, kteří jsou založeni vysoce metafyzicky nebo duchovně, pro něž toto cvičení nemá žádný půvab a kteří dokonce cítí, že není nutné. Tito lidé je mohou vynechat, jestliže v sobě mají dostatečnou vnitřní sílu, aby bez obtíží přešli ze stupně intelektuální analýzy do intuitivního stupně za ní. Ale většina lidí nebude schopna provést tento přechod z jednoho stupně do druhého; pro jejich dobro bylo navrženo toto jednoduché fyzické cvičení.

Z tohoto cvičení můžeme mít užitek i mimo chvíle našeho stažení se do nitra. Jestliže jsme v kterékoli době během dne znepokojováni náladami nevhodné melancholie nebo nezřízené zloby, krajní popudlivosti nebo prudké vášně, nepřekonatelné nervozity nebo skličujícího strachu, stačí, když budeme cvičit toto dýchání pomalého rytmu, ať jsme kdekoli, a okamžitým a blahodárným účinkem bude uklidnění nervů a nastolení harmonického postoje. Dýchání může být sníženo na dlouhý cyklus sedmi dechů za minutu tak tiše a tak nepozorovaně, že to nikdo jiný nebude vědět, a může to být provedeno v chůzi, ve stoje, nebo v sedě, na rušné ulici nebo v tichém domově.

Existuje ještě jedno malé cvičení, které lze přidat k uvedenému každodennímu cvičení, i když není jeho podstatnou součástí. Toto cvičení záleží v tom, že si intenzivně představujeme a věříme, že s vdechovaným vzduchem do nás vchází proud božského bytí a vydechovaným vzduchem vychází, jen aby se opět vrátil. Tímto sugestivním způsobem je božství ztotožněno se samotnou dechovou energií.

Zrakové cvičení

Toto cvičení používá nejjemnější smyslový orgán – oko. Ke stažení mysli do nitra, tedy k upevnění pozornosti do nitra, používá nějaký vnější hmatatelný objekt, na který se soustředíme. Jedná se tak o cvičení, které slouží jako pomocný krok při přechodu z uvažující meditace do abstraktní kontemplace. Zrakové cvičení zde popsané výborně slouží k dosažení tohoto účelu.

Toto cvičení je stejně jako dechové cvičení fyzickou pomůckou pro lidi aktivního temperamentu a rušného života k ovládnutí mysli. Vede však ještě dále – ke vstupu do stavu zasnění, k okraji stavu transu.

Toto cvičení není nové; bylo známo a praktikováno už dávno tibetskými lámami, indickými jóginými a čínskými věšci, a každý vysoký kněz starého Egypta ho musel mistrně ovládat.

S tímto cvičením je nejlépe začít, až když jsme po dostatečně dlouhou dobu praktikovali dechové cvičení a díky jemu dosáhli určitého úspěchu v uklidnění myšlenek. Výjimku tvoří lidé, kteří nemohli z důvodu nemoci srdce či plic cvičit předchozí dechové cvičení. Ti mohou začít rovnou tímto cvičením.

Zrakové cvičení začneme tak, že ve vhodné poloze v rovině očí umístíme na stěnu, podstavec, stůl nebo na jiný kus nábytku fotografii někoho, koho si vážíme nebo dokonce uctíváme. Může to být fotografie některého žijícího duchovního učitele, zřece nebo mudrce, protože tento předmět má zvláštní sílu a pomáhá k dosažení klidu mysli.

Existence této síly a schopnost fotografie působit jako přenášeč kanál jejího působení je známa. Učili o ní muslimští mystici z Persie a Afriky stejně jako indiští jóginí. Západní lidé však takovému tvrzení asi nebudou věřit; takovou případnou pomoc připíší autosugesci. Na štěstí náhodné pročtení časopisu *The New York American* přineslo autorovi neočekávané vědecké ověření jeho tvrzení. V čísle z 30. března 1933 našel zprávu o přístroji, kterým je možno určit podle fotografie, zda od té doby, co byla fotografie pořízena, dotyčná osoba již zemřela. Časopis dodává:

„Přístroj zjišťuje na fotografii pohyby ‚životních vln‘ neboli ‚Z-vln‘; že tyto vlny po smrti subjektu ustanou, bylo dnes hlášeno E. S. Schrapnell-Smithem, jedním z předních anglických vědců. Schrapnell-Smith, autorita v chemii, pravil: ‚Život vysílá určitý typ vln jako radiová vysílačka. Tyto lidské životní vlny jsou přenášeny a umístěny ve fotografii. Dokud je subjekt fotografie naživu, pohyb vln je živý. V okamžiku, kdy dotyčná osoba zemře, bez ohledu na to, jak je od fotografie vzdálena, přestanou životní vlny z fotografie vyzařovat. V současné chvíli nemohu zveřejnit, jak je přístroj sestaven. Je však založen za prvé na záření, za druhé na magnetismu, za třetí na statické elektřině a za čtvrté na dynamické elektřině. Není na něm nic psychického nebo tajemného. Je výsledkem nové aplikace vědeckých zákonů.“

K tomu lze dodat, co vynálezce dosud neví, že totiž tyto životní vlny nesou duchovní charakteristiku subjektu, jeho mentální atmosféru a jeho osobní otisk. A atmosféra člověka, který sám dosáhl klidu mysli, zcela určitě pomáhá našemu vysokému cíli, nehledě k jeho eticky inspirující hodnotě.

Nevíme-li o žádném takovém mudrci, světci nebo duchovním vůdci nebo si nemůžeme takovou fotografii opatřit, můžeme místo ní používat malovaný obraz nebo i

rytou podobu některého světce, mudrce nebo duchovního učitele, který žil v minulých stoletích. A konečně, jestliže nechceme zaujmout tento postoj uctívání k žádné duchovní osobnosti, ať z přítomnosti nebo minulosti, můžeme místo toho před sebe umístit kterýkoli z následujících předmětů:

- fotografii nebo malovaný obraz nějaké krásné a impresivní přírodní scény. Ta by měla, pokud je to možné, zobrazovat pouze jediný jednoduchý obrys jako v japonském slohu, například: osamělou horu spíše než pohoří a jeden strom raději než celý les.
- jedinou květinu, umístěnou v prosté váze nebo nádobce.
- drahokam, jehož svit nebo záře je zvýšena kontrastem jeho barvy s pozadím, proti němuž je umístěn. Barva tohoto pozadí, jímž může být kousek sukna nebo hedvábí, musí být pečlivě vybrána. Dále magnetické záření některých drahokamů je pro meditaci nepříznivé, proto musí být volba kamene omezena na některý z těchto kamenů: diamant, safír, křišťál, perla, topas a zvláště černé kameny, jako onyx, černý achát a černý jantar.
- nakreslíme kruh nebo čtverec na obyčejný bílý papír a potom uděláme do středu obrazce bod, na který se soustředí náš pohled; papír se připíchne či přilepí na stěnu.

Nechť si zvolíme jakýkoli **předmět, měl by být malý a umístěn ve stejné rovině jako oči**; nikdy ne nad nimi nebo pod nimi. Kromě toho má být opřen tak, aby světlo dopadalo přímo na něj, ať už od okna nebo ze slunce. Potom si sedneme ve vzdálenosti 30 až 120 cm od předmětu a začneme na něj upřeně zírat. Používáme-li fotografii mudrce, máme upírat svůj pohled *mezi jeho obočí*.

Ti, kdo cvičí v přírodě, mohou použít nejen kteréhokoli z uvedených předmětů, ale mohou se bez nich obejít a soustředit svůj pohled na nějaký bod v okolní krajině, například, na jediný list na blízkém stromě, na vrcholek hory nebo na květ rostliny na druhém břehu potoka. Tibetští poustevníci, kteří pokročili ke stupni, kdy se připravují na vstup do transu, začínají tím, že upřou zrak na malou kovovou kuličku nebo na nějaký vzdálený objekt.

Když jsme se vhodným způsobem usadili a uklidnili své myšlenky, musíme svůj pohled soustředit pouze na zvolený předmět a snažit se udržet jej v zorném poli pro začátek asi pět minut, a když jsme pokročilejší, sedm až deset minut. *Prodlužovat pohled za tento časový limit není radno.*

Pohled má být vytrvale a neochvějně soustředěn, oční víčka musí zůstat pokud možno po dobu cvičení bez mžikání až do té míry, že bychom oči nechali slzet. To nebude zprvu snadné, ale když člověk vytrvá, zjistí, že to možné je. *Mysl musí být na zvolený předmět stejně upřená jako náš pohled.* Nesmíme však připustit vznik roztěkaných myšlenek. *O předmětu nesmíme přemýšlet, ale pouze jej nepřetržitě vnímat pevnou pozorností, která nepřipustí žádné uvažování nebo logické posloupné přemýšlení o tomto předmětu.* Na předmět musíme pohlížet vytrvale, bez mrknutí, bez sebemenšího chvění očních víček, ovšem za předpokladu, že toto úsilí můžeme vydržet, aniž bychom se přitom dostali do stavu nepřírozeného napětí. Musíme se snažit cvičit přirozeným uvolněným způsobem.

Upevnění zraku vede k upevnění mysli. To vypěstuje pevnou pozornost, protože pozornost sleduje směr daný vnějším předmětem. Když je takto vědomé bytí člověka zcela soustředěno v jednom bodě, začnou se projevovat jeho vnitřní zdroje, dosud pouze latentní.

Po určité době by se toto upevňování zraku mělo stát běžným a my bychom tak měli získat pevný klidný pohled. Potom se můžeme pokusit o druhou a vyšší část tohoto cvičení. Ta záleží v tom, že *odtáhneme vědomí od vnějšího předmětu do svého vnitřního jáství, zatímco svůj pohled necháváme pevně upřený na předmět.*

Několik minut tohoto cvičení v nás vyvolá intenzivní klid a přinese zapomnění všeho vnějšího. Jak obrátíme mysl do nitra, celá naše bytost bude zpevněna, stane se jednobodovou. Nastane jakýsi polotrans, *v němž se musíme snažit, abychom zůstali absolutně bdělí, zcela bystří* a přitom se nedopustili žádného mentálního, citového nebo fyzického pohybu. Naše sedící tělo má zahalit absolutní klid, který má proniknout i naší myslí; tělo se má stát téměř tak nehybné jako kus dřeva.

Když je tak pozornost odtažena od předmětu, na nějž jsme se soustředili, nemáme hledat žádnou neobyčejnou zkušenost, ale být trpělivě spokojeni s prostým ponořením se do sebe sama, přičemž pohled zůstává upřen, aniž bychom viděli. Když jsme opakovaným úsilím a zkušeností pokročili dostatečně daleko, nebudeme muset vyvíjet žádné úsilí vůle k odtažení ohniska pozornosti od předmětu. Vskutku toto úsilí ani nemůže být vyvíjeno, protože předmět automaticky zmizí z našeho mentálního pole, protože naše hluboké soustředění vyvolá stav podobný zasnění, v němž se mysl ponoří hluboko do nitra a v němž obvyklé rysy osobního jáství se samy od sebe ztlumí.

Aby autor tento stav blíže vysvětlil, měl by vysvětlit slovo „zmizí“, které je použito v předchozí větě. Toto „zmizení“ znamená přesunutí pozornosti z popředí do jejího pozadí. Neexistuje tedy žádné úplné zmizení; je to jako v případě geniálního herce, který může dokonale hrát třeba úlohu Hamleta, a intenzivně prožívat každé vyřčené slovo, každé provedené gesto, ale přitom někde v pozadí jeho mysli existuje vědomí jeho vlastní osobní totožnosti. Stejným způsobem se můžeme dívat třeba na fotografii, ale už ji vnímáme jen matně, mlhavě a zcela netečně. Použili jsme ji, jako stavitel používá lešení; když je budova vystavěna, lešení je shozeno.

Jenom když je toto cvičení úspěšně prováděno, zažíváme za tohoto stavu hlubokého zasnění vnitřní změnu vědomí. Už nevyvíjíme žádné úsilí, zůstáváme ve stavu nesmírného klidu; vše, čeho jsme se snažili dosáhnout – sebe-poznání, mentální nebo emocionální ovládnutí – vše samo zmizí do pozadí. Fyzický předmět, na nějž jsme soustřeďovali zrak, sám sebou vyklouzne z našeho mentálního sevření v hluboké nehybnosti, kterou pociťujeme.

Ve skutečnosti se děje to, že se vědomí intenzivně soustředí v oblasti svého neznámého středu, kdežto jeho důvěrně známý obvod je znečitlivěn. Když ten zanikl jako činná bytost, začne do okruhu naší pozornosti pronikat první slabé zjevení z našeho pravého bytí. Zprvu bude toto pronikání velmi slabé a bude těžké je podržet déle než několik okamžiků. Proto se opakovaným cvičením po týdny nebo měsíce musíme naučit zcela se podrobit jeho prvním projevům a neodporovat jim. Tak budeme pozvolna prodlužovat ona období, kdy člověk opouští povrch věcí, obrací své vědomí ke středu, a nalézá tak blaženost sjednoceného bytí.

Tuto schopnost upřeného, ale *abstrahovaného* zírání snadno získají lidé, kteří ji svědomitě cvičí za předepsaných podmínek. Je-li však prováděna nesprávně, vyvine pocit ospalosti a tendenci usnout. Tomu lze zabránit tím, že jakmile si chybu uvědomíme, okamžitě vstaneme a přerušíme cvičení. Je třeba varovat před špatným prováděním tohoto cvičení. Jestliže k jeho praktikování přistoupíme dříve, než jsme se vhodně připravili pomocí mentální sebe-analýzy a duchovní touhy, snadno může vést k pouhé autohypnóze nebo mediálnímu transu, a nikoli k získání vyššího duchovního výsledku. Co takto může být získáno, může být zcela nežádoucí. Tohoto varování musí dbát obzvláště lidé, kteří nedosáhli mezi svým intelektem a svými city určité rovnováhy. Ti, kdo jsou duchovně nezralí, podstupují toto cvičení se značným rizikem. Mohou vyvolat stav psychické

mediumity a přitáhnout pozornost nežádoucích neviditelných entit, které přebývají na hranici našeho světa a které se mohou pevně zavěsit na nechráněné mediumitní lidi a hypnotické subjekty.

Vzhledem k tomu, že toto cvičení způsobuje napětí a stažení očních svalů, po skončení cvičení zrušíme tento účinek tím, že několikrát krátce zamžikáme a oční víčka pak pomalu a jemně spustíme. Tak budou svaly uvolněny. Abychom přivedli vědomí rychleji zpět k vnějšímu světu, můžeme jemně tlačit ukazováčky na zavřené oči.

Těm však, kteří jsou zralí a připravení, pomůže toto zrakové cvičení ke splnění jejich duchovních tužeb, protože usnadňuje ponoření malého já do Nadjá. Slučuje osobní ego s Tím, co je jeho svatým pramenem.

Zde podané cvičení zírání je založeno na psychologickém složení člověka. Musíme se dostat za své myšlenky, obrátit svou pozornost do nitra do neobvyklého stupně, abychom byli absorbováni ve svém vlastním jáství, ale zcela odlišným způsobem. Toto cvičení je mocnou pomůckou ke spoutání bujné mysli. Přivádí ego, jež se toulá venku, aby potlačilo sebe a své sklony, ale dělá to plynulým a nenásilným způsobem. Nemusíme vyvíjet žádné násilí ke zdolání nepoddajného intelektu, protože zrakovým cvičením dosahujeme téhož výsledku.

Máme jedinečné dědictví v božské podstatě a ve vznešených možnostech člověka. Musíme se však vzchopit a hlásit se o svůj nárok. Když je naše mysl bystrá, soustředěná a klidná, pak svůj nárok na toto dědictví prokážeme.

V tomto odstavci obdržíte jako bonus zajímavé pojednání o oku.

Oko je smyslový orgán, který je v nejtěsnějším kontaktu s myslí. Není to jen fotografický přístroj, pasivní přijímač, nýbrž také velmi aktivní nástroj mysli a duše lidské osobnosti. Mysl je síla, která je právě tak skutečná jako život sám. Proto mysl nemůže jinak než promítat vlnu jemné energie podél zrakových nervů do očí pokaždé, když se podíváme ven na své fyzické okolí, pokaždé, když pohlédneme na nějaký vnější předmět nebo na jinou osobu. Tyto vibrace musí být v podstatě, charakteru a intenzitě součástí mysli, z níž vznikají. Když si to uvědomíme, možná že pochopíme, proč je lidské oko schopno nejenom zaznamenávat tolik z lidské osobnosti, nýbrž i přenášet její specifické kvality. Není to orgán pouze pasivní, nýbrž i aktivní. **Pomocí žádného jiného smyslového orgánu nemůžeme získat tak přesný odhad a pochopení charakteru a mysli člověka jako z jeho očí.** Oko má užší vztah k duši než kterýkoli jiný orgán; zdá se, že je ovlivněno všemi jejími hnutími a podílí se na nich. Vysvětluje je v celé jejich síle, v jejich naprosté čistotě, takže do jiných myslí vlévá nadšení, aktivitu, představy, jimiž jsou samy inspirovány. Oko okamžitě přijímá a reflektuje inteligenci myšlení a vřelost soucítění. Je smyslem mysli, jazykem rozumu. Za lesklým povrchem očí mohou bystří lidé přečíst směry myšlení a emoci jejich majitele. **Co se v mozku nebo srdci skrývá utajené, může se bezděky projevit očima.** Existuje blízký vztah mezi okem, egem a Nadjá.

Cvičení pozornosti

Ačkoli každý musí začínat s prováděním meditace jako s něčím, co je praktikováno v určité době, musí končit tím, že ji učiní základním pozadím pro celý svůj život. Dokonce i pod tlakem nevyhnutelných vnějších zaměstnání by měla stále pokračovat jako filmové plátno, na němž se pracovní činnosti objevují.

Neustále udržujte vzpomínku na to, abyste pozorovali sami sebe, hlídejte se, abyste si byli vědomi toho, o čem přemýšlíte, co cítíte, říkáte nebo děláte. To je jedno z

nejcennějších cvičení Cesty.

Nechť člověk dělá cokoli, náhle ustat v nepřípraveném okamžiku a v nepředvídané pozici, se stává užitečným cvičením, když je to každý den několikrát opakováno. Je nutné udržet celé tělo přesně upevněno právě v té pozici, kterou zaujímal v onom okamžiku. Dokonce i výraz na tváři a myšlenku v mysli musí být zachovány. To je jedno ze cvičení „Uvědomování si“; ta mohou být prováděna při sezení, chůzi, práci, jídle nebo pohybu.

Toto cvičení sebezpozorování je cvičením každého dne a každého okamžiku, neboť pronikání negativních nálad a destruktivních myšlenek je také každodenní a ustavičné.

Meditace při chůzi: Cvičení meditace může pokračovat dokonce i při chůzi. Je prováděno pomalým, důstojným způsobem, začíná pravou nohou a nejdříve se při *výdechu* dotkne pata země. Potom se pokračuje rytmicky, pomalu umírněným krokem – beze spěchu a bez otáčení hlavy vpravo a vlevo.

Nakonec nebude aspirant dělat rozdíl mezi každodenní běžnou činností a obdobím meditace – neboť jeho celý život se stane jednou neustálou meditací. Jeho činy se budou potom odehrávat v její atmosféře. Ale na počátku musí tento rozdíl dělat.

Skutečně v každém okamžiku svého života pamatujte na Nadjá.

Cesta „cvičení pozornosti“ v buddhismu, cesta záměrného uvědomování si každého fyzického činu zcela odděleně od činu samotného, vytváří stav rozdílný než u běžných lidí, kteří třeba zevně vykonávají stejnou činnost. Vyvíjí koncentraci a uvědomování si, které vede k uvědomování si, že je to on, kdo praktikuje cvičení. Běžný člověk je ztracen v samotné činnosti, v samotné myšlence, v samotné řeči a neuvědomuje si je odděleně. „Cvičení pozornosti“ přináší vědomou odpovědnost za to, co je vykonáváno, myšleno a říkáno zcela odděleně od toho, co je pozorováno a slyšeno. Cvičícího rozjasňuje zevnitř s intenzivní koncentrací. Toto je mentální kázeň praktikovaná denně buddhistickými mnichy a užitečná pro ostatní hledající.

Pomocí tohoto cvičení „Pozornosti“ ať koná cokoli a pracuje na čemkoli, není to již pouhou prací nebo činností. Je to také částí jeho duchovního výcviku, jeho sebekázně, jeho koncentrační praxe a nakonec jeho odděleného uvědomování si a zodpovědnosti k sobě samému.

Fyzický pohyb musí být provázen úmyslnou snahou *vědět*, co člověk dělá, zcela pozorný a soustředěný na každý krok vpřed.

Tato praxe neustálé vzpomínky velmi dobře pomáhá člověku nejen ve vnitřním povznášejším smyslu, ale také praktickým způsobem prevencí před pádem do špatných směrů.

Bude věnovat a měl by věnovat stoupající měrou více pozornosti zkoumání, jakého druhu jsou myšlenky, které zaměstnávají jeho mysl. A bude se chápat příležitosti po každém takovém zkoumání, aby je objasnil, napravil, zlepšil nebo povznesl a tak je přivedl pod určitou kontrolu.

Toto cvičení by mělo pokračovat také při jídle. Při jídle, ať jíte cokoli, udržujte v mysli myšlenku „tělo (nikoli *moje* tělo) právě jí tuto potravu“. Při přijímání obzvláště chutné potravy udržujte myšlenku „tělo se raduje z této potravy“. Po celý čas pozorujte tělesné reakce jako neosobní ale se zájmem přihlížející divák.

Čím intenzivnější je toužení po osvícení, tím snazší je cvičit upamatování se.

17. MENTALISTICKÁ JÓGA – CVIČENÍ

To, čemu se hledající člověk naučil, se může svou metafyzickou abstrakcí zdát příliš vzdálené, než aby mu to mohlo být užitečné; přesto však to není pro něho bez osobního přínosu. Jakmile hledající jednou pochopí pravdu mentalismu, bude pro něho mnohem snadnější sledovat toto hledání. Nejen, že rychleji ovládne svůj vnější život, že si s větší pozorností podrobí své city a vášně a snadněji je proto zvládne, ale cvičení meditace se může obrátit do nových průchodů, jimiž získá více než jiným způsobem. Těmito průchody jsou tato ultramystická cvičení, z nichž většina byla sestavena na mentalistickém základě. Jsou logickým výsledkem metafyzického učení, ve skutečnosti na něm závisí, doplňují ho a završují. Ten, kdo intelektuálně zvládl zásady tohoto učení, bude moci začít tato cvičení s pochopením a sympatií, a tak je snadněji sledovat a správněji cvičit než ten, kdo je intelektuálně nezvládl. Nyní je jasný další důvod, proč se stále klade důraz na nauku o mentalismu. Cvičení nelze dobře provádět, jestliže mentalismus není správně pochopen nebo plně přijat; naopak v kladném případě bude hledajícímu zcela jasné, co dělá, když praktikuje tato cvičení. Ta všechna vyžadují používání inteligence – tedy požadavek, který se neobjevuje u běžných jógických metod, s nimiž se nesmějí zaměňovat, protože se liší v pojetí, účelu, duchu i technice. Proto se soustava ultramystických cvičení nazývá „jóga mentalistického rozlišování“ nebo také „jóga rozlišující mysli“ – názvy, které lze pro náš účel zkrátit na název „mentalistická jóga“.

Prvořadým cílem všech jógických soustav nižšího stupně je udržet pozornost, aby vnitřně nepoletovala od myšlenky k myšlence, přeměnit její přirozený neklidný stav ve stálý. Vše ostatní jsou postranní cesty, jimž je třeba se vyhnout. Když však hledající dosáhl tohoto cíle, je zralý k tomu, aby cvičil pokročilejší metody zde uvedené. Když skončí námaha meditace, když žákovi již nepůsobí potíž udržovat jedinou řadu myšlenek, prošel předběžným stupněm a je připraven pro mentalistickou jógu. Když dostatečně silně táhneme za provaz, výsledné napětí nakonec dosáhne bodu, kdy se provaz přetrhne; právě tak náhle skončí a zcela zmizí úsilí koncentrace. Od tohoto pamětihodného okamžiku probíhá meditace snadno a jistě. Přestane být nucenou povinností a stane se pozhnanou výsadou. Jógické soustavy soustředění byly vynalezeny proto, aby se dosáhlo tohoto stupně.

Žádný určitý způsob meditace nevyhovuje všem lidem ve všech dobách, ani téže osobě v každé době. Hledající by si měl vždy vybrat jedno cvičení, které mu právě nejvíce vyhovuje a svobodně je zaměnit za jiné v okamžiku, kdy se mu taková změna zdá vhodná. Jestliže se některé cvičení zdá čtenáři na první pohled snadné a přitažlivé, je to pravděpodobně proto, že je již cvičil v některém předchozím vtělení. Proto je výhodné, aby dal tomuto cvičení přednost před ostatními. **V žádném případě se však nemají cvičit všechna současně.** Je možné si zvolit jedno cvičení na několik týdnů nebo na několik měsíců; pak je lze zaměnit za některé jiné.

Tato cvičení, vzhledem ke své dnešní zmodernizované formě, zabírají pouze malý zlomek dne, tak malý, aby to vyhovovalo každému, kdo je něco více než pouhý diletant. Jsou vhodná pro použití i v tomto uspěchaném jednadvacátém století. Protože jsou určena moderním činným lidem a ne středověkým mnišským asketům, kteří uprchli ze světa, stačí věnovat jednomu cvičení asi tři čtvrtě hodiny denně nebo – podle přání – asi půl hodiny ráno a půl hodiny večer. Jako všechna jógická cvičení musí se i tato provádět pokud možno pravidelně, neboť takto získaný rytmus trpělivého a vytrvalého opakování je určitou

pomocí k úspěchu.

Nyní budou popsána cvičení mentalistické jógy.

Jsou to pokročilé metody. Kdo by shledal, že ještě pro ně neuzrál – pro provádění těchto pokročilých cvičení – může použít cvičení popsaná v kapitole „Pomocná cvičení pro zlepšení koncentrace“. Tato pomocná či počáteční cvičení jsou skvělou přípravou pro zde uvedená pokročilá cvičení mentalistické jógy. Opravdu existuje jasná linie postupné spojitosti od oněch pomocných cvičení k těmto pokročilým. Takže zde uvedená pokročilá cvičení vstřebávají počáteční cvičení a překračují je.

Meditace na slunce

Učební období vyšších cvičení zpravidla začíná přípravným cvičením, které je takového druhu, že v něm lze pokračovat i při jiných cvičeních, a dokonce i tehdy, když bylo dosaženo nejpokročilejšího stupně. Toto cvičení je obzvláště cenné pro začátečníky – ať již v obyčejném mysticismu, nebo na konečné stezce – protože jednak pomáhá očistit jejich na sebe soustředěný postoj, a jednak přináší sestoupení milosti Nadjá. Toto cvičení je tak jednoduché, že to až překvapuje. Ale velmi by se mylili ti, kdo by posuzovali jeho cenu podle jeho jednoduchosti. Je ve skutečnosti pokorným vzýváním a uctívajícím pozdravem nejvyšší síle, která se projevuje jako tento vesmír. Teoreticky je to uznání základní jednoty člověka s Přírodou, jeho neuniknutelného příbuzenství s vesmírem a jeho účasti na společném životě. Prakticky to znamená spojení s Přírodou v jejím nejdůležitějším symbolickém a velebném bodě, v slunci. Proto je toto cvičení spojeno s chvílí, kdy se slunce objevuje nebo mizí z oblohy. Neboť světlo, když je vystopováno až ke svému pravému zdroji, není ničím jiným, než prvotní energií vyzářenou Bohem, Světovou Myslí.

Žák může začít tím, že se rozhodne vstát před rozbřeskem, aby mohl pozorovat, jak se obloha mění z noční temnoty. Je ovšem mnohem obtížnější zachovávat toto pravidlo uprostřed tlaku naší moderní civilizace. Proto těm, kdož tak nemohou činit, postačí, když budou místo toho cvičit tuto meditaci při západu slunce a pozorovat opačný proces. Jednou z nejhorších vad moderní civilizace je to, že odtrhuje člověka od Přírody. Zejména západní člověk neví, co ztrácí, když nevěnuje několik málo minut tomu, aby zachytil tiché žehnání svítání nebo nádherný mír západu slunce. Tehdy má totiž příležitost těžit z tajné činnosti Přírody, protože v těchto chvílích jsou dosažitelné určité mystické síly, které napomáhají spojení s ní. Tato dvě období jsou neutrálními body ve vnitřním pohybu naší sluneční soustavy, jejíž skrytá činnost se pak obrací a začíná v opačném směru. Během nich existuje v Přírodě hluboká přestávka, ve které transcendentální síly působí nejsvobodněji a nejplněji. Přesná doba, kdy může žák přijít do styku s těmito vznešenými silami, je (a) ráno od chvíle, kdy začíná zanikat světlo hvězd, až do okamžiku, kdy slunce právě vyjde, a (b) večer mezi dobou, kdy počiná mizet sluneční světlo, a začínají se objevovat hvězdy. Když první pozdrav slunce přichází na zemi, stejně jako když ji obklopují purpurové stíny soumraku, může člověk přijít do užší harmonie s Přírodou, než je obyčejně možné, s výjimkou nového měsíce, úplňku a dnů zatmění, které jsou vždy velmi příznivé k úspěšnému provádění jógických cvičení. Ale v každém případě, když někdo provádí toto cvičení, musí je opakovat každý den až do úplného slunečního cyklu, jestliže si přeje je dokonale zvládnout a dosáhnout plného výsledku. Tohoto stupně nelze dosáhnout před uplynutím 365 dnů.

Prvním praktickým požadavkem tohoto cvičení je sedět na nepozorovaném místě, ať již venku nebo v pokoji, ráno tváří přímo k východu, večer přímo k západu. Jestliže žák cvičí v místnosti, musí se posadit u okna, které mu umožní vidět slunce. Když je slunce zastíněno mraky nebo mlhou – jak se často stává v Evropě a Americe – může cvičení provádět přesně stejným způsobem s očima upřenými na vzrůstající nebo ubývajícím světlo na obloze v témže východním nebo západním směru, v němž by našel slunce, kdyby bylo

viditelné. Sedění se zkříženýma nohama, které je vhodné při běžné józe, se zde nehodí; a to proto, že tato poloha pomáhá žákovi vzbuzovat jeho vlastní síly prostřednictvím jeho síly vůle, kdežto zde jde o to, aby se stal pasivním příjemcem nadosobních sil. Poloha těla se zkříženýma nohama a složenýma rukama uzavírá magnetický kruh, zatímco poloha, která se zde požaduje, jej ponechává otevřený a schopný přijímat. Žák musí sedět tak, jak je to zobrazené na některých starých egyptských sochách, to jest, na židli, nohy nezkřížené, poněkud od sebe oddělené, ruce rovněž nezaložené a spočívající na stehnech, právě nad kolena.

Žák tedy upevní svůj pohled na vycházející nebo zapadající slunce nebo na zbarvenou oblohu. Veškeré ostatní myšlenky musí odstranit a celou pozornost plně soustředit na fyzikální úkaz, jehož je svědkem. Paprsky světla musí vstupovat jeho očima do jeho těla. Pouze tímto způsobem dosáhnou své nejvyšší účinnosti, nutné k dosažení cíle tohoto cvičení. Když jsou paprsky absorbovány tímto způsobem v jejich nejtluštějším stavu, v kterém jsou právě v těchto chvílích, chovají latentní sílu, která pomáhá uzdravovat fyzické nemoci, znovu nabýt ztracené síly, uklidnit zarmoucené srdce a očistit je od zhoubných citových vztahů, právě tak jako svou polední silou mají schopnost desinfikovat škodlivá místa a závadnou vodu v tropech. City žáka se povznosou a zušlechtí, když sleduje postupně se objevující proměnlivou hru barev na obloze. Umělci a básníci svou vyšší intuicí často vycitují fakt, že ve svítání a soumraku existuje hluboký vnitřní význam, i když to nechápou. Oni totiž pozorují, že takový proměnlivý pohyb nádherných barev se neodehrává během noci, kdy obloha je temná nebo černá, ani během dne, kdy je obvykle bílá, modrá nebo šedá.

V druhém stupni se žák snaží zúčastnit se vnitřního odpočinku, do kterého je takto krátce ponořen celý sluneční systém, zažívat ve svém nitru to, co se odehrává ve větší existenci, jejíž on je součástí, uklidnit všechny své myšlenky tak, aby osobní záležitosti zcela zmizely. Právě tak jako slunce osvětluje za úsvitu fyzický svět, tak slunce za sluncem, mystické Světlo Světové Mysli, osvětluje současně mentální svět člověka a zcela jej prostupuje za předpokladu, že je žák připraven a jeho vědomí dosti pasivní k přijetí této síly. Musí se dokonale ponořit do tohoto obdivuhodného mystického ticha, do něhož je na několik okamžiků Příroda ponořena.

Ve třetím a posledním stupni tohoto cvičení se žák snaží uvést v soulad s přibývajícím nebo ubývajícím světlem, až spolu s ním obsáhne celou planetu. Za tímto účelem má v sobě – v čistě mentálním a netělesném bytí, neztotožňujícím se s fyzickým tělem – vyvolat představu obrovského glóbu stále se zvětšujícího, až dosáhne gigantického rozměru. Tuto představu má učinit co nejživější tím, že ji naplní vírou, přesvědčením a pocitem, že všude existují nespočetní tvorové. Když to takto udělá, obrátí celý proces a představuje si, jak se globus zmenšuje, až nakonec vymezuje pouze jeho vlastní tělo. Takto cvičí svou víru, že je v podstatě myslí a ne hmotou, a upevňuje svou představu pravdivého vztahu mezi sebou a kosmickým životem. V prvním případě táž tvořivá schopnost představivosti, která poutá člověka k víře, že je pouze tělem a ničím více, slouží k tomu, aby mu pomohla se od ní odpoutat a osvobodit jeho vědomí od tyranské nadvlády myšlenky-těla. V druhém případě používá žák často zanedbávanou pravdu – pravdu o své fyzické a vitální jednotě s vesmírem. Pokorně musí chovat myšlenku, že je částí velkého bezmezného Celku. Musí se snažit, aby jasně zachytil skutečnost, že jeho vlastní existence je propojena se všemi ostatními existencemi kolem něho tkanivem, jež nemá počátku ani konce. V jeho myšlenkách musí být hluboká oddanost a upřímný cit. Sebemenší pochopení kosmického zázraku by mu mělo vnukat naději a důvěru, že jeho malý osobní život není bez vznešenějšího významu.

Cíle tohoto stupně dosáhne žák tehdy, když zmizí fyzické prostředí, když si ho již není vědom, když je jeho pozornost obrácena plně do nitra ke krásné náladě nebo stavu takto vzbuzenému, když každý tvar se ztrácí a on se cítí spojen s univerzálním bytím tak dokonale, že ví, že je jeho nedílnou součástí. Když *pocítí* něco z této spřízněnosti jako

láskyplnou odpověď – pocit, který může u žáka málo zkušeného v meditacích vyvstat během deseti až dvaceti minut – necht' přestane přijímat podporu Celku, jehož duší je Světová Mysl, a pokusí se vysílat soucitně sám podporu a sdílet nesobecky milost Světové Mysli s druhými; ty vidí ve své obrazotvornosti zalitý jejím teplým světlem a vznešeným mírem. Nejprve obrací toto své úsilí s láskou k těm, kdo jsou mu blízcí nebo drazí a k těm bytostem, kterým by rád touto cestou pomohl. Pak je obrací k lidstvu jako k celku, jež musí považovat za jedinou velkou rodinu, kterou nevědomky tvoří. A za třetí řídí toto své úsilí směrem k jednotlivcům, kteří jsou **jeho nepřáteli, kteří ho nenávidí, urážejí nebo kritizují. Ty musí považovat za své učitele, neboť hledají jeho chyby a vedou ho k tomu, aby si je uvědomil. A tak jsou nepřímo jeho dobrodinci. Jestliže přitom nespravedlivě přehánějí nebo nečestně překrucují fakta, vstoupí do hry vhodně a účinně karma a vyvolá nutné utrpení a očistění. On si má přát jejich vnitřní mravní růst. Nemusí jim posílat svou lásku a ani nesmí, jedná-li se o lidi posedlé nebo inspirované zlými silami; musí jim však posílat své soucítění.**

Pro žáka je zcela vhodné, jestliže si přeje, ukončit cvičení kratičkou tichou osobní modlitbou k Nadjá. V tom případě je nejlépe, když použije ranního cvičení k žádosti o sílu, světlo, pravdu, chápání, inspiraci a fyzickou pomoc, zatímco večerní cvičení se hodí k žádosti o mír, klid, svobodu, nesobeckost a příležitost prokazovat službu. Neboť tato meditace je obzvláště spojena s modlitbou a s šířením milosti. Při ní se člověk pokorně obrací k vyšší Síle, a doznává, že ví, jak je slabý, chybující a nevědomý a že potřebuje její pomoc, aby překonal svou slabost, hříšnost a nevědomost. Je to zároveň volání po ulehčení těžkého karmického břemene, které člověk nese, a za něj – jak musí otevřeně přiznat – nesmí dávat vinu nikomu jinému než sobě. Plodem tohoto cvičení je božské odpuštění, vedení, milost a dokonce obrození. Je to pokoření malého lidského já před nesmírností kosmického Já; je to očistující doznání závislosti na vyšším bytí. Je to opuštění vlastní slepé malosti, neustálého zaměstnávání se vlastní malichernou osobností a pochopení, že člověk náleží vyššímu řádu bytí, že je pouze částí velkolepého Celku. Konečně je to poznání, že slunce jako zdroj Světla, jako nejvyšší viditelný symbol Světové Mysli, je středem – srdcem Boha v tomto světovém systému, jako srdce člověka je středem Nadjá v jeho malém osobním systému.

Tato meditace zaujímá v nauce mentalismu jedinečné místo. Ačkoli se podle tradice považuje za cvičení průvodní, předběžné a očistující, po němž mohou následovat jakákoli jiná cvičení, je to nicméně cvičení, jímž ani největší mudrc nepohrdne, ani po svém nejvyšším dosažení, stejně jako mocná řeka, která dosáhla oceánu, stále vylévá do něho své vody. U něho je výrazem pokory a uctívání Nejvyššího. U začátečníka však má toto cvičení vzbudit tajemnou, milost poskytující sílu, která ho povede svou vlastní vrozenou inteligencí k neobyčejné blaženosti odhalení, že přes všechna zdání opaku, žije obklopen nehmotným světem, v němž jeho vlastní osud je nevyhnutelně božský.

Meditace na minulost

V tomto cvičení se žák musí vydat na neobyčejnou cestu. Musí navštívit člověka, jímž byl, a vrátit se k událostem, které sám dříve prožil. Toto cvičení se má provádět večer, těsně před spánkem. Je-li to z nějaké příčiny obtížné nebo nemožné, lze je cvičit místo toho ráno hned po probuzení; pak ale síla a možnosti tohoto cvičení budou značně sníženy. Když se žák uloží ke spánku na lůžko, s nohama nataženými a neskrčenými, začne řídit své vědomí na minulost. Prohlíží hlavní příhody dne od přítomného okamžiku, a řídí pak svou cestu pomalu zpět od jednoho zážitku, pocitu nebo představy ke druhé; probere nejdříve večer, pak odpoledne a dopoledne, až se konečně vrátí ve vzpomínce k okamžiku svého ranního probuzení. Ani zde se však nesmí zastavit; musí se snažit, aby si v paměti obnovil sny, pokud předcházející noci nějaké měl. Tuto přehlídku by měl zastavit teprve tehdy, když získá mentální obraz sebe sama, jak leží na lůžku před usnutím

předešlé noci. Věnuje-li se této meditaci ráno, pak samozřejmě začnou jeho myšlenky nočními sny a skončí ranním probuzením předchozího dne. Je třeba, aby vymýtil všechny ostatní obrazy, které se budou vtírat, a tak rušit koncentraci; proto je nutné, aby meditoval na obrazy, které jsou intenzivně živé. Musí tedy napnout obrazotvornou sílu mysli v nejvyšší míře. Není třeba, aby prožíval znovu vše, co se odehrálo během minulých dvaceti čtyř hodin. Stačí, když vybere několik hlavních událostí, činností, styků a úvah, které mají nějakou důležitost jak ze stanoviska osobního, tak filosofického.

Hlavní věcí je vidět své tělo a jeho činnost, jako by šlo o někoho jiného. Žák musí pozorovat jeho práci, pohyby, hovor, radosti i utrpení s tímž klidným pocitem oddělenosti, jaký cítí vůči jiným postavám, které vstupují do jeho denního života. Současně nechť postaví své vlastní skutky i své vlastní myšlenky a city před nestranný soud svého lepšího já, aby byly filosoficky zhodnoceny. Měl by zaujmout odpoutaný postoj, který by mu umožnil odhalit podvědomé komplexy a skryté motivy, pohlížet kriticky a nestranně na své vlastní sny, myšlenky a činy podle vyšších etických a intelektuálních požadavků filosofie. Měl by stát prostorově stranou od svého osobního života a dívat se na něj jako na něco odděleného; jeho vzrušené hodiny radosti a jeho tragické dny neštěstí mu pak budou připadat méně důležité jako události, avšak mnohem důležitější jako učitelé, udělující filosofická poučení. Toto cvičení tedy vyžaduje, aby žák mocně používal svou tvořivou představivost, aby zpětně sledoval své kroky a dosáhl vidličnatě rozdvojeného vědomí.

Když žák klidně pozoruje svou osobnost, hodnotí ji teoreticky i skutečně jako bytost od sebe rozdílnou a oddělenou a posuzuje pak kriticky její myšlenky, city a skutky zcela nestranně a přísně, vytváří účinný prostředek ke svému zlepšení. To očistí jeho pohnutky, vychová jeho city, zvýší sílu jeho vůle a zlepší jeho mentální schopnost. A tak síla mysli tvořit obrazy a rekapitulovat minulost je použita účinným způsobem k úpravě jeho vlastního charakteru. Kromě toho, opakované a věrné zachovávání tohoto zvyku zvýší nakonec také sílu paměti, která nejenže vydá během meditace malé detaily minulosti, které by jinak byly trvale pohřbeny, nýbrž dokáže také vydávat svůj obsah v kterékoli denní době, kdy ho bude potřebovat – a to s dosud nebývalou snadností a pohotovostí.

Ale tyto všechny výhody, i když znamenité, představují jen částečný účel tohoto cvičení. Neboť jestliže žák cvičí retrospektivní přehled tak vážně a intenzivně, že zastavuje a obrací tok času, zbavuje ho to iluze, která způsobuje, že jedině přítomnost se zdá skutečná a mentální se zdá jasně „hmotné“. Proto nezačne dosahovat filosofického účelu cvičení během vlastního meditačního cvičení, nýbrž v přestávce mezi dvěma cvičeními. Tehdy si žák začne uvědomovat, že jako minulý den není teď ničím jiným než vzpomínkou, tedy myšlenkovým tvarem, tak také vše, co nyní vidí – včetně sebe sama, jiných lidí, okolí a různých událostí – je podobně jen řadou myšlenkových tvarů. Výsledek začne pozorovat ve výjimečných zážitcích, ve zvláštních, byť krátkých mezihrách, které neočekávaně vstoupí do jeho bdělého života a chopí se bez výstrahy jeho myšlenek.

Během těchto mezihér bude vnější svět přijímat novou a překvapující tvářnost. Klikaté ulice nebo osamělou přírodu kolem sebe bude žák pociťovat jako pavučinu, tkanou přímo z nejnitičtějšího bodu jeho vlastní bytosti. Pevné zdi domu nebudou již od něho zcela oddělené, sama půda, na které stojí, nebude již dále jen cizí látkou, a živoucí osoba po jeho boku nebude již zcela oddělenou bytostí. Hranice mezi já a ne-já, která činí člověka přirozeným materialistou, jaksi mizí a ztrácí se. Ne snad že by zmizely objektivní tvary bytí; nezmizí, ale jejich bytí samo se stane podivuhodně blízké jeho vlastnímu bytí v onom tajemném ústředním bodě v jeho nitru. Jasně si uvědomí, že mysl propůjčuje skutečnost svým vlastním konstrukcím tím, že jim věnuje soustředěnou pozornost a že je ze sebe promítá ven, tak jako celý svět. Nyní chápe, že mysl tvoří *všechny* věci, neboť v ní vidí vše, o čem se dříve domníval, že je venku, mimo ni. Běžným a dokonce i vědeckým názorem je, že vjemy, které tvoří panoramatický pohled na svět, v nás vzbuzují fyzické předměty, které jsou vně nás a vtiskují se do naší mysli zvenčí, kdežto on zažije, že pravdou je pravý opak.

Tyto zvláštní události nebudou jen předmětem rozumového uvažování, nýbrž věci nejživější zkušenosti, nanejvýš živé svou skutečností.

Konečný filosofický účel tohoto cvičení je probudit žáka k vědomí skrytého pozorovatele. To však je těžší výkon, než předchodí, a proto se dostavuje až v pozdějším stupni. Může se projevit buď během cvičení, nebo při kterémkoli jiném zaměstnání. Žák si bude chvílemi vědom toho, že v něm existuje něco, co se liší od pomíjivých událostí, něco, co je opravdu jejich nepohnutým, klidným Svědkem. Odhalí v sobě to, co pozoruje samu existenci zážitku, co je čistým vědomím, odděleným od jeho osobnosti a jejích tvarů. Začne pozorovat s jasnou nestranností a klidným hodnocením věčně se měnící proud svých pocitů, pulzující vlny emocí a nálad, když se postupně tenčí clona mezi jeho denní mentalitou a transcendentálním vědomím. To přinese velké utišení jeho srdci a velkou rozvahu do jeho činného života. Znovu a znovu bude jeho srdce okouzlováno a jeho mozek umlčován, zatímco nevysvětlitelný mír a nepopsatelná odpoutanost mu budou ohlašovat, že v jeho nitru i kolem něho dlí něco nezemského.

Meditace na budoucnost

Okamžiky těsně před usnutím jsou důležité pro každého člověka. Obsahují latentní sílu k účinnému přetvoření jeho mentální, morální i fyzické existence. Jestliže je dovede správně využít, může postupně změnit k lepšímu své vnější okolí i svůj vnitřní charakter. Ještě důležitější jsou však tyto okamžiky pro žáka, hledajícího Nadjá, neboť obsahují latentní sílu, schopnost přeměnit také jeho vědomí. Když ulehne večer na lože, začne toto cvičení tím, že si vyznačí některé nejdůležitější ideje a předem určí některé nejdůležitější činnosti pro příští den. Neměl by se však pouze pokoušet předurčit něco z jejich charakteru, měl by je také předurčovat zvláštním způsobem. Mělo by ho to vykreslit jako ideálního filosofického člověka, jakým se snaží být; mělo by se tu zrcadlit to, co si jeho lepší já přeje, aby myslel a dělal. Proto si představuje sebe samého, že má určité žádoucí morální i mentální vlastnosti, a uvádí je v činnost. Představuje si způsob, jakým by měl správně reagovat na jakékoli pravděpodobné setkání s jinými lidmi. Musí si však představovat sebe sama nejen jako člověka moudře myslícího a ušlechtilé jednajícího, nýbrž také – jako v předcházejícím cvičení – jako by byl odděleným divákem pohlížejícím na osobnost nestranně.

Soustředěná jasnost a nepřerušovaná intenzita, s jakou jsou tyto představy vtiskovány do jeho vědomí spolu s uklidněním jeho fyzických smyslů, částečně určí, jakých výsledků dosáhne. Žák musí živě vkládat do svého vědomí přesné podoby myšlenek, které by měl mít, a chování, které by měl projevovat, až bude postaven tváří v tvář nejdůležitějším pravděpodobným událostem, povinnostem, náladám a podobně. Charaktery, scény a události musejí být malovány na jeho plátně s fotografickou ostrostí. Když je obrazotvorná síla živá, bystrá, soustředěná, silná a ukázněná, může člověku velmi pomoci v ovládnutí sebe sama; ale když je naopak nejasná, ospalá, roztěkaná, slabá a rozptýlená, stává se překážkou a brzdou, brání pokroku a působí stagnaci. V takovém podnikání je k úspěchu přirozeně zapotřebí silné představivosti; a víra, která ji musí podporovat a posilovat, musí být rovněž silná. Každou představu, kterou si žák tímto způsobem vtiskuje, musí vtiskovat klidně, s citem a pevně, ne však násilně; předpokladem je zde klidná důvěra v úspěch tohoto úsilí. Žák musí tyto sugesci opakovat velice často a vytrvale nejen slovně, ale i tak, že si vizualizuje proces jejich splnění. Takové opakování je důležité.

Představivá sugescie, kterou si dává a formuluje v takovéto zahloubané náladě, povede ke svému uskutečnění. Činnost žáka bude spontánně a bezděčně souhlasit s obraznými a reflexními sugescemi, které choval ve vědomí v onom vysoce kritickém okamžiku. Jinak to není ani možné, neboť se zde uplatňuje závažný psychologický zákon. Ale hlavní věcí je přirozeně usnout právě uprostřed cvičení meditace. Seběmenší úchylna směrem k tělesnému vědomí může proto přerušit toto zaujaté soustředění a připravit

sugesci o její sílu. Jestliže ve chvíli, kdy žák před spánkem chová tyto blahodárné myšlenky, předurčují jeho budoucí myšlení a jednání, odpadne bdělé vědomí, hlubší úroveň mysli převezme tyto myšlenky za něho a zpracuje je svým vyšším způsobem. Příští den pak žák shledá, že bezděky provádí sugesce, které si předešlého večera sám úmyslně dal. Když se pak ony události nebo ona setkání skutečně přihodí, tu pocítí náhlý vnitřní popud, aby jednal přesně tím způsobem, který si sám dříve představil. Proto prvním důležitým výsledkem tohoto cvičení je, že účinně přetváří charakter, že spolehlivě zeslabuje chyby, vady a nečtnosti, a že naopak pevně posiluje hodnotné klady a dobré vlastnosti. Opakuje-li se toto cvičení každý večer, mohou se za bdění tvořit dobré zvyky a ničit špatné. Přivolává se takto síla nadřazená uvažujícímu vědomí a emocionálním tendencím, aby je správně rozvíjela a oběma dohromady trvale přispívala. Každý žák si tedy zcela dobře může pro své vlastní uspokojivé zdokonalování přivolat pomoc této vyšší síly. Existuje zde tedy praktická rozumná naděje, která ho může učinit šťastnějším, posílit jeho vůli a upravit jeho život tak, aby byl bližší jeho vyšším idejím a ušlechtlejším ideálům. Malé úspěchy, které ho dříve nebo později povzbudí, aby v tomto cvičení pokračoval, budou doprovázeny pocitem vzrůstající síly. Žák ke svému údivu shledá, že chování, které si představoval, se samovolně projeví bez jakéhokoli velkého úsilí jeho omezené síly vůle, a že jeho předcházející sugesce se samy uskuteční bez jakéhokoli vnitřního zápasu nebo odporu.

Toto vše uvádí do jeho karmy nového činitele, který zase způsobí určitou její změnu a nakonec určité přetvoření jeho okolí. **Všechny mentální obrazy, které žák udržuje v mysli a na něž se intenzivně soustřeďuje, ovlivňují budoucí události jeho života, protože Mysl je pravým základem všech událostí. Cokoli je během pasivity smyslu před spánkem vryto v živém reliéfu do vědomí, vede k tomu, že se tvořivě a účinně zobrazuje v zevním životě. Ten je totiž podřízen nejen karmě a evoluci, ale také navyklému způsobu myšlení.**

Toto cvičení má tu hodnotu, že jeho pomocí zůstává žák nedotčen, ať již přílišnými sugestivními nebo nevědomky hypnotickými vlivy jiných lidí, nebo dokonce úmyslným působením vnějšího okolí. Naopak, když by žák chtěl uvést jiné osoby do své meditace, je naléhavě žádán, aby zachoval naprostou čistotu své mysli a svých motivů; jinak se snadno zaplete do bolestných karmických odplat nebo – což je horší než dočasná fyzická bolest – do trvalé degradace vlastního charakteru. Snadno může vzniknout pokušení rušivě zasahovat do svobodné vůle jiných lidí pro vlastní sobecký prospěch; ale uposlechnutí tohoto pokušení vede vždy nakonec jenom k pohromě. To by mařilo ostatně také účel těchto cvičení, která se snaží pozvednout žáka nad jeho omezenou, vzrušenou osobnost do širého, svobodného ovzduší pravdy, přimět jej, aby cítil, že se ho zmocnilo něco, co je mimo a nad jeho běžným jástvím a že jej pozvedá vzhůru stejně ve vědomí jako v etice i chápání. Přemoci odpor osobnosti v morálních otázkách je prvořadý úkol, který má být vykonán v tichu a samotě takové meditace.

Provádí-li však žák tento svůj úkol věrně, dospěje podobně jako v předešlém cvičení k dalšímu důležitému výsledku. Toto cvičení bude napomáhat přesunutí střediska jeho duchovní gravitace a tím k přemožení citových nestálostí, fyzických vášní a intelektuálních iluzí osobnosti. Stále více si bude uvědomovat vnitřní sílu; její velikost bude paradoxně poznávat úměrně se svou schopností rozpoznávat, že pochází z něčeho v jeho pozadí, z něčeho, co je univerzální a neosobní. Opravdu, tato síla pochází ze skrytého pozorovatele. V neočekávaných okamžicích všední, běžné existence a uprostřed svých rozmanitých povinností si náhle uvědomí její přítomnost. Od pouhého účastenství na událostech postoupí k tomu, že bude jejich klidným svědkem, neboť je uvidí ve správném světle. V takových okamžicích pocítí, že se nachází v podivuhodném klidu, zatímco všude kolem něho se odehrává bouřlivé světové drama.

Takto se žák učí oddělovat neosobní „duši“ od činného jáství pomocí metafyzického chápání obou těchto aspektů sebe sama a opakovaného mystického úsilí vidličnatě

rozdvíjet své vědomí. Podle toho, jak bude v této snaze úspěšný, bude stále více a více ztrácet egoistický pocit, že žije a pracuje jedině pro své osobní zájmy, pocit, který vyvěrá z materialistického ztotožňování se s tělem. Tento pocit znemožňuje člověku oceňovat inspirovanou pravdu právě tak, jako inspirovanou hudbu. Do jakého stupně se člověku naslouchajícímu hudbě vtírá do pozornosti myšlenka, že naslouchá, do té míry ztrácí svou citovou jednotu s hudbou a zmenšuje se jeho *čisté potěšení* z ní. Jedině když vědomí odstraní převládající pocit, že se osobně zaměstnává s životem, promění skrytý pozorovatel zevní existenci z prozaické a materialistické záležitosti, kterou obvykle je, v něco opravdu božského.

Meditace na bezčasé Já

I když se toto cvičení neprovádí obvyklým způsobem, tedy o samotě a v pravidelnou denní dobu, a je třeba je úmyslně zařadit do obvyklé činnosti zevního života, je tak neformálního charakteru, že má svou zvláštní filosofickou hodnotu. Žák je může provádět nejen příležitostně, v době čekání, když je volný na několik minut, ale také tak, že úmyslně přerušuje a zastaví práci, kterou právě koná. Vzhledem k tomu, že k tomuto cvičení postačí pouhé tři nebo čtyři minuty, nemusí to rušit jeho zevní existenci ani vážně zasahovat do jeho vnějších povinností. Kromě toho je lze konat téměř všude, neboť samota, kterou je nutno vytvořit, je zcela vnitřní. Důležité je, aby se žák naučil začít toto cvičení náhle a myšlenky o čemkoli jiném rázem ztišil tak, aby se mohl okamžitě ponořit do odlišného hlediska, které toto cvičení vyžaduje. To je obratnost, která přichází zkušeností.

Měl by náhle odvrhnout myšlenky nebo tužby, které ho právě zaměstnávají, klidně potlačit všechny osobní vztahy a postavit se do mentálního postoje člověka, který se probudil ze sna a uvědomuje si, že nejen hrál ve snu činnou roli, nýbrž zůstával také zároveň nepohnut jako pouhý svědek oné postavy ve snu. Stejně tak musí stát stranou všeho, co se kolem něho děje a dokonce i stranou osobnosti, která patří do okolí, a být zcela vzdálen jejich záležitostem nebo radostem. Měl by si připomenout metafyzickou zásadu, že za všemi myšlenkami, které se neustále mění, zůstává vědomí, které je pozoruje, stále statické, nehybné a neměnné; že v celém tom toku zakoušených událostí a věcí existuje stálý prvek vědomí. Musí se snažit ztotožnit se s tímto vědomím a přestat se ztotožňovat s běžným vědomím.

V tomto úsilí mu zejména pomůže, bude-li neustále uvažovat o vztahu člověka probuzeného ze sna k člověku spícímu, který má sen. Trochu pomoci může nalézt také v úvaze o filmovém plátně, které zůstává nehybné, kdežto obrázky se na něm objevují a přecházejí přes ně. Plátno představuje neměnného svědka-Já, zatímco obrázky představují stále se měnící osobní zkušenosti. A právě tak, jako obrázky nepůsobí ve skutečnosti na plátno, tak tyto zážitky nepůsobí ve skutečnosti na vědomí, jehož působením jedině existují. Jakmile je žákovi tento vztah jasný, dovrší meditaci pochopením, že zatímco všechny tyto zkušenosti zaujímají tvar v prostoru a postupně následují v čase, tento pozorující prvek sám je beztvarý a bezčasý. Žák během těchto meditačních chvil musí ve svém vlastním vědomém životě provést obrat náhledu. Musí na chvíli odložit konvenční názor a předpokládat, že čas a prostor existují v *něm*, v jeho vyšší individualitě.

Důležité je, aby intenzita, se kterou žák náhle vyklouzne ze světa času, byla stoprocentní. Jeho konečným cílem je, aby došel k nejvyššímu vrcholu zapomnění, aby nechal svou existenci v čase pohltnout existencí bezčasou. Zdá se, jako bychom se měli bát této zkušenosti, ale ve skutečnosti je to zkušenost příjemná. Městský člověk je spokojen tehdy, když přemýšlí ve skromných časově omezených obdobích, a je naopak krajně poděšen, když se před ním rozprostře možnost nekonečné existence. Naproti tomu obyvatel pouště, jenž pozoruje stálý, neselhávající běh Přírody a přijímá něco z klidu, který halí takováto místa, dovede lépe ocenit bezpočáteční a nekonečný charakter vesmíru, a

tedy i charakter „Duše“. To, co nikdy neumírá a nikdy nebylo zrozeno, co existuje od jedné věčnosti ke druhé, může existovat jedině v bezčasém Nyní, které je mimo lidské pojmy, nikoli však mimo lidskou zkušenost. Ten, kdo se naučí žít v tomto věčném Nyní, ví, jak iluzorní je útlak času, na němž lidstvo lpí tak otrocky a tak krátkozrace. On ví, že tato rozdělení času, na kterých lidstvo trvá, jsou pouhé zvyklosti, které sice umožňují praktický život, které jsou však pouhými iluzemi ve vyšším absolutním životě Nekonečného Trvání. Člověka spoutává to, že se pasivně podrobuje času. Vůlí řízená meditace na věčného pozorovatele, jenž je stále s ním a v něm, je vzpourou, která oslabuje každý článek jeho pout. A tak žák pozvolna a postupně poznává, že není již vězněn tělem, ale že mu nyní náleží nevyjádřitelná prostorovost bytí. On sám se bude cítit netělesným a éterickým. Do jeho srdce vstoupí zvláštní pocit, že toto je zkušenost, k jejímuž dosažení byl od narození osudem určen. Nalezne v sobě podivuhodný důkaz toho, co rozum pouze tvrdí a o čem náboženství podává jen náznaky – nádherný fakt bezčasé duše.

Meditace na sen

Když bdělost klesne na nulu, nastává přeměna vědomí; buď se projevuje jako panoramatický sen, nebo se ponoří do úplného bezvědomí. Člověk obvykle usne, když je zaměstnán sledem slabě držených myšlenek nebo pohybem těkavé obrazotvornosti; jedno i druhé může chvilkově pokračovat ve své přerušené existenci pouhou mechanickou činností svého příbuzného mozkového centra, ale protože toto centrum je jen částečně ovládané, pracuje nepřesně a groteskně. Vzpomínka na tuto deformovanou zkušenost, sugestivní vzpomínky na dřívější zkušenosti v bdění a asociace představ, chovaných za bdělého stavu, tvoří základnu průměrného zmateného snu. Člověk si však živě pamatuje jen několik posledních článků řetězu, a to proto, že jsou dosud v ohnisku soustředěné pozornosti, kdežto všechny dřívější články z ohniska zcela zmizely.

Stav mezi bděním a spánkem je nejen nesmírně zajímavý, neboť nenáleží žádné z obou kategorií a je vsutku pomezím s charakteristikami, které jsou oběma společné, ale je to také nanejvýš důležitý stav, neboť snadno přijímá sugesci. Tento nekonečný malý přechodný bod na pokraji spánku poskytuje jedinečnou příležitost pro cvičení koncentrace. Bylo již vysvětleno, že poslední směr myšlení, udržovaný pevně a jasně ve vědomí během usínání, přebírá hlubší úroveň mysli a zpracovává ho svým vlastním tajemným, ale účinným způsobem. Tuto zvláštní mentální schopnost lze použít ke cvičení ovládnutí života ve snu. Příležitost rozvinout život snu a osvobodit ho od pošetilých nebo dokonce špatných zkušeností, existuje v předsíni nočního návratu k spánku zejména pro lidi, kteří mívají časté sny. Ostatní lidé, kteří zřídka kdy sní, se nemusí rmoutit nad tímto faktem, který je pro ně opravdu výhodou, neboť nakonec je pro žáka vyšším cílem úplný odpočinek ve stavu zcela prostém myšlení i snů.

Žák se uloží večer ke spánku a zamíří své myšlení do budoucnosti; snaží se nejprve si silně vtisknout do svého vědomí sugesci, že jeho nastávající sny se budou řídit rozumem, a pak si představí sebe sama, jak prochází ve snech některými určitými zkušenostmi. Žák by si měl napřed určit, že uvede do snů rozumný pořádek a logickou spojitost. Měl by se snažit, aby se jasně viděl, jak se ve svém spánku prudce probudí tak, aby si plně uvědomoval, že ještě sní, ale ne natolik, aby si uvědomoval fyzický svět, který za sebou zanechal. Když si mysl dává tento noční popud, musí jí být zaujata v nejvyšší míře; ničemu jinému se nesmí dovolit, aby se mentálně zachytilo. Žák pomůže tomuto vývoji, jestliže si obzvláště bude všimát nejživějších a nejjasnějších snů, které zanechávají ostré dojmy v mysli a učiní si o nich krátký záznam. Jestliže si tedy přeje, aby si z každého snu více zapamatoval, musí v nejvyšší míře dbát na to, aby neopouštěl lůžko náhle. Přechod k bdělé činnosti má být co nejpomalejší, co nejjemnější a co nejsamovolnější. Žák by měl ihned po probuzení ležet naprosto tiše, vnitřně pozorný a neměl by připustit, aby jeho soustředění přerušila nějaká vtírající se myšlenka mimo myšlenky na poslední

okamžik snu.

Úspěch se dostaví rychleji, je-li žák zcela přesvědčen o pravdě mentalismu. Když totiž dovede v činnostech svého bdělého stavu udržovat v pozadí myslí pravdu, že veškerá jeho zkušenost je konstrukcí myslí, vnese nevyhnutelně tentýž postoj dříve nebo později do svých činností ve snu. Když se toto přesvědčení stane přirozené a běžné, rozšíří se snadněji do jeho zkušeností ve snu. Žákovi pomůže, když opouští v příležitostných chvílích během dne své obvyklé stanovisko a přijímá stanovisko nezaujatého svědka. V takových chvílích by se měl zastavit a zauvažovat, že to, co dělá, se stane za okamžik nebo za dva *podobné* snu, neboť to vplyne do minulosti a dá se zachytit jenom jako vzpomínka, kterou si vybavujeme v představě. Také když se pohybuje z místa na místo, by si měl občas uvědomit, že místo, které právě opustil, se podobně stalo obsahem vzpomínky a že tím, čím je nyní, bylo vždy – myšlenkovým tvarem ve vědomí.

Znovu a znovu bude mít žák neúspěch při tomto cvičení a nedojde dále než k bodu běžné zkušenosti každého člověka, to znamená, že bude znovu a znovu upadat do nesouvislého a neuspokojivého proměnlivého stavu snu nebo do zcela prázdného bezvědomí, kterým se vyznačuje běžný stav spánku člověka. Žádá to proto mnoho vytrvalosti, aby bylo toto cvičení úspěšné. Jednoho dne se však přihodí zvláštní událost, která žáka ujistí, že otevřel nové dveře do svého nočního života. Pravda, pootevřou se z počátku jen nepatrně, ale po prvním úspěchu se bude postupně otevření časem a vytrvalostí zvětšovat. Žák přejde během spánku do paradoxního stavu, kdy ho život snu nebude dále klamat, neboť si bude současně jasně uvědomovat fakt, že to, co zažívá, není opravdu nic jiného, než živý sen. Bude mít podivný pocit, že bdí uprostřed svého snu. A přesto sen bude mít veškeré určité uvědomění, jasný tvar a zářivou barvu bdělé skutečnosti. Takový člověk nesní v obvyklém slova smyslu, neodkládá kritický úsudek a souvislé představy svých mentálních činností, a nemaří svou noc v oněch mlhavých, planých a fantastických konstrukcích, které se u většiny z nás považují za sny. Noci strávené v takovém souvislém a spojitém snění se budou nápadně lišit od nocí, strávených dříve v bezcílném a zmateném snění. Bude to rozumná existence, v níž všechny jeho schopnosti vůle, úsudku, kriticismu, paměti a tak dále budou pracovat stejně účinně jako za bdění. Jeho život ve snu se nakonec stane částečně přirozeným pokračováním denní činnosti, i když v mnohem širších hranicích. **Očekává se od něho, že využije tohoto cvičení jako pokusu, aby splnil své nejvyšší ideály. Proto by mělo jeho chování ve snu vykazovat větší sebeovládání a vyšší morálku, než vykazuje jeho chování v bdění. Každý ústupek v této etice ho vystaví jistým nebezpečím. Opatrnost je zde tedy nezbytná.**

Mysl si tvoří ve snu svůj vlastní nový čas, prostor a příčinnost. Když je tato síla vědomě ovládnuta, dosáhne žák téměř magických sil, takže přinutí události ve snu, aby probíhaly podle jeho vůle. Nejen, že bude schopen mentálně navštěvovat vzdálená místa a rozmlouvat se vzdálenými lidmi a takto zrušit prostor, nýbrž bude také schopen je podle své vůle tvořit, představovat si příhody a rozvíjet události, které se živě uskuteční v okamžiku, kdy si to přeje. Jeho pohyby budou příjemně svobodné a každé jeho přání se okamžitě uskuteční. Pocit, že má svobodu a schopnost vytvářet existenci, bude přirozeně rozveselující. Nicméně si bude zcela vědom toho, že to je jen dobrodružství obrazotvornosti, cesta do Alenčiny exotické země divů, a že docela určitě skončí probuzením do obvyklého denního bdělého stavu.

Tento zážitek se během času může dále rozvíjet. Žák může shledat, že se projeví jistý druh jasnovidnosti, bude-li se zaměstnávat přemýšlením o čemkoli a o komkoli s ostře soustředěnou pozorností během zkušenosti ve snu. Konečně se může k jeho noční existenci připojit zvláštní síla, neboť žák může objevit, zpočátku s překvapením, že jasnovidností předešlé noci předem naznačil některé události, styky a rozmluvy, které se odehrávají následujícího dne.

Žák, který není ještě tak vyvinut, aby byl schopen procházet tímto cvičením s

jistotou a snadností, který si vroucně přeje setkat se bezpečně s „duchem“ milované zemřelé osoby, může se pokusit o podobné cvičení. Soustředí se těsně před spánkem na mentální spojení během nastávající noci. I když jsou časo-prostorové úrovně tak odlišné a obvykle mezi nimi visí hustý závoj Přírody, přece může soustředění vyvolat jakýsi druh reakce. Mysl meditujícího ji může rovněž vyvolat a promítnout do vědomí snu. Je možné, že duch pak vstoupí do žákovského života tímto nepřímým způsobem, ačkoli se to může stát jen na několik minut a opakovat jen několikrát. Ale žák rozhodně nesmí toto cvičení přehánět, protože v žádném případě nepřispívá k jeho duchovnímu vzrůstu, a když se opakuje příliš často, může dokonce brzdit růst oné druhé bytosti. Toto cvičení je zde uvedeno jen pro osobní útěchu žáka v případě, že se nedovede přenést přes svou ztrátu a nepovažuje za správné uchýlit se k jiným metodám. Jestliže si ale nepřeje s duchem komunikovat, pak mu může vysílat svou lásku a mír tak často, jak si jen přeje, na konci každé ze svých meditací až do konce svého života.

Takto může vést ovládnutí života ve snu k rozsáhlým výsledkům. **Praktická hodnota tohoto úsilí tkví v tom, že hodiny spánku se změny v hodiny vědomé, kdy žák může konat mentální práci užitečnou pro něho samého i duchovní práci užitečnou pro jiné.** Metafyzická hodnota tohoto výkonu záleží v jasném důkazu mentalistické nauky o povaze zevního světa a osoby, která tento svět zažívá. Mystická hodnota tohoto výkonu pak spočívá v jeho síle rozdělit vědomí na dvě části, z nichž jedna je neosobním pozorovatelem, který se nikdy nemění, zatímco druhá je osobností, která zažívá změny. Neboť konečným cílem základní meditace není žít ve fantastickém světě, ba ani nevědět, že člověk sní, nýbrž obrátit pozornost do nitra natolik, aby bylo opuštěno osobní stanovisko. Jsou-li pohnutky žáka čisté a jeho cíle vznešené, pak bude zakoušet v příležitostných intervalech v běžném bdělém životě stav, podobný duchem nepřítomnému a bezcílnému zasnění. Pak se bude před jeho duševní pohled neustále a živě vracet obraz jeho vlastní tváře nebo těla. Bude se mu zdát, že na sebe pohlíží z vnějšku. Podaří-li se mu stále udržovat tento obraz, brzy se dostaví další stupeň. Ten záleží v jasném pocitu, že je člověk oddělen od těla a že stojí za ním a nad ním jako netělesný duch. Nemluvíme zde v prostorové metafoře, nýbrž v doslovných výrazech. Žák se nesmí bát této zkušenosti; pomine rychle a nemůže mu ublížit. Naopak, časem shledá, že uvnitř jeho mentálního okruhu ožila jiná přítomnost, přítomnost klidná a éterická. Žák se musí snažit, aby se udržel v tomto božském ovzduší od prvního okamžiku, kdy ji kolem sebe pocítí.

Úžasný mechanismus mysli ve snu, který umožňuje takové věci, dosahuje tehdy splnění svých vyšších možností. To je ovšem vzácné dosažení. Proto *Tripura*, starý sanskrtský rukopis, praví: „Nepřerušené svrchované vědomí i ve snu je znamením nejvyššího řádu mudrců.“ Ale nikdo nemusí být mudrcem, aby zažíval takovou vyšší existenci snu. Kdokoli udělal určitý pokrok na mentalistické cestě, může se (nikoli nezbytně) toho účastnit úryvkovitě, nečekaně a občasně.

Meditace na spánek

Když se probudíme z hlubokého, bezesného spánku a otevřeme oči, uvědomíme si nejdříve jenom to, co se setká s naším pohledem. V tomto okamžiku – a jedině v tomto okamžiku – přichází vědomí vnějšího okolí před čímkoli jiným. Teprve jako následující myšlenku si uvědomíme sami sebe jako zvláštní osobnost, jako tělesné „já“. Tato počáteční neosobnost se psychologicky podobá stavu pozorujícího já. Kde jsme my v takovém okamžiku? Nejsme ve svém osobním „já“ – ono je však přesto zde. Vyprostili jsme se pouze z jeho obvyklé diktatury. Zapomněli jsme ve skutečnosti na sebe. To, že jsme se vzdali svého povrchního jáství, neznamená ovšem, že bylo zničeno. Vzdáváme se ho pouze proto, abychom je znovu našli ve vyšší individualitě. Nemizí, zapadá pouze na své příslušné místo ve větším obvodu vyšší individuality. Jáství je stále přítomno, stále živé po celou takovou zkušenost, nyní však ví, že je malinkou kapkou v nekonečném

oceánu a že oceán ji udržuje při životě. Z toho získáváme náznak, co je vědomí skrytého pozorovatele nejen za bdění a ve snu, ale i během hlubokého spánku. Názor, že takový spánek je prost veškerého vědomí, je další z těch iluzí, které silně zotročují lidskou mysl, a to pouze proto, že se opírá spíše o zdání než o zkoumání. Ve skutečnosti mysl zažívá určitý druh vědomí, které je mimo schopnost osobnosti si ho představit nebo do něho běžně vstoupit. Proto mentalismus stále žádá, abychom se vzdali osobního náhledu, neboť jeho omezení blokuje cestu k nejpravdivějšímu vědění.

Při neočekávaném konci snu, stejně jako ve chvíli, kdy právě končí bdění, existuje po zcela kratičký okamžik přechodný stav mysli, kdy si mysl není vědoma ničeho jiného než sebe. Tehdy je zcela prostá myšlenek, všechny vjemy ustaly a všechny představy zmizely. Tento přechodný okamžik, kdy se člověk začíná nořit do spánku nebo se z něho vynořovat, je klíčovým bodem, neboť jeho myšlenky zanikly, ale jeho vědomí nikoli. Má vědomí, ale neuvědomuje si žádnou jednotlivou věc. Osobnost člověka zde nemůže působit a přeměna se děje magicky, neboť přesahuje jeho chápání. Tato tajemná letargická chvíle mezi koncem bdělého vědomí a začátkem jeho přeměny je opravdu podivuhodná. Protože je hranicí, kde se bdělé vědomí setkává se spícím bezvědomím, je na úrovni odlišné od nich obou.

Patandžali, autor nejznámější klasické sanskrtské příručky o józe, uvádí správně spánek jako jednu z pěti překážek, které musí jógin překonat. Ve svém elementárním technickém významu se tento příkaz vztahuje na začátečníky, neboť je vybízí, aby udrželi mysl během meditace bdělou a bystrou, poněvadž jinak není možné účinně soustředit pozornost. Ve svém vyšším významu se však vztahuje na ty, kdo jsou na konečné cestě, a je příkazem, aby přivedli svůj život ve spánku právě tak pod kontrolu jako svůj život bdělý. **Nikdo nemůže usnout, pokud neodvrátí svou pozornost od vjemů, představ a myšlenek, které tloučou na dveře vědomí. Spánek je prostě vyvrcholením tohoto procesu. Pozornost se pak přeruší. Stejně tak není možné ponořit se do nejhlubší jógické kontempace, dokud se podobně neodvrátí pozornost od vjemů, obrazů a myšlenek. Zde však pozornost není ponořena; spíše je bdělejší než kdy jindy.**

Toto cvičení, podobně jako předešlé cvičení, se má praktikovat večer, těsně před spaním. Faktem je, že si člověk přestává uvědomovat nejdříve nohy, pak spodní část těla a nakonec má vědomí jedině v hlavě. Toto je kritický okamžik, kdy svět, který běžně prosakuje do vědomí pomocí pěti smyslů, zmizí. Teprve potom člověk rychle upadá do spánku. Zde však existuje na zlomek sekundy přestávka, kterou je nutno krajní bdělostí objevit. Pozornosti se musí zabránit, aby netěkala, musí se držet tak pevně, že lože, pokoj a dokonce i tělo žáka se stanou nejasné až k bodu zmizení. Žák se musí snažit, aby přemohl úplnou ztrátu vědomí, musí zvítězit nad neodolatelnou mdlobou, která přichází se spánkem. Nemůže sice zabránit spánku, neboť zvyk Přírody si vynucuje svůj průběh, ale může zabránit pádu do nevědomosti o tom, co se s ním děje během přechodu do nového stavu. Žák se musí snažit udržet své vědomí a setrvat v něm, zatímco jeho tělo a schopnost myslet zcela odpočívají. Musí pozorovat sám sebe a být více než bdělý oproti chvějícímu se příchodu spánku v tomto příjemném pomezí, kterým prochází v oněch prchavých zlomcích okamžiku, který značí přechod z plné bdělosti do hlubokého spánku. Můžeme se docela dobře ptát, zda je možné, aby něco existovalo mezi těmito dvěma stavy. Zkušenost však nabízí nejlepší odpověď. Jestliže toto je kritický okamžik, kdy člověk ztrácí i ono malinké semínko vědomí a usne jako většina lidí, je to také kritický okamžik, kdy by mohl pomocí pokročilého jógického cvičení vstoupit do Světla. A jen ti, kdo se namáhají s prováděním tohoto cvičení, jsou nejlépe oprávněni říci, jaké praktické možnosti obsahuje, nebo zda bude účinné či ne.

Ale tato přestávka mezi oběma stavy, technicky zvaná „neutrální bod“, je tak krátká, jako kmitnutí blesku. Jestliže se žákovi podaří tento okamžik zachytit a udržet, může přejít z tohoto stavu do čisté Mysli – pozadí to všech jeho vědomých myšlenkových okamžiků. Jestliže sebevycvikem a silou odhodlání dovede upevnit a prodloužit tento okamžik, kdy

ještě nespí a již nebdí, přijde do jakéhosi úplného pohroužení do sebe. Čtvrtý stav ho překvapí znenadání, takže si nebude ani vědom svého skutečného vstupu do něho. V jednom okamžiku bude v běžném bdělém stavu a v příštím bude v transcendentálním stavu. Tento proces přechodu se bude dít v oblasti ležící mimo jeho vědomí. Spatří sebe sama v novém světě bytí. Prchavé vědomí se stává stopou, která ho vede ke skrytému Já, odkud pochází.

Není-li žák z jakékoli příčiny schopen provádět toto cvičení večer, může cvičit podle stejných směrnic ráno. Ranní cvičení nenabízí sice tak plný rozsah dosažení, ale je to hodnotná náhrada. V tomto případě musí žák objevit přestávku, která následuje po spánku právě před tím, než si uvědomí zevní svět, a plně se na ni soustředit. Nechť zavře oči, obrátí okamžitě svou pozornost do nitra, pošle své první bdělé myšlenky zpět do blaženého ticha a nechá svět na několik minut vzdálený. Musí naplnit tyto minuty ostrým pátráním po uskutečnění čistého vědomí. Neměl by nechat příliš rychle odeznít toto ztišení myšlenek a uklidnění osobní činnosti, které spánek přinesl. Každé nové jitra, které pozdravuje jeho znovu otevřené oči, by jej mělo nacházet, jak se rázně chápe této příležitosti. Následek toho bude, že pak bude zažívat občasné záblesky této transcendence během své činnosti v nastávajícím dni.

Protože vědomí je samotnou přirozeností mysli, nemůže nikdy znovu upadnout do úplného bezvědomí, kdokoli dosáhl jejího transcendentálního stavu. Proto nemůže nikdy upadnout do hlubokého spánku. Může sice usnout, ale jeho spánek nebude prost vědomí. Ztráta obyčejného spánku nebude na něj mít škodlivý vliv, protože tělo bude mít svůj přirozený zotavující odpočinek, mozek bude osvobozen od množství těkavých myšlenek, a tak si také odpočine, city budou zachyceny a chovány v intenzivním živém osvíceném míru. Takový stav je nepochopitelný lidem na jejich dnešním stupni vývoje; lze si ho ověřit jen osobní zkušeností. Průměrný žák se bude musit cvičit patrně po dlouhou dobu, než dosáhne této oblasti, v níž nebude ani docela bdít, ani docela spát. Ti, kdo zcela ovládají nauku o mentalismu a uplatňují ji běžně ve svých bdělých životech, nebudou mít při vstupu do tohoto nad spánkového stavu nejmenší potíže. V každém případě, jestliže si někdo přeje získat co nejvíce z tohoto mentalistického cvičení, musí vstupovat do onoho tajemného přechodu mezi spánkem a bděním, ke kterým ho toto cvičení vede, postupným nespěchavým způsobem, a také jej tak opouštět. Čím déle bude moci v tomto stavu setrvávat, tím více se bude tento stav šířit z hodin jeho spánku do jeho hodin bdělých. Každý, kdo bude mít úspěch v tomto cvičení, shledá, že i při své nejhorečnejší činnosti bude občas přítomna vznešená blaženost transcendentálního vědomí a plně přítomna po celý noční spánek. To, co pokračuje bez přerušování jako podstata bdění a nezaniká nikdy v bezvědomí spánku, je skutečnost, kterou žák musí najít. Je to stav, který *jest*, ale není zvlášť tím nebo oním. Existuje tajemný nevýslovný klid a blažené ticho v tomto stavu bdělého spánku, prostém vjemů a myšlenek.

Zvláštní věcí u skrytého pozorovatele je to, že je velmi bdělý, kdy my tvrdě spíme, stejně jako je dokonale vědomý tehdy, kdy my jsme zcela v bezvědomí. Je to „Já“, které je vždy vědomé, a proto je to naše skutečné jáství. Vědomí takto získané je vědomím sjednoceným, univerzálním a nezabývá se vztahem „já“ a „ne-já“. Proto, a do této míry, zachovává toto vědomí svou podobnost se spánkem běžných lidí. Vznáší se v jistém druhu bdělé sebekontemplace, nikdy neztrácějíc zakotvení v sobě, a proto nikdy neupadá do zapomenutí obyčejného spánku. Jestliže tento stav nazýváme čtvrtým stavem vědomí, je to jedině proto, abychom jej intelektuálně rozlišili od bdělého stavu, stavu snu a spánku. Metafyzicky by bylo pravdivější říci, že to není stav, nýbrž sama podstata veškerého vědomí a tedy podstata všech tří stavů. Je bezčasá, bezprostorová, nekauzální, neosobní a svobodná. Podstata, jež jasně vidí své vlastní čisté, univerzální, požehnané a absolutní jáství, zbavené všech rozdělení, osvobozené od všech omezení a oddělené od všech projekcí. Není to tedy vědomí, jak my chápeme tento výraz, ale spíše jeho tajemný základ.

Pro svůj nerozlišený a neosobní charakter je toto vědomí téměř nepochopitelné a nedefinovatelné obyčejnému, tělem vázanému, smysly poutanému a myšlenkami zmítanému vědomí, právě tak, jako je abstraktní lidské myšlení, nesobecký idealismus, náboženské touhy, mystické zbožňování a estetické oceňování neznámo kočce, která půvabně sedí u krbu. Stav spánku, který je za nynějšího psychologického stavu lidstva takto zbaven světla i významu, se u vyspělého člověka těmito hodnotami naplňuje.

Meditace na Hadí stezku

Každá hudební skladba se skládá nejen z řad zvuků, které následují jeden po druhém, ale také z řad ticha, které se vyskytují mezi jednotlivými notami. My jsme si však většinou vědomí jen zvuků, nikoli mezer mezi nimi. A právě tak, jako ticho je skrytým pozadím všech těchto zvuků, tak Mysl je pozadím všech našich představ. **Myšlení je obvykle prvkem, kterého si ve svém běžném životě nevšímáme. Nevěnujeme pozornost myšlenkovému procesu, ale pouze objektům, které vyvolávají tento proces v kmitavou činnost. Naše studium povahy fyzického vědomí odhalilo jeho proměnlivý, přerušovaný charakter. Bylo zjištěno, že neuvěřitelně ohromná rychlost jeho vibrujícího pohybu skrývá tento charakter závojem klamné jednoty a že skutečně existuje nekonečně malá mezera mezi jednotlivými kmity představ světa. Tato mezera není nic jiného než veliké ticho Mysli-v-sobě-samé. Kdyby existoval mezi dvěma myšlenkami postžitelný časový interval, pak bychom zjistili, že je naplněn vědomím jejich základu – Myslí. Každý by si pak byl vědom své božské přirozenosti. Ale bohužel, i když myšlenky samy nejsou spojeny, ovládá je všechny osobní myšlenka-„já“ a chová se jako housenka, která se pustí své opory na jednom listě teprve tehdy, když si připraví pevnou oporu na listě druhém. Následkem toho je skutečná mezera mezi dvěma myšlenkami zakryta myšlenkou osobní, která takto tvoří souvislou stěnu naprosté iluze, zakrývající skutečnost čisté Mysli, z níž se všechny tyto myšlenky – včetně jí samé – vynořují.**

Protože tento interval mezi zánikem jedné představy a vznikem následující neexistuje v běžném vědomí žáka, musí si jej začít vytvářet prováděním vhodného cvičení. Toto cvičení má zvláštní tradiční název „Hadí stezka“, protože se snaží o to, aby pozornost vklouzla jako had do skutečnosti tím, že napjatě číhá na stav ležící mezi dvěma představami a zmocňuje se ho. Úkolem žáka je snažit se přimět myšlenky, aby zkoumaly samy sebe a snažily se vystopovat zpět svůj vlastní původ. Tento úkol se podobá použití jednoho trnu k vytažení druhého, který se zapíchl do těla. Jakmile se naše myšlenky pokoušejí poznat svůj zdroj, začnou putovat po cestě, odlišné od všech svých dosavadních cest, po cestě, jež je bude přivádět čím dále tím více do jejich vlastního skutečného skrytého jáství. Jakmile se ve vědomí vytvoří nějaký smyslový obraz, jakmile ho pohyb rozumu obdaří novou myšlenkou, měl by ji žák okamžitě znovu vyloučit zásahem vůle. Žák by se měl snažit přivést vědomí zpět do jeho původního ryzího stavu a udržet je tam. Četné individuální představy se mají odstranit ihned, jakmile vyvstanou. Žák se s nimi přestane ztotožňovat, takže ony ztratí jakoukoli oporu.

Bylo by však omylem potlačovat své myšlenky a zůstat intelektuálně prázdný a zbavený všeho chápání, jak se o to pokouší obyčejný jógin. Žák musí spíše poznat vztah mezi myšlením jakožto činností a sebou samým jakožto myslitelem. Konečné dovršení mentalistické jógy se může dostavit, jen když se inteligence zaměří na vztah mezi světem a myšlenkami, mezi myšlenkami a myslícím principem a nakonec na tento princip sám. Dvě mocné myšlenky tu totiž stojí v cestě. První je myšlenka-svět a druhá je myšlenka-„já“. Obě tyto myšlenky se vzájemně těsně prolínají. Potlačení je lze sice dočasně utiřit, trvale však budou přemoženy jedině pochopením. **Obyčejný jógin zachází s myšlenkou-svět tak, že uzavře své smysly a takto uniká její existenci. Mentalistický jógin to musí udělat jinak: On musí pochopit, že časo-prostorový tvar světa, který zahrnuje i**

tyto smysly, je především výsledkem jeho obrazotvorné schopnosti, a že celý svět je skutečně velký myšlenkový tvar, do kterého je vědomí pohrouženo. Musí proto uznat a přijmout existenci světa pouze jako existenci mentální, a pak oddělit vědomí od myšlenky samé, ne však tak, že ji zapudí, nýbrž tím, že ji absorbuje. Takto přijímá představu světa do sebe a překonává ji. Stejný druh inteligentního úsilí se od něho požaduje, když se zabývá osobní myšlenkou-„já“. Toto „já“ je nejhorším hříšníkem a přirozeně mu bude bránit v jeho snaze, protože jeho iluzí tvořící vláda by byla žákovým úspěchem ohrožena.

Žák by tedy měl neustále odmítat každou jednotlivou oddělenou myšlenku ihned, jakmile přichází do pole jeho pozornosti, jako ji zapuzuje obyčejný jógin, ale měl by zároveň podržet vědomí, které ji tvoří. Měl by nejen chápat důležitou mystickou pravdu, že myšlení jakožto činnost je jenom zvyk, ale také že Mysl, která je umožňuje, je vždy přítomna. Vědomí žáka se musí vsunout do mezery mezi dvěma myšlenkami, a když je tento nepostižný prchavý zlomek okamžiku zachycen a prodlužován každým cvičením – a to vyžaduje nesmírně ostrou a dynamicky bystrou pozornost, vytrvale pěstovanou, aby neúnavně pokračovala – pak přijde čas, kdy se bude mysl nořit stále hlouběji do sebe samé. Když je žák tak šťasten, že dosáhne záblesku toho, co znamená nediferenciovaná Mysl, musí se rázně a pevně snažit, aby jej nenechal uklouznout. K tomu určitě dojde, jestliže žák není dostatečně bdělý, protože převrací celou obvyklou tradici osobní existence. Tento náhlý záblesk, kdy mysl konečně rozřeší své vlastní tajemství a získá „kmitnutím záblesku“ vyřešení *svého vlastního významu*, musí být zachycen přesně tak, jako musí být zachycen záblesk intuice dříve, než zmizí. Insight bleskne tak neočekávaně, tak náhle a tak spontánně, že se s ním musí zacházet jako s neočekávanou návštěvou vznešeného krále v domě pokorného oddaného, krále, který by mohl okamžitě odejít, kdyby nebyl přivítán nebo kdyby byl přezírán nebo nepovšimnut. Úkol vyžaduje stálou bdělost a ustavičné připomínání si toho, co si žák stanovil jako cíl. Nakonec se bude myšlenka za myšlenkou – ne o zevních předmětech, neboť žák již dávno pokročil za jejich tyranství, ale tentokrát o čistém Myšlení samém – vtírat vytrvale v maskovaném a zoufalém úsilí odtrhnout žáka od jeho vzrůstajícího pozorného soustředění na čisté Myšlení samotné, on je však musí rázně odmítat.

Cílem je vlastním uvažováním izolovat Mysl – to, co mu umožňuje myslet – od představ a myšlenek, které z ní neustále proudí, a dosáhnout stavu *chápajícího vědomí bez jakéhokoli objektu vědomí. Vědomí je nutno zachytit mezi dvěma střídajícími se představami a takto ho očistěné od všech myšlenek současně udržet pozorně bdělé a ostražitě vnímavé ke svému vlastnímu charakteru.* Žák se musí prohrabat pod všechny myšlenky až k jejich nejhlubšímu základu. Musí proniknout dovnitř za nekonečné řady nesouvislých myšlenek až k ryzí podstatě nerozlišené Mysli, která je v jejich pozadí. Vyšší meditace začíná, když se myšlení déle nezabývá svými výhonky – myšlenkami – ale snaží se získat vhled do své vlastní přirozenosti, aby úspěšně poznalo samo sebe a bylo proto samo sebou. **Mysl je tím skrytým základním prvkem, jejíž činnost známe jako vědomí, jejíž projev zažíváme jako myšlenky a jejíž existence obsahuje existenci představy-světa, zatímco *určitá* myšlenka je něčím, co si mysl tvoří nebo má pro sebe a co vnímá v sobě.** Stupně prohlubujícího se dosažení v této meditaci jsou: za první, vnější vědomí se začíná rozplývat, až se svět stává pouhým stínem a nakonec zmizí docela; za druhé, pocit osobnosti se zmenšuje a slábne, až rovněž zmizí; za třetí, to je nejhlubší stupeň, kdy zůstává pouze beztvará, bezejmenná, bezmezná a bezčasová existence.

Žák zažívá potom takový nesmírný stav lehkosti, že se cítí prázdný jako prostor a lehký jako vzduch. Není si vědom, je-li v těle nebo mimo tělo, prostě proto, že nemá vědomí těla vůbec. Zvláštní při tom je, že i když nemá vůbec žádné vjemy fyzické existence, pocit pouhé existence samé je velmi mocný a intenzivní. Myšlenka-svět a její individuální myslitel se nyní sjednotí a splynou. A tak v tomto povzneseném stavu náhle

zmizí dualita mezi zažívajícím člověkem a zažívaným světem. Pak je jenom jedna existence ve vědomí. Ve vážném klidu a odhalujícím tichu celého jeho bytí se kontemplace stává nakonec tak intenzivní, že všechny myšlenky se ponoří nepozorovaně do svého prvotního principu a nadále již nebude nutno usilovat o jejich potlačení. Když žákova meditace dojde bez přerušení až do této naprosté hlubiny, bude se mu zdát, že je přeměněn v opravdový oceán látky – myslí, v nesmírnou prázdnotu, v níž mizí jeho osobní já s celou svou minulou historií a přítomnou činností, jako by nikdy nebylo, a v níž celý vnější vesmír není dokonce ani vzpomínkou. Mysl – bezmezná, klidná, neproměnná – jediná je. Žák vyjde ze svého osobního já a vstoupí do stavu absolutní vnitřní prázdnoty. Neexistuje zde nic, co by se mělo poznat, stejně jako neexistuje nic, čemu by se mělo dát jméno. **Není to zničení, jak očekávají materialisté, neboť dále existuje vědomí nového druhu. Není to splnutí, jaké hledají absolutisté, neboť dále existuje individualita vyššího druhu. Žák došel opravdu tak blízko k Bohu, jak jen smrtelný člověk na této planetě může dojít. Toto je ta poslední jsoucnost nebo bytí. Tato zkušenost je však naprosto nadsmyslová, neboť zde nelze nic vidět ani slyšet, nic chutnat, ničeho se dotýkat ani nic čichat.**

Žák našel rozřešení svého dlouhého, předlouhého hledání ne jako věc pouhého přemýšlení, nýbrž ověřitelné zkušenosti, avšak najednou shledá, že sám je bez myšlenek, že jeho vědomí je nehybně udržováno nad mozkem a že jeho rty se marně pokoušejí sdělit nesdělitelné. Zde je moudrost, jež se chvěje na samém prahu řeči, musí však zůstat navždy nevyřčena. Je to stav nádherného klidu, nikoli však citového uchvácení. Žádné egoistické vzrušení nemůže vstoupit do této posvátné svatyně. Žádný stín vnější věci nemůže padnout přes její osvětlený práh. Žádná řada rozumových myšlenek nemůže vznikat v tomto vznešeném tichu, neboť meditující se pak stává tím, co vidí; on jediný je, ale není nyní tím, čím byl ve světě venku. Vrátil se k prvotní jednotě bytí, ke vznešené, neomezené Prázdnotě.

Tato uspokojující kontemplace je jeho nejvznešenější náladou, v níž zápasící já spočine konečně ve věčně míruplném JÁ JSEM.

18. DLOUHÁ CESTA – KRÁTKÁ STEZKA

Všechny cesty duchovního hledání se dělí do dvou tříd.

První je základní, druhá je pro více pokročilé. První, pro začátečníky, je Dlouhá Cesta. Trvá dlouho, než se dosáhne výsledků, je na ní třeba vykonat mnoho práce a vyžaduje mnoho úsilí. Druhá, pro pokročilejší, je Krátká Stezka. Výsledky se dosahují mnohem rychleji, je to cesta snadnější a vyžaduje méně práce.

K Dlouhé Cestě patří základní soustava jógy, k níž je třeba vyvinout mnoho každodenního úsilí: přetváření charakteru, odstraňování slabostí a překonávání chyb. Dále vývin soustředěné pozornosti, zastavení rozptýlenosti mysli, získání schopnosti ovládat myšlenky; zesílení vůle a všech činností potřebných pro začátečníky.

Při Dlouhé Cestě pracuje ego. Žák se pokládá za ego a přitom vyvíjí soustředění, aby zlepšil sama sebe, aby se stával stále čistším. Říká si: „Konám tuto práci.“ Domnívá se, že se očisťuje a že zlepšuje kvality ega. Je to však stále ego. Stoupá od nižší části k vyšší části ega a stává se duchovnějším egem. Vyhledává duchovního učitele. Dlouhá Cesta říká: „Jsi pouze člověk!“

Krátká Stezka je odlišná, neboť v ní není obsažena myšlenka ega, je zde pouze Nadjá; není v ní touha, která patří k Dlouhé Cestě, ale ztotožnění. Není v ní dokonce ani snaha. Krátká Stezka říká: „Ty jsi Bůh!“

Dlouhá Cesta zahrnuje v sobě pokrok a k tomu potřebuje čas. To tedy znamená, že se vyvíjí v čase, a je to tudíž ego, které pracuje.

Krátká Stezka neobsahuje čas, představu času, a proto také ne pokrok. Zabývá se pouze bezčasým Nadjám. Není zde představa pokroku, ani touha po něm, nezáleží na tom. Pravé „Já“ je vždy beze změny. Pokrok zahrnuje změnu. Všechny otázky a problémy zmizí, protože tázajícím se egu (intelektu) není dovoleno být činným.

Tím, že na Dlouhé Cestě posuzujete často jen svůj vlastní pokrok, je to pak nekonečná cesta, protože se vyskytnou vždy nové okolnosti, které přinášejí nová pokušení a zkoušky a staví žáka před nové zápasy. Ať se stane ego sebeduchovnějším, nevstoupí do nejbělejšího (nejzářivějšího) Světla, ale zůstává v šedivém polosvětle. Na Dlouhé Cestě se musíme vypořádat se značně silnými překážkami, které vycházejí z nižšího já, a s negacemi, které vytváří okolí, jež nás obklopuje. Ale práce vykonaná na Dlouhé Cestě vyvolá nakonec Milost, která nám otevře perspektivu Krátké Stezky.

Na Dlouhé Cestě žák chce Gurua – duchovního Učitele, hledá ho, je na něm závislý a Guru mu pomáhá k pokroku. Na Krátké Stezce otázka Gurua nepřichází v úvahu. Guru je vně žáka – mimo něj, Bůh je uvnitř. Žáci na Krátké Stezce nezávisí na Guruovi. Intelektuálně jsou na něm nezávislí. Když Guru zemře nebo zmizí, netrápí se tím. Je zde skutečné spoléhání se na Boha, ne na lidskou Bytost.

Dlouhá Cesta: Žáci se pohybují ve stínu, bez života, bez světla v temnotě a v nevědomosti. Rozum není osvícen. Protože žijí v egu, žijí v duchovní nevědomosti, která je temnotou.

Na Krátké Stezce žák žije ve slunečním světle, protože žije v Pravdě. Je to jediná skutečnost, jako by hleděl na slunce – byl na slunci. Je to dobře vystiženo v Platonově přirovnání o jeskyni. Člověk je v temné jeskyni. V jednom případě vychází ven tak, že je zády obrácen ke vchodu jeskyně, pohybuje se v temnotě a vidí pouze temnotu (stíny). V druhém případě se obrátí ke vchodu jeskyně a vidí trochu světla, pak stále více a více světla. Již od samého začátku je zde alespoň trochu světla. Na Krátké Stezce pohlížíme přímo na cíl. Znamená to, že se začnete pokoušet žít ve zředěném ovzduší Nadjá, místo abyste se starali o ego a zkoumali jeho duchovní vývoj. Učíte se důvěřovat stále více a více Vyšší Síle. Na Krátké Stezce si nevšímáte negací a otočíte se o 180° od ega k Nadjám.

Na Dlouhé Cestě byli žáci soustředěni na osobní ego a následek byl, že věnovali pozornost negativním myšlenkám. Na Krátké Stezce odmítají přijmout tyto záporné

myšlenky a místo toho se starají o Nadjá. Tím zápasy mizí. Tato změna postoje se nazývá „zrušení negací“. Ve chvíli, kdy se taková negativní myšlenka nebo cit objeví, pak místo, abychom užili metody Dlouhé Cesty, to jest soustředování se na opačný druh myšlenek, jako na klid místo hněvu, užijeme metodu Krátké Stezky, to jest jednoduše odhodíme zápornou myšlenku do „prázdnoty“, do „nicoty“ a zapomene na ni. Takovou změnu můžeme provést jen, když to uděláme rychle a pevně se obrátíme k Nadjá.

Dlouhá Cesta pracuje na egu, ale Krátká Stezka využívá výsledků této práce, která žáky připravila, aby se mohli spojit s Nadjá a stali se citliví na Jeho přítomnost, v které je Milost.

Můžeme položit otázku, proč neučí každý Učitel Krátké Stezce? Odpověď zní: Protože lidé nemají dosti síly vzdát se ega a nejsou ochotni náhle se obrátit ke světlu. To je totiž oběť. Aby to dokázali, tak je tu Dlouhá Cesta, která je učí zeslabovat ego stupeň po stupni. Dlouhá Cesta zahrnuje postup jen proto, aby žáci dosáhli stupně, kdy pro ně bude snadnější vzdát se ega. To je jeden z hlavních důvodů. Připravuje žáka k tomu, aby mohl mít užitek z Krátké Stezky, jinak by nebyl schopen po ní putovat. Druhým důvodem je, že žáci nemají potřebnou schopnost soustředění. Neumějí udržet mysl soustředěnou na Nadjá. Podaří se jim to na jednu nebo dvě minuty a pak se opět rozptýlí. Proto je nutno nejdříve vyvinout schopnost trvalého soustředění. I když chápeme Pravdu, musíme ještě získat sílu setrvat v ní a být v ní upevnění.

Většina lidí je silně připoutaná k světským věcem a velmi po nich touží. Překážejí jim při přibližování se ke Skutečnosti. To znamená, že chtějí zůstat připoutáni a držet se tužeb, které přicházejí z ega, kterého se nechtějí vzdát. Proto Učitel dává nejprve Dlouhou Cestu, protože většina žáků není schopna sledovat Krátkou Stezku. Proto existuje Dlouhá Cesta, aby je pro Krátkou Stezku připravila. Nemá pro ně význam jít Krátkou Stezkou, jestliže nezískali filosofické pochopení, aby ji mohli cvičit. I kdyby jim byla Pravda na Krátké Stezce ukázána, nepoznají ji, jestliže k tomu nejsou připraveni studiem a filosofickým myšlením. Nenaučili se poznávat Pravdu, a proto ji nemohou ocenit. Nemají žádnou filosofickou znalost a chápání (vědění), aby viděli rozdíl mezi Skutečností-Pravdou a mezi iluzí a omylem. Musí pochopit Pravdu i intelektuálně, a to je část Dlouhé Cesty.

Velmi důležité připomínky k Dlouhé Cestě: Když někdo sleduje Dlouhou Cestu a pracuje na ní mnoho let, může po několika letech shledat, že neudělal pokrok, jaký očekával. Na začátku měl nadšení. Očekával vnitřní zkušenosti dávající sílu, poznání a sebeovládání. Ale po mnoha letech tyto kvality nezískal. Naopak, přijdou zkoušky, tvrdé strasti života, např. smrt v rodině, změny zevního života atd. Je zklamán a říká: Proč mi Bůh sesílá utrpení, i když sleduji Cestu? Proč mám těžkosti? V tomto bodě se může stát jedna ze dvou možností: 1) Žáci mohou zanechat hledání na rok i více let, nebo i na celý život, a vrátit se zpět k materialistickému životu. 2) Mohou si myslet, že nastoupili nesprávnou Cestu, že používají nesprávných metod, nebo že mají špatného Učitele. Hledají jiného Učitele a jinou Cestu. Ale s novým Učitelem jsou výsledky stejné, protože zůstávají stále v kruhu ega. Ego jim zabraňuje dostatečně prohloubit jejich stav osvícení a moudrosti. 3) Může pro ně nastat i třetí možnost. Když se sami tak usilovně snažili a neměli úspěchu a cítí se příliš unaveni mentálně i vyčerpáni citově, odloží snažení, ale neodloží Hledání. Jen pasivně sedí a čekají. Ti, kteří jsou v této poslední nebo třetí kategorii, jsou zcela připraveni nastoupit Krátkou Stezku. A měli by to učinit. Dokonce i začátečníci mohou nastoupit Krátkou Stezku, ale v praxi ji shledají příliš obtížnou.

Nejlepší způsob je od začátku kombinovat oba způsoby. Ale tato kombinace musí být měněna a přizpůsobena každému jednotlivci, protože lidé jsou rozliční. Není pevné pravidlo pro každého. Pro někoho se hodí trochu Krátké Stezky a více Dlouhé Cesty, u jiného je tomu naopak. U většiny lidí je nejlepší kombinace obou způsobů. Částečně to závisí na jejich cítění, jejich intuici a na radě, kterou dostali od Učitele. Nakonec však každý musí přejít na Krátkou Stezku.

Protiklady mezi oběma způsoby: Jedno je ego a druhé je Nadjá bez ega. Krátká Stezka je bez plánů, intuitivní, jako náhlé osvícení. Na Dlouhé Cestě se žáci snaží krok za krokem vymanit se z temnoty své nevědomosti. Na Dlouhé Cestě chce mnoho žáků zkušenosti mystické, okultní a psychické. Je to ego, které je vyžaduje a kteřé také žádá uspokojení z pokroku. Ego se cítí důležité. Na Krátké Stezce není žádná touha po vnitřní zkušenosti jakéhokoli druhu. Když jste již ve Skutečném, není již žádných přání. Zkušenosti přicházejí a odcházejí, ale Skutečné nikdy!

Na Krátké Stezce se nestaráme o reinkarnaci, nepřikládáme jí mnoho důležitosti. Žáci na této Stezce potřebují filosofické studium, aby pochopili jen jediný bod: Co je Skutečnost? Je nutné pochopit rozdíl mezi iluzí a Skutečností. Největší těžkostí každého Učitele je přivést žáky k pochopení, že nejen svět, ale také ego je iluzí. Žáci nevědí, co je ego. Proto řekl Ježíš: „Chcete-li nalézt svoje pravé Já, musíte popřít sebe.“ Tím se rozumí popřít ego. Buddha řekl: „Toto není Já.“ Učil své mnichy, aby cvičili odříkávání a myšlení tohoto mantram. Je mnoho zmatků kolem těchto dvou bodů, dokud si neujasníme, že všechny nauky se dělí do těchto dvou tříd a jaký je rozdíl mezi nimi.

Protože ego žije ve své vlastní nevědomosti a temnotě, nemůže dát světlo. Světlo může přijít pouze z Nadjá, které je Sluncem a Světlem lidské existence. Rozumem můžeme ego do určité míry ovládat, ale nemůžeme ovládat Nadjá.

Pokud se týče Osvícení, nepřichází z našeho chtěného úsilí, přichází pouze od Nadjá. Je to projev Milosti, která je nepředvídatelná a která je posledním tajemstvím. Je to jako vítr, který vane a nevíte odkud a odchází a nevíte kam. Je to mystérium. Nakonec musíte být jako malé děti a ponechat své Osvícení Otcí a Jemu odevzdat svoje životy.

Na Dlouhé Cestě se žák snaží zdokonalovat se sám. Zakouší úspěchy a nezdary, vzestupy a pády. Když je zklamán, je melancholický. Na Krátké Stezce takováto situace nemůže nastat, protože má žák víru jako malé dítě. Předal celou svou budoucnost Nadjá-Bohu a má dostatek víry, aby mu zcela důvěřoval. Ví, že učinil správné rozhodnutí, a proto je vždy šťastný. Závisí na této Milosti. Ví, že co přijde, přichází od Nejmoudřejšího Bytí za světem. Ať přijde cokoli, bude to to nejlepší. Vždycky se spoléhá na Nadjá a nalézá v něm radost.

Krátká Stezka je radostná cesta, cesta Štěstí. Právě před tím, než toto žák dosáhne, může zažít temnou noc duše. Cítí se zcela bezmocný. Nepocituje duchovní Skutečnost. Je to melancholické období. Nepocituje duchovnost, ani po ní netouží. Není světský, ani duchovní. Cítí se osamělý, opuštěný a oddělený od svého Gurua jakoby stěnou (zdí). Má pocit, že Bůh na něj zapomněl. Tato temná noc může trvat krátký čas nebo dlouhá léta. Není schopen číst duchovní knihy nebo o nich přemýšlet. Nepřeje si ani světské věci. Cítí se smutný a zklamáný a může se pokusit i o sebevraždu. V tomto neštěstí ani ti, kteří ho milují, mu nemohou dát útěchu. Na obou polokoulích, západní i východní, je přísloví, které říká: „Noc je nejtemnější před svítáním.“ Žák se cítí na nejnižším bodě. Potom mu Krátká Stezka přinese zpět radost, právě tak, jako když jsou odvanuty mraky ze slunce. Nejlepší radou je: Žák si musí v první řadě uvědomit, že to nebude trvat věčně. Musí mít trpělivost. Musí mít naději. Potom dosáhne lepší úrovně než kdy předtím.

Temnou noc duše neprožívá každý hledající. Je jako stín vrhaný Sluncem. Když se Slunce objeví v podvědomí, vznikají stíny. Je to však začátek velké vnitřní změny. Není to promarněný čas. Takto pokračuje velká část práce v podvědomí. Provádí ji Nadjá a pomáhá žákovi vykořenit ego. Je to známka Milosti, ale žák se přesto cítí nešťastný.

Na Krátké Stezce se zpravidla provádí méně cvičení. Není nutno, aby se usedalo zvláště k meditaci, ale je nutné se pokoušet být stále v meditaci. Když jste zevně činní, má meditace přirozeně odlišnou formu, než když při ní sedíte. Během činné části dne má meditace formu vzpomínky. Snažit se vždy obracet na Nadjá: „ONO JE!“ Jako matka, která ztratila své dítě, stále na ně myslí bez ohledu na to, co právě dělá, nebo jako milenec, který trvale v pozadí své mysli vidí živý obraz své milované, podobně během

tohoto cvičení udržujete vzpomínku na Nadjá a necháte Je zářit v pozadí, zatímco vykonáváte svou denní práci; ale (radostný) duch tohoto cvičení se nemá ztratit. Cvičení nesmí být mechanické a chladné. Později může přijít čas, kdy toto „upamatování“ přestane být vědomým a vůlí vyvolaným cvičením a přejde samo od sebe automaticky do stavu, který bude udržován bez pomoci vůle ega.

Toto upamatování je nezbytná příprava pro druhé cvičení, při kterém se pokoušíte dosáhnout okamžité totožnosti s Nadjá – právě tak, jako se herec ztotožňuje s úlohou, kterou hraje na jevišti. Jednejte, myslíte a žijte během denního života „jako kdybyste byli Nadjá“. Toto cvičení nesmí být pouze intelektuální, ale obsahuje také cítění a intuitivní představu. Je to čin tvůrčí představivosti, kde tím, že se otočíte přímo k Nadjá a hrajete úlohu Nadjá, umožníte, aby jeho Milost vstupovala stále více a více do vašeho života.

V době, kdy usedáme k meditaci, není naším úkolem zlepšovat svůj charakter. Během meditace máme vyprázdnit naši mysl od myšlenek nejrychleji, jak umíme. Nechť se mysl utiší! Obvykle žijeme ve svých myšlenkách, ve svých malých já, i když jsou tyto myšlenky duchovní. Proto se máme držet stranou všech myšlenek. Na Nadjá není možno myslit, protože je bez jakéhokoli tvaru. Jakákoli představa, forma nebo tvar jsou nesprávné. Nemůžeme si Nadjá představit. Proto je lépe se o to nepokoušet a zůstat tichý. Nesmíte zůstat v egu. „Buď tich a odevzdej se a věz, že JÁ JSEM BŮH,“ říká bible (myslí se zde vyvanutí – Wu-Wei).

Wu-Wei znamená, že nemyšlení, tedy nečinnost, nesnažení se, neusilování je nejvyšší učení taoismu a Zenu, a to znamená totéž, co nyní již bylo vysvětleno. Nadjá je již zde. Vy jako ego musíte ustoupit z cesty.

Většina lidí musí kombinovat Dlouhou Cestu s Krátkou Stezkou. Možná, že jeden den nebo jeden týden – dle vnitřního vedení – budeme cvičit Cestu a jindy Stezku. Postoj bude zcela pasivní, protože všechny intelektuální představy, myšlenky, mají pouze omezenou hodnotu. Musíme nyní být vedeni svým vnitřním cítěním nebo svou intuicí. **Jestliže se lidé ptají, zda mají studovat knihy, odpovědí je, že knihy se zabývají myšlenkami. Nedávají Pravdu, jenom její intelektuální výklad. Přípravuje je to k lepšímu pochopení. Když studují tyto knihy, získávají pouze více myšlenek. Nakonec musí žáci přijít k bodu, že nebudou potřebovat žádných knih.**

Když přejdeme do kontempace, myšlení ustane. Toto je nejhlubší bod v nás samých. Z toho důvodu má každý hledat v sobě a nalézt svou vlastní Cestu. **Není nutné putovat po Dlouhé Cestě déle než do doby, kdy jste připraveni nastoupit Krátkou Stezku. Je velmi důležité mít živou víru v Nadjá a stát se malým dítětem a cítit tolik závislosti na Nadjá jako malé dítě na svých rodičích.** Měli byste mít živou víru v samotnou sílu Ducha, nikoli v nějakou lidskou bytost.

Jestliže žák stále úzkostlivě myslí na své chyby a slabosti, je na nesprávné cestě. Může se pokusit se jich zbavit, ale nemůže to činit dokonale, dokud není schopen vzdát se ega.

Základem Krátké Stezky je, že jsme stále božští. Jsme již Tím, není to nic nového, ale musíme usilovat o poznání Toho, co zde již je.

Lidé, kteří myslí, že mají velké množství chyb, mohou toho použít jako omluvy, stát se pasivní a nesnažit se. Ale kombinování je nutné.

Nebezpečí Krátké Stezky je v tom, že si žák může začít myslet: „Jsem osvícený a nemusím nic víc dělat.“ Je to jiná forma ega. To se stává často na Krátké Stezce. Proto rovnováha mezi Dlouhou Cestou a Krátkou Stezkou je velmi důležitá.

Meditovat stačí půl hodiny, meditovat déle je zbytečné. **Je nutné převést meditaci do bdělého stavu. Krátká Stezka znamená uvědomovat si stále: „ONO JE.“**

Rozdíl Dlouhé Cesty a Krátké Stezky: **Na Dlouhé Cestě hledí člověk do sebe a na sebe, bojuje. Na Krátké Stezce vidí Světlo a nejde bojem, ale vzdáváním se, odevzdáváním.** Špatné vlastnosti mizejí, nebojuje s nimi. Ale špatné vlastnosti se mohou objevovat v obou případech na Cestě i Stezce, protože se vynořují z minulosti.

Jestliže si žáci budou stále připomínat, každý den několik minut, že je v nich skutečné Bytí, skutečná podstata Bytí a toto si budou uvědomovat ráno, v poledne a večer a jestliže to budou chovat v mysli, mohou žít a pracovat, aniž by se ztratili ve světském dění. Ve svých myslích a srdcích jste svobodni. Musíte hrát hru, jako byste již uskutečnili Pravdu – předstírat to, vmýšlet se do toho. Když to budete dělat, jednoho dne to zažijete jako vlastní zkušenost.

Ego je vaše myšlenka. Vaše osobnost je pouze myšlenka o egu. Přestaňte se pokládat za ego. Vaše skutečné jáství je Bytí. Pokládejte se za Mysl a nezaměňujte ji s egem. Tělo nejste vy. Tělo a Mysl jsou velmi úzce spojeny. Tělo je v Mysli. To, co musíte poznat, je Mysl. Tělo je jen její malá část. Učte se myslet o sobě jako o Mysli. Uvažování musí být spojeno s meditací.

Pravda je jednoduchá a snadná. Lidé si ji zkomplikovali.

Základem Krátké Stezky je mentalismus.

Nejvyšší druh modlitby je dávat Bohu lásku a oddanost. Nižší druh je něco chtít. I na Krátké Stezce můžeme a máme Boha milovat, ale s pochopením, že v podstatě jsme s Ním zajedno. Bůh je v nás a to je třeba stále si uvědomovat, stále a stále! – a to je lepší než meditace. Myslet na Boha je víc, než meditovat.

Na dlouhé vývojové cestě individuálního života přichází etapa, kdy člověk v souladu s vyššími zákony Přírody má začít omezovat vlastní egoismus a vyvinout vyšší kvality pokročilého života. Aby to mohlo nastat, musí člověk získat vědomosti studiem, vnitřní praxí, zkušenostmi a intuitivním chápáním. Takto vybavené a správně zaměřené jáství směřuje k harmonii, míru, spolupráci, službě bližnímu, soucitu, k hledání Pravdy a k návratu ke Skutečnosti. Na tomto stupni vývoje člověk začíná překonávat sobecké postoje v sobě a osvobozuje se od animální fyzické připoutanosti k životu. Pokračuje tím, že odloučí sama sebe od nižších tendencí ztotožňování se se smyslovým vnímáním změnou postoje k tomuto vnímání. Na další cestě počne odlučovat své vědomí od funkce myšlení, aby se přesvědčil, že je sám nadřazen tomuto myšlení. Posléze zůstává pouze Čisté Vědomí, kterým ve Skutečnosti člověk je. Další stupeň nezávisí na vůli hledajícího, ale je zcela závislý na sestoupení Milosti. Hledající na tomto stupni řeší poslední tajemství pochopením Nejvyšší Pravdy, které zahrnuje jak otázku individuálního já, tak celého vesmíru. To umožní vhled do Poslední Podstaty.

V určitém vývojovém bodě této etapy, po rozvinutí potřebných kvalit mravních a intelektuálních, po získání zkušeností z praxe na vnitřní cestě, nastupuje hledající Krátkou Stezku zcela přirozeně. Tento přirozený důsledek dřívějších dočasných pokusů a zralosti je skutečným odevzdáním osobního života do Vůle Vyššího Řízení a nástupem na cestu Poslední Realizace.

Která forma přístupu ke Krátké Stezce je neúčinnější? Prostřednictvím lásky k Bohu či filosofickým chápáním? Jestliže filosofický přístup ke Skutečnosti – Konečné Pravdě – je plně pochopen, přichází Lásky. Proto je třeba rovnováhy mezi pochopením a citem. Potřebujeme lásku i filosofii. Nakonec se obé prolíná.

Existujeme, protože Bůh je. Všechno je nakonec závislé na Světové Mysli. Jediná existence je existence Boha, není nic jiného! Jsou-li jiné existence, pak to jsou jiná hlediska, omezená, částečná: mystická, citová, zvyková apod. Každý má ze svého hlediska pravdu, z hlediska Velké Konečné Pravdy je to však hledisko omezené. Každé omezení je překážkou na Krátké Stezce, musíme se držet neomezené Skutečnosti, to jest Univerzálna! Krátká Stezka se drží jen Univerzální Pravdy, nikoli nižších hledisek!

I. fáze rovná se: realizace Nadjá v Srdci; úplná meditace, II. fáze rovná se: realizace, žít Skutečnost ve všem, i v dříve chápané iluzi. Poznání a Bytí splývá v Jednotu. To je nejvyšší hledisko. Vidět iluzi-sen, jsou jen přístupy, které matou, a pokud není poznání, je to Dlouhá Cesta. Nakonec vše vrcholí: vše je Bůh. Naší snahou je žít a být touto Skutečností, která je univerzální a není nic jiného.

Důležitým aspektem našeho hledání je víra. Víra v existenci Nejvyšší Inteligence (říkáme jí též Bůh), která je skryta jako latentní smysl všeho dění a bytí. My jsme její částí, a proto máme možnost ji zažít. Náš zážitek je ovšem vždy omezený, neboť jsme pouze částí a ne celkem. To znamená, že kvantitativně nemůžeme onu Inteligenci zcela prožít, ale zato můžeme tento „Smysl“, tuto Inteligenci prožít kvalitativně.

Bůh, který sídlí v našem nitru (Nadjá), působí jako magnet, který nás táhne k sobě. Je to nedílná vlastnost Boha, že touží po tom, být poznán. Je to hnací síla v nás. Vyjdeme-li jednou na Cestu za Poznáním, může nám pomoci Milost. **Milost dlí sama v nás. Musíme se pouze stát dosti senzitivní, umět se Milosti otevřít.**

Na Krátké Stezce nemáme zapomínat na city oddanosti, pokory a lásky k Nadjá. Mít důvěru v Nejvyšší Sílu Ducha, být jemný a láskyplný k ostatním. Měli bychom vycit'ovat stále Nadjá. Krátká stezka se dá vyjádřit dvěma slovy: „the feeling of God“ – vycit'ování Boha. Na Krátké stezce musíme dělat „cvičení stálé vzpomínky“ (IT IS), uvědomovat si pochopenou Pravdu. Podstata Bytí je v nás a jsme Jí. Důležité je, abychom v okamžiku, kdy se setkáme s něčím, co nás ovlivňuje negativně, ihned odvrátili mysl od těchto negativních myšlenek (sil), které v nás vznikly. Slovo reprezentuje myšlenku, slovo zmizí, ale zůstane z něj jakýsi pocit, cítění. Negativní myšlenky, zejména ve vztahu k jiným lidem, např. myšlenky trpkosti, výčitky, myšlenky hněvivé, přicházejí přirozeně a snadno, ale protože to nejsou myšlenky tvořivé a kladné, musíme je na Krátké Stezce okamžitě tvrdě odmítat, doslova odhodit. Přicházejí (dostavují se) snadno ze starého osobního zvyku nebo působením jiných lidí. Nesmíme je však chovat v mysli, žít je! Pryč s nimi! Měli byste vycit'ovat stále Nadjá. **Krátká Stezka se dá vyjádřit dvěma slovy: vycit'ování Boha.**

19. ODBORNÉ PASÁŽE PRO POKROČILÉ

Pasáž číslo 1

Pokud se týká různých obalů, lidských těl, které vás pletou, musíte pochopit – stručně řečeno – je jenom trojí rozdělení lidské přirozenosti: duch, mysl a tělo. Vše, co není fyzické, je z myslí, ať již to nazýváte kamou, budhi, egem, nebo astrálním tělem apod. Různost existuje jenom z různých hledisek. Ty, kteří cvičí jógu, učíme, že existují různá těla – pět obalů. Ale ty, kteří jsou zasvěceni do džňany, učím jedině, že jsou dva principy: duch a mysl. Fyzické tělo samo je klasifikováno jako myšlenka v mysli. Toto vědění náleží k pokročilé džňaně. Z nižšího hlediska, to je jógy, mysl přežívá při smrti tělo, bere na sebe astrální tvar. Tento opět mizí, když Nadjá vezme mysl do oblasti hlubokého spánku. Jedině Adept, který odmítá věřit, že je myslí, přechází okamžitě při smrti do Nirvány.

Tážete se také, jak sem zapadají lotosy a Hadí síla? Lotosy existují jedině v psychickém těle a právě tak i Hadí síla, což opět znamená, že existují v mysli. Naše Cesta se nezabývá těmito věcmi, protože je to Vyšší cesta, kde i samotná Hadí síla musí vyprýštit. Vidíme tudíž, že učení o lotosech a o vnitřních tělech je dáváno jen lidem, kteří se nemohou odloučit od polomaterialistického držení se tvaru. A těch několik, kteří jsou více vyvinutí, učím, aby zapomněli na všechny tyto věci a soustředili se na Nejvyšší Pravdu, která je čistý Duch, bez jakéhokoli tvaru vůbec.

Další otázka je o „rozeznávání“. Ano, znamená to, že když jste v bdělém stavu, stále udržujete poznání Nadjá v srdci, zatímco zevně věnujete pozornost práci a lidem. Mír musíme cítit a držet v srdci, ať mluvíme, pracujeme nebo chodíme.

Co se týká meditace, je nutné v určitém bodě přestat uvažovat a obrátit se do nitra do Velkého Ticha a nemyslet „já jsem Nadjá“. Protože pokud myslím, pak mám myšlenku a ne Skutečnost. Skutečnost se objeví teprve tehdy, když myšlenky ustanou. Jednou nalezena, musí být přenesena zpět do myšlení, takže i když myslíte, jste stále Skutečností. Ale tento stav se dostaví později. Takže pak mohu také říci, že ačkoli svět je klamný (iluzorní), protože je čistě mentální, předměty, které jsou venku mimo nás, skutečně existují; jinak bychom o nich nemohli tvořit myšlenky. Ale my jsme tyto předměty nestvořili. Je to Kosmická Mysl, která tvoří myšlenky zevního světa, které přicházejí do našich individuálních myslí.

Hledání musí být protknuto modlitbami, meditacemi, morálním zušlechťováním, nesobeckou nezištnou prací, hlubokým myšlením a stálou snahou a touhou. A uvědoměním důležitosti udržovat všechna tato různá úsilí v rovnováze.

Musíme si uvědomit, že jsme se všichni narodili s různými charaktery a sklony (dispozicemi). Jedině Mudrc se může zharmonizovat se vším; ostatní musí uznávat svá omezení. Nakonec přijdeme k tomu, že budeme cítit lásku ke všem lidem, ale tato láska nebude sentimentální; neučiní nás být slepými k rozdílům a nebude nás dělat nepraktickou. A tak nemůžete-li se cítit šťastni s některými lidmi, přejte jim vše dobré a jděte svou vlastní cestou. Nikdy nedovolte, abyste byli vtaženi do hádek, neboť potom začnou být činné zlé síly.

Pasáž číslo 2

Musím znovu všechny varovat před nebezpečím upadnout do pouhého psychismu a do hledání jevů, vizí, zázraků a jiných věcí, které jsou stále jemnější formou materialismu a jsou vždy spojeny s egem, s osobní úrovní. Pravá duchovní zkušenost je výše, je čistší a zanechává vás absolutně klidné, zatímco psychické jevy vás zanechávají vzrušené. Každý druh takového jevu (zážitku) zahrnuje myšlenky nebo city, zatímco nejhlubší duchovní zkušenost jde za myšlenky a city, za osobní ego. Jedině pak se člověk dostane do

kontaktem s Nekonečnou životní Silou, která je za vším a která je pravým cílem hledání. Je třeba připomenout, že není uniknutí od ceny, která se musí zaplatit za nejvyšší dosažení. Musíme nechat Univerzální životní Sílu, která je v nás, aby se plně zmocnila našeho srdce a mysli. Věc, která tomu překáží, je osobní ego, které se domnívá, že je úplné a které se samo oddělilo od Univerzální životní Síly.

Co je osud? Není to nic jiného než souhrn tendencí k určitému druhu myšlení, tužeb a činností, které setrvávají kolem vás a nakonec se projevují, a tak mají za následek materiální uzpůsobení nebo změnu vašeho života. Všechny je zničíte u kořene tím, že poznáte Pravdu. Připoutanost k osudu je *v mysli, nikde jinde*.

Co je spása? Určitě spočívá v nalezení oné duchovní pravdy, která vás povznese z nevědomosti a „hmotnosti“, která vás zbaví domněnky, že jste pouze intelekt a fyzické tělo. Nevědomost je příčinou vašeho zatížení osudem, který jste získali ze svých předešlých životů na této zemi. Visí nad vámi jako stín, nashromážděna, a čeká na to, aby byla poznána nyní nebo v nějakém budoucím zrození. Tento osud vyžaduje projevení, vyrovnání na této zemi, a nutí vás k tomu, že se znovu a znovu vtělujete. Spása má tudíž dvojí význam; osvobodit vás od vašeho osudu a z něho plynoucích znovuvtělování do fyzického těla, a pozvednout vás ze stavu duchovní nevědomosti, v němž jste.

Nezbytnost pokory. Musíte přestat spoléhat jen na sebe a být jako malé vnímavé dítě, aby Vznesená Síla mohla vstoupit a bez překážek skrze vás působit. Dokud to neuděláte. Ona zůstane stranou a nechá vás jednat podle takzvané osobní moudrosti, dokud svým utrpením nepoznáte, že to nestačí. Všimněte si, že Ježíš stále znovu zdůrazňuje, že on je nástrojem. I největší Mesiáš jím je, je průchodem; a je bezmocný, jestliže se má spoléhat pouze na svůj vlastní intelekt nebo mysl. Proto Ježíš prohlašuje: „Moje nauka není mou, nýbrž toho, jenž mne poslal.“ Vlastně svým posluchačům říká – tato pravda není moje, je mi dána Silou, která mne osvěcuje. Vy máte také onu Sílu v sobě a můžete se stát jejím nástrojem. Sám pro sebe si nedělá nárok na nic.

Z utrpení bychom se měli naučit lekcím hluboké Moudrosti: 1) že tato země není náš pravý domov, ale pouze tábořiště, 2) že toto tělo není naše pravé Já, ale pouze oděvem, 3) že utrpení, nespokojenost a zklamání jsou neoddelitelné od pozemského života; pravé štěstí může být nalezeno jedině v životě nadzemském, 4) že plná síla mysli musí být vyvinuta vzdáváním, obětí, koncentrací, touhou, takže může i zde ve velkém rozsahu stvořit vnitřní život, který pokračuje míruplně, ať se tělo nalézá v jakémkoli stavu.

Pasáž číslo 3

Rodiče jsou guruové svých dětí. Mají se snažit vést je od nejútlejšího mládí, aby pochopily zákon karmy – zákon o příčině a následku v etice, aby jim byl ukázán na praktických příkladech, jak důležitý je dobrý charakter, který přináší lepší a šťastnější osud. A aby měly kladný, láskyplný poměr k základní Jednotce – k Bohu. V jedenácti letech se mohou zařadit jako žáci duchovní Cesty.

Radu druhým máme dát vždy jen jednu; neopakovat ji a hlavně ji nevnučovat.

Umírající člověk má svůj stav přijmout jako vůli boží. Tělo není důležité, nejdůležitější je sama Skutečnost! Při smrti odchází nejméně důležitá část člověka. Žák si při odchodu může meditovat. Jsme-li přítomni smrti člověka, je nutno zachovat klid, zahalovat ho do Světla, modlit se. Při umírání též můžeme dotyčnému zpívat nábožné písně jeho víry, nebo zpívat cokoli, o co se dotyčný během života zajímal, nebo můžeme k němu mluvit, pak má umírající lehčí přechod; někdo slyší, někdo hned hluboce usne.

Je nutné lidské ego stále plně potlačovat. Ztratit se do neosobního života s plnou důvěrou jako dítě. Ego se musí zmenšovat a dítě, tj. neosobní život, roste.

Zažívá-li žák přítomnost svého Gurua v Srdci, je to dobré. Ale tento zážitek má použít jako odrazový můstek k hlubší neosobní přítomnosti Boha. Použít této Přítomnosti jako dveří k tomu, co je za nimi.

Aby žák mohl přijít do neosobního Ticha, musí zmizet mentální představy a osobní vztahy. V tomto stavu má zůstat tak dlouho, jak je jen možno! Je to těžké, ale žák se o to musí pokoušet. Když se vrátí, pak je teprve čas myslet na své okolí, rodinu, domov atd. To je nejlepší způsob jak prohlubovat duchovní zkušenost.

Jestliže si budete stále připomínat, každý den několik minut, že je ve vás skutečné Bytí, skutečná podstata Bytí, a toto si budete uvědomovat ráno, v poledne a večer a budete-li to chovat v mysli, můžete žít a pracovat, aniž se ztratíte ve světském dění. Musíte hrát hru jako byste již uskutečnili Pravdu – předstírat to, vmýšlet se do toho. Když to budete dělat, jednoho dne to zažijete jako vlastní zkušenost.

Pravda je jednoduchá a snadná; lidé si ji zkomplikovali. Když myslíte na Boha, Bůh myslí na vás – je to velice jednoduché. Bůh dělá všechnu práci. Když si myslíme, že jsme Bohem opuštěni, je to nesprávné.

Dobrý příklad v celém životním projevu je nejlepším učitelem.

Při rozhovoru s druhým je důležité zaujmout jeho hledisko. Vycítit je a z něj mluvit. Jinak to, co říkáme, pro druhé nic neznamena.

Pasáž číslo 4

Měli bychom provádět toto cvičení: Během dne musíme myslet a vzpomínat, třeba každou minutu, že život a svět je jako sen. Jenom Duch je skutečný. Duch je stále s námi. Uvědomování si snovosti světa může být prováděno myšlením, srdcem (citovou složkou) nebo obojím. Dělejte to stále. Cvičení myslet každým okamžikem na snovost světa přináší vědění a Milost.

Milost můžeme získat také tím, když se chováme k lidem i zvířatům dobře, laskavě a harmonicky. Tak bychom se měli chovat i k nepřátelům.

Meditovat stačí půl hodiny, meditovat déle je zbytečné. Je nutné převést meditaci do bdělého stavu. Nevadí, nemáme-li úspěch v meditaci, ale vadí, když se nad tím trápíme.

Na otázku, zda se někdy PB zlobí, odpověděl: „Ano, někdy na dospělé lidi, potřebují to, ale já to jen ‚hrají‘, že se zlobím. Avšak neměli bychom se zlobit na děti! Je potřeba je vychovávat s milující důsledností!“

Záblesk (glimpse) přichází každému, i nehledajícímu, a to při umírání. Každý zažije tento záblesk Skutečnosti, když se tělo odpojí. Každý jej prožije na krátkou dobu (z našeho hlediska „krátkou“, v záblesku samém času není), s tím rozdílem, že hledající zažívá tento záblesk intenzivněji – zažije pochopení Skutečnosti mnohem déle, než lidé, kteří dosud nejdou vědomě Cestou.

Když jdeme Krátkou Stezkou, musíme mít jen kladné myšlenky o sobě samotných i o ostatních.

Máme se obracet na Boha jako malé děti...

Musíme přijímat, co osud posílá, ať už to je jakkoli nepříjemné; my si nemůžeme vybírat, to není v naší moci. Ale jak na osud reagujeme, to v naší moci je.

Pasáž číslo 5

Osud není zlý ani dobrý; někdy je tvrdý, jindy opět snadný.

Realizovat znamená dosáhnout Cíle: Adept dlí v Bohu.

Nikdy nezoufejte, stále doufejte.

Uskutečnění je cílem naší Cesty. Do té doby, než toho Cíle dosáhneme, obdržíme záblesky Pravdy (glimpses). Je nutné být trpělivým.

Mentalismus je přístupem k Mysli.

Lze pomáhat druhým, když jsme sami na Cestě? Pomáháme nevědomky už tím,

když jdeme Cestou a žijeme v harmonii s Vůlí Boží. Hloubka naší pomoci je závislá na hloubce stupně našeho vývoje.

Meditace je stav, který se získává odtažením od světa a činnosti, ztišením mysli – ustává veškerá činnost. Avšak my žijeme ve světě. Nemůžeme žít jen v plné meditaci. Co tedy můžeme dělat? Plnou meditaci jen v určitou dobu a naučit se z ní Klidu a tento Klid vnášet do zbylého dne činnosti. Tedy první fáze je realizace Nadjá v Srdci v úplné meditaci. Druhá fáze je tuto Realizaci, tuto Skutečnost žít ve všem, i v dříve chápané iluzi světa. Poznání a Bytí splývá v Jednotu. Nakonec vše vrcholí do stavu: vše je Bůh, není žádná iluze.

Pasáž číslo 6

Do 39 let bere člověk vše z minulých vtělení – karmu, rozum, charakter atd. Potom teprve bere z nového vtělení. 39 let je také mezníkem ve fyzických věcech. Když někdo měl v mládí nějakou touhu (například mít obchod) a nedosáhl-li dříve výsledku, pak jeho tužba bude splněna právě v tomto období 39 let, alespoň začátek této tužby. Totéž platí v tomto roce i pro duchovní karmu. Je od Boha stanovený program: mléčné zuby do 7 let, puberta ve 14 letech, v 21 letech začne plně pracovat intelekt, ve 28 letech člověk musí převzít odpovědnost v zevním světě, protože jeho rozum (buddhi) počne pracovat k hodnotě věcí. V 35 letech začne pracovat jeho intuice a od 39. roku začínat pracovat samo Nadjá, nejhlubší část člověka. Zkrátka, vždy ke konci 7. roku osud donutí člověka k tomu, co bylo určeno v každém sedmiletém období.

Pasáž číslo 7

Skutečnost není jenom uvnitř vás, je také kolem vás.

Abyste našli Skutečnost, to jest Pravdu, budete ji musít nalézt nejenom ve svém nitru sjednocením s vnitřním Světlem, což je první polovina celého zápasu, ale také ve vesmíru kolem sebe.

To, co musíte vykonat, není jenom proniknout ke svému vnitřnímu Já tím, že se v meditaci odtáhnete od světa, ale také znovu prozkoumat svět světlem ve vašem nitru. Fyzický svět byl opuštěn, protože to byl sen, který jste odvrhli, abyste se obrátili do nitra, ale když se k němu vrátíte se světlem vnitřního chápání, odhalíte potom, že tento svět je také božský a skutečný.

Je právě tak částí nejvyšší jednoty jako vnitřní Já, jenomže se jeví odlišným způsobem. Až to odhalíte, nebudete mít od té doby žádný pocit duality. V Pravdě existuje jenom jedna skutečnost, která nemůže být rozdělena na dvě. Zkrátka, cílem je Pravda, která zahrnuje všechno, včetně světa. Jestliže dosáhnete poznání a vrátíte se a naučíte se žít v projeveném světě podle tohoto vyššího světla, potom si nebudete tvořit žádný další osud a budete žít nedotčeni jako listy lotosu na vodě.

Pasáž číslo 8

Je správné hledět si bezprostředně fyzických potřeb, není však správné zabývat se jen a pouze jimi bez jakéhokoli vztahu k něčemu vyššímu. Život zcela prostý hlubšího myšlení je považován za nedůstojný člověka.

Ti, kdo nenalezli nikdy nic vyššího, co by poslouchali, než osobní ego, propadli v životě, nechť měli sebevětší úspěch v povrchní společnosti svých druhů.

Dokud vám někdo neukáže vzájemný vztah mezi vaší vnější zkušeností a vašim myšlením, zůstanete obětmi vnějších okolností. A tak objevíte, že bitevní pole není venku, ale je ve vás.

Existuje jediný koutek ve vesmíru, který může s jistotou každý hledající zlepšit a to je on sám.

Následky každého činu jsou obsaženy v činu samotném.

Schopnost ovládat život je prostě schopnost ovládat svou vlastní mysl. Chybujeme nejprve v myšlení a teprve potom v činnosti. Je tedy povinností každého člověka řídit svůj vlastní osobní život – zvládat svou nepokojnou mysl.

Musíme se učit správně myslet. Nerozhodují plané lenivé myšlenky, které povrchně tu a tam procházejí vědomím, ale obvyklý směr myšlení, neustále se vracející představy, které jsou v nejvyšší míře posilovány vírou a vůlí. Intenzivní představivost se tak stává matricí, v níž se působením karmy a evoluce tvoří jak okolí, tak události. Mentální obrazy a rozumové myšlenky, které chováme nejčastěji, nejsilněji a nejdéle ve vědomí, nám mohou pomoci povznést se k duchovní ušlechtilosti a k světské harmonii, nebo nás mohou strhnout dolů, k duchovnímu úpadku a světské disharmonii.

Musíme mít stále na zřeteli, že naše činy mají vliv na jiné lidi stejně jako na nás samotné, vliv, kterému nelze uniknout. Tím musíme zvýšit svůj pocit osobní zodpovědnosti a rozšířit svou etickou perspektivu.

Inkoust a kniha samy o sobě jsou k ničemu. Cenu má pouze moudrost, která je v knize uložená, není však téže podstaty s knihou. To samé lze říci i o člověku. Jeho tělo je samo o sobě k ničemu. Cenu má pouze vědomí – mysl, která se projevuje skrze tělo, není však téže podstaty s tělem.

Cíl likvidace ega (sebe), který je před námi vytyčen, se týká pouze animálního a nižšího lidského já. Rozhodně se netýká zničení celého sebeuvědomění. Vyšší individualita stále zůstává, ale je tak odlišná od té nižší, že nemá mnoho smyslu hovořit o ní lidskou řečí. Proto ti, kdo dostatečně chápou tuto individualitu, píšou nebo hovoří málo o jejích vyšších mystériích. Kdyby koncem veškeré existence bylo v nejlepším případě splnutí nebo v nejhorším případě zničení, byl by nesmyslný a ubohý obraz uspořádání věcí. Bylo by to nehodné božské inteligence a nedůstojné božské dobrotivosti. Vědomí zbavené myšlenek, které se nám zdá méně přitažlivé než životní rizika zde dole, je skutečně ohromným rozšířením toho, co se snaží učinit samo myšlení. Duchovní pokrok je skutečně od menšího k většímu. Není v něm nic, čeho se bát, a nic, co bychom jím ztratili leda podle měřítek nevědomého člověka.

Nesmíme nikdy zapomínat, že mentalismus je pouze krokem vedoucím k nejvyšší pravdě. Je to však také překážka, která zahrazuje hledajícímu pravdu. Je nutno ji slézt a překročit. Když hledající prostřednictvím mentalismu upevní své vítězství nad „hmotou“, musí se začít pohybovat opět kupředu, musí opustit mentalismus! Poslední skutečnost nemůže sestávat z pomíjejících myšlenek. Jak materialismus, tak mentalismus jsou pokusnými hledisky, které je nutno zaujmout a pak zanechat, když je dosaženo posledního hlediska. Pak jediné můžeme říci: Toto je skutečné.

Vědění by nemělo mít kvalitu dogmatu, které nás zotročuje.

Většina z nás začíná jako hříšníci; můžeme jen doufat, že jednoho dne skončíme jako mudrci. Je nesmírný rozdíl mezi člověkem, který si spokojeně libuje ve svých poklescích, a člověkem, který se po každém poklesku zvedne nespokojen a znepokojen. První uvázl v močálu a je bez cíle, kdežto druhý se nejen pohybuje, ale má i správný směr. Jedním z nespočetných zisků filosofie je čistá radost ze zušlechťování charakteru, zbystrění inteligence a ze získávání síly při postupu.

Mentalistická nauka o máji vysvětluje, že jestliže si svět neuvědomujeme, pak tento svět nemá skutečnou existenci *pro nás*. Tato dvě poslední slova potřebují třikrát podtrhnout, jelikož většina lidí je pohodlně zapomíná nebo hloupě ignoruje. Tak je dokázáno, že základní realitou je vědomí.

20. PLODY MENTALISMU

Nadjá v činnosti

Název „Nadjá v činnosti“ je spíše sugestivní než přesný, protože božské Nadjá je v činnosti vždy, vždy nás podporuje a udržuje, a nikdy není nečinné. Tento nadpis byl zvolen proto, že nyní musí být probrána rozsáhlá oblast na několika stránkách, a protože je nejvhodnější.

Ten, kdo sledoval tuto cestu po dostatečně dlouhou dobu a trpělivě a vytrvale prováděl svá duchovní cvičení, nebude muset čekat, až se v něm objeví plné světlo Nadjá, aby mohl zažít některé z jeho dobrodiní. Budou se dít různé věci, aby mu dokázaly, že je na správné cestě. Dlouho předtím, než bude mít to štěstí, aby vstoupil do oblasti božského světla, zažije vnitřní změnu. V každé oblasti jeho života se budou objevovat dobrodiní i jen částečného osvětlení.

Asi prvním významným výsledkem je pozvolné osvobozování se od tyranie okolí, ať už osob, míst, událostí nebo věcí. Staneme se vnitřně odpoutanými od vnějších dějů a nebudeme jim už tak vydáni na milost jako dříve. Vědomé odpoutávání pěstované během krátkých období každodenního klidu myslí se pomalu rozprostře po celém našem vnitřním životě. Tázavý postoj, který byl zprvu zaujímán vůči běžnému pocitu jáství, se bude objevovat po celý den a bude se zaměřovat na události i okolí. Už na ně nebudeme slepě reagovat, nýbrž budeme přemýšlet o jejich pravém významu a hodnotě. Tak vznikne pocit vnitřní nezávislosti, který nám umožní, že se necháme ovlivňovat vnějšími věcmi, jen pokud cítíme, že jsou opravdu k našemu dobru. Zkrátka, budeme schopni volit si, které dojmy a jaké city vplynou do naší mysli a do našeho srdce.

Druhým výsledkem bude, že se změní náš postoj vůči hodnotě života. Budeme stále více přesunovat své zájmy od hodnot povrchních k hodnotám základním. Budeme směřovat k tomu, že budeme stále méně klamáni pouhým zdáním. Budeme pochybovat, zda běžná a konvenční měřítka pravdy, štěstí, mravnosti a chování jsou opravdu přijatelná. Nové a vyšší ideály vstoupí na obzor mysli. Nebudeme již spokojeni s přijímáním názorů davu na cokoli a začneme velmi jasně přemýšlet sami za sebe. Ve svém srdci a ve své mysli objevíme neočekávané zdroje, které nám umožní nacházet radost a štěstí tam, kde je svět nevidí.

Nikdo, kdo bude tato cvičení provádět po dostatečně dlouhou dobu, neunikne zásahu zvláštního klidného varujícího vnitřního hlasu, který se vynoří v jeho nitru v okamžicích, kdy nedostatek sebevlády dostupuje vrcholu. Když bude ovládnut nežádoucími city, jako zlobou, nenávisť, závistí a strachem, vzejde tento tichý hlas z hlubin jeho nitra a pokárá jej za jeho city. Nikdy nebude moci zničit jeho existenci. Kdykoli člověk zapomene uplatnit náležitou sebevládu ve svém citovém životě, tento hlas se projeví a bude se snažit, aby jej přiměl k znovuzískání rovnováhy. Nevyhnutelným výsledkem těchto cvičení totiž je, že přivádějí člověka tváří v tvář sobě a vždy ve správném okamžiku.

Ve společenském životě bude takový člověk mlčet, když se druzí budou marně hádat; nebude nikdy diskutovat s těmi, kdo diskutují jen kvůli diskusi samé. Nicméně nikdy neopomene zasít zrnka pravdy na úrodnou půdu.

Při pravidelném a dlouhodobém praktikování meditace začneme mít výsledky v meditaci: stavy posvátného ticha, živý pocit vnitřního světa, svěžest duchovních odhalení a jiné. Je proto velmi důležité cvičit jemný návrat do světa po ukončení meditace, aniž bychom tyto stavy ztráceli. Musíme nejen dosáhnout onoho středu v nás, onoho ticha, ale

musíme se ho jednou rukou držet, když se pozvolna vracíme zpět k vnějšímu životu. Aktivní zájem o vnější svět nám nesmí dovolit vyprchat kouzlo těchto vnitřních vrcholných stavů. Začátečník po opětovém nabytí normálního bdělého vědomí si rozhodně tyto duchovní stavy neudrží, ale pro pokročilého žáka se udržení těchto stavů pomalu stává možným a později návykovým. Je to podobné jízdě na kole, při níž se musíme dívat kupředu, ale přitom zůstat na svém sedle. Tak se musíme naučit setrvávat v neosobním středu a přitom se činně účastnit světské práce a společenského života. Toho lze dosáhnout cvikem a zvykem.

Pamatujme si, že to, co je opravdu nejdůležitější, není délka času, který věnujeme své meditaci, nýbrž její kvalita. Nechť je naše myšlení během těchto cvičení jasné a jednobodové a soustředění pozornosti hluboké a pevné. Celou svou bytostí musíme každodenně usilovat o to, abychom zapomeli na své okolí během svého krátkého období odloučenosti, vyhladili všechny myšlenky a vzpomínky na své všední osobní činnosti a svou pozornost pevně upírali na mentální analýzy nebo vnitřní hledání.

Jestliže budeme každý den poctivě cvičit navzdory překážkám, jestliže se nenecháme odradit a pochopíme, že neúspěch je vždy dobrou zkušeností, pak je pravděpodobné, že okolnosti, které nás omezují, samy ustoupí tlaku duchovních sil, které jsme vyvolali. Zevně můžeme ve svém normálním životě pokračovat jako doposud. Když bude pro náš další pokrok v duchovním životě naléhavě nutná změna, Nadjá pracující společně s osudem určitě upraví věci tak, že k ní dojde. Odstranění překážek nám může odhalit nové a vyšší úkoly, poskytnout širší pole působnosti a přinést našemu srdci pocit intenzivního uspokojení. Všechno bude takto pracovat pro naše dobro. Může se stát, že vhodná práce nebo obchodní příležitost, kterou jsme možná marně hledali celý svůj život, přijde nyní tajemným působením Nadjá téměř bez jakéhokoli úsilí z naší strany. Takovýto případ osvětluje pravdu slov: „Hledejte nejprve království nebeské a všechno ostatní vám bude přidáno!“

Všeobecně lze říci, že si člověk, který dostatečně pokročil na této cestě, dříve nebo později vybuduje prostředí, které bude příjemné, a že vstoupí do oblasti světské činnosti, která bude odpovídat jeho vyššímu názoru. Taková bude vnější reakce na jeho vnitřní mentální tvořivou činnost.

Existují ovšem výjimky z tohoto všeobecného principu. Jsou to případy lidí, kteří s úmyslným sebe-zapřením na vyšší pokyn odvážně vstoupí do nesourodého nebo dokonce nepřátelského prostředí. Dělalí to jako dobrovolnou službu druhým. V jistém smyslu jsou tito lidé mučedníky, ale podrobení jejich vůli ega božské vůli Nadjá odstranilo nejhorší část jejich mučednictví. Neočekávají za takovouto službu žádný zisk, nežádají žádnou hmatatelnou odměnu.

Soustředivá síla, kterou za každodenního cvičení člověk vyvine, mu stejně dobře poslouží ve sféře aktivního života. Cokoli podnikne, to se bude vyznačovat cílevědomou pozorností. Například, jeho styk s jinými lidmi bude přímější a pro obě strany plodnější, a mnohem rychleji dojde k hlavnímu bodu v rozhovoru. Zkrátka, v záležitostech malých i v těch nejdůležitějších se bude projevovat nový prvek, jakási vyšší praktičnost. Každou povinnost, která mu bude silami osudu a Nadjá svěřena, bude vykonávat s největší pečlivostí, svědomitostí a poctivostí.

Psychologicky se účinky správné meditace projeví lepší kvalitou myšlení, větší hloubkou koncentrace a všeobecným celkovým projasněním mysli. Principy, které jsou podkladem každého tématu nebo situace takový člověk rychle pochopí, zatímco druzí

budou ještě studovat podrobnosti.

Každý, kdo v těchto cvičeních dostatečně pokročil a do určitého stupně ovládl svou mysl a vycitíuje existenci Nadjá, ten se nemusí obávat materializujícího účinku nepřetržité činnosti. Bude ilustrovat vnitřní klid uprostřed činnosti. Zatímco jeho mysl spočívá více méně v trvalém klidu, jeho mozek, ruce a nohy se mohou pilně zaměstnávat každodenními aktivitami. Zatímco jeho vnitřní život bude plynout jemně a radostně jako klidný potůček zelenými lukami, jeho vnější život může procházet prudkými bouřemi. Cena takového vyrovnaného vnitřního života v našem nevyrovnaném věku je nedoceníitelná. Takový člověk bude důkazem, i když nedokonalým, že sloučení jemné inspirace s praktickou činností je dokonale možná kombinace. Všechny jeho dny se pak stanou posvátnými dny. Když Nadjá takto vejde v činnost, pak je i nejnepatrnější život učiněn svatým. Vůně nekonečna se rozpráší na malé příhody všedního dne a dodá jim vznešenost. V jeho nitru bude panovat neobyčejný a nepopsatelný vnitřní mír.

A tak člověk, který žije blízko božského Středu, bude stále schopen zaujímat své místo ve světě, už ne jako jeho otrok, nýbrž jako spolupracovník Přírody. Zatímco jeho nejvnitřnější bytost bude dlít ve zvláštní duchovnosti, on sám se bude moci pohybovat v samotném středu vypětí a vřavy, nikoli slepý k jeho existenci ani netečný k jeho problémům, nýbrž ve vnitřní rovnováze a nerozrušen. Proto se může s těmito problémy účinněji potýkat. Shledal, že ve středu – ať jáství nebo vesmíru – je to právě bezpečí a duševní zdraví.

Ke všem těmto účinkům dojde, ať je člověk vědomě hledá nebo ne, protože do veškerého svého podnikání uvedl nového pána.

Neustálé provádění těchto duchovních cviků nám dá správný postoj, správný názor, a pak se už nemusíme obávat vstoupit do arény světa. Jen nováčci, zbabělci nebo slaboši musí utíkat od existenčních zápasů do klášterního života. S ovládním mysli se totiž všechno stane možným; bez něho žije člověk skoro bezúčelně. *To je inspirovaná činnost*, která dává duchovní cíl, trvalý význam tomu, co by jinak bylo zcela pomíjejícím všedním životem. Takovýto inspirovaný život je pravým duševním zdravím. **Svět je ve skutečnosti nevyrovnaný, protože je neustále ponořen v nepřetržitou činnost bez vnitřního vyvážení.** Kdyby do svého každodenního programu zařadil nějaký druh duchovního cvičení, nejen že by si ušetřil útrapy, vnesl více míru, výkonnosti a pochopení do vedení svých záležitostí, nýbrž dosáhl by vyššího života současně se svou pracovní aktivitou.

Takto může člověk dojít neviditelného a skrytého cíle svého bytí. Pak půjde za svou každodenní činností, ať už na ulici nebo na tržišti, doma nebo v továrně, *a bude moci říci, že jde za záležitostí svého Otce.* Světské se pak stane svatým. I práce může být modlitbou, kterou pronášíme. Každá podlaha, která je správně metena, je cestou k Pánu. Žádná naše práce není tak světská, abychom v ní nemohli projevit vlastnosti Boha. **Svou prací odhalujeme sebe.** Těch několik jedinců, kteří jsou naplněni duchem Božím, se snaží Jeho dokonalost projevovat dokonale prováděnou prací; Jeho moudrost inteligentní prací; Jeho sílu energickou prací. Naše nejvyšší schopnosti mohou tak být odhaleny; čas může být dokonale využit a pravdy utkané v nebesích mohou být sneseny dolů na zem.

Člověk, který svou pomocí nebo štěstím závisí na jiných, spoléhá se na stéblo, jež se může zlomit. Avšak člověk spoléhající na Nadjá nebude nikdy zrazen.

Můžeme krátce zauvažovat o fyzické pomoci, kterou Nadjá poskytuje, když se nám zdá, že jsme sami bezmocní. Ve skutečnosti neexistuje nic mimo sféru působnosti této pomoci. Špatné zdraví, vleklé choroby, nedostatek práce, potravy, přístřeší, přátel nebo peněz, obchodní nesnáze, technické problémy, nepříjemné příbuzenské vztahy – to vše a ještě více bylo zázračně a dokonale upraveno podle zkušeností různých lidí, známých autora. Byli to lidé, kteří se naučili, jak se uvést v soulad s Nadjá, byť i jen v malém stupni,

a svá břemena přenést na jeho mohutnější ramena. Tyto zármutky nebo starosti jim přinesla mocná síla osudu, ale svrchovaná síla Nadjá je nakonec vysvobodila.

Zdá se například, že ekonomické problémy působí dnešním lidem stejné starosti jako kdykoli jindy. I když ten, kdo kráčí touto cestou, může i nadále oceňovat hodnotu a nezbytnost peněz – druhé největší moci na světě – bude přece jen stále méně pociťovat onu strhující žízeň po bohatství, jež dnešnímu věku tak dominuje. Čím více si bude uvědomovat Nadjá, mentální klid a citovou rovnováhu, k jejichž vytvoření cvičení směřuje, čím více budou prosakovat do jeho každodenního života, tím silněji bude cítit zmenšující se starost o svůj světský blahobyť. Opravdu, uvěří v Ježíšovu radu, že Otec zná jeho potřeby a on nemusí podléhat obavám ani zoufalství. To však neznamená, že by zdegeneroval a stal se netečným nebo líným. Bude své povinnosti vykonávat s ostřejší pozorností a svého zaměstnání si bude hledět důkladněji a pečlivěji než kdy předtím, neboť bude mít téměř posvátný názor na povinnost.

Tajemství veškeré nad-osobní pomoci je podrobení se. Nikoli podrobení se slabosti, otupělosti, lenosti, beznadějnosti nebo krátkozrakému fatalismu, nýbrž podrobení osobní síly Síle v našem nitru. Pak, místo abychom proti temnějším okolnostem, jež proti nám nastupují v bitvách života, stavěli své omezené schopnosti, necháváme pro sebe vejít v činnost tuto Sílu. Kde máme neúspěch, ona má úspěch; kde vidíme jen neproniknutelné zdivo obtíží, ona jím zázračně prochází. Bude pracovat pro nás lépe než my; přitom jediné, co musíme udělat, je plně se otevřít jejímu projevu.

Než se však této vyšší Síle můžeme podrobit, musíme nejprve nalézt její sídlo. Pouhými slovy toho nedosáhneme. Cesta zde popsaná nás zavede přímo do středu onoho sídla. Abychom tohoto bodu dosáhli, musíme vnitřně pilně pracovat. Jakmile však jednou k němu dojdeme, musíme této práci zanechat a dovolit, aby bylo pracováno na nás. Musíme mít onu neobyčejnou inteligenci a říci: „Nebudu už dále zasahovat. Skončím s tímto nekonečným plánováním způsobů a prostředků. Svůj náklad starostí a povinností složím na zem vedle sebe. Nyní vidím to, co jsem dříve ve své slepotě odmítal vidět, že Nadjá, jež mne podporuje a nese, může řídit všechny záležitosti, nést všechna břemena způsobem nekonečně lepším, než bych to kdy dokázal já, a to prostě proto, že ono je v síle a moudrosti samo nekonečné.“

Jsou doby, kdy je zapotřebí vyššího druhu moudrosti, totiž důvěry v Prozřetelnost. Osobní mysl má omezené hledisko, je malinká vedle nezměřitelné intuice, která neomylně vzniká z Nadjá, a nedbajíc okolností a lidí pokrucujících pravdu, ukazuje přímo na správnou cestu. Naše starosti a obavy jsou spojeny s osobním já, nikoli se vznešeným Nadjá. Návratem k neosobnímu Nadjá vyloučíme tento tyranský stav. Naše činy pak už nebudou výsledkem jen osobních vrtochů a touhy po majetku. Staneme se čistými průtoky pro Nadjá, užitečnými nástroji v jeho ruce, neosobními služebníky jeho božské vůle. Budeme pak žít bez napětí osobního úsilí, bez úzkostlivých úvah o budoucnosti, neboť budeme vědět, že náš Otec, Nadjá, provede všechno nutné úsilí a úvahy za nás, ať už bude pracovat skrze nás nebo skrze jiné.

Člověk, který navždy dosáhl plného vědomí Nadjá, nepotřebuje ani vedení ani metodu jiného člověka, protože oboje mu dává vyšší Síla. Ale člověk, který hledá a udělal určitý pokrok v klidu myslí, může s užitkem používat jednoduchou metodu duchovní a materiální své-pomoci, kterou lze vždy a okamžitě aplikovat na nejrůznější nepříznivé podmínky. Nedá každému všechno, co si žádá, protože do té věci mají co mluvit i jiné síly – síly osudu, univerzální evoluce a To, co stvořilo oboje, Bůh! Osobní já se nutně musí přizpůsobit kosmickému rámci, který je obklopuje, a nesmí čekat, že tento rámeček bude předělán podle něho. A také ani neví, co je pro něj nejlepší, co mu přinese pravé štěstí nebo pravé blaho. Utrpení se nemáme vždy vyhýbat; někdy je lepším učitelem, než jakého bychom našli na nejlepší škole. Na život plný nesnází se musíme dívat jako na duchovní výchovu a z každého neštěstí si vydobýt lekci moudrosti. Navzdory tvrzení určitých směrů neexistuje žádná metoda, podle které by nedokonalý člověk mohl diktovat Bohu, pomocí

níž by se vždy mohl vyhnout neštěstí, nemoci, chudobě, tragédii nebo útisku a dosáhnout uspokojení všech svých požadavků. Existuje však metoda, pomocí níž může skutečně vydobýt z daných okolností to „nejlepší“ a přivolat božskou pomoc, ovšem ne pro své sobecké požadavky, nýbrž ke své pravé potřebě.

Než zde bude uvedeno další cvičení, je třeba zopakovat, že jen člověk, který již vyvinul pomocí předešlých cvičení zde uvedených jistý stupeň síly mysli a klidu mysli, může z něho mít užitek. Nemůžeme stavět cihlové zdi bez malty a nemůžeme přivolávat duchovní síly, aniž bychom předem připravili určitý kontakt s nimi.

Kdo si přeje vyvolat pomoc Nadjá, kdykoli je znepokojen, pokoušen, sváděn, když je mu ublíženo, když je stísněn, má obavy, starosti, je nerozhodný nebo se zlobí – opravdu kdykoli nějakým způsobem trpí nebo hřeší – měl by praktikovat toto cvičení. Metoda je následující:

Žák musí po dvě nebo tři minuty uvolnit dechový rytmus a současně se tázat sama sebe: „Koho to trápí?“ „Koho to bolí?“ „Koho to skličuje?“ „Koho to svádí?“ nebo „Koho to znepokojuje?“ – a tak dále podle příslušného problému. Pak musí udělat mentální přestávku a myšlenky držet v klidu, soustředěné a zaměřené na otázku. Vše ostatní, ať už vnější události nebo myšlenky nepatřící k věci, musí neúprosně ignorovat s myslí obrácenou do nitra, až se ponoří do vnitřního já tak hluboko, jako při cvičení klidu mysli. Celé cvičení musí být prováděno prostě, přirozeně a nenápadně a nemusí trvat déle než několik minut.

Tuto metodu lze použít pro jakýkoli druh problému. I když je Nadjá zcela kompetentní, aby se zabývalo vším, co se vyskytne, nesmíme dělat tu chybu, abychom vždy hledali okamžité řešení. Vyšší síly si samy určují svůj vlastní čas, který nelze předpovídat. Překvapující výsledek může sice vyšlehnout náhle, ale je také možné, že se budeme muset naučit lekcí tiché trpělivosti. Tyto síly nesehaly proto, že je nelze spustit jako vodu otočením kohoutku. Netrpělivost ruší jejich kouzlo a je nežádoucí.

Když si člověk dlouhou zkušeností přivykl na toto cvičení, bude překvapen jeho nádhernou jednoduchostí a účinností, když se uvolní a jemně se ponoří do svého nitra v tichém podrobení osobního ega.

Když nás ohrožuje nesoulad nebo nepříjemnost jakéhokoli druhu, můžeme okamžitě začít s tímto cvičením. Tím je jejich mentální vliv přerušen, a my se odmítáme s ním ztotožnit. Polovina mesmerického zla je takto setřena. Zaujmeme postavení bdělého svědka; rušivý vliv je rychle odříznut a všechno nežádoucí je neutralizováno, jakmile vzýváme a uvědomujeme si Nadjá. Běžný člověk, který se poddává negativním myšlenkám, dvoří se právě těm starostem, jimž se chce vyhnout, a posiluje je.

Každá bolest, která hrozí, každý problém, který vzniká, má být okamžitě vnesen do božského centra a máme o něm rozjímat z tohoto nového úhlu pohledu. To je správný způsob, jak se stát čistým, jak se uzdravit a osvětit. Uprostřed těžkých potíží, neúspěchů svírajících srdce, zdrcujících porážek nebo skličujících zmatků, může člověk přesto získat osvobození tím, že odepře přijmout břímě konvenčních myšlenek a názorů. A **i když je osud neúprosný a nějaký problém nelze vyřešit fyzicky, může být vždy vyřešen duchovně**, neboť může být vyhlazen z mysli. Kosmický evoluční záměr se někdy musí dostat do konfliktu s osobním štěstím, a když to není možné odvrátit, může duchovní rozpomenutí se na sebe sama oprostít mysl od jejího břemene tím, že vnese zářivé světlo a mystickou sílu Nadjá. Taková metoda je ale účinná jen tehdy, když člověk pevně věří, že Nadjá je trvale dosažitelné, že jeho přítomnost je neoddělitelná; když rychle odmítne myšlenky a nálady, které by ho odvedly jako spoutaného otroka od dobrotivé lásky Nadjá a tajemných zdrojů; když znepokojivé, škodlivé nebo ponižující rozruchy *okamžitě* odstraní tichým neotřesitelným ujištěním o své vnitřní existenci ve věčnosti.

Rozsah tohoto cvičení je takový, že ho lze nepřímo a do jisté míry použít i k pomoci jiným. Když je náš milovaný příbuzný nebo přítel v obtížné situaci, pak po skončení našeho cvičení si máme dotýchnou osobu vybavit před zrakem mysli a potom ji i její

problém povznést k bílému světlu Nadjá v tichém žehnání. Určité osvícení nebo ochrana pak prolétne svým tajemným způsobem prostorem k oné druhé osobě.

V každém případě, když byl mentální problém nebo fyzické břemeno správně odevzdáno Nadjá, projeví se brzy nato pocit mentálního klidu a citové úlevy.

Až tento zvyk okamžitého obrácení se na Nadjá – tím, že se tážeme, *kdo to trpí, kdo je rozzloben a tak dále* – bude natolik vypěstován, že se stane instinktivním, budeme se cítit duchovně bezpečni a fyzicky zajištěni. Existují sice determinanty našeho osudu mimo rozsah našeho vědomého záměru a osobního úsilí, ale většina z nás nosí zbytečná břemena starostí. Nadjá může tato břemena nést daleko lépe. Dejme mu je nést – a přijmeme jeho trvalou výzvu, jeho jemné vedení, a naučme se tak utkávat se s rozmanitými situacemi života s jasným klidem myslí, s vědomím, že jeho zázračná péče je vždy přítomna.

Vyzbrojen touto metodou může člověk odstranit z vědomí všechny zeslabující a škodlivé myšlenky. Může vzdorovat všem starostem, které ho oslabují, a dosáhnout rychlého vítězství nad skličujícími emocemi. Splnit požadavky této techniky znamená získat její jedinečné dobrodiní. Zklamání mohou převládat a člověk se musí naučit, jak nacházet zdroje vyšší síly, jak rozptýlit fantomy obav, které pronásledují lidský život. Trampotám nelze uniknout, ale mohou být zajaty a vsazeny do žaláře.

Tiše pracující mysl je článkem, který nás spojuje s Nadjá, tvůrcem a stvořitelem vnějšího lidského života. Proto tuto metodu musíme uplatnit ihned ve chvíli, kdy obtížná situace vzniká nebo nás očekává. Normální podněty, které v té chvíli vznikají, musíme okamžitě odmítnout a nahradit je tím, že se obrátíme k božskému pohledu na situaci. Toto hledisko lze získat tím, že mysl obrátíme do nitra a budeme se tázat tak, jak je to vysvětleno.

Člověk se z takových situací vyprostí tím, že se jim přestane v mysli podrobovat, že přeruší své ztotožňování se s nimi a dočasně je vypudí z pole pozornosti, i kdyby jen na několik okamžiků. Když si člověk řekne: „Jsem nešťasten,“ věší si pouta kolem své mysli. Když však na docela stejné okolnosti reaguje tak, že bude důrazně myslit: „Koho potkalo toto neštěstí?“, pak se ke své temné náladě okamžitě postaví objektivně. Takovéto rozhodné tážení zničí tyto nálady, protože zahájí pochod vedoucí ke zničení samotného jejich základu, jímž je ztotožňování sebe s nimi. Když začíná hledání jako mentální pochod, skončí – bude-li věrně sledováno – stavem spontánního duchovního bytí. Potřeba uchylovat se do nitra, jakkoli krátce, a čekat na tichou odpověď je opravdová. **Poznání, čím pravé já skutečně je, zapuzuje totiž falešnou představu, že stavy těla a mysli jsou stavy nás samých.** Tímto způsobem lze psychologicky držet opodál i sebebolestivější zármutek.

Pravé jáství se nikdy neleká ani těch nejstrašnějších okolností. Dává moc nad životem, jakmile člověk změní své myšlení z ryze osobního stanoviska a přijme hledisko vyšší. Každý člověk může vidět v zrcadle tvář svého nejlepšího přítele nebo nejhoršího nepřítele. Neboť každý člověk má právo svobodně rozhodovat o zaměření a naplní své mysli a jedině on sám je zodpovědný za myšlenky, které plodí. Kladný stav mysli může být získán správným návykem, stejně jako většina lidí získala své negativní stavy pošetilým návykem.

Božská inteligence v člověku se může zabývat všemi jeho problémy, neboť je moudřejší než on. Když zoufalství nemilosrdně klepe na dveře lidského srdce, tu přišel čas, aby člověk své záležitosti odevzdal Nadjá. Může to udělat tak, že rychle zaměří svou mysl do nitra, až dosáhne samého středu klidu, kde jej očekává tajemná pomoc. Musí se do onoho klidu pohroužit tak, že bolestivý problém, který byl východiskem, musí alespoň na několik okamžiků zapomenout. Takovéto zapomnění převládne vždy, když Nadjá uchopí osobní ego. *Dokonce i jen dvě vteřiny takového zapomnění stačí, aby přineslo pozoruhodné výsledky.*

Abychom tento čin úspěšně vykonali, je třeba opustit veškeré smyslové výpovědi o

opaku, protože k vnitřnímu božství se musíme blížit s pokornou nadějí a důvěrou. Utrpení, trampoty nebo pokušení vypadnou z mysli samy od sebe, ale hodinu vnějšího zániku určuje osud. Do mentálního klidu bychom se měli uchýlovat vždy, když potřebujeme vyšší pomoc, než nám může poskytnout intelekt nebo vnější prostředky.

Neexistuje žádná oblast lidského života, kde nelze tyto pravdy prakticky použít. Obchody selžou, zaměstnání je ztraceno, akcie klesnou, nemoc vyčerpává tělo, ale vnitřní ochrana vznikající z kontaktu s Nadjád člověka nikdy nezradí, nikdy nezeslábne a nikdy nemůže být ztracena, s výjimkou, že by ji člověk sám odmítl. Ať už se člověk odebere kamkoli, bude tento kontakt spolehlivým zdrojem morální podpory a fyzického zaopatření a bude nádherným způsobem uvádět k jeho pomoci do pohybu lidi i události.

Nesmí se však dopustit sebeklamu. Jestliže není vnitřní kontakt vybudován, pak veškerý hovor o něm je pouhým mluvením do větru, prázdnými slovy, která vedou jen ke klamu. Tyto myšlenky nemají žádnou cenu, jestliže je nelze využít nebo jestliže nemohou přinést účinné výsledky.

Vášeň, jež jsou jinak neovladatelné, mohou být zkroceny tím, že mysl uvedeme v harmonii s Nadjád. Každá vášeň nebo vzrušující touha může být v okamžiku, kdy vzniká, přemožena a ovládnuta tím, že mysl zcela zklidníme. Tento postup má rychlý výsledek, často okamžitý. **Jakmile si uvědomíme, že se přestáváme ovládat, je třeba obrátit myšlení do nitra a udržovat ho v klidu. To zároveň utiší vášeň. Příčina toho je prostá, ale málo známá. Všechny touhy a vášně nemají svůj kořen jen ve fyzickém těle, jak se všeobecně domníváme, nýbrž v mentálních návycích, které vytvořily činnosti těla. Musí být přemoženy v mysli a nikdy je nelze přemoci někde jinde.** To je důvod, proč je fyzický asketismus často marný a proč vede dokonce i ke smyslovým reakcím, když je řídicí páka volní síly odstraněna.

Tento spontánní klid mysli bude dosti snadno přicházet k tomu, kdo věrně cvičí uvedenou metodu. Takový člověk si bude uvědomovat vyšší element, který bude do jeho vědomí vstupovat zároveň s každým osobním přáním.

Poslední slova k této metodě: **Kdo uvede sebe do náležitého pořádku, uvede do něj automaticky i celý svůj život.** Když se uvedeme v souzvuk s Nadjád, jež je prvotním základem všeho, dostane se našemu individuálnímu životu vyšší podpory.

Do všech těchto věcí má co mluvit osud, neboť je silou, která je svým působením stejně skutečná jako elektřina. Nicméně pracuje v harmonii s Nadjád, neboť cíl obou je totožný. Člověk musí být a bude vykoupen. Ten, kdo ví, kdy se má osudu podrobit a kdy mu odporovat, je skutečným pánem svého osudu.

Není vždy moudré předem diktovat způsob, jímž má být nějaká obtíž vyřešena, neboť plody našich přání nás mohou zklamat. Nadjád ví a ví to nejlépe; proč mu tedy nedůvěřovat? Pokud budeme vykonávat svou povinnost podle světla, jež nám bylo poskytnuto, můžeme všechny otázky způsobů a prostředků bezpečně přenechat Nadjád. Jen ono ví, jak uvést naše potřeby v soulad s příkazy osudu a jak dojít k řešení, která jsou ta nejlepší.

Kdo bude věrně sledovat tuto cestu, občas se zastaví se zatajeným dechem, když pochopí, jak vyšší vůle než jeho vlastní tajemně zasáhla do jeho věcí, a to vždy v nejvyšším smyslu, pro jeho konečné dobro. Stane se účinným nástrojem v jejich božských rukou. Všechny události se stanou tahy na nebeské šachovnici. Vše se spojí a bude se rozvíjet k nejlepšímu – hořké utrpení i příjemné radosti budou poskytovat lekce statečnosti a moudrosti. Nebude rozmrzen ani nad nevlídnou zlovůli svých nepřátel, neboť se nakonec naučí poslednímu a nejvyššímu tajemství života – že každá živá bytost nosí skryté známky Božství ve svých prsou a že uprostřed svých nejtemnějších hříchů bezděky usiluje o dosažení nesmrtelného uspokojení, nesmrtelné pravdy a moci, jež existují jedinečně v Nadjád.

Žádná bytost ve vesmíru by opravdu nikdy nemohla doufat, že přijde do božského stavu, kdyby vesmír nebyl stvořen z božské podstaty. Ale protože vesmír je Světová Mysl, projevující sama sebe, a protože jsou také vnitřně z téže svaté látky, mají všechny živé bytosti ve vesmíru nezvratnou jistotu konečného sebeosvícení. Zde tedy je jejich nejzářivější naděje, nejlepší jistota, že mohou nalézt Nadjá, neboť jeho vnitřní vztah k nim je dostatečnou zárukou, že mohou obdržet jeho pomoc.

Nadjá je s člověkem *zde a nyní*. Nikdy ho neopustilo. Dlí věčně v srdci. Je vskutku jeho nevnitřnějším bytím, jeho pravým jástvím. Kdyby Nadjá bylo něčím odlišným a odděleným, kdyby bylo věcí, kterou lze získat a přidat k tomu, čím člověk je nebo co má, byl by v nebezpečí, že je opět ztratí; neboť cokoli může člověk dostat, to může také pozbyt. **Skutečným úkolem tohoto hledání není úzkostlivě se snažit vlastnit Nadjá, ale uvědomit si, že ono člověka již vlastní a vždy vlastnilo.**

Všechny metody a techniky jsou pouze nástroje, které mají pomoci hledajícímu, aby dosáhl stavu, kde není metod, technik ani učitelů. Nechť se nenechá zotročit představou, že jsou nutné. Nechť nezaměňuje postoj k životu, který poskytují, s životem samým. Nechť nezamění cestu za nejvyšší metu, ani pomůcky za cíl. Všechny techniky odvozují svůj původ ze snahy otevřít dveře k vnitřní podstatě. Ale lidé, kteří nerozlišují, se tvrdohlavě drží dveří a nedovolují, aby se otevřely! Moudrý hledající udržuje svůj postoj lehký, pružný a bez dogmat. Žádná zvláštní metafyzická formule by ho neměla ochromit; ta by mu měla jen sloužit a ne ho zotročovat, měla by ho oživit a ne pohřbit. Měl by se povznést nejen nad úctu k věcem, ale také nad úctu k myšlenkám – a na samém konci i nad myšlenku hledání spásy. Významný záblesk insightu může blesknout jeho oblohou v kterémkoli okamžiku, třeba i v tom nejneočekávanějším, dokonce i v okamžiku nejméně vhodném, a on by mu neměl nevědomky překážet tím, že by byl egoisticky zakotven v nějakém oblíbeném cvičení nebo tím, že by byl poután k nějakému uctívanému učiteli. Hledající by se měl zkrátka učit odpoutávat se od svých úsilí o odpoutání!

Život je univerzálním bytím, které je nutno zažít; není zvláštním systémem, který by bylo nutno sledovat.

Cvičení neustálé vzpomínky

Ti, kteří necítí přitažlivost k formálnímu cvičení meditace, a ti, kteří necítí přitažlivost k vyhraněnému studiu metafyziky, mohou snad jako poslední útočiště najít útěchu nebo pomoc jiným způsobem. Mohou upotřebit všechna tato fakta k provádění jednoduchého cvičení, které buď může nastoupit místo veškerých studií a meditací, nebo jestli si přeje a jak se doporučuje, může je provázet. Je tak jednoduché, že se nazývá cvičením jen pro jméno; a když se stalo zvykem, je zcela snadné a bez námahy.

Jako matka, která se obává o bezpečnost svého jediného syna, který bojuje jako voják ve velké bitvě, a nezapomíná na něj, ať její povrchní pozornost zaměstnávají jakékoli hovory, pohyby a činnosti, tak by neměl hledající zapomínat na Božství, ať činí cokoli svým povrchovým vědomím. Stejně jako dívka, která hluboce miluje mladého muže, dovede stále chovat jeho mentální obraz před zrakem své mysli, i když se zdá, že zcela věnuje pozornost zevním věcem, tak by se měl hledající naučit udržovat myšlenku na Nadjá jako základnu pro všechny své ostatní myšlenky.

Toto cvičení se zakládá na hlubokém významu paměti a záleží v tom, že si člověk stále s láskou připomíná svou vnitřní totožnost s Nadjá a jeho existenci; že si opakovaně a oddaně vzpomíná vždy, všude a za všech tělesných podmínek, že existuje toto druhé a větší jáství, které ho zastihuje.

Jestliže však hledající někdy měl záblesk, pocit nebo intuici – nechť to bylo jakkoli chvilkové a jakkoli dávno – nadsmyslové vyšší existence, která na něho silně zapůsobila a možná ho přivedla k hledání, pak je nanejvýš důležité, aby si do svého cvičení také zařadil vzpomínku na tuto zkušenost. To znamená, že by se měl pokoušet ve své mysli vyvolávat

tak živě, jak jen může, pocit povznesení a míru, který tehdy cítil.

Základním cílem je udržovat cvičení stále, nebo alespoň tak často jak je možno, v pozadí mysli, zatímco se v popředí mysli věnuje pozornost povinnostem; a nechávat pozornost dychtivě a plněji přelétnout do pozadí mysli ke cvičení, kdykoli nastane uvolnění od povinností. Cvičení se musí stát neohlášeným a neosobním středem osobního těžiště hledajícího, pevným čepem, kolem něhož se kyvadlo jeho zevní činnosti ustavičně pohybuje sem a tam. A tak, ačkoli popředí jeho vědomí se činně účastní záležitostí běžného života, pozadí vědomí zůstává v jakési svaté prázdnotě, do které nesmí proniknout žádná jiná myšlenka kromě myšlenky na Nadjá. Toto vnitřní soustředění, a navzdory zevní činnosti, by se mělo stát zvykem.

Jaký prospěch bude mít hledající z jeho provádění?

I když se tak liší od obvyklých meditačních cvičení, která se pravidelně provádějí v určeném čase v sedě a na nerušeném místě, má toto cvičení svou zvláštní sílu. Tato neustálá připomínka Nadjá přinese hledajícímu pozoruhodné plody milosti, až se jeho cvičení upevní a úspěšně ustálí jako nepřerušovaný proud, neboť zde není činná síla ega, nýbrž síla univerzální. Když milost začne působit, je pravděpodobné, že mu odstraní z cesty množství vnitřních i zevních překážek, někdy zdánlivě zázračným způsobem, a nakonec ho přivede k pravdivějšímu sebeuvědomění. Neočekávaná účinnost této metody se proto nesmí posuzovat podle její zřejmé jednoduchosti.

Cvičení sebeodevzdanosti

Jestliže hledající není připraven sledovat toto cvičení, tím méně studovat metafyzicky nebo meditovat mysticky, může použít podobné cvičení, které bude na hledajícího klást ještě menší požadavky.

Kdykoli se náhle setká s nečekaným neštěstím nebo nepříjemným okolím, když naléhavé problémy zvedají své ošklivé hlavy nebo když velké nebezpečí hrozí přímo jeho životu, měl by učinit taková praktická opatření, která se vyžadují na vnější úrovni, ale souběžně s nimi by měl náhle opustit svůj obvyklý egocentrický postoj a předat problém vyšší Síle. To nakonec vyvolá paradoxně pocit vnitřní odpoutanosti, i když se člověk bude vnější činností tímto problémem zaměstnávat. Víra celého srdce v existenci této nad fyzické síly je ovšem prvou nezbytností, aby toto cvičení mělo úspěch. Druhou nezbytností je odevzdaná důvěra ve výsledek skryté činnosti této síly.

Hledající by se pak měl přestat trápit touto záležitostí, neměl by být zneklidněn nebo sklíčen jejími jednotlivostmi a možným vývojem a měl by všechny tyto věci odložit a zapomenout. Jestliže dovolí úzkostlivým myšlenkám, aby ho dále znepokojovaly, mohou zničit vnitřní upamatování a snížit účinnost cvičení.

Cvičení bude účinné jedině tehdy, provádí-li se po dosti dlouhou dobu a s dostatečnou soustředěností. To znamená, že by hledající měl při všech svých osobních úsilích, když koná nutná opatření, upínat pevně část svého vědomí stále do nitra, přenášet s ním nepříznivý problém (ne ho odmítat) a pak nechat své myšlenky, které problém tvoří, rozplynout ve vzpomínce na neosobní, věčně klidné Nadjá. Musí se snažit přijímat tuto sílu jako nejvyšší, beztvarou a dlící v Prázdnotě, kde není představ.

Tato náhlá prosba z omezeného osobního hlediska k útočišti bezmezného neosobního hlediska pomůže účinně ovládnout nejen citové reakce hledajícího na to, co se stalo, ale může také přispět k uvedení vyššího činitele milosti a tím ovládnout zevní okolnosti.

Z tohoto aktu sebeodevzdání může hledající získat nejen sílu, aby neohroženě čelil svým problémům, ale také sílu ochrannou, která přesahuje jeho schopnosti.

Tři souběžné linie vývoje

Insight je něco, co bleskne dolů k člověku, něco, co jím není vytvořeno. **Člověk se nenamáhá v meditaci proto, aby insight vytvořil, ale aby připravil nutné podmínky, které ho přivábí. Jestliže člověk zamění prostředky za cíl, a svéhlavě se uvězní pouze v meditacích, nikdy nedosáhne cíle. Není na zemi pro mentalismus a meditaci. Mentalismus a meditace jsou zde pro něho. Člověk je zde proto, aby žil.**

Ano, také činnost je podstatnou součástí tohoto hledání Nadjá. Neboť Příroda nepřipustí, aby kdokoli vstoupil do její svatyně, pokud nesplnil její trojnásobný požadavek, ačkoli ho ráda nechává v prchavých okamžicích nahlédnout dovnitř na své poklady, aby ho povzbudila k tomu, aby je lépe ocenil. Žádá prostě, aby následoval a dokončil tři souběžné linie vývoje, podle kterých tak trpělivě vede všechno lidstvo. Jsou to: činnost, inteligence a kontemplace. Ale když hledající přistoupí na tento požadavek, nebude již více mystikem nebo metafyzikem, ale promění se v mentalistického filosofa. Člověk je bytostí působící trojitě: myšlením, cítěním a činností; proto musí hledání nevyhnutelně zahrnovat úsilí, odpovídající jeho povaze. Proto **tři směry, které musí hledající sledovat v souladu s třídílným rozdělením svého charakteru, jsou: mentalismus jako cvičení rozumového myšlení, meditace jako cvičení intuitivního cítění a altruistická aktivita jako cvičení tělesné činnosti a svobodné vůle. Vědění, meditace a činnost prováděné se sebezapřením, tvoří svatou trojici, která může hledajícího dovést k osvícení.**

Tyto tři podmínky správné lidské snahy – intelektuální, meditační a praktické – nesmějí být udržovány v bratrovražedném a nebezpečném napětí, ale musejí být uvedeny do vědomého souladu. Všechny musí pracovat společně, současně a ke stejnému cíli. Musí vstoupit v láskyplný soulad, musí si podat ruce, obejmout se navzájem a nalézt nedílnou jednotu mentalisticky-filosofického života. Moudrost se tedy rodí z celistvosti životní zkušenosti, nejen z její části. Všechny tyto kvality se nejen smísí; slučují se a vytvářejí novou kladnou kvalitu – insight – která má svůj zvláštní význam a zvláštní přirozenost. Jestliže hledající začne své hledání spásy jen s pokornou mystickou láskou k Nadjá, bude veden k tomu, aby k ní nakonec přidal zosřtenou inteligenci; a jestliže začne pouze s inteligencí, bude veden k tomu, aby později přidal lásku; neboť to jsou dva koně, kteří musejí být přinuceni běžet společně. Když začne své hledání sledováním integrální třídílné stezky, dosáhne hladkého, klidného, nerušeného a vyrovnaného postupu, ale když sleduje pouze jednu jedinou z těchto fází, pak bude ke konci této fáze Přírodou zahrán zpět náhlým bolestným převratem jak vnitřního, tak zevního života. To proto, že harmonické integraci všech tří fází nelze v žádném případě uniknout. Hledající má udělat z hledání praktický způsob denního života. Ale tato činnost nesmí být slepá.

Moudrá činnost hledajícího, který by se chtěl stát mentalistou, sestává z houževnaté snahy o vítězství Dobra; musí usilovat o jeho vítězství nejen ve svém vlastním vnitřním charakteru a vnějším životě, ale také v charakteru a životě jiných lidí. Zahrnuje to tedy nutně potřebu altruistické činnosti. Místo aby nechal kontemplaci, aby sama sebou odezněla, musí ji nechat, aby zúrodnila jeho skutky. To dělá hledání intenzivně praktickým, něčím, co musí inspirovat každý okamžik jeho každodenní existence a co končí skutečně inspirovanou činností. Tato celistvá povaha mentalistické pravdy, jestliže ji hledající správně pochopí, se projevuje v jeho vlastní účasti na jeho zevní zkušenosti.

Jeden z nejdůležitějších důsledků mentalismu je schopnost soustředěného myšlení, kterým ovlivňuje zevní zkušenost. Stavitel dostane plány od architekta, ale architekt dostává své představy samovolně ze své vlastní představivosti. Naše studia o zrození vesmíru nám ukázala, že první charakteristickou činností Světové Mysli je tvoření představ. Její tvořivé tvary nejsou opravdu ničím jiným než vibracemi v její vlastní mentální substanci. Svým omezeným a konečným způsobem také my jako vlastní dítko Světové Mysli vykonáváme obdobnou činnost, když tvoříme mentální obraz nebo když chováme abstraktní myšlenku – obraz i myšlenka se ve svém základě rodí ze stejné nezachytitelné

substance-energie. Když pochopíme, že se světové drama odehrává v mysli, můžeme také chápat, že nám nakonec karma vrací naši vlastní zúrodněnou představivost, právě tak jako radostné nebo bolestné vyrovnání, které vyvolává. Jestliže naše současné okolí není z části ničím jiným než našimi starými myšlenkami, které se vrátily zpět na hlavu strůjce jako bumerang, pak nemůžeme popírat určitou zodpovědnost za jeho kvalitu a formu. **Musíme se učit správně myslet. Nerozhodují plané lenivé myšlenky, které povrchně tu a tam procházejí vědomím, ale obvyklý směr myšlení, neustále se vracející představy, které jsou v nejvyšší míře posilovány vírou a vůlí. Intenzivní představivost se tak stává matricí, v níž se působením karmy a evoluce tvoří jak okolí, tak události. Mentální obrazy a rozumové myšlenky, které chováme nejčastěji, nejsilněji a nejdéle ve vědomí, nám mohou pomoci povznést se k duchovní ušlechtilosti a k světské harmonii, nebo nás mohou strhnout dolů, k duchovnímu úpadku a světské disharmonii.**

Když si člověk uvědomí své tvořivé možnosti, když pozná, že ztotožňování se s tím, co je nejlepší v jeho myšlenkách a citech, bude nakonec projevovat svou reakcí to nejlepší ve svém pozemském okolí; když zjistí, že dříve nebo později ty myšlenky, na nichž obvykle lpí, a obrazy, které nejčastěji chová v mysli, ovlivňují jak charakter, tak i okolnosti, pak bude jistě opatrnější ve svém mentálním životě, tak jako je opatrný při používání jedů. Stejně jako arzenik může usmrtit zdravého člověka nebo vyléčit nemocného, tak může správná koncentrace a správné používání mentální síly povznést každého člověka k vznešenějšímu stupni, stejně jako ho její plýtvání a zneužívání z neznalosti degraduje. Tato síla je přirozeně a nezcizitelně jeho vlastní. Hledající bude pomáhat procesu svého zlepšování a svého štěstí, jestliže bude za všech okolností nezvratně chápat, že vše, co vidí, vidí ve své vlastní mysli jako myšlenku, že osoba, která to vidí, je stále myšlenkově vytvořené jáství a že skutečnost za obojím je čistá Mysl.

Nakonec je nutno zopakovat výstrahu: Je třeba mít na paměti morální výhrady při používání těchto metod a nepokoušet se omezovat svobodnou vůli jiných osob proti jejich vlastním zájmům. Podněty musí být stále čisté; jinak se bumerang karmické odplaty bolestně vrátí na provinilce.

Odevzdaný život

Nelze trhat nejlepší ovoce života, aniž se člověk někdy vzdá osobního chtění. To proto, že každý člověk je povolán bojovat se svými vlastními animálními instinkty a egoistickými lidskými slabostmi. Mentalismus však nežádá v takové bitvě od svých následovníků asketické sliby. Žádá jenom, aby se hledající ukáznil a aby se stále snažil, byť by častokrát chybil a klesl, neboť mentalismus věří v dobrotivé Nadjá a v konečné sestoupení Milosti. Takového sebezapření může žák dosáhnout méně bolestně a radostněji tím, že přijímá inspirované pokyny, že je neodmítá, když přijdou do rozporu s tělesnými tužbami nebo se sobeckým zájmem. Takové pokyny se jistě objeví, nezklame-li se ve stezce, kterou sleduje, a v cíli, který hledá; zahrnou bezpodmínečně to, co se obvykle nazývá morálním životem nebo etickým chováním, a rozšíří se za ně. Čím více bude sledovat hledání, tím více bude vznikat neočekávaně a spontánně snaha opouštět nízké animální a materialistické motivy a nahrazovat je motivy vznešenými, šlechtnými a idealistickými. Stále více ho bude pronikat myšlenka, že musí očistovat svůj charakter a pročistit své srdce a že musí nemilosrdně vyhledávat a energicky odvrhovat nižší sklony, které temně zastiňují jeho vnitřní dispozice.

Nový činitel vstoupil do jeho života, neboť **musí myslet na to, že jeho činy mají vliv na jiné lidi stejně jako na něho samého, vliv, kterému nelze uniknout. Tím zvýší svůj pocit osobní zodpovědnosti a rozšíří svou etickou perspektivu.** Je pravda, že by měl své chyby pohřbít prachem zetlelé minulosti a nevyvolávat je opět a opět jen pro

melancholické hloubání. Je však bohužel také pravda, že dříve než jim přestane věnovat pozornost, si musí k tomu získat právo kajícího a smírnou obětí. Ani vzpomínka na Nadjá, ani cvičení meditace ho nezbaví potřeby pochopit příčiny a následky svých etických a praktických omylů, ani ho nezbaví nutnosti udělat dodatečnou morální nápravu v sobě a napravit skutky, kterých se dopustil vůči jiným lidem. Jaký správný směr jednání má hledající zvolit, jestliže se v minulosti vůči někomu dopustil bezpráví, kterého nyní lituje, nebo jestliže se obává spravedlivé karmy za některý nepotrestaný hřích, nebo jestliže si přeje působit proti nějaké již existující špatné karmě, kterou může jasně stopovat až ke svému nesprávnému jednání v nynějším pozemském životě? Existují pro něj čtyři následující kroky.

Za prvé: Zpověď. Hledající se musí nejen poctivě přiznat ke svému hříchu, ale také upřímně pochopit jeho příčiny a přímo rozpoznat, jaké síly ho k němu vedly. K tomuto účelu není třeba lidského zpovědníka; jeho vlastní Nadjá je lepší.

Za druhé: Lítost. Musí nejen odmítnout tyto příčiny a síly, které náležejí jeho nižšímu jáství, ale také si musí přát je překonat. Proto musí být jeho sebekontrola silná a jeho výčitky upřímné, nebo bude jeho úsilí marné. Vyžaduje to jasné rozhodnutí, již nikdy hřích neopakovat.

Za třetí: Náprava. Musí dát osobě, které ublížil, tak spravedlivé zadostiučinění, jaké jen je za daných poměrů možné.

Za čtvrté: Odevzdání. Když učinil vše, co je lidsky možné, měl by se vymanit z lítosti nad touto minulou nepříjemností a osvobodit se z pouta vzpomínky na onu záležitost. Tehdy, a teprve tehdy, může předat svůj hřích a jeho karmické následky Nadjá, a tak nalézt mír.

Hledající by však neměl chybně očekávat, že jediné úsilí postačí, aby tento mír přineslo. První a druhý krok je třeba znovu a znovu opakovat; poučení, plynoucí z celé záležitosti se musí opakovaně vtisknout do jeho mysli, dříve než může problém opustit, jakoby se ho dále netýkal. Ale jakmile se to stane, postará se Nadjá o tento problém lépe, než by kdy mohl on sám. Prvé známky toho, že Nadjá vyslyšelo jeho žádost a dalo odpověď, která hledajícího vnitřně osvobozuje, ať již zevně zmírní jeho karmu nebo ne, se nejdříve projeví vítaným pocitem úlevy a osvobozením od další úzkosti v této záležitosti.

Nanejvýš rozhodující etický stupeň v tomto hledání je přechod ze života v nižším jáství k životu v Nadjá. Tento přechod začíná v tichých hlubinách srdce vznikem jemné jistoty, kterou ani člověk, ani kniha nemůže vyvrátit, jistoty, že byla nalezena správná cesta; končí úplným vymýcením starých zvyků myšlení; způsobuje postupnou změnu postoje ke všem žijícím tvorům. Navzdory sobě musí hledající začít od té doby měnit veškeré vzory svého myšlení, cítění a chování. Od tohoto tajemného okamžiku se stává život hledajícího v Nadjá – ať jsou jeho počátky sebeslabší – stále důležitější a nádhernější než jeho život v osobnosti. Hledající přirozeně shledává, že není snadné chtít jen to, co bude konáno pouze ze světla a příkazu Nadjá. To opravdové umění jako každému umění je nutno se mu učit bolestivými pokusy, povznesenými vítězstvími, hořkými omyly, bednými neúspěchy a radostnými úspěchy, které vyplývají z neustálé snahy. Nicméně hledající stále jasněji cítí, že je svatokrátéžné uplatňovat svou osobní vůli proti tomuto tichému a jemnému rozkazu, vycházejícímu z nitra. Poslouchá stále více, neboť začíná chápat, že se zrodil pouze pro tuto vznešenou poslušnost, a protože nyní ví, že **ti, kdo nenalezli nikdy nic vyššího, co by poslouchali, než osobní ego, propadli v životě, nechť měli sebevětší úspěch v povrchní společnosti svých druhů.**

Jestliže má odvahu poslouchat rozkazy, vycházející z božského ticha v jeho nitru, a vymýtit svou egoistickou vůli a egoistické hledání, pak jeho pokus sebeobětování náhle skončí. Ego mu bude vráceno, ale nikdy již nebude moci zaujímat přední místo v jeho

životě.

Říká se, že charakter mudrce je vždy nesobecký a klidný, nepřipoutaný a ukázněný; prostý vášní a neosobní. Je však iluzí, jestliže si hledající myslí – jak mnoho lidí obvykle myslívá – že mudrc může vejít do takového stavu pouze svým vlastním úsilím nebo svou vlastní vůlí. Nemůže. To opravdu přesahuje sílu smrtelníka. Může tam plně vstoupit jen tajemnou milostí svého Nadjá. Když se tak stane, cítí, že jiná síla než jeho vlastní uchopí jeho vědomí a pozvedne je do tohoto povzneseného stavu a udržuje je tam. Proto cítí pokornou závislost na jeho velkorysosti, jako nezkušené dítě pocituje závislost na matce.

Ten, kdo jednou prošel přetvářející zkušeností vnitřního podrobení, nemůže už nikdy být týmž člověkem. Střed jeho jáství se přesune, okruh jeho hlediska se rozšíří. Čím více Nadjá pracuje jeho prostřednictvím, tím méně pocituje těžké napětí a břemeno současného žití. Když se přítomnost Nadjá upevní v jeho srdci; když je pocituje v sobě jako posvátnou živoucí sílu v každém okamžiku své existence; když se stane poddajným a odevzdaným nástrojem tohoto vnitřního vládce své osobnosti, pak se může směle pustit do jakékoli činnosti, pro kterou se rozhodne svou vůlí, protože konečně nalézá tajemství inspirované činnosti. Není to nic tajemného, nic magického, ale vypadá to tak přirozeně jako veselé bzučení včel kolem mateřidoušky. Takto je schopen vynést část klidného nepřerušovaného středu ve svém nitru do světského života, aniž se tímto hlučným životem odchýlí od vyššího cíle.

Kdokoli se domnívá, že probuzení insightu působí pouze na inteligenci, soudí nesprávně, neboť s insightem se současně probouzí také nejjemnější hodnoty srdce. V této transcendentální oblasti, do které mentalista proniká, nelze vskutku oddělit myšlení a city. Soucítění se uvolňuje automaticky *spolu* s mentálním insightem. Jedna a táž Mysl je vnitřní přirozeností všech lidí. Proto ten, kdo ji pro sebe uskuteční, zboří pevnou překážku, která odděluje „já“ od „ty“. Proto chápe matoucí a paradoxní popisy Nadjá, jako odlišné, ale nikoli oddělené od Nadjá jiného člověka. Neboť bude schopen dokonale cítit s druhými a přesto si plně zachovat vlastní osobnost. Nemůže proto dále nečinně přihlížet zápasům lidstva, jako mohl ve svých mystických dnech; a proto také nemůže zůstat spoután pouze osobními zájmy, jako jistě byl ve svých dnech materialistických. Bude pak sloužit spíše z čisté lásky k službě, nežli z lásky k osobnímu zisku. Nelze se však domnívat, že vyplývá své soucítění v přemíře sentimentality nebo že ho zneužije a bude škodit svou změkčilostí, která promíjí zločin. Úspěšné používání soucítění bude zaručeno tím, že bude skutečně řízeno rozumovou inteligencí.

Altruismus mentalisty má zvláštní důsledek, a to ten, že mentalista, který původně nehledá vlastní štěstí, nalézá je, kdežto silný egoista, který je stále hledá, nenalézá je nikdy. Je jisté, že pokud se člověk snaží vydobýt ze sevřených pěstí života pouze svůj osobní prospěch, nakonec jej nenajde, ať nalezne na chvíli cokoli. A jak by také mohl? Neboť jeho vlastní blaho nelze oddělit od všeobecného blaha! Tato pravda je pevně potvrzena rozumovými teoriemi osvícené metafyziky, přímým pozorováním široké zkušenosti a dlouhými záznamy kolektivních dějin.

Je pravda, že jako přirozený následek pokroku v tomto hledání se usídí v srdci veliký klid a že neklidné vášně, úzkostlivá vzrušení a vnitřní rozpory, které mění tolik životů v kalné, vzdouvající se vody, se nejprve zmenšují a později docela přejdou; znamená to však, že život studenta mentalismu má menší půvab než život ostatních lidí? Ne – nemusí se zříkat zvládnutých potěšení smyslů, ač jsou pomíjející, i když hledá vznešenější štěstí, jež je mimo jejich dosah. Jestliže vidí skrze ubohé iluze a bludy, které drží v šachu tolik lidí, vidí také velebné skutečnosti a pravdy, k nimž evoluce pomalu vede jejich vzpírající se nohy. Dále, ohlupuje snad toto učení své stoupence pocitem neplodné bezúčelnosti lidských snah a smutné pomíjivosti lidských tužeb? Redukuje svět v sen a člověka v stín? Ne! Je to polnice, volající k přirozenému a rozumnému životu, k inspirovanému a inspirujícímu názoru a ke sledování pravdy, míru a krásy oproti slepé, drsné a ošklivé

konvenčnosti. Teprve nyní, na konci tohoto učebního období, můžeme pozorovat, že toto učení, je-li správně pochopeno, nabízí praktickou naději, pravé vedení a radostnou náladu.

Je proto mylné se domnívat, že vnější život, osobní existence a společenské vztahy studenta mentalismu budou ochuzeny, zmrzačeny nebo omezeny. Naopak, stanou se bohatšími, živoucími a rozvinutějšími; neboť student musí snášet sem dolů do tohoto časo-prostorového světa něco ze šťastné vznešenosti a věčně svěžího zázraku, který spatřuje ve světě, převyšující tento svět. Ačkoli Skutečno existuje stále ve své nepopsatelné absolutnosti a neposkvrněné čistotě jako Prázdnota v pozadí svého projeveného a relativního tvaru-světa, přesto je paradoxním zdrojem a nekonečnou inspirací nejvyšších hodnot v onom konečném relativním tvaru. Proto v mentalismu student nachází podle svého vnitřního sklonu a zevních okolností to, co se mu nedaří nalézt v mystickém asketismu – intenzivní popud k tvoření dynamických nových hodnot v umění a literatuře, v kultuře a práci, ve výchově a politice, v hospodářství a průmyslu, opravdu ve všem, co náleží k lidskému životu.

21. ZÁVĚR

Je bláhová ta domněnka, která si myslí, že takovéto myšlenky jsou bez užitku pro praktický svět.

Naopak, právě z věčně pravdivých myšlenek může člověk získat pravou inspiraci k efektivnější činnosti, nezdolnou odvahu jak čelit těm nejhorším problémům, nezdolnou naději jít kupředu a sílu trpělivě přetřpět to, co musí být přetřpěno – stejně jako vznešené povzbuzení k neustálé práci pro univerzální blaho, jako by bylo jeho vlastním. Zámky jsou rychle odmykány, kliky radostně otáčeny a dveře se ochotně otevírají v mnohém domově, aby vpustily člověka, který do něho může vnést blahodárné požehnání Nadjá.

Kdokoli tyto nanejvýš důležité myšlenky studuje a chápe, může se naučit žít v činném světě tak, že bude přivolávat ke své pomoci síly z vyšší oblasti. Nebude o nic horším členem společnosti, nýbrž daleko lepším, jestliže bude žít pravdu. Časem učiní svou mysl tak klidnou jako horské jezírko a bude se pohybovat s míruplnou sebevládou, jejíž jemný proud ho bude podporovat ve všech jeho obtížích.

Zaslepení lidé mohou říkat co jim libo, ale Nadjá je naším skutečným spasitelem a vykonává skrytou vůli bez ohledu na nás.

Není tedy moudřejší otevřít se dobrovolně jeho božskému vlivu, a tak se vyhnout zbytečnému utrpení, které si způsobujeme svou nevědomostí?

Mnozí se bojí připustit si tyto myšlenky, protože se obávají, že by byli přivedeni k obětování světa a všech těch příjemných věcí, které tolik znamenají ve fyzickém životě. Necht' odloží takové rozpaky, neboť jedině fanatického pohledu vyžaduje, aby si kolem sebe navěsili těžké řetězy nerozumného odříkání. Proč by se kdokoli s myslí ovládnutou měl bát světa?

Schopnost ovládat život je prostě schopnost ovládat svou vlastní mysl. Chybujeme nejprve v myšlení a teprve potom v činnosti.

Shon světa na nás dopadá a všeobecný zmatek vrásčí naše čela jenom proto, že nevíme, že duchovní pravdu zanedbáváme na své vlastní nebezpečí. Lidstvo dnes bloudí jako nešťastná loď bez kapitána, bez navigační mapy i kotvy – bloudící to trup lodi, který může narazit na špatně viditelné úskalí.

Přítom však úžasná Inteligence stále obklopuje tento svět a neopouští svá stvoření. Nejsme ztracenými sirotky.

Kristus přišel z dále na naši sužovanou planetu. Byl vyzbrojen pouze poselstvím vyšší etiky a posláním duchovního uzdravení. Přinesl znaveným lidským srdcím naději – nikoli meč, se kterým by je zraňoval.

Mladá léta této planety neodvolatelně uplynula. Dospívající lidstvo konečně musí vzít na svá bedra intelektuální a duchovní zodpovědnost počínající dospělosti.

Není povinností každého člověka vést národy a vládnout lidu. Je však povinností každého člověka řídit svůj vlastní osobní život, zvládat svou nepokojnou mysl a získat pro sebe to, co mu žádný stav nemůže dát.

Pravá útěcha a neomylná moudrost spočívají v duchovních hlubinách jáství. S praxí obracet se do nitra musí dříve nebo později začít každý, kdykoli se vyskytne jejich potřeba. A tato potřeba je dnes větší než kdy předtím.

Nikdo se nemusí obávat oddat se vznešenému Já, učinit ze svého ega služebníka a nikoli vladaře. To není, ani nemůže být žádnou opravdovou ztrátou. To, co podporuje vesmír, bude potom podporovat i jeho.

Až se lidé ochotně oddají božskému Nadjá – božské Nadjá se ochotně oddá jim!

*K oslavení skvoucí se pravdy a
pro pomoc těm několika jedincům, kteří jí budou dbát,
je tento spis vyslán do světa.*

**Dovolme vládnoucí božské moci,
aby nás mohla používat
ke vznešené službě ve sféře,
která nám osudem připadla,
třeba je jakkoli omezená.**

**Odevzdejme se tiše do služby
pro vnitřní Blaho a Dobro jiných,
jako Kristus se odevzdal
pro dobro této zatemnělé planety.**

**Zůstaňme věrni neviditelnému účelu,
který bohové věčně drží před lidstvem,
neboť všude je přítomný božský život.**

Končím modlitbou z Upanišád:

**„Dej mi najít sílu svoji v Síle Tvé,
dej bytí mému splynout s Tebou
jako jiskře s plamenem,
bych v Bytí věčném poznal sebe jako Tebe
a Tebe jako sebe.“**